JESUIT-KRAUSS-MCCORMICK LIBRARY
3 9967 00001 3479

AUGUSTANA THEOLOGICAL SEMINARY
SCRIPTURA SACRA
SOLA FIDE
ILLINOIS
Ex Libris
Forsander

OLAVUS PETRI

3

SAMLADE SKRIFTER

AF

OLAVUS PETRI

UTGIFNA AF SVERIGES KRISTLIGA STUDENTRÖRELSES FÖRLAG UNDER REDAKTION AF
BENGT HESSELMAN

MED ETT FÖRORD AF
HARALD HJÄRNE
OCH LITTERATURHISTORISKA INLEDNINGAR AF
KNUT B. WESTMAN

TRYCKT HOS ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B. I UPSALA

AUGUSTANA THEOLOGICAL SEMINARY LIBRARY ROCK ISLAND, ILLINOIS

AUGUSTANA THEOLOGICAL
SEMINARY LIBRARY
ROCK ISLAND, ILLINOIS

SAMLADE SKRIFTER

AF

OLAVUS PETRI

TREDJE BANDET

SVERIGES KRISTLIGA STUDENTRÖRELSES FÖRLAG, UPSALA
(L. NORBLADS BOKHANDEL, UPSALA, I DISTRIBUTION)

BR
350
.P42
1914
V.3
C.2

UPPSALA 1916
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

AUGUSTANA THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY
ROCK ISLAND — ILLINOIS

INNEHÅLL.

Sid.

Inledning af KNUT B. WESTMAN IX

Een lijten Postilla 1530 1
Förmaning til alla Euangeliska Predicare 1535 471
Undervisning om människans ärliga skapelse, fall och upprättelse (omkr. 1530-talet) 513
Om helgon och Om änglar (tvänne fragment från omkr. 1530-talet) 579

INLEDNING.

1. En liten postilla.

»En liten postilla öfver alla evangelier, som läsas om söndagarna under hela året, äfvensom öfver de evangelier, som läsas på de viktigaste högtider under året, och en liten katekismus eller undervisning i de stycken, som en kristen lärdom mest påhänger», utkom i Stockholm på Kungl. boktryckeriet, hvars innehafvare då var Claes Pederson, den 12 dec. 1530.

Med utgifvandet af denna postilla infriar Olavus Petri det löfte han gifvit i företalet till sin förra, från Luther öfversatta postilla af 1528. Han hade då under öfversättningsarbetet funnit, att det tyska arbetet icke riktigt lämpade sig för svenska förhållanden, och därför tillkännagifvit, att en annan, enkel postilla öfver hela årets evangelier, förståelig för hvar man och så litet som möjligt anstötlig för de svaga, inom kort skulle utkomma. Det kom att dröja mer än två år — företaget kräfde »möda och arbete och mycken kostnad» (s. 5); äfven var Olavus under senare hälften af 1528 och början af 1529 upptagen med utgifvande af en mängd andra skrifter.

Boken är försedd med ett företal (s. 3—6), af »Olavus Petri, Guds onyttige tjänare i hans sons Jesu Kristi evangelium», ställdt till hvarje »god klerk och kyrkopräst öfver hela Sveriges rike». Här hänvisas till den stora välgärning Gud bevisat oss, att vi fått hans ord på modersmålet; då nu många klerker till följd af dålig utbildning ändå ej förstå att predika, är denna postilla efter beslut af svenska kyrkans prelater och förmän — väl på kyrkomötet i Örebro 1529, ehuru mötesbeslutet intet förmäler därom — nu utgifven till klerus' gagn. Den är mycket enkel, skrifven med tanke på de ännu i Skriften föga bevandrade; gifve Gud, att våra klerker kunde förbättra sig så mycket, att de icke skulle behöfva den. Framställningen är så enkel, att man t. o. m. kan direkt läsa ur boken för fol-

ket. Katekesen på slutet innehåller hvad hvarje kristen människa bör veta och hvarje präst undervisa sitt sockenfolk om. Med en allvarlig förmaning om iakttagande af ämbetets plikter att predika och undervisa slutar företalet, som är dateradt 23 nov. 1530.

Efter företalet följa några korta allmänna predikoanvisningar (s. 6—8), särskildt med hänsyn till att ej alla evangelier här ha blifvit »postillerade». Hänvisning göres därvid bl. a. till det register på behandlade begrepp och ämnen, som meddelas s. 10—12.

Postillan innehåller 72 predikningar »de tempore» och 18 »de sanctis». Den kalender, som följts, har varit den sedvanliga katolska; dock meddelas icke predikningar på långt när på alla där upptagna helgdagar. Söndagarna äro fullständigt medtagna, likaså åtskilliga de-tempore-helgdagar; sålunda äro annandagar, tredjedagar och fjärdedagar upptagna vid jul,[1] påsk och pingst, äfvensom t. ex. Askonsdag, Skärtorsdag, Påskafton och Helga Lekamens dag. Af helgondagarna äro däremot endast få direkt medtagna: 4 Mariadagar (Kyndelsmässodag, Vårfrudag Annunciationis, Vårfrudag Visitationis, »Dyra Vårfrudag», d. v. s. Marie Himmelsfärdsdag; Conceptio och Nativitas Mariæ fattas), Johannes Döparens dag, Mikaelidagen och Allhelgonadagen. Här äger förf:s anmärkning, att han ej postillerat alla evangelier, den vidsträcktaste tillämpningen. Han har emellertid tillfogat en predikan för apostladagar och två för sådana helgons dagar, som ej äro apostlar. Om det sålunda nog är tydligt, att vid hans urval evangeliska synpunkter spelat in, så har han å andra sidan ej velat starkt markera detta.

Texterna äro i regel de gamla från de katolska Missalena. Det finns också fall, då han meddelar en predikan på en dag, hvars firningsämne han ogillar (jfr predikningarna på Helga Lekamens dag, Kyrkmässodag, Dyra Vårfru, Allhelgonadag). Afvikelserna äro hvarken många eller betydande. På Palmsöndagen t. ex. skulle texten vara intåget i Jerusalem enligt Lukas; Olavus anger samma text enligt Matteus och hänvisar till 1. sönd. i Advent, där predikan finnes öfver denna text. På Skärtorsdagen har han nattvardens instiftelseord i stället för Joh. 13: 1—15; på Långfredagen i stället

[1] De heta här, liksom i Missalet, S. Staffans, S. Johannis Evangeliste och Menlösa barns dag; Olavus undviker ordet jul och säger i stället Jesu Kristi födelsedag.

för passionshistorien enligt Johannes endast en hänvisning i allmänhet till evangelisternas berättelser om Jesu lidande; Påskafton talar han utan text om Jesu begrafning. För apostladagarna synes han själf ha valt texten (Luk. 6: 12—16); helgondagstexten (Matt. 16: 24—27) är ur Missalet.

Man kan undra öfver, att hela kyrkoåret här är med, ehuru han alldeles släpper det i sin Mässbok 1531 (jfr Samlade Skrifter II, s. XV). Förklaringen ligger i det faktum, att Postillan är skrifven för att möjliggöra en evangelisk förkunnelse i anslutning till den ännu öfverallt brukade latinska mässan. Detta är tänkt som ett provisorium; när den latinska mässan en gång faller och den svenska blir allmän, menar han tydligen, att man skall enligt Mässbokens anvisningar släppa kyrkoårsperikoperna och predika öfver evangelisterna i följd. Detta ideal ligger utan tvifvel också bakom föreskriften i Postillan s. 8, att man vid hvar gudstjänst bör läsa för folket ett halft eller ett helt kapitel ur Nya Testamentet, »så att folket måtte få höra hela evangelisterna till slut, den ene efter den andre, att de med tiden måtte så vänjas vid Guds ord, att Postillan till slut icke skulle mycket behöfvas, utan (man måtte kunna) bruka själfva Skriften». Utvecklingens gång blef emellertid en annan än han tänkt sig: Postillan kom att befästa kyrkoåret just genom att ge anvisning till evangelisk utläggning af perikoperna, och idealet från Mässboken blef aldrig genomfördt.

Predikometoden liknar Luthers. Predikan uppdelas regelbundet i en textförklarande och en praktiskt tillämpande del. Man kan icke ur Postillan utan vidare sluta sig till Olavus' eget predikosätt, som — att döma af Kröningspredikan 1528 och Predikan mot eder 1539 — var bredare och kraftigare. Hvad här gifves är ju afsedt till vägledning för oerfarna predikanter och har halft karaktären af homiletiska utkast. Omfånget af en predikan är i de flesta fall ej mer än 3—5 sidor; några gånger, särskildt på en del mindre helgdagar, är predikan t. o. m. ännu kortare, medan den längsta — den andra predikan på en helgondag, som icke är apostladag (om yttersta domen) — går upp till öfver 10 sidor. (I postillan af 1528 är genomsnittsomfånget af en predikan öfver 10 sidor.)

Den här meddelade katekesen (s. 425—465) är — efter En nyttig undervisning 1526 — Olavus Petris andra försök i kateketisk riktning. Att han under mellantiden gjort bekantskap med Lu-

thers katekeser, som utkommo 1529, visar sig redan på dispositionen, som öfverensstämmer med dessas: vi återfinna här de 5 hufvudstyckena i samma ordning som där. I förhållande till En nyttig undervisning är detta ett helt och hållet nytt verk. Framställningen på flera ställen är tydligt påverkad af Luthers Stora Katekes (se t. ex. 1. budet och dopet), hvarvid dock Olavus är betydligt mera kortfattad och särskildt undviker all direkt polemik mot katolsk åskådning och praxis. Som i så många andra skrifter behandlar han sin förebild mycket fritt och frångår den ofta; de korta och vackra utläggningarna i böneform till bönerna i Fader Vår äro t. ex. helt självständiga. På några ställen (s. 437, 463, 465) hänvisar han till det föreliggande ämnets behandling i föregående predikningar.

Icke allenast ur homiletisk och kateketisk, utan äfven ur liturgisk synpunkt är Postillan af betydelse. Kyrkomötet i Örebro 1529 hade beslutit, att den före mässan anordnade predikogudstjänsten skulle omramas med fasta liturgiska former — man skulle hafva »ens åkallan i begynnelsen på predikanen och ens beslutning». Sådana formulär meddelas här: en inledning till predikan (s. 9—10) — bl. a. upptagande det Fader Vår på predikstolen, som ännu på sina håll användes — och en afslutning med allmän kyrkobön och aflösning (s. 467—469). Därjämte meddelas ock en förmaning före mässan (s. 13—14), synbarligen tänkt som en svensk och evangelisk inledning till den vanliga latinska mässan, samt en »förmaning till folket, som vill gå till Guds bord» (s. 465—467), att använda på samma plats, då nattvardsgång skall hållas. Liturgiskt ändamål afses ock med textorden till tio Guds bud, trosbekännelsen, Fader Vår och Ave Maria, som sist äro aftryckta (s. 469—470); de borde uppläsas hvar helgdag efter predikan, för att folket måtte lära sig dem (s. 8).

Postillan har utan tvifvel i decennier varit regelbundet använd öfver hela svenska kyrkan; den har varit den första allmänna normen för den evangeliska predikan i vårt land. Äfven dess liturgiska anvisningar ha i lång tid varit följda; när predikan 1541 flyttades in i högmässan, följde bönerna före och efter predikan med. Ny upplaga af Postillan utkom 1537 hos J. Richolff i Lübeck; dess företal är dateradt 4 dec. sagda år. 1857 utkom i Stockholm »Olai Petri Postilla, enligt nutidens språkbruk ånyo utgifven och Sveriges

Allmoge tillegnad»; utgifvaren var lektorn i latin vid Nya elementarskolan, sedermera kyrkoherden och kontraktsprosten i Kumla, A. P. Falk († 1904), som ock utgifvit några andra, mindre skrifter af Olavus Petri.[1]

2. Förmaning till alla evangeliska predikare.

»Förmaning till alla evangeliska predikare öfver hela Sverige, däraf enhvar kristtrogen människa må hafva rättelse, huru hon skall skicka sig, då förföljelse påkommer för Guds ords skull» utgafs af Olavus Petri 1535.

Det är en utläggning af Matt. 10, tillägnad hans ämbetsbröder, evangeliets förkunnare i Sverige. Jesu utsändningstal till sina lärjungar om huru de borde skicka sig och om alla de svårigheter, som väntade dem, har synts Olavus som en lämplig text att utlägga för kamraterna i arbetet att bära Guds ord ut till Sveriges folk. Skriften är direkt färgad af tidsförhållandena och ger djupa inblickar i förf:s känslor under detta väldiga och oerhördt pressande arbete, hvars främste ledare och organisator han var. Ännu äro de evangeliska predikanterna i minoritet (s. 473 f.), utsatta för hätska omdömen från vännerna af det gamla (s. 490, 499); de äro otillräckliga till antalet (s. 480) och behöfva själfva förmanas att fullkomna sina insikter i Skriften (s. 495). De möta på sina håll en svårhandterlig ultraevangelisk hätskhet utan sedlig halt (s. 491 f.) eller förakt för religionen öfver hufvud taget (s. 487). Det antydes, att öfverheten ej alltid ser på predikanterna utan misstro (s. 493, 508). Den förnämsta tröstegrunden mot alla svårigheter är den

[1] I Förordet till denna upplaga heter det bl. a. om predikningarnas karaktär: »Hos Olaus Petri finner man icke många spår till alla dessa beskrifningar på olika själstillstånd, hvaraf våra nyare bättre postillor och äfven vår dyre Lärofader Luthers verk med deras rika andeliga erfarenheter öfverflöda. Man kunde derföre stundom tycka, att saken framställes väl mycket i allmänhet, och att nåden väl fritt utbjudes; att sålunda dessa predikningar icke äro särdeles väckande för en tid, som behöfver starka väckelsemedel. — Ja, väl! — Men känner du någon gång, sedan du ängsligt sökt efter kännetecken hos dig sjelf, ett djupt behof att hvila vid det enda fasta och orubbliga, vid löftesordet i dess enkelhet framställdt, — så tag den gamle Olaus till hjelp: han kan, med Herrans nåd, visa dig, hvad du är i dig sjelf, och hvad Christus är för dig».

orubbliga tron på den evangeliska sakens rättmätighet och sanning. Förföljelse och svårigheter skola nu som på martyrernas tid i sista hand blott lända till dess framgång. Kanske skulle frid och trygghet blott leda till förfall och försummelser, såsom det verkligen skedde i den äldsta kyrkans tid (s. 474 f., 510 f.). »Men Gud gifve oss sin Helige Ande, som oss alla uppväcka och flitiga göra kan både i fred och i ofred. Amen.»

Ny upplaga utgafs af Petrus Johannis Gothus i Rostock 1612. Vissa delar af texten (s. 492 f., 506 f., 510 f.) äro här supplerade efter denna upplaga, då det på Uppsala Universitetsbibliotek befintliga exemplaret af originalupplagan är defekt (det saknar äfven titelblad).[1]

3. Om människans ärliga skapelse, fall och upprättelse.

Här föreligger ett fragment af ett ofullbordadt och af Olavus själf aldrig utgifvet arbete. Det finnes i Riksarkivet i ett manuskript af förf:s egen hand, nedskrifvet sannolikt under 1530-talet, och har första gången utgifvits af O. Ahnfelt 1898.

Fragmentet, hvars titel icke härrör från Olavus själf, har utgjort början till en planerad omarbetning af En nyttig undervisning. Inledningen (s. 515 f.) öfverensstämmer delvis ordagrant med dennas inledning (Samlade Skrifter I, s. 4). De första två afdelningarna, »Om människans ärliga skapelse» (s. 517—530) och »Om människans fall» (s. 530—558), motsvara de första styckena i En nyttig undervisning (I, s. 4—10), ehuru framställningen här är mycket bredare med detaljutläggning af skriftställen ur Genesis' begynnelsekapitel. Den tredje afdelningen, »Om människans upprättelse» (s. 558—577), har ingen verklig motsvarighet i En nyttig under-

[1] I slutet af Rostockupplagan förekomma två psalmer, »Sig fröjde nu himmel och jord» och »Jesu som är vår frälsare», hvilka återfinnas i psalmboken af 1536 (Samlade Skrifter II, s. 553 f.). Förmodligen ha de äfven stått i originalupplagan. Detta har däremot antagligen ej varit fallet med hvad som i Rostockuppl. därefter följer: en mot katolicismen starkt polemisk sammanställning: »Korta mootsätningar på Christi och Antichristi Kyrkiors Lära och Leffuerne, Handel och Wandel», äfvensom några Augustinuscitat på latin och svenska »om Gudz retta Kyrkia» mot donatisterna. Dessa stycken ha därför här utelämnats.

visning; utgångspunkten är Efes. 1, därefter talas om de gammaltestamentliga löftena (jfr I, s. 27), om Kristi gärning och Andens verk och till sist om Skriften med dess två delar, lag och evangelium. Därpå skulle enligt planen följa utläggning af de tio buden, trosartiklarna, Herrens bön och — liksom i katekesen af 1530 — sakramenten. Kanske ha dessa partier aldrig blifvit utarbetade.

4. Om helgon och Om änglar.

Dessa två korta fragment förekomma utan öfverskrift i samma handskrift af Olavus Petri som föregående skrift och utgåfvos liksom denna först af O. Ahnfelt 1898.

Det första fragmentet innehåller slutet på en uppsats om helgonen och den rätta åtanken på dem, det senare början af en uppsats om änglarna, hvaraf förra hälften — om de goda änglarna — meddelas, medan den senare — om de onda — fattas.

Knut B. Westman.

Een liten Postil
la offuer all Euangelia som
om söndaghanar läsen war
da offuer heela året / Ther
til och offuer the Euangelia
som på the nampnkunno-
gaste höghtijdher om året
warda läsen / Och en liten
Catechismus eller vnderuis
ning / på the stycke som en
Chriſtē lerdom meſt
påhenger /
O P
M D XXX.

Allom och hwar och en besynnerlig
godh Clerick och kyrkioprest offuer heela Sweriges rike,
Wunskar iach Olauus Petri gudz onyttoge tie-
nare j hans sons Jesu Christi Euangelio,
Nådh, Fridh och barmhertigheet aff
gudhi worom fadher, och en rätt
kundskap j hans helga ordh,
AMEN,

Oss giffues altijdh (kere brödher j Christo) orsack och tilfelle nogh til at tacka och prijsa gudh wor himmelska fadher for the stora och oseyeligha welgerningar som han oss arma älenda menniskior bewijsar, och än thå wij aldrigh kunne til fullo göra honom tiänist for thet godha wij til forenne vpburit haffue, Så bewijsar han oss doch daghligha dags nyia welgerningar, aff hwilkit wij meer och meer plichtighe warde til at loffua och prijsa honom, om wij thet elles retzligha besinna kunne, Så haffuer han nw j thenna yttersta tijdhen bewijst oss ena dråpeligha welgerning j thet han haffuer (som hwar man bekenna moste) latit vpkomma j werldena sin helga ordh, ytterligare än j en long tijdh til forenne warit haffuer, Och är så när kommet at the haffua och räkt hijt til oss j Swerige, som eendeels boo här ytterst j werldenes ända, Ja gudz ordh haffua så rikeligha räkt til oss, at wij haffwe allredho fått en stoor deel aff them på wort eeghit modhermåål som oss allom forstondeligit är, och än innan en kort tijdh (wil gudh) skole wij meera formodha, hwilkit doch aldrig här j riket til forenne warit haffuer, Mong land och rike haffwa hafft then helga scrifft

på theras eghit modhermåål, och wij her j landet medh noghor fåå annor land, haffue hafft henne på itt fremande mål, hwilket een stoor orsack ther til warit haffwer, ath gudz ordh icke haffua warit j sådana öffning och brukning som the skulle, The haffua wel funnes som haffua hafft lost och wilia til at öffua sich j then helga scrifft, Men epter thet the icke haffua hafft sådana forfarenheet j latineska målet som ther til haffuer behooff giordz, ther före haffuer theras wilie eller vpsååt hafft ingen framgong, Doch på thet at sådana hinder kunde warda enfolliga Clerker fortaghen, haffue wij (gudh tess loffuat wari) fått hans helga ordh på wort modhermåål, Och hade man wel formoodhat at hwar och en kyrkioprest skulle for then skul nw haft tilfelle nogh til at göra sit embete fyllest til hwilket the aff gudhi kallade wore, Så haffuer thet doch mindre hulpet än man troodt hade, ther aff at then helga scrift haffuer j så long tijdh warit nidherlagd, at ingen, eller och ganska få haffua henne brukat, ther fore haffuer än nw thet enfolligha Clerekrij hafft the claghemåål, at texten haffuer warit them oforstondelighen, än thå at han haffuer warit vtsatt på Swensko, så at the icke haffua kunnet tagha thet grund ther vth som thet boorde, hwilkit ey heller mykit vndrande är, Thet är iw swårt at bruka thet man aldrigh lärdt haffuer, Och haffuer ther warit een stoor forsumelse medh, at wij icke haffue öffuat woro Clerker j gudz ordh, förra än wij haffue skickat them vth for kyrkio prester, Ey haffua heller gudz ordh wordhet brukat j skola stughurne som behooff hadhe giordz, hwilkit doch noghor Concilia prouincialia här j riket j fortijdhen på budhit hade, och är doch gudh bätret bliffuit forsumat, och ther före haffuer then mening vpkommet, at strax en haffuer kunnet läsa och siwnga ena messo, så haffuer han warit godh noogh til ath blijffua kyrkioprest, än thå at han platt intet haffuer wetat aff gudz ordh, ther största machten på ligger j thetta ämbetet, Giffue gudh at wij än nw motte läggia ther boot vppå, Och vppå thet at eenfollighe Clerker och kyrkioprester motte haffua noghon rättelse j gudz helga ordh, så lenge the kunna

komma på rätte grunden och meningen, Så haffua werdighe fädher kyrkiones prelater och formän her j riket, samtycht och beleeffuat, at een lijten Postilla skulle göras offuer the Euangelia besynnerliga, som j then Christeligha forsamblingenne plägha om alt året läsin warda, hwilket och nw så skeedt är, Men giffue gudh at thet motte göra frucht, och så wisseligha warda well taghit som thet haffuer hafft mödho och arbete och mykin kostnat, Och haffuer man gått thenne Postille j genom eenfoldeligha nogh epter thet man henne icke haffuer scriffuit for theras skuld som forstondighe äre, vtan for theras skul som än nw fögho grund haffua j scrifftene, ath the mågha sich medh thet första här medh behielpa, Men sidhan the äre kompne sielffue så på grunden at the weta huru the skole bruka scrifftena, och hwart vth hon wil lenda, så kan (til äwentyr) thenna Postilla ey meera göras behooff, Ja giffue gudh at woro Clerker kunde så mykit forbettra sich at the intit skulle henne behöffua, Och wore wisseligha aldra betzst at läsa sielffua scrifftena, hwar forstondet sååa tilrekte, Doch hwar forstondet icke så tilrecker, moste wij krypa så länge wij läre gåå, Och haffue wij (som oss hopes) medh thenne Postille ää huru ringa hon är, slaghit then vrsegt nidh, at woro kyrkioprester icke skola kunna seya at the icke forstå texten, och weta for then skul ey hwad the predika skole, Här är meningen så eenfolleligha vthsatt, at om man än låse thet vth aff bokenne for folkena så skule thet än thå icke wara vtan frucht, Thet moste iw wara en oforstondigh Cleric som thet skulle icke kunna göra, och honom borde ingelund sittia widh noghot geld for kyrkioprest, Så haffuer man och satt her in medh en liten Catechismum eller vnderwijsning om gudz bodh, Credo, och Fadher wor, medh noghot annat som hwar och een Christen menniskia bör at weta, hwilkit och hwar och en kyrkioprest är plichtigh til at lära sit soknafolk, Ja thet wore tilbörlighit at ingen worde tilstadder at gåå til gudz bordh medh mindre han sådana wiste och kunde, Och rådher iach och formanar hwar och en godh soknaprest, at han widh sina siels saligheet til görandes,

tenkier vppå sit embete til ath göra thet fyllest, for ty the haffua itt sådana embete på sich, ther the skola göra gudhi en skarp reginskap vthaff på then yttersta domen, Thet är icke noog läsa och siwnga for sitt soknafolk som man här til dags giordt haffuer, Man moste största flijtena leggia ther vppå ath wij predike och läre folket gudz wilia huru the skola komma til then ewigha saligheten, for ty presta embete thet är itt prediko embete, Ther fore kere brödher, bidhier gudh idhar himmelska fadher om then helgeandz nådhe, at j, hwar j sin stadh, motte så stå sitt embete fore, at thet kan wara idher forswarlighit på then daghen när then offuerste heerden Christus Jesus kommer och wil höra idhor regenskap, Gudh alzmechtigh som idher til thetta embetet kallat haffuer, han giffwe idher nådhena til at gåå thet wel igenom. Amen, Aff Stocholm xxiij Nouembris, MDXXX.

Her epter fölier noghor stycke som hwar kyrkioprest besinna skal,

FÖrst skal man halla thet for ena almenneligha reglo, at gudh haffuer for then skul giffuit oss then helga scrifft, sin helga ordh at wij ther igenom skole få weta huru wij skole skicka oss for honom, så at wij motte komma til then ewigha saligheten, Och ther fore ää hwad wij her läse, så skole wij så wendat och skickat at thet kan tiäna oss til saligheet, epter thet är for then skul scriffwit, Så at wij icke bruke gudz ordh til noghon fåfengeligheet, vtan see grant ther vppa hwart vth heela scrifften wil lenda, och hwad vpsåat hon haffuer, thet är icke annat än at wij motte bliffua salige, Och thenna reglo haffuer man for then skul här foregiffuit, ath när wij få noghot Euangelium som här är icke postillerat (ty thet syntes ey göras behooff at postilla skulle göras offuer all Euangelia) Så skal man thå tenkia på thenne grunden, at thet är scriffuit oss til saligheet, och ther före skole wij

tagha sådana lärdom ther vth som oss kan tiena til saligheet, Nw haffuer man try almenneligh stycke ther en Christen menniskios liffuerne på henger, Thet första är een rätt troo til gudh, at man troor honom om gott, och forseer sich alt gott til honom, och setter fulla lijtt til thet han oss loffuat och tilsagdt haffuer, Thet andra stycket är en brodherlig kärleck til wor nästa, at wij älske honom, göre honom gott, och affuerie hans skadha och forderff, och j alla motto skicke oss så emoot honom som wij wilie at han skal skicka sich emoot oss, Thet tridhie är thet, at wij skole bära korset medh Christo, nidhertryckia och vnderkuffua then synda arten som är j wora dödheliga lemmar, icke läta croppen medh sin syndogha begierelse haffua sin wilia, Vnder tesse try stycke lydher, och her til dragher heela scrifften, När man nw haffuer noghot Euangelium som man skal predika om, thet här ingen postille haffuer, Så skal man see til på huilkit aff tesse try stycke thet lydhandes är, Lydher thet på trona, så må man göra ther sina predican aff, Men hwar man och icke weet hwadh som seyas skal om troona, så måå han see på registret som wijsar in j postillen, tijt som om troona talat warder, ther finner man iw noghot som man predika kan, Men lydher thet på kerleken, eller om korset, sorg och bedröffwilse, Så måå man see på registret och vpsökia sådana materie som til thet Euangelium tiena kan, Lydher och Euangelium på noghor besynnerligh stycke ther man wil tala om, som är om bön, barmhertigheet, eller annat sådana, så måå man göra sammaledhes, och thå fåår man iw noghot til at seya, Men hwar thet och så hende at then som predika skal icke dristar sich til at predika aff thet Euangelio som icke är postillerat, Så taghe sich itt annat j samma stadhen som postille haffuer, ty thet är alt samman aff gudhi, och dragher på ändalychten alt til en grund, at menniskian kan warda saligh, Doch then som thenne postille rätzligha offuerläsit och besinnat hade än thå hon är lijten, han hade iw noghot han seya kunde ää hwad Euangelium som honom förekomme, Thenna postillan giffuer en godh ingong til scrifftenne,

Them som synes at man skulle haffua ena lengre och diwpsinnoghare postille, the må tenkia til at göra henne, ty thenna postilla är aleenast giordh för them som icke mykit studerat haffwa,

Jtem är thet stoorligha aff nödhenne at hwar och en sokna prest läre sitt sokna folk tiyo gudz bodordh, Credo och Fadher wår, och them måå han läsa hwar helge dagh for folket epter predicanen, ath the kunna lära them rätt, Och vnderstundom må han tydha them vth epter som Catechismus innehaller, och the skola formana folket at the lära them theras barn hwar heema när sich,

Jtem är och mykit aff nödhenne, at soknapresterne altijd formana folket til at settia theras barn til scola, For ty hwar så icke skeer, wil thet j framtijdhen warda stoor brist på them som gudz ordh for folkena predika skole, och kan Christendomen icke bliffua bestondandes medh mindre man iw haller sin barn til scola och lärdom,

Jtem wore och well nytteligit at sokna presterne som haffwa the nyia Testament på Swensko, altijdh låse ther noghet vth, itt capitel halfft eller heelt om hwar helge dagh och förlengde ther sijn predican medh, så at folkit motte få höra hela Euangelisterne vth j ändan then ene epter then andra, at the så medh tijdhen motte wenias widh gudz ordh, at postillan på thet sidzsta icke skulle mykit göras behooff, vtan bruka sielffua scrifften.

Epter en gammal sidhwane pläghar man iw mest begynna all Euangelia medh tesse ordh, J then tijdhen, Och må thetta wara forstondet oc meningen, J then tijdhen, thet är, När Christus Jesus war lekameligha her på iordenne, thå giorde han thetta, eller talade thetta epterscriffna.

Epter thet at somblige clerker äre så eenfaldige j theres forstond at the icke weta huru the skola begynna theres predican, The må bruka thetta epterscriffna sätt, Men huru predicanen skal lyktas finnes widh ändan j tesse boock.

ALzmechtigh gudh wor himmelske fadher, medh sin kere son Jesu Christo worom herra och them helga anda, ware medh oss, styre och regere oss epter sin helga wilia j dagh och hwar dagh, AMEN.

Kere wener j Christo Jesu, epter thet wij äre her nw forsamblade j then acht och mening at wij wele her haffua noghet for hender som oss kan komma til nytto och gagn til wor siels saligheet, Så wele wij nw först falla in til gudh wor kere himmelska fadher och bidhia honom ther om at han wille hielpa oss ther til, For ty, vtan hans hielp kunne wij plat intet gott göra, Och må wij well gladeligha och tryggeliga bidia honom om hielp, ty han haffuer lätit seya oss thet til medh sinom kere enfödda son Jesu Christo som han läät tagha mandom aff then reena modhren iomfrw Marie, at alt thet wij bidie honom om, thet wil han giffua oss, Nw äre oss ingen ting så storliga aff nödhenne at bidhia om, som thet oss kan komma til nytto och gagn til wora siels saligheet, och thet wil wor himmelske fadher helst giffua oss, Men epter thet at then ewigha saligheten sendes oss och warder oss forkunnat genom gudz ordh, Så wilie wij nw falla på wor knä, och bidhia gudh wor himmelske fadher ther om at han wille giffwa oss itt rätt forstond j sijn helga ordh, at the motte stadhfestas j wort hierta, så at wij ey aleenest motte höra them, vtan och göra ther epter, Och på thet wij skole warda teste bätter hörde medh worom himmelska fadher, så wilie wij bidhia then bön som hans son och wor herre Christus Jesus haffuer oss lerdt, så seyandes, Fadher wor et cetera,

Och när bönen är vthe må presten så seya.

Alzmechtig gudh wor kere himmelske fadher sende oss sin helga anda, genom huilken wij måghe grundeliga besinna och iemwell epterfölia hans helga ordh och wilia Amen.

Nw wilie wij (käre wener) höra texten aff thet helga Euangelio, huilkit oss bescriffuat haffuer S. N j sitt N. capitel, Och är så lydhandes.

Her epter fölier itt litit register til noghor aff the materier som j thenna boock berörde och trachterade warda.

Aflösning blad lxxxvij [s. 191]
Apostlar blad. cxcj. cxcij. cxciij. [s. 403—408]
Bön. blad. lviij. xcviij. ccxiiij. ccxv. ccxvj [s. 133, 215, 450—453]
Bliffwa stondandes vthi ändan. blad. cxliiij [s. 309]
Christi förnidhring. blad. xiij. lxxxix [s. 40, 198]
Christi crafft. blad. xvj. xxxix. cxj. cxlix [s. 46, 94, 241, 320]
Christi embete. blad. xxv. xxix. cxxj. cxxviij. cxxix. clxxiiij [s. 65, 73, 260, 261, 277, 361]
Christi pijna. blad. xxj. lxxj. lxxij. lxxiij [s. 56, 160—164]
Christi lekamen och blod blad. lxix. ccxx. ccxxj [s. 155, 463, 464]
Christeligh forsamling. blad. cij. [s. 223]
Döpilse blad. xxix. c. ccxix. ccxx [s. 73, 220, 459, 461]
Domadagh. blad. iiij. v. [s. 22, 23]
Dieffuul. blad. lvj. lxj [s. 130, 139]
Echteskap. blad. xxxiiij. [s. 83]
En Christen är älende. bl. xxj. cxc. [s. 58, 399]
Euangelium. bl. viij. xcix. cxviij. [s. 30, 217, 256]
Forblindelse. bl. xlj. lxviij. [s. 98, 154]

Fridh blad. lxxxvij. cv. [s. 193, 230]
Fasta bladh. lj. lij. liij. [s. 119—123]
Föräldres heeder bl. xxxj. [s. 77]
Forarghelse. bl. clxxxvj. clxxxvij [s. 392—395]
Gudz gåffua. bl. cxxxiij. [s. 287]
Gudz strengheet. bl. clviij. [s. 348]
Gudz ordh bl. xlvij. lvj. cv. cxvij. cxxv. [s. 111, 129, 229, 253, 269]
Gudz barmhertigheet bl. xj. xxiij. xliij. xlv. cvij. cxxxv. cxxxix. cxlij. cxliiij. clxxx. [s. 36, 62, 102, 107, 234, 291, 299, 305, 308, 381]
Gudz lagh bl. cxxvij. ccix. ccxiij. ccxiiij. [s. 274, 440, 449, 450]
Gudz forsyyn bl. lxviij. [s. 54]
Gudz rike bl. xcv. cxcj. cxcij. [s. 209, 403, 405]
Godha gerningar. bl. xxvj cxcviij. cxcix. cc. ccj. [s. 77, 417, 419—424]
Godh mening bl. cij. ciij. [s. 223—225]
Helge mäns åminnelse. bl. clxxxviij. clxxxix. cxciiij [s. 397, 399, 409]
Hughswalilse bl. xlix. cxxv. [s. 115, 269]
Hwar bliffue j sinne befalning. bl. xix. [s. 52]
Jerteekn. bl. c. clx. [s. 221, 341]
Kerleeck bl. ij. cxvj. cxxiij. cxxvij. cxliij. [s. 18, 252, 266, 274, 306]
Kors eller bedröffuelse. bl. l. xci. xcij. cij. [s. 116, 201, 203, 223]
Marie ära. bl. clxxvij. clxxxij. clxxxiij. [s. 374, 384, 387]
Menniskios armoodh. bladh xj. [s. 36]
Menniskios ogönst. bl. xviij. xxiij. lxj. lxxxj. [s. 50, 60, 139, 180]
Menniskios krafft. bl. cxiij. cxxv. [s. 245, 269]
Menniskios fornyielse. bl. lxxiiij. lxxv. lxxvj [s. 166—168]
Offuerheet. bl. clxv. ccvij. [s. 359, 435]
Omsorgh bladh. xlvij. [s. 111]
Otrooheet bl. xcv. clxxx. [s. 210, 381]
Predikare. bl. xc. cviij. cxxxj. cxlix. [s. 199, 235, 283, 320]
Rätferdighett. bl. cxxxvij. clxx. clxxj. [s. 294, 360, 363]

Synd. bl. xcv. [s. 210]
Syndaboot. bl. lxiij. [s. 144]
Synd moot then helga anda. bl. lxj. [s. 140]
Syndernes forlatelse. bl cxxxviij. clxij. [s. 297, 346]
Scrifftemåål. bl. lxiiij. lxv. [s. 147, 148]
Siwkdomar for syndenes skul bl. clvj. [s. 333]
Sabbath. bl. lxxiiij. lxxv. clj. ccvj. ccvij. [s. 167, 169, 323, 434, 435]
Troo. bladh. ij. xxxvij. xxxix. lviij. lxxxiij. cxiiij. cxl. clv. clxvij. clxxiiij ccx. ccxj. ccxij. ccxiij.[s. 18, 91, 94, 133, 184, 248, 301, 331, 355, 370, 441, 442, 445, 447]
Then helge ande. bl. cxcvj. ccxij. [s. 413, 445]
Vpstondelse. bl. lxxviij. lxxix. lxxxiiij. [s. 174, 176, 186]

Enden på registret.

Prentat och fulboordat j Stocholm aff mich
Claes Pederson, Aåren epter Christi
byrd. M DXXX. tolffte da-
ghen j Decembers månadh

En lijten formaning som presten må haffua til folkit förra än han begynnar messona,

KEre wener, epter thet wij nw her forsamblade äro til at halla messo (thet är) wor herres Jesu Christi natwardt, j hwilkom trachterat och vthskifft warder hans helga lekamen vnder brödh och hans dyrbara blodh vnder wijn til een åminnelse och j hoghkommelse, at samma lekamen war for woro skul vthgiffuin j dödhen, och thet dyrbara blodhet för woro skul vthgutit, på thet wij ther j genom skole få syndernes forlatelse, vndfly dödhen som är synedenes fortienta lön, och få ewinnerlighit lijff, än thå ath wij en ewigh dödh fortient hade, Thet haffuer iw ingen ringa skadhe och forderff warit som oss påkommet war, mädhan oss ingen annor lössn hielpa kunde, vtan at ewigha gudz son som himmel och iordh skapat hade, moste geffua sich j dödhen for oss, Och så framt wij skulle frelste warda j frå then ewigha fordömelsen, moste han betala for oss som intit brutit hade, Ena sådana obegripeligha welgerning haffuer gudz son beuijst oss, Men på thet ath wij samma welgerning icke forgäta skulle stichtade han thetta högwerdiga sacramentet j wijn och brödh, och bödh oss at wij skulle haffua thet til een åminnelse, ath så offta som wij thenna natwardh halle, skulle wij komma ther medh j hugh huru han haffuer giffuit sich j dödhen for oss, och frelst oss ifrå then ewighe dödhen, Ty at här war ingen annor rådh på ferde, vtan at han moste döö for oss, hwilkit han och welwilieligha giordt haffuer, Och wil han at wij skole halla oss in til honom, och settia fulla troo ther til at wij äre

frelste j genom hans dödh, och så skal oss intit warda skadhandes, Och ther fore (kere wener) wele wij nw halla hans helga natwardh, komma hàns welgerningar ther medh j hogh, och tacka, loffwa och ära honom for sådana obegripeligha nådh och barmhertigheet, Prijsat wari han i ewigheet. Amen,

Första söndaghen j Aduentet.

Matthei. xxj.

J Then tidhen, När Jesus nalkades Hierusalem, och kom til Bethphage widh oliue bergit, sende han twå sina läriungar och sadhe, Gåår j byn som ligger för jdher, och strax warden j finnandes ena åsninno bundna, och folan när henne, löser them och ledher til mich, och om noghor talar jdher til, så segher at herren behöffuer them, och strax släpper han them, Thetta är alt skeedt at thet skulle fulkompnas som sagdt är genom propheten som sadhe, Segher til Syons dotter, Sy thin konung kommer tich sachtmodigh sittiandes på enne åsninno, och på een arbetes åsninnes fola, Läriungana gingo bort som Jesus hade them befalt, och leedde til honom åsninnona och folan, och ladhe theras clädher på them, och satte honom ther vppå, Mykit folk bredde theras clädher på wäghen, The andre skåro quistar aff trään och strödde på wäghen, men folkit som föregik och the som epterfolgde ropade och sadhe, Hosanna Dauidz sone, Benediet ware then som kommer j herrans nampn, Hosanna j högdenne.

Aff thetta helgha Euangelio och läst höre wij (käre wener) j hurudana motto wor herre, frelsare och återlösare Jesus Christus droogh vp til Hierusalem til ath lijdha dödh och pijno för alles

wora synder skuld, Ty at såsom tijdhen tilstundadhe at han epter sin himmelska fadhers befalning skulle gåå j dödhen, Så wille han och nalkas rwmet ther thet skee skulle, och gaff han ther medh til kenna at han gich onödder och otwingadher ther til, för ty han hadhe wel kunnet blijffwet jfråå Hierusalem och jntit kommet tijt om han icke hadhe welet gåå til dödhen, Men epter thet han foor sielffuiliandes tijt som dödhen stodh honom före, Lät han oss jw ther medh förstå at han gaff sich welwilieligha ther til, och beuisar ther medh then stora och obegripeliga kärlek som han haffuer hafft til oss.

Så war thet honom och witterlighit noogh hwad honom offuergåå skulle när han komme tijt, ty han hadhe til förenne talat ther om för sina läriungar som Mattheus scriffuar j sit sextonde capitel, Teslikes och j sitt tiwgunde capitel så seyandes, Och så droog Jesus vp til Hierusalem, och toogh sina läriungar ena til sich på weghen och sadhe til them, Sy wij farom vp til Hierusalem och menniskiones son skal offuerantwardas them öffuersta prestomen, och the scrifftlärda, och the skola döma honom til dödhen, och the skola offuerantwarda honom hedningomen til at begabbas och hwdflengias, och korsfestas, och tridie daghen skal han vpståå jghen, Medh sådana oordh gaaff Jesus nogh til kenna at han wiste hwad honom öffuergå skulle när han komme vpp til Hierusalem, och likauel foor han tijtt, lätandes ther medh förstå at han gich weluilieliga j dödhen för alles wåres saligheet skul,

Och bescriffuar oss här S. Mattheus j hurudana motto han foor jn til Hierusalem, och segher ath när Jesus medh thet folk honom folgde kom til jtt torp hetandes Bethphage beläghit vp medh oliue bergit som ligger widh en fierdings wägh jfråå Hierusalem öster jfra stadhen, ther sende han twå sina läriungar til byn som lågh fram för them, och sadhe at the skulle finna ther ena åsninno bundna och hennes föl medh henne, them skulle the lösa och haffua them til honom, och om noghor spoorde them til hwi the löste åsninnona och folan, thå befalte han them seya at herren haffde

them behooff, och så skulle the wel låta them tagha åsninnona och folan, hwilkit the twå läriungana och så gioorde som han them befalte, och kommo jgen til honom medh åsninnone och folan, och läriungana breedde theras clädher på them och satte honom ther oghan vppå, och mykit folk breedde theras clädhe honom til wördning och strödde quistar j wäghen ther han skulle ridha fram, och folket som föregick och epterfolgde, ropade och sadhe, Hosanna Dauidz sone, Benediet ware then som kommer j herrans nampn, Hosanna j högdenne, Som folket wille seya, Gudh giffue thenne konungen lycko och saligheet til jtt lyckosamt regemente, wij haffue her til dags hafft monga tyranner som oss haffua warit til stoor tunga, men welsignat ware thenne konungen som kommer j herrans nampn, thet är, welsignat ware han som herren gudh vthsent haffwer, Gudh som boor j högdenne geffue honom lycko och saligheet.

Och dragher Mattheus her jn Zacharie prophetens ordh, som ther om spått hade huru Christus skulle komma ridhandes til Hierusalem på en åsna, och äre prophetens ordh så lydhandes, Zachar. ix Seyer til Syons dotter (thet är Hierusalems stadh som kallas Syons dotter) Sy thin konung kommer tigh sachtmodigh sitiandes på enne åsninno och på en arbetes åsninnes fola, Hwilken ordh Zacharias hade sagdt och spådt mong hundradhe åår förra än thetta skeedde, och är meningen, som han wille seya, O j predicare som förkunna skolen folkena Christum theras frelsare, Seyer til Syons dotter Hierusalem (medh huilken förstondas skola alla Christna menniskior) Sy j hurudana motto thin konung, frelsare och återlösare Christus Jesus kommer til tich, Han kommer icke medh monga hestar och stoort prång til ath förskreckia tich och göra tich tunga, men han kommer til tich sachtmodig sitiandes på en åsna tich til tröst och hugswalilse, War gladh och frögda tich ther aff at tu haffuer en sådana konung, Thetta är nw meningen j texten enfolleliga vthsagd.

Nw wilie wij korteliga see til hwad wij haffue her vthinnen

för en lärdom, Och är thetta jtt merkelighit Euangelium til ath styrkia och stadhfesta oss j enne Christeligha troo, j thet ath wij her höre Jesu Christi stora kerleeck som han haffuer hafft til oss arma älenda syndare som för wora stora synder skuld ey vtan dödhen och heluetit förtient haffue, oss haffuer han sådana kerleeck bewijst, at han som är wor skapare och herre, haffuer giffwit sich her nidh j werldena, och är worden menniskia för wora skul, och haffuer giffuit sich weluilieliga til dödhen på thet han wille frelsa oss jfråå then ewiga dödhen, och än thå wij hade förtörnat honom som war en koning offuer alla konungar, och en herre offuer alla herrar, för hwilkit han wel motte epter retuisonne, haffua kommit til oss medh strengheet och welligheet til at straffa oss som honom olydoge wore, Så wille han doch thet icke göra, vtan bewijsar oss nådhena ther han motte wel haffwa bewijsat oss retten, och kommer sachtmodigh, mild och barmhertigh til oss, Och på thet at wij jw skole kunna merkia at han wil bruka sachtmodigheet, milheet och barmhertigheet medh oss, thå kommer han icke hogmodigh och stolt ridhandes på noghon stoor högferdig hingst som werldzliga konungar göra plägha, vtan han kommer ödhmiwker sitiandes på en åsna, at wij jw icke skole wara förfärade for honom, vtan trösteliga gåå vth emoot honom, och vndfåå honom gladheligha til oss, han är oss mill och barmhertigh, ther skole wij fulleliga forlåta oss vppå, Och må wij wel settia troo och lijt til honom epter han kommer så sachtmodigh til oss, Han wil icke förderffua oss, vtan han wil beuisa oss gott, Han är en konung som oss wil frelsa jfråå dieffwullen och heluetit, Ther före wilie wij och prijsa och ära honom medh folkit som honom folgde in til Hierusalem och seya, Gudh giffue thenne sachtmodige konungenom itt lyckosamt regement, welsignat ware thenne konungen som kommer j herrans nampn, then gudh wor himmelske fadher oss sendt haffuer för en konung at han oss beskerma skal ifrå wora owener, Ty måå wij tröstelega halla oss in til thenne konungen, och settia troo och lijt till honom, han wil weta wort betzsta, Och therföre haffue

wij her itt tröstelighit Euangelium som oss lärer at Jesus Christus wil oss wel och vnner oss gott.

Så haffue wij och aff samma Euangelio jtt merkeligit exempel och effterdöme til kerleken för ty wij see her huru kerlighen och sachtmodigh han haffwer warit emoot oss alla, så skole wij och bewijsa huar annan kerleek och sachtmodigheet, och göra huar annan gott inbyrdes, effter thet wij see at Christus Jesus som är wor konung och frelsare haffuer så warit til sinnes ath han wille göra allom gott och bewijsa allom kerleek, så skole wij och göra som äre Christna menniskior och haffue nampn aff honom, för ty han heter Christus och wij Christne aff honom, therföre är thet tilbörligit ath wij haffue sådana sinne som han hade, Och ty sade han så til oss alla som Johannes Euangelisten scriffwar, Thet är mitt bodh (sadhe han) at j älskens jnbördes såsom iach haffuer älskat jdher, Nw see wij jw clarliga huru han haffuer älskat oss, Såå haffuer han älskat oss at han haffuer giffuit sich j dödhen för wora skuld, ther före skole wij tagha epterdömelse aff honom, och göra hwar annan gott, Gudh giffue at wij så kunde fölia hans footspor epter, at wij motte komma medh honom til ewinnerliga glädhi. Amen.

Then andre söndaghen j Aduentit

Euangelium Luce. xxj.

J Then tidhen sagde Jhesus til sina leriungar, Och skola skee tekn j solenne, och j månan, och j stiernorna, och på iordhen warder folkena ångest, medh förtwiffuilse och haffuedh och wåghen, warder mykit bulrande, och menniskionar borttorkas för reddoga skull, och ther aff ath the förbidha thet som hela werldena öffwergå schal, förty himmelsens kraffter skola warda bäffuande, och thå skola the få see

menniskiones son kommandes j skynom medh mact och stora herligheet, Men thå theta begynnar ath skee, seen vpp, och löffter idhor hoffwedh vpp förty thå nalkas idhor förlosning, Och sagde han them een lijknilse, Seer på fijkone trädh, och all trää, när knoppana vthgå, kunnen j thå see och weta vthaff idher sielff ath sommaren är när, så och när j seen thetta skee, skolen j weta ath gudz rijke är när, Sannerligha sägher iach idher, thetta slecthet wardher icke förgåendes förra än alt skeedt är, Himmel och iordh wardha förgåendes, men mijn ordh wardha icke förgåendes.

J Thetta helga Euangelio och läst (käre wener j Christo) talar wor herre Jesus Christus om sin tilkommelse til then ytterста strenga domadagh j hurudana motto thet skee skal, och talar han här om noghor tekn som skee skola före hans tilkommelse, och segher som j nw hörde aff texten, at tekn skola skee j sool, måna och stiernor (thet är, som Mattheus Euangelista tesse Christi ordh widhare vthtrycker) at solen skal blijffua mörck, och månen skal ey giffua sitt sken jfrå sich, och stiernonar skola falla aff hemmellen, och himblanes kraffter skola beffua, Och segher nw här texten medh, at på jordenne skal folkena blijffua ångest och bedröffuelse, så at the skola förtwifla och haffuet och woghen skola göra mykit buller aff sich, ja såå gruffuelig och förskreckelig ting skola thå skee, at the menniskior som thå leffua på ioordenne skola wisna bort och förtorkas för reddogha skul, epter the see hwad gräseligheet hela werldenne offuergå skal, For ty himblanes kraffter sool, måne och stiernor skola giffuas ther widh och bliffua bäffuande, sådana grässeligheet och forfärelse är thå på ferde, Och thå skal man (hasteligha som en liwngeeld) fåå see menniskiones son Christum Jesum, som kallas menniskiones son, ty han hadhe sannan mandom aff Adams affödho, honom skal man thå fåå see kommandes j skyyn medh stora macht och härligheet, och än thå

at thetta är grässeligh ting som Christus här segher, wil han doch lika wel icke at the som äre hans wener och troo påå honom, at the skola förfäras här före, vtan glädhias heller ther aff at then tijdhen är kommen, och ty segher han, Men thå thetta begynnar ath skee, seen vpp och lyffter jdhor howudh vpp, för ty thå nalkas jdhor förlosning, thet är, thå skal blijffwa en ände påå then sorgh och bedröffuelse som j haffue hafft påå tesse arma vsla werldenne, och thå skolen j komma til then glädhi och härligheet som jdher haffuer tilredt warit aff werldennes första begynnelse, Och seger Christus ytterligare ath man skal tagha een lijknelse vthaff trään, ath när the springa vth och begynna grönskas, thå wete wij jw ath sommaren är för handenne, Såå skole wij och weta ath thå tesse förnempda tekn skee, thå är gudz rike hart när, Och skole wij intit twifla at thet jw så skee skal som Christus här sagdt haffuer, ty segher han än ytterligare, Sannerligha segher iach idher, thetta slechtet wardér icke forgåendes förra än alt skeedt är (som han wille seya) Thenne judeske almoghen som iach är sender til och nw icke wil anamma min lärdom, han skal blijffua på iordenne och icke förgåtss förra än thetta är alt skeedt, såå ath thetta wrånga slächtet skal besinna ath iach haffuer sagdt them sanningen, Thet moste jw skee som iach them sagdt haffuer, För ty himmel och iordh skola förgåtss, men mijn ordh skola icke förgåtss, Thetta är nu (käre wener) enfolleliga meningen j thet Euangelium wij nw hört haffwe, och epter här talas om wor herres Jesu Christi tilkommelse til then ytterste domen, Så wilie wij än ytterligare tala ther vm epter som behöffwas kan och scrifften giffuer före.

Och är först merkiandes ath scrifften giffuer oss mongestädes före, ath werlden skal emoot then ytterste domen ganska mykit föruerra sich, såå ath alt skal ståå illa til j werldenne, monga falska lärare skola vpkomma, the ther folket skola dragha jfråå then lerdom som wor herre Jesus Christus genom sina apostlar vthgiffuit haffuer, och til theras eghen dicht och tankar, Så ath j the yttersta daghanar skole instunda farliga tijdher, kärleken

skal forkolna och troon warder vthslecht, alla godha dyghder skola fortryckias, och högferd, stoltheet, okyskheet, orenligheet, gijrigheet, åwund och ilwilie, olydigheet, obarmhertigheet, illfundigheet, moord, rooff, örligh och krij, och alt oondt skal vpkomma
Luce xviij jgen, Then retta Christeliga troon skal så vthslecht warda, ath när Christus kommer till domen, skal hon näppligha finnas på jordenne, gudh skall wara menniskiomen så aff sinnet kommen at the ey achta skola hwad the göra och passa platt jntit på gudh, Sådana skal werlden wara j the yttersta daghanar, epter som apostlanar oss henne bescriffuit haffua Men när som werlden ståår j sina wersta punctar, och är j sinne ondzsko så högt vpstighin at hon jntit achtar gudh, och menniskionar leffua på joordenne vtan all gudz fruchtan och fara, och mena ath alt skal ståå wel til medh them, och skola haffua godh fridh och troo minst ther vppå, thå
j. Tess. v skal them komma jtt hastigt forderff vppå, som S. Paulus segher, Thå skal Christus komma til domen och göra en ända medh werldennes ondzsko, Så grässeligh skal han thå komma at himmel och
ij. Pe. iij joordh skole beffua och giffuas ther widh, ja en eeld skal gåå för hans ansichte som skal forbrenna himmel och jordh så at elementen skole försmelta som en malm for heta, och sidhan warder nyy hemmel och nyy iordh.

Thenne daghen skal komma som en tiwff oforuarandes offwer menniskioner at när the mena sich stå som best, så kommer them jtt ewigt forderff vppå, och för then grässeligheet som thå skal skee j himmel och iordh, skole menniskionar så förskreckias och
j. Cor. xv
j. Tess. iiij forfäras at the för reddogha skul skole borttörkas, Och thå skal Christus komma j skyyn medh vthroop och öffwer ängels röst och gudz baswn, ty baswnen skal liwdha, och the dödha warda
matt. xxiiij vpstondandes, och all slächte på jordenne skola thå jembra sich, som Christus sielff segher, och thå skola the see honom komma j himmelsens skyy medh stora krafft och herligheet, och han skal senda vth sina änglar medh högha baswns röst, och the skola försambla hans vthualda wener jfråå alla werldenes ändar ää hwar

the kunna finnas jgen j hela werldene, änglana skola thå vthgå och skilia the oonda jfråå the godha, och thå skal han giffua hwariom och enom löön epter sina gerningar, För ty så haffuer han sielff sagdt, När som menniskiones son kommer j sitt maiestet Mat. xxv (segher han) och alle helge änglar medh honom, thå skal han sitia på sin herligheetz stool, och för honom skola församblas all folk, och han warder them åtskiliandes then ena fråå then andra, såsom en heerde skilier fåren j frå geterne och fåren steller han på then högra sidhona och getrena på then wenstra, Thå skal konungen seya til them som ära påå hans högre sidho, Kommen j mijn fadhers welsignade och besitter thet rijke som jdher är tilredt jfråå werldenes begynnelse, Ty iach war hungroger och j gåffuen mich äta, iach war törstogher och j gåffuen mich dricka, iach war huswild och j härberghadhen mich, Nakudher och j clädden mich, Siwker och j söckten mich, Jach war j hechtelse och j kommen til mich, Thå skola the retferdughe swara honom och seya, Herre när såghe wij tich hungroghan och föddom tich? eller törstoghan och gåffuom tich dricka? När såghom wij tich hwsuillan och herbergadhom tich, eller nakudhan och cläddom tich, eller när sågom wij tich siwkan eller j hechtilse och kommom til tich? Thå skal konungen swara och seya them, Sannerliga segher iach jdher, Thet j haffuen gioordt enom aff thesse mijnste mina brödher, thet haffuen j gioordt mich, Thå skal han och seya til them påå wenstra sidhona, Gåår bort j fråå mich j formalediede j ewinnerlighen eeld, som dieffwulenom och hans änglom är tilreedt, Ty iach war hungrogher och j gåffuen mich icke äta, Jach war törstogher och j gåffuen mich icke dricka, iach war hwsuil och j härbergaden mich icke, nakudher och j clädden mich icke, jach war siwker och j hektilse och j söchten mich icke,

Thå skola the swara honom och seya, Herre när såghom wij tich hungroghan eller törstoghan, eller hwsuillan, eller nakudan eller siwkan, eller j hechtilse, och haffuom icke tient tich? Thå skal han swara them och seya, Sannerliga sägher iach jdher, All

then stund j haffuen thet icke gioordt enom aff thesse mijnsta, thå haffuen j icke heller gioordt thet mich, Och thenne her skola thå gåå vthi ewogha pino, men the retferdughe j ewinnerlighit lijff.

Här haffue wij nw (käre wener) eendeels hört huru thet skal tilgåå på then yttersta domadagh hwad sorg, jember och grässeligheet the ogudhachtigha menniskior thå skal offuergåå, The ther nw icke wilia anamma wor herres Jesu Christi ordh och bettra theras leffuerne mädhan tijd är, och mädhan han beuisar sich emoot them som en mild och barmhertigh fadher, the skola thå (wilia the eller wilia the ey) anamma honom för en streng domare, then them wil hardeligha straffa medh ewinnerlighen fördömelse, för ty the nw medhen tijdh är förachta honom, Och såsom wij nw hört haffue hwad sorg och iember the ogudachtighe menniskior thå skal offuergå när Christus skal döma leffuandes och dödha, Så haffue wij och hört hwad glädhi och herligheet the gudhfruchtughe skal wedherfaras, Och ther före så som domadagh är them en grässelig dagh som onde äre, Såå är han och twert om en hugneligh och gladeligh dagh them som godhe ära, Och ther före sägher Christus her j texten til sina wener, När j få see at thetta begynnar skee, thet är, then grässeligheet, sorg och bedröffuelse begynnar komma offuer werldena, Thå skole j mina wener see vpp och löffta vpp jdhert huffwudh, thet är, j skole thå icke slåå jdhor hoffwudh nidh och wara bedröffuade som the onde göra, för ty thå är tijdhen kommen at j som för sorg och bedröffuelse skul haffuen j werldenne slaghit howudhet nidher, j skole thå slå thet vp jgen, och jdhre fiender skola thå slå howudhet nidh, ty thå nalkas jdhor glädhi och herligheet, och theras sorg och armoodh.

Ytterligare är och besinnandes, käre wener, ath som wij här hörde til förenne, huru emoot then yttersta domen skal werlden så förwerra sich, at alt got skal nidherlegias och alt ondt skal vp komma jgen, Såå see wij nw j wor tijdh (ty wer) skeedt wara, Werlden är nu så argh worden at hon synes snart stå j thet högsta, så at hon icke skal nw mera kunna forargha sich och blijffwa werre

än hon nw är, Man seer nw mera ondsko j itt siw åra gammalt barn medh eedher och bannor, än til förenne haffwer warit j enne gambla menniskio, all ting föruerra sich, alt gott forachtas och alt ondt warder affhallet, så at thet kan snart icke werre warda än nw är, jngen kerleek, jngen troo, jngen rätferdigheet finnes nw j werldenne, Osemia, haat och nijt, otroo och oretferdugheet haffuer nw fååt öffuerhandena, och är nw snart kommet j sitt wersta skeedhe, thet jtt wist tekn är at doma dagh är för dörenne, gudh kan snart jntet lenger fördröya här medh, han moste medh then yttersta domen göra en enda medh then ondsko j werldenne är, här blijffuer doch jngen bätring med werldenne, vtan daghliga dags wexer hon til j ondskonne, ty moste nw gudh komma och straffa henne som hon fortient haffwer, ja han kommer och wisseligha snaart, och än thå han synes fördröya, såå kommer han doch hasteligha och förtöffwar jntit, Ther före rådher oss alltijdh Christus ath wij skole wara wakande och öffua oss j thet gott är, för ty när man troor mijnst ther vppå, thå kommer han och wil gåå till räkinskap medh oss, Men gudh giffue oss nådhena at wij så måghe waka j itt gott leffuerne, at wij tryggeligha måghe förbidha hans tilkommelse, och jngåå medh honom vthi then ewogha saligheeten. Amen.

Then tridie söndaghen j Aduentit

Euangelium Matthei xj.

J Then tijden När Johannes som thå war j fengilse hörde Christi gerningar, sende han twå sina leriungar och läth säya honom, Est tu then som komma skal, eller skolom wij förbidha noghon annan? Thå swaradhe Jesus och sagde til them, Gåår och sägher Johanni igen, hwadh j haffuen hördt och seet, The blinde see, the halte gå, the spetelske göras reene, och the

döffwe höra, the dödhe resas vp, och them fatighom wardher predicat euangelium, Och saligh är then som icke wardher förargat j mich, När som the gingo bortt begynte han tala til folkit om Johannem, hwad gingen j vth j öknen til ath see?, Villen j see ena röö som driffs hijt och tijt aff wädhret? Eller hwad gingen j vth til ath see? Villen j see ena menniskio j lenn clädhe? Sy the som dragha lenn clädhe äre j konungs hwsen, Eller huadh gingen j vth ath see? Villen j see en prophete Ja iach sägher idher, meer än en prophete, ty han är then samme som om scriffuit är, Sy, iach sender min ängel för titt ansicte, huilken som skal tilredha thin wägh för tich,

TJl at komma til jtt rätt forstond j thetta helga Euangelio (käre wener) wilie wij nw först tala noghot om then merkeliga mannen Johannem baptistam och hans läriungar, Och är först merkiandes at Herodes tetrarcha hade latit kasta Johannem j hechtelse, ty han straffade honom for thet at samme Herodes hade taghit sina brodhers hustru sich til hustru, thet straffade Johannes, ther före wardt han kastat j hechtilse och wardt och ther Matt xiiij på thet sidzsta hans howudh affhugget, som Matheus bescriffuar, När han nw såå satt j hechtilse begynte Jesus til at göra monga krafftugha gerningar, Han gaff the siwka aff allahanda siwkdom theras helso jgen, och the dödha lijff jgen, och aff sådana krafftiga gerningar begynte Jesus warda mykit nampnkunnogh och hans rycte wardt stoort så at Johannis rychte som war och mykit affhollen j iudalandet wardt forminskat, och thet förtykte Johannis läriungar at theras mester skulle warda forachtat, och en annar skulle komma vp jgen, Ther före gingo the och ena reso til Johannem och sade til honom, Mestar (sadhe the) then som Johan. iij war när tich på hinsidhon Jordans floodh, then tu witnade om, si han döper, och alle komma til honom, Johannes swaradhe och

sade, Menniskian kan jntit tagha medh mindre thet warder henne giffwit aff himmelen, j ären sielffue witne ther til at iach sade jdher icke är iach Christus, vtan iach är vthsend för honom, Och noghot ther epter sade Johannes om Jesum, Honom böör wexa til och mich böör forminskas, Thetta war nw then vnderuisning som Johannis läriungar finge aff honom then tijdh om Jesum, För ty han ladhe sich win ther om, ath alle skulle wenda sich jfråå honom och in til Jesum, som han och giorde här j thetta Euangelio som wij nw hörde, at han sende twå aff sina läriungar til Jesum j then acht och mening ath the skulle fåå ther noghot see eller höra, som them kunde dragha in til honom.

Och gaff Johannes the twå sina läriungar befalning at the skulle spöria Jesum til på hans wegna och seya, Estu then som komma skal eller skole wij forbidha noghon annan? Thetta spörsmåål giorde icke Johannes aff någhot twiffuelsmåål, ty han wiste wel hwadh Jesus war för en, och hadhe så offta witnat om honom för folkena at han war gudz lamb som borttaga skulle werldennes synder, Men j then acht gioorde han sådana spörsmåål, at läriungana som bodhet båre, skulle få weta aff the swaar vthgåffues hwar the skulle halla Jesum före, När the nw komme til Jesum medh thet spörsmåål them befalet war, gioorde han monga helbregda vthaff theras siwkdomar, som Lucas segher, Thå swarade Jesus them til Johannis spörsmåål och sadhe, Gåår och segher Johanni jgen hwadh j haffuen hört och seet, The blijnde see, the halte gåå, the spetälske göras rene, och the döffue höra, the dödhe reesas vp, och them fatighom warder predikat Euangelium, och saligh är then som icke warder forargat j mich, Som Jesus wille seya, Thet görs ey behooff at iach skal seyat med munnen at iach är then Christus som haffuer lenge warit vthloffuat ath komma skulle, Men achter på hwad propheterna haffua scriffuet om Christum, hwad gerningar han göra skulle när han komme, The haffua jw så scrifwit om honom, at han skulle borttagha folksens siwkdomar, The blindes öghon skola warda vplåten, the

Luce. vij

Esa. xxxv

döffues ören skole öpnas, Thå skulle then halte springa som en hiort etc, Sådaną haffua jw propheterna scriffuet skee skola thå Christus komme, Teslikis haffua the och scriffuit, at the fa-
Esa. lxj tige älende menniskior som aff syndenne förtungade äre, skulle j Christi tilkommelse få höra gladeligh tidhende, at theras synder skole them förlåtas, Ther före gåår nw j och seyer Johanni för swar jgen, at j haffwe seet och hört sådana ting som propheterne haffua scriffuit om Christum, och besinner så j (som taghen thet til mistycke at mitt rychte gåår offuer jdher mestres rychte) hoo iach är, Och när Jesus thetta swarade them, straffade han them endeels hemeliga så at folkit som påhörde thet ey merkia kunde och sadhe, Och salig är then som icke förarghas j mich, som han wille seya, J förargens ther aff at iach wexer til och jdher mester förminskas, och j hallen mich ey ther godh före at mitt rychte skulle så widht vthgå, epter thet iach icke förer sådana strengheet j mitt leffuerne som Johannes gör, Men hwar j wille achte jdher mesters witnesbyrd om mich, tå hölle j mera aff mich än j göre, doch saligh är then som vpbär mich förgilt, och icke förargas eller förtörnas för mijna skul, thet är, ther före at iach j sådana hampn synes, at iach icke skal wara ther lijk til, När som nw Jesus hadhe giffuit Johannis läriungar thenne swar och the woro bort gongne, sadhe han til folkit om Johannem, Hwad gingen j vthi öknen til at see? wille j see ena röö som driffues hijt och tijt aff wädhret? thet är, När Johannes war vthi öknenne och predikade, och j gingen mykit folk vth til honom, icke gingen j tijt til at see en ostadigh man, som annat segher j dagh och annat j morghon, som een ostadigh röö hon driffues jw tijt som wädhret blååss? Eller hwadh gingen j vth til at see? willen j see ena menniskio j lenn clädhe? Sy the som dragha lenn clädhe the äre j konunga hwsen, thet är, När j så söchten vthi öknena til Johannem icke giorde j thet j then acht at j ther skulle see ena menniskio clädda j silke eller annor blööt clädhe? Ney, sådana menniskior finnas icke j öknenne jgen, ty ther j wilmarken är icke tilfelle at dragha kosteligh clädhe, j

konunga gårdar och icke j öknene plägha the wara som dragha kosteligh clädhe, Eller hwadh gingen j vth til ath see? willen j see en propheta? ja, iach segher jdher, meer än en propheta, ty han är then samme som omscriffuit är, Sy iach sender min ängel for titt ansichte, huilken som skal tilredha thin wägh för tich, Såsom Jesus medh alt thetta talet wille seya til folket om Johannem, När j söchten vthi öknena til Johannem baptistam, thå ginge j icke til at see eller höra noghen lössachtigh eller krässeligh menniskio, vtan mykit heller j then acht gingen j vthi wilmarkena til at see en propheta, then ther itt stadight och strengt leffuerne förde j öknenne, til at höra hans lärdom gingen j vth, j achtaden honom wel högt, för en merkelig propheta höllen j honom, men iach segher jdher at han är fast meer än j höllen honom före, Han är meer än en propheet, för ty then propheterna haffua spåt för mong hundrade åår at komma skulle, then haffuer han vthteknat medh sitt finger seyandes honom redho wara kommen, ja propheterna haffua och spååt om honom medh, at han skulle rödhia herrans wägh, och gåå för Christi ansichte och tilredha wäghen för honom, Han skulle medh sinne predikan göra folkit bequemmelighit til at anamma Christum som them hadhe lenge warit vthloffuat, Mädhen han nw är så högt beprijsat aff propheterne, så skole j icke tenkia thet om honom at han skal haffue noghot twiffuelsmåål om mich epter thet han läter spöria mich til om iach är then som komma skulle, eller skulle noghor annar wara wentandes, Han är wel sådana man som j nw hört haffuen at han wel weet hwadh han skal halla mich före, ther haffuer warit en annor saak til hans spörsmåål, men j skolen heller granneligha achta hwad han til jdher sacht haffwer om mich, Sy han haffuer predikat för jdher förra än iach, at j skulle bettra jdher och göra sådana frucht som bätring tilhörer, och j lope wel til och hörden honom, men j läten så liten bätring på skina, Han haffuer jngen lösachtigheet eller ostadigheet lärdt jdher, ey heller noghon krässeligheet, gudz fasta befalning haffuer han giffuit idher före, och haffuer han sielff lätit på-

skijna medh sitt strenga leffuerne hwad han haffuer lärdt och predikat för idher, Hans lärdom borde idher haffua folgt, for ty han haffuer hafft gudz befalning til at lära och vnderuisa idher om mich, ath j skulle teste snarare anamma mich och mijn predikan thå iach komme.

Thetta är nw (kära wener) enfolleliga meningen j Euangelio som wij här hört haffue, Nw wilie wij korteliga besee hwad lärdom wij här afftaga kunne, och see wij her först at Johannes baptista haffuer trooligha bewist sich j thet han wille wenda sines läriunges sinne jfråå sich och jn til Christum, på thet at honom aleene skulle skee loff och prijs, ther hwar och en Christen predicare skal tagha lärdom aff och göra såsom han giorde, Ther nest see wij hwad Jesus Christus är för en man som Johannis läriungar kommo til, nemmeliga then ther allom hielper som komma til honom ää hwadh breck the haffua, han är och then som all bedröffuat hierta tröster och hugswalar, och bär them godh tijdhende, for ty them fatighom warder Euangelium predicat, The ther fatige äre j andanom betungade och beswårade aff syndene, bekenna theras breck och skröpeligheet och weta sielffue jngen hielp annor vtan falla til honom begiärandes nådh och barmhertigheet, them bodhar han jtt gladelighit bodhskap och bedher them wara widh itt gott modh for ty synderna äre them forlotna them skal nw jngen ting huarken synd, dödh eller dieffwul eller heluete kunna göra noghon skadha, O huilkit gladelighit bodskap är thetta för them som for syndernes skul äre fordröffde och betungade, ja thetta gladeligha bodhskapet kan jngen rettzliga besinna, vtan then som aff hiertat haffuer warit bedröffuat för sina synder, för ty ingen kan besinna huru godh lekiedomen är vtan then som haffuer siwk warit til dödz, och sidhan genom läkedomen fått sina helso jgen, han kan besinna at läkiedomen är godh, Såå kan och then som j sorg och bedröffuilse för sina synder skul warit haffuer best besinna, huru gott thet bodhskapet är som Jesus Christus wor frelsare förer, genom hwilkit han haffuer fåått jtt gott moodh

och roligit samwit jgen, Gudh wor himmelske fadher giffue oss nådh til at besinna och epterfölia thet godha han oss genom sin son beuisat haffuer, Amen,

Then fierde söndaghen j Aduentit

Euangelium Johannis j.

J Then tijden Sende iudanar prester och leuiter aff Hierusalem til Johannem at the skulle fråga honom, Hoo est tu?, Och han bekende, och försakadhe icke, Och bekende han, icke är iach Christus, Thå frågadhe the honom, Huad thå? est tu Helias? Han sagde, Ney är iach icke, Est tu en prophete?, Och han swaradhe Ney, Thå sadhe the til honom, Hoo est tu, ath wij måghom giffua them swar som oss vthsendt haffua? Huadh segher tu om tich sielff?, Sadhe han, Jach är een ropande röst j öknen, Rödier herrens wegh som Esayas propheten sagt haffuer, Och the som vthsende woro, woro aff the phariseer, och the frågadhe honom, och sagde til honom, Hwij döper tu thå, medhan tu est icke Christus, icke heller Helias, icke heller en prophete?, Swaradhe them Johannes och sagde, Jach döper medh watn, men mitt ibland idher är stondandes then j icke kennen, han är then huilken än doch han kom effter mich, gick han licawel före mich, hwes skotweng iach ey werdigh är vplösa, Thetta skeedde j Bethabara på hinsidhon Jordans flodh ther Johannes döpte.

FÖrra än wij komme (käre wener) til meningen j thetta helga Euangelio och läst, wilie wij först tilsee aff hwad oorsack sådana sendebodh woro vthsende, Och haffuer thet så til gått som S. Lu-

cas och the andre Euangelisterne bescriffua, ath S. Johannes baptista som wistades j öknenne, fick gudz befalning at han vthgå skulle och predika för then jwdeska almoghan och seya them at the skulle bettra sich, leggia bortt theras oonda leffuerne och tagha itt gott leffuerne vpp jgen, och at the skulle läta döpa sich til synda bätring, Teslikes skulle han och forkunna för folkit at then Messias eller Christus som them aff foordom tijdh loffuat war, then the och j så long tijdh förbidhat hadhe medh stoor trengtan och åstundan, han war nw kommen, Thenne befalning hade Johannes fått aff gudhi j öknenne ther han wistadhes, hwilken befalning han strax begynte epterfölia, och kom och predikade j alla the landzendar widh Jordans floodh bätringenes döpelse til syndernes forlatilse, När nw Johannes thetta gioorde begynte jtt stoort rychte gåå aff honom offuer hela jwdalandet, såå at folket söchte ganska mykit til honom och läte döpa sich aff honom j Jordans floodh, och begynte folket få en gissan om honom at han skulle wara Christus som vthloffuat war, för ty folket sågh hans strenga leffuerne och alwarligha predikan at han jngom skonade högh eller lågh, vtan straffade alla som illa gioorde, och ther til war han och aff thet yppersta presta slechtet som påå then tijdh j bland jwdana högdt achtat war, och ther före wardt han mykit affhollen och reknat för folket, Men thet försmådde the öffuerste presterna j Hierusalem at han sådana skulle tagha sich före medh doop och predikan them oååtspordt, Och ty sende the nw til honom som Euangelium her lydher, prester och leuiter som wore lärde men j laghen, och läte spöria honom til och sadhe, Hoo äst tu? och han fruchtade intit för them vthan bekende sanningena, och han försakade icke thet han war, och bekende at han icke war Christus som monge hölle honom före, Thå frågadhe the honom, Hwad äst tu thå? Est tu Helias som scrifften omtalar at han skal komma förra än Christus kommer? Han sadhe, Ney är iach icke, thet är, Jach är icke Helias så j personen som j menen, än thå Johannes war Helias j andanom haffuandes sådana anda och krafft

som Helias hade, nekar han sich doch wara Heliam epter thet förstond som the hadhe ther honom fråghade, som han ey heller war Helias j sådana motto, Thå sporde the ytterlighare, Est tu en prophete? Och han swaradhe, Ney, Och nekar Johannes sich wara noghon propheta epter thet sätt som the fråghade om, theras mening war at han skulle warit en prophete som skulle haffua spåt om tilkommande ting som propheterne göra pläghade j thet gambla testamentit, Men thet nekar han at han icke war en sådana prophete, för ty thet the andre hade spåat om at skee skulle, thet sade han nw vara skeedt, the andre sadhe ath Christus skulle komma j framtijdhen, men Johannes sadhe honom nw wara kommen, och ther före war han icke en sådana prophete som the woro, ty nekadhe han thet, Han war wel en mechtig prophete eller lärare, men icke som the andre, Thå sadhe the som vthsende wore til honom, Hoo äst tu thå? Tu segher tich icke wara Christum, och icke Heliam, ey eller en prophete, sägh thå sielff hoo tu äst, at wij jw må weta hwad wij skole giffua them för swar som oss vtsent haffua, Thå sadhe han, Jach är en ropande röst j öknenne, Rödhier herrans wägh som Esaias propheten sagdt haffuer, som Esa. xl. han wille seya, Ransaker hoo then skal wara som Esaias omtalar ther han tesse ordh segher, Een ropande röst j öknenne Rödhier herrans wägh, Then ropande rösten är iach, och besinner hwad tijdh thå är för handenne när then ropande rösten är kommen, Och the fråghadhe honom än nw ytterligare och sadhe, Hwij tagher tu tich thå sådana merkelig ting före och döper folket, mädhan tu icke är Christus, icke heller Helias eller en prophete? thet skulle jw wara en sådana man som thetta göra skulle som tu nw gör, Swarade Johannes och sadhe, Jach döper medh watn, men mitt j bland idher är stondandes then j icke kennen, han är then hwilken än doch han kom epter mich gick han likauel före mich, hwes skotweng iach ey werdig är vplösa, Som han wille seya, Min döpelse är aleena j watn til syndabätring, icke tagher iach synderne bort, men iach predikar och döper folket at the skola bettra the-

ras oonda leffuerne och redha sich til at anamma honom som synderna affplanar och döper folket medh then helga anda och gör theras hierta reen, och han är nw kommen och vmgååss j bland idher än thå j icke kennen honom, ey heller wete hoo han är, Han är jntit achtat för idhor öghon, ty han gåår som en ringaachtat man j bland folkit, hwilken än thå han kom epter mich och begynte sedhermera til at predica än iach, såå gick han doch widt offwer mich, ja så myndigh och mechtigh är han, at iach icke är werdigh at wara hans ringeste tiänare, then hans skotweng vplösa skulle, ää huru högt iach warder achtat jbland folket, så är iach intit räknandes emoot honom, Och thetta skeedde segher Euangelisten j Bethabara påå hinsidhon iordans floodh, ther Johannes döpte, tijt kommo thenne sendebudh til honom, och ther fingo the thenne swar, Och thet är nw meningen j thetta helga Euangelio kortteliga vthsagdt.

Nw wilie wij och tilsee hwad gudh giffuer oss här for jtt förstond, och än thå man kunde tagha här monga handa lärdom vth, såå wilie wij doch nw aleena tractera Esaie prophetens ordh, som här warda jnfördt, medh hwilken ordh han spådde om Johannem baptistam hwad predikan han föra skulle, och är thenna j een summo, Rödhier herans wägh, görer redho herren kommer, och för then skul predikade han synda bätring och sadhe at hemmelrikit war hart när, Läta aff ath göra illa är een rätt syndaboot, och thet är rödhia wäghen för herranom, Nw hörer ther mykit til at rödhia herrans wägh, för ty j menniskione är mykit ogräsan vpwexit som alt moste aff wäghen förra än Christus kan haffua ther sin retta gong, Menniskionnes hierta och sinne är för syndennes skul aldeles oskickelighit wordet til at anamma Christum, thet är tilbögelighit til alt ondt, och wil haffua thet til baka som Christus wil haffua fram, ther före är mykit j wäghen som bortrödhias moste, Ther är inne högferd, affuund, girigheet, argheet, lössachtigheet, okyskheet, offuerflödigheet och alt ondt, men thet moste alt vthdriffuas om Christus skal blijffua ther boendes, Skal

Christi rike och regemente wara j sielene, så moste dieffulens regemente ther vth, For ty Christi regemente haffuer alla godha dygder medh sich, som är ödhmiuwkt, kerleek, rundheet, godhwiliegheet, stadhigheet, kyskheet, måteligheet j maat och dryck, och alt gott, och ther före kom nw Johannes baptista, och war j then acht vthsender aff gudhi at han skulle beredha wäghen for Christum, predika och förmana at menniskionar skulle lata aff theras onda leffuerne och komma til Christum som theras synder affplana kunde och göra them til froma och rätferdigha menniskior, The skulle wedhersaka dieffwulen och alt hans wäsende, och anamma Christum och alt hans regemente jgen, Teslikes gaff Johannes och folkena til kenna ath Christus som j så long tijdh hadhe warit vthloffuat war nw kommen, nw skulle the redha sich til at anamma honom then the länge hadhe bijdhat epter, och medh sådana predikan giorde han folkit bequemmelighit til ath anamma Christum, ty kallas han Christi förelöpare, epter han predikade för folkena ath Christus kom epter honom, then the anamma skulle· och epterfölia hans lärdom, Nw kan jngen fölia honom epter vtan then som wedersakar sitt onda leffuerne och begynnar föra itt gott leffwerne ty sadhe Johannes medh sin predikan, rödier herrans wägh, Så skal och hwar och en godh Christen predikare rödhia wäghen för Christo, lära och förmana folkit at the lata aff thet ondt är och göra thet som gott är, och epter fölia Christum, genom hwiken aleena the thet skola göra kunna, At wij och så göra moghe giffwe gudh. Amen,

På Jesu Christi födelse dagh

Euangelium Luce ij.

J Dagh (käre wener j Christo) warder begongen j then Christelige försambling högtijd aff wor herres Jesu Christi födhelse, huru han lät sich födha aff then rena modheren iomfru Marie för

alles wores saligheet skul, och är thetta hwario och eenne Christno menniskio een gladhelighen höghtijd, ty wij haffue på thenne daghen fåt gladhelig och hugnelig tidhende aff himmelen, Wij wore alle för woro första föräldres synd och olydhno skuld kompne vnder stoor armoodh och treldom, Wij hadhe fått wor hemmelske fadhers ogönst och wredhe, och wore kompne dieffuullen til handa, så at han hadhe oss vnder sich medh macht, och giorde med oss hwad honom syntes, hans tyrannij hade oss så begripit at wij intitt, hwarken tenkia tala eller göra kunde, vtan thet han wille, Och när han oss som arma vsla trälar och eeghna driffwit hade j thetta älende liffwernet her på iordenne, til at göra alt thet honom behageligit war, så förde han oss sidhan epter thenne lekamliga dödhen medh sich til en ewinnerlig pijno och döód j helwetes affgrund, Thetta war jw itt gräselighit armoodh som wij vthi kompne wore, när man thet elles besinna kan, Hwad armood och vselheet theet är at wara vnder dieffuulsens wold thet bewijsas well aff then pijno och dödh som the till ewigh tijd lijdha skole som vnder dieflen äre och honom tilhöra, En ewinnerligh eeld, som aldrig kommer ände vppå är bewijss noog Men nw haffuer gudh aff sin obegripeliga barmhertigheet och godheet (oss oförskylt) taghit oss til wenskap och nådhe igen, och sendt oss her godh tijdende nidh på iorden, at thet skal nw alt stå wel til medh oss, Han haffuer och nogh latitt påskijna at han haffuer wendt sijn gwnst och godha wilia til oss jgen, för ty han haffuer ey skonat sin eeghen son, vtan giffwit honom her nidh j all sorgh och bedröwilse för wora skuld, på thet han skulle frelsa oss aff then sorgh och bedröffwilse wij vdi kompne wore, Han haffuer latit honom tagha wor skröpligha natwr på sich, och han är j skröpeligheet worden deelachtigh med oss, på thet wij skulle warda deelachtige med honom j hans starkheet igen, Och medh få oord seyandes, så barmhertig haffuer gudh wor himmelske fader warit öffwer oss, at han haffuer lätit sin son göra jtt sådant byte medh oss, at han haffuer taghit wora synder, döód, och alt thet oonda oss boorde

lijdha, och lagdt thet på sich, och giffwit oss igen sina retferdigheet, lijff och alt gott, Thetta haffuer jw warit en dråpelig welgerning som oss aff gudhi bewisat är, kunne wij elles weta honom noghon tack och gönst ther före, Så böör oss nw j dagh och alltijdh loffwa och prijsa honom for sådana welgerningar, Och ther medh wilie wij höra thet helga Euangelium, hwilkit S. Lucas oss bescriffwar j sitt andra capitel och är så lydandes,

THet begaff sich j the daghar ath vthaff keysaren Augusto wort vthbodhat ath all werlden skulle beskattas, och thenne beskatningen war then första, och skeedde vnder then höffdingen offuer Syrie landet Cirenio, Och the ginge alle hwar vthi sin stadh til ath läta beskatta sich, Så foor och Joseph vp aff Galilea landet aff then stadhen Nazareth jn vthi Judee landet, til Dauidz stadh som heter Bethlehem, för ty han war vthaff Dauidz hws och slecht, på thet han skulle lata beskatta sich medh Maria hans trooloffuade hustru, hwilken thå haffuandes war, Så begaff sich mädhen the wore ther, ath daghana wordo fulbordadhe at hon skulle födha, och födde sin son förstabarn, och swepte honom j linde clädher, och ladhe honom nedher j krubbon, för ty them war icke rwm j härberghit, Och j then samma landzenda woro noghro heerdar the ther wakadhe och hölle word om nattena vthoffwer theras hioord, Och sy, herrans ängel stodh när them, och herrans claarheet kringskeen them, och the wordo stoorliga forfärade, och sadhe ängelen til them, Warer icke forfärade, Sy iach bodhar idher stoor glädhi hwilken alla folkena wedherfaras skal, ty j dagh är jdher födder frelsaren som är Christus herren j Dauidz stadh, Och thetta skal wara jdher för teekn, J skolen finna barnet sweept vthi linda-

clädher, nederlagdt j krubbona, Och strax wardt medh ängelen jtt stoort taal aff thet himmelska herskapet, the ther loffuade gudh och sadhe, Prijs wari gudh j högden, och vppå joordenne frijdh, och menniskiomen jtt gott behagh, Och thet begaff sich at änglana fore jfråå them vp j himmelen, och heerdana begynte seya emellen sich, Lätt oss nw gå til Bethlehem och see thet som wij haffue hört skeedt wara, thet herren oss oppenbarat haffwer, och the gingo hasteligha, och funno Mariam och Joseph och barnet nedherlagdt j krubbon, och thå the thet seet hadhe, berychtadhe the vth hwadh them sagdt war om thetta barnet, och alle the thet hörde förundradhe sich om the stycker som them sagdt war vthaff heerdana, Men Maria gömde all thenne ordh betractande them j sitt hierta, och heerdana gingo til baka jgen prijsandes och loffuandes gudh öffuer all the stycke som the hört och seet hadhe såsom them sagdt war.

J Thetta helga Euangelio giffwes oss (käre wener) tilkenna när, och j hurudana motto wor herre Jesus Christus wardt födder her till werlden, Och segher här S. Lucas ath keysaren Augustus läät vthbodha ath all werlden skulle beskattat warda och thetta war then första beskatningen som påbwdhen war, och skeedde vnder then höffdingen offwer Syrie land Cirenio etc Til at komma på itt rett förstond j thesse ordh moste wij thenne saak noghot widhare vthstreckia, Och är merkiandes ath j then tijdhen the Romare hadhe största parten aff werldenne kommet vnder sitt welle och hadhe fåt iudalandet medh, vnder sitt regemente, thå war en tijdh en keysare j Rom som heet Octauianus medh thet wedhernampnet Augustus, thenne samme Augustus bödh vppå at alle the som wore j hans rike skulle giffua honom en skatpäning, och gick samma påbodh så wel offuer then judeska almoghan

som alt annat folk, ther före ginge alle hwar och en til then stadh som han war byrdigh aff, til ath vthgiffua sådana skattpäning som keysaren vppå bwdhet hadhe, Så foor och Joseph medh sijne trooloffuade hustru Mariam som thå war haffuandes, vp jfråå Nazareth til Bethlehem som war konung Dauidz stadh, at han skulle medh henne läta ther beskatta sich, ty han war aff Dauidz slechte, Så begaff thet sich medhan the ther woro at Maries tijdh wordt fulboordat at hon födha skulle, och hon födde ther sin son första barn, och swepte honom j linda clädher och ladhe honom nedher j krubbona, ty the hadhe icke rwm j herberghit.

Och segher Euangelisten ytterligare at j then landzendan widh Bethlehem woro noghre heerdar som hölle wecht samma nattena offuer theras hioord, och the finge see gudz ängel stondande när sich, och gudz clarheet skeen kring om them så at the worde stoorligha förfäradhe, men ängelen sadhe til them, Warer icke förfäradhe, iach bodhar idher stoor glädhi som alla folkena skal wedherfaras, ty at j dagh är idher födder frelsaren som är Christus herren j Dauidz stadh, Och thetta skal idher wara för itt wist worteekn, j skolen finna barnet swept j lindacledher och niderlagdt j krubbona, Och strax j thet samma kom en stoor hoop aff thet himmelske herskapet til ängelen, så at ther wart en stoor hoop medh änglar, som loffuade och prijsade gudh och sade, Prijs ware gudh j högdenne och vppå ioordenne frijdh, och menniskiomen itt gott behagh, Som änglana wille seya, Här til dags hafwer menniskian jntit prijsat gudh, vtan försmädhat och wanhedhrat honom, men nw är then födder til werldena, som skall vpretta och komma gudz prijs och äro påå gong jgen, nw skall gudh warda ärat och prijsat genom honom, Och på iordenne skal warda fridh, Her til dagx haffwer warit ofridh emellen gudh och menniskiona, ty gudh haffwer warit henne wreed och ogönstig för syndennes skul, Men nw är then födder som förlijkar gudh och menniskiona, så ath gudh tagher henne til nådhe och wenskap igen, och ther före warder nw fridh på iordenne (thet är) menniskiomen som

äre på iordenne, Och menniskiomen jtt gott behag, Her til dagx haffwer gudh icke warit til fridz medh menniskione, vthan hon haffwer honom medh sitt regement och wäsende mishaghat, men nw är then födder til werldena som thet begåår och förwerffuar at gudh fåår ynnest och jtt got behagh til menniskiona och wil wara henne godh,

Och thet begaff sich (segher Euangelisten) at änglana foro vp j himmelen jgen, och heerdana som thenna synena seedt hade begynte seya emellen sich, Wij wilie gåå til Bethlehem och see thet wij nw haffue hördt skeedt wara, som gudh oss oppenbarat haffuer, och the gingo hasteliga tijt och funno Mariam och Joseph och barnet nederlagdt j krubbona, och när the thet såghe, giorde the rychte ther aff hwad them sagdt war om thetta barnet, och alle som sådana hörde förundradhe sich offuer thet som sagdt war aff heerdana, Men Maria gömde all thenna ordh och begrundadhe them j sitt hierta och heerdana gingo til baka igen prijsandes och loffuandes gudh offuer alt thet the seedt och hördt hadhe, Thetta är nw (käre wener) enfolleligha meningen j texten, Nw wilie wij tilse hwad lärdom oss warder här före giffwin.

Och skal man först merkia ath Jacob patriarchen wel widh
Gen. xlix nitton hundrade åår förra än Christus födder war, hade spååt och föresagdt, at konunga spiran icke skulle warda borttaghin aff hans sons Juda affödho til tess then skulle komma som vthloffuat war, thet är, at regementit altidh skulle blijffua stondandes j Juda slechte, så at the skulle jw altijd haffua en forestondare aff theras eeghit folk som them styra och regera skulle, Så at när noghor fremmande komme som icke wore aff then judeska almoghan och blijffue theras förstondare och regerere, thå skulle the förmodha at Christus skulle komma, och så war thet sich nw förlopet at the Romerske hade fååt judalandet vnder sich och hadhe satt them Herodem for en konung then icke war aff juda slechte, vtan en fremmande man, Ther före war nw tijdh ath Christus som länge hadhe vthloffuat warit skulle komma, hwilkit och så skedde,

och ther medh wort Jacobs prophetia fulkomnat, Teslikis war och spåått aff Michea propheten at Christus skulle födhas j Bethlehem, ther före skeedde och thet epter gudz forsyyn, at then beskatning som här j Euangelio omtalas skee skulle, på thet at Maria som heema war j Nazareth, skulle få tilfelle at komma til Bethlehem ther hon födha skulle, och ther medh wardt thå then prophetien fulkomnat, Mich. v.

Och see wij här j hurudana motto Christus lätt sich födha, Först när allewerst stoodh til medh gudz almogha som woro judarne, thå the wore kompne vnder främande herres wold, och hade sielffue mist regementet, thå them best gioordes hielp behooff thå kom han, Och giffz oss ther medh til kenna, när Christus wil komma til oss (thet är) när som alle werst står til medh oss, och wij äre vnder the fremandes wold kompne, när dieffwulen, synden dödhen och heluetit regerar offuer oss, thå är tijdh at Christus som frelsaren är komma skal, ja thå wil han komma, ty förra är icke hans tijdh kommen, oss görss icke hugsualaren behooff förra än sorgen och bedröffuelse på komma, Och later Christus påskina j sin födhelse til hwad han kommen war, thet är, til at lijdha jember och bedröffuelse, ty j sådana motto begyntes hans leffwerne, Han wardt födder j stoor fatigdom och äländheet, Hans modher hadhe ey så stoor tijdh, at hon kunde fåå blijffua heem til sitt eeghet så lenge hon hade födt barn epter som hon rådhen war, men hon moste åstadh epter keysarens bodh, jfråå hws och heeman til en fremmanda stadh, ther kunde hon ey heller få rwm j herbergit som wel hade thå behooff gioordz epter som thet tilstodh medh henne, Men hon moste bort vthi itt stall och födha ther barn, ther ey annor rådh wåre på ferde än at hon moste leggia barnet nidh j krubbona, Her see wij medh hwad prål thenne konungen wardt födder, Så haffuer han förnidhrat sich, at han som war en herre och konung offuer himmel och iordh, then j så mong twsende åår hade vthloffuat warit, then propheterne så mong merkeligh ting omscriffuit hade, han är nw kommen j alle största ar-

modh och älendheet, och läter ther medh påskijna at hans rike icke är aff tesse werldenne, och lärer oss ath wij werldzlig pråål och wellost förachta skole, Och än thå at Christi födhelse war j sådana armood och älendheet epter werldenes anseende, Så war hon doch en reen födhelse mykit achtat och dyrbar för gudhi, ja en sådana födhelse war thenne, at hon affplanar all smitt och synd som wor födhelse haffuer medh sich, och ty är thetta oss en gladheligh födhelse, Och än thå hon synes för werldene wara en bedröffuelig födhelse, så är hon doch högt räknat för gudhi, och thet beuisade then ängla skaren som loffuade och prijsade gudh aff thenna födhelsen seyandes, Prijs wari gudh j högdenne, och vppå jordenne fridh, och menniskiomen jtt gott behagh, Så krafftigh war thenna födhelsen ää huru bedröffuelig eller förachtelig hon synes wara, at gudhi skeedde ther stoor prijs aff, och fridh kom ther aff på jordena och menniskiomen en godh wilie eller gott behagh aff gudhi, Men ther sågh thenne födelse ey lijkt vth epter för werldenne, at hon skulle haffua sådana krafft, ther före moste änglana aff himmelen komma och bära ther witne om, för ty jngen werldzmenniskia hade thet kunnet besinna, hwar wij icke hade fått sådana bodhskap aff himmellen hwad glädhi här war för handenne, Och vppå thet at gudh jw wille låta bemerkiat at han förachtar alt werldzligit pråål, ty wardt thenna glädhin icke förkunnat för noghro konungar och förstar, vtan för fatigha heerdar som för werldene förachtelige wore, Så at iw alt gick her förachteliga til for werldenne, på thet at wij skole lära försmå och förachta werldzligit pråll och lostar och halla oss som Christus för oss giort haffuer, wij skole icke gledhias och frögdas j werldzlig begierilse, vtan j andanom skole wij gledhias och frögdas, for ty ängelen haffwer burit oss godh tijdende her nidh at wor frelssare och åtherlösare är nw födder, så at dieffwul, synd, dödh och helwete jntit skole haffua macht öffwer oss til at fördöma oss, som the tilforenne giordt haffwa, Ther skole wij och fulleliga förlata oss til at frelsaren är nw födder, Loffwat och ärat ware wor himmelske fadher som oss

haffwer warit så mild och barmhertig at han icke skonat haffuer sin eenfödda och naturligha son, vtan haffwer giffuit honom här nidh vthi all sorg och bedröffuelse för wordt besta skul, Honom ware prijs ära och tack j ewigheet. Amen.

På Jesu Christi födhelse dagh

til högmessen Euangelium Johannis j.

J Begynnelsen war oordhet, och oordhet war när gudhi, och gudh war oordhet, thet samma war j begynnelsen när gudhi, genom thet äro all ting gioord, och thy för vtan är jntit gioordt thet gioordt är, j thy war lijffuet, och lijffuet war menniskiones liws, och liwset lyser j mörkret, och mörkret haffuer thet icke begripit, En man war vthsend aff gudhi som heet Johannes, han kom til wetnesbyrd, på thet han skulle witna om liwset, ath alle skulle troo genom honom, icke war han thet liwset, men han war sendt til ath witna om liwset, Thet war jtt sandt liws hwilkit som vplyser alla menniskior som komma j thesso werld, j werldenne war thet, och j genom thet war werlden gioordt, och werlden kende thet icke, Thet kom til sitt eghet, och thes eegne anammade thet icke, men allom them som thet anammade, gaff thet macht ath blijffua gudz barn them som troo j thes nampn, hwilke som icke aff bloodh, ey heller aff kötzlig wilia, ey heller aff noghor mans wilia, vtan aff gudhi födde äro, Och oordhet wort kööt, och boodde jbland oss, och wij såghom thess härligheet, så som eende sonsens herligheet aff fadhrenom, full medh nådh och sanning.

J Thenna helga läst (kära wener) talar Johannes Euangelista om wor herres Jesu Christi gudhdom och wil lata oss förstå at han är sanner gudh och sanner man, och på gudhdomsens wegna kallar han honom här ordh, så at medh oordhet som han här omtalar skole wij förstå gudz son, ty at gudz son som är then andra personen j gudhdomen kallas gudz ordh, j hwilka all gudz wijsdom, vpsått och rådslagh beslutet är, Och nw wil Johannes giffua oss til kenna at gudz ordh är ewight, och ath thet är och så gudh medh, Och ther före segher han nw, J begynnelsen war ordhet, thet är, thå gudh begynte til at skapa all ting thå war oordhet allaredho til, så at thet war förra än gudh fadher begynte til at skapa noghor creatwr, och ther före moste thet wara ewight, for ty för begynnelsen war jntit vtan ewigheet, Och oordhet war när gudhi, thet är, gudz son war när gudhi, åtskilieligh j personen, så at sonen war när fadhren, doch likauel wore the icke en persona, men j gudhdomen wore the bådhe itt, och ty fölier j texten, Och oordhet war gudh, thet är, gudz son är så wel gudh som fadheren, doch icke så förstondandes at fadhren och sonen äre så platt jtt, at the icke äre åtskilde j personen vtan äre j gudhdomen itt, men medh personen åtskilielige, ther fore segher nw Johannes at thetta samma ordhet war j begynnelsen när gudhi, ty moste thet jw wara j noghon motto åtskilielighit j fråå fadhren, mädhan thet seyes wara när honom, Men j gudhdomen är thet lijka krafftigt medh fadheren, ty ath genom thet äre all ting gioordh, och thy förutan är jntet giordt thet som giordt är, thet är, alt thet som fadhren skapat haffuer thet haffuer han skapat genom sonen, som är hans wijsdom, råådh, och vpsååt, for ty alt thet gudh fadher skapat haffwer thet haffuer han skapat j sins wijsdoms vpsååt, och ther fore segher här Euangelisten, at all ting äre skapat genom oordhet, och samma ordh är lijffuet, Såsom all ting äre genom oordhet wel skapat, så haffua the och j samma oordhe theras lijffachtigheet och retta vppehelle, och kunne ingalunde blijffua stondandis j theras retta skickelse som the haffua warit skapat, medh mindre thet skeer genom sam-

ma ordh, genom oordhet äro the skapat genom ordhet moste the och wara j lijffachtigheet beholden j theras rätta wäsende, ty at oordhet är sielffua lijffuet, Och ändoch j then motten all ting leffwa j gudhi hwad the mera äro godh eller oond, är doch Euangelistens mening mest tala om thet lijffuet som menniskionar fåå genom Christum then gudz ordh är thet är, om thet ewinnerligha lijffuet, för hwilkit lijff skul, at thet motte blijffua vppenbarat Euangelisten thetta Euangelium screff, thet och så wel ther aff merkias kan at strax fölier epter, at lijffuet war menniskiornes liws, ther aff jw til kenna giffues at ther talas om thet lijffuet och thet liwset som menniskionar få j genom Christum the som troo på honom, såsom och Christus sielff sadhe, Johannis xiiij. Jach är wäghen och sanningen och lijffuet, och Jo. xiij. Jach är werldenes liws, Här aff fölier at the som haffua thetta ordhet Christum the haffua lijffuet, och haffua teslikes liwset, så ath the j theras sinne och förstond vplyste warda, och finna then retta wäghen til then ewigha saligheeten, Och liwset lyser j mörkret, och mörkret haffuer thet icke begripet, thet är, Gudz ordh som är thet sanskyllogha liwset haffuer föregiffuit warit menniskiomen som ey äre vtan mörker j theras forstond, men the haffua thet jntit kunnet begripa eller förstå, Doch på thet at menniskionar skulle lära förstå och begripa thetta liwset, Ther före war en man aff gudhi vthsender som heet Johannes, han kom til witnesbyrdh at han witna och betygha, lära och predika skulle om liwset, at alle skulle troo på thet sanna liwset för hans predikan skul, För ty thet war summan aff hans predikan at folket skulle falla til och troo på ordhet som är liwset, Jcke war Johannes sielff thet sanna liwset, men han war vthsender til at bära witnesbyrd om liwset, Thetta war itt sant liws huilkit som vplyser alla menniskior som komma j thenna werldena, thet är, Huar och en menniskia som j thenne werldenne vplyst warder, hon warder aff tesse liwse aleena vplyst, ty then thetta liwset icke fåår han bliffwer j mörkret, Thetta liwset war j werldenne, och genom thet är werlden giord, men werlden kende thet icke, thet

är, gudz son genom hwilken werlden skapat war, kom til werlden, Men hon kende honom inte, hon bar honom icke vp för gilt, hult honom icke för then han war, Ja han kom och til sit eghit folk som wore iudanar, och the anammade honom intit, the satte ingen troo til honom, Men allom them som thetta oordhet eller liwset anammade, och satte ther sijn lijt til, them gaff thet macht at bliffwa gudz barn them som troo j tess nampn, thet är, När gudz son war här j werldenne thå vthgaff han then macht och krafft, ath alle the som troodde och förloto sich på honom och thet han sadhe them före, the skulle blijffua gudz barn och arffuingar medh honom, Doch icke sådana barn som födhas aff kööt och bloodh, ey heller aff kötzligh wilia, icke heller aff noghor mandz wilia, thet är, aff naturen eller noghon menniskies krafft warda the icke gudz barn, vtan medh en nyy och andelig födhelse aff gudhi them helga anda, Och oordhet som nw omtalat är, är wordet kööt, thet är, gudz son är worden menniskia, och boodde j bland oss, wistadhes och vmgiks medh oss, och wij såghom hans härligheet såsom eenda sonsens härligheet aff fadherenom, thet är, Wij såghom ena sådana äro och härligheet j honom som tilbörlighit war at gudz fadhers eenfödde son haffua skulle, wij såghom gudh fadher göra honom then äro som honom boorde göra sinom älskeliga son, then ther ful war medh nådh och sanning, Han war altijd full medh nådh och barmhertigheet, och jntit swick eller falskheet war j honom, vtan han war full medh all sanning och retferdigheet, Thet är nw (kära wener) meningen j thetta helga Euangelio korteliga och enfoldeliga vthsagdt, Nw wilie wij och tagha här noghon lärdom vth epter som gudh giffuer oss nådhena ther til.

Och är oss thetta itt ganska trösteligit Euangelium effter thet wij höre her at wor herre Jesus Christus, wor frelsare och återlösare, är sanner gudh och sanner man, aff hwilkit wij moghe draghas ther til at wij fulleliga setie lijt och tröst til honom, ty epter thet han är sanner gudh och lijka mechtig medh sin himmelska fadher, så må wij jw wel halla oss in til honom och förlata oss på honom, han

är mechtig nogh til at hielpa oss, och epter thet han är worden menniskia, haffwer han wel försöct j sin mandom hwad feel och brist wij haffwe, så at han haffwer lerdt aff thet han haffwer sielffwer lijdhit, wara barmhertig öffwer oss, ty må wij gladeligha halla oss in til honom, han är mechtig nogh til at hielpa oss, och behöffue wij ey fruchta at han skal förachta oss och icke wilia höra oss, för ty han är en san menniskia så wel som wij, Och kan icke förachta oss j wor skröpliga natwr, epter thet han och haffwer samma naturen, ther wij mykit må förtrösta oss vppå, och gå trygelige fram för honom, och bedhas hielp aff honom, Ja om wij settie fulla troo och lijt til honom och til thet han haffwer sagt oss fore, thå haffwer han giffuit oss then macht och krafft at wij blijffue gudz barn, Och när wij äre gudz barn thå är han och wor brodher och förlikar oss medh wor himmelske fadher, så at wij komme j hans nådh och wenskap igen, och warder han icke tilstedhiandis at wij skole warda förderffuade, Ther före är thetta oss itt trösteligit Euangelium j huilko wij höre at Christus Jesus är bådhe gudh och man, Han är mechtig nogh til at dragha oss vthaff willones mörker som wij vdistadde äre, til thet sanskylliga liwset, Han är och mechtig nogh til at giffua oss thet ewiga lijffwet, ty han är sielffuer lijffwet, Så skole wij och intit twifla at han jw will thetta allt göra oss, för ty han är en san menniskia worden for woro skuld, genom huilkit han loot påskijna at han wisseliga wille hielpa oss, elles hadhe han icke taghit wor skröpeliga natwr på sich, Men giffue gudh at wij så wisseliga kunne settia troo och lijt til honom, som han wist gerna wil hielpa oss Honom skee prijs i ewigheet, AMEN.

Hebre. iiij.

På S. Staffans dagh

Euangelium Matthei xxiij

J Then tijdhen sadhe Jesus til judanar och the öffuerste presterna, Sy iach sender til idher propheter

och wijsa och scrifftlerda och somlighe aff them wardhen j dräpande och korsfestande, och somliga aff them warden j hudhflengiande j idhra synagogor, och förfölyandes jfrå then ena stadhen til then andra, på thet at vppå idher skal komma alt retferdugt blood, som är vthgutit på iordenne, jfrå retferdigs Abels blood, och til Zacharies Barachies sons blood huilken j dräpten emillen templet och altaret Sannerligha segher iach idher, at alt thetta skal komma vppå thetta slectit, Hierusalem Hierusalem tu som dräper propheterne, och stenar them som äre sende til tich, huru offta haffwer iach welet försambla thin barn, likauist som hönan forsamblar sina kyklingar vnder sina wingar, och j wilden icke, Sy, idhert hws skal idher bliffwa ödhe, ty iach segher idher, at effter thenne tijden skolen j icke see mich til tess j warden seyande, Welsignat ware then som kommer j herrans nampn.

J Thenne helga läst (kära wener) straffar och foruiter Christus judomen then otrooheet och otaksambligheet som the gudhi altijdh beuisat hadhe, emoot the stoora och oseyeligha welgerningar som han altijdh gioorde them j fråå thet han först vthkorade then judeska almoghan för sitt eeghit folk, alt jn til Christi tijdh, The woro honom altijdh olydoghe, och slogho hans propheter och bodhskap j häl som han sende til them för theras eghit betsta skul, at the skulle forkunna them gudz wilia och mening, Men the ey aleenest icke anammade sådana propheter, vtan och slogho them j häll, och ther före förbråår nw Christus judomen sådana ogönst och segher, Sy (segher han) iach sender til idher propheter och wijsa och scrifftlerda, som han wille seya, Jdhro fädher haffua altijd warit minom himmelska fadher ogönstoge och dräpit hans propheter, så skal iach än nw senda wijsa och

cloka men, ja mina eegna apostlar och läriungar til idher, som forstondogha skola wara j scrifftenne, til at vnderuisa idher, idhor saligheet, doch j skole så fara medh them som idhro forfädher haffua farit medh propheterne som j theras tijdh warit haffua, Sombligha aff them skolen j dräpa och korsfesta, och sombliga hwdhflengia j idhro forsamblingar, och hata och förfölia them jfrå then ena stadhen til then andra, ja så skole j bewisa idher emoot mijn sendebodh at j blijffue werde at offuer idher skal komma alt rettferdigt blodh som är vthgutit på ioordena jfråå Abels som aldraförst vthgööt sitt bloodh, jn til Zacharies Barachies sons bloodh, thet är, Alt thet straff som the haffua fortient som för idher haffua vthgutit retferdigt bloodh, äre j werde at thet skal komma vthöffwer idher, for ty then wrongheet, oondzska och ogönst som j them begyntes, j hwilko the dråpo propheterna, hon är nw fulkommen worden j idher, så at ther böör nw warda straffat öffwer, ja, sannerligha segher iach idher, sådana straff skal komma på thetta slechtet, Ach Hierusalem Hierusalem tu som dräper propheterne och stenar them som äre sende til tich, huru offta haffuer iach welet försambla thin barn såsom hönan forsamblar sina kyckling vnder sina wingar, och j wilden icke, Som han wille seya, O tu Hierusalems stadh, och j judar huru mykit haffwer iach lagdt mich vth för jdhro skul och wille weta idhert betzsta, iach haffuer så welet beskerma idher, at iach haffuer sielff giffuet mich j all farligheet, som hönan gör för sina vngar, iach wille gerna weta idhro saligheet, men emoot min godha wilia haffue j alltijd warit mich olydoghe och ogönstoge, iach haffwer jw altijdh så beuijst mich emoot idher ath bristen icke finnes på minne sidho, Thet j nw warde förderffuade thet är idhor eeghen skul, Så skole j nw weta ath epter j jw icke wilie besinna idher, thå skal idher öffwergå itt ewight forderff, Man moste nw icke länger fördröya här medh, jdhor oondzska moste jw warda straffat mädhan här är jngen förbätring på färde, Så skal idher nw thetta offuergå, Jdhort hws skal blijffua ödhelagdt, thet är, jdhro fiender skola komma och slåå

AUGUSTANA THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY
ROCK ISLAND — ILLINOIS

idhro städher nidher, och föra idher bort för fångar och trälar, såå ath idhor hws skola blijffua ödhelagd, Och epter thet j haffue warit mich så ogönstoge för alla mijna weluiliogheet som iach idher så offta beuisat haffuer, Så skal iach och nw offuergiffua idher ath j här epter icke skole see mich idher til husgswalilse j idhor nödh och armoodh, iach skal här epter icke wara idher bijstondig som iach altijdh tilförenne gioordt haffuer, När j ropen om hielp skall idher jngen hielp wedherfaras, och epter thet j haffuen altijdh hatat och förfolgt mina propheter och sendebodh, så skole nw jnga propheter mera sendas til jdher, och jngen hielp skole j haffwa aff mich til tess j än nw medh tijdhen j idher longa iember och bedröffuelse kunnen lära besinna idher, och falla til mich och seya om mich, Welsignat ware then som kommer j herrans nampn, Förra än j kommen til en sådana kundskap at j kunnen bekenna mich för idhar frelsare, thå skole j icke få see mich, Men när j ären kompne til een sådana bekennelse så wil iach än thå förbarma mich öffuer idher, och tagha jdher til nådhe jgen, Thetta är nw (käre wener) meningen j texten korteligha vtsagdt, Nw wilie wij tilsee, hwad lärdom oss warder här före giffuin.

Och haffue här först til ath merkia gudz stoora goodheet och barmhertigheet som han altijdh beuisar menniskione, at han jw altijdh wil weta hennes betzsta, och lägger sich vth för henne som hönan gör för sina kycklingar, Twert emoot jgen see wij här menniskiones stora ogönst och wrongheet emoot gudh, så at the icke weta honom ena tack för all then weluiliogheet han them bewisar, vtan hwar the kunna wara på hans argesta, thet göra the, Han sender sina predikare til them, at the skola seya them hans wilia hwad the göra och låta skole, men huru the warda anammade thet see wij här j texten, at somblige warda steenade, somblighe hwdflengde, somblige korsfeste, somblige hatade och forfolgde vthaff then ena stadhen til then andra, Och än thå at thenne läst lydher jn på jwdarna, så är thet doch om alla menniskior förstondandes, så wel om hedningar som om judar, för ty the äre

alle aff enne root vthkompne, och haffua alle aff Adams synd fåått itt wrongdt sinne, så at the äre gudhi olydhoge och ogönstoge emoot alt thet godha som han later them wedherfaras, Men hwadh straff gudh wil lata gåå offuer them, thet höre wij och här, Han wil lata leggia theras hws ödhe, at the skola warda forderffuade, och han wil offuergiffua them, och thet är jtt grässelighit straff, men doch likauel retferdight, för ty then ther icke wil anamma gudz ordh och achta sinne siäls saligheet när thet honom budhit warder, vtan hatar och gör them oondt som thet predika, han är werdh at gudz ordh skal warda honom jfråå taghit, så ath thet icke mera skal predikas for honom, ther honom sidhan all skadhe och förderff epterfölier, För ty menniskiones saligheet henger j gudz ordh, när gudz ordh taghes henne jfrå, thå fölier ther itt ewight förderff epter, Och ther före är thet itt grässelighit straff när gudh så straffar menniskiona, at han tagher henne sin ordh jfråå, för ty thå är hon borta til förenne, Ther före skole wij gerna anamma gudz ordh och fölia them epter och tacka honom för then nådh at han haffwer sendt oss sin helga ordh, och bidhia honom at han icke tagher them jfråå oss, vtan styrker och stadhfester oss j sin helga wilia. AMEN.

På S. Johannis Euangeliste dagh

Euangelium Johannis xxj.

J Then tidhen Sagde Jesus til Petrum, Fölgh mich, Petrus wende sich om och sågh then leriungan fölya som Jesus älskadhe, huilkin och j natuardhen lågh vppå hans bryst och sadhe, Herre, hoo är then tich förrådher, Thå Petrus sågh honom sadhe han til Jesum, Herre hwad skal thå thenne? Sagde Jesus til honom, Om iach wille han skulle blijffua tiltess iach kommer, hwad kommer thet tich widh? Fölg

tu mich, Tå gick thet talet vth j bland brödherna, ath then läriungen icke skulle döö, Och Jesus sadhe icke honom, han döör icke, vtan om iach wille han skulle blijffua til tess iach kommer, hwadh kommer thet tich widh, Thenne är then leriungen som bäär witne her om, och then thetta scriffwit haffuer, och wij wetom at hans witnisbyrd är sant.

TJl at komma til itt rätt förstond j thetta helga Euangelio, moste wij först (kära wener) tilsee aff hwad tilfelle thet sagdt är, Och är merkiandes at Euangelisten bescriffuar noghot til förenne huru Jesus sporde S. Pedher tree resor til om han älskade honom, och gaff Jesus honom befalning at han skulle födha hans fåår, thet är, han skulle lära och predica gudz ordh för hans almogha, Och när Jesus hade giffuit Petro then befalning at han skulle forkunna gudz ordh för folkit, Thå gaff han honom och före hwad honom wedherfaras skulle j sådana befalning, och sade, Sannerligha sannerligha segher iach tich, När tu wast vnger gioordadhe tu tich och gick hwart tu wille, men thå tu war gammal, skal tu vthreckia thina hender och en annar skal gioorda tich och ledha tich tijt tu icke wil, Som Jesus wille seya til Petrum, När tu wast vng förra än tu fick then befalning som iach tich nw giffuit haffuer, thå wast tu j titt frij wilkor bandt och löste tich när tich sielff tychtes, så at tu rådde göra hwad tu wille, gåå och stå war tich frijt, men nw j thin ållerdom mädhan tu haffuer fått then befalning at tu skal predika och förkunna gudz ordh, warder thet annerledhes gångandes medh tich, Tich skal nw komma motegong och wedhermödha vppå, tu skal nw icke rådha sielff binda och lösa om tich, ey heller wara frij gåå och ståå hwar tu sielff wil, men thet wilkoret skal tu mista, En annar skal binda tich och tu skal vthstreckia thina hender och gåå tijt tu icke wil, och gaff Jesus ther medh til kenna medh hwad dödh han skulle prijsa gudh, och hurudana affgong han fåå skulle aff thenna werldenne, Och när Jesus

hadhe thetta sagdt til Petrum, thå sade han än ytterligare til honom som wij nw hörde j Euangelio, Fölg mich, Som han wille seya, Jach weet wel Petre at thet synes tich wara swåårt sådana sorg och bedröffuelse lijdha som tich föreståår, Doch see på mich huru iach haffuer gioordt för tich, tagh epterdömelse aff mich, och fölg mich, lijdh sorg och bedröffuelse j thinne befalning, som iach j minne befalning lijdhit haffuer, När nw Jesus hade befalet Petro at han honom fölia skule, Thå wende Petrus sich om och sågh then läriungan fölia som Jesus älskade, hwilken läriunge ther leghat hadhe på hans bryst när han hult sin sidzsta natward medh sina apostlar, och hade spoort Jesum til hoo honom förrådha skulle, Thå nw Petrus sågh then läriungan sadhe han til Jesum om honom, Herre hwad skal thå thenne? Som han wille seya, Tu haffuer sagdt mich at mich ståår mykit ondt före j min ålderdom, huru skal thet gå til medh thenne leriungan, skal han blijffwa frij och intit ſondt lijdha? Thå sade Jesus til honom, Om iach wille han skulle blijffwa til tess iach kommer hwad kommer thet tich widh? Som han wille seya, Petre tu bekymbrar tich mykit om en annan, achta på thet tich sagt är, Fölg tu mich j thinne befalning, thet är tich noog at tu achtar på thin affgong, och läät mich betäma medh thenne leriungan För ty han är j mijn mact, iach weet wel hwad iach skal göra medh honom, Och om thet än så wore at iach wille läta honom så blijffwa til tess iach kommer til domen, at han icke skulle lijdha sådana pijno och dödh som tich fore ståår, hwad kommer thet tich widh? iach weet hwad honom nyttigast är, Fölg tu mich som iach tich sagt haffwer, Thå nw Jesus hade hafft sådana taal om then leryungan, kom ther aff itt taal jbland bröderna (thet är) jbland them som Christi troo anammat hade, at han icke skulle döö, Och hade doch Jesus icke sagt om honom at han icke skulle döö vtan så lydde hans oord, Om iach wille han skulle blijffwa til tess iach kommer, hwad kommer thet tich widh, Och när Euangelisten haffwer fortaldt sådana Jesu oord begynnar han til at bescriffwa, hoo then leryungen war

som sådana wardt omtalat, och segher her j texten, Thenne är then leriungen som her om witnar, och then thetta scriffwit haffwer, Och wij wetom at' hans witnesbyrd är sant, Som han wille seya, iach Johannes är then samme, iach betyghar thet, at så skeedt är for ty iach haffwer sielff warit medh när thet skeedde, och haffwer thet bescriffwit, wetandes thet sant wara, Och thetta är meningen j thet helga Euangelio som wij nw (käre wener) hördt haffwe.

Nw wilie wij tilsee hwadh lärdom oss warder här föregiffwin, Och giffues oss her til kenna, at hwar och en skal giffwa granna acht på then befalning som han aff gudhi är kallat til, och icke bekymbra sich medh en annars befalning epter thet wij här hörde j texten at Christus Jesus icke tilstedhia wille at S. Pedher skulle låta sich wårda om Johannis Euangelistes kallelse, han wille at han skülle giffua acht på thet honom tilsagdt war, och göra thet fyllest, och lata en annan betäma medh sinne befalning, Så skole wij och göra hwar och en epter som han aff gudhi kallat är; En cläreck biscop eller prest skal achta til hwad han aff gudhi kallat är, Hans befalning är, at han skal födha Christi fåår, som här sagdt wardt til S. Pedher, thet är, han skal predika, lära och forkunna gudz ordh för folket, och wara ther medh redho til at lijdha och omgella ää hwad sorg och bedröffuelse som på komma kan för gudz ordh skul, Sådana befalning haffuer en prestman aff gudhi, ther skal han nat och dagh studera epter at han henne fultgöra kan, och skal han medh then befalning lata sich åtnöya, ja hon är wel så stor, at han näppligha skal kunna göra henne fyllest, Så at om han wille trädha jn j eens annars befalning, thå moste han läggia sin eghen nijdh thet gudh jngaledhes worde taghandes til godho, Så haffwa och herrar och förstar medh theras befalninges men, then befalning aff gudhi, ath the skola straffa the oonda, och halla the godha widh macht på thet och frijdh och roligheet kan blijffua j bland theras vnderdånar, medh then befalning haffua the nogh bestella när the henne retzligha fult göra skole, så at them ey heller giffues tilfelle til at bekymbra sich medh en annars mans befalning, Så

är thet och medh alla andra stadhgar som är j bland köpstedz men, bönder och menogha almoghan, som ther til kallade äre aff gudhi at the skola wara theras förmen lydhige och hörige, ey sättia sich vp emoot them, the moste och hafua granna acht hwar j sin stadh på theras befalning, Och medh få ordh tilsäyandes, Epter thet werlden icke kan blijffua wel bestondandes j gudz kundskap, frijdh och roligheet vtan prester herrar och förstar och andra embetesmen som nödhtorfften kreffuer, Ther före moste hwar och en achta på thet honom befalet är, och när så skeer, thå ståår thet wel til j werldenne, Men gudh wor himmelske fadher som befalninganar haffuer vthgiffuit, han förläne oss nådhena til at fultgöra them hwar j sin stadh. AMEN,

På the meenlöse barnes dagh

Euangelium Matthei ij.

J Then tijden Oppenbaradhes herrans engel Joseph j sömpnen seyande, Statt vp och tagh barnet och tess modher, och fly in vthi Egypti land, och blijff ther så lenge iach sägher tich til, ty thet kommer ther til ath Herodes skal sökia effter barnet, och wil förgöra thet, Han stood vp, och togh barnet och tess modher om nattena, och flydde vthi Egypti land och bleeff ther in til Herodis dööd, på thet ath fullboordas skulle, thet som sagt war aff herranom genom Propheten, som sadhe, Vthaff Egypti land haffwer iach kallat min son, När Herodes sågh han war beswiken aff the wisa men, bleeff han ganska wreed, och sende vth, och loot slå j häl all barn j Bethlehem, och j alla grensser ther omkring, the som twegia åra och ther förnedhan woro, effter then tijden som han hadhe granneligha bespoort aff the wisa men, Thå bleeff

Osee. xj

Hie. xxxj fulkompnat thet som Hieremias Propheten hadhe sagt, när han sadhe, J högdenne wardt hördt een röst, stoor claghomål, gråt, och mykit skrään, Rachel gråter sijn barn, och wil ey lota hwghsuala sich, ty thet war vthe medh them.

PAå thet at wij måghe her komma till itt rett förstond j thetta helga Euangelio, wele wij (käre wener) besee hwad Euangelisten segher for än han kommer til tesse oord, Och segher han at wise men komme aff österlanden til Hierusalem och sporde effter iuda konungen som ny födder war, Och när Herodes fick thet höra at en konung war födder, befrågade han medh them som förstondige wore j scrifften hwarest Christus skulle warda födder, och fick weta aff them at han skulle födhas j Bethlehem, Thå läät han kalla lönligha the wisa til sich och sende them till Bethlehem och badh at the skulle granneliga bespana effter barnet, och när the thet funnit hade skulle the komma til honom igen och wisa vth barnet, Men när the hade funnit barnet och begåffwat thet, thå finge the oppenbarilse j sompnen at the icke skulle fara til Herodem igen och ther före fooro the en annan wegh heem j theres land, När the nw wore heem farne til sitt land Thå openbarades herrans ängel Joseph j sompnen som wij nw hörde j texten, och sade til honom, Statt vp och tagh barnet och modhren til tich och fly medh them vthi Egypti land til tess iach segher tich til, ty thet skal komma ther til at Herodes skal wilia förgöra thet, Hwilkit Joseph och så giorde, han togh them om nattena och flydde vthi Egypti land som ängelen honom sagdt hade, och bleeff ther til tess Herodes war dödh, Och skeedde thetta epter gudz försyn at thet j Christo Jesu fulkompnas skulle som propheten sagdt hadhe, Vthaff Egypti land haffuer iach kallat min son, Skulle nw Jesus warda kallat vthaff Egypten, så moste han jw först komma ther jn, elles hadhe han icke wordet kallat ther vth, ther före segher nw Euangelisten thetta skeedt wara, på thet ath fulkomnas skulle medh Jesu thet

Osee. xj

propheten sagdt hadhe, När nw Herodes sågh sich wara beswiken aff the wijsa men som när honom wore, så at the icke kommo til honom igen som han förmodhat hade, wardt han ganska wreed, och sende vth sina tiänare och läät slåå j hääl all barn j Bethlehem och j alt landet ther om kring the ther wore tweggie åra gammul, och the ther yngre wore än tweggie åra, epter som han hadhe en gissan at thet barnet som han dräpa wille skulle wara gammalt til, såsom han besport hadhe aff the wijsa mennena, Och läät Herodes göra ther itt obarmhertelighit moordh på the barn som honom jntit hade brutit emoot, och aff thet grässeligha moord som ther skedde, wardt stoor iember och claghomål j bland them som miste theras barn, Ther före wardt och thet fulkompnat här som Hieremias sagt hadhe ther han så segher, J högdenne wardt hörd en röst, stoor claghomåål, grååt och mykit skrään, Rachel gråter sin barn, och wil ey lata hugswala sich, ty thet war vthe medh them, Som Hieremias wille seya, Om kring Bethlehem är stoor ynka och iember hördt worden, folket haffuer gråtet och iembrat sich, såå ath theras roop är hördt vpp j högdena ther the gräte öffuer theras barn, och wille icke tagha widh hugswalilse ty thet war giordt med theres barn, the wore jw döödd, Och kallar propheten thet folk kring om Bethlehem Rachel, som war Jacobs patriarchens hustru, hwilken ther begraffwen war, så at ther han segher, Rachel gråter sijn barn, är thet hans mening at qwinnonar eller folkit som ther boor ther hon är begraffwen, gråta theres barn, hwilkit och thå skeedde när konung Herodes dödhade the meenlösa barnen, Och är nw thetta eenfolleliga meningen j thetta helga Euangelio.

Så wele wii nw höra hwad lerdom oss warder her giffwin, Och see wij her huru Jesu Christi liffuerne är begynnat, J fatigdom wardt han födder, och strax han wardt födder moste han lijdha förfölielse, och blijffwa landflychtig, Och han hade doch ingom giordt noghot emoot för ty han war nyfödder, Så ath wij iw måghe kunna merkia at Christi liffwerne her på iordenne haffwer warit

itt älende liffwerne, fult medh sorgh och bedröffuilse, hwilkit man och wel må kunna merkia på hans modher, För ty när hennes tidh war hart när at hon skulle födha sin son, thå fick hon icke blijffwa widh sit hws och heeman som thå wel hade giordz behooff, vtan hon moste vth och fara vpp till Bethlehem, och när hon ther kom kunde hon icke få rwm, j herbergit som henne thå wel tient hadhe, vtan hon moste bort vthi itt stal och födha ther barn, Nw wardt henne tilsagdt ath hon moste fara medh sitt spädha barn om natta tijd bort j itt fremande land ther hon aldelis okänd war, ther skulle hon thå blijffwa, ibland ogudhactigt folk, ther wore the störste affgudhadyrkare som the noghrestedz finnas kunde, Så at henne iw kom the ena sorghen på then andra, Sådana haffwer nw Christi liffwerne warit at thet haffwer hafft sorg och bedröffuilse medh sich, jfrå första begynnelsen och vthi ändan, och såsom thet tilgick medh Christo, så warder thet och gångandes medh hwar och en retsinnigh Christen menniskio, Sorg och bedröffuelse moste hon lijdha här vppå iordenne, för ty så haffuer hennes hoffuud och Capitenare Christus Jesus lijdhit for henne, Thet är icke tiänaren offuer sin herra, Ther före skal then som achtar blijffwa en Christen menniskia icke lata sich fortryta at hon fåår forfölielse och motegong, ty itt Christelighit leffuerne kan icke blijffua bestondandes vtan medh forfölielse, sorg och bedröffuelse, som Christus thet sielff fördt haffuer, och än thå en Christen menniskia lijdher mykin motegong, så skal hon doch glädhias ther aff ath hon haffuer en mill och barmhertogh fadher j himmellen som henne så forwarar at hennes fiender som är dieffwulen, synden, dödhen och heluitit kunna jngen skadha göra henne, Såsom gudh foruaradhe här thet nyfödda barnet Jesum Christum at konung Herodes icke kunde dräpa honom som han achtat hade, Så forwarar han och alla them som halla sich hart jn til Christum, at then omilde Herodes som är dieffwulen medh sitt anhang, icke kan göra honom skadha ää huru mykit han lägger sich ther win om, Ther före må hwar och en godh Christen menniskia toleligha

lijdha motegong och bedröffuelse, epter thet hon seer at Christus Jeusus haffuer gått medh segher ther jgenom och sådana lijdhit, thet han henne doch jntit skadha, såsom thet Christo jntit skadhat haffuer, Men gudh giffue oss sina nådh ther til at wij så måghe gå vnder korset medh Christo, at wij och medh honom måghe gåå jn j gudz rike. AMEN,

Söndaghen näst epter Christi födhelse dagh

Euangelium Luc ij.

J Then tidhen War Joseph och Maria Jesu modher förwndrande pååt thet som sadhes om honom, och Simeon welsignadhe them, och sadhe til Mariam hans moder, Sy thenne her är sat til nidherfall och til vpstondilse mongom j Jsrael, och til itt tekn huilko emoot sagt warder, Ja it swerd warder och genom gongandes thina siel, på thet monga hiertans tanckar skola oppenbaras, Och ther war en prophetissa benempd Anna Phanuels dotter vthaff Aser slecte, hon war kommen til en stoor ålder, och hadhe leffwat j siw åår medh hennes man frå hennes jomfrwdom, och hon war een enkia widh ottatiyo och fyra åår, hon kom aldrig bort vthur templet, tienandes gudhi medh fastor och böner natt och dagh, hon kom och ther til j samma stundenne, och prijsade herran, och sadhe på sina sidho om honom allom them som förbidde Jsrahels förlosning Och thå the all ting fulbordhat hadhe effter herrans lagh, drogho the in vthi Galilee landit igen, vthi sin stadh Nazareth, och barnet wexte vp försterktes j andanom och vpfyltes medh all wijsheet, och gudz nådhe war öffwer honom.

TJl at komma här på förstondet j thetta helga Euangelio, moste wij först (kära wener) besee huru historien sich förlopet haffuer, Och haffuer thet sich så begiffuet, at när Maria hade födt sin son Jesum och theras rensselse daghar wore vpfylte epter Mosi lagh, Thå hade the barnet Jesum vp til Hierusalem och båro honom jn j templet görandes offer som laghen jnnehölle, På then tijdh war en gudhfruchtig man j Hierusalem som heet Simeon, han hade fått en vppenbarelse aff gudhi at han icke skulle döö förra än han seet hade then Christum som judanar så lenge hade bijdhat epter, Thenne samme Simeon kom epter then helga andes tilskyndelse j templet thå barnet wardt inburit j templet, och han toogh barnet j sin fampn och prijsade och tackade gudh at han hade fått see then han hadhe länge bijdt epter, Och thå han hade prijsat gudh, fölier thetta Euangelium ther epter ath Joseph och Maria forundradhe sich på thet Simeon sadhe om barnet, Och han welsignade them, thet är, han wunskade them gott, badh gott for them, at them skulle skee lycka och saligheet, Och han sadhe til Mariam Jesu modher, Ty thenne här är satt til nidherfal och til vpstondelse mongom j Jsrael, och til itt teekn hwilko emoot sagdt warder, som han wille seya, Aff thetta barnet blijffuer en sådana man, ther monge skola förbättras och monge skola foruerras aff ibland then iudeska almoghan, monge skole gerna anamma honom för then samma Christum som länge haffuer warit vthloffuat, och the skola tagha hans lärdom och predican til godho, och them thet göra är han til vpstondelse och til en ewigha saligheet, Monge skola och icke bära honom vp för gilt, ey hallandes honom ther lijck til at han skulle wara then sanskylloge Christus werldennes frelsare, och ther före forachta the hans lärdom och predikan, och thet warder them til nidherfal och itt ewight förderff, for ty när the förachta honom, så forachta the gudh som honom vthsent haffuer, Men sådana forachtilse warder them illa bekommandes, och epter thet ath thetta barnet skal warda mongom til nidherfal, som nw sagdt är, ther före är thet och vpsatt for itt teekn ther monge skola

seya emoot, the ther honom forachta, och ey kennan good ther före ath han skulle wara then sanne Christus, the skola och seya emoot hans lärdom och predikan, seyandes henne icke wara retta The skola seya thet wara rett som the fara medh, och orett thet han faar medh, ja thet skal komma ther til at the skola på thet sidzsta förgöra honom, och ther före sadhe nw Simeon til Mariam Jesu modher, Jtt swerd warder gångandes genom thina siel, på thet monga hiertans tankar skola vppenbaras, Som han wille seya til Mariam, Tu skall få ena hiertans sorg aff thetta barnet, for ty the skola så pina och plågha honom at tu skalt see ynko på honom, och när thet skeer, thå skola mongs mandz hiertas tanckar oppenbaras, thet är, När thetta barnet Jesus skal warda pijnt, plåghat och korsfest, thå skal man wel få see hwilka the äre som honom retzligha haffua kääR, Så lenge thet ståår wel til medh honom, och jngen förfölielse eller motegong är för handenne, så skola wel monga låtas halla sich jn til honom och hans lärdom, men när honom kommer sorg och bedröffuelse vppå, brister thet snart vth huilke the äre som retzliga haffua fattat hans ordh eller ey, för ty the ther hans lärdom och predikan rätt fattat haffua, the blijffua stondandes j dödhen medh honom, Men the som medh skrymterij haffua warit hans ögna wener, the falla honom jfråå och offwergiffua hans lärdom thå bedröfwelsen på komma, och ther före skulle nw itt swerdh gåå j genom Maries siel, hon skulle få ena hiertans sorgh j Jesu dööd och pijno, och när thet skeedde thå skulle mongs mandz hierta warda oppenbarat at man skulle få see hoo som hans sanskyllige leriunge war eller icke, Och segher her S. Lucas ytterligare, at på then tijd när Simeon thetta sade war een merkelighen prophetissa j Hierusalem, och hennes nampn war Anna, Phanuels dotter aff Aser slechte, hon war een gammul quinna och hade medh sin framlidhna bonda leffuat j siw ååR och hon war een rett änkia, widh ottatiyo och fyra ååR, epter thet hon icke hade barn eller andra slechtingar som henne hade bordt taghit wara på epter gudz budh, ther före kom hon aldrig vtaff templet, vtan tiente

gudh medh fastor och böner natt och dagh, Doch icke så förstondandes at hon platt förgat sijn daghliga näring, til sin lekames vppehelle, men epter thet hon altijd jw mest pläghade wara j templet, ther före epter en almennelig oordsidh segher S. Lucas at hon gick aldrigh bort aff templet, Thenna samma änkian, hon kom ther och til medh när Jesus wardt burin in j templet, Thå loffuade och prisade hon gudh, och talade och om Jesum på sina sidho såsom Simeon giorde på sina sidho, för allom them som åstundade och förbidde ther epter at han skulle komma som skulle frelsa och förlossa Jsraels almogha aff theres sorgh och bedröffuilse, Och ther förkunnade bådhe Simeon och thenna änkian för folkena at Christus frelsaren war nw kommen then the lenge hade bijdat epter, Thå thetta skeedt war, bescriffuar oss her Euangelisten huru (när Jesu föreldrar hade alt giordt thet them göra boorde epter laghen) kommo in j Galilee landit til Nazareth igen än thå at thet icke skeedde thå strax, för ty som Mattheus scriffuar, Joseph toog först epter ängelens befalning, modherna och barnet och flydde in j Egypten och war ther en tijdh longh och kom sidhan till Nazareth j Galilee landet som Lucas her scriffwar, Och wexte barnet vpp och styrktes och stadhfestes j them helga anda, och wardt vpfylt medh all wijsheet och gudz ande war ofuer honom, Och än thå at Jesus j thet han war gudz son thå war han aff första begynnelsen, ia aff ewigh tijd, så at han icke j noghen motto förbettras kunde ty han war sielff all fullkomligheet, Så wexte han likauel til j sin mandom, och såsom mandomen wexte til j ålderen såå förökadhes och gudz nådhe j honom meer och meer medh åldren, Så at Jesus Christus på sin mandoms wegna och j thet han war menniskia, wexte han til och förbettrades j gudz nådhe, wijsdom, krafft och starkheet, så han som andre menniskior, och ther medh bewisas at han war en san menniskia så han som wij, Och thetta är nw (käre wener) meningen j thetta helga Euangelio korteliga och eenfaldeligha vthsagdt.

Nw wele wij och tilsee hwad gudh giffwer her för en lerdom,

och är thetta itt crafftigt Euangelium ther ganska mykit wore vthi seyendes om thet rettzliga vthstreckias skulle, Så wele doch wij tagha en merkelig lerdom her vth oc läta thet andra bestå, och är thenne, at wij her see gudz stora nådhe och weluiliogheet som han haffwer hafft til menniskione, och twert emoot igen, then stora otaksamligheet och ogönstigheet som menniskian bewijsar gudhi igen för alla sina weluiliogheet, Ja så wel haffwer gudh bewisat sich emoot menniskione, at han för hennes skuld som hans owen war, gaff vth sin eenfödda son til all sorgh och bedröffuilse, Hoo finnes then som sin owen haffwer så kär at han honom wil bewisa en ringa welgerning? än sidher en sådana welgerning at han wil giffwa sich j dödhen för honom som gudh haffwer latit sin son göra? Nw wore wij jw alle gudz owener och hade förtörnat honom, och wore ey annat werde än ewigh fördömilse, Och likawel giorde han oss got, och vndte oss gott aff alt hierta, och ther är hans son Jesus Christus itt wist tekn til, för ty hwar gudh icke hade vndt oss gott och welet oss wel, thå hade inte hans son wordet giffwen j dödhen för oss, Men epter thet han haffwer så wordet för wora skul vthgiffwen, haffue wij ther aff itt wist tekn ther wij fulleliga moghe förtrösta oss vppå at han vnner oss gott aff alt hierta, och bewisar oss alt got j sinom son Jesu Christo. Men huru menniskian bewisar sich emoot honom igen för alla hans weluiliogheet, thet see wij her clarliga nogh aff Simeonis prophetie, ther han segher at Jesus skulle wara itt tekn ther monge skulle seya emoot, Thet är then weluiliegheet som menniskian beuisar gudhi igen for hans godha wilia, at hon straffar och ståår hardt emoot hans son, then han henne til godho vthsendt haffuer, ia så warder gudz son vndfongen aff menniskione at itt swerd skal gå genom hans modhers siel, hon skal see sorgh på sin son, menniskian skal så anamma honom och höra hans lerdom, at modhren skall haffua ther sorgh aff, Men hwad them skal på sidzstonne wiherfaras som så sträffwa emoot gudz son och ey wilia anamma hans lärdom, thet see wij och her j texten, ty han är them til nidherfal, så at j thet the för-

achta honom som för theres betzsta skul är kommen, thå förderfwa the sich sielffue, och förwerffwa sich större wredhe aff gudhi än the förra hade epter thet the försmå hans son och wele icke wara honom lydige, Och såsom Jesus gudz son är them till nidherslagh som honom förachta och ey wilia göra thet han befaler (för ty the förachta honom och alle som icke wilia fölia hans lerdom epter) så är han och allom them til vpstondelse och saligheet som honom wilia wara lydighe och göra thet han befaler, Till hwilkit gudh giffue oss sina helgha nådh, Amen.

På Nyåårs dagh

Euangelium Luce ij.

J Then tidhen Thå otta daghar wore förgongne, at barnet skulle vmskäras, kalladhes hans nampn Jesus, hwilkit så kallat war vthaff engelen, förra än han aflad war j moderlijffwedh.

NÄär Euangelisten S. Lucas hade bescriffwit (käre wener) huru Jesus war födder j Bethlehem, så wil han och bescriffwa her huru han strax gaff sich vnder then strengheet som gambla laghen hade medh sich, och segher, at när barnet war otta dagha gammalt, thå wardt thet wmskwrit och wardt nampn giffwit at thet skulle heeta Jesus, och thet nampnet hade ängelen vthgiffwit förra än thet war afladh j moderlijffwet, För ty när ängelen bebudade iomfru Marie at hon skulle födha gudz son thå sagde han henne at hans nampn skulle wara Jesus, och för then skul wardt han nw så kallet, Och än thå at thetta Euangelium är stackot och haffuer få ordh, så är thet doch likauel krafftight, ther oss merkeligh ting warder föregiffuen som wij nw höra wilie.

Och begynnar nw Jesus her läta strax på skijna til hwad han kommen war her j werldena, thet är, han war kommen j then acht

at han skulle frelssa oss jfråå then swårheet och maledielse som wij låghe vnder j thet wij hade giordt emoot gudz bodhord och lagh, och låge för then skul brotzlige vnder laghen, och hadhe forwerffuat alt thet onda som them böör haffua som gudhi olydhoge äre, och icke willa halla thet han them biwdher, som är ewigh dödh och förbannelse, Til at frelsa oss frå sådana skadha och förderff som wij vthi kompne wore, war han kommen, och för then skul gaff han sich sielff strax vnder laghen, än thå han ther til jntit plichtich war, på thet han skulle tagha oss the formaledijelse jfråå som wij förtient hade, Gudh hade giffwit oss sin helga lagh och bodhordh ther wij skulle retta och regera oss epter, Så hade oss och boordt thet göra, for ty wij wore jw plichtoge til at wara gudhi worom skapare lydhoge och hörige, ja thet war och tilbörlighit at wij skulle få jtt ewight straff ther före om wij icke wille achta thet gudh wor skapare oss budhit hadhe, ty hade och gudh sagdt oss thet före medh sin lagh och budhordh, at om wij gioorde thet han oss befalte, thå skulle han wara oss godh och göra oss gott, hwar wij och icke hölle thet han oss befalte, thå skulle oss gåå offuer en ewigh förbannelse, Nw wore wij alle så jnkompne medh dieffwulen at han hadhe fååt oss j sitt wold, ther aff ath wora första foreldra Adam och Eua bruto emoot gudz bodh, så ath dieffwulen såå regerade oss, at wij hwarken hadhe lost eller wilia til noghot thet gudh oss budhit hade, och ther aff blijffue thå gudz lagh och bodhordh nidherlagdt, och oss stoodh så then plicht och straff före som them boorde medh retta haffua, the ther theras gudh och skapare olydhige och ohörige wore, thet är, een ewigh fordömelse, När thet nw stodh så illa til medh oss at wij ginge emoot gudz bodh och oss stodh een ewigh pijna och dödh före, thå kom gudz son och gaff sich vnder laghen och gudz bodhordh til at göra them fyllest för wora skul, så at then forbannelse som oss lågh på halsen för thet wij icke giorde thet oss boorde, skulle warda oss j fråtaghen, och wij skulle komma j gudz ynnest och wenskap jgen, och så trädde Jesus Christus j wor stadh och ladhe på sich

thet straff som wij fortient hadhe, och gioorde fyllest för oss, så at än thå wij hade gioordt emoot gudz lagh och bodhordh, så skulle thet likawel icke warda oss räknat for hans skul som j wor stadh stijghit hade och gioordt fyllest för oss for wor himmelska fadher, Och höre wij nw här j texten at han och haffuer latit sich omskära på then ottende daghen som Mosi lagh jnnehölle.

Ytterlighare segher och texten här, ath barnena wardt thå nampn giffuit, Han wardt kallat Jesus, för ty han skulle frelssa sitt folk aff theras synder, så vthtydde ängelen Jesu nampn, epter som Matheus segher, ty ath Jesus betydher så mykit som frelssare, och är thet oss stoorliga merkiande at när Jesus gaff sich vnder laghen och wille göra them fyllest, thå wardt han strax kallat Jesus, thet är, frelssare, för ty han gaff för then skul sich vnder laghen at han skulle frelsa them jfråå theras synder som hadhe brutit emoot laghen, Och är Jesu nampn oss itt tröstelighit nampn, Wäll är oss mädhen wij en sådana Jesum eller frelsare fåått haffue, Hoo är nw then som oss kan förderffwa mädhan liffuandes gudz son är wor frelsare? Epter han hafwer taghit sich thet före at han wil frelssa, så kan oss ingen forderffua, ja wij see och thet aff texten, ath gudh haffuer sielff genom sin ängel giffuet honom thet nampnet förra än han vndtfången war j modherlijffuet, Ther före skole wij och slå alla wora troo, tröst och lijt til thenna frelssaren, och intet twifla ther vppå at han wil göra som hans himmelske fadher haffuer giffwit honom nampnet til, ther han och haffuer giffuit honom fulla befalning vppå, Frelsare heter han, och frelssa wil han, och hafwer han sin fadhers befaling ther vppå at han frelssa skal, them han aff alt hierta lydigh är, Ther före måghe wij tryggeligha falla in til honom ää huru stoore och grooffue syndare wij äre, wij behöffue icke haffua then fruchtan at han skal forachta oss, och icke wilia höra oss om wij komme til honom och begiäre hielp aff honom, för ty han kan icke neka sitt eghit nampn, ey heller then befalning som hans himmelske fadher sielffuer honom giffwit haffuer, Ther före moste han och frelssa som hans nampn

och embete kreffuer, them som thet aff honom begiära, hwilkit han och gerna gör, ja wij äre icke så snare til att begiera wara frelste, som han är til at frelssa, Ty moghe wij nw wara gladhe ath wij en sådana frelssare fåått haffue, then wij kunne lijta til när oss om trenger.

Och såsom wij alle gerna wilie ath Jesus skal frelssa oss och wara oss bistondigh j woro nödh, så skole wij och skicka oss epter honom och göra thet han oss befaler, wilie wij haffua nytto och gagn aff honom ath han skal beskydda och beskerma oss när om trenger, så moste wij och ther emoot jgen haffua honom kääر och älska honom för hans weluiliogheet, Men älske wij honom så skole wij bewijsa thet medh gerninganar, for ty then som honom älskar han haller hans bodh, som han sielff sagdt haffuer, men Johan. xiiij then som icke haller hans bodh han älskar honom intet, Ther före moste wij thet beuisa medh gerninganar at wij haffue honom kääر, och göra thet han oss befalet haffuer, Nw är thet summan aff thet han oss befalet haffuer, at wij skole älska hwar annan jnbyrdes som han haffuer älskat oss, For ty wij kunne jngen tiänist göra honom medh wora gerningar annan än then wij göre them som honom tilhöra, ey begiärar han heller annor tiänist aff oss än then, ath wij beuise hwar annan gott för hans skul, och thet är then retta tiänesten medh hwilken wij skole bewijsa thet at wij haffue honom kääر, Ther före skal nw then som rijker är beuisa gudhi sinom frelssare then welgerning, at han hielper the fatiga aff sina ägho-delar, Then ther wijss och clook är, han skal bewisa sin kärleek ther medh at han lärer och vnderwijsar them som oforstondige äre, Then ther starck är, han skal hielpa honom som swagher är, Och såå skal hwar och en tiäna then andra medh then gåffuo han aff gudhi fåått haffwer, Och när så skeer thå beuise wij thet medh gerningana ath wij haffue honom kääр för then kärleek han oss bewijsat haffuer, och än thå wij ingen welgerning kunne göra honom j hans eeghen persone, så reknar han doch thet sich til, som wij för hans skul och epter hans befalning göre hwar annan in-

byrdes, lijka som thet honom skeedt wore, Ther före må wij wel winlegia oss ther om at wij göre hwar annan gott bewijsandes ther medh then kärleek wij haffue til honom, Ty thet wij göre hwar annan thet göre wij honom, Honom skee ära och prijss j ewigheet. Amen,

På trettonde daghen

Euangelium Matthei ij.

J Then tijden När Jesus war födder j Bethlehem j Judee land, j konung Herodis tijd, Sy, thå kommo wise men aff österlanden til Hierusalem, och sagde, Hwar är Juda konungen som ny födder är? wij haffuom seet hans stierno j österlanden, och ärom kompne at tilbidhia honom, När konung Herodes thet hörde, wardt han bedröffuat och hela Hierusalems stadh medh honom, och lät försambla alla the öffuerste presterna och scrifftlerda ibland folkit, och fråghade them hwar Christus skulle födhas och the sagde honom, j Bethlehem j Judiske landit, ty thet är så
Michee. v scriffwit genom propheten, Och tu Bethlehem j Judiske landit, tu est ingalunda then minste jbland Juda förster, ty vthaff tich skal mich komma then höffwitzman som skal regera mitt folck Jsrael, Thå kallade Herodes lönligha the wisa mennena til sigh, och förspoorde granneligha aff them hwad tijd stiernan syntes, och sende them så til Bethlehem, och sagde, Faren tijt och förspörier granneligha effter barnet, och när j thet finne, så säyer mich thet igen, at iach kan och komma och bidhia til honom, När the hadhe hördt konungen, foro the affstadh, och sy, stiernan som the seedt hade j österlanden, gick

for them så lenge hon kom och bleeff stondande öffuer ther barnet war, När the sågho stiernona wordho the gansska gladhe, och gingo in j hwset, och funno barnet medh Maria tess moder, och fölle nidher, och bådho til honom, och oploto theras håffwor, och ladhe honom gåffwor före, gull, rökilse, och mirram, Sidhan fingo the oppenbarilse j sompnen, at the skulle icke komma igen til Herodem, och foro en annan wegh heem j sitt land igen.

PAå thenne daghen (käre wener j Christo) warder begongen högtijd j then Christeligha försambling huru någhre wise men komme longwägha aff fremmande land til Hierusalem och söchte epter then ny födda iuda konungen, then the och funne j Bethlehen, Teslikis begåtss och högtijd ther aff at wor herre Jesus Christus wardt döpter aff Johanne baptista j Jordans flood när han war widh tretiyo åra gammal, Om bådhen tesse stycke wele wij, aff gudz hielp, noghot tala, Och segher her nw S. Mattheus om thet första, at när som Jesus war födder j Bethlehem (hwilkin som kallades Dauidz stadh) och war beleghen j iudalandet etc Och giffuer Euangelisten oss clarligha före j hwad herres tijd och vnder hwad konung Jesus war födder, och segher at j konung Herodes tijd när regementit war kommit jfrå iudanar och til them som fremmande wore och icke aff iuda slechtet, och wardt thå kommet ther til som Jacob patriarchen sagdt hade, at när Christus skulle födhas thå skulle regementit icke wara j iudanes hender, Gene. xlix vtan fremmande folck skulle rådha och regera öffuer them, hwilkit och så skeedt war, När nw Jesus födder war j konung Herodes tijd, Thå komme wise men aff österlanden til Hierusalem, Haffuer j en long tidh warit then mening at tesse men skola haffua warit konungar, Men thet haffue wij icke aff scrifftenne, såsom ey heller huru monge the haffua warit, allenast segher her Mattheus at the haffua warit wijse men, sådana haffua the warit som man pläghar

kalla philosophos, När nw tesse wijse mennene kommo til Hierusalem spoorde the ther effter then nyfödda konungen hwarest han war, the sade sich haffua seedt hans stierno j österlanden, och woro för then skul kompne at the skulle tilbidia honom (thet är) at göra honom äro och wördning, Och söchte tesse mennene til konungs stadhen ther the jw hade förmodhat sich få weta godh skäl om then nyfödda konungen, Men ther the skulle mäst haffua wist ther aff at han födder war, ther wiste the minst aff, så litit achtade the scrifftlerde och presterna ther vppå huru tidhen tilkraffde, Men thå Herodes hörde at ther war en iuda konung födder, wardt han och hele Hierusalems stadh medh honom bedröffuat, for ty effter thet han war en vtlenninge fruchtade han at han skulle warda trengdt ifrå landit och regementet Och tencte strax til huru han kunde förgöra then iudakonungen ty läät han försambla öffuerste presterne och scrifftlerda ibland folkit och wille weta aff them hwarest Christus skulle födhas, ty han kunde wel tenckia at scrifften skulle och haffua talat ther om, Thå sadhe the honom at han skulle födhas j Bethlehem som ligger j iudalandet, ty så är (sadhe the) scriffwit genom Micheam propheten, Och tu Bethlehem j iudiske landit tu est ingalunde then minste ibland iuda förster, ty vtaff tich skal mich komma then höffuidzman som skal regera mitt folck Jsrael, Thå nw Herodes förstådt hadhe rummet eller stadhen ther Christus födhas skulle, så wille han och weta tijden när han födder war på thet han skulle teste bättre få tilfelle til at förgöra honom, Ty kallade han lönliga the wisa mennena til sich, och förspoorde granneliga medh them hwad tijd stiernan syntes, Och sende så them til Bethlehem, och badh ath the skulle granneliga sökia epter barnet, och när the thet funnet hade, skulle the komma til honom och seya honom hwarest han thet finna skulle, Ty han sade (doch aff itt forrädelighit hierta) sich wilia komma och göra barneno äro och wyrdning, När the nw hade hördt konung Herodis taal, foro the aff stadh, och som the komme vth aff stadhen fingo the see stiernona som the seedt hadhe

Michee v.

j österlanden gongandes j wäghen, så lenge hon kom och bleeff stondandes offuer huset ther barnet inne war, så at then stierna epter huilken the vthfarne woro aff österlanden, hon moste och wijsa vth huarest barnet war, När nw the wijse mennena fingo see stiernona, wordo the ganska gladhe, och ginge in j hwset och funno barnet och Mariam thess modher, och fulle nidher och bådhe til honom, thet är, gioorde honom äro och wyrdning epter som sedh war j the landen, ther the plägadhe falla nidh stupo på theras ansichte för them som the gioorde wyrdning, Och the vpläte theras håffuor och begåffuade barnena medh kosteligha gåffuor, som war gull, rökelse och mirram, och skeedde thet epter then sidh som thå war och än nw monge stedz är, at myndogh sendningabudh til noghon herra plägha föra skenker medh sich, aff the håffuor som j theras land wankar, och behöffdes tesse skenker ganska wäll thå, epter thet at Joseph medh barnena och modhrene skulle fly in vthi Egypten ty gioordes them och tärepeningar behooff, medh hwilka the nw j så motto, epter gudz forsyyn forseedde wordo, Och när the wijsa mennena hade begåffuat barnena, fingo the vppenbarelse j sompnen at the icke skulle komma jgen til Herodem, på thet han icke skulle fåå weta hwarest barnet war mädhan han hade thet j sinnet at han wille förgöra thet, och ther före fooro the en annan wägh heem j theras land jgen, Och thetta är eenfolleligha meningen j thetta Euangelio,

Och haffue wij här merkia aff Michee prophetens ordh som Matheus her indragher, ath Jesus Christus är en höuidzman som skal regera gudz almogha, thet oss allom är een stoor tröst, at wor himmelske fadher haffuer oss geffuit en sådana capitenere och höffuidzman som oss beskerma kan for woro hedska fiender, synden, dödhen, och heluetit, For ty han är ther nogh mechtigh til, så at mädhan han är wor höffuidzman, thå kan oss ingen ting wara skadelighen, Teslikis haffue wij här itt merkelighit exempel til troona, som wij see thenne wijse men hafft haffua, Först war thet een stoor troo j them som them kom ther til at the skulle

giffua sich så longwäga vth jfråå theras hwss och heeman, til ath sökia itt barn j fremmande land ther the sielffue okende wore, the hade jw ena stoora troo ther vppå at en merkeligh konung war födder som them kunde wara til godho, ther före togho the sich then longa wäghen före, Och när the nw komne wore til Hierusalem och funne icke konungen ther, ja ther war jngen som wiste seya them aff sådana konung, likuel troodde the at han war på färde, än thå ther syntes jngen liknelse til, När the nw komme på thet sidzsta tijt som barnet war, funno the thet j fatigdom och icke j sådana hws som konungar plägha finnas vthi, likuael troodde the thet wara en konung, än thå at epter vthuertes anseende ther woro jngen lijknelse til, thå troodde the och hulle honom for en san konung, ty fullo the nidh for honom och gioorde honom sådana hedher och wyrdning som enom konung boorde göras, och ther offuer begåfuade the honom medh sådana dyrbara ting som enom konung höffues at haffua, gull rökilse och mirram, Så skole wij och settia troo til thet gudh oss sagdt haffuer och halla oss hardt widh hans ordh ää huru olijkt thet synes för wor öghon som han haffuer sagdt oss före.

Til thet andra stycke (käre wener) som oc begåss högtijd aff j dagh wele wij och nw noghot tala medh få oord, Och är thetta, at wij haffue högtidh ther aff huru wor herre Jesus Christus läät sich döpa aff Johanne j Jordans flood, hwikit sich så begiffwit haffuer som euangelisterne Mattheus, Marcus och Lucas thet bescriffua, at när Johannes baptista som wistadis j öknenne hade fått befalning aff gudhi at han skulle gå vth, predica och döpa, hwilkit han och giorde, och folkit sökte mykit til honom och han predicade för them at the skulle bättra theres onda liffuerne, thå kom mykit folck fram för honom bekennandes theres synder och loffuade vth ath the wille bättra sich och ther vppå döpte han them j Jordans flood til synda bättring, så at så monge som sich bättra wille them döpte han och togh them ther medh in vthi theres hoop eller försambling som bättring vthloffuat hade, När nw

folkit mykit aff hela iudalandet sökte til Johannem och läte döpa sich aff honom, Thå kom och Jesus ifrå Nazareth som ligger j Galilee landet ther han vpfödder war, til honom ther han döpte j Jordans flood, och war Jesus thå widh tretiyo åra gammal epter som han hallen wardt för Josephs son, när nw han kom til Johannem baptistam och wille läta döpa sich aff honom thå weeghrade han thet honom och sadhe, Mich behöffues at iach worde döpter aff tich, och tu kommer til mich Thå swarade Jesus och sade til honom Läät thet nw så skee så böör thet wara medh oss at wij vpfylle all rettferdigheet Som han wille seya Så böör oss j all ting wara gudhi lydighe och hörighe så wel j the ringa ting som j the största, iach haffuer warit och är altijd minom himmelska fadher lydigh j the ting ther större äre, så böör mich och göra j thetta stycke at iach ödmiwkar mich vnder tich och läter mich döpas, ty så är minom himmelska fader behageligit, Och thet är rettferdigt, at man j all stycke fölier hans wilia epter, och j sådana motto vpfyller man alla rätferdigheet, När Jahannes thet hörde, så döpte han Jesum, och thå han döpt war, steegh han strax vp aff watnet, och himblana öpnades offuer honom och then helge ande kom nidh j lekamelig hampn, såsom en duffua på honom, Och een röst skeedde aff himmelen som sadhe, Thetta är min käre son, j hwilkom iach haffuer it gott behagh, Så haffuer sich nw thet ärende förlopet som wij j dagh begå högtijd aff om Christi döpelse, Och see wij j thetta stycke såsom j alt annat thet Jesus Christus bedriffuit haffwer, huru han j all ting oss til godho tient haffuer, Thet giordes jw honom jntit behooff at han skulle lata sich döpa, for ty döpelsen skeedde til bettring och syndernes forlatelse, Nw war jw han vtan all synd, ty giordes honom döpelsen jntit behooff, Men oss til godho loot han sich döpa, och lockade oss ther medh til döpelsen, epter oss görss bättring och syndenes forlatilse behooff, som medh döpelsen beteeknat warder, ther döpelsen och är en ingong til, Så dragher han oss nw medh döpelse till syndaboot och bettring, Teslikes see wij och här, hwad som

medh Christo skeedde när som han döpter war, Ther kom then helge ande på honom, och en röst hördes j himmelen, Thetta är min käre son j hwilkom iach haffuer jtt gott behagh, Så warder och gångande medh oss, at om wij fölie Christum Jesum epter, läte oss döpa och bettre wort onda leffuerne, thå få wij syndernes förlåtilse, och then helge ande kommer öffuer oss, och wij warde gudz kära barn j huilkom wor himmelske fadher fåår itt gott behagh, Och är thet oss en stoor hugsualilse ath thet är ther til kommet, at then rösten är hördt j himmelen, Thetta är min käre son j hwilkom iach haffuer jtt gott behagh, Sådana röst war icke hördt til förenne, for ty hela mankönet lågh vnder syndenne j gudz förtörnelse, så at han hadhe jtt mishagh offuer alla menniskior som til werldenne födde wore, til tess thenne menniskian Jesus Christus kom, han war then förste som sådana röst hördes offuer, Han är gudh fadhers käre son j huilkom han hade så gott itt behagh och vndte honom så gott, at wij warde honom alle gott åtniwtandes, Gudh haffuer ena sådana godha ynnest til Jesum Christum, at han seer genom finger medh oss, och tagher oss til nådhe jgen, och fåår en godh ynnest och behagh til oss for hans skul, Wäl är oss at en sådana menniskia är födt til werldenne, then wij så mykit gott åtniwtandes warde, at wij och blijffue gudz kära barn för hans skul, Loffwat och ärat ware wor käre himmelske fadher som haffuer latit ena sådana menniskio födda warda här til werldenne, Honom skee prijs j ewigheet. AMEN,

Söndaghen epter trettonde daghen

Euangelium Luce ij.

J Then tijdhen, Thå Jesus wardt tolff åra gammal och the vpfarne wore til Hierusalem epter högtijdhenes sedhuenio, och the fulkompnat hade daghanar, och gingo heem jgen, bleeff pilten Jesus qwar j

Hierusalem, och hans foräldra wiste ther jntet aff, men the meente han war j selskapet, the gingo ena dags leedh, och begynte sökia honom jbland theras frender och wener, och thå the icke funno honom, gingo the til Hierusalem jgen sökiandes epter honom, Så begaff thet sich epter tree daghar funno the honom j templet, sitiandes mitt jbland the lärare, hörandes them och fråghandes them, och alle the honom hörde forscrechte sich aff hans förstond och swar, Och thå the sågho honom förundrade the sich, och hans modher sade til honom, Min son hwi gioorde tu oss thetta? Sy thin fadher och iach haffuom söcht epter tich söriandes, och han sadhe til them, Hwad är thet j söchte mich? wisten j icke at vthi the stycke som min fadher til höra böör mich wara, och the forstodhe icke oordhet som han them tiltalade, och så foor han medh them och kom til Nazareth, och war them vnderdånigh, Men hans modher gömde all thesse oordhen vthi sitt hierta, Och Jesus wexte til j wisdom och ålder och nådhe för gudh och menniskior,

THetta helga Euangelium som wij nw hördt haffue (käre wener) synes epter första anseendet wara een slätt simpel historie, än thå at hon giffuer oss en merkeligh lärdom fore som wij höra wilie, Och segher Euangelisten j the oordh som han scriffuar förra än han kommer til thenne texten, at Jesu foräldra Joseph och Maria som bodde j Nazareth j Galilee landet, the pläghade årligha gå vp til Hierusalem til påscha högtidhen, När som nw tijdhen så förlop sich at Jesus wardt tolff åra gammal, och hans foräldra woro vpfarne til Hierusalem til högtiden epter som sedhuenia war, och Jesus medh them, och the hadhe warit j Hierusalem så monga daghar som högtijdhen tilsadhe, Thå gingo the heem jgen,

men pilten Jesus war quar i Hierusalem, och hans föräldra wiste ther jntit aff, vtan tenkte at han skulle haffua warit j selskapet medh, och gingo så ena dagsleedh förra än the kunde retzsligha sakna honom, och begynte the thå sökia honom j bland sina wener och frender, och kunde intet finna honom, ty gingo the til Hierusalem jgen sökiandes epter honom, Så hende thet sich at epter tree daghar funno the honom j templet sitiandes j bland the lärda och cloka men som folket lära pläghade, Theras taal hörde han och satte them diupsinnogh och skarp spörsmåål före, så at alle som ther på hörde, wordo förscrechte och förundrade ther vppå at sådana forstond skulle wara j itt barn, til at spöria och swara, Och läät han j the stycke påskina at han war meer än menniskia, epter thet sådana förstond war j honom, Thå nw hans föräldra thetta sågho förundrade the sich ther offwer, och Maria hans modher sadhe til honom, Min son hwij giorde tu oss thetta? Som hon wille seya, Hwij haffuer tu så skildt tich jfrå oss? Sy thin fadher och iach haffuom medh stoor åhogha och omsorg söcht epter tich bådhe j bland wener och frender, och jngen haffuer wist hwarest tu skulle finnas jgen, medh thetta stycke haffuer tu gioordt oss stoor sorg, Hade the och til äwentyr then sorg medh at thet skulle haffua warit theras skuld at han så hadhe offuergiffuit them, Thå sadhe han til them, Hwadh är thet j söchte mich? wisten j icke at vthi the stycke som min fadher tilhöre böör mich wara? Som han seya wille, Thet boorde wel så wara at iach skulle altijdh wara ther som j wiste hwar j skulle finna mich jgen, at j sådana sorg icke skulle haffua för mina skul, huar min himmelske fadher icke wille vnderstundom ath annerledhes skee skulle, Men nw haffuer han giffuit mich ena högha befalning, then moste iach göra fyllest, än thå at thet är idher til sorg, Mich böör wara idher lydigh, doch minom himmelska fadher mera än idher, Thet iach nw gioordt haffwer är epter hans befalning och lydher honom vppå, och hade idher wel boordt haffua thet förstond, ath j sådana skulle haffua kunnet besinna, och ther före ey gioordz behooff ath j så söriande

skulle haffua söcht epter mich, Men the forstodho intit thet taal han sadhe til them, Så at man och seer bräck och oforstondigheet haffua warit medh Joseph och Jesu modher, ath the icke forstodho huru thet ärendet hadhe sich som Jesus begåå skulle epter sin himmelska fadhers wilia, När nw thätta så skeedt war, thå foor han nidh medh them jfråå Hierusalem, och kom til Nazareth och war sina föräldra vnderdånigh, Han war them vtan twiffuel vnderdånigh j så motto, at han arbetadhe medh sina hender for them, ther före wardt han och kallat en timberman, then ther icke hadhe lärdt book, Medh sitt arbete haffuer han tient sina föräldrar, till tess han wardt så gammal at han skulle begynna predika och göra then befalning fyllest som han war aff sin himmelska fadher vthsender epter, Och segher ytterligare Euangelisten at Jesus wexte til j wijsdom och ålder och nådhe för gudh och menniskior, thet är, at han på sin mandoms wegna aldeles wexte til och förbetradhe sich, Och thetta är nw eenfolleliga meningen j thetta Euangelio,

Nw wele wij (käre wener) höra hwad lerdom oss warder her foregiffuin, Och är Jesus her j sin vngdom allom barnom och vnggo folcke til en speghil och epterdöme, at såsom han haffuer skickat sich emoot sina foreldra, så skola och all good barn göra teslikis, Nw segher oss texten her ath han gick medh sina föreldra ifrå Hierusalem til Nazareth och war them vnderdånig, Han wiste wel at gudh så budhit hade at barnen skola heedra fadher och modher, ther fore haffuer han och lätit finna sich weluiliegh j then saack, och giordt thet bodhet fyllest såsom och all annor gudz bodh, Ja thet är så tilbörligit, thet naturligh lagh och kräffia, at barnet skal wara forelderne vnderdånigt, lydigt och höright, For ty then ther mindre förstond haffuer, honom bör wara honom lydigh som meera förstond haffuer, Nw pläghar jw wijsdomen komma medh ålderdomen, Men vngdomen och wijsdomen fölias ey gerna ååt, Ther fore bör thet så wara (om elles skal gå skickeliga til j werldenne) at the vnghe som mindre förstond haffua, äre the äldre

som meera forstond haffua, lydighe och hörighe, och när så skeer thå gåår wel til, och haffuer gudh thet vtloffuat, at then som heedrar fadher och mödher, honom skal gå well j hand, ty så lydher
Exo. xx gudz budh, Tu skalt ära thin fadher och thina modher, på thet at tu skalt lengge liffua på landet som Herren thin gudh tich giffua skal, Som han wille seya, Tu skalt halla mykit aff thina föräldra, tu skalt achta them högt, ära them och wara them lydigh och hörig, och när tu så gör skal tich skee lycka och saligheet och tu skalt leffua lenge på iordenne, Så wil iw gudh at barnen skole haffua sina föräldra för öghon och bewisa them gott, han lockar them ther til medh stoor löön, och loffuar itt longt lijff, om the haffua sina föräldra j äro och wördning som them böör, Och twärt
Exo. xxj. emoot igen haffuer gudh teslikis sagt j Mosi lagh, at hoo som slåår fadher och modher eller bannar them, han skal döö, Hwilkit han och noog giffuer ther medh tilkenna (ther han loffuar them så mykit gott som ära fadher och modher) at the skola hardeligha straffas som göra ther emoot, thet är, at såsom the skola få långt lijff som haffua theres föräldra för öghon, så moste the jw haffua itt stackot lijff som icke haffua them för öghon, Thet man och (tywär) noog seer för öghonen, At the ther förachta fadher och modher och wele icke wara them lydige och hörige, the moste wara bödelen lydige för galgha, swärd och hiwl, ty then icke wil lydha modher, han moste lydha stiwffmodher och giffue ther acht vppå hoo ther wil, han skal finna thet j sanning, at the ther förachta theres föräldra, them warder thet illa affgongandes och the komma aldrig til noghon stoor alder, för ty gudz ordh moste jw wara sant, Ey är han heller wärd at leffua, som them hatar och forachtar som han haffuer, på sin naturs wegna sitt lijff vthaff, För ty barnet kan aldrigh göra sina föräldra fyllest för theras welgerningar hwar thet än medh alla macht winladhe sich ther om, Men hwar thet och wille wara sina föräldra ogönstight emoot the stoora welgerningar som thet vndfongit haffuer, Thå är thet barnet jw icke werdt at leffua, Såsom gudh och wel warder ther til tenkian-

des, Lärer oss och S. Paulus j thenne saak och segher, J barn (segher han) warer höruge jdhre föräldra j herranom, ty thet är rätwijst, Hedhra thin fadher och modher huilket som är thet första bodh som löffte medh sich haffuer, på thet at tich skal welgå, och tu må bliffua longlijffuogh på iordenne, Ther segher S. Paulus högdt noogh at gudh haffuer loffuat them longt lijjff, lycko och saligheet som haffua theras foreldra för öghon, O hwilkit itt ädhela ting är thet at barnet skickar sich ärligha emoot fadher och modher, och hwilkit itt förbannat ting är thet at barnen förachta theras föräldra, Och såsom barnet skal wara fadher och modher lydight och hörigt, så skole och föräldrana skicka sich redheliga emoot barnen, och ther fore segher S. Paulus, J fädhra reeter icke idhor barn til wreedhe, vtan vpfödher them medh tocht och herrans förmaning, Som han wille seya, J föräldra j skolen icke vpueckia idhor barn til ilsko, argheet och wredhe, ther hedzska och bitterheet affkommer, men j skolen födha them vp medh tocht och sinne och lära them gudz bodh och wilia, för ty gudh han giffuer oss icke barn och bloma j then acht at wij skole them födha vp j thet som oondt är dieffwulen til handa, vtan han giffwer oss them j then acht at wij skole födha them vp honom til äro och prijs, så at the skola lära loffua och prijssa gudh, halla hans helga bodhordh och icke göra emoot hans wilia, J then acht giffuer han oss barn, ja han wil och haffua en skarp rekinskap aff föräldrana för barnen, Thet är jntet ringa ting som gudh giffwer föräldrana när han giffuer them barn och bloma, Ther före wil han och haffua räkinskap aff them, Och är thet jw mäst föräldranes skul at barnen bliffua oond, för ty om the födde them vp medh tocht och äro och gudz fruchtan, så blijffue the wel bettre en part än nw skeer, Men huru man nw födher sin barn vp ther forbarme sich gudh offuer, Wij haffue lost och glädhi ther aff at wor barn blijffua arg och illfundogh och clook til thet som oondt är, wij halle mykit ther aff at the lära bittida swäria och bannas, slås och regera j theras vngdom, och frögdes ther aff at the skola blijffua sådana at the

Ephe. v

skola lära slåå jfrå sich, men wee och wee oss för barn wij vpfödha, Och skole wij intet twifla ther vppå, at then lost och frögd wij haffue ther aff ath wor barn lära bittidha argheet och ilfundogheet, hon wil komma (bådhe oss och them) swrt epter, Gudh warder oss wel finnandes så at wij så mykit skole gråta them thå the warda stoor, som wij frögdades aff theras illfundigheet när the wåre småå, ja thet är och så rätt, mädhan wij födhe them vp dieffwulen til handa, så måghe wij wel haffua thet til lönen, at wor barn blijffua oss sorga barn, Gudh haffuer giffuet oss barn ath wij skole födha them vp honom til prijs och äro, när wij thet förachte så må wij medh barnen ståå wor eeghen fare, Men så skole wij vpfödha barn, at the lära så skicka sich som thetta barnet Jesus gioordt haffuer som wij här höre j texten, när hans föräldra hadhe tappat honom bortt, thå funno the icke honom jgen på gatur eller torg, eller j noghor annor rwm ther barn plägha lära thet som oondt är, vtan the funno honom jgen j templet jbland lärda men, ther han satt och tracterade och för hender hade gudz ordh, Så skole wij och öffua wor barn j gudz ordh och wilia, ath the må lära förachta thet som oondt är, och epterfölia gudz helga budhordh, Och när wij thet göre thå warder gudh giffuandes sina nådh ther til at wor barn och blome kommer oss til glädhi, Til hwilkit gudh giffue oss sin helga anda. Amen,

Förste söndaghen epter Tiwgunde daghen

Euangelium Johannis ij.

J then tijdhen Wardt itt bröllop j Cana j Galilee land Och Jesu modher war ther, wart och teslikis Jesus budhin och hans leriungar til bröllopet, och thå wijnet begynte fattas, sadhe Jesu modher til honom, The haffua intit wijn, Thå sadhe Jesus til henne, Quinna huad haffuer iach medh tich?, min tijd är icke

än nw kommen, Thå sadhe modher hans til tienarena, Huad han segher idher thet görer, Så woro ther sex watukrukor aff steen, som satte woro effter Judeske setteth til theras reening, hollandes hwar thera tw eller try måått, Thå sagde Jesus til them, Fyller vp krukonar medh watn, Och the fylte them öffuerfulla, och sagde han til them, Läter nw vthi, och bärer til kögemestaren, och the båro, När thå kögemestaren smakade watnet som war wendt j wijn, och icke wiste huadhan thet kommet war, men tienarena som watnet öst hade wiste thet, kallade han brudgumman, och sagde til honom Hwar man sätter först fram thet godha wijnet, och när the äre wordne drokne, thå thet som sämbre är, Tu haffuer gömdt thet godha wijnet alt her til, Thetta war thet första teeknet som Jesus giorde j Cana j Galilee landit, och oppenbarade sina herligheet, och hans leriungar troodde vppå honom.

NOghet til forenne (käre wener) talar Euangelisten om huru Jesus hade warit widh iordans flood ther som Johannes dopte, ther Johannes och hade witnat om honom ath han war gudz lamb som borttagha skulle werldenes synder, Sidhan gick Jesus in vthi Galileam igen, Och på tridie daghen wardt ther itt bröllop j Galilee landit j en by som heet Cana, Til thet bröllopet war Maria Jesu modher kallat, vtan twiffuel for then kundskap hon hafft haffuer medh honom som bröllopet giorde, och ther före wardt hennes son Jesus, medh the få leriungar som han thå hade, kallat tijt medh, Nw hade brudgummen icke så forseedt sich medh wijn som behöffdes, ther före begynte wijnet fattas, Thå hade Jesu modher ther vmsorg om, och gick til honom och claghade hwad brist på ferde war, och sadhe, The haffua jntit wijn, och försågh hon sich thet til honom at epter thet hon war hans modher, at

han skulle jw noghot tenkia ther til för hennes skul som modheren war, Men epter thet at nw war then tijdhen kommen at Jesus skulle begåå thet werff som han aff sin himmelska fadher war vtsendt til, Ther före achtade han nw mera sin himmelska fadhers wilia huru han then fultgöra skulle, än han achtade sinne lekambliga modhers wilia, Och swarade han henne och sadhe, Qwinna hwad haffuer iach medh tich? min tijdh är icke än kommen, Som han wille seya, Qwinna tu begierar ath iach skal her noghon krafftig gerning göra epter thet här fattas wijn, at the kunna fåå huad them här behöffues, Men sådana gerningar göra, skalt tu icke sättia mich tijdh och stund före, än thå at tu äst mijn modher, haffuer iach doch j sådana saker jntet medh tich bestella, iach haffuer warit tich lydigh och hörig j the stycke mich boorde at göra, Men göra jerteekn eller krafftigha gerningar som aff guddoms krafft vthgåå skola, ther haffuer iach intet retta mich epter tich, för ty j sådana saker skal iach retta mich epter min himmelska fadhers wilia, Jach skal icke göra iärteekn wener och frender til wilia, at them skal komma ther berömelse aff, vtan minom himmelska fadher til prijs, när honom kan komma ther prijs aff, så wil iach bewisa mina krafft, Men icke är min tijdh kommen epter som tu segher mich före, vtan när min himmelska fadhers ära tilkräffwer, När Jesus nw så (endels kort) sinne modher swarat hadhe, toog hon thet icke illa widh sich, vtan hade än thå hopp at han skulle beuisa ther sina krafft, epter thet (som henne syntes) thå behöffdes, mädhan ther war jntit meer wijn igen, och sadhe hon til them som tiänte j bröllopet, Hwadh han segher idher thet görer, Så woro ther sex watukrukor aff steen, ther iudanar epter theras sät pläghade twå sich vthi, och gick widh tw eller try måått j hwario krukona, Thå sadhe Jesus til tienarena at the skulle fylla the sex krukonar medh watn, hwilkit the och så giorde, at the wordo öffuerfulla, Och han sade til tiänarena, Läter nw vthi och bärer kökemestaren, hwilkit the och så giorde, Thå nw kökemestaren smakade watnet som war wendt j wijn, och wiste icke hwa-

dhan thet war kommet, men tienarena som hade öst watnet the wiste thet wel, Thå kalladhe kökemestaren brudhgumman til sich och sadhe til honom, Tu haffuer icke giordt rätt at tu haffuer gömt thet betzsta wijnet alt här til, för ty man pläghar jw bära thet betzsta wijnet först fram och sidhan när folkit blijffuer drocket, bäär man fram thet som sembre är, men tu haffuer giordt twert emoot, Och thetta war nw thet första teeknet som Jesus gioorde j Cana j Galilee landet, och oppenbaradhe ther medh sina herligheet, thet är, Then macht och krafft som han hade gioorde han medh thetta stycket oppenbara, at han wardt kunnogh, Och när hans läriungar the ther medh honom wore sågho thetta, thå satte the troo til honom, at han skulle wara then samme som Johannes baptista hadhe sagdt honom wara, Och thetta är nw (käre wener) enfolleliga meningen j thetta Euangelio.

Nw wilie wij komma til then lärdom oss warder här förehallen, Och see wij här at wår herre Jesus Christus haffuer werdas til at wara j bröllop, och ey aleena thet, vtan och thet medh ath han haffuer prydt bröllopet medh itt så krafftight iärteekne som wij nw hördt haffue, aff hwilkit wij nogh merkia kunne at ächteskapet är honom ganska mykit behageligit, Och ther före epter wij nw haffue ther tilfelle til, så wilie wij noghot tala om ächteskap, Och är först merkiandes ath j första begynnelsen när gudh all ting skapat och fulboordhat hade, thå skapade han och menniskiona som skulle wara en herre offuer the ting som han skapat hadhe Och när gudh hade skapat mannen Adam wor första förfadher, och jngen wardt funnen j bland all the creatwr som han skapat hade then ther Adam war lijk, Thå sadhe gudh, ath mannenom war icke gott wara aleena, medh mindre han motte jw haffua sin maka såsom the andra creaturen hade huart j sitt slechte, och ther före skapade gudh mannenom quinnona til ena hielp, hwilken qwinna honom war lijck, och thet war Eua alles wora modher, När gudh så hadhe skapat man och quinno, läät han them komma til samman, och inplantade en sådana lost och begier j them at the

finge kerleek hwar til annan och lost och wilia at blijffua til samman, Så at thet är aldeles epter gudz skickelse, at man och quinna skole wara til hopa, men thet skal man och see til j hurudana motta han wil at the skole wara samman, Han wil wel at the skole wara til samman, doch icke j hoordom eller lönskaleye, vtan han wil haffua them til hopa j itt rett ächteskap, så at hwar och en man weet sina rätta hustrw, och hwar och een quinna sin eeghen man, och at the liffua j semio och kerleek til hopa, så at hwart thera skickar sich ärligha emoot thet andra, och när the thet göra, skeer them lycka och saligheet, och ther före segher S. Paulus lärandes them huru the skole lijffua til hopa j ächteskap, J men (sägher han) älsker idhra hustrur såsom och Christus älskade församblingena och haffuer vthgiffuet sich sielff för henne, på thet han henne helga skulle, Som han wille seya, J men j skolen tagha exempel aff Christo och see til huru han haffuer skickat sich emoot sinne brudh som är then Christeligha forsamblingen, för ty han haffwer hafft henne så käär, at han haffuer giffuit sich vthi dödhen för hennes skul, på thet at hon skulle måå wel och warda helig och reen, Så skole j men och älska idhra hustrur at j aldeles winleggie idher om theras betzsta, och epter thet gudh haffuer giffuit idher meera starcheet och förstond än qwinnomen giffuin är, så skole j sådana gudz gåffuor bruka idhro hustrur til nytto och bestond, Och segher S. Paulus ytterligare, Så skola och mennena älska theras hustrur såsom theras eegna kroppar, Then sina hustru älskar han älskar sich sielffuan, för ty at jngen haffuer noghon tijdh hatat sitt eghit kööt, vtan heller födher och foordrar thet, såsom och herren församblingena, ty wij ärom ledhamoot vthaff hans kropp, vthaff hans kööt och vthaff hans benom, för thenna saken skul warder mẽnniskian offuergiffuandes fadher och modher och bliffuandes widh sina hustru, och vthaff tweem warder itt kööt, Såsom Paulus seya wille, Thet är jw rätt och tilbörlighit at mennena älska theras hustrur, for ty mannen och hustrun äre bådhen itt kööt, så at när mannen älskar sina hustru thå älskar

Ephe. v.

han sin eghen lekamen, Nw pläghar jw ingen hata och wanälska sin eghen lekamen, vtan heller födha och clädha honom, och weta hans betzsta, Så skola och mennena göra theras hustrur epter thet the ära theras eghit kööt och blodh, och ära så til hopa föghade at när mannen älskar sina hustru, thå älskar han sich sielffuan, Och såsom man och qwinna äro itt kööt j ächteskapet, så äre the och itt j Christo, epter thet wij ärom alle aff hans kööt och been, och alle itt j honom, ty han är hoffwudet och wij äre ledhamooten, Mädhan nw mannen och qwinnan äro itt j Christo böör them jw haffua kärleek til hwart annat, for ty j Christi lekamen böör icke wara haat och nijt, Och ther före skal nw mannen offuergiffua fadher och modher och blijffua widh sina hustru, så at större kärleek skal wara emellan bondan och hustrun än til fadher och modher, Teslikes segher och Paulus om hustrunar, huru the skola skicka sich emoot theras men, Hustrunar (segher han) ware theras men vnderdåniga såsom theras herra, ty mannen är hustrunes hoffwudh såsom och Christus är hoffwudet för forsamblingene, och han är och kropsens helsa, Såsom nw församblingen är vnderdånig Christo, såå skola och hustrunar vthi all ting wara sina män vnderdåniga, Som han wille seya, J hustrur j skole skicka idher emoot idhro män såsom then Christiligha forsamblingen (thet är alla Christna menniskior) skicka sich emoot Christo, for ty hon är honom vnderdånig och giffuer honom then äro at han är hennes herre och hennes hoffwud, Och teslikes bekenner hon at Christus är hennes helsa, Såsom han och är j sanningen hennes retta herre, hoffwud och helsa, Så skal och hustrun wara sinom man vnderdånig och giffua honom then äro at han är hennes herre och hoffwud, then hon sich epter retta skal, ja han är och then hon skal haffua sina helso och welferdh aff, och för then skul skola hustrunar haffua theras men j alla äro och wyrdning, och wara them lydhoga och hörugha, för ty så är gudz behagelige wilie, then ther qwinnona haffuer skapat mannenom til hielp, och är icke mannen aff qwinnone vtan qwinnan haffuer sitt första vr- j Cor. xj

sprung aff mannenom, och är hon skapat for hans skul och icke han for hennes, Ther före böör jw henne wara honom vnderdånig, lydig och hörig, Och när the nw så äre til samman, man och qwinna vthi jtt rätt ächteskap, och älska hwar annan och bewisa sich emoot hwar annan som them böör, thå är thet gudhi ganska mykit behagelighit, och the ära thå j then stadga som gudh haffuer welsignat medh barn och bloma, lycko och saligheet, och när gudh thenna helga stadhgan (som är ächteskapet) medh barn och bloma welsignat haffuer, Thå skola fadher och moder loffua och prijsa gudh for sina gåffuo och welsignelse, och vpfödha then frucht han them giffuit haffuer, j tocht och sinne och gudz fruchtan, Och j så motto haffuer nw gudh skapat ächteskapet, at man och qwinna skola liffua ther vthi til hopa j en rätt kerleck, och vpfödha then frucht gudh them giffuer medh tocht och godha sedher, så skeer them lycka och saligheet, och än thå at them kommer stundom motegong vppå, så wil doch Christus wara när them och hielpa them hwad them fattas som han här gioorde j thetta bröllopet ther han wende watn j wijn, när så behöffdes, Så är han och allom bestondig som j itt rätt ächteskap liffua, han hielper och tröster them j all theras motegong om the skicka sich redheligha j theras ächteskap, epter hans helga wilia, Honom wari prijs j ewigheet. Amen,

Annan söndaghen effter tiwgonde dagh

Euangelium Matthei viij.

J Then tijden När Jesus gick nidher aff bergit, fölgde honom mykit folk, Och sy, ther kom fram en spetelsk man, och badh til honom, och sagde, Herre wil tu thå kan tu göra mich reenan, Thå räkte Jesus vth sina hand, och toog på honom seiandes Jach wil, War reen, Och strax wart han reen vthaff sijn spet-

elsko, Och Jesus sagde til honom, See til at tu sägher thet för ingom, vtan gack bort och lät presten see tich, och offra thina gåfwo, som Moses budhit haffuer them til itt witnesbörd, När Jesus gick in vthi Capernaum, kom en höffuitzman til honom, och badh honom seiande, Herre min tienare ligger hema borttaghen, och haffuer stoor wedhermödho, Thå sagde Jesus til honom, Jach wil komma och bota honom, Thå swaradde höffuitzmannen och sagde, Herre iach är ey werdig at tu skal gå vnder mitt taak, vtan segh allenast medh itt oord så blijffuer min tienare helbreghda, Ty iach är och een menniskia vnder annars mandz wold, och haffuer krigxmen vnder mich, Och iach segher til then ena, gack, och han gåår, och til then andra, kom, och han kommer, och til min tienare, gör thet, och han så gör När Jesus thetta hörde, förundrade han sich, och sagde, til them som honom fölgde, Sannerligha segher iach idher, Jach haffuer icke funnit sådana troo j Jsrael, Men iach segher idher, at monge wardha kommande aff östan och westan, och skola sitia til bordz medh Abraham Jsaac och Jacob j hemmelrijkit, Men rijkesens barn skola warda vthkastat j thet yttersta mörkret, ther skal wara grååt och tannagnisslan, Och Jesus sagde til höffuitzmannen, Gack, och såsom tu troor, så skee tich, Och j then samma stundenne bleeff hans tienare heelbredha.

KAäre wener, her hörde j nw texten aff thetta helga euangelio ther S. Mattheus bescriffuar oss tw merkeligh ierteekn som Jesus Christus wor frelssare och återlösare giordt haffuer, Och bescriffuar euangelisten noghet tilförenne huru Jesus war vpstighen på itt berg, och hade hafft en long och merkeligh lärdom för

sina läriungar och så kommer han til tesse ierteekn och segher, at när Jesus gick nidher aff bergit, folgde honom mykit folk epter, Och ther kom en spetälsk man fram for honom, then ther föll nidh på sitt ansichte och gioorde honom wyrdning, och sadhe til Jesum, Herre wilt tu thå kan tu göra mich reenan, som han wille seya, Jach är en arm menniskia, full medh spetälsko, och för then skul oreen för then judeska almoghan, så at iach icke må vmgåss medh them, Men thet weet iach och troor thet fulkommeliga, at tu haffuer then macht at tu kan göra mich reen aff minne spetälsko och giffua mich mina helso jgen om titt godha behagh och wilie så tilsegher, jach troor wel at tu haffuer machtena ther til, men thin wilia weet iach icke j thetta stycke, Doch icke så förstondandes at thenne spetälske mannen noghot twiflade om Christi barmhertigheet och godha wilia til at hielpa, som han ey heller twifladhe om hans macht, ty troones artt och natur är aldeles försee sich til gudz barmhertigheet, men ther före sade han, Wil tu, at han gaff thet j Christi skön, om honom tektes och syntes så nyttugt wara j thetta ärende beuisa sina barmhertugheet, hwilkit han läät jn til honom, latandes Christi wilia gåå för sin wilia, Så rekte thå Jesus vth handena och toog på honom och sade, Jach wil war reen, som han wille seya, Mädhan tu giffuer min wilia then ärona at tu wil han skal gåå för thin wilia, skal iach thå aff mijn barmhertigheet lata min wilia böya sich epter thin wilia och begier, War reen och haff thina helso? Och när Jesus sådana ordh hade sagdt til honom, thå wardt han reen aff sinne spetälsko, Thå han nw war reen worden, wille icke Jesus at han sielff skulle göra ther mong ordh aff, at han war worden reen, för ty honom boorde icke sielff bära witnesbyrd ther om at han war worden reen, men presten epter gudz lagh skulle bära ther witne om Kan och henda at then spetelske mannen icke war skickeligh ther til at han skulle förkunna then gudz welgerning som honom widherfaren war, ty hwar man är icke skickelig til at förkunna gudz ordh, och ther fore forbödh Jesus honom seya thet for noghen at han war

reen worden, vtan han befalte honom gå til presten och läta honom see sich, och göra thet offer som Moses budhit hade, at presterne skulle bära ther witnesbyrd om och forkunna thet for folkit at han war worden den helbregda och reen aff sine spetelsko, När nw Jesus hade giordt thenne spetälske mannen reenan, gick han in vthi en stadh som heet Capernaum, Och thå kom en höffuitzman, en aff the Romerskes capitenere, til honom, och badh honom seyandes, Herre min tienare ligger hemma halff borttaghen och haffuer stoor wedhermödho etc, Och bescriffuar her S. Mattheus thetta medh få oord, Men S. Lucas strecker thet widhare vth och segher, at thenne höffuitzmandsens tienare lågh för dödhen, och war sinom herra ganska käär, När nw thenne höffuitzmannen fick höra at Jesus war för handenne, thå sende han the aldersmen vthaff iudana til honom och loot bidhia honom at han wille komma och göra hans tienare helbregdan, Thå iudaner som åstadh sende woro komme til Jesum, winlade the sich ther om at han skulle komma och hielpa then siwka, Och sagde at then höffuitzmannen war wel wärd at han skulle göra honom then welgerning, for ty han hadhe iuda almoghan käär, och hade bygdt them ena synagogo (thet är) itt hws ther the skulle komma tilhopa vthi, och förhandla om gudz ordh, Och Jesus gick medh them tijt som then siwke lågh, och thå han nw icke longt war ifrå huset, sende höffuitzmannen sina wener till honom och sagde, Herre gör tich icke omaak ty iach är icke werdigh at tu kommer j mit hws vnder mit taak, och ty höldt iach mich icke sielff werdighan at komma til tich, vtan segh alenest medh itt ordh, så blijffuer min tienare helbregde, Som han wille seya, iach är icke ther werdigh til at tu skalt för mina skul göra tich thet omaack at tu skulle gå in vthi mitt hws, thet ey heller görs behooff, for ty tu haffuer well then macht at tu kan hielpa min tienare medh itt ordh så at han fåår sina helso jgen, Ty iach är och en man then ther herra haffuer offuer mich, och iach haffuer tiänare vnder mich, och segher til then ena gaak, och han gåår, och til then andra kom, och han

kommer, och til min tienare segher iach, gör thet eller thet, och han gör så, som han wille seya, Jach som är sielff en vnderdåne, och haffuer herra ‘offuer mich, ther iach skal retta mich epter, iach haffuer doch tienare vnder mich, medh huilkom iach sådana macht haffuer, at iach kan seya them före medh jtt ordh hwad the göra skola, och the ära mich lydige så at iach ey mera omaak haffuer ther fore, vtan segher them aleena medh itt ordh thet the göra skole, och thet skeer strax ther epter, Haffuer nw iach som är en ringa man sådana macht, huru mykit mera kan tu göra medh itt ordh hwad tich tyckes, for ty tw haffuer all ting j titt wold, När nw Jesus thetta hörde förundrade han sich ther vppå, och sadhe til folket som honom folgde, Sannerliga segher iach idher, iach haffuer icke funnet sådana troo j Jsrael, thet är, j bland all Jsraels almogha, jbland alla iudarna haffuer iach icke funnet noghen then såå stoora troo haffuer hafft til mich som thenne heedhningen haffwer, Men thet segher iach idher wisseligha, ath monga skola komma aff östan och westan, och sitìa til boordz medh Abraham, Jsaac och Jacob, j himmelrikit, men rikesens barn skola warda kastat j thet ytersta mörkret, ther skal wara grååt och tannagnisslan, som han wille seya, Heedningana som haffua här til dags warit främmande folk, haffua intet wist seya aff mich, ey heller aff thet löffte som Abraham, Jsaac och Jacob haffua fåt aff gudhi, the skola nw komma östan och westan aff all landskap til mich, och settia troo til mich, och så skola the warda deelachtige aff thet godha som Abraham, Jsaac och Jacob haffuer warit loffuat j gudz rike, Men iudarna som äre Abrahams affödha och hadhe wist hwad löffte han hade fåt aff gudhi, hwilke och här til dags haffua wordet holdne ther före at the skulle wara rikesens barn och höra til gudz rike, The skola nw för theras otrooheet skul, ath the icke wilia setia troo til mich, warda vthkastade j thet mörker och blindheet ther the skola haffua sorg och tannagnisslan, Och Jesus sade til höwitzmannen hwes tiänare siwk war, Gaak och såsom tu troor såå skee tich, och hans tiänare wardt helbregdha

j samma stund, Och thetta är nw (kära wener) meningen j thetta Euangelio.

Och haffue wij här tw merkeligh exempel, til troone, Först see wij här huru starka troo thenne spetälske mannen haffuer hafft til Jesum, thå han sade, Herre wil tu thå kan tu wel göra mich reen, ther han och sin bön epter lagadhe och sadhe, om tu wil, Så bör een rätt Christeligh bön tilgåå, ath man later gudz wilia gåå för wor wilia, såsom och j Fadher wår ståår, Skee thin wilie, Och epter thenne mannen badh retteliga såsom honom boorde, wedherfoors honom thet han badh, Och gioorde han Jesu ther medh een stoor äro, ath han satte sina helso j hans sköön, Ty fick han och höra Jesu milla swaar at han wille göra honom reenan, Så skole och wij settia wor troo til Jesum och ropa til honom j woro nödh, och giffua thå honom then äro at hans wilie skal gåå för wor wilia, ty han weet bätter wort betzsta och hwadh oss är nyttigt än wij, Och när wij göre som then spetälske mannen gioorde, så fåå wij och hugswalilse som han fick, Thet andra exemplet haffue wij här aff then höwitzmannen som här omtalat är, See wij och hwilken starka troo han haffuer hafft til Jesum, Han hade then troo at han skulle kunna göra hans tiänare helbregda medh itt ordh så wel fråwarandes som näruarandes, och gaff han Jesu then äro, at han icke hölt sich ther werdigh til at han skulle gåå vnder hans taak, än thå at han war en myndogh man, och hade hundrade tiänare vnder sich, giorde han sich doch så ringa at han icke skulle wara werdigh ther til at Jesus skulle for hans skul göra sich omaak, at han skulle gåå j hans hws, Thetta war jw een merkeligh troo aff en heedhninga, och een merkeligh ära som han giorde Jesu, Men hwadh honom wedherfoors ther före, och huru Jesus löönte honom thet igen, thet hörde wij aff texten, Först prijsade Jesus honom så högt at han sadhe sich icke haffwa funnet sådana troo j heela juda almoghan som skulle heetas wara gudz eeghit folk, som han fan j thenne heedhningan, Och gaff ytterligare til kenna, at han och andra hedhningar som sådana troo hade som han hadhe, the

skulle fåå himmelriket, och blijffua deelachtige j alt thet godha som Abraham, Jsaac och Jacob tilsagdt war, ther iudarne för theras otrooheet skul skola wara jfrå dreffne, och ther til fick hans tienare sina helso igen, Ach giffue gudh at wij kunde haffua sådana troo til Jesum Christum som thenne mannen gioorde, thå worde wij och wisseliga deelachtige medh Abraham, Jsaac och Jacob j gudz rike, Men hwar wij icke settie fulla troo och lijt til honom, thå warde wij medh the otrogne iudanar kastade j thet vthwertes mörkeret j all sorg och bedröffuelse Ther före är oss allom rådheligit at wij falle jn til Jesum Christum, och halle oss hart jn til honom, och fölge hans helga wilia epter som han oss befalet haffwer, Honom wari prijs forvtan ända. Amen,

Tridhie söndaghen epter tiwgonde daghen,

Euangelium Matthei viij.

J Then tidhen, Thå Jesus steeg j skepet folgde hans läriungar honom, Och sy, en stoor storm wexte vp j haffuet, så at wåghen sloogh vthoffuer skepet och han soff, Thå gingo läriungana til och wekte honom vp seyandes, Herre frelssa oss wij forgåss, Thå sadhe han til them, J cleentroogne hwij rädhens j? Och stodh vp och böödh wädhret och haffuet, och thet wardt stilla lughnet, Men menniskionar forundrade sich och sadhe, Hwadh är thenne for en, at wedhret och haffuet äre honom lydigh?

KAäre wener j Christo, på thet at wij här må komma på then rätta grunden j historien på thetta helga Euangelio, Thå skole wij först besee noghor ordh som Euangelisten scriffuar förra än han kommer til thenne text, Och segher han at Jesus kom j Petri hws, och botade han Petri swäro aff skelffuo soot, och när afftonen

kom, hadhe folkit til honom monga siwka menniskior, och han vthdreeff the oonda andar medh itt ordh, aff them som besatte woro, och alla them som oondt hade botadhe han, och thå han sågh at folket kom mykit om kring honom, Thå bödh han lär- iungomen at the skulle fara vthöffuer på then andra strandena, Och så noghot ther epter fölier thetta Euangelium, ath när thå skepet war bereedh som the skulle fara offuer medh, steegh Jesus ther vthi och hans läriungar medh honom, och när the kommo vthi siöön hadhe Jesus lagdt sich nidh at soffua baak j skepet, på jtt höyende, som Marcus scriffuar, Och wexte vp en stoor störm j siön, så at wåghen sloog offuer skepet, och skepet förfyltes medh watn, men Jesus lågh och soff, Thå fruchtadhe läriungana at the skulle förgåss, och ginge til och wechte Jesum vp, och sadhe til honom, Mester, sköter tu intet ther om ath wij forgåss (som Marcus scriffuar) Herre frelsa oss, lätt oss icke forgåss, Thå sadhe han till them, J cleentroogne hwij rädhens j? Hwij äre j så redde för thetta wädhret? Huru kommer thet til ath j haffwe icke troona? Som han wille seya, Jdher boorde jw icke wara så förfäradhe, for ty iach är jw när idher, och j haffue offta til förenne seet mina krafftiga gerningar, så hade idher och nw bordt haffua then troo at idher skulle intit blijffua skadhandes, men nw är här en stoor brist medh idher, j haffwe icke sådana troo til mich som j skulle haffua, Och han stodh vp och nefszte wädhret och sadhe til haffuet, Tijgh och war stilla, och thet wardt stilla lugnet, men the ther medh honom woro j skepet, och teslikes the som wore j the andra skepen (för ty the woro flere skep än itt som Marcus segher) wordo ganska forskrechte och forundrade sich ther offuer och sadhe, Hwadh är thenne for en at wädhret och haffuet äre honom lydogh?, som the wille seya, Thetta är jw meera än menniskios krafft som wij see j thenne mannen, wij haffue til förenne seedt at the fula andar och alla handa siwkdomar äre honom lydhoge, nw see wij at wädher och watn lydha honom, Och thetta är nw meningen j texten.

Så wilie wij nw besee (kära wener) hwadh lärdom oss här giffuin warder, Och see wij här huru wor herre Jesus Christus forsöchte sina läriunges troo, huru stadige the wara skulle j troone, j så motto at han lät them leggia til siöös, och läät vpkomma en grässeligh stoor storm j siöön, at wågh och bölior gingo så stora at the vpfylte skepet medh watn, och kom så när at läriungana ey wiste rettare än the skulle sunket nidh och wordet fordrenkte, Men Jesus lätt sich sådana intit bekomma, vtan gick baak j skepet och ladhe sich nidh på itt höyende til at soffua, lika som ingen nödh hade warit på ferde, och lijka som han hade intit wordat om sina läriunges betzsta, och ther medh försökte han om the hadhe noghon troo til honom, Men thet röntes thå at theras troo war ganska swagh, ty at the wore så förskrechte och förfärade at the sadhe sich förgåss lijka som han hadhe icke warit tilstädhes, then ther så wel kunde hielpa them soffuandes som wakandes, Ty straffade och han them och sadhe, J cleentrogne hwij rädhens j? hwarest är idhor troo? Och see wij här ath stoor brist haffuer warit medh Jesu Christi läriungar, så at än thå the dagheliga hörde hans hugneligha lärdom, och sågho hans krafftigha gerningar, kunde the doch likauel icke så settia troo til honom och forlata sich på honom som the skulle, Och see wij alle woro brist och skröpeligheet här j apostlanar, for ty wij äre alle aff enne root vthkompne bådhe the och wij, och är thet oss til een stoor tröst, at wij see Jesu vthkorade apostlar haffua warit skröplige menniskior så the som wij, och the haffua hafft synd och otrooheet såsom wij, och likuael haffuer Jesus icke forkastat them, vtan han haffuer lijdhit och vngullet medh them och seedt offta genom finger medh them för theras skröpligheet skul, så lenge at the kunde warda fulkommeligare och starkare j tronne, Så gör han och medh oss som han medh apostlana gioorde, Han läter offta komma j sorg och bedröffuelse, han tagher jfråå oss woro äghodelar, til watn och land, han tagher oss hustru och barn jfråå, helso och helbregdo, och läter oss komma j iember och armodh, Och när oss gåår alle-

störste motegong vppå, låtes han intit achta oss, lijka som honom låghe ingen macht på oss hwarest wij blijffue, Men han gör thet doch j then acht, at han wil försökiat huru stadige wij äre j troonne, om wij halle oss in til honom så wel j motegong som j medhgong eller ey, For ty oss böör jw altijdh förlåta oss vppå honom, ää hwadh bekymber oss vppå kommer, Han är then som oss haffuer forlänt medh rikedomar, hustrw och barn, wener och frender, helso och helbregdo, så må han och tagha thet jfråå oss när hans godhe wilie så tilsegher, och skole wij likauel halla oss jn til honom, Och än thå wij komme vnderstundom j sådana sorg och bedröffwelse at wij wete ey rettare än wij plat skole förgåss, skole wij än doch icke falla j miströst, ey heller wara så forskrekte lijka som ingen tröst eller hop wåre på ferde, för ty Jesus är när oss ther wij lijdhe bedröffuelsen, och än thå han synes soffua och intit achta oss, wil han doch icke weta wordt forderff, Och när wij komme j sorg och bedröffuelse och warde forskrekte som apostlanar wore, så skole wij och tagha exempel aff them och göra som the giorde, Wij skole gåå til och weckia vp Jesum frelsaren, ropa til honom om hielp, han är aleena then som hielpa kan, ty han haffuer machtena, honom moste watn, wädher och all creatur wara lydigh, Han kan läta komma itt stoort lugn epter en stoor storm, han kan giffua stoor hugswalilse, glädhi och frögd, epter stoor iämber, sorg och bedröffuelse, Han wil doch icke annat medh then sorg och bedröffuelse som han lägger oss vppå, vtan at wij skole warda försökte och lära kenna wor eeghen skröpligheet, så at thet är platt intet werdt medh oss när han dragher sina hand jfråå oss, och offuergiffuer oss, som wij see här medh apostlanar, at the hadhe wordet fördrengte om Jesus icke hade warit them til hielp, Och gåår teslikes så til medh oss, at om Jesus som är wor frelsare icke hulpe oss, thå wore wij borta tilförenne, sielffue haffue wij platt ingen macht til at hielpa oss, ja han wil och hielpa oss, ty han haffuer thet vtloffuat, och än doch wij aff menniskios skröpeligheet råke försee oss ath wij icke äre så starke j

tronne som wij skulle, Så seer han doch genom finger medh oss och icke forkastar oss strax, vtan om wij rope til honom thå hielper han oss, och seer offuer, lijdher och vngeller medh woro skröpeligheet, til tess wij kunne blijffua fulkommelige, Honom ske prijs och ära til ewigh tijdh. AMEN,

Fierde söndaghen epter tiwgonde daghen

Euangelium Matthei xiij.

J Then tijden, Sade Jesus til sina leriungar thenna liknilsen, Hemmelrikit är lijkt enne menniskio som sådde godha sädh j sin åker, men thå menniskionar soffuo, kom hans owen, och sådde ogräss mit ibland hwetit, och gick så sin wegh, thå som brudden gick vp och skulle göra fruct, thå syntes och ogrässit, Thå gingo hosbondans tienare fram och sade til honom, Herre sådde tu icke godha sädh j thin åker, huadhan haffuer han thå ogrässit, Thå sadhe han till them, Thet haffuer fienden giordt, Sadhe tienarena till honom, Will tu at wij gåm bortt och hemtom thet vp, Thå sadhe han, Ney, på thet at när j vprycken ogrässit, icke skolen och ther medh vpryckia huetet, låter bådhe wexa in til skörda tidhen, och j skörda tijden wil iach seya skördesmannommen, Hemter först ogrässit vp, och binder thet tilhopa j knippor til at vpbrenna, Men huetit försambler j mina ladhu.

FÖrra än wij komme ytterligare (käre wener) til texten j thetta helgha Euangelio, wele wij tilsee aff hwad tilfelle Jesus thenna lijknilsen sagdt haffuer, Och segher Euangelisten noghet til forenne, at en tijd forsambladis ganska mykit folck till Jesum på strandena widh haffuet, och han steeg vp vthi itt skeep, och läät

skiuta litit ifrå landet och satt så och predicade for folkit medh mong lijknilse, Thå på thet sidzsta ginge hans leriungar til honom och sporde honom til hwij han talade folkit til medh liknilse, Thå swarade han them och sagde, Jdher är giffwit at weta himmelrikes lönligheet, Men them är thet icke giffuit, och noghot ther effter segher han, For then skul talar iach them til medh liknilse, ty at medh seende öghon see the intit, och medh hörandes öron höra the intit, och ey heller förståt, Och vthi them warder fullkompnat Esaie prophetia som segher, Medh öronen skolen j warda hörande och skolen intit förståt, och medh seende öghon skolen j warda seende, och j skolen intit förnimmat Ty ath tesse folksens hierta är förstockat, theres öron haffua the giordt lomhörd, och theres öghon haffua the igen lucht, på thet the icke eens skola see medh öghonen, och höra medh öronen, och förståt medh hiertat, och vmwenda sich at iach motte hela them, Men saligh äre idhor öghon (sadhe Jesus til leriunganar) ty at the see, och idhor öron ty at the höra etc, Aff thessé Jesu ordh är nogh til förstondandes, for hwad saack skul han talade til folkit medh liknilse, För ty the wore icke alle wärdige til at höra gudz sanning clarligha vthseyas, The ladhe gudz ordh intit på hiertat, The motte well haffua seedt på Jesu krafftigha gerningar, och hördt aff hans alwarligha predican, hwad han war för en, The sågho jw for ögonen at han giorde the gerningar som gingo öffuer menniskies macht och forstond, och lijkawell wille the icke bära honom vp for gilt och settia troo til honom, ther före woro the ey werde at han skulle seya them gudz ordh clarligha vth, ty han wille ey kasta perlor for swijn, Men them som satte troo til honom och hölle honom for theres frelssare, them vttydde han lijknilsen och läät them få weta hwad grund ther lågh vnder, Som Jesus och giorde j thenna lijknilse som wij nw hörde aff texten j Euangelio, Scriffuar oss S. Mattheus, at när han hadhe offuergiffuit folket, stighu hans leriungar fram till honom och bådho at han skulle vthtydha them then lijknilsen om ogräset som wexte ibland then godha sädhena, Och

Esaie. vj

effter thet at Jesus haffuer sielff vthydt sin lijknilse, så wele wij och blijffua ther widh, och ingen annor vthtydelse begiera, Och tydde han nw så lijknilsen vth, Menniskione son (sadhe han) är then som the godha sädh såår, Som han wille seya, iach sielff är sädhesmannen, Aåkren är werlden, The godha sädhen äre the som äre rikesens barn (thet är) the som gudh haffuer vthkorat ther til at the skola besittia gudz rike, the äre then godha sädhen som såd är j werldenne, Ogräset äre the som äre hins onda barn, (thet är) The ther skola bliffua medh dieffuullen til ewigh tijd, the äre ogräset som äre ibland the godha her j werldenne, Fienden som sådde them är dieffuullen (thet är) Aff dieffuulsens tilskyndan är thet kommet, at somblighe menniskior äre oonde, och reknas for ogress j bland the godha, Skördotijdhen är werldennes ände, Skördemennena äre änglana, Såsom ogrässet hemtas samman och brennes vp, så skal thet skee på thenna werldenes ända, Menniskiones son, thet är Jesus Christus, skal senda sina änglar, och the skola forsambla all forargelse aff hans rike, och them som illa göra, och the skola kasta them vdi en brinnande vgn, ther skal wara grååt oc tannagnisslan, Thå skola the retferdige skina som en sool j theres fadhers rike, J så motto käre wener, haffuer nw Jesus vthlagdt then lijknelse som wij her hörde j Euangelio,

Nw wilie wij tilsee hwadh lärdom oss warder här giffuin, Och haffue wij här först at merkia, at the ther så försummelige äre och förstockade j theras hierta, at the medh seendes öghon och hörandes öron icke wilia achta sanningena när hon them budhin warder, then the doch bådhe see och höra motte om the ladhe sich ther noghon win om, the samme som så göra, äre werde at hon skal taghas them jfråå, och ath the skola warda så forblindade j theras förnufft, at hwar the än sidhan gerna wille första sanningena, så skola the thet doch icke kunna göra, for ty hon skal thå warda them sagd medh sådana lijknelse ath the henne icke förstå kunna, Men the andre som henne gerna höra och anamma wilia, them warder gudz rikes heemligheet oppenbarat som wij nw hördt haffue,

at Jesus tydher them vth then heemligheet som vnder fortekt ordh fördold ligger, Ther före är oss allom rådhelighit ath wij gerna anamme gudz ordh när the oss budhin warda, at oss icke warder then plågha påkastat at wordt förstond warder (epter gudz rätuiso) så forblindat, at wij icke besinna kunne hwadh rätt eller hwad orätt är, Vtan när gudz ordh warda oss före predicat, thå skole wij göra som apostlanar gioorde, wij skolom gåå til Jesum medh woro innerligha böner, och bidhia honom at han wil vthtyda them för oss, och komma oss på retta förstondet j sin helga ordh, och thå oppenbarar han oss then heemligheet som ther vnder ligger, Teslikis haffue wij och then lärdom aff then lijknelse wij hörde j Euangelio, at oonde och godhe blijffua altijdh til hopa j tesse werldenne jn til ytersta domadagh, och såsom the godhe äre gudz säädh som han sådt haffuer, så äre och the oonde dieffwulens säädh som han sådt haffuer, och på domadagh skola gudz änglar gåå vth, och skilia the oonda jfrå the godha, For ty (som Jesus sadhe) änglana skola forsambla all forargelse aff gudz rike, thet är, The skola hemta samman alla oonda menniskior, ty the äre altijdh the godha til forargelse och wilia dragha them jfråå gudh medh sich, Och them skola the kasta j en brinnande vgn, thet är til heluetis formaledijelse, ther the skola haffua grååt och tannagnisslan, och skola the ey meer wara the godha til förargelse eller nidherslagh, för ty the skola jntit meer wara j bland the godha, Och såsom the onde när the äre här j werldenne, äre mongom til förargelse, och komma andra til at synda medh sich, Så äre the godhe twerdt emoot jgen, mongom til rättelse och dra,gha them medh sich jfråå syndenne, jn til gudz lagh och bodhordh, och komma them til ath göra thet som gott är, Och ther före såsom oonde och godhe haffua olijka gerningar, Så skal och Christus Jesus then rättferdige domaren, på then yttersta domen giffua them olijka löön, För ty the som illa göra och forachta gudz ordh, the skola kastas vthi heluetis eeld, men the rättferdige som wel göra och gerna anamma gudz ordh och fölia them epter, the skola på doma-

dagh skijna som een sool j gudz fadhers rike, och glädias medh honom ää förutan ända, Giffue gudh at wij så kunne epterfölia hans helga wilia, åth wij måå blijffwa deelachtige aff the glädhi och härligheet som han skal giffwa sina vthkorade wener. AMEN,

Femte söndaghen epter tiughonde daghen

Euangelium, Matthei xi

J Then tijdhen swarade Jesus och sadhe, Jach tackar tich fadher, himmellens och iordennes herre, at tu haffuer thetta dolt för the wijsa och fornufftigha, och haffuer thet oppenbarat for the oforstondiga, Ja fadher så haffuer warit behagelighit for tich, All ting äre giffuin mich j wold aff minom fadher, Och ingen kenner sonen vtan fadheren, och ingen heller kenner fadhren vtan sonen, och then som sonen wil thet oppenbara, Kommen til mich alle som arbeten och äre betungade, och iach wil wedherqwekia idher, Tagher på idher mitt ook, och lärer aff mich at iach är miller och ödhmiwk aff hiertat, och j skolen finna roo til idhra siälar, Ty mitt ook är lostugt, och mijn byrda är lätt.

PAå thet at wij här komme på retta grunden (käre wener) wilie wij tilsee aff hwad orsaak tesse ordh sagdt äre, Och epter
Luce x som S. Lucas scriffuar, när Jesus hade vthsent sina tolff apostlar at the skulle gåå vth och predica for folkit at himmelriket war hart när, och the wåre återkompne til honom igen, Thå sende han åter andro siwtiyo sina läriungar fram för sich, at the skulle gåå twå och twå j alla städher och rwm ther han komma wille och predika, När the siwtyo sitt werff fulkompnat hade, kommo the medh glädhi til honom igen, och sadhe til honom, Herre diäflana äre

oss och vnderdånige vnder titt nampn, som the wille seya, Herre såsom wij haffue seedt at tu haffuer vthdriffuit dieflana medh itt ordh, så haffue wij och gioordt, wij haffue vthdriffuit dieflana j titt nampn, aff them som haffua warit besatte, Thå sadhe Jesus til them, Jach sågh Sathanam fallandes aff himmellen som en liwngeeld, Sy iach haffuer giffuit idher macht ath trampa på ormar och scorpioner, och offuer all fiendens (thet är dieffwulens) krafft, och idher skal intit warda skadhandes, Doch likauel frögder idher icke ther aff at andana (thet är dieflana) äro idher vnderdånige, vtan frögder idher at idhor nampn äro scriffuen j himmelen, som han wille seya, Jach haffuer wel giffwit idher then macht at j skolen rådha offuer all dieffwulsens krafft, och haffua honom vnder idhra föter, och än thå at idher synes thet wara een stoor gåffua (som thet och är) så är thet doch en ringa ting emoot then äro idher är tilreedt j himmellen, Och ther före skolen j mera glädhias ther aff at idhor nampn äre scriffuin j lijffzens book, och at j skole besittia gudz rike, än ther aff at dieflana äre idher vnderdånogha, Och när Jesus thetta sagdt hade, thå sadhe han the ordh som wij nw hörde j Euangelio, Men S. Mattheus, segher noghot litit til förenne för än han kommer til thetta Euangelium, at Jesus straffade noghro städher, som wore Chorazim, Bethsaida och Capernaum, för thet the icke wille troo honom än thå at the hade seedt monga dråpeligha gerningar aff honom, Ty fick han tilfelle til ath prijsa sin himmelska fadher, som sådana merkeligh ting fordolde för them som läte sich mykit tyckia, och oppenbarade them för the menniskior ther ringa achtade wore, Och segher han nw, Jach prijsar tich fadher som är en herre offuer hemmel och iordh, at tu haffuer thetta dolt for the wijsa och förnufftiga, och haffwer thet oppenbarat for the ofornufftigha, som han wille seya, Jach prijsar tich O himmelske fadher, at tu icke haffuer forachtat them som for werldenne haffua ringa achtade warit, vtan tu haffuer oppenbarat for them thin helga ordh och wilia, som iach epter thin befalning j werldenne predikat haffuer, och haffwer giffuit

them then macht at the krafftiga gerningar j mitt nampn göra kunna, Så ath fatiga och ringa personer besinna kunna hwadh nådh och barmhertigheet nw för handenne är, hwilken nådh the ther lätas wara cloke och förstondige, icke begripa eller besinna kunne, ja O himmelske fadher, sååå haffuer thet warit behagelighit för tich, Ther är ingen annor saak hwij så skeer vtan aleena thin godhe wilie tilkraffde thet, at the som låtas wara wijse och cloke j werldenne, the skola icke kunna begripa then nådh som nw är på ferde, men the ther oforstondige äre epter werldenne, them haffuer tu latit thet förstå, och j så motto wille tu forachta thet som werlden achtar högt, och twert emoot achta thet högt som werlden försmåår, Och sedhan sade Jesus, All ting äre giffuin mich j wold aff minom fadher, som han wille seya, Jach må wel tacka tich O himmelske fadher, för ty tu haffuer alt giffuet mich j hender, ath iach thin helga ordh, nådh och barmhertigheet vthskaffa skal, them iach nw haffuer tesse ringa personer mina läriungar til kenna giffuit, epter som thin godhe wilie tilsadè, Ja O käre fadher, så haffuer tu alt giffuit mich j hender, och then äro haffuer tu mich giordt, som gåår vthoffuer alt menniskios förstond, ty at jngen kenner mich rätzliga hoo iach är, vtan tu som fadheren är, Ey kan heller noghor kenna tich och weta hoo tu äst, vtan iach som är thin son, och then iach thet oppenbara wil, Mich haffuer tu så alt giffuit j hender, at om noghor skal lära kenna tich hoo tu äst, teslikes hoo iach är, thet moste han haffua aff mich, iach moste giffua then kunskap vth, ath tu warder kender j mich och iach j tich, Och epter thet at honom war giffuen all macht j hender, ther före kallar Jesus nw alla til sich och segher, Kommen til mich alla som arbeten och ären betungade, och iach wil wedherqwekia idher, thet är, J alle som äre beladde och betungade aff syndenne, then j gerna qwitte wore, kommer til mich ää huru store syndere j äre, iach wil wedherquekia idher, iach wil hielpa och trösta idher, iach haffuer och macht ther til, Ther före tagher nw mitt ook på idher, thet är, Fölier min lärdom epter, och lärer aff mich at iach är mil-

ler och ödmiwk aff hiertat, warer och j odmiwke, skicker idher som j see mich göra, tagher exempel aff mich och görer som iach gör, och så skole j finna roo til idhro siälar, j skolen få then ewiga saligheten, Och må j gladeliga tagha mitt ook på idher, för ty mitt ook är lustigt, och mijn börda som iach lägger på idher hon är lätt, Haller idher för then skul jn til mich, och setter troo til min ordh, iach wil giffua idher then helga anda som idher så regera skal, at alt thet iach idher befaler skal wara idher lätt och lustigt, Och thetta är nw (kära wener) meningen j thetta Euangelio.

Nw wele wij besee hwad oss warder här giffuit for en lärdom, Och thetta är oss allom jtt ganska tröstelighit Euangelium, j huilko wij beskodha och spegla moghe gudz wor himmelska fadhers stora nådh och barmhertigheet, at han epter sitt godha behagh haffuer oss oppenbarat sin helga ordh och wilia, och låtit oss förstå sina grundlösa barmhertigheet, thet han doch för monga otaliga tusende menniskior fordoldt haffuer, ja han haffuer fordolt sin helga ordh och wilia för them som wijse och cloke warit haffua, och likauel haffuer han warit oss så gönstigh, at han haffuer oss latit få thet weta, oss til en stoor nytto och gagn och een ewiga saligheet, och thetta haffuer han icke gioordt oss for wore forskyllan skul, ty thet war oss omögelighit at wij sådana welgerning skulle kunna medh honom forskylla, vtan aff sinne grundlösa barmhertigheet och aff sin eghen godha wilia haffuer han thet giordt, ther oss böör alltijd tacka och prijsa honom före, Thet är ingen ringa welgerning han oss j thetta stycket beuisat haffuer, at han haffuer latit oss få weta wor siels saligheet, och haffuer sendt oss sin son här nidh som oss all ting lära skulle, och dragha oss medh sich j then ewigha saligheetena, Han är nw redho som frelssa wil, han segher nw, Kommen til mich j alle syndare som gerna welen wara syndenne quitte, iach som machtena haffuer (segher Jesus Christus) wil wedherqwekia idher, iach wil hielpa, wele j elles komma och begiära hielp, Sådana nådh ståår oss nw redho, och thet haffuer wår himmelska fadher latit seya oss til, Men sådana nådh haffuer

warit mongom fördold, ty see wij nw j wor tijdh hwilken stoor barmhertigheet gudh gör medh oss, at han later oss få höra sin helga ordh och wilia ther all wor saligheet vthi henger, Christus Jesus han lockar oss nw milleligha til sich, och bedher oss komma til sich och anamma hans lärdom, ty thet är oss en lustig lärdom, han segher oss nådh och barmhertigheet til, at han wil göra oss gott, han segher oss ingen hard bodh före som oss äre swåår at gå vnder, men han lockar wenliga och bedher at wij skole lära aff honom milheet och ödmiwcht, och så skole wij finna roo til wore siälar, Och än thå at wij äre betungade aff syndenne, och äre oskickelige til thet som gott är, Så loffuar han doch thet vth at han wil wedherqwekia oss medh sin helgha anda, om wij komme til honom, så at then börda och ook han lägger på oss, skal warda oss lustig och lätt, Thet wij och gladeliga moghe göra, for ty wij finne ther epter roo och lijsa til woro siälar, Wij fåå itt ewight lijff ther aff ath wij komme til honom, Loffuat och ärat ware wor himmelske fadher som oss sådana nådh beuisar. Amen,

Söndaghen Septuagesime

Euangelium Matthei xx.

J then tidhen sagde Jesus til sina leriungar thenna lijknilsen Hemmelriket är lijkt enom husbonda som gick vth bittidha om morghonen, til at leya sich arbetare j sin wijngård, Och när han hade warit öffuer eens medh arbetarener om dagspeningen, sende han them j sin wijngård, Sidhan gick han vth widh tredhie stunden och sågh noghre andra stondandes, fåfenge på torghet, och sadhe til them, Gåår och j vthi min wingård, och hwad skälighit kan wara wil iach giffua idher, Så gingo the, Och åter gick han vth widh siette och niyonde stunden och giorde sammaledhes, Men widh then elloffte stundena gik han vth, och fan

noghro andra stondandes fåfenga och sade til them, Hwi stå j her hela daghen fåfenge? Sadde the til honom, Ty at ingen haffuer legdt oss, Thå sade han til them, Går och j vthi min wingård, och hwad skelighit är skolen j få, När afftonen kom sadhe wingårdzherren til sin skaffare, Kalla fram arbetarena och giff them theres lön, begynnandes på the sidzsta, in til the första Och när the komme fram som widh elloffte stundena kompne woro, fick hwar there dagspeningen, När the förste kommo, meente the at the skulde fåt meer, och fingo och the huar there dagspeningen, Och när the så fingo knorradhe the emoot husbondan och sadhe, Tesse sidzste haffua arbetat en tima, och tu giorde them lika medh oss som haffua burit dagsens tunga och heta, Thå swarade han enom aff them och sade, Min wen iach gör tich ingen orett, Vast tw icke offuer eens medh mich om en wiss dagspening? Tagh thet tich tilhörer och gaak thin wägh, Jach wil giffua thenne ytterste så mykit som tich, Eller må iach icke göra vthi mijn ting hwad iach wil, eller är tit ögha skalkachtugt ty iach är godh? Så wardha the ytterste the fremste, och the fremste the ytterste, Ty at monge äre kalladhe, men få vtwalde.

PAå thet (käre wener) wij kunne komma vnder grunden och förstå hwad meeningen är j thenne liknilsen, moste wij bese j hwad acht hon aff Jesu Christo worom frelssare sagd är, och scriffuar S. Mattheus litit til forenne, At S. Petrus sadhe til Jesum, at han och the andre apostlane hadhe offuergiffuit alt thet the hade, och the folgde honom effter, och sporde honom til hwadh the skulle haffua för lön, for thet the sådana giordt hade, Thå sadhe Jesus til them, Sannerligha segher iach idher at j som haffuen mich epterfolgt j the nyia födelsen när menniskiones son warder sittiandes

j sit maiestetes säte, thå skolen och j sittia på tolff säte, dömandes the tolff Jsraels slechte, Och hwar och en som offuergiffuer hws eller brödher eller systrar, eller fadher eller modher, eller hustru eller barn, eller åkrar för mit nampn skuld han skal få hundradefalt och haffua euinnerligit lijff, men monge the fremste bliffua the ytterste, och the ytterste the fremste, som Jesus wille seya, Then ther rettzligha aff hiertat offuergiffuer thet han ågher j werldenne och haller sich in til mich så at han heller wil gå ifrå alt thet han ågher j werldene om så behöffues, än han wil trädha ifrå mich och min ordh, iach skal giffua honom mykit mera igen än thet är som han för mina skul offuergiffuer, och ther til skal han få it ewinnerligit liff, Men kunna så öffuergiffua fadher och modher, wener och frender, godz och ägHodelar för mit nampn skul, ther hörer mykit til, och äre the ganska få som thet retzliga göra kunna, doch äre ey andro wäghar til then ewiga saligheeten, vtan then at en haller sich hardt in til mich, och är för mina skul til fridz at offuergiffua alt thet han ågher, Och än thå at the äre få som thet retzliga göra kunne, äre the doch monge som tagha sich thetta ärende fore, och see på the lön som vthloffuas, them the gerna wille haffua, och begynna så fölia mich effter, doch mera för lönen skul än för then kerleeck the haffua til mich, Men the som fölia mich effter (som Jesus wille seya) aff itt gott hierta, the haffua en sådana kerleek til mich, at the heller wilia offuergiffua alt thet the ågha, än the wilia skilias widh mich, och the haffua fögho bekymber ther om hwad lön the skola få, the giffua thet gudh theres himmelske fadher j sköön, Och ther fore wil thet thå lyctas ther medh, at när lönen skola skifftas, thå bliffua the fremste som låtas haffua giordt mykit och förtient, the ytterste, och the ytterste som intit haffua satt sich fore om noghor stoor lön, vtan haffua tient aff en rätt kerleek, och giffuit gudhi j sköön om lönen, the bliffua thå the fremste, Och till at forclara tesse ordh ther Jesus sade (Monge the fremste) bliffua the ytterste, och the ytterste the fremste, gaff han sina leriungar thenna liknilsen före, huru en hus-

bonde leegde arbetare j sin wingård, och huru somliga komme bittidha och somlige seent til arbetes, Men när afftonen kom och the skulle aflönas, läät husbonden them få först som sidzt komme och ey hade arbetat meer än en tima och giorde them lika j lönen medh the andra som hade arbetat hela daghen, och såsom thet gick her til medh tesse arbetarene, så warder thet och gongandes medh them som fölia Jesum effter, at the fremste bliffua the ytterste, och the ytterste the fremste, För ty the äre well monge som äre kallade ther til at the skola fölia Jesum effter, men the äre få, som vthkorade äre, The äre monge som anamma gudz ordh och lära weta huad rät och orätt är och wele heta Christne, men the äre få som gudz ordh aff itt gott hierta retzliga effterfölia, hwilke aleenast äre vtkorade, Och thetta är nw grunden och meeningen j then liknilse som wij nw (käre wener) hörde j euangelio.

Men nw wele wij och tilse hwad gudh giffuer her for en lerdom, och giffues oss her tilkenna at thet ewiga liffuet och saligheten som wij få skole, thet få wij aleenest aff blotta gudz nådh och barmhertigheet, såsom wij her see wara tilgåt medh them som sidzt kommo til arbetes och thet war en ring ting som the giordt hade, the hade ey arbetat meer än en tima, och likauell finge the full dagx lön thet the sich sielffue ey formodhat hade, ty the arbetade ther vppå at husbonden skulle giffua them huad honom syntes, Så see wij och at the worde satte fram för the andra, Sådana wellgerningar hade the jw icke fortient medh husbondan, doch wordo the longt fram satte, och finge stor lön ther the litit förtient hade, Men thet skeedde alt aff husbondans eeghen godha wilia, Så warder thet och gongande medh oss, Gudh wor himmelske fadher warder oss giffuandes then ewigha saligheeten, doch icke for woro förskyllan, vtan aff sin blotta nådh och barmhertigheet warder han thet görande, For ty woro gerningar som wij åstadh komma kunne, äre intit reknandes emoot the lön som oss skola warda giffuin, Her bliffuer lönen oseyeligha större än wor fortienst tilsegher, Fortiensten är liten, lönen äre stoor, och ty lyctas thet ther medh, at

lönen äre aff gudz godha ynnest och wilia, mera giffuin än fortient, ja när man rätzliga tilseer, thå är thet alt samman giffuit, for ty the godha gerningar, som wij skole fortiena medh, the äre och gudz gåffua, effter thet wij intit gott göra kunne vtan gudh giffuer sina nådh ther til, och ther fore warder oss thet ewinnerliga liffuet aff gudz blotta nådh och barmhertigheet, giffuit, så at wij ey kunne läggia oss then äro til, at wij sielffue kunne sådana lön förtiena, Såsom the ther sidzt kommo til arbetes, icke kunde rosa sich ther aff at the hade thet förtient medh husbondan at the skulle warda fremst satte och få en heel dagx lön, vtan husbondans godheet motte the tacka ther fore, Så kunne wij ey heller prisa och rosa oss ther aff at wij haffue så mykit forskyllat när gudhi, at han skulle giffua oss ewinnerligit liff, For ty om wij thet wille göra, thå wore wij the fremste som lätes sich mykit haffua fortient, Men thå lönen skulle vthgiffuas worde wij the ytterste, och the ther intit forlåta sich på sina gerningar, vtan giffua thet gudhi j wold at han skal göra medh them effter sin helga wilia the bliffua the fremste, Ther före bör gudhi then äran at han giffuer euinnerligit liff aff sin eeghen godheet, Och såsom wij see her j euangelio at gudh giffuer aff sinne blotta nådh thet ewiga lijffuet, så vtkorar han och them sielff aff sine grundlösa barmhertigheet, som han wil haffua til then ewiga saligheet, Han läter well monga kalla til sit rike, han läter predica thet helga Euangelium för mongom, men the äre få som rätzliga tagha ther widh, Ja ther tagher ingen aluarliga widh, vtan then gudh haffuer ther til vtkorat at han skal kunna tagha ther widh, Och ther fore sadhe Jesus, at monge äre kallade, men få äre vthualde, Och är thet ändelycten her vppå, at thet är alt samman aff gudz nådh och barmhertigheet, bådhe kallilse, vthwelielse, och euigt lijff, Ty skole wij och tacka honom therfore, at han haffuer oss vthwaldt ther til at wij skole besittia hans rike medh honom, ther han nw medh sin helga ordh kallar oss til, huilkit han oss och effter thetta lijffuet giffua wil, Honom skee prijs ära och tack j ewigheet, för then godha wilia han haffuer til oss, Amen.

Söndaghen Sexagesime

Euangelium Luce viij.

J then tijden Thå nw mykit folk kom til hopa, och vthaff alla stedher söcte til Jesum, talade han genom liknilse, En sädhesman gick vth till at såå sina sädh, och widh han sådde, föl sompt widh weghen och wart förtrampat, och foghlana vnder hemmellen åte thet, och sompt föll på hällebergit, och thå thet vpgick, förtorkadhes thet, för ty thet hadhe ingen wädzskan, och sompt föll ibland törne, och törnebuskana ginge medh vp, och förtrykte thet, och sompt föll vthi godha iord, och thet gick vp och giorde hundradefålt fruct, Thå han thetta sadhe ropade han, Then ther haffuer öron til at höra han höre, Thå frågade honom hans leriungar hurudana thenne liknilsen war, Thå sadhe han til them, Jdher är giffwit at weta gudz rikes heemligheet, Men them androm genom lijknilse, på thet at ändoch the see, skola the likauell icke see, och ändoch the höra, skola the licauell icke förstå, Så är nw thenna lijknilsen, Sädhen är gudz ordh, men the som widh weghen, thet äre the som höra, sidhan kommer dieffuullen och tagher bort ordhet vthur thera hierta, at the icke tro skola och bliffua frelste, Men the som på hällebergit, thet äre the som, när the höra, anamma the ordhet medh glädhi, och the haffua inga röter, the ther troo till en tidh och thå frestilsen på kommer falla the ther ifrå, Men thet som föll ibland törnen, thet är the som höra och gå bort, och warda förquaffde vthaff vmsorgher och rikedomar, och liffsens wellust, och bära ingen fruct, Men thet vthi godha iordh, thet är the som

höra ordhet och beholla thet vthi itt ganska gott hierta och bära fruct j tolamodh.

THenna lijknilse som wij nw j Euangelio hördt haffue (käre wener) haffuer Christus Jesus sielff clarligha nogh vthlagt hwad man ther medh forstå skulle, Och lijknilsen (som j hörde) lydher så at en sädhesman gick vth och sådde sina sädh, men somt aff sädhenne föll widh wäghen ther thet fortrampat wardt och aff foghlana vpätit Somt föll på hellebergit, thet gick vp, men effter thet ingen wädzsko hade torcades thet bort, Somt aff sädhene föll j törne, men törnebuskana förquaffde thet så at thet ingen fruct giorde, Somt föl j godha iordh och giorde fruct, När Jesus thenna liknilse sagdt hade (ropade han seyandes, Then ther öron haffuer til at höra han höre, Som han wille seya, Then som medh then nådh begåffuat är at han förstå kan hwadh thenna liknilsen haffuer inbära, han giffue ther acht vppå, när Jesus thetta sagt hade frågade hans leriungar honom hwad meeningen war j thenna liknilse, Thå sadhe han til them Jdher är giffwit at weta gudz rikes hemligheet, men them androm genom liknilse, på thet at än doch the see, skola the licauell icke see, och än thå the höra, skola the likuaell icke förstå, Medh huilkin ordh Jesus gaff tilkenna at the ther tilstedhes wore, icke wore alle werdighe til at höra gudz sanning clarligha vthseyas, För ty ther war mykit folck församblat aff alla städher, ibland huilka monge wore (vtan twiffuel) the ther icke wore kompne j then acht at the noghet got aff honom lära wille, vtan heller för forwetenheet skul at the skulle see hans iertekn, eller och j then acht at the kunde finna noghot medh honom ther the kunde beclagha honom fore, eller och j noghen annor motto gå hanom effter, och ther fore woro the ey werde at sanningen skulle warda them clarligha vthsagd, ty talade Jesus medh liknilse til them, på thet at the medh seendes öghon och hörandes öron icke förstå skulle thet som sadhes, men them honom tilhörde oppenbarade han gudz rikes hemligheet, for ty them war

then nådh giffuin ath the henne weta motte, Ther fore vthtydde Jesus lijknilsen for them och sadhe, at sädhen som såddes, thet är gudz ordh, men the som widh wäghen, thet äre the som höra, sidhan kommer dieffuulen och tagher bort ordhet vthaff theres hierta at the icke troo skola och bliffua frelste, Tesse höra well gudz ordh, men the giffua ther ingen acht vppå, vtan läta thet gå genom thet ena örat och in och thet andra vth igen, dieffuulen haffuer så bekayat theres hierta, at the ingen förbättring få aff gudz ordh, Men the som på hellebergit, thet äre the som, när the höra anamma the ordhet medh glädhi, och haffua inga röter, the ther troo til en tidh, och thå frestilsen på komma falla the ther ifrå, Tesse anamma well gudz ordh, höra thet gerna och seya thet wara rätt, så lenge som ingen forfölielse äre för handenne, men när noghor motegong och förfölielse påkomma för gudz ordh skul, thå kasta the thet bort, och wilia heller läta ordhet fara, än the wilia mista godz, helso eller helbregdo ther fore, Men thet som föl j törnet, thet är the som höra och gå bort och warda förquaffde vthaff vmsorgher, och rikedomar och liffzsens wellust och bära ingen fruct, Tesse anamma och gudz ordh, höra them gerna, men såsom förfölielsen kommer the andra ther til, at the offuergiffua gudz ordh, Så äre och tesse bekymrade medh wellust, och rikedomar at gudz ordh icke kan göra then fruct j them som thet skulle, Men thet vthi godha iordh, thet är the som höra ordhet och behalla thet vthi itt ganska gott hierta, och bära frucht j tolamodh, Tesse alene anamma ordhet aff itt gott hierta, thet är, the haffua then helge anda som rootar ordhet så j theres hierta at ther fölier frucht effter, The andre alle som till forenne vpräknade äre, höra well gudz ordh men the haffua icke then helge andz nådh ther til at the kunne thet anamma medh itt gott hierta, for ty när then helge ande är icke j hiertat thå är hiertat icke gott, och ther fore warder gudz ordh ther ingen frucht görandes, men the ther gudz anda haffua the anamma gudz ordh rät och göra ther frucht effter, och ee hwad som påkomma kan thå bliffua the iw faste stondandes,

och läta ey trengia sich ifrå gudz ordh, vtan göra frucht j tolamodh, the lijdha och vmgella ää hwad motegong them påkommer for gudz ordz skul, Och thetta är nw meningen j thetta helgha Euangelio.

Nw wele wij (käre wener) höra hwad lerdom oss warder her giffuen, och giffuer oss wor herre Jesus Christus her tilkenna huru ganska få the äre som så aluarligha tagha widh gudz ordh at the göra ther noghon frucht effter, och talar han her aleena om them som wilia höra gudz ordh och gita lidhit them, The äre ganska monge som icke kunne lijdha them ey heller höra talas om gudz ordh, them man (gudh bättret) finner alt för monga j werldenne, Men Jesus talar her om them som bådhe kunna lijdha och höra gudz ordh, och them skiffter han j fyra parter som wij nw hördt haffue, och segher at fierde parten aleene gör frucht och bliffuer saligh, The andre tre parter (epter thet the göra icke frucht) ther före bliffua the och icke salige, thet oss är it gräseligit och förskreckeligit ting, at the skole finnas så ganska få j werldenne som salige bliffua, The ther icke wilia höra gudz ordh, the äre borto tilforenne och höra dieffuulen til, om the icke besinna sich och falla til gudz ordh och göra frucht, Teslikis och the tre parterne som höra gudz ordh och ingen frucht göra, the komma ey heller j gudz rike, aleene the som frucht göra komma ther in, Nw wele wij och see til huad frucht the göra som gudz ordh alluarligha anamma, Först anamma the gudz ordh j itt gott hierta, The settia fulla troo och lijt til ordhet, så at alt thet gudh segher them fore thet förlata the sich vppå och halla sich hart widh gudz ordh, och haffua then lust och wilia til at bliffua widh ordhet, at förra än the wille läta trengia sich ther ifrå, wågha the ther lijff och godz före, Then kerleck haffua the til gudh, at förra än the wille tredha ifrå hans ordh, förra läte the godz och ägdodelar, wener och frender, hustru och barn, ia halssen medh, gå ther om, Och ee huad sorgh och bedröffuilse som them på komma kan för gudz ordh skul, thå lidha the medh tolamodh och göra frucht, somlige hundradefalt, somlige sextiyofalt, och somlige tretiyofalt, effter som S. Mattheus

Matt. viij

scriffuar, thet är, Somlige meer och somlige mindre epter som gudh giffuer them nådhen til, medh kerleek til theres nesta inbyrdes, så at the göra allom gott och epter som mögheligit kan wara, äre the allom til wilia, The vnna allom gott, ther fore bewisa the och thet medh gerningar, The göra så enom androm som the wilia at gudh skal göra emoot them, The dräpa icke, the stiela icke, the göra icke hoor ey heller liggia j noghen annor orenligheet, The bära icke falsk witne, ey heller tala illa om theres iemchristen, vtan aff allo theres macht göra the allom gott, The hielpa allom medh alt thet the åstadh komma kunne, Och medh få ordh seyandes, the älska gudh offuer all ting, oc theres nästa som sich sielff, Thetta är nu fruchten som gudz ordh kommer affstadh ther the rätzligha anammat warda, För ty then som gudz ordh anammar som honom bör, hans hierta warder vpfylt medh then helge anda, och han warder itt medh Christo, och får aff then helge andes inskiutilse, itt sådant sinne och godh wilia som Christus hade, och ther fore begynnar han och så bewisa sich medh godha gerningar som Christus haffuer sich beuisat, For ty Christus Jesus är thet rätta trädh som all godh frucht affkommer, och alle the som genom gudz ordh warda inplantade j honom, the göra frucht j honom aff it gott hierta, Ther fore ligger oss nw ther all största machten vppå at wij halle oss hart in til gudz ordh, och anamme thet gerna, for ty ther fölier godh frucht epter, medh godha och Christeliga gerningar, och sidhan ewinnerligit lijff epter dödhen, Huilkit oss vnne gudh wor himmelske fadher genom sin son Jesum Christum, AMEN,

På fastelags Söndagh

Euangelium, Luce xviij.

J then tidhen Togh Jesus sina tolff leriungar till sich och sade til them, Sy wij gongom vp til Hierusalem, och all ting skole fullbordhat warda som scriff-

uit är aff propheterne om menniskiones son, ty han skal öffuerantwardas heedningana, och begabbas, och försmädhas och bespottas, och sidhan the haffua hwdflengt honom, skola the dödha honom, och tridie daghen warder han vpstondandes igen, Och the förstodho ther intit vthaff, och oordhen wore them så fördold at the icke förstodho hwad som sadhes, Så hende thet sich at när han kom in moot Hierico, satt en blinder widh wäghen tiggiandes, och när han hörde folkit framgongandes, frågade han hwad thet war, Thå sadhe the til honom at Jesus Nazarenus gick ther fram, Thå ropadhe han och sadhe, Jesu Dauidz son warkunna tigh offuer mich, och the ther före gingo nepste honom at han skulle tiya, Men han ropadhe testameer, Dauidz son warkunna tich offuer mich, Thå stadhnade Jesus och bödh ledha honom til sich, Thå han kom fram, frågade han honom seyandes, Hwad wil tu at iach skal göra tich? Thå sadhe han, Herre at iach motte få mijn syn, Och sadhe Jesus til honom, Haff thina syn, thin tro haffuer frelst tich, Och strax fick han sijn syn igen och fölgde honom prisandes gudh, och alt folkit som thetta sågho loffuade gudh.

HAffue j nw här hördt (kära wener) huruledes S. Lucas bescriffuar oss wors herres Jesu Christi vpgong til Hierusalem, thet
Matt. xx samma bescriffua och the andra Euangelisterne Mattheus och Mar-
Mar. x cus, Och seya the noghot for tesse ordh, at Jesus medh sina läriungar war på wäghen gongandes vp til Hierusalem, ty han hadhe thå en long tijdh warit j Galilee land, Men nw epter thet at tijdhen tilstundade at han skulle epter sin himmelska fadhers befalning lijdha dödhen för wor saligheet skul, Så wille han och wara sin himmelska fadher lydhig, och gick for then skul nw vp til Hieru-

salem tijt som han dödhen lijdha skulle, Thå han nw war på wäghen, toogh han the tolff sina läriungar til sich afsidhes j frå thet andra folket som honom folgde, och sade for them hwad honom skulle offuergå när han komme til Hierusalem, och hade han offta til forenne talat ther om for them, men the kunde thet intit besinna, såsom the ey heller nw förstå kunde hwad han sadhe, Och wille Jesus gerna göra them en förwarning fram före ååt förra än sådana skeedde, på thet at then sorg icke skulle komma them oforuarandes vppå, at theras mestare skulle så warda them jfråå taghen, thet them motte haffua wordhet til en stoor forargelse, och ther före sade han nw til them, Sy wij gongom vp til Hierusalem, och alt thet propheterna haffua scriffuit om menniskiones son skal warda fulbordhat, ty han skal offuerantwardas heedningomen j hender til at bespottas och begabbas, hwdhflengias och dräpas, och tridhie daghen skal han vpståå jgen, som Jesus wille seya, Sy min tijdh är nw kommen at mich skal warda gongandes som scrifften haller jnne och propheterna haffua scriffuit om mich, The offuerste presterne skola antwarda mich the Romare j hender som heedhninga äre, och the skola bespotta och begabba, hwdhflengia och korsfesta mich, för ty thet moste så gå epter thet är så scriffuit om mich, scrifften moste jw vpfyllas, Ther före warer icke forskrechte när j see mich thetta offuergå, ty iach skal åter på tridhie daghen vpstå aff dödha igen och hugswala idher, Men the tolff Jesu läriungar förstodhe ther intit vthaff som han sadhe för them, och the ordhen woro fördold for them, Kan henda at the meente han skulle haffwa talat noghor heemligh lijknelse til them som han til förenne pläghade, ty the kunde intit besinna thet som han sadhe, Och fölier ytterligare j Euangelio at Jesus kom jn moot Hierico, och ther satt en blind man widh wäghen tigiandes, och när han hörde folkit gåå ther fram, frågade han hwadh thet war, thå sade the honom at Jesus Nazarenus gick ther fram, Thå ropade han och sadhe, Jesu Dauidz son miskunna tich offuer mich, men the ther fram om gingo, näffzste honom och bådhe honom icke så ropa, Doch ropade han

testa meer, Dauidz son warkunna tich offuer mich, Thå bleeff Jesus stondandes, och badh them ledha then blinda til sich, och när han kom fram frågade Jesus honom hwad han wille at han skulle göra honom, Thå sade han, Herre thet är mijn begier at iach motte få mina syyn igen, Jesus sadhe til honom, Haff tina syyn, thin troo haffuer frelst tich, Och strax fick han sina syyn igen, och folgde Jesum epter, och bådhe han och folkit som ther sågh vppå, loffuade gudh för sådana welgerning, Och thetta är nw enfolleligha meningen j Euangelio som wij nw hörde.

Nw wilie wij (kära wener) tilsee hwad oss warder här giffwit for en lärdom, Och läre wij här itt merkeligit stycke huru wij hwar annan trösta och hugswala skole, när förskreckelse, sorg och bedröffuelse påkomma, widh thet sätt som wij see ath wor herre Jesus Christus här gioordt haffuer, For ty när han droog vp til Hierusalem ther sorg och bedröffuelse påkomma skulle, woro hans läriungar förskrechte, och ginge epter honom fruchtandes, som S. Marcus scriffuar, Och thå toogh Jesus the tolff åfsidhes, och sadhe them först före hwad honom offuergå skulle j Hierusalem, och gaff them strax thet medh fore, ath thet war aff nödhenne at så jw skee moste, for ty propheterne hadhe så scriffuit om honom, Gudh hadhe thet så beslutat och beleeffwat, at han skulle warda bespottat, hwdhflengder och korsfester, Epter thet nw hans himmelske fadher hadhe honom sådana pålagdt at han thet lijdha skulle, ty war han och ther redheboghen til, och wille at hans läriungar icke skulle warda forskrechte eller forfärade ther aff at the finge see honom sådana offuergåå, vtan the heller skulle tenkia ther vppå at thet war så gudz wilie at så skee skulle, och epter thet war gudz wilie, ty moste thet jw wara nyttigt och gott och aff nödhenne at thet skulle gå fram, ty gudz wilie moste jw gå fram, och ther före skulle the icke wara ther offuer bedröffuade, vtan giffua thet gudh j hender, och låta hans helga wilia skee, Så skole wij och göra när oss noghon sorg eller bedröffuelse påkommer ää j hwad motto thet helst wara kan, skole wij tagha then hugswalilse som

Jesus här gaff sina läriungar, at oss sådana påkommer epter gudz wilia, ty gudh haffuer sådana beslutat, at wij och sorg och bedröffuelse lijdha moste såsom Christus för oss lijdhit haffuer, och epter thet är så gudz wor himmelske fadhers wilie, så moste thet jw wara oss nyttight och gott at wij sådana lijdhe, och ther före skole wij weluilieligha lijdha thet gudh oss pålegger som Christus welwilieliga gick vnder then sorg och bedröffuelse som gudh honom pålagde, Och fölier ther en stoor ära epter, ath såsom Christus stoodh op aff dödha medh en äreful lekamen, så skole wij och vpstå medh honom, och såsom wij äre deelachtige medh honom j sorg och bedröffuelse, så skole wij och wara deelachtige medh honom j hans äro och herligheet j gudz rike, Ty måå wij gladeligha gå til dödhen epter thet wij wete at wij skole stå vp aff dödha och få itt ewigt för itt timeligit lijff, Ther före skole wij nw trösta hwar annan inbyrdes j wor sorg och bedröffuelse, at thet är så scriffuit, Gudh haffuer så beslutat, at wij som medh honom skole besittia euinnerlighit lijff, skole här lijdha sorg och bedröffwilse, hans wilie moste haffua framgong, och är thet oss til stoor nytto och gagn at wij sådana lijdhe, for ty wij skole vpstå aff dödha och fåå itt ewinnelighit lijff igen, ther aldrigh ingen mera sorg och bedröffuelse kan oss vppå komma, for thetta timeligha lijffuet som fult är medh alla sorg och bedröffuelse, Så hugswalade Jesus sina läriungar, at the skulle läta gudz wilia haffwa sin rätta framgong, och icke förfäras ther aff at the sågo honom sorg och bedröffuelse påkomma, ty thet war honom til äro, mädhan han tridhie daghen vpstood aff dödha igen, honom sielffwom och oss allom til äro, Så haffue wij och j thetta Euangelio itt merkelighit exempel til troona, aff then blinda mannen som satt widh wäghen och ropade til Jesum, Han haffuer hafft ena starka troo til honom, Aff thet han ropade til Jesum och kallade honom Dauidz son, är nogh til merkiandes at han hölt honom for then sanna Christum som lenge hade vthloffuat warit, ty scrifften hölt så inne at han skulle wara aff Dauidz slechte, och nw bekende thenne blinde mannen Jesum for then

samma, Ther til troodde han honom om gott, och formodde sich hielp aff honom, elles hade han intet så fast ropat epter honom, Och än thå ath fölkit neffste honom och wille icke at han ropa skulle, likauel lätt han icke aff, vtan ropade testa meera, och forsåag sich til Jesum at han icke skulle wara så obarmhertigh offuer honom som folket war, Ther före läät och Jesus honom komma fram for sich och sporde honom hwadh han wille, och then blinde sade sich begiära sina syyn igen, Thå giorde Jesus honom epter hans troo, och sade till honom, Haff thina syyn, thin troo haffuer frelst tich, Så wart nw thenne blinde mannen sinne troo åtniwtandes at han fick sina syyn igen, hade han intet gott formodhat sich aff Jesu, thå hadhe honom ey heller thenna welgerning warit wedherfaren, men nw skeedde honom som han hade trona til, Och när han hade fått sina syyn igen, war han icke gudhi ogönstig, vtan begynte strax til at tacka, lofwa och prijsa gudh for then welgerning honom wedherfarin war, och folgde han Jesum epter, Så at then godha troo han hade til Jesum, gioorde then frucht och kom thet åstadh, at han fick kärleek, lost och wilia til at prijsa gudh och fölia Jesum epter, ja hans troo som thet begick at han fick sina syyn, gaff och folkena som ther när war tilfelle til at prijsa gudh, Jtt sådana ädhela ting är troon ath ther hon är, ther skeer gudhi prijss, och menniskiomen lycka och saligheet, Giffue gudh ath en sådana troo som thenne blinde mannen hafft haffuer, motte rotas j wort hierta, Amen,

På asko odhensdagh

Euangelium Matthei vj

J Then tijdhen sadhe Jesus til sina läriungar När som j fasten skolen j icke wara som j woren bedröffuade, som the skrymtare göra, ty the forwandla theras ansichte, ath the skola synas för menniskio-

men fasta, Sannerligha segher iach idher at the haffua redho theras lön, Men när tu fastar, så smör titt hoffuud och twå titt ansichte, ath tu synes icke for menniskiomen fasta, vtan for thin fadher som är j heemligheetenne, och thin fadher som seer j heemlighit rwm, wedherlegger thet oppenbarligha.

HEr vthi thetta Euangelio giffuer oss (käre wener) wor herre Jesus Christus före j hurudana motto wij fasta skole, när wij oss noghon fasto företaghe, Och segher han til sina läriungar och til alla, ath när wij faste thå skole wij icke wara bedröffuade, som the skrymtare göra, the ther forwandla theras ansichte pååt thet the skola synas wara fastande, thet är, The skicka sich så vthwertes medh clädher och åthäffuor at folket skal kunna see at the fasta, på thet at the skola warda rosade och prijsade ther aff och hallas för rätferdige och heliga menniskior, Men sannerligha segher iach idher (segher Jesus) at the haffua theras löön, som han wille seya, Prijss och roosn söchte the medh theras fasto, thet haffua the och fååt, aff min himmelska fadher fåå the ingen löön, Och segher Jesus ytterligare, Men när tu fastar, så smör titt howudh och twå titt ansichte, thet är, Skicka tich så at tu synes wara gladh och icke bedröffuat för folkit, så ath tu icke synes for menniskiomen fasta, at the kunna prijsa och rosa tich ther aff, vtan skicka tich så ath thin himmelske fadher seer thina fasto, then ther seer thet som löönlighit är, och han skal oppenbarligha löna tich ther före, som Jesus wille seya medh alt thetta nw sagdt är, J skolen icke fara ther epter, at j kunnen warda prijsade aff menniskiom for idhro fasto, vtan j skolen så fasta at gudh prijsar idher ther före, Och thetta är meningen j thetta Euangelio korteligha vthsagdt.

Nw (käre wenner) epter thet at thetta Euangelium lydher vppå fasto och mädhan tidhen så tilsegher aff en long brukning som j Christenheetenne haffuer wordet hallen at man haffuer begynnat fastona j thenne tidh på året, therfore wilie wij nw epter

läglighetenne tala om fasto, besynnerliga for then skul, at ganska få äre the ther rät förstå hwad fasta är, och epter thet man icke rät haffuer förstådt hwadh fasta haffuer warit, ty är her mykit misbruck vthi kommet, Så är nw först merkiandes, at man haffuer tweggia handa fasto, epter som man nw talar om fasto, Then första är, at man j all ting vndflyr offuerflödigheet och späker sin lekamen medh återhåld, j ätande, drickande, och allahanda wellust, så at man icke läter croppen haffua all then wellust och kräseligheet som han gerna hade, vtan at man haller honom j twång och läter honom icke haffua sin wilia, på thet at han icke skal kätas emoot andan och förhindra oss j the stycke som gudh oss budhit och befalet haffuer, Och thenna fastan är ey annat, än een måtteligheet, at man vndflyr all offuerflödigheet j maat dryck, clädher, och alt thet croppen kan haffua sina wellust vthi, Och skole wij altidh soffuandes och wakandes halla thenna fastona, så framt wij wilie wara Christne menniskior, leffua well för gudhi, och vndflyy syndena ty hon är oss budhin aff gudhi, och såsom wij altijd skole halla thenna fastona, så kunne wij och halla henne medh allehanda mat, så well thå wij äte köt, som thå wij äte fisk, ty oss bör haffua måtteligheet medh oss ee hwad thet är som wij äte eller dricke, och är thet en gammal ordhsidh, ther man seya pläghar, at man må well äta maten, och fasta aff syndenne, thet är, Wij må äta hwad gudh oss forläner, doch vndfly syndena, at wij icke äte offuerflödiga så at wij förtörne gudh ther medh, Doch skal man och vndfly förargelse, at wij icke geffue them som oförstondige äre, tilfelle, til at tala illa om oss för wårt ätande och drickande, Och thetta är nw een daglighen fasta, then wij halla skole så lenge wij leffue, Then andra fastan som man nw omtala will är, Een besynnerligh strengheet som man tagher sich före på en tidh tilgörandes, mera än man är plichtig altidh göra, ther man haller sich strengeliga ifrå allahanda mat, går yllen och barfoot, och annan sådana strengheet tagher sich fore, på thet at man teste skickeligare wara skal til at haffua sina innerliga bön medh gråtande och suckande

til gudh, när oss (för noghen nödh som på ferde är) storliga trenger om hielp, Och thetta borde rätzliga aleenest kallas fasta, Men then andra fastan som tilforenne omtalat är, borde mera kallas, återhåld eller måteligheet, än fasta, Doch läter man och thet til, at hon kallas fasta j sine motto, Thenna fastan som nw vmtalas, haffuer sitt vrsprung aff thet gambla testamentet, hon pläghade offta skee, Så at när then iudiska almoghan kom noghon nödh eller twång vppå, eller och at the fingo höra noghor hard tidhende at them stodh noghon plågha iember eller bedröffuelse fore, thå toghe the sich then strengheet fore at the ladhe aff theres högtides clädhe, och togho grooff clädhe aff hår och annat sådana på sich, och kastade mul och asko på theres hoffuud, och wore stundom j en dagh, stundom j twå, och stundom j tre daghar vtan all mat, woro söriande, suckade, gräto och iembrade sich, satte sich nidh j mul och asko och medh itt bedröffuat hierta ropade til gudh om hielp, och bådho honom at han icke skulle göra så emoot them som the förtient hade, vtan at han skulle tagha bort ifråå them then sorgh och bedröffuilse som the vthi kompne wore, och loffuade the vth at the wille gerna bättra sich och låta aff göra thet som han straffade them fore, och thenna fastan wardt ey hallen vtan thå noghon nödh war för handenne, som man nogh merkia kan mongestedes j thet gambla testamentet, som nw ey görss behooff förtälias, och ey wart hon heller hallen medh mindre at ther war een innerligh bön medh som gick aff itt bedröffuat och sorghfult hierta, ja thenna fasta eller strengheet wardt för then skul vptaghen, at kötzligh luste och begierilse skulle så hardeliga nidhertryckias at en hierteligh böön och ängxlan til gudh, skulle kunna ske, For ty när croppen eller kötet haffuer sin wilia, thå warder anden förhindrat at bönen icke kan wara så innogh och aff sådana änxlan och trängtan, som henne borde, ther fore toghe wåra forfädher j gambla testamentit, sich sådana strengheet fore, när legligheeten så tilsadhe at the skulle haffua theres innerliga bön til gudh for then nödh och trång skul som them lågh på halssen, Så at fastan skedde for

bönenne skul och icke bönen for fastones skul, ja, medh fastonne läte the påskina at the hade ena innogha bön, änxlan och trengtan til gudh, och hwar bönen icke hade warit, thå hade then fasta ey wordet vptaghin, Så begynte och thenna fasta medh tidhen j thet gambla testamentet komma j misbruck, så at monge funnes the ther hölle the vthuartes åthäffuor medh riffuin och groff clädhe och asko och mul på theres hoffuud, och lätes wara söriande for menniskiom, men then bön och hiertelig ängxlan och trengtan som ther skulle haffua warit medh, hon war ther longdt ifrå, och war thå sådana fasta ey annat vtan itt skrymterij, ther the wille for menniskiom synas fasta, och söchte menniskio prijs medh theres fasto, Men sådana skrymtare fasto straffade offta propheterne, som Jesus och giorde her i Euangelio.

Ytterligare är och merkiandes at såsom woro forfädher j gambla testamentet hadhe thenne fasto vptaghit, så wardt hon och vnderstundom när någhon nödh pågick, hallen först j Christenheetenne, som noogh merkiandes är aff apostla gerningana och S. Pauli scriffuelse, ath när behooff gioordes at the skulle haffua theras jnnerliga bön til gudh for noghon merkeligh saack skul, antingen på thet at gudh skulle wara them sielffuom bijstondig j then forfölielse som the lijdho for hans ordh skul, eller och ath the fruchtade at noghor land eller städher som gudz ordh anammat hadhe, skulle för menniskios skröpligheet skul, falla ther j fråå igen, Ther fore togho the sich sådana fasto före, på thet at theras böön skulle haffua teste större änxlan och trängtan medh sich, och wara teste krafftigare jn for gudh, och begynte så thenna fasta medh tijdhen meer och meer komma j brukning j thet nyia testamentet, til tess at thet kom ther til at påffuar och biscopar begynte göra ther bodh vppå, at man sådana fosto halla skulle som the förelade, och widh sådana maat som the satte oss före, än thå j förstonne icke så tilgick, för ty the fastadhe sielffkräffiandes vtan all bodh och lagh, och skulle wel woro förfädher latit blijffua thet ther widh, Men huru ther wardt först giordt bodh vppå, thet bescriffuar Eusebius

aff Apollonij ordh, at en kiettare som heet Montanus, och war widh halfft annat hundrade åår epter Christum, han war then förste som giorde j sinne forsambling bodh ther vppå at the fasta skulle, och kom så ther til at påwar och biscopar begynte teslikes göra bodh ther vppå, än thå thet war til äwentyrs icke så wel betenkt som thet wel hadhe behöfft, för ty ther är stoort misbruck aff kommet, Så at man tagher aleena fastona och wil göra ther gudhi ena besynnerligha tiänest medh, och then innerliga böön och hiertans ängxlan och trengtan til gudh som retta orsaken skulle wara til fastona, then läter man til baka, och blijffuer så wor fasta een skrymtare fasta, ther wij faste vthuertes och hiertat är ther longt ifråå, Och epter thet at fastan är gudhi intit behagelig medh mindre at then innerligha bönen är ther medh, Ther före kan man wel merkia ath fastan icke skal wara noghrom budhin, at han henne halla skal widh synd til görandes, för ty then innerligha bönen och hiertans syckan ängxlan och trengtan som howudhstycket är j fastonne, ligger icke vnder noghot menniskio bodh, vtan thet moste gåå vthaff itt frijt hierta onödt och otwingat, therföre skulle och fastan teslikes wara frij, så ath hon aldeles stodhe j wor wilia, at wij fasta motte när och huru lenge oss sielffue tyktes, for ty wij kenne best sielffue huru wort hierta är skickat och hwad gudheligheet oss driffuer ther til at wij skole tagha oss noghen fasto före, Men hwar wij warde medh bodh och lagh twingadhe til fasto, och hiertat är doch icke skickat til then bön som ther skal wara medh, så blijffuer ther ey annat aff vtan en skrymtare fasta som gudhi intit är behagelig, som Jesus och sade här j Euangelio, Doch ståår thet biscopar och prester wel til görandes at the formana folket medh theres godha lärdom, at thet kunde medh gudz ordh warda vpwecht til then gudheligheet at the toghe sich noghon strengheet före och hade theras innerliga bön til gudh, besynnerliga när noghor sorg och bedröffuelse påkommer, Men göra ther bodh vppå at man sådana fasto skal halla widh then eller then mat eller så lenge widh synd eller ban til görandes, thet är alt för mykit, och

Ecclesiast histo. li. v c. xviij

ther fölier ingen godh frucht epter, som man och nw seer for öghonen, at then retta fastan är nw platt affkommen at man intet weet seya aff henne, Och thet man nw kallar fasto, är itt rätt frårserij och icke fasta, Man haller sich fråå kööt och slåår sich full medh fisk, och leffue wij nw krässeligare then dagh wij skole heetas fasta, än en annan dagh, Sådana frucht är ther aff kommen at man haffuer hafft bodh och lagh här vppå, Men hwar wij hadhe warit the bodh forutan, thå hade ingen taghit sich noghon fasto vppå vtan han hadhe hafft ther besynnerligh gudheligheet til, och thå hadhe hon skeedt rätt.

Så haffue wij nw (käre wener) hördt om tweggie handa fasto, Then ena är en dagheligen fasta, at man altijdh haffuer sich j måttelighеet, och vndflyyr all offuerflödigheet, Then andra är then, at man tagher sich noghon besynnerligh strengheet före til at späkia wor lekamen och kötzligha begiärelse, på thet at wij skole wara teste skickelighare til at haffua wora innerligha böön til gudh, Och wore thet ganska nyttigt at wij sådana fasto medh the åthäffuor som lägligheeten nw tilsegher, altijdh brukadhe (doch aff en frij wilia) besynnerligha när noghon nödh på ferde wore, at wij thå någhon twång mera än en annan tijd toghe oss vppå,och ödhmiwkade oss ther medh for gudhi bidhiandes medh ängxlan och trängtan om hans helga nådh, som woro förfädher giordt haffua, thå giorde och gudh (vtan twiffuel) oss bijstond, Hwilkom wari prijss j ewigheet. Amen,

Förste söndaghen j fastonne,

Euangelium Matthei iiij.

J Then tijdhen, Thå wart Jesus förd aff andanom j öknena, vppå thet han skulle forsökias aff dieffwulen, och när han hadhe fastat j fyretiyo daghar och fyretiyo nätter, så hungrade honom, och frestaren

gick fram til honom, och sadhe, Est tu gudz son, så sägh at thenna stenanar warda brödh, Thå swarade han och sade, Thet är scriffuit, Ey aleenast widh brödh skal menniskian leffua, vtan aff hwart och itt ordh som gåår vthaff gudz mwn, Thå toog dieffwulen honom medh sich til then helga stadhen, och satte honom offuarst på tinnana aff templet, och sadhe til honom, Est tu gudz son så giff tich här vth före, ty thet är scriffuit, Han skal giffua sinom änglom befaling om tich, och the skola bära tich på sina hender, at tu icke skal stöta thin foot moot stenen, Thå sadhe Jesus til honom, Aåter är thet scriffuit, Thin herra gudh skal tu icke fresta, Thå toogh åter dieffwulen honom medh sich på itt ganska högdt bärg, och wijste honom all rike j werldenne och theras herligheet, och sadhe til honom, Alt thetta wil iach giffua tich, om tu faller nedher och bedher til mich, Thå sade Jesus til honom, Gack bort satan, ty thet är scriffuit, Thin herra gudh skal tu bidhia til, och honom aleena skal tu tiäna, Thå offuergaff dieffwulen honom, och sy, änglana gingo fram och tiänte honom,

Deu. viij

Deu. vj

HEr j thetta Euangelio (kära wener) warder oss förehallet huru wor herre Jesus Christus wardt försöcht aff diefwulen, Och segher Euangelisten lijtet för tesse ordh som wij nw hörde, at thå Jesus war kommen til Johannem baptistam, och hade latit sich döpa aff honom, och thå han war stighin vp aff watnet, öpnades himblana offuer honom, och then helge ande kom nidherfarandes som en duffua och kom offuer honom, och een röst hördes aff himmelen som sadhe, Thetta är min käre son j hwilkom iach haffuer itt gott behagh, och så fölier thå strax thetta Euangelium som wij nw hörde, ath Jesus wardt förder vth j öknena aff andanom, vtan twiffuel aff then andan som nidherkom på honom j duffuo lijck-

nelse, For ty strax han war döpter och then rösten wardt hörd offuer honom, at han war gudz älskelighe son, thå wardt han haffder aff them helga anda vthi een wilmark, ther han war j bland wildiwr j fyretiyo dygn, Och wardt han for then skul förder ther vth, at han skulle warda försöchter aff dieffwulen, När han nw hade fastat j fyretiyo daghar och fyretiyo nätter, och intet hwarken ätit eller drucket, thå begynte han til at hungra, Och frestaren (thet är dieffuulen som fresta pläghar) gick thå fram til honom, och sade, Est tu gudz son, så segh at thenne stenanar warda brödh, som han wille seya, Tu haffuer hört ena röst j himmellen at tu skulle wara gudz son, Så försöck nw om then rösten är san eller ey, för ty hwar thet haffuer warit gudz aluarliga mening, at han wil haffua tich för sin son, så giffuer han tich och wel then macht at tu kan göra brödh aff thenne stenarna, och görs thet tich nw wel behooff at tu försöker hwad macht gudh wil giffua tich ther til, ty tu haffuer lenge fastat, och haffuer nw stoor hunger, och tu äst här j wilmarkenne ther ingen mat är for handenne, Försöök nw hwad gagn tu haffuer ther aff at tu sådana röst hördt haffwer, och tu skal förnimma at thet hielper tich fögho, Och wille dieffwulen medh thenne frestelse haffua draghit Jesum ther til, at han skulle haffua fått noghon twiffuelsmål på the ordh gudh sagdt hade, Thetta är min älskelige son, j hwilkom iach haffwer itt gott behagh, Ther före talade dieffwullen så til Jesum, Est tu gudz son, som han wille seya, Tu haffuer hördt then röst aff himmellen at tu skulle wara gudz käre son, ther holler tu tich och widh, Men see grant til at tu icke warder förhalat medh then rösten, Hungren gåår vppå tich, biwd til at göra brödh aff tesse stenanar tich til födho, för ty om tu äst gudz son, thå läter han tich icke lijdha hunger, vtan giffuer tich wel then macht ath tu kan göra brödh aff steenar, Thå swarade Jesus och sadhe, Thet är scriffuit, Ey aleenast widh brödh skal menniskian leffua, vtan aff huart och itt ordh som gåår aff gudz mwn, som han seya wille, Mich görs ey behooff at försökia mina macht på tesse stenar och göra them til brödh

mich til födho, lijka som ingen annor rådh wåre på ferde, för ty gudh som menniskiona skapat haffuer, han haffuer icke så skapat henne, at hon aleenest skal leeffua widh lekamligh födho, vtan the ordh som gåå aff hans mwn haffua och then macht och krafft at menniskian kan leffua widh them, Och än thå mich nw hungrar, så haffwer doch gudh sagdt mich wara sin son, ty läter han mich och icke forderffuas aff hunger, Han haffuer nw j fyretiyo dygn hallet mich widh macht vtan lekameligh födho, så han kan och än nw göra til tess iach kommer tijt som iach fåår then lekammeligha födhon, at icke skal göras behooff göra brödh aff stenar, Och j så motto slogh Jesus nidh dieffwulsens första frestelse, Thå toogh dieffwulen honom medh sich til Hierusalem och satte honom öffuerst på templet, och sadhe, Est tu gudz son, såå giff tich här vth före, ty thet är scriffuit, Han skal giffua sinom änglom befalning om tich, och the skola bära tich på sina hender, at tu icke skal stöta thin foot emoot stenen, som han wille seya, Jach weet wel at så är scriffuit, at menniskian ey aleenast leffuer widh brödh, vtan aff hwart och it ordh som går aff gudz mwn, men huru mykit thet hielper tich thet kenner tu wel sielff j thet tich stoorliga hungrar, Nw wel, wil tu jw så fast stå ther vppå at tu äst gudz son, at han icke skal lata tich lijdha noghon nödh än thå tu icke haffuer lekamligh mat, Så försöök om han är tich så bijstondigh som tu menar, ty thet är och scriffuit om them som then mening haffua, at gudh skal vnna them gott och wara them bijstondigh, at hans änglar skola tagha wara vppå them at the icke skole stöta theras foot emoot steenen, Så försöök om gudh är tich så gönstigh at han later sina änglar tagha wara vppå tich eller ey, Kasta tich här vth för mwren, och så skal tu förnimma at han är tich icke så bijstondigh som tu menar, Och ther före skal tu finnat at then röst tu hördt haffuer j himmelen bedragher tich, Thå sade Jesus til honom, Aåter är thet scriffuit, Thin herra gudh skal tu icke fresta, som han wille seya, Gudh haffuer loffuat thet vth genom sin propheta Dauid, at han wil lata sina änglar tagha wara på them som för-

läta sich på honom, Han wil at man skal settia ther troo til, och giffua honom then äro at hans ordh äre san Han wil icke ath man skal fresta och försökia om hans ordh äre san eller icke, Man skal icke fresta honom om han wil halla thet han loffuar, vtan sättia ther fulla troo til at han wil göra thet han sägher, ty är thet itt ondt rådh som tu giffuer mich at iach skal kasta mich her vth för muren och försökia om han wil hielpa mich eller ey, iach haffuer trappor som iach kan gå nidh före at mich ey görs behooff kasta mich her vth fore, Och j så motto slogh Jesus nidh then andra dieffuulens frestilse, Thå togh åter dieffuulen honom medh sich på it ganska högdt berg, och wijste honom all riken j werldenne och theres herligheet, och sadhe til honom, Alt thetta wil iach giffua tich om tu faller nidh och bedher til mich, som han wille seya, Hungren går tich vppå och likauel kan tu jcke besinna tich, iach badh at tu skulle göra tich brödh aff stenar then macht tu wel motte haffua om tu wore gudz son som tu sielff menar, ther swarar tu til, At menniskian liffuer ey aleenest widh brödh, iach badh ath tu skulle försökia om gudh haffuer tich så käär som tu troor och kasta tich vth för mwren, Så swarar tu ther til at scrifften förbiudher thet, och likauel lyktas thet ther medh at tu lidher hunger och armodh her j wilmarkenne ibland oskälig creatwr, thet ingalunde skedde om gudh hade tich käär och tu wore hans son, och therfore må tu sielff kunna merkia, at tu blijffuer bedraghen medh then röst tu hörde j himmelen, Men huar tu wille lydha mich epter, falla nidh och göra mich wördning, thå wille iach annerledes skicka mich emoot tich, All rike j werldenne medh all theres herligheet, äre j minne macht at iach må giffua them hwem mich tyckes, them wil iach giffua tich om tu gör epter minne befalning, Thå sade Jesus til honom, Gack bort satan ty thet är scriffuit, Thin herra gudh skal tu bidhia til, och honom alene skal tu tiena, som han wille seya, Gack bort tu fwle ande som altijd står emoot gudz prijs och äro, Tu haffuer hallet mich fore tw stycke som gudhi äre emoot, men nw går tu så diupt her vthi at tu wilt göra tich lika medh gudh, thet mich ingalunde bör lijdha, ty scrifften haller så inne, at gudh

skal aleene hafua then äro och wördning som tu begierar, Thå offuergaff dieffuulen honom, och så kommo änglana och giorde honom tienst, Och thetta är nw meningen j Euangelio, Nw wilie wij tilsee hwad oss giffues her for en lärdom.

Och haffue wij her (käre wener) merkelig ting til at besinna, huru listeliga wor hädzske fiende dieffuulen går oss epter, och wil dragha oss ifrå gudz lyffte och tilseyelse, och in til sich och wil at wij skole wara gudz ordh olydige, For ty som han her haffuer giordt medh Jesu, så gör han och oss, Och hörde wij her til forenne, at när Jesus war döpter thå hördes gudh fadhers röst j himmellen offuer honom, Tu äst min käre son j huilkom iach haffuer itt gott behagh, Widh samma ordh höldt Jesus sich harda, at han j sanningen war gudz käre son, som rösten lydde, Men her satte nw dieffuulen sich emoot, och wille komma Jesum j noghen twiffuelachtigheet på samma röst, än thå han togh sich omöghelig ting före, så brukade han doch sitt betzsta och wille komma honom ifrå gudz ordh, Så gör han och medh oss, han legger sich jw all win ther om at han kan dragha oss ifrå gudz ordh och tilseyelse, Och på thet wij kunne teste bettre komma her på forstondet wilie wij tilsee, huad gudh oss loffuat och tilsagt haffuer, Och är merkiandes, at gudh wor himmelske fadher haffuer warkunnat sich offuer oss, som lågho vnder dieffuulens wold och wore plichtige til ewigh fördömelse, och haffuer latit sin son lijdha pino och dödh för wora skul, på thet wij skulle wara dieffuullen och then ewigha fördömelsen quitte, och haffuer han latit sådana sina welgerningar vthropa offuer hela werldena, och sagdt menniskione thet til, at alle the som förlåta sich på Jesum Christum och settia fulla tro til honom och läta döpa sich, the skole wara dieffuulen och then ewigha fördömelsen quitte, och wara gudz käre barn och arffuingar til then ewigha saligheeten, När wij nw sådana gudz tilseyelse anamme och settie ther fulla tro til, thå äre wij och j sanningenne gudz kära barn, Men thet kan dieffuulen icke lidha at han skal mista thet welle han haffuer hafft offuer oss, och epter thet at saken

henger all på tronne til gudz tilseyelse, så at wij äre for then skul gudz barn at wij settie tro til hans ordh, Therfore är thet hoffuudstycket j dieffuulsens onda vpsåt, at han kan komma oss ifrå then troon til olydno och twiffuelachtigheet, for ty strax han kommer oss j thet twiffuel ath wij icke skole wara gudhi så kärkompne som gudh oss sielff tilsagdt haffuer, så haffuer dieffuulen oss strax j sitt wold igen, Och therfore är nw thenne frestelse scriffuen som dieffuulen giorde Jesu, at wij skole lära besinna huru listeligha han går oss epter, och at wij skole lära jtt gott sätt til at stå honom emoot, så som wij see at Jesus haffuer stådt honom emoot, och såsom saken hänger all på tronne til gudz ordh, Så swarar och Jesus dieffuulen medh gudz ordh och bliffuer widh thet sinnet som gudz ordh halla inne, och läter thet sinnet fara som dieffuulen giffuer fore, Och see wij her hwad tilfelle dieffuulen fick til at fresta Jesum, När han sågh honom hungra, thå fick han tilfelle, och wille medh then hunger haffua kommet honom på thet twiffuel at gudh icke skulle wara honom aldeles gönstigh epter thet han icke läät honom få sin liffzfoordan, Men Jesus slogh hans frestilse nidh medh gudz ordh, och sadhe at gudh haffuer och annan födho som han pläghar spisa sina wener medh, än then lekamligha maten, och ty war thet icke wist tekn til gudz ogönst, ath han icke gaff honom lekamligh brödh, han kunde well spisa honom och widh mact halla medh blotta sitt ordh, j huilko menniskian mera vppehalles än j lekamligit brödh Så tagher och dieffuulen tilfelle til at fresta oss epter som han seer saken begiffuer sich medh oss, När han seer at oss kommer noghen anfecting vppå j enne motto eller andro, thå winlegger han sich strax ther om at han kan dragha oss frå gudz ordh, ty han weet well at all wor helsa henger ther vppå, ty ligger all macht ther vppå at wij jw bliffue
j Petri v widh thet som gudh segher oss fore, Ther fore rådher oss S. Petrus ther til at wij skole vndfly offuerflödigheet, waka och tagha oss wara, ty at wor fiende dieffuulen går om kring som itt rytande leyon och söker then han kan vpsluka, och honom skole wij stå

emoot stadhige j tronne, Så at wij jw halle oss hardt widh thet gudh oss segher, och intit achta the onda inskiutilse som dieffuulen giffuer oss fore, Wij skole göra som Jesus giorde, och halla dieffuulens inskiutilse, gudz ordh fore, och seya, at the lära oss annat göra, än thet dieffuulen rådher oss til, widh gudz ordh wilie wij bliffua, och göra epter theres sinne, och när wij så göre, thå winne wij dieffuulen offuer, och han moste thå rymma frå oss, Doch han är ey lenge borto förra än han kommer igen, Therfore skole wij jw altijd achta på gudz ordh och bliffua widh them, och halla thet sätt som Jesus oss her lärdt haffuer, at wij stå dieffuulen emoot medh gudz ordh, til huilkit gudh geffue oss sina helga nådh, Amen.

Annan söndaghen j fastone

Euangelium Matthei xv.

J then tijden, Gick Jesus vthaff Genesaret land och kom j the landzändar Tyri och Sidonis, Och sy een Cananeesk quinna kom aff then landzändan och ropade til honom och sadhe, O herre Dauidz son förbarma tich offuer mich, Mijn dotter quälss iemmerligha aff dieffuulen, Och han swarade henne icke it ordh, Thå stighu hans leriungar fram och bådho honom och sade, Skil henne frå tich, ty hon ropar effter oss, Swarade han och sadhe, Jach är icke vthsend vtan til the borttappade får aff Jsraels hws, Men hon kom och badh honom seyandes, Herre hielp mich, Thå swaradde han och sadhe, Thet är icke gott tagha brödhit frå barnen, och kasta thet för hundana, Swarade hon, Ach ia herre, äta doch hundana aff the smolor som falla vthaff theres herres bordh, Thå swarade Jesus och sade til henne, O quinna thin troo är stoor, Ske tich som tu wil, och hennes dotter bleeff helbregda j samma stund.

HEr giffuer oss Euangelisten före (käre wener) huru Jesus en tijdh war gongen vthaff judalandet och kom til heedningane, for ty the twå städher Tyrus och Sidon wore besatte medh heedningar, När nw Jesus kom j the landzändar widh the twå städher, kom ther een Cananeesk qwinna som bodde j then landzändan, fram och ropade til honom och sade, O herre Dauidz son forbarma tich offuer mich, Mijn dotter qwäls iemmerligha aff dieffwulen, Aff hwilken ordh man wel merkia kan at Jesu godha rychte war wijdht vthgonget, så at heedhningane the ther nest om kring boodde wiste och seya aff honom och hade een gissan, så the som en part aff judarna at han skulle wara Dauidz son som lenge hade warit vthloffuat, Therföre ropade nw thenna heedniska quinnan så til honom, Herre Dauidz son, och formoodde sich gott aff honom, epter thet hon mykit gott hade hördh om honom, Men Jesus wille at then heedniska qwinnones godha troo som hon hadhe til honom, skulle warda oppenbar, ther före lätz han som han hörde henne intet, och swarade henne icke itt ordh, men hon haffuer icke for then skul latit aff at han icke swarade henne, vtan ropade om hielp til sinne dotter som besat war medh dieffwulen, Thå nw Jesu läriungar sågho at han intit swarade henne, och likawel ropadhe hon, gingo the fram och bådho honom at han skulle skilia henne widh sich, Men Jesus lätz iw intet wilia hielpa henne, ty swarade han och sadhe, Jach är icke vthsend vtan til the borttappade fåår aff Jsraels hws, som han wille seya, Jach är icke vthsender til at beuisa mina krafftigha gerningar för heedningomen, vtan til at hielpa judarna, Och än thå at Jesus icke lätz wilia hielpa qwinnone, så hade hon doch then troo til honom at hon skulle få hielp, och gick sielff fram och föll nidh på iordena för honom och sadhe, Herre hielp mich, Men Jesus stodh jw fast ther vppå at han icke wille hielpa henne, och swarade henne och sade, Thet är icke höffuelighit at tagha brödhet fråå barnen och kasta thet för hundanar, som han wille seya, Jach är sender til iudha almoghan, hwilke som äre gudz barn och eeghit folk, them skal iach bewisa mina

welgerningar, och är ey höuelighit at iach skal tagha mina welgerningar jfrå gudz folk och kasta them vth för idher heedhningar som äre ey bettre än hundar, Och än doch Jesus gaff henne så kort swar, så läät hon likawel icke forskreckia sich jfrå then godha troo hon hade til honom, vtan swarade trösteliga j itt gott hop til hans barmherticheet och sadhe, Ach ja herre, äta doch hundanar aff the smolor som falla aff theras herres bordh, som hon seya wille, Jach bekenner thet herre, ath jwda almoghen äre herranar och gudz eeghet folk, och wij heedninganar äre som hundar, Så läät oss nw wedherfaras sådana welgerning som hundomen pläghar widherfaras, Herranes måltijd eller mat pläghar icke så krampt gåå til, at jw smolonar aff theras bordh reckia och så til hundanar, läät och så nw tu thina goodheet och welgerninga som tu wilt beuisa judanar reckia jn til mich fatigh heedhnesk qwinno, then wel widh hundanar lijknas må, som hon seya wille, Thin godheet är wel så stoor, at hon recker lenger fram än til judana, När nw Jesus sågh hennes stadhiga troo som hon hade til honom, kunde han thå icke lenger halla sich stijff emoot henne, vtan sadhe til henne, O qwinna thin troo är stoor, Skee tich epter thin wilia, som han seya wille, Mädhan tu haffuer så stoora troo til mich, ath tu ingalunde later wika tich jfråå thin troo, Så skal iach och lata tich see at thet är mich ganska liwfft ath tu sådana troo haffuer, och thet skal ey wara tigh fåfengt ath tu forseer tich gott til mich, Så skal tich nw skee som tw begiärar, Och hennes dotter bleeff helbregda j samma stund, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio.

Och haffue wij här itt merkelighit exempel til troon och een stadigh böön hwadh krafft the haffua, Wij see här huru stadigh thenna heedhniska qwinnan haffuer warit j sin troo til Jesum, och huru tråådt hon haffuer bidhit honom om hielp, så at jw kortare swar hon fick, jw jnnogare och stadhigare hon bleeff j sinne troo til Jesum, Hon läät icke förfära sich at han j förstonne jntit wille swara henne, Ey heller ther aff at läriungana som bådho för henne finge stackot swar, vtan hon begynte thå trädha honom

närmere än hon war för, hon gick thå först sielff fram til honom och föll nidh pååsin knää och ansichte och beeddes hielp, Men jw närmere hon kom, jw kortare swar fick hon, Henne wardt nw swarat at hon skulle wara en hund, then ther icke war werdigh til ath få welgerningar, Doch läät hon icke forskreckia sich ther medh, vtan bekende sich icke bettre wara än en hund, emoot gudz eeghen almogha, men thet swarade hon Jesu, at hundana wedherfars jw så mykit aff thet godha som herranar haffua at the få äta aff the smolor som nidherfalla aff theras bordh, Så ath man jw seer thet hon haffuer blijffuet fast stondandes j sin troo, och wende icke igen for then skul at hon icke strax fick thet hon begiärade, thet oss är til en merkeligh lärdom, at wij och så göre, För ty när oss kommer noghor iemmer och bedröffueelse vppå, skole wij strax ropa til wor himmelska fadher om hielp, och jntit twifla ther vppå, at wij jw skole få hielp, men han pläghar offta fördröya medh oss, och icke hielpa oss strax wij begiere hielp, ty han wil forsökiat om wij äre faste j tronne, epter thet är tronnes retta art at hon forseer sich alt gott til sin himmelska fadher, ää huru wreedh han synes wara, så förmoodhar hon sich doch hielp aff honom, ja wij må wel settia then troo til honom at han skal hielpa oss, för ty han haffuer så sielff vthloffuat, at han wil höra wåra böön när wij rope til honom, Och han är trofast så at thet han haffwer loffuat thet haller han oss, ää huru lenge han dröyer ther medh, och ää huru lenge han låtes intet wilia hielpa oss, så hielper han oss doch på thet sijdzsta, ty han kan ey neka sich sielff, han moste jw halla thet han oss loffuat haffuer, om wij elles haffue noghon godh troo til honom, Ty hwar wij troo honom om gott, så är ther intet feel medh honom at han jw hielper oss, besynnerliga epter thet han haffuer loffuat oss hielp när wij henne medh en stadiga troo begiere, Wij haffue gudz löffte för oss, och ther före är oss nw gott medh göra, Men så war thet icke medh thenne heedniska qwinnone, Hon hadhe jntet gudz löffte ther vppå at hon skulle warda böönhörd medh Jesu, vtan aleenast hade hon hördt

itt gott rychte aff honom, at han skulle wara mill och godh, och gerna hielpa them som j nödh och bedröffuelse wore, aff thet godha rychte hon hörde om honom, fick hon ena godha troo til honom, at han och skulle hielpa henne, och j samma troo och forhop bleeff hon stondandes ää huru kort swar hon fick, Och ther före prijsade Jesus hennes troo och sade at hon war stoor, och läät henne fåå thet hon begierade, Och motte judarna som skulle wara gudz eeghit folk, blyas ther aff at j bland heedningane skulle finnas sådana troo som icke fans ibland them, ja wij Christne moghe och wel blyas ther widh, ty wij haffue så mong gudz lyffte och tilseyelse för oss, at wij skole fåå hielp när wij medh en fast troo begiäre hielp, och likawel är otrooheeten så hardt jnstighin medh oss at wij icke haffue then troo til wor himmelska fadher som oss borde, Men thena quinna som intit lyffte hade för sich hon troodde, och wij som lyffte och tilseyelse nogh haffue, troo intet, Doch thet wil komma ther til medh oss, at som wij troo wor himmelska fadher om gott, så få wij och hielpena til, Men giffue gudh ath wij motte fåå then nådh, ath wij kunde haffua ena retta tro, så är ther och intet feel medh, at wij jw fåå thet wij begiere, Loffuat och ärat ware wor himmelske fadher, AMEN.

Tridhie söndaghen j fastonne

Euangelium Luce xj.

J Then tijden war Jesus vthdriffuandes en dieffuul som war en dumbe, Och när dieffuulen war vthdriffuen talade dumben, och folkit förundrade sich, Men somblige vthaff them sade, Han vtdriffuer dieflana medh beelzebub, som är then öffuerste öffuer dieflanar, och somblighe frestade honom begierendes aff honom teekn aff himmelen, Men effter han wiste theres tanckar sade han til them, Huart och it rike som syndrar sich emoot sich sielfft, thet warder för-

ödt och hws faller på hws, är och nw satan syndradh emoot sich sielffuan, huru wardher thå hans rike stondandes?, effter j seyen at iach vtdriffuer dieflanar medh beelzebub, Om så är at iach vthdriffuer dieflanar medh beelzebubs hielp, medh hwars hielp driffua thå idhor barn them vth?, therfore skola the wara idhre domare, men om så är at iach vthdriffuer dieflanar medh gudz finger, så är iw gudz rike kommet til idher, Thå en stark beuäpnat bewarar sitt hws, så bliffuer thet j fridh som han ågher, men ther en starckare tilkommer och öffueruinner honom, tagher han bort all hans wapn ther han tröste vppå, och skiffter hans rooff, Then ther icke medh mich är, han är emoot mich, och then ther icke församblar medh mich, han förskingrar, När then fwle anden går vthaff menniskionne wandrar han kring om torra platzar sökiandes effter hwilo, och när han ingen finner segher han, Jach wil komma igen vthi mit hws ther iach vthgick, och när han kommer finner han thet sopath reent och well tilpyntat, thå går han affstadh och tagher til sich siw andra andar som skadeligare äre än han, och the gå ther in och boo ther, och then menniskiones sidsta warder werre än thet första, Och thet begaff sich thå han thetta sade, hooff een quinna sina röst vp ibland folkit och sadhe til honom, Saligh är then quedhen som tich burith haffuer, och the spönar som tu dijt haffuer, Men han sadhe, ia, salighe äre the som höra gudz ordh och göma them.

HEr j thetta Euangelio giffuer oss Euangelisten S. Lucas fore (käre wener) huru Christus Jesus wor frelssare bewiste enne fatighe arma menniskio sina welgerning hwilken menniskia besat

war medh dieffuullen, och war aff dieffuullen så förhindrat at hon hwarken see eller tala kunde, men Jesus dreeff dieffuullen ther vth, och när han vthdriffuen war, talade dumben och folkit förundrade sich storligha ther vppå men somblige aff them wende hans welgerning honom til ondo och sade, Han driffuer icke dieflana vth medh gudz macht vthan medh beelzebubs macht, som är then öffuerste offuer dieflana hwilkom the moste lydige wara, Wore och somblighe ther medh som begierade nogher besynnerlig teekn see aff himmelen, at han skulle göra nogher iertekne medh himmelteken for them, for theres forwetenheetz skul, men ther swarade Jesus til, som Mattheus scriffuar, och sade, Thetta wronga och eebräkerska slächtit sökier effter teekn, och thy skal intit teekn giffuas, annat än Jone prophetes teekn, ty at likawist som Jonas war j tree daghar och tre nätter j hwalfiskens bwck, så skal och meniskiones son wara j tree daghar och tre nätter j iordenne, Och epter Jesus wiste theres tanckar som sade at han dreeff vth dieflar medh beelzebubs macht, thå sade han til them, Hwart och itt rike som är twedräghtigt j sich sielfft, thet warder ödhelagt och thet ena hwset faller på thet andra, Och om så wore ath dieffuullen begynte syndra sich och warda tweedräghtigh, så at then ene vthdriffue then andra, thå bliffue hans rike icke stondandes widh macht, Men nw (Som han wille seya) see j well at hans rike ståår widh macht och han haffuer regementet j werldenne, therfore kunne j nogh merkia at han icke är tweedreghtig j sich sielff, Och ty må j nogh kunna besinna at thet iach vthdriffuer dieflar, skeer icke aff beelzebubs macht, ty thet iach gör är emoot honom och slåår hans rike nidh, Men hwar thet än så wore at iach vthdriffwe dieflar medh beelzebubs macht som j aff haat och åwund seye, Så seyer mich, medh hwars macht idhor barn som äre mina leriungar, vtdriffua dieflar, ty the göra thet så well som iach, nw bekenne j iw at the göra thet aff gudz macht, och iach är likauel then som them then macten giffuit haffuer, Så skal thet thå komma ther til at the skola wara idhre domare at j seye orät på mich, for

ty the haffua trodt mich och j wele icke tro, Men om thet så är at iach vthdriffuer dieflar medh gudz finger (thet är) medh gudz macht och krafft, så är iw gudz rike kommit til idher, som han wille seya, Om her är gudz krafft for handenne som vthdriffuer dieflar, så är wisseligha gudz rike kommet til idher Som nidherslåår dieffuullens rike, och seer så til hwem j stå emoot thå j stå mich emoot, Ja wisseligha är gudz rike komet til idher, for ty, thå en stark bewepnat man bewarar sitt hws, så bliffuer thet j fridh som han ägher, men ther en starkare tilkommer, och offuerwinner honom tagher han bort all hans wapn, ther han förtröste sich vppå, och skiffter hans rooff, som Jesus wille seya, Christi rike som j lenge haffue bijdt epter är nw kommet och förskingrar dieffuulsens rike, Dieffuulen haffuer her til dagx hafft sitt rike offuer idher och welleligha som en bewäpnat man bewarar thet och hafft thet j fridh, men nw är en starkare tilkommen än han är, then ther borttagher all hans wapn som han förtröste sich vppå och skiffter, byter och partar, thet han röffuat haffuer, och förskingrar hans rike och äghedelar, Och therfore är thet nw sagdt medh honom som man seya plägher, Then ther icke medh mich är, är emoot mich, och then ther icke församblar medh mich, han förskingrar, iach är icke medh dieffuulen, therfore moste iach wara honom emoot, och iach församblar icke medh honom och haller hans rike widh macht, ty moste thet wara at iach förskingrar hans rike, som j och see at iach vthdriffuer honom aff the menniskior som han haffuer hafft sitt rike och regemente offuer, och therfore är thet clart nogh på tagha at iach gör thet icke aff beelzebubs macht, epter thet iach förskingrar hans rike, Och ytterligare sadhe Jesus, När then fwle anden går vthaff menniskione wandrar han kring om torra platzar sökiandes epter hwilo, och när han ingen finner, segher han, iach wil komma igen vthi mitt hws, ther iach vtgick, och när han kommer, finner han thet sopat reent och well tilpyntat, thå går han affstadh och tagher til sich siw andra andar som skadelighare äre än han, och the gå ther in och boo ther, och then menniskiones sidzsta warder werre än thet första, Och vthlegger

Jesus thenne liknilse in på iuda almoghan, och segher (som Mattheus scriffuar) Så warder och gongandes medh thetta wronga slechtit, Och är ey annor mening j thenne liknilse om then fwla andan som vthgår aff menniskione, än iuda almoghen wardt ther intit förbättrat aff at gudz rike kom til them, och dieffuullens wäsende wardt driffuit frå them, for ty the bereedde sich så til medh theres otroheet och pyntande sich så til at dieffuullen fick tilfelle komma werre til them igen än han förra war när them, ty the förwerrades och intit förbättrades aff Christi tilkommelse, j thet the icke wille bära honom vp for gilt, och therfore bleeff theres sidzsta werre än thet första, så at dieffuullen haffuer nw mera macht offuer them än tilforenne, När nw Jesus thetta sade, hooff een quinna vp sina röst och sadhe, Saligh är then qwedhen som tich burit haffuer, som hon wille seya, Tich borde icke warda så försmädhat, at tu skulle seyas vthdriffua dieflar medh beelzebubs macht, for ty tu est en sådana man, at saligh är then modher som tich födt haffuer til werldenne, Men Jesus sade til henne, ia, Salige äre the som höra gudz ordh och gömma thet, Som han seya wille, Thet är wel een saligheet at hon mich födt haffuer, men then rätta saligheeten kommer ther aff at man höret och gömmer gudz ordh, thet hon och så vtan twiffuel giordt hadhe, ther före hon och wisseliga saligh war, ty sadhe han, Salige äre the som höra gudz ordh, anamma thet, och göra ther tepter, Och thetta är nw meningen (kära wener) j thetta Euangelio.

Och see wij här j texten then stoora ogönst som iudanar bewiste wor herra Jesu Christo, för all then weluiliogheet och godheet som han giorde them, Han lerde them theras siels saligheet, giorde theras siuka helbregda, vthdreeff dieflana aff them som besatte woro, Och thet gåffue the honom til löön för sådana dråpeligha welgerningar, at the sade honom wara rasande och en dieffwuls man, och sade at han vthdreeff dieflana medh then offuerste dieffwulsens macht, sådana forsmädelse moste han lijdha, The såge vppenbarliga för öghonen at then krafft han bedreeff war aff gudhi och icke aff dieffwulen, så at han vthdreeff dieflana genom

then helge anda, thet the nogh kunde merkia, likauel ginge the til (vtan twiffuel) emoot theras eeghet samwet, och sade at han vthdreeff dieflar genom beelzebubs macht, Men then synd the ther medh giorde, kallade Jesus en synd emoot then helge anda, then hwarken här eller j andra werld skulle forlåten warda til ewigh tijdh som Marcus scriffuar, Och segher Jesus här j Euangelio hwadh skadhe och forderff judomen skulle påkomma for sådana forsmädelse som the honom giorde, och for thet at the icke wille anamma gudz rike som til them kommet war, vtan forachtade then nådh och barmhertigheet som gudh them giorde j thet han dreeff dieffwulsens rike jfråå them, Sadhe för then skul Jesus til them at dieffwulen som war driffuin jfråå them, skulle komma mykit werre och skadelighare til them jgen, så at theras sijdzsta skulle warda mykit werre än thet första, Och hadhe them bettre warit (som S. Petrus segher) at the intit hade förstondet rätferdigheetenes wegh, än at sedhan the förstodhet wende sich j fråå thet helga bodhet som the anammat hadhe, Ja thet kom them på all skadha och förderff at the icke bliffue widh thet Jesus och hans prophetar och apostlar them lärde, Och är thetta oss itt grässelighit exempel, besynnerligha nw mädhan gudh sender oss sin helga ordh, och gör then nådh medh oss at wij fåå weta hwar wij skole retta oss epter, göre wij thå som judanar giorde, at wij forachte gudz ordh, och förachte och forsmäde them som oss them predika och forkunna skole, Thå wil thet och komma ther til medh oss ath wordt sijdzsta bliffuer werre än thet första, Therföre är oss rådhelighit, ath wij gerna anamme gudz ordh, och tacke och prijse honom ther före at han haffuer latit giffua oss sin helga wilia til kenna, och bidhia honom ijdkeligha ther om at han icke tagher oss sin ordh jfråå jgen, ty thet wore oss en ewigh skadhe och forderff.

ij Petri ij

Så see wij och här j Euangelio hwadh macht och starcheet dieffwulen haffuer, Han är så mechtigh, som Jesus segher, at alt thet han haffuer fåått j sina macht, thet haller han welleligha vnder sich som en starck beuepnat man, och ingen är then som j hans

wold kommen är then sich kan komma vndan honom, för ty han bewarar them så hardt som vnder honom äre, at jngen vndslippa kan, Ja han haffuer hafft heela werldena så j sitt wold, at platt ingen kunde vndkomma, medh mindre the jw skulle fölia honom til ewinnerligh fordömelse, hwar en annar icke hade kommet som starkare war än han, Men ingen sådana wardt här funnen j heela werldenne för än wår herre Jesus Christus kom, Han war aleenest j bland menniskior som starkare war än then mechtige tyrannen dieffuulen, när han kom thå togh han oss som dieffwulsens fångar wore, vthaff then träldom och hechtelse wij vthi wore, Han förskingrade thet som dieffwulen forsambladh hade, Ther före ligger oss all macht ther vppå ath wij jw hardt halle oss jn til honom, epter thet han är aleena then oss hielpa kan vthaff dieffwulsens wold, och giffua oss then ewigha saligheetena, Honom skee prijss och ära j ewigheet AMEN.

Fierde söndaghen j faston

Euangelium Johannis vj.

J Then tijdhen, Foor Jesus offuer thet galileeska haffuet som är widh then stadhen Tyberias, och mykit folk folgde honom, ty the sågho hans teekn som han giorde medh them som siwke woro, Och gick Jesus vppå jt berg, och satt ther medh sina läriungar, Och thå tilstundade judhanes påska högtijdh, Thå lyffte Jesus vp sin öghon, och sågh ath mykit folk kom til honom, Och sadhe til Philippum, Hwar få wij köpa brödh at tesse få äta? thet sadhe han til at forsökia honom, ty han wiste wel hwadh han skulle göra, Swarade honom Philippus, För twhundrade päninga brödh wåre icke nogh til at hwar finge itt litet stycke, Thå sadhe honom en aff hans

läriungar Andreas Simon Petri brodher, Här är en pilt som haffuer fem biwgbrödh och twå fiskar, men hwad forslåår thet j bland så monga? Sadhe Jesus, Läter folket sittia nidh til ath få sich äta, och vppå then stadhen war mykit gräääss, Thå satte sich nidh widh femtwsende men, Och Jesus toog brödhen, tackade gudh och gaff läriunganar, och läriunganar skiffte jbland them som sååto, Sammeledes och aff fiskana så mykit han wille, Thå the wore mätte sade han til sina läriungar, Hemter til hopa stycken som offuer bliffuen äre, at the icke forfaras, Så hemte the til hopa och vpfylte tolff korgar medh styckiom som offuer war aff fem biwgbrödh epter them som ätit hadhe, När menniskonar sågho at Jesus hadhe giordt teeknet sadhe the, Wisseligha är thenne then propheten som tilkomma skal j werldena.

THetta helga Euangelium (kära wener) är wel så clart j sich sielfft, at här ey görs behooff long vthlegning vppå, Doch welie wij see til hwad gudh giffuer här for lärdom, Och bescriffuar oss
Mar. vj S. Marcus aff hwad orsaak Jesus foor öffuer thet Galileeske haffuet j tesso reso, och äre hans ordh så lydhandes, ath Jesus sadhe til sina läriungar, Kommer j aleene affsidhes medh mich vthi ödhemarkena, och hwilen idher noghot litit, ty the wore monge som ginge til och fråå, så at the hadhe icke tijdh til at äta, och ther före foor han offuer haffuet och j ödhemarkena, Men han bleeff ther medh icke folket qwitt, för ty när folket sågh at the fore sina färde, Lopo the tijt til foot aff alla städher, och kommo fram förra än the til skips woro, och söchte mykit folk til honom, ty the sågho the teekn som han gioorde medh the siwka, och thå gick Jesus på itt bärg och satte sich medh sina läriungar, Men thå han sågh mykit folk komma til sich, sadhe han til en aff sina läriungar som heet Philippus, Hwar fåå wij brödh at tesse få äta? och försöchte honom

ther medh, ty han wiste wel sielff hwad han skulle göra, Thå swaradhe Philippus, at brödh för twhundradhe peninger skulle icke wara nogh at hwar motte få noghot lijtet, Och medh thet spörsmåål som Jesus här gioorde, wardt thet witterlighit at ther war intet til at äta, at iärteeknet skulle warda teste skijnbarlighare, Thå swarade och en aff hans läriungar ther til medh, som heet Andreas, Här är en pilt som haffwer fem biwgbrödh och twå fiskar, men thet kan intit förslåå j bland så mykit folk, Thå böödh Jesus at folket skulle settia sich nidh, och thet gioorde så, Och Jesus toogh brödhen tackade loffuade och prijsadhe gudh, som hans plägsidh war, ther han gaff oss en lärdom medh, at wij och så göra skole när wij gå til bordz, Och gaff han läriungomen brödhen j hender, och the skiffte them j bland folket, och aff fiskana så mykit som han wille, När the nw wore mätte, böödh han them at the skulle hemta vp thet offuer blijffuit war, och the hemte vp tolff korgar fulla, Men när folket sågh thet teeknet, sadhe the, Wisseligha är thenne then propheten som tilkomma skal j werldena, som the wille seya, Then Christus som wij haffue lenge bidhat epter han är nw wisseligha kommen,

Och läter wor herre Jesus Christus så j thetta stycke som j all annor sin ärende, skijna sina godheet och welgerningar, ey aleenast emoot them som hans wener äre aff hiertat, vtan och emoot them som fögho kärleek haffua til honom, som wij see her j Euangelio, at the wore meste parten aff thetta folkit, the ther söchte til honom meera for lekameligh ting och foruetenheet skul, än för hans helsosamma lärdom, Och än thå the icke alle folgde honom j then retta acht som the skulle, likauel beuiste han them then welgerning at han spijsade them, Thet oss är til en stoor tröst at han så mill och barmhertig är offuer alla, Ther före måå wij trösteligha förlåta oss på honom, och halla oss jn til honom, och om oss noghor nödh påkomme, medh hunger eller törst, eller annor bedröffuelse, thå är han mechtigh nogh til at hielpa oss medh födho och annat, än thå at wij wåre j een wilmark, som han här spisade

widh femtwsende men medh fem biwgbrödh och twå fiskar, Och han som thetta folket spisadhe, leffuer än nw, och til ewigh tijdh, och haffuer samma mạchtena som han thå hade, och så godh wilia nw ther til som thå, Och epter thet at thetta helga Euangelium är clart noogh j sich sielfft, Ther före wilie wij ey flere ordh leggia ther vppå.

Ytterligare (käre wener) mädhan tijden nw så tilkräffuer aff en gammal sidhwana, at man j thenna tijdh begå pläghar, boot och bättring, syntes för then skul wara nyttigt at man och noghot talar ther om, så mykit besynnerliga, som then helga scrifft foregiffuer Och är först merkiandes at man haffuer tweggia handa syndaboot och bättring, Then första är then, ther fyllest görs for thet som brutit är, så at gudhi skeer fyllest for thet honom är brutit emoot, at han fåår (som man pläghar seya) en höffueesk boot for thet hogmodh wij honom medh syndenne giordt haffue, Thena syndaboten eller och (som man henne plägher kalla) synda plichten är oss alt för swår, så at hon gåår wijdt wijdt offuer wora macht, For ty oss är omögheligit at wij skulle kunna göra gudhi fyllest for thet wij haffue brutit honom emoot, Wij kunne aldrigh så mykit blidhka honom medh wora godha gerningar, som wij haffue honom förtörnat medh wora synder, för ty synderne äre fast flere än woro godha gerningar, och så lyktas ther medh, at wij aldrigh kunne göra gudhi fyllest for thet wij honom förtörnat haffue, och epter thet thenna syndaboten eller syndaplichten, går offuer wora macht så at wij aldrig kunne göra gudhi fyllest, och kräffuer doch rätwisan at fyllest moste göras, therfore haffuer wor herre Jesus Christus satt sich j wor stadh, och haffuer taghit sich then plicht och syndaboot vppå, och haffuer giordt gudhi worom himmelske fadher plicht och boot for wora synder, så at honom är nw skeedt fyllest for thet wij brutit hade, Christus haffuer medh sin dödh och pijno betalat for oss, Och såsom Christus Jesus är aleene then som gudhi haffuer giordt fyllest, Så skole wij och läta oss ther medh åtnöya at han haffuer giordt fyllest, och förlåta oss på hans plicht

och boot, och icke biwdha sielffue til ath j then motton göra gudhi fyllest medh woro gerningar, för ty thet wore woro troo for näär, Ty wij skole wist haffua then troo at Christus haffuer fulkommeligha giordt fyllest for oss, och haffuer förlijkt oss medh wor himmelske fadher, Huar wij nw sielffue taghe oss thet före at wij wele göra gudhi fyllest, thå troo wij iw icke at Christus haffuer giordt fyllest nogh, och ther vdinnan skeer hans pino och dödh för när j thet stycket, Och huar wij hade sielffue kunnit j så motto botat thet wij brutit hade, thå hade thet warit fåfängt at Christus skulle haffua taghit sich then plicht och boot vppå, och therfore skal man nw giffua honom then äro, at han aleene och ingen annar haffuer kunnet giordt gudhi fyllest for thet som brutit war.

Then andra syndaboot och bettring är at man läter aff göra illa och tagher til at göra well, så at man läter aff göra illa som man tilforenne giordt haffuer, och begynnar til at göra well, thet man tilforenne haffuer latit tilbaka, Så göre wij nw boot och bättring, när wij begynne besinna oss at wij icke haffue leffuat her til dagx som oss borde, och taghe for then skul til at slå nidh thet onda leffuernet wij haffue hafft, och begynne it gott leffuerne, så at wij slå nidh cropsens wilia och onda begierelse, och begynne göra epter gudz wilia, Och effter thet wij äre aff barndom benegne och tilböyelige til thet som ondt är, och äre belagdde medh ond begierelse så lenge wij leffue, them wij jw altijd skole nidherslå, therfore wil thet komma ther til at wort hela leffuerne skal icke annat wara vtan boot och bättring, for ty wij skole jw bättra oss daghliga, och dödha wora iordiska lemmar, then gambla Adam, som är cropsens begierelse och onda lustar, och är thet then rätta syndaboten som gudh oss allom budhit haffuer epter thet wij then andra syndaboten icke kunne komma åstadh, at wij icke synde meer vtan leffue her epter well, så at then her til dagx haffuer leffuat j hoordom, lönskalege och annor oreenligheet, han leffue her epter j kyscheet, Then ther j offuerflödigheet her til dagx leffuat haffuer, han leffue her epter j återhåld, och så j alla andra synder, for ty

thå göre wij rätta syndaboot när wij icke meera bedriffue synd som wij haffue giordt tilforenne, Och såsom then andra syndaboten är Christi eeghen ther han haffuer aleene giordt gudhi fyllest for wora synder, så är och thena andra syndaboten wor eeghen then wij daghliga göra skole, Och om wij förläte oss på then plicht och syndaboot som Christus giordt haffuer, så äre wij henne quitte och gudh kräffuer icke aff oss at wij skole göra honom fyllest for thet wij honom haffue giordt emoot, Men thet kräffuer han aff oss at wij icke skole bryta honom emoot her epter, Thet giort, är läter han wara een afftalat saack for Christi förskyllan skul, doch så at wij göre then plicht boot och bättring som han haffuer lagdt på oss, For ty hwar wij icke wilie bättra wort onda leffuerne, thå warde wij Christi boot och bättring intit åthniwtandes, vtan gudh kräffuer thå aff oss at wij skole göra honom fyllest for thet wij haffue brutit honom emoot, thet oss är omögeligit at göre, och therfore wil thå ståå oss en ewigh fördömelse fore, Ty är thet oss storliga aff nödhenne ath wij halle oss hart in til Christi plicht och boot medh een stadigh troo, och taghe oss alwarliga fore then plicht, boot och bättring som gudh oss pålagdt haffuer, Och tesse äre nw the twå syndaböter som scrifften giffuer oss före.

Så är och än een synda plicht och bättring som wore forfädher biscopar och prester först j Christenheetenne, for merkeligha saker skul, vptaghit haffua, hwilken så tilgick, at när en som war aff then Christeliga försambling wardt beslaghen medh noghon oppenbara last, som är hoor, mordh, rooff, eller annor sådana grooff synd, ther andre finge ondt epterdöme och hela församblingen hade blygd och neeso aff at sådana stycke skulle finnas ibland them, Then samme som medh sådana beslaghen wardt, driffwo the vth frå sich, och wille ey haffua honom j sijn vmgenggelse och ey tilstedhia at han gick til gudz bordh medh them, vtan the hölle honom som en hedhninga til tess han föl til fögho, bekende sijn brott och begierade nådh at han motte komma j theres försambling igen, Thå ladhe biscopen eller sokna presten honom

plicht vppå at han skulle j jt åår, tw år, eller och meer eller mindre (epter som synden stoor war) fasta widh sådana mat honom pålagt war, gå yllen och barfoot och annat sådana, och wardt han ey rätzliga taghen j then Christeliga församblingen igen, för än then plicht war fulgiord, och sådana plicht och strengheet begynte och kallas syndaboot, och war doch icke annat, vtan itt vtwertes straff, honom sielffuom och androm til en widherstyggelse at the icke skulle så göra, Och aff tesse plicht är thet kommit som man nw kallar openbara scrifft, ther ey meera behöffues omtalas j thetta sinne, Men epter thet tijdhen och nw tilkräffuer at man skal handla om scrifftemål, så wilie wij och noghet medh få ordh tala ther om, Och skal man weta at scrifftemål är en bekennelse, ther man bekenner och tilstår sich haffua illa giordt, Och kan thena bekennelsen skee j twegia handa motto, antingen man bekenner sich for gudhi eller menniskiom, Then första bekennelse som skeer gudhi, hon haffuer sich så, at när en syndat haffuer, begynner han, aff gudz inskiutilse, besinna sich och betenkia hwad han medh syndenne förskyllat haffuer och bliffuer illa til fridz j sitt samwet ty han fruchtar ewigh fördömelse, och sághe thå gerna at then synd wore ogiord, och haffuer en stoor ånger ther aff, och faller så in til gudh, bekenner och tilståår för honom sina synd, faller til fögho och bedher honom at han icke sså skal straffa som förtiänt är, Och then som gudh giffuer nådhena til ena sådana bekennelse, honom är synden allaredho forlaten, for ty gudh haffuer så vthloffuat, ath om wij bekenne oss for honom for arma och vsla syndare, thå seer han offuer medh oss, och giffuer oss til thet wij brutit haffue, ther skole wij intet twifla vppå, for ty han är trofast och haller thet han haffuer loffuat, Then bekennelse som man haffuer for gudhi, haffuer vnderstundom sådana ånger medh sich, at hon brister vth och kan ey wara fordold j hiertat, medh mindre at man och bekenner sina synd for menniskiom, så at man vnderstundom bekenner och beclaghar sich för hwar man vppenbarliga, Så bekende S. Paulus sich haffua warit en hädhare, en gudz for-

j Johan. j

j Timo. j

samblinges forföliare, och en woldzwerkare, Och ther en sådana rätsinnigh bekennelse är för gudhi, ther är och wisseligha syndernes forlatilse, Then andra bekennelsen som skeer for menniskiom, så framt hon noghot skal wara nyttigh, thå moste hon haffua sitt vrsprung aff then bekennelsen som hiertat haffuer for gudhi, För ty hwar wij wille gåå til och seya enne menniskio woro synd och bekenna oss för henne, och wij icke hadhe en rätt bekennelse j hiertat for gudhi, thå wore thet jtt skrymterij och icke bekennelse, Ty moste jw then bekennelse som menniskiom skeer haffua sin vrsprung aff then bekennelse som gudhi skeer, och skal så gå til, När en haffuer bekendt sijn synd för gudhi, och tycker illa wara at han sich så förseet haffuer emoot sin himmelska fadher, och såghe gerna at thet wore ogiordt som giordt är, thå är synden honom aff gudhi wisseligha forlaten, Men hwar han än thå j sitt hierta är så bekymbrat at han icke kan giffua sich til fridz, vtan fruchtar at hans himmelska fadher skal wara honom ogönstig och wreedh for thet han haffuer brutit honom emoot, Thå må han vthwelia sich en godh förstondigh man, then han förmodhar skola kunna seya sich gudz sinne och mening fore, ther han skal kunna förlata sich vppå, och stella sit hierta och samwit til fridz medh, och thå äre thenne bekennelsen retzliga ey annat än en rådhfråghan, ther en beclaghar then nödh och bekymber han haffuer j sitt hierta och samwet för enom androm och begiärar godh rådh, Så skal och thå then som han sina nödh och bekymber claghar före, weta seya honom gudz ordh före at han jw jntet twifla skal sina synder wara aff gudhi sich forlatna, Och epter man jw formodhar at prestmen, som theras embete tilkreffwer, skola haffua mera förfarenheet j gudz ordh än leekmen, therfore haffuer thet aff woro förfädher warit så skickat, at sådana bekennelse eller (som man thet kallar) scrifftemål, skal skee för prestmen, Och när wij nw så bekenne woro synd för enom androm, thå skole wij giffua granna acht på gudz sinne och mening som han segher oss före, medh hwilken han oss och aflöser, och settia ther fulla troo och lijt til at wij

äre aflöste för gudhi, för ty gudh haffuer sielff then macht vthgiffuit at then ena menniskian må seya then andra syndernes förlatilse til, ty hwadh här j sådana saker löses eller bindes på iordenne, thet wil han halla fult och gilt j himmellen, och therföre ligger nw största machten ther vppå, at när wij wilie bekenna woro synd för enne menniskio, och få ther aff noghon hugswalelse, at wij settie fulla troo til then aflösning som ther skeer, Giffue gudh at wij altijdh kunne haffwa ena stadhigha troo til hans helga ordh. Amen,

Femte söndaghen j fastonne

Euangelium Johannis viij.

J Then tijdhen sadhe Jesus til judaskaran och offwerste presterne, Hwilken aff idher straffar mich för synd? Segher iach nw idher sanningena, hwij troon j mich icke? Then ther aff gudhi är han hörer gudz ordh, ther fore hören j icke, at j icke ären aff gudhi, Thå swaradhe judana och sade honom, Seyom wij icke rätt, at tu äst en Samaritan, och haffuer dieffwulen, Jesus swarade, Jach haffuer icke dieffwulen, men iach prijsar min fadher, och j haffuen forsmädhat mich, Jach söker icke epter min prijs, then är wel til som ther epter söker och döma skal, Sannerliga sannerliga segher iach idher, Hwilken som gömmer mit taal, han skal icke see dödhen til ewigh tijdh, Thå sade judana til honom, Nw haffuom wij förstådt at tu haffuer dieffwulen, Abraham är dödher och propheterna, och tu segher, Hwilken som gömmer min ordh han skal icke smaka dödhen ewinnerliga, äst tu meer än wår fadher Abraham som dödher är, propheterna äre och dödhe, Hwem gör tu tich sielffuan? Jesus swarade, är thet så at iach prijsar mich

sielff, thå är min prijs intet, Min fadher är then som mich prijsar, hwilken j seyen wara idhar gudh, och haffwen honom likawel intit kendt, men iach kenner honom, och om iach sadhe ath iach icke kende honom, worde iach en liwghare lika som j, Men iach kenner honom och gömmer hans taal, Abraham idhar fadher frögdadhes at han skulle få see min dagh, han sågh honom och wart gladh, thå sadhe judanar til honom, Femtiyo åår haffuer tu icke än nw och Abraham haffuer tu seedt? Jesus sadhe til them, Sannerligha sannerliga sägher iach idher, Förra än Abraham war til, är iach, Thå togho the vp stenar til at kasta honom, Men Jesus gömde sich vndan, och gick vth aff templet,

TJl at komma på grunden j thetta Euangelio (käre wener) wilie wij först tilse j hwad acht Jesus thenne ordh sagdt haffuer, Och scriffuar S. Johannes för än han kom til thetta Euangelium j samma capitel, at Jesus hade een stoor disputatie medh judhanar och straffade them at the icke wille bära honom vp för gilt, och settia troo til thet han sadhe, Och j bland annor ordh som ther fullo, sade judanar Abraham wara theras fadher, Men Jesus swaradhe them och sade, Wåren j Abrahams barn thå giorden j Abrahams gerningar, Nw faren j epter at dödha mich som är then man ther idher haffuer sagdt sanningena, hwilka iach hördt haffwer aff gudhi, Thet giorde icke Abraham, J gören idher fadhers gerningar, Thå sadhe the honom, Wij ärom icke oächta födde, wij haffuom en fadher nemligh gudh, Jesus sadhe til them, Wore gudh idhar fadher, thå älskade j iw mich, ty aff gudhi är iach vthgongen och kommen, Jach är icke heller kommen aff mich sielff, Hwij kennen j icke mitt taal? For ty j kunnen jw icke höra mitt taal, J ären aff then fadhren dieffwulen, och idhers fadhers begier welen j epterfölia, han haffuer warit en mandråpare aff begynnelsen, och bleeff

icke stondandes j sanningenne, ty at sanningen är icke j honom, När han talar lögnena talar han aff sitt eeghit, ty han är lögnachtig och tess fadher, Men epter thet iach segher idher sanningena troo j mich intet, Och såå fölier thå thet Euangelium som wij nw hörde, Hwilken aff idher straffar mich för synd? Segher iach idher sanningena, hwij troon j mich icke?, Then ther aff gudhi är han hörer gudz ordh, ther före hören j icke at j icke ären aff gudhi, som han wille seya, Här är ingen annor sack på ferde hwij j icke wele höra mich och bära mich vp för gilt, vtan then ath j ären aff dieffwulen, han är idher fadher och honom epterfölie j, Såsom han icke är blijffuen stondandes j sanningene, så kunne icke heller j lijdha sanningena, och såsom han är en mandråpare aff begynnelsen, så wele och j dräpa mich, och j haffuen doch ingen annor sack emoot mich, vtan at iach segher idher sanningena, J kunnen jw icke straffa mich for noghon synd, så ath j kunne kasta mich thet före, at j icke wilie troo mich för mitt onda leffuerne skul, Thet stycket haffue j jw icke medh mich, J seyen at gudh är idhar fadher, är nw han idhar fadher, hwij troo j thå icke sanningene och hans ordh som iach segher idher? Ty then ther är aff gudhi, han hörer gerna hans ordh, Men epter thet ath j icke wilien höra gudz ordh, är thet itt wist teekn ath j icke äre aff gudhi vtan aff dieffwulen, Thå Jesus thetta sagdt hade, kunde judhanar ingen redeligh swar giffua honom, ty begynte the til ath forsmädha honom och sadhe, Seyom wij icke rätt at tu äst en Samaritan och haffuer dieffwulen? Och kallade the Jesum en Samaritan för then skul, at (som the honom före kastade) han icke hölt laghen så til pricka som the wille, Ty han giorde monga siwka helbregda på Sabbathzdaghen, thet the straffade, ther före kallade the honom en Samaritan, en lagbrytare, Ty the Samaritaner wore sådana folk at the höllo sompt aff Mosi lagh, och sompt icke, och ther före wore the forsmädde och forachtade aff judomen, och för then skul kallade the Jesum en Samaritan, at han (som them syntes) hadhe sich j laghen som the Samaritaner, Och the krafftigha gerningar som han giorde

sadhe the honom göra aff dieffwuls macht, ty sadhe the och at han hadhe dieffwulen, Thå swaradhe Jesus them och sade, Jach haffuer icke dieffwulen, men iach prijsar min fadher, och j haffuen försmädhat mich, som han wille seya, J seye mich orett vppå iach haffuer icke dieffwulen, icke heller förachtar iach gudz lagh som j mene j thet j kallen mich en Samaritan, men iach prijsar min himmelska fadher och gör hans befalning, och j som seyen idher wara gudz folk och skulle för then skul better förstå, försmädhen mich, och kunne icke besinna när gudz lagh och befalning skeer fyllest eller ey, Jach winlegger mich alt ther om, ath minom himmelska fadher skal skee then prijss och ära ath hans wilie skal haffua framgong, och j som skolen wara hans folk, kasten mich sådana forsmädhelse fore, Doch iach later thet nw så skee, ty iach sökier icke epter min prijss, then är wel til som ther epter sökier och döma skal, J forsmädhen mich, men min himmelske fadher han sökier ther epter at iach skal prijsat warda, och han skal döma ther om, om j göre mich rett medh sådana forsmädhelse eller ey, Men sannerliga sannerliga segher iach idher, Hwilken som gömer mitt taal, han skal icke see dödhen til ewigh tijdh, thet är, än thå at j mich så förachte och forsmädhe, så haffuer iach doch så kraftigh ordh och befalning aff gudhi minom himmelska fadher, at then ther min ordh hörer och setter ther troo och lijt til, han skal icke döö til ewigh tijdh, Thå sadhe jwdana til honom, Nw haffuom wij jw nogh förstådt at tu haffuer dieffwulen, For ty Abraham och propheterne äro dödhe, och tu segher ath then som gömmer thin ordh han skal icke döö ewinnerligha, Est tu mera och mechtigare än wor fadher Abraham som dödher är, Propheterne äre och dödhe, Hwem gör tu tich sielff? som the wille seya, Tu förhäffuer tich alt for höght, och reknar tich höghre än Abraham och propheternar, j thet tu segher at then skal icke döö som hörer titt taal, lijka som tu ther är en dödhelig menniskia kunde giffwa noghrom ewinnerlighit lijff, Och förstodho the thet om then lekameligha dödhen som Jesus sadhe om then andeligha dödhen, Thå swarade them

Jesus seyandes, är thet så iach prijsar mich sielff, thå är min prijss om intet, som han wille seya, iach förhäfwer mich icke som j kasten mich före, ty om iach epter idhart sät söchte min prijss, thå wåre thet en fåfeng prijss, Men min himmelske fadher som then sanskyliga prijsen vthgiffuer, then ther mich och best kenner, han är then som mich prijsar, hwilken j seyen wara idhar gudh, och j haffuen doch icke eens retzligha kendt honom, men iach kenner honom grant, och om iach sadhe mich icke kenna honom, worde iach en liwgare som j, ther seye idher kenna honom, och kenne honom doch likauel intit, men iach kenner honom och gömmer hans taal, och är för then skul mykit reknat och högdt achtat for honom, Så ath Abraham idhar fadher frögdadhes och gläddes ther aff at han skulle fåå see min dagh, han sågh min dagh och war gladh, som han wille seya, J beröme och rose idher mykit ther aff at j äre Abrahams barn, men j skicke idher icke så emoot mich som han giorde, ty han war gladh ther aff at han skulle fåå see min tilkommelse til werldena, thet haffuer han och (sich til stoor glädhi) fåått seedt, Thå sadhe iudhanar til honom, Tu äst icke än nw femtiyo åra gammal, och huru kunde thet wara lijkt at tu skulle haffua seedt Abraham? som the wille seya, Thet är snart twtusende åår sidhan Abraham bleeff dödh, och tu som icke är femtiyo åra gammal, segher tich haffua seedt honom, Thå sade Jesus til them, Sannerligha sannerligha segher iach idher, Förra än Abraham war til, är iach, såsom han och på guddomens wegna wisseligha war, ey alleenast för Abraham, vtan och aff ewigh tijdh, Och sågh Abraham hans dagh j thet han trodde hans tilkommelse j mandomenom aff hans sädh, epter som gudh honom loffuade, Men judanar kunde ingalunde fordragha tesse hans ordh, ty toghe the vp stenar och wille haffua stenat honom, men Jesus gömde sich vndan och gick vthaff templet, ja, then tijdhen på hwilken han dödhas skulle war icke än thå kommen, Ey war thet heller aff gudhi så beslutat ath han skulle steenas j hääl, ther fore vnkom han them än j then tijdhen, Och thetta är nw meningen j Euangelio som wij (käre wener) nw hördt haffue.

J thetta helga Euangelio giffues oss rätta saken fore huru thet tilkommer at somblige icke kunna tagha widh gudz ordh och sättia ther troo til, och är then, at the icke äre aff gudhi, For ty then ther aff gudhi är han hörer gudz ordh, Then gudh haffuer aff ewigh tidh vthkorat til sitt rike, han är aff gudhi, och han tagher widh gudz ordh, hörer thet gerna och setter ther troo och lijt til, och så får han ewinnerlighit lijff j ordhena som han sätter tro och lijt til, for ty j ordhena är ewinnerligit lijff, som Jesus her sadhe j Euangelio, at then som gömer hans taal, han skal icke see dödhen til ewigh tidh, han skal icke smaka then ewiga dödhen, Men the som icke äre aff gudhi vthkorade til then ewiga saligheet, at the skola haffua och besittia gudz rike, the äre icke aff gudhi vtan aff dieffuulen, och for then skul kunna the ey heller tagha widh gudz ordh som haffuer thet ewigha liffuet medh sich, vtan the äre snarere til at stå emoot gudz ordh, och än thå the ingen redelig sack haffua ther til, hwarken på theres sidho som ordhet predica eller på ordzens wegna, ty thet är jw clara sanningen, Så kunna the doch likauell icke tagha ther widh, ty the äre så til sinnes som dieffuulen är then sanningen icke lijdha kan, Och är thet it wist teekn til ene menniskios fördömelse, at hon ståår så emoot gudz ordh som iudanar her giorde Christo, ther the iw ingen redhelig sack hade til, vtan aleene kunde icke lidha at han sade them sanningen, och see wij her huru gräseligha the äre förblindade som stå emoot gudz ordh, For ty the kunne ey merkia at the stå emoot theres eeghen saligheet then the doch gerna haffua wilia, och j thet the förfölia och göra them ondt som förkunna gudz ordh for them, så förfölia the theres eeghen saligheet, och meena doch at the sökia theres saligheet ther medh, Thet moste jw wara en gräselig förblindelse, som tesse iudar hafft haffua, ty ligger oss all största macht vppå at wij bedhie gudh ther om, at han icke kastar oss sådana blindheet vppå, ty ther fölier en ewigh fördömelse medh, Så haffua och the som for gudz ordh skul lijdha förfölielse, her stoor hugsualilse, For ty än thå the warda her på iordene hädde och försmädde,

Så warda the doch prisade aff theres himmelska fadher, thet them kommer til en ewighe äro och saligheet, Ther fore må the wara gladhe som medh Jesu Christo warda försmädde, ty the skola medh honom få ena ewigha herligheet, Loffuat och ärat ware han, AMEN.

Palm söndagh

Euangelium Matthei xxj

J then tijdhen, När the nalkades Hierusalem, och kommo til Bethphage et cetera.

Thetta Euangelium medh sine vthlegning finnes igen förste Söndaghen j aduentet.

På skäre Toorsdagh,

PAå thenne daghen, käre wener, j Christo Jesu, warder begongen j then Christeligha försambling, en åminnelse, huru wor herre Jesus Christus haffuer hallet sin ytterste natward medh sina läriungar, förra än han gick j dödhen, j hwilken natward han gaff sina läriungar mong merkelig stycke tilkenna både medh ordh och gerningar, som nw wore förlongt at vpräkna hwart for sich, Men epter thet at tijdhen nw så tilsägher aff en gammal sidh j Christenheetenne at man mera på thenne tidhen än en annan tidh om året, pläghar gå til gudz bordh, therfore wilie wij nw tagha oss thet stycke fore aff Jesu Christi natwardt, och besee, huru han thet högwerdiga sacramentet j brödh och wijn insatt haffuer, och hwad nytto wij haffue ther aff, och huru wij thet bruka skole, Til thet första, huru Jesus thetta sacramentet stictadhe wilie wij först besee hwadh Euangelisterne Matheus Marcus och Lucas och S. Paulus ther om scriffwit haffua, och äre alles theras ordh j enne summo så lydhandes om Jesu Christi natwardt. Texten.

När the åto, toogh Jesus brödhet, loffuadhe gudh, bröot och gaff läriungane och sadhe, Tagher äter, thetta är min lekamen som för idher vthgiffuin warder, Thetta görer til mijn åminnelse, Sammalunda toogh han och calken sedhan han natwardhen gioordt hade, loffuadhe gudh, gaff them och sadhe, Dricker här aff alle, ty thetta är min bloodh som är tess nyia testamentzens, hwilken vthgiffuin warder för mongom til syndernes forlatilse, Så offta som j thetta gören, så görer thet til mijn åminnelse.

Aff thesse ordh (käre wener) är thet noogh forstondandes huru Jesus thetta sacramentit stictat haffuer, så at han haffuer giffuit oss sin lakamen til at äta j brödh, och sin bloodh til ath dricka j wijn, Men sakena hwij han thet giordt haffuer wilie wij nw besee, Och är först merkiandes, ath sedhan heela mankönet war kommet vnder dieffwulen för then synd skul som woro första föräldra Adam och Eua bedriffuo, forbarmadhe gudh wor himmelske fadher sich offuer oss, och sende aff sinne blotta barmhertigheet, sin son Jesum Christum här nidh til oss, som wore j all sorg och bedröffuelse, at han skulle skilia oss widh syndena then wij vthi kompne wåre, och komma oss til rettelse jgen, at wij motte warda skickelige til at jngå j gudz rike som wij j frå falne wore, för hwilka sack skul han och loot honom lijdha dödhen, och vpwekte honom aff dödha igen, på ändalykten giorde han en sådana contract och forbund medh oss, ath om wij wille wenda oss j fråå dieffwulsens wäsende och jn til honom, och settia fulla troo och lijt til thet hans son Jesus Christus sade oss til på hans wegna, thå wille han wara oss godh och gönstigh och weta wort betsta, Och geller heela contracten och forbundet ther vppa at han wil wara oss godh och gönstig på sina sidho, och skole wij ther emoot igen, settia fulla lijt och troo ther til at han wil wara oss godh och gönstigh som han oss tilsagdt haffuer, och fölia hans sinne epter, Nw är jw jntet

feel på hans sidho, vtan thet han haffuer loffuat thet haller han fast, Men på woro sidho är stoort feel, så at wij icke kunne så forlata oss på hans löffte och tilseyelse som wij skulle, Ther före haffuer nw Christus Jesus som j then acht wardt vthsender, at han skulle komma oss på en rätt wägh igen, lagdt sich ther alla största win om medh ordh och gerningar, at han kunde komma oss til ath wij motte settia troo och lijt til gudz löffte och tilseyelse, och j bland alt annat som han ther om giordt haffuer, gaff han oss noghor besynnerlig worteekn ther til, som är dopet och thetta sacramentit j wijn och brödh, at wij skole ther aff vpueckias til at tenkia vppå hwad gott oss aff gudhi loffuat och tilsagt är, och hwad oss bör göra ther emoot igen, thet är, at wij skole settia ther fulla tro och all wor lijt til, elska gudh then sådant godt oss oforskylt aff sinne stoora obegripeligha barmhertigheet beuisat haffuer, weta halla honom for wor gunstogha fadher, fölia hans helge wilia epter, och öffua oss j thet som medh sacramenten besynnerligha teeknat warder, för ty the ey aleenast vpueckia oss j troona, vtan betydha och så hwad som medh oss skee skal, Ath thetta är saken hwar före thenne teeknen eller sacramenten stiktat äre, kan wel merkias aff scrifftenne ther om them talat warder, men epter wij nw aleenest achte tala om thetta sacramentit j wijn och brödh, wilie wij aleenest see til the ordh som ther om scriffuen äro, och lata bestå om döpelsen til en annan tijdh, Så segher nw Christus ther han thetta sacramentit stictar, Tagher och äter thetta är min lekamen then för idher vthgiffuin warder, Tagher dricker thetta är mitt bloodh som for idher vthgutit warder til syndernes forlatilse, thet gören til mijn åminnelse, thet är, Kommer j hogh och förlåter idher vppå, at min lekamen är for then skul vthgiffuin, och mit blodh vthgutit, at idhra synder skola warda ther medh forlatna, och j skolen anammade warda vthi gudz ynnest igen, Och äre sådana teekn och formanelse oss wel aff nödhenne for woro swagheet och glömsko skul, ty wij förgäte så snarligha gudz welgerningar, om wij medh gudz ordh och teeknom icke alstädes

förmanadhe warda, Och såsom thet war ingen ringa welgerning aff gudhi, at han läät oss fåå sin helga ordh och löffte, så är thetta och ingen ringa welgerning, at han ther medh haffuer oss och latit få teeknen eller sacramenten, ther wij medh vpweckies til troona, genom hwilka wij få alt thet godha som gudh oss j forbundet loffuat haffuer, icke för then gerning skul, at wij late oss lekameligha döpa, eller och lakameliga taghe til oss Christi lekamen och blodh, vtan för trona skul som ther medh fölier och then helge ande medh giffues, then alt thette werkar och gör, doch epter sådana werkning skeer genom lekamelighit ordh, och lekamelighit teekn eller sacrament, ther före tilegnar och scrifften thet sommestedz ordhena och sacramenten, såsom ther hon kallar ordhet lijffzsens ordh, thet wij doch lekameliga predike, och döpelsen kallar hon nyia födhelsens badh, thet doch lekameligha geffues, och är doch then nyia födhelsen aleenest then helge andes werk, Så haffue wij nw här fruchten och nytton aff thetta sacramentit, ath wij ther medh vpweckies j tronne, ther all wor saligheet vthi henger, ty wij warde j henne gudz barn, gudz arffuingar, Christi brödher och medharffuingar, och warde så föreenadhe medh Christo, at wij warde itt lekamen medh honom, och allom them som hans helga forsambling äro, thet är, medh all gudz helgon, thet och så
j Cor. x ther medh beteeknas, at wij alle som S. Pauel segher aff eno brödhe och enom calke deelachtige äre, Och såsom wij blijffue itt medh Christo, så bliffue wij och vtan twiffuel ther han är til ewigh tijdh, Epter nw thetta sacramentit anammas til at ther medh vpueckia troona, genom hwilka wij få syndenes förlatilse och warde retfärduge for gudhi, bruka the thetta sacramentit alt som rettast, the som kenna sich betungade aff syndener, wore them gerna qwitte, hungra och törsta epter rätferdigheeten, och äre doch swaghe j tronne, medh hwilka the alt thetta få skola, Ty är thetta sacramentit them nyttught, Ja them aleena, och icke them som ther förlata sich vppå at the äro allaredho retferduge och syndenne quitte, för ty the samma hungra icke eller törsta epter retfärdug-

heeten och syndernes förlatilse, then the mena sich allaredho haffua, Här aff måå nw merkias om thet retteligha giordt är eller ey at man medh stadhgar nödgar folkit at beretta sich om påscha tijdh, ee hwad man kenner sich haffua thenna hungren eller ey, Må och så här aff merkias, at vppenbara syndare, lösakonor och andre flere som icke achta giffua sitt onda leffuerne vthöffuer, them bör icke gå til thetta sacramentet, för ty the haffua icke heller then hungren til retferdugheetena och syndernes forlatilse, epter the än nw achta leffua j synderna, Och kan teslikes ingen wenta sich syndernes forlatilse, then icke wil aff synderna återuenda, Ther före måghe icke heller the gåå til thetta sacramentit som haffua åwund och haat til sin nesta, och wilia then icke offuergiffua, Ty wij äre alle itt lekamen, wij som alle aff eno brödhe och enom calke deelachtige äre, ther före bör jw them som j thetta sacramentit deelachtige äro, icke hata hwar annan, vtan älska och tiäna hwar annan, såsom thet ena ledhamotet tiänar thy andro, elles kunna the icke wara j thenna lekamenom, thet är, J then Christeligha församblingenne, til hwilka Christus gudz son howudhet är, Så haffuer man nw här aff hwilke til thetta sacramentit werdeligha gåå eller ey, och ligger wel macht vppå at man thetta besinnar, for ty som S. Pauel segher, then som ouerdeliga her aff äter och dricker, han äter och dricker sich til fördömelse,

Så skal man och besinna at när Christus stichtade thetta sacramentit, thå bödh han at thet skulle skee honom til åminnelse, och ther före så offta som thetta sacramentit j wijn och j brödh vthskifftes, så skal ther medh förkunnas gudz ordh och welgerningar, och ty sadhe S. Paulus, Så offta j äten aff thetta brödh och dricken aff thenne kalk skolen j forkunna herrans dödh til tess han kommer (förnim) til yterste domen, Och så haffwe wij hördt j hwad acht thetta sacramentit är stichtat, och hwad nytto wij haffue ther aff, teslikes och huru wij skole wara skickade när wij wilie gå här til, Giffue gudh som oss haffuer thetta sacramentit jnsat til godho, ath wij och så motte brukat oss til saligheet, Amen. j Cor. xj

På longafregedagh en liten predikan aff Christi pino och dödh, Och epter thet at thet nyia testamentet är vthgåt på Swensko, ther historien aff samma pino och dödh vthtrycht är, ther före läte wij för kortheetene skul ståå thet til baka, Ty man kan wel läsa historien ther hon betst aff Euangelisterne bescriffuin är, Men nw wilie wij höra hwadh frucht Christi pina och dödh haffuer affstadh kommet.

J Dagh (kära wener) warder begongen åminnelse och jhogkommelse aff wor frelsares och återlösares Jesu Christi harda dödh och pijno, Och pläghar man samma åminnelse begåå medh sorgeligha åthäffuor och ceremonier, Hwilkit (som een almennelig mening är) for then skul skee skal, at wij skole warda söriande och gråtande medh Christo som j dagh haffuer lijdhit pino och dödh, och ynka oss offuer honom som så grässeligha haffuer wordet trachterat på thenne daghen, Men om wij retzsligha wilie besinnat, thå finne wij wel ena andro sack ther til, hwij wij j dagh (doch ey aleenast j dagh vtan altijd) skole haffua sörielig åminnelse aff Jesu Christi pino, for ty retta saken finnes medh oss och icke medh honom, Wij må wel wara söriande, doch icke ther aff at han sådana haffuer lidhit, vtan ther aff at wij thet haffue åstadh kommet at han sådana lidha moste, om wij skulle haffua bliffuit salighe, Retta saken haffuer warit när oss hwij han sådana iember och widhermödho lidha moste, Och ther före är wor eeghen synd och skull retta orsaken hwij wij Christi dödh sörieligha begåå skole, Och thetta är nw först besinnandes om the sörieligha åminnelse som wij begåå på thenne daghen,

Nw wilie wij tilsee hwad oss j Christi dödh och pino besinnandes är, och haffue wij här först merkia try stycke, Thet första som wij här besinna kunne, är thet at wij see huru swåra och grofwa wore synder äre, Ja så platt haffue wij warit aff syndenne förderffuade

at intit got haffuer funnes j oss som gudhi worom himmelska fadher haffuer warit behagelighit, vtan alt thet wij haffue kunnet tenkia, tala och göra, thet haffuer alt warit honom mishagelighit, Wij haffue så warit j dieffwulsens hechtilse och wold, at wij icke eens retzliga haffue kunnet tenckia, än sidher göra thet som gott haffuer warit, vtan han haffuer regerat oss alt epter sitt sinne, och så haffuer synden warit hardt jnträdt medh oss, at wij haffue warit så til sinnes som dieffwulen är, then oss regerat haffuer, så at wor wilie och hans wilie droghe wel offuer eens, ja heela mankönet war aff syndenne platt forderffuat, och thet beuisar S. Paulus medh monga scriffter som han j thenna sack indragher til the Roma. iij Romare, ther han så segher, Then är icke til som rätferdig är, icke en, Jngen är och then som förstondigh är, jngen är som achtar gudh, Alle haffua affuikit alle samman äro onyttoghe wordne, jngen är som gott gör, icke til en, Theras strupe är en oppen graff, theras tungor brukade the til swick, Wersta eeter vnder theras leppar, theras mwn är full medh bannor och bitterheet, theras föter äre snare til ath vthgiuta bloodh, Fortryckelse och wedhermödho j theras wäghar, och fridzens wägh thå wiste the intit, Gudz reddoghe är icke för theres öghon, Aff tesse scriffter giffues oss jw noogh til kenna huru alla menniskior jfrå then minsta och til then största haffua warit så forderffuade, at jntit gott haffuer funnes j them, vtan alle haffua warit benegne til thet som ondt war aff theras första barndom, thet oss nogh giffues til kenna ther medh ath Christus Jesus leffuandes gudz son moste lijdha pijno och dödh for oss, För ty alla menniskior wore så forderffuade, at ingen kunde finnas som bota kunde thet som brutit war, ty moste gudz son sielff tagha sich thet vppå, Han droogh wåro synder på sich och medh sin harda dödh och pijno läät han påskina hwadh wij förtient hadhe, och huru mankönet platt forderffuat war, epter thet moste jw haffua warit een dråpelig sack som honom haffuer kommet ther til at han skulle tagha sich sådana iember och widhermödho vppå, Thet haffuer jw icke warit liten skadhe och forderff

som wij haffue vthi kompne warit, mädhan thet haffuer warit aff nödhenne at liffuandes gudz son skulle lidha ther så mykit om förra än wij kunde komma til rettelse igen, Och ther före haffue wij orsack nogh ther til at begåå sörielig åminnelse aff Christi dödh och pino, epter thet wij haffue warit så forderffuade at oss stodh ey annat til hielp än sådana bitter dödh oh pina, Och thetta är nw thet wij först besinna skole j thesse åminnelse, at wij haffue af synd och ondsko warit så förderffuade at oss kunde ingen hielpa aff sådana förderff, vtan Jesu Christi dödh och pijna,

Thet andra som wij her merkia kunne, är gudz stora förtörnilse offuer synderne, ty han kan ingalunde lijdha at hans helga bodh och lagh warda bruten, medh mindre han jw wil hempnas ther offuer, och see wij her j Christi dödh och pijno, at epter thet han togh sich wora sack vppå och wille swara for oss som brutit hade, straffade gudh honom bitterligha for wora synder, så at han jw icke wille at synden skulle warda ostraffadh, ja så grym och wreedh war gudh på syndena, at förra än han wille läta henne bliffua ostraffade, thå lät han sin älskeliga son, som intit illa giordt hade, lijdha sådana pijno och dödh, Och än thå Christus war sinom fadher käär aff alt hierta, wille han doch icke skona honom, epter thet han gaff sich vth for oss som syndat hade, vtan straffade honom så bitterligha for wora skul, Och ther aff kunne wij nogh merkia, huru storliga gudh warder aff syndenne förtörnat, Ja så grym är gudh offuer syndena at han lagde oss vppå en ewigh fördömelse, så at wij skulle haffua warit medh dieffuulen til ewigh tijd j helwetes maledielse för syndenes skul then wij bedriffuit hade, om wor herre Jesus Christus icke hade taghit wora sack på sich och giffuit sich j förswar for oss, Och effter thet ath han gaff sich vth for oss, thå neffste gudh wora synder så hardeligha på honom, ath när han war j örtegården och offuerlade j sitt hierta then neffst, dödh och pijno huru bittert thet war som han vndergå skulle, Thå föll han tree resor nidh på iordena och badh sin himmelska fadher ther om, at han wille skona honom och icke läta ho-

nom dricka then bittra drycken, Men thet motte intit skee, synden moste jw warda neffst, Och han wardt (for then bittra neffst han lijdha skulle) så betaghen aff ångest at han swettade blodhdropar, Aff hwilkit man jw nogh merkia kan, at thet haffuer warit een gräselig och förfärlighen nepst som han vndergå skulle, medhan han war så angse och förskrekt ther fore, Och så kan man och nogh merkia her aff, at thet moste haffua warit en gräselig grymheet och förtörnilse som sådana nepst vthgiffuit haffuer, ja thet moste och haffua warit een dråpeligh sack til sådana grymheet. Och therfore kan man nw well besinna aff Christi dödh och pijno, huru stoor wor synd warit haffuer, epter thet gudh haffuer ther aff wordet så förtörnat och nepst på sin son ther offuer, Och ther medh må man och nogh kunna besinna hwilkit jtt gräselighit förderff, nödh, iember och bedröffuilse oss haffuer warit påkommet, mädhan wij ey annars skulle kunna komma ther vth, medh mindre gudz eeghen natwrlige och enfödde son skulle lijda sådana pijno och plågho ther fore.

Thet tridhie stycke som wij j wor herres Jesu Christi pijno och dödh besinna och merkia kunne, är then store och obegripelighe kerleeck som gudh wor himmelske fadher haffuer hafft til oss arma, älende syndare, at han icke haffuer skonat sin eghen son, vtan giffuit honom j dödhen for wora skul, Thet moste jw haffua warit en oseyeliga stoor kerleck, som honom haffuer draghit ther til, at han skulle wilia medh så dyrbart ting, som war hans sons dödh och pijno, läta lösa oss igen, frå then iember, sorgh och bedröffuilse, then wij vthi kompne wore, Wij hade jw sådana medh honom icke förskyllat, for ty wij woro hans fiender, och ginge nat och dagh, stund och tima emoot hans helge wilia och bodhordh, medh hwilkit wij ey annat förtient hade vtan euinnerligh fördömilse, och licauell hade han then kerleck til oss, at han heller wille läta sin eende son lidha sådana sorg och bedröffuilse, pino och dödh, än at wij skulle warda fördömde som wij well förtient hade, Huarest finnes then som sådana kerleck haffuer til sin ouen, ath

han wil läta sin son gå j dödhen for honom?, Ney, han finnes intit, licauell hade gudh sådana kerleeck til oss, Therfore kunne wij nogh merkia at ingen haffuer warit til, then sådana kerleck haffuer hafft til oss, som wor himmelske fadher och hans enfödde son haffua
Johan. iij hafft til oss, och ty sade Christus sielff, Så haffuer gudh älskat werldena, at han gaff vth sin eenda son på thet at hwar och en som troor på honom skal icke förgåss, vtan få ewinnerlighit lijff, medh hwilken ordh han giffuer til kenna bådhe then store kerleek som gudh haffuer hafft til oss, och så teslikis then nytto och gagn som wij haffue hafft ther aff at han haffuer lijdhit dödh och pino, Och haffuer gudh wor himmelske fadher nogh latit påskina at han hade oss kääer, mädhan han icke skonadhe sin eenda son, then han aff hiertat kääer hade, vtan gaff honom j sådana forsmädeligh och bitter dödh och pino for woro skul, och läät honom så trachteras som han hade warit en ogerninges man, Och kunde han ey större kärleek beuisa oss och hade ey bettre och dyrare ting giffua vth för oss, än han j thet stycke giordt haffuer, Ther före må wij wel förtrösta oss ther vppå at han haffuer oss kääer och vnner oss gott, mädhan han for woro skul haffuer thetta giordt, Christi dödh och pina är oss noogh wist teekn til gudz ynnest och kerleek,

Ytterlighare käre wener, epter thet wij nw hördt haffwe hwad wij besinna skole j Christi dödh och pijno, Så wilie wij och nw offuerwägha hwad nytto och gagn wij haffue ther aff, och trychte Christus thet nogh vth j förberörda ordh ther han sadhe at han haffuer för then skul warit vthgiffuin at wij icke skola förgåss, vtan få itt ewinnerlighit lijff, Wij wore medh synd och ondsko så besatte, at jntit gott war j oss, vtan wij wore bådhe til lijff och siel platt forderffuadhe, och ther til wore wij j gudz ogönst och wredhe, at oss ey stodh annat före än en ewigh dödh och förmaledielse, så at medh oss war thet platt vthe, dieffwulen som foor epter wort förderff, hade oss j sine macht, och war thå medh oss ingen rådh på ferde, vtan ath wij jw skulle haffua förgåss och sunket nidh til heluetes åffgrund, Men nw haffuer gudz son wordet

vthgiffuin, på thet wij icke skulle förgåss som tilrådt war, vtan få ewinnerlighit lijff, Och thet är nw retta fruchten aff Christi dödh och pijno, at wij genom them äre skilde widh woro synder, dieffuulen, heluitit och then ewinnerligha dödhen, och haffue fåått gudz wenskap igen, Christus haffuer medh sin bloodz vthgiutelse och then harda neffst som han lijdhit haffuer, affplanat wora synder, och taghit oss jfrå then ewigha nepsten som wij fortient hadhe, Han haffuer genom sina swagheet (oss til godho) offuerwunnet then starka kempan alles wor hedska fienda dieffuulen, han haffuer medh sin dödh dräpet och om intit giordt then dödh wij skulle haffua lijdhit til ewigh tijdh, Och han haffuer medh sin dödh och pijno blijdkat wor himmelska fadher then wij fortörnat hadhe, Thetta är oss jw en merkeligh nytta och gagn, ja itt sådana gagn och frucht then all wor saligheet henger vthi, Ty må wij gladheliga loffua och prijsa wor himmelska fadher, som sin älskeligha son för oss vthgiffuit haffuer, ther oss så stoor nytta och gagn affkommet är,

Teslikes skal man och besinna, at såsom Christus haffuer lijdhit dödh och pijno för oss, och forskaffat oss ther medh then nytto och gagn som nw omtalat är, Så haffuer han och giffuit oss epterdöme ath wij och lijdha skole sorg och bedröffuelse som han för oss lidhit haffuer, ty han är wor herre och mestare, Nw är jw icke tiänaren offuer sin herra, ey heller läriungen offuer sin mestare, Haffuer han lidhit så moste wij och lidha, och såsom han haffuer offueruunnet dieffuulen, dödhen, heluetit och affplanat syndena, hwilkit han alt giordt haffuer genom sitt lijdhande, dödh och pijno, Så skole wij och medh then sorg och bedröffuelse som wij lijdhe (doch genom then krafft som gåår aff hans lidhande) offuerwinna dieffuulen, dödhen, heluetit och nidhertryckia syndena j oss, ath hon icke fåår framgong, Och såsom Christus war hudhflengder och näglader på korset för woro synder skul, och haffuer så hengdt på korset j alsom största pijno och werck, sorg och bedröffuelse, til tess han på thet sidzsta gaff vp andan och bleeff dödh, Så skole wij och kors-

festa wor gambla Adam, thet är, the oonda lustar och syndeligha begiärelse som wij haffue fåått aff wor forfadhers Adams synd, och läta them icke haffua sin wilia, vtan nägla them widh korset medh Christo, thet är, genom sorg och bedröffuelse oss påkommer halla them j fortryckelse til tess the döö på korset såsom Christus för theras skul dödher är, och begraffua them medh honom på thet wij måghe medh honom vpstonda nyia och odödheligha menniskior som han är.

Så haffue wij nw hördt (käre wener) rätta sakena hwij wij begåå åminnelse j dagh aff wor herres Jesu Christi dödh och pijno, thet är, på thet wij skole lära besinna thet stora armood och vselheet som wij vthi kompne wore för syndenes skul, epter thet wij jw måghe kunna merkia at oss haffuer leghat stoor nödh, iember och bedröffuelse på halsen, mädhan leffuandes gudz son läät sich thet så högdt bekosta, och ladhe sich thet så när at han wille lösa oss så dyrt igen, thet moste jw haffua warit en dråpelig sack, at han skulle giffua sich j så bittra pijno och dödh, Ja wij haffue ey så sielffue kunnet besinna wordt armood och vselheet som han thet besinnat haffuer, ty haffuer han lätit oss förstå genom sin bittra dödh och pijno, hwadh mödha och arbete ther hörde til förra än wij kunde komma ther vth, Ther fore må wij wel söria offuer oss sielffua och icke offuer honom, och begå sörielig åminnelse aff wor eeghen vselheet och armodh, ath wij skole haffua kommet på sådana skadha och forderff at oss stodh ey annat til hielpa, vtan leffuandes gudz son wor herre Jesus Christus moste lijdha ther så mykit före, Aff hwilkit wij och beskodha måghe gudz grundlösa barmhertigheet och kerleek han hafwer hafft til oss, at han heller wille läta sin son lijdha sådana sorg och bedröffuelse, pijno och werck, än han wille at wij skulle bliffua fortappade, Hoo kan honom noghon tijdh til fullo takka för sådana welgerning? Men gudhi worom himmelska fadher medh sinom älskeligha son Jesu Christo och them helga anda wari loff hedher och ära j ewigheet. Amen,

Påscha affton een lijten predikan.

J Gåår beginge wij (käre wener) åminnelse aff wor herres Jesu Christi dödh och pijno, men j dagh begå wij åminnelse aff hans begraffning huru han hafwer thenna daghen öffuer leghat dödh j graffuenne och hallet en rett hwilo dagh, och epter thet han hafwer thenne daghen offuer hwilat sich, hwilken dagh som när then judeska almoghan högtidhelighen war epter gudz bodh, så at the intit träldoms arbete göra motte, vtan the skulle platt halla vppe medh sådana arbete, och ty kallades han Sabbath, thet är hwila eller hwile dagh, Ther före wilie wij nw noghot tala om thenne Sabbaths eller hwile daghen, epter man her haffuer tilfelle ther til, Och är först merkiandes, ath jbland tiyo gudz bodhordh war thet, thet tridhie bodhet, at Sabbaths daghen skulle hallen warda, och wardt samma bodh offta fornyiat och repeterat j scrifftenne, Och kan Sabbaths daghen j tweggia handa motto warda hallen, inwertes och vthwertes, eller och andeligha och lekamligha, Lekamligha eller vthuertes warder han hallen när man vppehaller aff thet vthuertes arbete som man andra daghar bruka pläghar, och så hölle judanar Sabbaths daghen, ty thet war them aleena aff gudhi budhit, at the honom halla skulle, Men inwertes eller andeligha warder Sabbaths eller hwilo daghen hallen, när man vppehaller aff syndenne, och j så motto är han allom menniskiom budhin som wij nw höra wilie, Och på thet wij kunne teste better komma här vnder forstondet, skole wij först merkia, at när gudh hadhe skapat all ting menniskionne til godho, och skickat henne ther offuer, at hon skulle wara en herre offuer all the andra creaturen, gaff han henne sin helge wilia til kenna ther hon skulle retta sich epter, och så lenge som hon bleeff stondandes widh thet gudh hadhe henne forelagdt, stoodh alt j sin rätta skickelse medh henne, och then helge ande regerade henne så at hon all ting hadhe j then brukning som the aff gudhi wore skickat til, och all ting wore henne

lydhig som them borde wara sinom herra then gudh hadhe satt offuer them, Men strax menniskian trädde j fråå gudz bodh och war honom olydigh, week then helge ande som henne regera skulle ifråå henne, så bleeff strax itt feel j then ordinantie och skickelse som gudh skapat hade, och menniskian wardt sielff så befengd aff synd och ond begierelse, at hon intet kunde hwarken tenkia, tala eller göra thet som gudhi war behagelighit, vtan begynte til ath misbruka all the ting som gudh hadhe giordt henne en herra ofwer, och behölt icke thet minsta än sidher thet största j then brukning som thet retzligha war aff gudhi skickat til, Nw wil jw gudh ath all ting skole blijffua j the skickelse och brukning som han haffuer skapat them til, men menniskian är medh synd och ondzsko så besatt, at hon ingen ting kan bruka rett, ty bådhe hennes wilie och forstond är kommet aff then rätta wäghen, så at hon icke eens kan haffua lust och wilia til thet gudhi är behagelighit, Ther före kommer nw gudh och biudher henne at hon skal halla vppe och haffua hwilo, så at epter hennes wilie, sinne och förnufft ingen ting kan bruka rätt, så skal hon så halla vppe at hon platt ingen ting brukar epter sin eghen wilia, sinne och förnufft, vtan läter gudh regera sich, at all ting warda brukat epter hans wilia och icke epter hennes, När nw menniskian så fornidhrar sich at hon platt ingen ting tagher sich före medh tankar, ordh eller gerningar epter sitt eeghet sinne eller wilia, vtan gör alt epter gudz sinne och wilia, thå haller hon rätt Sabbath eller hwile dagh, ty hennes oonde och syndoghe wilie och sinne som all ting pläghar misbruka, ligger thå nidhre och hwilas och gör intit, och gudz sinne och wilie gör thå alt samman, Så haller nw menniskian thå rätt Sabbath eller hwilo, när hon intit gör epter sitt sinne och begier, vtan alt epter gudz sinne och wilia, och thet är halla vppe och haffua hwilo aff syndenne, Och äre alla minniskior plichtige til at halla sådana andeligha hwilo, och thet skal skee altijdh, Men then vthuertes hwilan s[illegible]edde ena reeso hwario wiku på siwnde daghen, hon war aleenast judomen budhin j thet gambla testa-

mentit och geller nw intet meer, och hon war endeels en figura til then andeliga hwilon ther nw ey behöffues omtalas, Och än thå at gudh haffuer högligha budhit menniskionne at hon skall halla sådana andeligha hwilo som nw sagdt är, så är doch synden och ond begiärilse så hardt instighin medh menniskione, at hon icke kan göra thetta bodhordhet fyllest, medh mindre at then helge ande kommer j hiertat och nidhertrycker syndena som ther jnne regerar, och jw meera then helge ande kommer ther jn, jw meera synden förtryckies, och twärdt om, jw mindre aff andanom kommer j hiertat, jw mera rasar och regerar synden, Nw warder och anden aldrigh så fulkomeligha giffuin j thetta leffuernet, at synden warder aldeles nidherlagd, medh mindre hon jw forhindrar menniskiona at hon icke kan halla then hwilo som gudh henne budhit haffuer, Och therfore warder thetta bodhet aldrig rätzligha hallet så lenge menniskian är liffuandes här på iordene, Men när hon döör bort aff thetta timeligha leffuernet, thå begynnar thenna hwilan fulkommeligha wardha hallen, Nw epter thet Christus Jesus toogh sich woro sack vppå, och wille vpfylla thet oss fattades, så hölt och fult giorde han sinom himmelska fadher så thetta bodhordhet som all annor bodh för oss, och än thå han sielff ingen synd hadhe som honom hinder giorde j then Sabbath eller hwilo som gudh budhit hade, doch epter thet han hade taghit woro synder på sich til at göra fyllest for them, så moste han thå likauel leggia them nidh medh dödhen, hwilkit han och så gioorde, Ty at alla wora synder låge honom så hardt på halsen, at han icke kunde vnduika medh mindre han moste jw så leggia them nidh som them borde leggias nidh, at the blijffuo om intet, hwilkit han och gerna giorde, Ther fore leedh han nw dödhen, på thet at the skulle döö medh honom, och bleeff så hans dödh syndernes dödh, ther een rätsinnog hwila epter folgde, så at synderna nw icke haffua then macht (när wij halle oss jn til Christum) at the kunna halla oss j träldom och gudz förtörnelse som til forenne, vtan ther är bliffuen een hwila, Och ty haffuer Christus nw leghat thenna daghen offwer dödh j

graffuenne, och haffuer hallet en rätt Sabbath eller hwilodagh, och haffuer doch leffuat j andanom, och är sedhan vpstonden en nyy menniskia.

Såsom nw Christus Jesus är dödh for syndernes skul, och synderne äre dödha medh honom genom hans dödh, Så skole wij och wara dödhe ifrå syndenne, at wij icke lydhe henne epter, vtan göre alt epter gudz sinne, Och halla ena rätta och sanskylligha hwilo, at såsom Christus haffuer leghat j graffuenne ther synden haffuer nidherlagd warit och om intet giord, så skole wij och andeligha begraffuas medh honom, och haffua hwilo nidhertryckiandes ther medh syndena, Och therfore segher S. Paulus at wij warde medh Christo begraffne genom dopet, på thet wor gamble Adam, som är thet gambla syndogha wesende som wij aff woro första föräldrer fåt haffue, skal nidherleggias och om intit göras, ther een rätt Sabbath affkommer, och wij sidhan moghe medh Christo vpstå nyie menniskior, Och epter thet ath wor gamble Adam som är thet syndawesendet som wij haffue, skal j döpelsen begraffuas medh Christo så ath han sidhan icke skal rådha och regere epter sin wilia, vtan wara dödh och haffua hwilo såsom Christus som for syndenes skul dödh war hade hwilo j graffuenne thenne dagh öffuer, Therfore hadhe wora förfädher först j Christenheetenne, thet så skickat, at döpilsen aleene skee skulle på pascha affton som är j dagh, och piensdagha affton, och tess emillan om året wardt ingen döpt, vtan nödhen så tilkraffde, at then som odöpt war lågh på sin sota säng eller annat sådana, ther fare war til hans lijff, Och wille förberörde wore förfädher ther medh tilkenna giffua, at såsom Christus Jesus lågh thenne dagh offuer begraffuen, så skulle och the som j dagh döpte worde begraffuas medh honom och vpstå nyia menniskior medh honom, Och thet giffues och tilkenna medh the ceremonier och vtwartes åthäffuor som the stichtade j kyrkione på thenne daghen, som är medh funt wigning liws och annat sådana, hwilkit alt skeedde for theres skul som thå döpte worde, Så war thet medh thet stora påscha liwset, medh

hwilkit the wille betekna Christum som foregick, och the andre som nydöpte wore gingo j process epter medh theres brinnande liws, beteknandes, at såsom Christus gick fore medh itt gott exempel, så skulle the och medh theres brinnande lampor wandra j itt gott liffuerne epter honom, Och ginge the tesse hela wikona offuer j process j hwit cledhe och brinnande liws til funten, Hwilka ceremonier wij än nw halle, än thå ganska få äre the som vrsprunget weta til sådana ceremonier, The ceremonier som for theres skul skeedde som thå döptes, behalle wij, men döpelsen som ther medh skee skulle, äre affkommen, Och epter thet wij j dagh begå åminnelse aff Jesu Christi begraffning, så skole wij och tenkia ther vppå at wor syndigha begierelse och onde wilie skole wara begrafuen medh honom, at the epter thenne dagh icke skola rådha och regera som the her til dags giordt haffua, Och for then skul äre wij döpte, at wordt syndawesende skal medh Christo wara dödt och begraffuet, och wij skole medh honom vpstå och föra jt gott och heligt liffuerne, och sidhan besittia medh Jesu Christo wor frelssare, ena ewigha glädhe, Amen, Amen.

Enden på Winterdelen.

Påscha dagh

Euangelium Marci xvj.

J Then tijdhen thå Sabbatz daghen framgongen war, gingo Maria magdalene, och Maria Jacobi, och Solome, Och köpte welluchtandes krydder, på thet at the skulle komma och smöria honom, Och på then ena Sabbatz daghen kommo the til grifften ganska bittidha thå solen redho vpgick, och sadhe emellen sich sielffua, Hoo skal affueltra oss stenen fråå grifftenes dör? och thå the sågho til, sågho the stenen wara affweltradhan, then ganska stoor war, Och när the jngogne waro vthi graffuen, sågho the en vng man sittiandes på höghra sidhon kläddan vthi herlig hwijt klädhe, och the woro förfäradhe, Thå sadhe han til them, Warer icke förfäradhe, j söken Jesum aff Nazareth som korsfester war, han är vpstonden, han är icke här, Sy rwmmet ther the hadhe lagdt honom, men gåår bort och seyer hans läriungar och Petro, at han gåår fram före idher vthi Galileam, ther skolen j få see honom som han idher sagdt haffuer,

På thenne daghen (käre wener) warder begongen högtijdh aff wor herres Jesu Christi vpstondelse aff dödha, Hwilken högtijdh oss allom är een ganska gladhelighen högtijdh, at dödhen, synden, heluetit, dieffwulen och alt thet oss skadhelighit war, är nw genom samma vpstondelse offuerwunnit, så at the icke kunna här epter wara oss skadhelighe, vtan heller moste (wilia the eller

wilia the ey) tiena oss til godho, Så krafftheligha haffuer Christus Jesus begåått wår saligheet, at wora fiendar som oss haffua warit alla skadeligast, the moste nw tiena oss til thet betzsta, som wij här epter höra wilie, Och nw wilie wij besee huru Euangelisten bescriffuar thenna vpstondelse, Och än thå at texten är claar noogh j sich sielff, Så haffuer man doch här noghot til at besinna, som är, på hwad dagh thetta ärende skeedde, Och segher här S. Marcus at thå sabbaths daghen war framlidhen som war j gåår, på then ena sabbaths daghen som är j dagh, kommo qwinnorne til graffuena medh dyrbar smörielse, til ath smöria Jesu lekamen, Och skal man här först merkia at Euangelisten segher här daghen före epter thet judeska settet, för ty the begynte daghen om afftonen til forenne, Så at sabbaths daghen som är lögherdaghen, begynte the om fregedags afftonen thå solen gick nidh, och om lögherdaghen thå solen gick nidh, begyntes söndaghen, och så fram ååt heela wikuna, så at natten jw gick altijdh for daghen, och hwar dagh hadhe sina hela natt for sich och ingen epter sich som honom tillydde, Teslikes skal man merkia ath jwdhanar reknade daghanar j wikune jfrå sabbaths daghen, så at söndaghen kallade the then ena eller första sabbaths daghen, månedaghen then andra sabbaths daghen, så tridhie, fierde och femte hela wikuna vth, Och ther före segher nw Euangelisten, at thå sabbaths daghen framlidhen war, gingo noghro qwinnor til och bereedde welluchtandes krydder, hwilka qwinnor som wore Maria magdalene, och Maria Jacobs modher, och then tridhie heet Salome, Tesse quinnor kommo på then förste sabbaths daghen som j dagh är, bittidha om morgonen til graffuen ther Jesus begraffuen war, medh the smörielse som the bereedt hade, j then acht at the skulle smöria hans lekamen epter som plägsidh war ibland iudarne, at när nogher merkelig man dödh war pleghade the smöria hans lekamen medh welluchtande crydder, När nw tesse quinnor wore på wäghen til graffuene, sade the emillan sich, Hoo skal weltra oss stenen ifrå graffuenne for oss?, for ty när Jesus wardt begraffuen, thå weltrades en stoor

steen for graffuena, Och när the sågho til, war stenen frå weltrader, och the ginge in j graffuena, och fingo ther see en vng man sittiandes på högre sidhona, cläddan vthi härligit hwijt clädhe, och worde förfärade, Men han badh them at the icke skulle wara förfärade och sadhe til them, J sökien Jesum aff Nazareth som korsfester war, han är icke nw her, ty han är vpstonden, Seer her är rumet ther the hade lagdt honom, Så gåår nw bort och seyer til hans läriungar och til Petrum, at han gåår fram före ååt, vthi Galileam, ther skole j få see honom, som han sade idher förra än han ledh dödhen, Och thetta är nw korteligha meningen j texten, Nw wilie wij och (käre wener) tilsee hwad lärdom oss giffuin warder j Jesu Christi vpstondilse.

Och är oss först merkiandes at såsom wor herre Jesus Christus haffuer giffuit sich j dödhen for oss, på thet at wij skulle warda försonade och förlijkte medh wor himmelska fadher then wij förtörnat och emoot brutit hade, så är han och vpstonden for wora skul, på thet at wora fiender synden, dödhen, dieffuulen, helwetet, skulle ingen macht haffua öffuer oss, vtan at wij skulle wara them offuermechtige, och bliffua godhe, frome och rättferdige menniskior, föra itt gott liffuerne och nidhertryckia syndena, och ther-
Roma. iiij fore segher S. Paulus at Christus Jesus wardt vtgiffuin for wora synder skuld och wardt vpwäkt igen aff dödha, for wora rettferdigheet skul, Thet är, For then skul haffuer Christus lidhit dödhen, at han skulle göra gudhi fyllest for thet wij brutit hade, och förlika oss medh wor himmelska fadher Och for then skul är han vpstonden aff dödha, at wij som for syndenes skul, wore onde orettferdige och dödhenom vndergeffne, skulle warda godhe, rätferdige och få leffua ewinnerligha, Så haffuer nw Christus medh sin dödh nidherlagdt wora synder och döödh, och är vpstonden aff dödha en segherman, then ther syndh, dödh, dieffwul och helueti, oss til godho offuerwunnet haffuer, så at the här epter ingen macht skola haffua til at göra oss skadha, Ja så krafftig haffuer Christi dödh och vpstondelse warit, at synd, dödh och dieffwul som al-

tijd pläghade wara skadelighen, äre nw ey aleenast så nidherlagde at the icke kunna göra oss skadha, vtan the moste och tiäna oss til godho, For ty synden, hwilkens natur är ath dräpa oss och komma j fördömelse, när wij henne och hennes onda art besinne, begynne wij fruchta gudh som syndennes hempnare är, och fly til Christum haffuandes then troo at han syndena borttaghit haffuer, och bekenne skröpeligheeten wara när oss, och all wor saligheet stå j gudz barmhertugheet genom Christum, Så är thå synden kommen oss til godho j thet hon haffuer tilfelle warit til at wij må kenna oss sielffue, ödmiwka oss och fruchta gudh, hwilkit begynnelsen är til wor saligheet, Sådant kan nogh beuisas medh monga helga men som ther aff ath the haffua fallet j synd äre sidhan ödmiwkne wordne, och mykit starkare blijffne j tronne och rätfärdigheetenne än the noghon tijdh wore til forenna, Dödhen tienar oss och nw til godho, för ty han är nw genom Christi dödh och vpstondelse, worden en rätt ingong til lijffuet, Så at oss är nw intit skadheligit vtan heller nyttigt at wij döö, Ty när wij döö, thå begynne wij retzliga leffua, Genom dödhen gå wij til liffuet, Teslikes nödhgas och dieffwulen tiäna oss til godho, ty han skyndar oss all sorg, iemmer och bedröffuelse vppå j then acht at han wil förderffua oss, Men hans onda vpsåt fåår icke framgong, vtan ther han meente wilia göra oss skadha, ther gör han oss gagn, för ty sådana sorgh och bedröffuelse som han legger oss vppå komma oss til godho, så at wor gamble Adam och syndogha begierelse warda ther genom dödhat och om jntit giordt, och ther före tiänar dieffwulen oss til godho som sådana åffstadh kommer, Och thetta alt haffuer Christi dödh och vpstondelse oss begåt och förwerffuat,

Til ytermera förclaring hwad wor herres Jesu Christi dödh och vpstondelse aff dödha oss til nytto är, skole wij besinna, at såsom Christus bleeff dödh och begraffuen, och kunde doch icke aff dödhenom behollen warda, vtan offueruan dödhen och stoodh vp och fick itt sådant lijff igen at han intit meer kan döö, Så få och wij som troo på honom ther j genom macht til at dödha och

nidhertryckia wor gambla Adam, thet är wort syndigha wäsende medh sin onda begierelse, och bliffue honom offuerhenduge, såsom Christus dödhenom offuerhendigh wardt, och få wij teslikes macht til at vpståå til itt nytt rätferdigt och helight leffuerne, Jntit aff tesso kunne wij göra vthaff oss sielff, vtan Christum niwte wij thet ååt, then for woro synder skull bleeff dödh, och för wore retferdning skul krafftеligha vpstodh medh en äreful segher offuer synden, heluetit och dödhen, Och warar thenna wor gambla Adams dödhelse j oss så lenge wij leffue, j fråå then tijdh wij först Christne warda alt jn til dödhen, så at wij medh them helga anda then wij genom troona på Christum fått haffue, daghliga dags dödhe och nidhertryckie samma wor gambla Adam til tess wij på sidstonne lekameligha döö, thå gåår then gamble Adam plat vnder och bliffuer borto, Sammalunda stå wij och vp dagh frå dagh jfråå thet gambla och syndugha leffuernet til itt retferdight och Christelighit leffwerne, och bliffue nyia menniskior, än doch samma vpstondelse icke retzsligha fulkompnas förra än på then ytterste daghen när sielen kommer til kroppen igen, then intit qwart haffuer aff thet gambla wäsendet eller ondskonne, och kan för then skul jntit meer döö, såsom Christus ey heller meer döör, vtan fåår lijffua medh honom ewinnerligha, och j så motto äre wij bådhe dödhe och vpstondne j Christo, och behöffue wij icke troo at noghor får thenna vpstondelsen til ewinnerlighit lijff medh Christo, then icke til förenne medh hans gambla Adam dödh är j Christo, och teslikes vthi itt rätferdigt leffuerne vpstonden medh Christo, Ther före ligger oss macht vppå at wij altijdh kunne dödha wor gambla Adam och woro ondzsko ther wij medh födde äre, och thet onda leffuernet som ther aff folgt haffuer, och tackom honom j hwilkens macht wij thet göra kunne, och skole teslikes hålla oss ther
Ro. vj fore som S. Paulus segher, at wij äre platt dödhe jfrå syndenne och leffuom gudhi genom wor herra Jesum Christum, äre wij nw dödhe jfrå syndenne, skole wij jw icke åter leffua j henne vtan fly henne, som är hoor, moord, rooff, gyrugheet, åwund, ilwilie, haat,

nijt, kijff, trättor, edhar, bannor, högfärd, argheet, tiwffuerij och annat sådant, som wor gambla Adams fruchter äre, Och epter wij leffue gudhi som S. Paulus segher, så skole wij och leffua epter gudz sinne, och öffua oss vthi the ting som thet nyia leffuernet tillydher, som är j kerleek, barmhertigheet, kyscheet, tolamood, ödhmiwkheet och haffuom wenskap så mykit som til oss ståår medh hwar man, för ty alt sådant hörer thet nyia leffuernet til, hwikit the haffua som vpstondne äre til itt nytt leffuerne medh Christo, och teslikes framdeles medh honom vpstå skola på ytersta daghen til itt ewinnerlighit lijff, hwilkit oss allom vnne gudh wor himmelske fadher sich til loff och prijs j ewigh tijdh AMEN.

Annan dagh påscha

Euangelium Luce xxiiij.

J Then tijden, Twå vtaff Jesu leriungar ginge på samma daghen til en stadh som lågh widh sextiyo stadier wegs frå Hierusalem, benemd Emaus, och the talade hwar medh annan om alt thetta som skeedt war, Och så hende sich thå the talades widh och befrågade hwar annan, nalkades och Jesus och gick medh them, Men theras öghon woro forhollen at the icke kende honom, Thå sade han til them, Hwad är thet for taal som j haffuen idher emellen widh j gåå och ären bedröffwadhe? Thå swarade en thera som heet Cleophas och sadhe til honom, Est tu aleena jbland fremmande men j Hierusalem som icke weet hwad ther skeedt är j thenna daghar? Sade han til them, Hwad? Sade the til honom, Om Jesu Nazareno som war en prophete, mechtig bådhe j gerningar och ordh for gudhi och alla folkena, och huruledhes the öffuerste presterna och woro formen offuerant-

uardade honom j dödzens fordömelse, och korsfeste honom, Men wij hadhom hop at han skulle wara then som forlossa skulle Jsrael, och offuer alt thetta är nw tridhie daghen sedhan thetta skeedde, och noghro qwinnor vthaff wora haffua forskrekt oss, the ther bittida om morgonen hade kommet til graffuena, och thå the icke funne hans lekamen, kommo the och sadhe at the och ängla syn seedt hade, the ther sacht hadhe at han leffde, och noghro aff them som medh oss woro gingo bort til graffuen, och funno så som qwinnorna sagdt hadhe, men honom funno the jntet, Thå sadhe han til them, O j galne och seenhiertadhe til at troo vthi alt thet som propheterne sagdt haffua, skulle icke Christus sådant lijdha och sedhan jngå vthi hans herligheet? Och begynte han på Moyses och alla propheterne, och giorde vthtydelse for them j alla scriffter som wore om honom, Och the begynte nalkas jn til stadhan tijt som the wille, och han loot som han wille gå lenger fram, och the nödgade honom seyandes, blijff när oss for ty thet lijdher ååt afftonen, och daghen är forlidhin, och så gick han jn til ath blijffua när them, Och thet begaff sich när han sat til bordz medh them, toogh han brödhet och welsignade gudh och bröot thet och fick them, och theras öghon öpnades at the kende honom, och så forswan han vtur theras syn, Och sadhe the emellan sich, War icke wort hierta brennande j oss thå han talade medh oss j wäghen och vthtydde oss scriffterna? Och j samma stundenne stodhe the vp och gingo til Hierusalem jgen, och funno försambladhe the älloffua, och the som medh them wora, the ther och sade, Herren är sannerliga vpstonden, och är synter aff Simone, Och the fortelde hwad medh

them skeedt war j wäghen, och huru han wardt kender aff them j thet han bröot brödhet,

THetta helga Euangelium (käre wener) är så clart j sich sielfft at her icke görs behooff long vtlägning vppå, Och scriffuar Euangelisten tilförene j samma capitel, at Maria Magdalena och Johanna och Maria Jacobi och noghra andra medh them, hade kommet bittidha til Jesu graff och hade ther fåt swar aff änglanar at Jesus war vpstonden aff dödha, och befalning at the sådana seya skulle for Jesu läriungar, hwilkit the och så gorde men läriungane hölle thet for galenskap, Och thetta skeedde på then första sabbaths daghen som war j gåår, Thå på samma daghen ginge twå aff läriungana frå Hierusalem til en stadh som heet Emaus liggiandes widh twå milor ifrå Hierusalem, och the gingo j wäghen och talades widh om thet som j the daghar war skedt medh Jesu, och när the sådana tal hade, kom Jesus til them, men the kende honom intit, Thå sporde han them til huad thet war for taal som the hade sich emellan och woro så bedröffuade, Thå swarade en aff them som heet Cleophas och sade, Estu aleene ibland the fremmande men som j tesse daghar haffuer warit j Hierusalem och weet icke hwad ther skeedt är? Thå sporde han hwad thet war, Och the sade honom om Jesu Nazareno som war en mechtigh prophete bådhe j ordh och gerningar, och huru han hade wordet korsfester, och huru the hade hoppas ther vppå at han skulle haffua warit then som skulle haffua giordt Jsraels almogha frij igen, och sade the ytterligare huru noghra aff theres quinnor hade warit widh grafuen och fåt swar aff änglar at han leffde, Thå straffade Jesus them och sade, O j galne och seenhiertade til ath troo thet som propheterne sagdt haffua, och bewijste thet, medh thet som Moses och propheterne scriffuit hade, at Christus skulle sådana lijdha och så gå in j sina herligheet, Och när the nalkades stadhen tijt the wille, lätz han som han wille gå lenger fram, men the nödgade honom bliffua quar när sich ty daghen war förlidhin, Och när han satt til bordz

medh them, togh han brödhet och welsignade gudh, bröt thet och fick them, Och så öpnades theres öghon at the kende honom, och han förswan vthur theres öghon, Och sade the sich emellen war icke wort hierta brinnande thå han talade medh oss j wäghen och vttydde oss scrifftena? Som the wille seya, Wij motte jw well haffua kendt honom hoo han war, epter thet han så krafftigh lerdom hade at han giorde wort hierta brinnande, Och the stodho strax vp och ginge til Hierusalem igen, och vnderuiste the andra läriungana hwad medh them skedt war, Och thetta är nw meningen j texten som wij nw hörde.

J thetta helga Euangelio (kärę wener) giffues oss en merkeligh lärdom fore, Först see wij her såsom j en spegil j tesse twå läriungane, huru litit wij förstå och besinna kunne the ting som gudhi tilhöra, ty tesse läriungar, ja alle the andre och så hade tijdt och offta hördt at Jesus skulle vpstå aff dödha igen på tridhie daghen, han hade jw monga resor talat ther om for them at the motte haffua sat ther troo til, Teslikis hade och theres quinnor fåt swar aff änglana at han war vpstonden, men the trodde thet intit vtan hölle thet for galenskap, Och therfore straffade Jesus them och sade at the woro galne och seenhiertade til at troo, Så äre wij och alle seentrooghne, och kunne ingen ting besinna som wor saligheet tillydher, förra än thet warder så gångandes medh oss, som thet tilgick medh thesse twå läriunganar, För ty wij see at the icke haffua kunnet rätt besinnat ath Christus then sanne frelsaren som the lenge hadhe förbidhat, skulle lijdha pijno och dödh förra än han kunde komma til then herligheet som han hadhe när sin himmelska fadher, Och ther före moste the nw warda först vnderuiste aff gudz ordh, genom hwilken the sådana skulle lära besinna, och när the nw finge höra gudz ordh som Moses och propheterne om Christum scriffuit hade, thå wordo theras hierta vptänd och wordo brinnande som til förenne woro förkolnat och seentroghen, Then nytto och gagn hadhe the ther aff at the finge höra gudz ordh, och scrifften wardt them forclarat, ath theras hierta wordo brinnande, som the sielffue sadhe när Jesus forswan

vthur theras öghon, War icke wort hierta (sadhe the) brinnande j oss thå han talade medh oss j wäghen och vthtydde oss scriffterna? Ther före skole wij och gerna höra gudz ordh på thet at wor förblindadhe och forstockade hierta, mogha vptend och brinnande warda j een sanskylligh troo och kärleek, Teslikes skole wij och altijdh gerna handla och tala om Christum Jesum, ää hwad Mat. xviij wij äre gongandes eller stondandes, ty han wil thå wara ther när oss, som han och sielffwer sagdt haffuer, ath ther twå eller tree komma til hoopa j hans nampn, ther wil han wara jbland them, som han och gioorde här, ther the twå läriungana ginge och taladhe om honom, ther nalkadhes han til them och gaff sich j handel medh them, Så gör han och oss, ther wij forsambles j hans nampn til ath tala och handla om honom, tijt kommer han til oss, och thet är oss icke vtan frucht at han kommer til oss, for ty han giffuer oss itt rett forstond j sin helga ordh, som han här giorde thesse twå läriungana, Och än thå ath wor öghon äre oss forhollen til en tijdh, så at wij icke kenne honom, så skils han doch icke jfrå oss förra än han bryter brödhet för oss, thet är, han giffuer oss sin helga ordh som är thet sanna brödhet j wor hierta, aff hwilken wor andeligha öghon och forstond lära kenna honom, Och är thet stoorligha aff nödhenne ath Christus kommer til oss, för ty oss är omögelighit ath wij skulle rätt kunna lära kenna honom förra än han sielffuer kommer til oss och giffuer oss itt rätt forstond, Nw haffuer han jw loffuat thet vth at ther wij komme til hopa j hans nampn, ther wil han komma til medh, ther fore skole wij altijd gerna tala om honom, ty ther fölier frucht epter som nw sagdt är, Honom skee prijs j ewigheet. Amen,

Tridhie dagh Påscha

Euangelium Luce xxiiij.

J Then tijdhen, Stodh Jesus mit j bland them, och sade til them, Frijdh wari idher, Thå wordo the

förfärade och fruchtade menandes at the sågho en anda, Thå sadhe han til them, Hwij ären j bedröffuadhe, och hwij vpstigha sådana tankar vthi idhor hierta? Seer på mina hender och mina föter ath thet är iach sielff, tagher på mich och skodhen, för ty anden haffwer icke kööt och been såsom j seen mich haffua, och thå han hadhe thet sagdt, wijste han them hender och föter, Och som the än nw icke trodde for glädhi skul vtan forundrade sich, sadhe han til them, Haffuen j här noghot at äta? Thå fingo the honom fram jtt stycke steekt fisk, och noghot vthaff honogh, och han togh och ååt ther vthaff j theras åsyyn, Och sadhe han til them, Thetta äre the ordh som iach sadhe til idher thå iach än war medh idher, ath all ting moste fulbordas som scriffuit war j Moysi lagh, och j propheterne, och j psalmerna om mich, Thå ypnadhe han theras sinne at the förstodho scriffterna, och sadhe til them, Så är thet scriffuit och så moste och Christus lijdha, och tridhie daghen vpstå aff dödha, och predikas j hans nampn betring och syndernes förlatilse för alla folke, begynnande på Hierusalem,

THetta Euangelium epter historien och texten är (kära wener) clart nogh j sich sielfft, Så at när man thet hörer kan man strax weta hwadh thet haffuer inbära, For ty, när wor herre Jesus Christus war vpstonden aff dödha, thå vppenbarade han sich offta bådhe for enom och for androm, på thet at han kunde komma sina läriungar j then troona at han war vpstonden, ty the skulle thet framdeles betygha for heela werldenne ath han war vpstonden, Så war och nw thetta een vppenbarelse, ther han sich vppenbarade for sina läriungar, Och gick så til som S. Lucas segher, ath när han hadhe vppenbarat sich för the twå läriungar som gingo jfrå Hieru-

salem til Emaus, och the wore gongne til baka jgen til läriungana och skulle forkunna them hwad the seet och hördt hadhe, När the nw taladhe ther om for the andra läriungana, hwilke thå alle forsamladhe wore, Thå kom Jesus oforuarandes jn och stoodh mitt j bland them och sadhe, Frijdh wari idher, men the wordo förfärade ther aff och tenkte at thet skulle haffua warit en ande, och ther före badh han them icke wara förfärade, vtan the skulle see på hans hender och föter at thet war wisseligha han sielff, och at the skulle tagha på honom och kenna at han hadhe kööt och blodh, thet han jw icke hade hafft om han hade warit en ande, och han wijste them hender och föter, Och än thå han så vppenbara teekn läät them see, så kunde the likauel icke settia ther troo til, vtan wore så vpfylte medh glädhi at the icke troodde thet wara sant som the sågho, vtan vndradhe ther vppå, Men han wille än thå ytterlighare beuisat ath thet war han sielff, ther före sporde han them til om ther war noghor mat for handenne, Och the fingo honom itt stycke steekt fisk och noghot hanigh, och han ått ther aff j alles theras åsyyn, och begynte så tala medh them och dragha them til minnes hwad han til forenne hadhe sagdt them om sin dödh och vpstondelse, och huru thet skulle fulkompnas som Moses och propheterne scriffuit hadhe, och han öpnadhe theras sinne at the forstodhe scriffterne som thet jnneholla at Christus skulle när han komme til werldena lijdha dödh och pijno och stå vp aff dödha tridhie daghen, och sidhan skulle for alla folke vtropas och predikas bättring at the skulle sich bettra och få syndernes förlatilse j hans nampn, thet är, for hans skul, och sådana vthroop och predican skulle begynnas j Hierusalem, Och thetta är meningen j Euangelio som wij nw hörde,

Nw wilie wij see til (kära wener) hwad lärdom oss warder här föregiffuin, Och kunne wij nogh merkia aff thet som Jesus här giorde, huru stoor flijt han ladhe ther vppå, at han kunde komma sina läriungar j then troo at han war vpstonden aff dödha, aff hwijlkit wij nogh forstå kunne huru seentroogne hans läriungar

haffua warit j thetta stycket, Så at han moste oppenbarligha läta them see sich, tala medh them, läta them tagha på sich, äta medh them, vthleggia ſcriffterna for them och beuisa at propheterna hadhe så scriffuit om Christum, at han skulle lijdha dödh och vpstå aff dödha jgen, och war än thå medh stoor nödh at the kunde troo honom wara vpstonden, Och såsom apostlana haffua warit seentroogne, så äre och wij seentroogne, och ther före är thet oss aff nödhenne at wij jw altijdh äre ther som gudz ordh handlas, genom hwilken wij kunne draghas och vpweckias til troona, Och är thet huwudstycket j wor troo, at wij troo Jesum wara vpstonden aff dödha för woro rätferdigheet skul, genom hwilken vpstondelse han haffuer offuerwunnit och nidherslaghit syndena, dödhen, dieffwulen och heluetit, så at wij som troo på honom, skole och så ståå vp aff dödha medh honom, och j hans macht winna segher offuer syndena, dödhen, dieffwulen och heluetit, genom wor vpstondelse, såsom Christus Jesus them offuerwunnet haffuer genom sin vpstondelse, Och haffuer wor vpstondelse all sin krafft och macht aff hans vpstondelse, Ja hwar han icke hade först ståt vp aff dödha, och slaghit ther medh dödhen och dieffuulen nidh, thå hadhe warit oss omögelighit at wij skulle haffua kunnet vpstå, För ty dödhen och dieffwulen som oss hade vnder sich wore oss alt formäktigh, så at wij ingalunde kunde vndslippa them, Men nw äre the aff Christi vpstondelse så offuerwundne och krafftlöse wordne at the icke kunne behalla oss qwarra vnder sich, Theras krafft är genom Jesu Christi vpstondelse förswaghat, och wij äre aff samma vpstondelse genom then helga anda krafftughe wordne, För ty then helge andes krafft som war j Christo och reeste honom vp aff dödha, hon kommer och j oss och reeser oss vp medh macht epter wij troo på honom och warde medh troona deelachtighe j hans vpstondelse, Ther före är thet nw huwudstycket j wor troo, at wij troo Christum Jesum wara vpstonden aff dödha, på thet wij skole vpstå til een ewigh saligheet medh honom, ty ligger oss ther aldra största macht vppå at wij thenne artikel rätt fatte

genom ena stadigha troo, Men epter thet är swåårt til at troo, Ther före haffuer nw Jesus lagdt sich så stoor win ther om at han kunde komma sina läriungar och oss alla ther til, och ty bewijste han thet j så margfolleligh motto som wij j tesse daghar hördt haffue at han war wisseligha vpstonden aff dödha, thet wij och noogh aff thetta Ewangelio merkia kunne, Så haffue wij och här nogh til at merkia, at så framt wij skole kunna settia troo til Jesu Christi vpstondelse, så moste han sielff lära oss thet forstå (som wij hörde j gåår) och giffua oss then troo jn j wor hierta genom then helga anda, för ty wij äre sielffue seenhiertade til at troo thet som scriffuit är om honom, ther före är thet aff nödhenne, at han giffuer oss thet rätta forstondet j scriftenne som han här giordt haffuer läriungomen, och när han så gör oss, thå läre wij thet rätt förstå at han skulle epter propheternes scriffuilse döö, och vpstå igen, och at thet skulle vthroopas och predikas for alla folke, at han haffuer begåt oçh forwerffuat oss syndernes förlatilse, Honom wari prijs och ära j ewigheet AMEN.

Fierde dagh Påscha

Euangelium, Johannis xxj.

J Then tijdhen, Oppenbaradhe åter Jesus sich widh Tyberias haff, och oppenbarade han sich j så motto, Simon Petrus och Thomas som kallas Didimus woro samman, och Nathanael som war aff Cana j Galilee landet, och Zebedei soner, och twå andre aff hans läriungar, Sadhe Simon Petrus til them, Jach wil gå och fiskia, Thå sadhe the honom, Wij gååm och medh tich, The gingo vth och stigho strax j båten, och j the nattena fingo the jntit, Thå nw morgonen wart, stoodh Jesus vppå strandenne, doch wiste lär-iunganar icke at thet war Jesus, Sadhe Jesus til them,

Piltar haffuen j noghot sowel? The swarade honom, Ney, Thå sadhe han til them, Kaster vth nätet på höghra sidhona om båten, så warden j finnandes, Thå kastade the vth, och kom så mykin fisk ath the formotte thet icke dragha, Thå sadhe then läriungen som Jesus älskade til Petrum, Herren äret, När Simon Petrus hörde at thet war herren, bant han om sich kiortelen (ty han war nakot) och gaff sich j siöön, men the andre läriunganar kommo medh båten ty the woro icke longt frå landet, vtan widh pass tw hundradhe alnar, och drogho fiskanätet, och när the woro stigna vppå landet, sågho the ther wara lagda glööd, och en fisk ther vppå, och brödh, Jesus sadhe til them, Tagher hijt the fiskar j nw fiskiadhen, Simon Petrus steegh vp och droogh nätit vppå landet fult medh stoora fiskar hundradhe femtiyo och tree, och än doch the woro så monge gick nätit likauel icke sonder, Sadhe Jesus til them, Kommer och äter, Och ingen aff läriunganar dyrffdes til at spöria honom seyandes, Hoo äst tu? epter the wiste at thet war herren, Thå kom Jesus och togh brödhet, och gaff them, och fisken sameledes, Thetta war nw tridhie reesan ath Jesus oppenbarades sinom läriungom sidhan han war vpstonden aff dödha.

HEr j thetta helga Euangelio (käre wener) warder oss och foregiffuit huru krafftеligha Jesus beuijstet for sina leriungar nw tridhie reeso ther the församblade wore, at han war vpstonden aff dödha, och bewisar han thet nw her medh jtt krafftigt ierteekne, som wij nw hörde aff texten, Hwilkit såledhes tilgick, ath Petrus medh noghre aff the andra leriungarne woro gogne bort til at fisckia, och när the hade arbetat hela nattena offuer och intit fåt, thå stodh Jesus om morghonen på strandene widh siön ther the wore

vthe på watnet, men the wiste icke at thet war han, Thå sade han til them, Piltar haffuen j noghet soghel? som han wille seya, haffuen j noghet fåt medh idhart fiskerij? Och the sade sich intit haffua fåt, Thå badh han at the skulle kasta vth nätet på höghre sidhona om båten och så skulle the finna fiskar, hwilkit the och så giorde, och the fingo så mykin fisk at the förmotte them icke dragha, Och vthaff thet stora fiscka fenget förnam Johannes, som war then läriungen ther Jesus hade besynnerligh kerleek til, at thet war Jesus, ther fore sade han Thet är herren, Thå nw Petrus hörde at thet war herren som stodh på strandenne, bandt han hasteligha kiortelen om sich, och gaff sich j siön, men the andre komme medh båten til landz, och wore widh twhundrade alnar ifrå landet, Och funno the eeld på strandenne och en fisck ther vppå, och brödh, Och Jesus badh them tagha fram aff the fisckar som the thå fiskat hade, Så stodh thå Petrus vp och drogh nätit til landz, fult medh stora fisckar, hundrade femtiyo och tree, och aff så monga fisckar gick icke nätit sönder, thå sade Jesus til them Kommer och äter, Och ingen aff them dristade sich til at spöria honom til, hoo han war, ty ath the wistet at thet war Jesus, Thå kom han och togh brödhet och fiscken och gaff them, Och segher Euangelisten at thetta war nw tridhie reesan ther Jesus openbarade sich for sina läriungar sidhan han vpstonden war aff dödha, och thetta är nw meningen (käre wener) j Euangelio.

Och haffue wij her til at besinna som och j tesse framlidhne daghar then stora flijt Jesus altidh lagde ther vppå ath han motte komma sina läriungar j then troo ath han vpstonden war aff dödha, och therfore giorde han nw thetta krafftigha ierteeknet for theres öghon, och handlar jw så altijd medh them som en godh milder fadher medh sijn kära barn, then them wil komma ther til at the skola warda förbättrade, ja så som wij see honom handla medh sina läriungar, så handlar han och daghliha medh oss, Han war for then skul kommen her til werldenne at han skulle komma oss til bättring, ther haffuer han och lagdt sich win om, Och såsom han

altidh haffuer tilforenne warit sina leriungar til hugsualilse så giorde han och nw her, for ty the wore her vthe på theres swåra arbete eena hela natt 'offuer och finge intit, Så kom han them nw til hielp, och badh at the skulle kasta nätet på then högre sidhona om båten, ther the thå finge theres näät fult medh fisckar, Och såsom wij her merkia kunne Jesu stora godheet j thetta stycke, at han läät sina leriungar få thetta stora fisckafänget, Så kunne wij nogh merkia her aff huru menniskian intit förmå aff sich sielff, For ty wij see her at apostlane hade arbetat hela nattena offuer och hade doch intit fåt, The hade lagdt wilian widh och giordt thet besta the kunde, Men theres arbete war fåfängt alt til tess Jesus kom, han giorde theres arbete fructsamt, Så går thet och daghligha medh oss j wort arbete, Ty så länge wij äre aleene och gudh icke är medh sin welsignilse när oss, thå haffue wij ey annat vtan mödho och omack aff wort arbete, Men när gudz welsignelse kommer ther til medh, så fölier ther fruct, Och therfore när wij förnimme fruct och gagn j wort arbete, thå skole wij och intit twifla ther vppå, at gudz welsignelse är ther medh, och thet skole wij bekenna, och giffua gudhi then äro, at han aleene haffuer giordt wort arbete lyckosamt, Så see wij at apostlanar her giordt haffua, For ty strax the förnumme at theres näät wart vpfylt medh fisckar, thå kunde the thet besinna, at Jesus war ther til stedes, och gaffuo honom then äro, at sådana fisckafänge icke war aff theres arbete, vtan aff gudz welsignelse, Och aff then welgerning han them her bewiste lerde the kenna honom, Såå skole wij och lära kenna honom j hans welgerningar, och intit twifla at alt thet godha oss widherfars, thet kommer jw alt aff honom, När oss sielffua är ey vtan mödha och arbete, men aff honom kommer all welsignelse, ther wij och skole tacka honom fore,

Teslikes haffue wij aff thetta Euangelio besinna, ath epter apostlane wore ther til skickade, at the skulle predica och förkunna gudz ordh, Så giffues them och här til kenna (hwilkit och strecker sich til alla predikare) ath theras eghen anslagh som the

sich företagha epter theras eghet sinne, warder ingen frucht skaffandes j then befalning som them giffuin är, For ty wij see här at när the ginge sielffue bort epter theras sinne til at fiskia, thå fingo the intit, vtan war itt fåfängt arbete som the then heela natena bedriffue, Men när the kastade vth nätet epter Jesu befalning, thå fingo the fiskar nogh, Så är thet och medh hwar och en predikare, som epter sitt eghit sinne meenar sich mykit wilia skaffa, at han intit vthrätta kan medh mindre thet skeer epter gudz sinne och mening, For ty thetta är hans eeghen sack, ther fore moste hon allena företaghas epter hans sinne och mening, Honom wari prijss j ewigheet. Amen,

Förste söndaghen epter Påscha

Euangelium Johannis xx.

J Then tijdhen, Thå nw affton kom på then första sabbathz daghen, och dörana woro lychta ther läriungana woro forsamlade för jwdanes retzslo skul, kom Jesus och stodh mitt j bland them och sade til them, Fridh wari idher, Och när han hadhe thetta sagdt, läät han them see hendrena och sina sidho, Thå wordo läriungana gladhe at the sågho herran, Thå sadhe han åter til them, Fridh wari idher, Såsom fadhren haffuer mich sendt så sender iach och idher, När han thetta sagt hade blåste han vppå them och sadhe til them, Tagher then helga anda, hweem som helst j forlåten synderna them forlatas the, och hweem som helst j behollen them, them äre the beholna, Thomas en aff the tolff hwilken som kallas Didimus war icke medh them när Jesus kom, Thå sadhe the andre läriungana til honom, Wij sågham herran, Sadhe han til them, Vtan iach seer holen

epter spikana j hans hender, och stinger mitt finger j holen epter spikanar, och sticker mijn hand j hans sidho troor iaeh icke, Och otta daghar ther epter wore åter hans läriungar jnne, och Thomas medh them, Thå kom Jesus widh dörana woro lukta, och stodh mitt j bland them och sade, Fridh wari idher, Sedhan sadhe han til Thomam, Stick hijt jn tit finger och see mijna hender, räck hijt thina hand och stick henne jn j mijna sidho, och war icke twiffuelachtigh vtan troghen, Thomas swarade och sadhe til honom, Min herre och min gudh, Jesus sadhe til honom, Epter tu sågh mich Thoma troodde tu, Salighe äro the som icke haffua seedt, och haffwa doch troodt, Giorde och Jesus mong annor tekn j sine läriunges åsyn, som j thenne bokenne äre icke scriffuin, men tesse äro scriffwen, vppå thet j troo skolen at Jesus är Christus gudz son, och at j troende skolen haffua lijff j hans nampn.

THetta helga Euangelium (kära wener) är epter historien wel så clart at här icke görs behoff long vthlegning vppå, Doch epter thet at somblighe aff oss äre så oforstondige och oforfarne j scrifftenne at wij intit besinna kunne vtan vthlegning och forclaring, Ther fore wilie wij kortteligha löpa texten offuer, Och scriffuar Euangelisten noghor ordh til förenne huru Jesus oppenbarade sich widh graffuena för Marie magdalene sedhan han vpstonden war aff dödha, och befalte henne at hon skulle gåå bort til hans brödher som woro hans läriungar, och seya them at han wille stigha til himbla til sin fadher, hwilkit hon och så giorde, Och thet skeedde samma daghen när Jesus vpstonden war, Så hende thet sich nw om afftonen på samma daghen som war förste daghen epter sabbaths daghen, at ther läriunganar wore forsamlade och hadhe stengt sich inne for judanes redzlo skul, för ty the

fruchtade at the skulle warda tagne widh halsen for Jesu skul epter the hadhe folgt honom epter, ther kom Jesus jn til them genom lykta dörar och stodh mitt j bland them och sadhe, Fridh wari idher, Och på thet the icke skulle wara forfärade och meena thet wara noghon anda, Thå läät han them see sina hender och sina sidho, När läriunganar fingo see at thet war herren, worde the ganska gladhe, ther the til forenna woro forskrechte och bedröffwade, Thå sadhe han åter til them jgen, Fridh wari idher, som han wille seya, Warer nw til fridz, iach haffuer (idher til godho) nidherslagit alla idhra fiender, synd, dödh, dieffwul och helueti, och genom min dödh haffuer iach förlijkt idher medh min himmelska fadher, så at thet är nw alt offuertalat som j hadhe brutit honom emoot, han wil nw for mina skul wara jdher godh och gönstig, Och ther före segher iach idher nw fridh til, Ja, iach segher idher ey aleenast fridh til, vtan och så som min himmelske fadher haffuer sendt mich vth, at iach skulle seya idher syndernes forlatilse til, och at j här epter skole ståå wel och haffua fridh medh honom, Hwilken min himmelska fadhers befalning iach haffuer giordt fyllest, och lidhit ther offuer mykin sorgh och bedröffuelse, Så sender och nw iach idher medh samma befalning at j vthgå skole j meniga werldena och seya alla folke fridh och syndernes förlatilse til, och j samma befalning skole j lijdha sorg och bedröffuelse som iach for idher lijdhit haffuer När nw Jesus sådana sagdt hadhe, Blåste han på them och sadhe til them, Tagher then helga anda, hwem som helst j forlaten synderna, them förlatas the, och hwem som helst j behallen them, them äre the behalna, som han wille seya, Tagher then helga anda som idher styrkia och regera skal j then befalning iach idher giffuer, Och giffuer iach idher then fulmacht, ath allom them som j seye syndernes forlatilse til på mina wegna, thet wil iach halla fast och gilt, och allom them som j forhallen synderna, them skola the och warda forholdna, Thet skal wara giordt och latit som j thet göre, Thå nw thenne oppenbarelsen skeedde, war en aff the tolff läriunganar icke til städhes,

then ther heet Thomas medh thet wedhernampn Didymus, som är så mykit på Swensko, som twilling, När han kom til stedhes, sadhe the andra läriungana honom at the hadhe seedt herran, Men han troodde them jntit vtan sadhe, Medh mindre iach stinger mitt finger j holen epter spikana, och j hans sidho, troor iach icke, Så hende thet otta daghar ther epter, at läriungana och Thomas wore alle til hopa, Och Jesus kom genom lykta dörar som til förenne, och stodh mitt j bland them och sadhe, Fridh wari idher, och sadhe så til Thomam, at han skulle sticka sit finger j hans hender, och sina hand j hans sidho, och wara trooghen och icke otroghen, Thå swarade Thomas, Min herre och min gudh, Och såsom han war senast til at troo Jesum wara vpstonden aff dödha, så bekenner han honom nw wara sin herra och sin gudh clarlighare än noghor aff the andra, Thå sade Jesus til honom, Epter thet tu sågh mich Thoma så trodde tu, elles hade tu icke troodt, Men salige ära the som icke see mich personligha och doch likauel troo, Och när Johannes Euangelista thetta alt så bescriffuit haffuer, segher han at Jesus giorde mong annor merkeligh ting j sine läriunges åsyyn som han icke bescriffuit haffuer, men thetta han haffuer scriffuit, thet haffuer han giordt j then acht at wij skole settia ther fulla troo til, at Jesus som dödh och vpstonden war, är then sanne Messias och Christus som j såå long tijdh hade warit vthloffuat, at han skulle komma och frelssa werldena, och at wij genom sådana troo skole fåå ewinnerlighit lijff, Och thetta är nw meningen j Euangelio, Nw wilie wij (käre wener) see til hwadh oss giffues här for en lärdom.

Och giffues oss her först til kenna een aff the fruchter wor herres Jesu Christi vpstondelse beskaffat haffuer, och är then, ath oss är fridh tilsagd worden, Til forenne war ey annat än ofridh medh oss, men nw är fridhen kommen och j alla werldena vthropat, Wij wore kompne j gudz wredhe och ogönst, så ath oss stodh ey annat före vtan en ewigh fordömelse, Synden och dödhen lågh oss på halsen, Dieffwulen hade oss j sitt wold, och dreeff oss epter

sitt sinne på all skadha och forderff, och til een ewigh fordömelse, När nw så illa stodh til medh oss, ath wor gudh och skapare som wij skulle haffua alt gott vthaff, war oss wreedh och ogönstigh, och woro fiender som wille forderffua hadhe oss j sitt wold, thå hade wij wisseligha en grässelig ofridh, Ja när wij hadhe ofridh medh gudhi som then sanskylliga fridhen giffuer, kunde thet ey annat wara än at wij jw moste hafwa ofridh på alla sidhor, Men loffuat ware gudh wor käre himmelske fadher, at han är nw kommen här j werldena som haffuer sagdt oss fridh til igen, Jesus Christus wor frelssare och återlösare, haffuer medh sin dödh och pijno betalat för woro synder, och taghit j fridh emellen wor himmelska fadher och oss, så at alt är nw offuertalat, och wij äre wel forlijkte, och han haffuer medh sin vpstondelse nidherslaghit dödh, dieffwul och helueti, Och ther före haffuer han nw latit vthropa fridh offuer heela werldena, Gudh och menniskian äre nw forlijkte, och hennes fiender äre offuerwundne och nidherslagne, och ther före haffue wij nw fridh, Doch icke sådana vthwertes fridh som werlden giffuer, vtan en inuertes fridh j wor hierta och samwet, hwilken fridh som gåår offuer all menniskios sinne och forstond, ty thet är en andeligh frijdh, och pläghar thå best haffua sin gong, när man lijdher alsom största sorg och bedröffuelse vthwertes, så at när wij haffue j werldenne ofridh, thå haffue wij fridh j Christo Jesu, och wete ath sådana sorg och bedröffuelse wendes oss til glädhe, och ther aff haffue wij fridh at wij wete at gudh haffuer oss käär, och wender alla wora sorg oss til glädhi, Sådana fridh haffuer Christus oss begått, och latit honom vthropa, Och ther före sadhe han til sina läriungar, Såsom min himmelske fadher haffuer sendt mich vth, så sender och iach jdher, som han wille seya, Jach är vthsender medh fridh, ath iach skal seya menniskiomen fridh til, Så sender iach och idher medh samma werff, at j vthgå skole j heela werldena och vthropa fridh, fridh, for alla folke, Och epter thet at thenne fridhen kommer ther aff at synden warder forlaten, ther före gaff han sina läriungar macht ath the skulle förlata synder, Så at hwem

som helst the sadhe syndernes forlatilse til på hans wegna, thå wille han thet halla fast och gilt som han hadhe thet personliga sielff giordt, Och, epter thet ath materien sich nw så begiffuer, så wilie wij noghot widhare tala om then lösning och bindning som här beröres, Och är merkiandes at then befalning och werff som Christus gaff sina läriungar, hon drabbar all jn på gudz ordh, så at han wille the skulle gåå vth j menigha werldena, predica och vthropa the welgerningar som gudh menniskione genom sin son bewisat haffuer, Huru Jesus Christus haffuer lidhit pijno och dödh, och betalat för synderna, så at synden warder allom them förlaten som halla sich in til honom och forlata sich vppå honom, och the skola nw ståå wel medh gudhi och haffua fridh medh honom, Ther drabbar nw Christi befalning vppå, at han haffuer vthgiffuit then fulmacht j sina Christeligha forsambling, at then ena menniskian må seya then andra syndernes forlatilse til, och thet skal så blijffua som hon segher, hwilkit doch icke annat är, vtan then ene haffuer macht predika gudz ordh och befalning for then andra, så at all machten ståår j ordhomen, När nw then ene predikar gudz ordh för them andra, och segher honom genom samma ordh syndernes förlatilse til, thå förlater han honom synderna, heller och om han segher honom genom samma ordh thet til, at then som icke wil troo på Jesum Christum och bettra sitt onda leffuerne, honom warder synden icke forlaten, Then ther thå sådana ordh hörer och wil icke troo och bettra sich, han warder thå bunden til syndena, Och ther medh ståår all thenna machten j gudz ordh, Så at then som ordhet förer lönligha eller vpenbarligha, han löser honom som troona haffuer, och binder honom som icke troor, och thet blijffwer fast stondandes, icke aff hans macht som ordhet förer, vtan aff hans macht som ordhet och befalningena vthgiffuit haffwer, Och honom som troona setter til ordhen som predikas, warder synden wisseligha forlaten, men honom som icke troor, warder hon wisseligha forhollen j then fulmacht som vthgiffuin är, Så höre wij nw huru mykit gott Jesus Christus haffuer

oss begåt genom sin opstondelse aff dödha, at thet vthroop och anskrij är nw kommet j werldena, ath wij haffue fått fridh och syndernes forlatilse, Loffuat och ärat wari gudh som oss sådana welgerningar bewijsat haffuer. Amen,

Annan söndaghen epter Påscha

Euangelium, Johannis x.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, Jach är then godhe heerden, En godher heerde giffuer sitt lijff for fåren, Men leghodrengen och then som icke är heerden, hwilken fåren icke tilhöra, seer warghen kommande, och offuergiffuer fåren och flyyr, och warghen bortrycker och forskingrar fåren, Leghodrengen flyyr for ty han är en legodreng och wordar jntit om fåren, Jach är then godhe heerden, och kenner min fåår, och min kenna mich, Såsom fadhren kenner mich, så kenner och iach fadhren, och iach låter mitt lijff för fåren, Haffuer iach och annor fåår som icke äre vtaff thetta fårahwsset, them moste iach och draga här til, och the skola höra mijna röst, och thet skal warda itt fårahws och en heerde.

FÖrra än wij komme her til texten, wilie wij (käre wener) först tilsee hwad ordh Christus hade for än han kom til tesse ordh som wij nw hörde, Och bescriffuar Johannes j samma capitel at Jesus sade sich wara dörena til fårahuset, så at hwilken inkomma skulle j fårahuset for en heerda, han skulle komma ther in epter hans sinne och befalning, Then ther annerstedes komme han wore en tiuff och röffuare, Och kommer thå Jesus på thesse ordh at han segher sich wara en rettsinnig godh heerde then fåren haffuer kär, Och kallar sina vtkorade wener fåår, och sich sielff heerdan, Och må Jesus well likna menniskiona widh fåår, for ty fåret är it oför-

stondigt diwr och weriolöst, så at thet hwarken kan regera eller hielpa sich sielfft for vlffuen och annor skadelig diwr, Så at huar thet icke haffuer en godh regerare och beskermare, thå är thet snart förderffuat, ja, thet förderffuar sich sielfft, Therfore moste thet haffua en godh heerda så framt thet skal wara beuarat, Sammaledes är och menniskian oförstondigh j the stycke hennes saligheet påhenger, och krafftlöös til at stå emoot vlffuen som är dieffuulen, Så at om hon icke får en godh regerare och beskermare, thå är thet snart vthe medh henne, Och ther fore segher nw Jesus sich wara en godh heerda, Ja wisseligha är han oss en godh heerde, ty han haffuer förstond nogh til at regera oss som oförstondige äre, och macht nogh til at beskerma oss som swaghe äre, Och såsom han haffuer förstond och macht nogh til at weta wort besta, Så haffuer han och wilian godh ther til, ty han läter sitt lijff for fåren, En sådana kerleek haffuer han til oss som äre hans fåår, at förra än han wille wij skulle fara illa thå gick han j dödhen for oss, och therfore är han en godh heerde, ty en godh heerde later sitt lijff for fåren, Men the äre ey alle godhe heerdar som thet giffua sich vth fore, ty the äre somblighe leeghedrengier, the ther sökia theres eeghen nytto och icke fårennes besta, Och therfore segher nw Jesus hwad art leghedrengen haffuer, Men leghedrengen (segher han) och then som icke är heerden hwilkom fåren icke tilhöra, När han seer vlffuen komma thå flyyr han ifrå fåren, och wargen bortrycker och förskingrar fåren, Leghedrengen flyyr, ty han är en leghedreng, och wårdar intit om fåren, som Jesus wille seya, Then som giffuer sich vth for en heerda eller lärare for folckit, och är doch icke en rettsinnogh heerde then fåren kääer haffuer, vtan sökier sitt eeghit och icke fårennes besta, och är för then skul en leghedreng, Then samme som sådana är, han bliffuer icke stondandes medh fåren, thå nödhen på gåår, vtan flyyr frå them, ty han giffuer sich icke vth for en heerda j then acht at han wil weta fårenes besta och lijdha noghro nödh for theres skul, vtan på thet at han kan haffua nytto och gagn aff fåren, Och therfore bliff-

uer han ey lenger när them än som han haffuer gagn och fordeel ther aff, ty honom wårdar intit om fåren huru the fara, vtan sitt eeghit gagn sökier han, Men iach (sade Jesus) är then godhe heerden som icke flyyr ifrå fåren när om trenger, vtan giffuer mich vthi farligheet for them, och giffuer så granna acht på them at iach grant kenner the fåår mich tilhöra, Ja, såsom han är aleene then rettsinnige heerden, så kenner han och retzligha the fåår som honom tilhöra, och såsom han sielff kenner sijn fåår, såå haffuer han och giffuit them thet förstond, ath the kenna honom, Och giffuer Jesus här före j hurudana motto han kenner sin fåår, och the kenna honom, och segher han, Jach kenner mijn fåår, och mijn fåår kenna mich, Såsom fadhren kenner mich och iach kenner honom, som han wille seya, Min fadher kenner mich for sin son, och iach kenner honom for min fadher, ee huru mykit werlden mich for mandomsens skröpeligheet skul forachtar, och icke wil kenna mich ther före, Så kenna mijn fåår mich för thet iach är och intet förarghas j mich, Och iach kenner them for mijn fåår igen, ee huru syndoge the äro, för ty for sådana fåår skul är iach kommen til werldena, Och segher Jesus ytterligare at han låter sitt lijff for fåren, medh hwilkit han bewisar sich wara en godh och rettsinnigh heerda, then ther icke sitt eeghit vtan fårennes betsta sökier, Och epter Jesus nw hade sagdt och beuisat sich wara en godh heerda, Så giffwer han och före hwilken hans fåår äre, och segher, Haffwer iach och annor fåår som icke äre aff thetta fårahwsset, them moste iach och dragha her til, och the skola höra mina röst, och thet skal warda itt fårahws och en heerde, Medh hwilken ordh han giffuer til kenna, at heedningana som icke wore aff then iwdeska almoghan, wore och hans fåår, hwilka och skulle komma ther til at the skulle fåå höra hans röst, så at bådhe judar och heedhningar skulle wara j hans fårahwss, Ath såsom han är en som then rätte heerden är, så skal och fårahwsset wara itt, ther är, een Christelig försambling bådhe aff judhar och heedhningar, Och thetta är nw enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij epter som gudh giffuer nådhena see til hwad lärdom wij haffue här vth.

Och är thetta oss itt tröstelighit Euangelium, epter thet at Jesus så rikeliga vthtryckier her huru han är til sinnes medh oss arma ålende syndare, Ty han segher sich här wara wor heerda, then ther icke wil offuergiffua oss när på trenger, men han later sitt lijff för oss, på thet wij som äre hans fåår skole få then beet som oss dragher til then euigha saligheeten, Then welgerning haffuer han giordt oss som war lijka mechtig medh sin himmelska fadher, at han haffuer taghit sich thet vppå at han wil wara oss for heerda, beskydda och beskerma oss, såsom en godh heerde pläghar göra sin fåår, Och j thet han kallar sich wor heerda, giffuer han oss til kenna then omsorg han haffuer för oss, For ty en godh heerde wakar altijdh och haffuer omsorg om sin hioord ath intit skal komma ther aff til spilles, vtan alt skal blijffua foruarat, Så wakar och Christus Jesus wor rette heerde, natt och dagh offuer oss, at then grymme vlffuen dieffwulen icke skal bortrykia oss jfråå hioorden, O hwilken en gladhelig tidhende sadhe Jesus oss til, thå han sadhe sich wara wor heerda, Ja, en sådana heerda then oss så käär haffwer ath förra än han wille wij skulle fara illa, förra gaff han sich sielff j all sorg och bedröffuelse för woro skul, Så ath wij see at thenne heerden haffuer hafft större kärleek til sin fåår än til sitt eghit lijff, Ty han haffuer låtet sitt lijff for sin fåår, Och epter thet han haffuer woro welferd latit sich så mykit bekosta, at han wille låta ther sitt lijff före, Så kunne wij jw noogh ther aff merkia, at han icke wil läta oss komma j dieffwulsens hender, mädhan han haffuer så mykit kostat ther vppå at wij skulle komma vthur hans hender, och ther före moste han nw haffua granna acht på oss, at wij icke åter skole komma honom til handa, Ja så granna acht haffuer han på sin fåår, at han kenner them widh nampn hwart för sich, och haffuer teslikes lärdt them kenna sich, Hwarest kunne wij nw få sådana tröst som thenna är, at leffuandes gudz son then ther alla macht haffuer j wold, j hemmelen och på iordenne, är wor heerde, thet är, wor beskyddare och beskermare worden? Then oss och så grant kenner at han weet nempna oss widh nampn,

Så at wij må nw fulleliga forlata och förtrösta oss ther vppå, at ingen then nödh kan oss noghon tijdh påkomma som oss skulle kunna förderffua, For ty then oss wachtar och foruarar, är oseyeligha mechtigare än alla woro fiendar som oss forderffua wilia, Och mädhan han haffuer låtet wor saligheet sich så dyrt bekosta, Så wil han jw wisseliga icke haffua oss forderffuade, Ey tagher han heller forsummelse ther före, Ty han är en godh heerde, then ther granna acht haffwer ther vppå hwarest dieffwulen wil göra oss noghot anfall, ther han strax giffuer sich emellen och fortagher honom hans onda vpsååt,

Ytterlighare skole wij och merkia, at såsom wor herre Jesus Christus är en sådana heerde som sitt lijff haffuer vthgiffuit for sin fåår, Så är han och aleena then som weet hwad hans fåår är nyttight, eller hwad them är skadelighit, Och för then skul haffuer han giffuit them then beet som them hielper til lijffz, och thet är hans helga ordh och lärdom, thet är then beet som hans fåår haffua lijff vthinnan, så at then födhon kunna the icke wara forutan medh mindre the jw döö Och ther före moste the jw altidh haffua then födhona, Men epter thet at Christus Jesus then rätte heerden icke är her nw lekamligha när sijn fåår, vtan regerar them andeligha, therfore haffuer han taghit sich noghro befalningesmen ther til som thenna födhona, rene gudz ordh, vthspisa skole for hans fåår, och tesse kallas och heerdar, ther aff at the vthspisa skole then födhen, gudz ordh, hwilken födho Christus Jesus then öfferste heerden, them befalet haffuer, När the nw her vdinnan troligha beuijsa sich, och skaffa vth gudz ordh reent och clart for then menige man, och winleggia sich ther om medh ordh och gerningar, at folkit kan falla in til Christum then sanne heerdan, Thå äre the och godhe heerdar j thet the stå theres befalning well fore, hwilke och högt nogh warda beprisade j scrifftenne, Men hwar the icke giffua Christi fåår then födho fore som han befalet haffuer, Vtan läggia them theres eeghen dicht och menniskios funder fore, the äre icke heerdar, vtan (som Christus them kallar) tiwffuar

och röffuare, For ty heerden födher fåren och haller them tilhopa, men tiuffuen, han förderffuar och förskingrar them, och sökier sitt och icke fårennes besta, och såsom godha heerdar warda j scrifftenne högt beprisade, så warda och the andre högt straffade och förachtade, them och en ewigh fördömelse fore står, Therfore är thet aff nödhenne at the som then befalning fåt haffua at the vtspisa skole gudz ordh, achta på theres befalning, ty the äre j stoor fara om the ey skicka sich som them bör, Men giffue gudh at wij motte alle kunna epterfölia then retta heerdan Christum Jesum, AMEN.

Tridhie söndaghen epter Påscha

Euangelium Johannis xvj.

J Then tidhen, Sadhe Jesus til sina leriungar, Noghen liten tidh och j see mich intit, och åter en liten tidh och j fåån see mich, for ty iach gåår til fadhren, Thå sade noghre aff hans leriungar emillen sich, Hwad är thet han segher oss, En liten tidh och j seen mich intit, och åter en liten tidh och j fån see mich, och for ty iach gåår til fadhren? Thå sade the, Hwad är thet han segher, En liten tidh? Wij wete icke hwad han talar, Thå merkte Jesus at the wille spöria honom, och sade til them, Ther om fråghen j emillan idher, at iach sade En liten tidh och j see mich intit, och åter en liten tidh, och j fåån see mich, Sannerligha sannerligha segher iach idher, J skolen gråta och iembra idher, men werlden skal gledhias, J skolen warda bedröffuade, men idher sorgh skal wendas j gledhi, När quinnan födher barn haffuer hon wärk, ty hennes tidh är kommen, men när hon haffuer födt barnet, kommer hon sin bedröffuelse

intet j hugh, for ty hon gledies menniskiona wara födda j werldena, Så haffuen j och nw bedröffuilse, men iach skal åter see idher, och idhart hierta skall gledhias, och ingen skal tagha idhor gledhi ifrå idher.

TEsse ordh (käre wener) som wij nw hörde, talade Jesus medh sine leriungar om afftonen thå han hade hallet sin ytterste natward medh them, hwilket han giorde them til hugsualilse, ty the wore bedröffuade ther aff at han sade sich skola skilias widh them, öffuergiffua tesse werld och gå til sin himmelska fadher, och ther fore sade han nw, Noghon liten tidh och j see mich intet, och åter en liten tidh och j fåån see mich, for ty iach gåår til fadhren, som han wille seya, Jach haffuer nw icke long tidh wara när idher, for ty tidhen är nw kommen at the skola komma och tagha mich widh halssen och haffua mich til dödhen, och så lenge iach är dödh see j mich intet, Men thet bliffuer icke lenge, vtan til en liten kort tidh, at iach skal så wara frå idher, Ty iach skal på tridhie daghen stå vp aff dödha, och thå skolen j få see mich igen, Doch icke lenge, vtan och til en liten tidh, for ty iach skal nw öffuergiffua och afleggia thetta dödheligha och skröpligha wesende som iach nw haffuer, och gå in j min himmelske fadhers herligheet til jtt owanskelighit och odödheligit wäsende, Men när nw Jesus sådana taal hade til leriungane, så förstodho the icke hwad han meente, vtan noghre aff them frågade sich emillen, hwad sådana ordh skulle haffua inbära ther han sade, En liten tidh och j see mich intet, och åter en liten tidh och j fåån see mich, for ty iach gåår til fadhren, Thå förnam Jesus at the wille spöria honom ther om til, och sade han til them, J befråghe idher emellen hwad sådana ordh betydha som iach sade til idher, En liten tidh etc, Sannerligha sannerligha segher iach idher, J skolen gråta och iembra idher, men werlden skal gledhias, J skolen warda bedröffuade, men idhor sorgh skal wendas j gledhi, Som han wille seya, När j nw fåån see huru mich warder gongandes, at iach warder gripen, pijnat, plåghat och

dödhat på korset, thå warden j söriande och gråtande ther öffuer, at mich sådana offuergår, och fruchta huru idher skal warda gongandes som mina leriungar warit haffua, Men werlden, thet är, werldzlige menniskior mina owener, skole gledhias ther aff at the få see mich sådana offuergå, J skolen haffua sorgh och bedröffuilse for mine pijno och dödh skul, Doch idhor sorgh skal wendas idher j gledhi, at såsom j äre söriandes ther aff at j see mich sådana iember offuergå, så skole j åter warda gladhe ther aff ath j få see mich wara vpstonden aff dödha igen, Och thet skal gå medh idher som thet pläghar gå til medh een quinno som pijnas medh barn, hon haffuer swedha och werk, ty hennes tidh är thå kommen, men när hon haffuer födt barnet, är hon så gladh ther aff at hon haffuer födt menniskiona til werldena, at hon glömmer bort all then bedröffuilse som hon hade til forenne, Så skal thet och warda gongandes medh idher, Sorgh och bedröffuilse skole j haffua aff mina pijno och dödh, Men när iach är vpstonden igen, skal iach komma til idher och see idher, och thå skal idhart hierta gledhias ther aff at j see mich wara liffuandes jgen, och glömma bort then sorg j hadhen aff min dödh, Ja then glädhi som j skolen få ther aff at iach är vpstonden, hon skal blijffua til ewigh tijdh, at ingen skal tagha henne ifrå idher, For ty j skolen aldrigh meera få then sorg ath iach skal döö bort ifrå idher, vtan såsom iach thå skal liffua til euig tijdh, så skal och then glädhi som j haffue ther aff wara til ewigh tijdh och aldrig taghas idher ifråå, Och thetta är nw meningen (kära wener) j Euangelio som wij här hörde,

Nw wilie wij epter som gudh giffuer nådhena til see hwadh wij haffue här vth för en lärdom, Och warda Christi läriungar här satte for itt exempel och epterdömelse, til thet wäsende och skickelse som en Christen menniskia moste j genom gåå, Så ath hon moste lijdha sorgh, bedröffuelse och motegong j tesse werldenne, och see doch sina fiendar glädhias ther aff at thet gåår til baka som hon wille haffua fram, Doch then hughswalilsen haffuer hon som Christus här sägher at thet skal icke wara lenge, vtan til en liten tijdh, Men

hwadhan thet kommer, at en Christen menniskia skal lijdha sorg och bedröffuelse, segher Christus noghot for tesse ordh som wij här hörde, Om werlden hatar jdher (segher han) weter at hon haffuer Joh. xv mich hatat förra än idher, woren j aff werldenne, thå älskadhe werlden thet hennes wore, men epter thet j icke ären aff werldenne, vtan iach haffwer idher vthwalt fråå werldenne, for then skul hatar werlden idher, Aff hwilken ordh man noogh merkia kan huru thet tilkommer at en Christen menniskia lijdher sorg och bedröffuelse, för ty hon är her fremmande och älende j thenna werldenne, ther före warder hon här hatat och förfolgd, och haffuer jngen annor tröst än then aleena at Christus är när henne, och gör henne bistond så at henne jngen skadhe skee kan, Men Christus pläghar vnderstundom dragha sich jfråå menniskione när sorg och bedröffuelse på komma, och henne faller thå dobbel sorg och iember vppå, Så at hon bådhe haffuer motegång och seer sich ingen hielp, Ty Christus (epter thet som henne synes) är wikin jfråå henne, lijka som han jntet meera wille hielpa vtan plat offuergiffua henne, När sådana sorg på kommer, thå gråter och jembrar hon sich och weet sich ingen rådh, Men hennes owener äre thå gladhe, Thå nw ståår som aldra werst til medh henne, och hon gråter och iembrar sich som apostlanar giorde när Christus wardt them jfråå taghen, så kommer Christus til henne igen och hugswalar henne som han och giorde apostlanar, thå han war vpstonden aff dödha, och thå warder hon gladh igen, Ja epter then sorg som hon här lijdher fåår hon ena glädhi som aldrig warder taghen henne jfrå, Och dragher Christus sich vnderstundom jfråå henne på thet han forsökia wil om hon är fast stondandes j tronne, Hwilken försökelse så til gåår, han haffwer loffuat oss thet at han wil wara oss bistondigh j alla woro nödh, til hwilkit lyffte han wil wij skole fulleligha förlata oss, och settia fulla troo ther til at han skal och wara oss bistondigh och hielpa oss som han loffuat haffuer, Nw later han oss offta komma bedröffuelse vppå och dragher sich sielff jfråå oss medh then styrkelse och frimodhigheet som han skulle giffua oss j wort hierta, och läter

oss blijffua förfärade for then bedröffuelse oss på kommer, Men then styrkia och hugswalelse som Christus skulle giffua oss j hiertat emoot sådana bedröffuelse, then vndragher han lijka som han intit wille halla thet han loffuat hadhe, Och när så skeer medh oss, thå moste wij gråta och iembra oss, För ty wij äre alt förswaghe aff wor eghen macht at stå emoot sorgh och bedröffuelse, Nw läter likawel Christus sådana skee, på thet han wil försökia om wij äre faste j tronne eller ey, thet är, om wij än thå halle oss widh hans ordh och förmodhe oss hielp som hans ordh jnneholla, än doch han synes jntit wilia hielpa, For ty thet är oss lätt settia troo til gudz ordh så lenge man seer honom fulföliat och göra ordhen fyllest, Men när han begynnar lätas som han intit wille thet halla han haffuer sagdt, vtan fordröyer dagh frå dagh medh hielpenne, och sorghen och bedröffuelsen ligger oss doch på halsen, Thå när så tilgåår, är konst kunna settia troo til gudz ordh, Nw moste man likauel settia ther troo til så framt thet skal gå wel til medh oss, Och epter thet ligger så stoor macht vppå ath man skal settia troo til gudz ordh, och forlata sich fulleligha ther vppå at oss skal jw så wedherfaras som ordhen jnnehalla, dröye huru lenge thet dröya kan, Ther före förmanar scrifften oss allestädhes til tolamodh, at wij lijdhe och vngelle thet gudh fordröyer medh then hielp han vthloffuat haffuer, och haffue jw troona at thet skal skee som gudh haffuer oss loffuat, Thet är doch en liten tijdh, än thå oss synes thet wara longt, ther Christus wiker jfrå oss, Som han här sadhe j Euangelio, En lijten tijdh och j seen mich intit, Han wil icke lenge wara jfråå oss medh sin hielp, Men när han kommer til oss igen, thå warder wor glädhi så stoor ath wij glömme bort, then sorg wij hadhe til förenne, Ja wij fåå then gledhi som aldrig jngen kan tagha oss jfråå, Och oss til tröst satte Christus oss här en lijknelse före om then qwinno som haffuer fåått barn at hon blijffuer så gladh ther aff at barnet är födt at hon glömmer bort all then werck och swedha hon hadhe til förenna, Så warder thet och gongandes medh oss, at när Christus kommer jgen til oss, som en lijten tijdh haffuer warit jfrå oss, två warder wor glädhi

så stoor, at wij förgäte then bedröffuelse wij hade til förenne, Och ther före skole wij jw stå faste j tronne och föra itt gott leffuerne, och jntit twifla at then sorgh och bedröffuelse som wij här lijdhe, hon är icke long, men then glädhi oss tilstundar hon är ewigh, Tess wari gudh loff j ewigheet. Amen.

Fierde söndaghen epter Påscha

Euangelium Johannis. xvj.

J Then tidhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, Jach gåår til honom som mich vthsendt haffuer, och ingen aff idher spör mich til hwart iach gåår, men epter thet iach haffuer thetta sagdt idher, är idhart hierta wordet fult medh bedröffuelse, och segher iach idher ſanningena, idher är nyttigt at iach bort gåår, Vtan iach gåår bort kommer icke hugswalaren til idher, men gåår iach bort thå skal iach senda honom til idher Och när han kommer, skal han straffa werldena om syndena, om retferdighetena, och om domen, Om syndena, för ty the troo icke på mich, Om retferdigheetena, ty iach går til fadhren, och här epter see j mich jntit, Om domen, ty ath thenne werldenne förste är nw dömder, Jach haffuer än nw mykit seya idher, men j kunnen thet nw icke bära, men när han kommer som är sanningenes ande, han skal leedha idher vthi alla sanning, ty han skal icke tala aff sich sielffuom, men hwadh han hörandes warder thet skal han tala, Och thet som skee skal warder han idher förkunnandes, Han skal prijsa mich, ty at aff mino skal han tagha och förkunna idher, Alt thet fadhren haffuer, thet är mitt, for then skul sadhe iach idher ath han skulle tagha aff mino och forkunna idher,

SCriffuar Euangelisten S. Johannes noghot til förenne (kära wener) förra än han kommer til thesse ordh som wij nw hörde, och segher j bland annat mykit taal som Jesus hade medh sina läriungar, epter sin yttersta natward när han skulle gåå j dödhen, Sadhe han them före hwad sorgh och bedröffuelse them skulle påkomma, sedhan han wore genom dödhen gongen ifrå them, huru the skulle warda vthskotna vthaff judernes sinagoger eller forsamblingar såsom banssmen, Och thet skulle komma ther til medh them, at then som them sloghe j hääl, skulle meena sich göra gudhi ena behageligha tiänist ther medh, När nw Jesu läriungar hörde at them stoodh så mykin sorgh och bedröffuelse före, wordo the bedröffuade, Och ther före sadhe han nw tesse ordh til them som wij hörde j Euangelio, Jach gåår til honom som mich vthsendt haffuer, thet är, til min himmelska fadher, til ath begynna itt andelighit rike, Och ingen aff idher spör mich til hwart iach gåår, thet är, Jngen aff idher kan komma nw så mykit til rådha at han eens kan spöria mich til hwart iach gåår, än thå at j altijdh til förenne haffuen pläghat spöria mich til, när iach haffuer noghot sagdt idher thet j icke förstådt haffue, Doch thet är gott merkia huru thet tilkommer at j icke kunne nw spöria mich til hwart iach gåår, För ty idhert hierta är fult medh bedröffuelse ther aff at iach haffuer thetta sagdt at iach skal gåå jfrå idher, och at idher förfölielse och motegong påkomma skal, ther före spörie j mich icke til, Doch iach segher idher sanningena ath idher är nyttight at iach bortgåår, For ty vtan iach bortgåår ifråå idher, thå kommer icke hugswalaren (then helge ande) til idher, Men gåår iach bort thå skal iach senda honom til idher, som Jesus wille seya, Så lenge iach är lekameligha när idher, thå kunnen j intet besinna j mich annat än thet som lekamelighit är, och meene at iach skal vpretta noghot lekamelighit rike, ther j skulle warda högdt besatte vthi, Men iach är icke j then acht aff minom himmelska fadher vthsender, at iach noghot werlzlighit rike vpretta skal, vtan itt andelighit rike, Och epter j sådana andeligit rike icke besinna kunnen så lenge iach är lekammeligha när idher, Ther fore är thet

idher nyttight at iach gåår lekameligha fråå idher genom dödhen och intagher thet andeligha rikit, på thet j måghe vndfåå then helga anda som är idher förswarare och hugswalare j all idhor bedröffuelse, Han skal lära idher annerledes kenna mich, än j mich här til dags kendt haffuen, genom honom och formedels hans ingifft skole j lära kenna mich regera itt andelighit rike, Nw kan han icke komma til idher medh mindre at iach gåår genom dödhen jn j thet andeligha riket, och sender så honom til idher, Och när han kommer til idher, skal han straffa werldena om syndena, om retferdigheetena, och om domen, Om syndena skal han straffa werldena, for ty at the troo icke på mich, som han wille seya, När j vndfåå then helga anda, thå skal han lära idher straffa werldena genom Euangelium som j predika skole, för thet at hon icke troor på mich, Then syndena skolen j aff andans ingifft straffa, och lära menniskiona kenna at thet är retta hoffuudsynden ther henne all skadhe oc forderff aff kommer, Menniskian weet wel til förenna, at hoor, moord, stöld och annat sådana är synd, Men thenna retta syndena som är otrooheeten, kenner hon icke, then doch så swår är, at alla the andra synderna jntit kunde skadha menniskione hwar thenna icke wore medh, For ty om werlden troodde på mich, thå wore alla hennes synder dödha genom min dödh, och kunde intit skadha henne, Men nw epter thet hon icke troor på mich, är hon straff werd, och for then skul skal anden lära idher straffa henne, Han skal och lära idher straffa henne om retferdigheetena, ty iach gåår til fadhren, och här epter see j mich intit, thet är, Then helge ande skal och lära idher straffa werldena genom idhra predikan, for then skul at hon icke haffuer then sanskylleliga retferdigheetena, Hon meenar sielff wilia göra sich godha och retferdiga aff sin eghen krafft och gerningar, men thet är en falsk retferdigheet then j straffa skole, for ty then sanskyllogha retferdigheten kommer ther aff, at iach gåår til fadhren, och j see mich nw icke meer medh lekameligh öghon, Then som troor at iach haffuer lijdhit pijno och dödh för syndennes skul, och är vpstonden aff dödha för retferdigheetenes skul, och sitter

på gudh fadhers höghra hand, och regerar j andeligha motta all ting, then samme haffwer then sanskylligha retferdigheetena som icke kommer aff menniskio krafft, vtan offuan epter aff mich som thet andeligha regementit haffuer, then j nw icke meera seen lekamligha, Så skal och then helge ande straffa werldena om domen, ty ath thenne werldennes förste är nw dömder, som Jesus wille seya, Then helge ande skal och giffua idher thet jn, ath j skole straffa werldena för hennes wijsdom, genom hwilken hon dömer thet wara gott som icke gott är, Hon dömer så ath werlzligh wellust och hennes rijkedomar skal wara gott, och at then retferdigheet som hon kommer affstadh skal wara rätt och annat sådana mykit, Thet henne synes wara rett och gott, thet dömer hon sådana wara, Och thet henne synes ondt och orätt, thet dömer hon och ther epter, Men thet är en falsk dom, för ty thenne werldennes förste som är dieffwulen, then ther är en regerare offuer thet som werlden dömer gott och rätt wara, han är nw dömder om jntit, så at hans wäsende geller nw jntit meer, vtan then wijsdom som offuan epter kommer aff then helga anda, han dömer en san och rätt dom, Epter thet nw (som Jesus medh all thenna ordh seya wille) j skole straffa werldena ther före at hon är syndaful ther aff at hon icke haffuer troona, och at hennes rätferdigheet är oretferdigheet och at hennes wijsdom är galenskap, Ther före skole j icke vndra at hon skal hata idher, for ty hon wil icke warda straffat, Och hadhe iach wel meera som iach skulle seya och forclara idher om mitt andeligha rike, men j äre nw så swaghe at j kunne thet icke förstå, men när then helge ande som är sanningenes ande kommer til idher, han skal leedha idher j alla sanning, så ath j rätt besinna skolen hwadh iach jdher sagdt haffuer, thet j til forenna icke haffuen kunnet besinna, Ty han skal icke tala aff sich sielffuom, men thet han hörandes warder aff minom fadher och mich, thet skal han tala och giffwa idher jn, Jntet nytt skal han lära idher, men thet iach epter min fadhers befalning haffwer sagdt idher, thet skal han lära idher förstå, Och thet som skee skal, skal han förkunna idher, Hwadh idher

framdeles öffuergå skal, och huru Euangelium skal vthsprijdhas offuer heela werldena, och huru monga falska lärare skole vpkomma, skal han lära idher forstå, Han skal prijssa mich lärandes idher retzligha besinna hoo iach är, Och thet skal han göra, för ty han skal tagha aff mijno, thet är, mijn ordh, och förkunna idher, Och må iach wel seya at han skal tagha aff mijno, For ty alt thet fadhren haffuer thet är mitt, och ther fore sadhe iach at han skulle tagha aff mijno och forkunna idher, Ty the ordh han skal giffua idher jn, äre bådhe fadhrens och mijn ordh, Och thetta är nw (kära wener) meningen j thetta Ewangelio.

Och är thetta itt krafftight Euangelium ther wi monga handra lärdom vthtagha kunne, Och haffue wij her först til at besinna, at thet rike ther Christus är en herre vthinnan, är andelighet, så at the som honom tillydha äre godhe och froome j andanom, och haffua fridh och roligheet j andanom j Christo, så at the äre gladhe och rolighe j theras samwit, ty the weta at the skola besittia gudz rike medh Christo, ää huru mykit bekymber dieffwulen och werlden göra them på lekamenen, Så at än thå the lijdha som aldra största motegong här j werldenne, så gör then helge ande them så frijmodigha och letsinnogha j hiertat, at the äre til fridz ther medh, ty then helge ande tröster them, och lärer them besinna, ath thet är en ringa bekymber som the här lijdha, emoot then ewigha glädhi som them tilstundar, Och så regerar nw Christus j andanom, j menniskiones hierta, tröster och hugswalar henne genom sin helga anda, styrer och regerar henne til alt thet som gott är, lärer henne, och giffuer henne macht til at nidhertryckia dieffwulen medh alt hans wäsende, Och thet är thet andeligha regementet Christus nw är en herre vthinnan, än thå han och regerar all lekamligh ting, såå skeer thet doch genom hans andes krafft, genom hwilken han regerar heela werldena, bådhe wener och owener, Men thet regementet han haffuer nampnet aff, at han är itt hoffuudh och konung offwer gudhfruchtigha menniskior, ståår j menniskiones hierta och siel som nw sagdt är.

Teslikis haffue wij och til at merkia aff thetta Euangelio, hwad then rätta hoffuudsynden är, ther menniskian warder fördömd fore, thet är, otroheeten, at hon icke haffuer then tro til Jesum Christum som henne boorde, For ty hwar hon hade troona på honom, thå kunde henne ingen ting wara skadheligh, Men epter thet hon icke haffuer trona, therfore är henne all ting skadelighen, Och än thå monga andra synder äre til, genom hwilka menniskian kunde fördömd warda, Så är doch ingen ting then gudh achtar så högt som then at man icke setter tro til hans son Jesum Christum, then sich haffuer latit thet så mykit bekosta at han haffuer gåt j dödhen for henne, på thet at ingen synd skulle wara henne skadelighen, Men epter thet ath menniskian sådana hans welgerningar förachtar, och icke wil settia tro til honom, Thet wägher gudh så högt, at han endeels icke achtar the andra synder, vtan aleena förkastar och föruiter henne thet at hon icke setter troo til hans son Jesum Christum then for hennes skul så mykit ondt lijdhit haffuer, Så at hennes fördömelse skeer aleena for otroheetenes skul, Och på thet man må thetta teste bettre besinna huru otroheeten alleena fördömer menniskiona, wilie wij giffua her itt exempel fore, Ther så hende at en almenneligh plågha eller siwkdom komme på en stadh, at alle som then siwkona finge bliffue ther dödhe aff, Komme så en godh läkiare som samma siwkdom bota kunde, och han läte vthropa på alla gatur, at alle the som siwke wore skulle komma til honom han wille bota them och wara intit begierendes ther fore, Then ther honom förachtade och icke wille tagha widh läkiedomen som honom stodh til bodz, och bliffue så dödh, om honom motte man well seya, som och j sanningene wore, at han bliffue dödh for then skul at han förachtade läkiaren, Siwkdomen hade han sielff inne medh sich som honom drogho til dödz, men thet han förachtade läkiaren worde honom aleene forekastat, Så är thet medh otroheeten, Christus är for then skul kommen at han skulle borttagha synderna, Then sådana hans godha tilbodh förachtar och icke wil settia troo til honom,

honom warder hans otroheet räknat til fördömelse, Men giffue gudh ath wij medh enne stadigha troo motte kunna anamma hans godha tilbodh, Amen.

Femte söndaghen epter Påscha

Euangelium Johannis xvj.

J Then tijdhen, Sade Jesus til sina leriungar, Sannerligha sannerligha segher iach idher, alt thet j bidien fadhren j mitt nampn skal han giffua idher, her til haffuen j intet bidhit j mitt nampn, bidhien och j skolen få at idhor gledhi skal warda fulkommen, Thetta haffuer iach talat til idher medh förtekt ordh, then tijdhen warder kommande, thå iach icke skal tala medh idher medh förtekt ordh, vtan oppenbarligha skal iach förkunna idher om min fadher, Uppå then daghen skolen j bidhia j mitt nampn, och iach segher icke idher at iach skal bidhia fadhren for idher, ty fadhren sielff haffuer idher kääר, effter thet j hadhen mich kääр och troddhen at iach är vthgongen aff gudhi, Jach gick vthaff fadhren, iach kom j werldena, åter offuergiffuer iach werldena, och går til fadhren, Sade hans läriungar til honom, Sy, nw talar tu oppenbarligha och segher ingen förtekt ordh, nw wete wij at tu weest all ting, och tich görs icke behooff at noghor spör tich, ther fore troo wij at tu est vthgongen aff gudhi.

PAå thenne tijdhen (käre wener) pläghar man läsa thetta helga Euangelium som wij nw hörde, för then skul at thet lydher på böner, huru wij skole (epter som Jesus här vthloffuar) warda bönhörde medh wor himmelska fadher, Hwilkit för then skul på

thenna tijdh insatt är, at man haffuer j en long tijdh j Christenheetenne begåått j tesse wikonne openbarligha och almenneligha böner, och kallas för then skul bönedaghar, Hwilke vptagne wore j Frankerike och Room for noghra dråpeliga plåghor skul som gudh them påkastat hadhe, Men til at blidhca honom at han skulle wenda sådana plåghor jfråå them, togho the sich tesse bönedaghar före strengeligha nogh, för ty then plågha som lågh them på halsen, dreeff them ther til, Och såsom tesse bönedaghar begyntes j Frankarike och Room, så äre the och vthspridde wijdht offuer Christenhetena, til tess at samme sedhuane är och kommen til oss, Men epter wij haffue icke sådana orsack til ath begåå tesse bönedaghar som the hade som them först begynte, Ther före skeer thet icke heller medh sådana gudheligheet som thet först begyntes, Och äre för then skul tesse gongdaghar kompne til stoor misbruck, ther gudhi skeer meera förtörnelse än prijss medh, Och wore för then skul ganska nyttigt, at sådana gongdaghar antingen worde platt aflaghde, eller och at the worde så forwandlade at gudhi icke skeedde fortörnelse ther vthinnan, Och thetta är nw noogh på thenne tijdh här om talat, Nw wilie wij komma til Euangelium, Och sadhe Jesus tesse ordh til sina läriungar när han hade hallet sin yttersta natward medh them, ther han mykit taladhe om then sorg och bedröffuelse som them offuergåå skulle thå han wore lekammeliga jfrå them gongen, ther han och mykit talade om then helga anda som han skulle senda them jfråå sin himmelska fadher, Hwilken ande them all ting lära skulle, och ledha them j alla sannning, när nw Jesus hade sådana mykit taal hafft medh them om then helga anda som them hughswala skulle, och tröste them ther medh, ty the wore bedröffuadhe ther aff ath han skulle skilias widh them, Så sadhe han och thesse ordh til them som wij nw hörde j Euangelio them til hugswalelse, hwilken ordh nw så lydhandes äre, Sannerligha sannerligha segher iach idher, Alt thet j bidhien·fadhren j mitt nampn thet skal han geffua idher, Här til dags haffuen j intit bidhit j mitt nampn, Bidhien och j skolen fåå, at idhor glädhi skal warda

fulkommen, som han wille seya, Warer icke (kära barn) bedröffuade ther aff at iach skils lekameligha jfråå idher, for ty j skolen jngen skadha haffwa ther aff epter thet then helge ande skal ey aleenast trösta och hughswala idher, vtan han skal och lära idher kenna min fadher for idhar fadher, ath j skole trösteligha kunna haffwa idhor böön til honom, och warda böönhörde, så at alt thet j bidhie fadhren j mitt nampn, thet är, för mina skul, j thet j settie mich for itt midhel j mellen honom och idher, och fortröste idher på mijn tilseyelse, thet skole j få, Men epter thet iach haffwer warit när idher, ther före haffue j här til dags intit begiärat aff min himmelska fadher j mitt nampn, vtan j haffuen aleenast warit ther medh til fridz at j haffuen hafft mich lekameligha när idher, Men nw medhan iach gåår jfråå idher, giffwes idher tilfelle ther til ath j skole bidhia min fadher j thet forhop ath j skole wardha bönhörde för mijna skul, J skole forsee idher thet til honom, ath j skole niwta mich thet ååt til godho epter thet j äre mina läriungar, Ja thet skal och så skee medh jdher, Bedher man trösteligha j mitt nampn, och j skole fåå, och then glädhin skal warda idher fulkomen, ath j skolen gledias ther aff, ath j haffue fått thet j begierat haffue, Thetta talar iach medh idher medh fortekt ordh, ty thet iach idher segher kunne j nw icke besinna, vtan thet är for idher som hemelig och fortekt ordh, Men then tijdh skal komma thå iach icke skal tala medh idher medh förtekt ordh, vtan oppenbarligha skal iach forkunna idher om min fadher, som han wille seya, Nw kunne j icke forstå thet iach idher segher, men när iach sender idher then helga anda, thå skola min ordh warda idher liws och clar, så ath j skole lära kenna min fadher for idhar fadher, then idher for mina skul vnner gott, Och så skal thet på then daghen komma ther til ath j skole trösteligha bidhia fadhren j mitt nampn, Och iach segher icke idher at iach skal bidhia fadhren for idher, Ty fadhren haffuer idher käär epter j hadhen mich käär, och troodden ath iach är vthgongen aff gudhi, Och äre tesse Jesu ordh icke så forstondandes at han nw icke mera bidher för oss, Ty (som S. Paual segher) han sitter Ro. viij

på gudz höghra hand och manar gott för oss, vtan medh sådana ordh wil han förssäkra oss och göra oss wissa ther vppå ath wij jw skole warda bönhörde, Ty han haffuer nw forlijkt oss medh sin himmelska fadher, så at ey mera behooff görs at han skal bidhia ther om at gudh skal tagha oss til wenskap, for ty han haffuer thet nw begåt, Och ther före segher han nw sich icke bidhia för oss, for ty han haffuer medh sin pijno och dödh så krafftеligha begåt woro saligheet, at wij äre medh honom wordne gudz barn, the ther tryggeligha moghe bidhia honom om thet them behöffues, och warda sielffue bönhörde, Gudh haffuer oss kääг för thet wij haffue hans son kääг, och settie troo ther til at han vthgongen är aff gudhi, och ther före warde wij sielffue bönhörde, Och segher Jesus ytterlighare j texten, Jach gick vth aff fadhren och kom j werldena, åter öffuergiffuer iach werldena, och gåår til fadheren, som han wille seya, Jach som är lijka mechtig medh fadhren, haffuer fornidhrat mich och är menniska worden, på thet iach skulle förlijka idher medh min fadher, Nw gåår iach til honom jgen medh then mandom iach anammat haffuer idher til tröst, ty thet är idher til stoor hugswalelse at menniskio natwr warder så högt besatt medh gudhi, Ther före må j och wel tryggeligha bidhia, epter thet han sitter på gudz höghra hand som thet forwerffuat haffuer ath j skolen wardha bönhörde, Thå sadhe hans läriungar, Sy nw talar tu oppenbarligha och segher jw jngen fortekt ordh, ty wij kunne jw grant förstå hwad tu segher, och wij wete nw wel ath tw weest all ting, och tich görs icke behooff at noghor spör tich noghot til, Ty tu weest giffwa swar vth förra än tu noghot tilsporder warder, och ther fore troo wij at tu äst vthgongen aff gudhi, ty ingen kan weta giffwa swar til menniskiones tankar som tu gör, medh mindre han är aff gudhi, Och thetta är nw meningen (kära wener) j thetta Euangelio.

Nw wilie wij tilsee hwad oss warder här giffuen för en lärdom, Och är thetta oss itt ganska tröstelighit Euangelium, Thet är jw oss een gladhelig tijdhende som wij här höre, at wor sack ståår nw så wel medh wor himmelska fadher, ath alt thet wij bidhie honom

om j Jesu nampn, thet skal oss wedherfaras, och vppå thet wij skole wara teste wissare ther vppå, stadhfester Jesus sin ordh och tilseyielse medh en eedh och segher, Sannerliga sannerligha segher iach idher, alt thet j bidhien fadheren j mitt nampn, thet skal han giffua idher, Thet är oss jw een stoor tröst ath wij nw wete oss wara medh wor himmelska fadher så forlijchta, at wij skole må bidhia honom om alt thet oss behöffues, och wij skole thet fåå, Ja, så är thet nw offuertalat medh thet wij hade fortörnat honom, at han haffuer oss nw kär och vnner oss gott, och ther före wil han och gerna geffua oss thet wij bidhie honom om, Och thetta haffuer wor herre Jesus Christus begåår oss medh sin himmelska fadher, och ther före segher han alt thet wij bidhie j hans nampn, thet skal oss wedherfaras, Så at wij jw weta skole hwem wij sådana welgerning åthniwtandes warde, For ty then welgerning som oss ther medh widherfars at wij warde bönhörde medh wor himmelska fadher, hon kommer icke aff wor förtienst, vtan aff Jesu Christi forskyllan, honom niwte wij thet åår til godho, for hans forskyllan skul fåå wij thet wij begiäre, Och haffuer han ey aleenest loffuat oss at wij skole warda bönhörde, vtan han haffuer och iemwel formanat och lockat oss ther til at wij skole bidhia, och wij skole få thet wij bidhie om, så at wor glädhi skal warda fulkommen, Thet är oss een stoor glädhi at han haffuer loffuat oss thet wij skole warda bönhörde, Men när wij äre epter samma löffte bönhörde wordne och haffue fått thet wij begiärade, thå är wor glädhi fulkommen worden, Så skole wij icke tagha ther forsummelse fore, vtan jw altijdh bidhia wor himmelska fadher om thet oss behöffuelighit och nyttight är, medhan wij sådana merkeligh lyffte och tilseyelse haffue ther vppå at wij skole bönhörde warda, Gudh wil wel giffua oss thet wij behooff haffue, men han wil warda ther bidhin om, Och såsom Jesus haffuer här rikeligha vthloffuat at wij skole warda bönhörde, Så lärer han oss och hwem wij bidhia skole, och segher ath alt thet wij bidhie fadhren i hans nampn, thet skole wij fåå, Wor himmelska fadher aleena skole wij bidhia, ty han är aleena then oss skapat haffuer,

och giffuit oss lijff och siel, Han är then som oss födher och klädher, han är och then som oss aleena hielpa kan j wor nödh och bedröffuelse, ty han är en rätt nödhielpare, och så kallas han j scriftenne, Och epter thet han är aleena then ther oss medh all ting forsörier, och hielper oss j wor nödh, Ther före skole wij och aleena bidhia honom ther om, som thet aleena gör och giffuer, Och ty segher och Jesus allestedes ther han formanar oss til bön, at wij skole bidhia wor himmelska fadher och så skole wij warda bönhörde, Jesu lyffte ther han loffuat haffuer, at wij skole få thet wij begiäre, lydher aleenast ther vppå ath när wij bidhie fadheren, thå skole wij warda bönhörde, men bidhie wij noghon annan, thå haffue wij icke hans tilseyelse ther vppå at wij skole warda bönhörde, Och epter thet Jesus haffuer så rikeligha loffuat oss at wij skole fåå thet wij bidhie om, så skole wij och settia fulla troo til sådana lyffte jntit twiflandes at wij jw skole fåå thet wij bidhie om, än thå gudh vnderstundom fordröyer ther medh, på thet han wil forsökiat huru faste wij äre j tronne til thet lyffte oss tilsagdt är, Men giffue gudh at wij kunne wara faste j tronne, han är fast nogh som oss giffua skal thet wij begiere, Honom wari prijss j ewigheet. Amen.

Om gongdaghana må man haffua bodhordhen, Credo och Pater noster medh theres vthtydelse för folkit.

På helge Toorsdagh

Euangelium Marci j thet yttersta.

J Then tijdhen, När the elloffua läriungana såto til bordz, syntes Jesus them och forkastade them theras otrooheet och hiertans hardheet, at the icke troodt hadhe them som hadhe seet honom wara vpstondnan, och sadhe til them, Gonger vth j heela werldena och prediker Euangelium allom creaturom, Then ther troor och warder döpt han skal warda

saligh, Men then ther icke troor han skal warda fordömder, Them som troo warda thenne teeknen epterföliande, Genom mitt nampn warda the vthdriffuande dieflar, the warda talande medh nyia tungor, the warda fördriffuandes ormar, och om the dricka noghot thet dödhelighit är, warder them thet intet skadhandes, på the kranka skola the leggia theres hender och så warder thet bettre medh them, Thå nw herren Jesus medh them talat hadhe, wort han vptaghen j himmellen, och är sitiandes på gudz höghra sidho, Men the gingo vth och predikade allestedz, och herren werckade medh them, och stadhfeste ordhen medh epterföliande teekn.

PAå thenne daghen (käre wener) warder begongen högtijdh aff wor herres Jesu Christi himmelsferdh, huru när han synd, dödh dieffwul och helweti oss til godho offuerwunnet hadhe, han och för wort betsta skul steegh til himbla, och tilreedde rwm för oss, tijt wij epter komma skole, och aff samma Jesu vpferd til himbla, talar nw Ewangelisten S. Marcus och segher, ath sedhan Jesus vpstonden war aff dödha och hadhe vppenbarat sich för Marie Magdalene och noghra andra, och latit them klarligha förstå at han war leffuandes jgen, Sedhan när the ellöffua läriungana som jgen wore (ty Judas som war then tolffte war dödh) såto til bordz, oppenbarade Jesus sich for them, och forkastadhe och forwitte them theras otrooheet och hiertans hardheet, at the icke wille troo them som hadhe seedt honom wara vpstonden aff dödha, Och på thet sidzsta sadhe han til them, Gåår vthi heela werldena och prediker Euangelium allom creaturom, Then ther troor och warder döpter, han skal warda saligh, men then icke troor, han skal warda fordömder, som Jesus wille seya, Gåår vth och förkunner alla folke offwer menigha werldena, huadh iach giordt och bedriffuit haffuer them til godho, Then ther wil falla jn til mich och halla sich widh min lärdom, och settia

ther troo til, och tagha så dopet ther vppå at han wil wara en aff them som mich tillydha, han skal warda saligh, Men then ther icke wil halla sich jn til mich och förtrösta sich pååa mijn ordh, han skal warda fordömder, Men the som settia troo til mich the fåå then krafft at the skola kunna göra tesse teekn, The skola genom mitt nampn vthdriffua dieflar, The skola tala medh nyy (thet är) fremande tungomåål, the skola fordriffua ormar, och om the dricka noghon forgifft, thå skal thet intit skadha them, The skola leggia theras hender på them som siwke äro, och thet skal warda bettre medh them, the skola få theras helso jgen, som Jesus medh alt thetta seya wille, Then lärdom och Euangelium som iach idher befaler at predica offuer heela werldena, är en fast och san lerdom, och thet skole sådana krafftig teekn beuisa som the ther troo pååa samma lärdom göra skole, När nw Jesus hadhe rikeliga nogh bewisat thet for sina läriungar at han war vpstonden aff dödha, och hade talat medh them, Thå wardt han (som texten här segher) vptaghin j himmelen, och är sittiandes på gudz höghra sidho ther han är medh gudhi sinom himmelska fadher lijka mechtigh j krafft och regemente, Men läriungana gingo vth, epter som Jesus them befalet hade, och predikade Euangelium allestedz, och herren gudh werkade medh them, stadfestandes them j troonne som theras predikan anammade, huilken werkan som skeedde genom then helga anda, Och herren stadhfeste the ordh som the predikade medh the krafftiga teekn som the gioorde, Så at folkit noog merkia kunde, at thet war en san lärdom, mädan ther folgde sååa krafftig ierteekne epter, Och thetta är nw (kära wener) meningen j Euangelio som wij nw hörde.

Nw wilie wij, epter som gudh giffuer nådhena, tilse hwad oss warder her giffuit for en lärdom, Och haffue wij her först at merkia, huad lärdom Jesus Christus haffuer befalet at predica offwer hela werldena, Thet är, ey annat vtan hans helga Euangelium, thet godha bodhskapet och the godha tidhende som han sielffuer, epter sin himmelske fadhers befalning förde aff himmellen her nidh j werldena til oss som lågho vnder all sorgh och bedröffuelse, Jesus sade oss

sielffuer the godha tidhende fore, at woro synder ther wij hade förskyllat gudz wredhe och ewigh fördömelse medh, skulle for hans middel och förskyllan skul, warda oss förlatna, och at oss skulle nw all nådh och barmhertigheet widherfaras, ty gudh wor himmelske fadher then wij förtörnat hade, han haffuer nw taghit oss til nådhe igen, Christus Jesus haffuer taghit j dagh och förlijkt sakena emellen gudh och oss, Så at thet är nw een afftalat sack, medh thet wij brutit hade, woro synder, dödh, dieffuul och helwete, skola intet kunna skadha oss, om wij late aff at synda som wij tilforenne giordt haffue, och halle oss hart medh ena stadigha troo in til Jesum Christum som förlikningena giordt haffuer, Thetta är thet gladeligha bodhskapet som liffuandes gudz son haffuer fördt oss her nidh aff himmelen, Och när han foor til himbla igen gaff han sina apostlar och läriungar befalning at the samma bodhskap föra skulle, och at the vthgå skulle j menigha werldena, predica och vthropa på alla wäghar och gatur, öffuerliwt j all rum, at then twist och twedräght som j long tijdh warit hade emellen gudh och menniskiona, hon war nw försonat Christus Jesus hade lagdt sich emillen och förlijkt sakena j så motto at så monge som wille halla sich in til honom och göra epter hans befalning, the skulle få itt ewinnerlighit liff, Men the thet icke wille göra the motte stå theres eghen fara, ty saken stodh oppen medh them, och the worde förlikningene intit åtniwtandes, Thetta är nw thet som Jesus befalte sina läriungar och theres epterkommande, at the predica skulle, Och sade han ther bredhe widh, at hwar och en som sådana predican anammar, setter ther troo och lijt til, och läter döpa sich, han skal warda saligh, men then som sådana predikan icke anammar och setter ther icke troo til, han skal warda fördömder, Hwar nw the som befalningen haffua til at predica, icke bliffua widh thetta gladeligha bodhskapet, vtan tagha sich noghot fore epter theres eghit eller annars sinne, som icke rörer på thet bodhskapet, thå göra the wijdt offuer theres befalning, Ty Jesus befalte them her j texten som wij nw hörde at the skulle predika Euangelium, then ther setter troo til han skulle bliffua

saligh, Men hwar noghet annat worde predikat, som kiettare och falske lärare altijd giordt haffua, och man satte ther troo til, thå bliffue wij icke aff sådana predikan salighe, vtan snarare fördömde.

Ytterligare skal man och her besinna ath thet godha bodhskap som Jesus Christus förde oss her nidh j werldena at gudh hade taghit oss til wenskap igen, haffuer och thet inbära, at wij icke skole förtörna gudh mera som wij tilforenne giort haffue, For ty epter thet wij äre förlikte, så skole wij jw icke mera göra eller bedriffua thet som twist och twedreght affkommer emellen gudh och oss, Ty förlikningen som Christus giordt haffuer, drabbar och på sådana wilkor och forordh at wij skole bättra oss, och icke så förtörna gudh som wij haffue giordt til forenne, Och sådana boot och bettring beteknar döpelsen, som Jesus her om talade j Euangelio, ther han sade, Then som troor och warder döpter, han skal warda saligh (thet är) Then som förlater sich på then förlijkning som han giorde, och tagher döpelsen j then acht at han skal her epter föra jtt gott liffuerne, dödha och nidhertryckia all ond begierilse som komma thet affstadh at gudh warder förtörnadher, Han som thetta gör warder saligh, Så är nw döpelsen en ingong til syndabettring, medh hwilken syndaboot och bettring beteknat warder, Och igenom döpelsen warde wij intaghne j then hopen eller försambling som Christo tillydher, ther the alle vthloffuat haffue at the wilia bettra theres onda liffuerne som the tilforenne bedriffuit haffua, Och therfore haffuer nw gudh stichtat döpelsen at menniskian skal ther igenom komma j hans försambling, och haffua thet for itt tekn hwad hon haffuer anammat och vthloffuat, thet är, at hon haffuer försworet och widhersakat thet onda wäsende som hon war stadt vthinnan tilforenne, huilkit wesende dieffuulen tillydher, och hon haffuer nw taghit Christi wesende på sich igen, ther hon skal dödha och nidhertryckia dieffuulens wäsende, Och så warder menniskian genom dopet begraffuen medh Christo på thet hon skal vpstå medh honom, Thet är, När hon döpes, thå widhersakar hon thet gambla dieffuulens wesende, och thet seyes begraffuas, ty thet skal her effter icke mera

warda achtat än som thet wore dödt, och hon skal begynna föra it liffuerne epter Christi sinne, ty hon är nw träd frå dieffuulens försambling och in j then försambling Christo tillydher, Och haffuer taghit döpelsen til itt teekn at hon lydher vnder Christi försambling, och är worden en Christen menniskia.

Så skal man och teslikis merkia om the teekn som her j Euangelio om talas, at sådana giordes rikeliga nogh aff apostlane när Christi Euangelium först begynte predikas, hwilkit som skedde for then skul at folkit som sådana ny lärdom finge höra skulle wisseligha weta at thet war en san lärdom, ty stadhfeste gudh honom medh sådana ierteekn, Men epter thet allom är nw witterlighit nogh at Christi Euangelium är en wiss och san lärdom, ther före görs oss icke sådana ierteekn behooff,

Teslikes är thet oss gladhelig tijdhende ther Euangelisten beslutar Euangelium medh, och segher ath Jesus sitter på gudz höghra sidho, Wel är oss at wor mennisklige natur, then for syndenes skul forderffuat war, är nw så vprettat igen, ath han är sitiandes widh gudh fadhers höghra sidho, thet är oss een stoor hugsualilse, Loffuat och ärat wari han som thet begåt och bedriffuit haffuer, AMEN.

Söndaghen epter helge Torsdagh

Euangelium Johannis xv. och xvj.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, När hughswalaren warder kommande, then iach skal senda idher aff fadhrenom, sanningenes anda som gåår aff fadhrenom, han skal bära witne om mich, J skolen och teslikes witna, ty at j ären medh mich aff begynnelsen, Thetta haffuer iach sagdt idher på thet at j icke skolen forarghas, the warda idher vthskiwtandes aff sinagoganar, Men then tijdh warder kommandes, ath then idher dräper, skal meena sich

göra gudhi tiänist ther medh, Och thetta warda the idher görandes, ty the kenna icke fadheren, ey heller mich, Men thetta sadhe iach idher at när then tijdhen kommer, skolen j komma j hogh at iach haffuer thet sagt idher, thetta haffuer iach icke sagt idher aff begynnelsen, ty iach war medh idher.

TEsse ordh (kära wener) hade Jesus medh sina läriungar thå han hadhe giordt sin ytterste natuardh medh them, Ther han och mykit sadhe them före hwadh them öffuergå skulle när han wåre jfrå them gongen, Ther han och taladhe om judarna at the icke wille bära honom vp for gilt och kenna honom godh för then han war, vtan the hatadhe honom för ingen hans brot, Och så fölier thå then texten wij nw hörde, ther han segher at then helge ande som han skulle senda sina läriungar, hwilken ande som aff fadhrenom vthgåår, then ther och är sanningenes ande, ty aff honom gåår all sanningenes kundskap, han skulle bära witnesbyrd om honom, thet är, han skulle lära folkit rätzliga kenna hoo han war, så at the som icke kunde elles kenna honom for gudz son och werldenes frelssare, the skulle lära kenna honom aff then helga andes ingifft, J skolen och teslikes witna (sade han til läriungane) ty j ären medh mich aff begynnelsen, som han wille seya, Then helge ande skal styrkia idher och göra idher dristogha ther til, ath j skolen vtan all fruchtan bära witnesbyrd om mich, och forkunna oppenbarliga hwad j hördt och seedt haffuen aff mich, epter thet j haffuen altijd warit medh mich aff första begynnelsen sedhan iach först begynte predica och förkunna min fadhers wilia, Sådana segher iach idher alt til förenne, på thet j skolen icke forarghas och tagha thet illa widh idher, The warda idher vthskiwtandes aff sinagoganar, thet är, aff theras församblingar, lijka som j wore banssmen, the ther ey wore werdige wara j bland folk, Ja, thet skal än komma ther til, och then tijdh skal warda kommandes, at then idher slåår j hääl, han skal mena sich göra gudhi itt stoort offer och tiänist ther medh, For ty the

skola halla idher for sådana ogerninges men, at j icke skole wara werde leffua, The skola holla idher bådhe för gudz och menniskios fiendar, och ther före skola the mena sich göra gudhi mykit til wilia ther medh at the tagha sådana ogerninges men aff dagha, Och thetta skola the göra idher, ty the kenna icke min himmelska fadher ey heller mich, För ty om the kende min fadher och wiste hwadh befalning han mich giffuit haffuer, och kende mich och wiste hwad befalning iach idher giffuit haffuer, Så at the kunde besinna at thet är gudz befalning som j haffue for hender, thå giorde the icke idher thet the göra, Men nw epter thet the icke kenna min fadhers eller mitt sinne, ther före forfölia the idher. Och thetta segher iach idher nw fram före ååt, at när then tijdhen kommer at idher sådana wedherfars, thå skolen j komma j hogh at iach haffuer thet sagdt idher, så ath thet icke kommer idher oforuarandes vppå, Thetta haffuer iach icke sagdt idher aff begynnelsen, at idher sådana offuergå skulle, ty iach war när idher, som han wille seya, Här til dags mädhan iach haffuer warit när idher, haffuer ingen bedröffuelse gååt idher vppå, ty thet haffuer alt hengt mich vppå, och iach haffuer wordet tiltalat och icke j, Men nw mädhan iach gåår j fråå idher til min himmelska fadher, wil sorg och bedröffuelse noog komma idher vppå som äre mina läriungar, Och thet sadhe iach idher icke til förenne, ty idher gick thå ingen nödh vppå, Men nw segher iach idher thet, mädhan bedröffuellsen tilstunda, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio,

Nw wilie wij tilsee hwadh lärdom wij haffue här vth, Och höre wij nw hwad the skola wenta sich j tesse werldenne som äre Christi läriungar, thet är, The skola warda achtade för bansmen, och andra ogerninges men, the ther icke skola wara werde liffua på iordenne, För ty then lärdom som the föra, och thet menniskionne synes gott och rätt wara, the dragha icke offuer eens, Menniskios fornufft segher ath then som haffuer giordt gudhi emoot och är fallen j hans ogönst, han skal göra honom så mykit medh igen och försona sich medh honom, Så ath menniskiones sinne och

fornufft giffuer sina gerningar then macht at the skola kunna forlika henne medh gudh, och göra fyllest for thet brutit är, och ther ståår menniskian hardt vppå at hon haffuer rätt, Men nw komma Christi läriungar medh hans ordh och befalning, och seya at thet är omögelighit ath menniskian som brutit haffuer skal kunna aff sich sielff forlika sich medh gudhi, vtan alt sådant skal oss widherfaras aff blota gudz nådhe och barmhertigheet, then han oss beteet haffuer genom Christum, och aff hans forwerffuan aleenest och icke aff wor, Och så slåås thå wor öffuerdådigheet nidher, ther wij meente hielpa oss sielffue, lijka som wij ingen annan frelsare behöffde, warda och så straffat och fördömd all anslag och alla the gerningar som menniskios förnufft dömer rätt wara, och seyes til medh, at wij platt jntit kunne göra aff wor eeghen macht, thet then ewigha saligheetenne tillydher, vtan at alt thetta skole wij niwta Christum ååt, och hans anda then oss genom troona på honom giffuin warder, När nw sådant vthläres och forkunnas för them som mykit halla aff sich sielff, och meena sich mykit got gioordt haffua och göra kunna, förmå the icke lidha sådana theres förachtilse, at all theras wijsheet och anslagh så skal nidher slåås och om intet göras, och then gudz tienist som the meena sich wijsligha noog epter theras sinne företaghit haffua skal så platt förkastas, Thå the nw thet få höra, ath theras gerningar och then gudz tiänest som the haffua för hender warder straffat och seyes wara synd och skrymterij, thå blåsa the vpp och seya, Thesse äre dieffwulsmen och kiettare, the ther icke äre werde at liffua, for ty the straffa godha gerningar, the wilia leggia nidh gudz tienest, Sådana skrij hadhe Christus sielff och hans läriungar offuer sich, ath the skulle wilia leggia Mosi lagh nidh, ther gudz tienist war vthi beslutten, ther före wordo the holdne for banssmen, gudz forsmädhare och lastare, och wordo för then skul hudflengde, slaghna och dragne, och medh alla neeso och skam taghne aff dagha, och the som them slogho j hääl, meente sich göra gudhi ther een behageligh tienist medh, ath the toghe them aff dagha som wille leggia nidh hans tie-

nist och goda gerningar, Såsom thet tilgick medh Christo och apostlanar, så är och altijd sedhan tilgåt, och thet skeer så lenge som werlden ståår, ath alle retsinnoge Christi läriungar och predikare, skola hollas for ogerninges men, the ther icke skola wara werde ath liffua, Ja, man seer sådana noog j wår tijdh, och the som Christi läriungar förfölia, göra thet för then skul ath the icke kenna Christum och hans fadher, For ty om the kende honom så kende the och hans ordh jgen när the finge höra them, och så giorde the icke them ondt som ordhen föra, Och ther gåår nw all trettan aff, at Christi läriungar och menniskios förnufft icke dragha offuer eens om gudz tienist, Menniskian epter sinne fornufft segher thet wara ena retta gudz tienist som hon haffuer for hender, och ther blijffuer hon widh, Men Christi läriungar straffa sådana gudz tiänist, och seya at thet är gudz tienist aleena som han sielff befalat haffuer, then ther gåår aff itt gott hierta, Nw haffuer menniskios förnufft flere som halla medh henne och giffua henne rätt, än Christi läriungar haffua, och ther före moste the warda bansmen och kiettare, och komma på all skam och blygd for werldenne, Men huru rätt menniskios fornufft drabbar på gudz tienst thet see wij här, at hon gåår til och forsmädher gudz eghen ordh, och slåår j hääl hans vthkorade helgon och sendebodh, och segher sich ther göra gudhi ena tienist medh, Thetta moste jw wara een grässelig blindheet som menniskian vthi kommen är, at hon skal meena sich göra gudhi medh, när hon gör honom aldra mest emoot, och här aff kunne wij wel merkia huru longt wår godha acht och mening kan streckia sich, For ty judana som låte korsfesta Christum sade sich jw haffwa godha acht och mening ther medh, at the toghe honom aff dagha som wille (epter som them syntes) nidherslå gudz lagh som the genom Mosen fåått hadhe, Så giorde och the som slogho apostlana j hääl, så haffua och alle andre gioordt som Christi wener haffua taghit aff dagha, The haffua jw alle hafft then meening at thet skulle wara gott och nyttigt, och gudhi behagelighit at sådana worde aff wäghen taghne, som menniskiona (som the meente) wille för-

uilla och dragha henne jfrå then gudz tienist som the hölle för ena retta gudz tienist, Och haffuer doch theras godha acht och mening ey bettre lagh taghit, än at the haffua dräpet gudz eghen son och hans betsta wener, Ther före (epter thet sådana feel är medh menniskios godha acht och mening j the saker som gudhi och wor siel på röra) skole wij jngalunde sådana epterfölia, vtan halla oss hardt widh thet som gudh biudher och befalar, och bidhia honom ther om, ath wij motte få sanningenes anda som lärer then retta gudz tiänisten, Såå ath wij icke råke försee oss menandes oss haffua ena retta gudz tienist, ther wij doch haffue gudz forsmädhelse och förtörnelse for handenne, Och ther före skole wij haffua en fara for alla menniskios funder j the stycke som lydha woro siel vppå, ther wij icke haffue gudz ordh for oss, aff hwilken wij kunne forssäkra wort samwet, så at wij äre fuluisse aff gudz ordh, at honom är sådana behagelighit som wij för hender haffue, och om wij än lijdhe förfölielse ther före at wij förachte menniskio dicht och funder, och wilie blijffua widh gudz ordh aleena, så skole wij doch icke forfäras ther fore, Ty Christus haffuer sagdt oss thet til förenne at oss skal så blijffua gongandes, doch thet skal icke lenge wara, oss stundar en stoor gledhi til ther emoot igen, Men giffue gudh ath wij kunde blijffua fast stondandes j enne stadhiga troo. AMEN,

Piensdagha dagh

Euangelium Johannis xiiij.

J Then tidhen, Sade Jesus til sina leriungar, Then mich elskar han warder hollandes mijn ordh, och min fadher skal elska honom, och wij skole komma til honom, och bliffwa boendes när honom, Then icke elskar mich, han haller icke mijn ordh, och the ordh j hören äre icke mijn, vtan fadrens som mich vtsendt haffuer, Thetta haffwer iach talat til idher warandes

när idher, men hughsualaren then helge ande, huilken anda fadhren skal senda j mitt nampn, han skal lära idher all ting, och giffwa idher in alt thet iach idher sagt haffwer, Fridhen läter iach idher, min fridh giffwer iach idher, icke giffwer iach idher såsom werlden giffwer, Jdhart hierta ware icke bedröffuat ey heller rädhes, J hören iach sade idher, iach gåår bort och kommer åter til idher igen, hadhen j mich käär thå gleddens j iw at iach sade, Jach gåår til fadhren, ty fadhren är större än iach, Och nw sade iach idher thet förra än thet skeer, at j tro skolen när thet skedt är, Her effter talar icke iach mykit medh idher, ty at thenne werldennes förste kommer, och j mich haffwer han intit, men vppå thet werlden skal förstå, at iach haffwer fadhren käär, och såsom fadhren haffwer giffuit mich befalning så gör iach.

PAå thenne daghen (käre wener) warder begongen högtijdh huru then helge ande vthsender wardt offuer Christi apostler och Act. ij läriungar, ther the alle wore samman vthi itt rum j Hierusalem, ther och hasteligha kom en dön aff himmelen såsom jtt mechtigt stort wedher och vpfylte alt hwset ther the såto, och them syntes söndersplittrade tungor såsom the hade warit aff eeld och bleeff sittiandes på huar och en aff them, och the worde alle vpfylte aff then helge anda och begynte til at tala medh fremmande tungomål som the tilforenne icke kunde effter som anden gaff them in huru the tala skulle, Aff sådana krafftigt ting som thå skedde femtiyo daghar epter Christi vpstondelse, begå wij högtijdh nw j dagh j then Christeligha församblingenne, Och thetta är nw sagdt for then skul at wij weta skole huij thenna högtijdh begongen warder, Nw wilie wij komma til Euangelium, Och segher Jesus her j texten, Then mich elskar han warder hallandes mijn ordh, thet är, then kerleek han haffuer til mich kommer honom til at leggia mijn ordh

på hiertat, göma them och halla sich ther widh, Och then mijn ordh haller, setter troo til them och fölier them epter, han skal icke göra thet förgiffues, For ty min fadher skal elska honom, Ja min fadher och iach medh then helga anda skole komma til honom, och bliffua boendes när honom, Wij skole icke skilias frå honom som haller mijn ordh, vtan wij skole bliffua quarre när honom, ja wij skole boo när honom, Then mich icke elskar han haller icke mijn ordh, som Jesus wille seya, Then ther icke haffuer ynnest och kerleek til mich, han achtar fögho huad iach segher, Doch äre mijn ordh icke sådana at the skulle warda förachtat, vtan them borde jw warda hallen, For ty the ordh j hören aff mich, äre icke mijn ordh, vtan fadhrens som mich vtsendt haffuer, som han seya wille, The ordh iach talar äre icke vtgongen aff mich j thet iach är en menniskia, men the äre vtgongen aff gudhi, och for then skul bör them warda achtat, Thetta haffuer iach talat til idher warandes när idher, Thet är, mijn ordh haffuer iach giffwit idher fore, medhan iach haffuer warit lekamligha när idher, än thå at j mijn ordh icke besinna kunne, Men hughsualaren then helge ande, huilken anda fadhren skal senda j mitt nampn, han skal lära idher all ting och giffua idher in alt thet iach idher sagdt haffuer, Thet är, Then helge ande som min himmelske fadher skal senda idher for mina skul, han skal lära idher rätt förstå alt thet iach haffuer talat medh idher, thet j for idhro skröpligheetz skul icke besinna kunne, Så warer nw widh ena godha tröst, For ty, Fredhen later iach idher, min fridh giffuer iach idher icke giffuer iach såsom werlden giffuer, Såsom han wille seya, än thå iach skal nw gå ifrå idher så at iach icke bliffuer lekamliga när idher her effter som her til, så offuergiffuer iach doch idher icke, for ty iach leeffuer idher fridhen her quar när idher, ia, min fridh giffuer iach idher, Doch icke sådana lekamelig och förgengelig fridh såsom werlden giffua pleghar, vtan en andeligh, owanskelig och ewigh fridh giffuer iach idher, och for then skul skal idhart hierta icke wara bedröffuat ey heller rädhas, J hörden at iach sadhe idher at iach går bort, men iach kommer til idher igen,

ja, hwar j rätzligha hadhen mich kääR, thå woren j icke bedröffuade, vtan gladdens heller ther aff, at iach sade mich gå til fadhren, For ty thet är mich een stoor ära at iach går in j hans rike, ty han är större än iach, ja thet är och idher een stoor nytta at iach gåår in j min fadhers rike, for ty iach kan thå genom then helga anda göra idher större bestond än iach är lekamligha när idher, och ther fore borde idher icke wara bedröffuade ther aff at iach gåår til fadhren, Men thet är nw så idhor skröpligheet at j fögho besinna kunne thet iach segher, Doch sade iach idher nw sådana tilforenne, ath j teste bettre troo skolen när thet skedt är, och thå anden haffuer lerdt idher förstå thet iach haffuer sagdt, Her epter talar iach icke mykit medh idher, Min tijdh är nw kommen, Ty thenne werldennes förste kommer och genom sin sendebodh och ledhamoot, läter tagha fatt på mich och skal haffua mich til dödhen, och j mich haffuer han jntet, thet är, Han haffuer ingen sack medh mich ther han kan dödha mich före, ty iach haffuer intit illa gioordt, Doch läter iach honom j thet stycket haffua sin wilia, icke for then skul at iach haffuer fortient dödhen, vtan vppå thet at werlden skal weta at iach haffuer min himmelska fadher kääR, ty gör iach gerna thet honom liwfft är, Nw haffuer han befalit mich gå j dödhen, och såsom han haffuer giffuit mich befalning så gör iach, Och thetta är nw meningen (kära wener) j Euangelio.

Och haffue wij her vthinnan monga merkieligha lärdomar, Först see wij här huru mykit gott wij warde thet åtniwtandes at wij giffue acht på gudz ordh och settie ther troo til, For ty när wij så göre, thå kommer gudh fadher son och then helge ande til oss, och blijffua boendes när oss, så at the icke wilia skilias jfrå oss, Men är gudh boendes när oss, thå kan oss jw ingen ting wara skadheligen, epter thet all ting moste jw wara gudhi vnderdånig, och tiäna the menniskio til godho, som gudh medh sin gunst och nådhe är boendes när, Och ther före är thet oss nw een obegripeligh nytta och gagn som wij haffue ther vthaff ath wij halle och göme gudz ordh, Ty när wij thet göre thå är gudh medh oss, Haffue wij honom

medh oss, hoo kan thå wara oss emoot? Ja, när wij haffue gudh medh oss, så haffue wij och alt thet godha som honom tilhörer, Hwad kunne wij nw mera begiera? Och epter thet wij nw sådana obegripeliga frucht nytto och gagn haffue ther aff, at wij achte och göme gudz ordh, Therföre må wij gladeliga anamma them, och behalla them j enne stadhiga troo, och skole för then skul altijdh gerna wara ther wij må höra them,

Så haffue wij och här til at merkia, at menniskione är omögelighet aff sin eghen macht at hon skulle kunna rätzligha forstå hwadh gudz ordh haffua jnbära, medh mindre styrkiaren eller hughsualaren then helge ande kommer j hiertat, och giffuer henne thet retta förstondet som Jesus här sadhe til läriungane, at then helge ande, hwilken anda gudh fadher vthsenda skulle, han skulle lära them förstå och giffua them jn gudz ordh som han them förkunnat hadhe, ty förra än anden kom kunde the icke besinna huad han hade talat medh them, Och än thå at oss är omögheligit aff wor eghen macht, at wij skulle kunna forstå gudz ordh och gömma them, och settia troo til them, Så haffue wij thå then tröst, at Christus Jesus haffuer thet medh wor himmelska fadher så begåt at then helge ande som retta förstondet giffuer, skal warda oss giffuin, och ther före sadhe Jesus här j texten, at then helge ande skulle vthsendas j hans nampn, thet är, for hans skul, ty han hadhe thet så begåat och förskyllat, Nw epter thet som sagdt är, ath wij haffue så stoor nytto och gagn ther aff at wij gömme och halle gudz ordh, och epter thet then helge ande är then rette och sanskylloghe läraren som oss lära skall rätta grunden j ordhen, Ther före är thet aff nödenne at wij bidhie gudh wor himmelska fadher ther om, at han wille j Jesu nampn senda oss then helga anda at wij motte kunna lära förstå och göma gudz ordh, genom hwilken gudh blijffuer boendes när oss,

Ytterlighare haffue wij och j thetta Euangelio at merkia huruledhes wor herre Christus Jesus leeffdhe här epter sich och gaff oss sin fridh, doch icke sådana fridh som werlden giffuer, For ty then fridh som werlden giffuer, är lekamelighen och ståår aleenast til

en tijdh, Men then fridh som Christus giffuer är andelig och euigh, Werldenes fridh är, när sorg ock bedröffuelse, buller och rumoor nidherlegges, Ja, then fridhen kan jngalunda blijffua stondandes medh mindre sådana warder niderlagdt, Men Christi fridh plägar thå best haffua sin gong när vthuertes sorg och bedröffuelse på komma, Och ther före sadhe Christus at hans läriungar skulle haffua fridh j honom, men j werldenne skulle the haffua twång och bedröffuelse, Så är nw then fridh som Christus giffuer en sådana fridh som ståår emellen gudh och oss, ther Christus Jesus hade taghit j dagh emellen gudh wor himmelska fadher then wij förtörnat hadhe, och oss, så att wij nw jntit vtan gott skole förmodha oss aff honom, Och än thå han läter oss j thenna werldenne komma sorg och bedröffuelse vppå, på thet at wor onda begierelse och gamble Adam må ther j genom warda nidherslaghen och om intit giordt, så wete wij doch at han jw icke bryter then fridh som Christus giordt haffuer, vtan han haller fast och bliffuer obrotzligha til euigh tijdh, så at han jw j alla motto wil ramma wordt besta, Ja, thå wij förnimme at han läter oss sorg och bedröffuelse på komma j werldenne, thå kunne wij clarligha merkia at han haller fridhen medh oss, For ty genom sådana sorg och bedröffuelse rammar han wordt betsta epter thet är oss på sielenes wegna ganska nyttight at wij sådana lijdhe, Ja then han elskar, honom nepser han och straffar, Ty ware honom prijss j ewigheet. Amen,

Annan dagh Piensdagha

Euangelium Johannis iij.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til Nicodemum, Så haffuer gudh älskat werldena at han gaff vth sin eenda son, på thet ath hwar och en som troor på honom skal icke förgåss, vtan få ewinnerlighit lijff, ty ath icke haffuer gudh sendt sin son j werldena, at

han skal fordöma werldena, vtan vppå thet ath werlden skal warda saligh genom honom, Hwilken som troor vppå honom han skal icke warda fordömd, men huilken som icke troor, han är redho fordömd, epter thet han icke troodde j gudz eenda sons nampn, Och thetta är fordömelsen, ath liwset är kommet j werldena, och menniskionar haffua meera elskadh mörkeret än liwset, ty at theres gerningar woro oonda, Epter thet at hwar och en som illa gör, hatar liwset och kommer icke til liwset, at hans gerninga skole icke warda straffadhe, men then som gör sanningena, han kommer til liwset, at hans gerningar skole warda oppenbara, for ty the ära giorda aff gudhi.

SCriffuar Euangelisten (käre wener) noghet for tesse ordh ath en aff the phariseer som heet Nicodemus, en öffuerste for judanar, kom om ena natt till Jesum och hadhe mykit taal medh honom, Och j bland annor ordh som Jesus sadhe til honom hwar menniskiones saligheet aff kommer, sadhe han och thetta medh, Så haffuer gudh älskat werldena ath han gaff vth sin eenda son, på thet at hwar och en som troor på honom skal icke förgåss, vtan få ewinnerlighit lijff, som han wille seya, Menniskiones saligheet är ther aff kommen, ath gudh haffuer hafft sådana kärleek til henne at han icke skonadhe sin eeghen son, vtan gaff honom j dödhen för henne, så at the som wille settia troo til honom, thet är, The ther wille bekenna honom för then sanskyllogha Christum som j så long tijdh haffuer vthloffuat warit, then ther all helsa och saligheet affkomma skulle, och slåå theres fulla lijt och tröst ther til, at the skole warda salighe för hans skul, The som sådana troo settia til honom, skola icke förgåss vtan blijffua salighe, Så at menniskiones saligheet haffuer sitt vrsprung ther aff at gudh hadhe henne käär, och ther beuiste han sin kerleek medh, at han gaff sin son j dödhen för henne, och menniskian skal nw vndfå saligheetena och ewinnerlighit lijff

ther medh at hon setter fulla troo och lijt til gudz son, som för hennes skul vthgiffuin är, Ty icke haffuer gudh sendt sin son j werldena, at han skal fördöma werldena, thet är, Jcke är gudz son kommen j then acht at han skal forderffwa menniskiona, vtan på thet är han kommen at hon skal warda saligh genom honom, Til at frelsa och icke forderffua är han kommen, Hwilken som troor på honom, han niwter honom thet ååt til godho at han icke warder fördömder, Men then som icke troor, han är redho fördömder, ther aff at han icke troodde j gudz eenda sons nampn, Så at hans otrooheet reknas honom til fördömelse, Ja thetta är rätta orsaken til fordömelsen at liwset är kommet j werldena, och menniskionar haffua meera elskat mörkret än liwset, som Jesus wille seya, Ther aff warder menniskian fordömd, at iach som är thet sanna liwset är kommen j werldena på thet iach skulle komma henne medh min lärdom vthur mörkeret på en rätt wägh jgen, Men menniskian wille jntit achta mijn ordh och ingen troo settia ther til, vtan hon wille heller bliffua widh thet onda wäsende som hon war vthinnan, Hon wille heller folia sina onda gerningar epter, än hon wil fölia mijn ordh epter, och ther fore warder hon fördömd, Ja, hon wil för then skul icke tagha widh min ordh som liwset är, ty hennes gerningar ära onda, och blijffuer så gongandes som man pläghar seya, at hwar som illa gör han hatar liwset, han kommer icke til liuset at hans gerningar icke skola warda straffadhe, Så komma the ey heller til mich, Men then som gör sanningena och fölier thet epter som rätt är, han kommer til mitt liws at hans gerningar skola warda oppenbara, för ty the ära giorda j gudhi, thet är, aff then helga andes jngifft och nådhe, Och thetta är nw enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij kära wener see til hwad oss giffues här för en lärdom.

Och warder här föregiffuit rette grunden och orsaken til wor saligheet, hwadhan thet kommet är, at wij som wåre kompne vnder ewigh fördömelse skole warda salighe, och är thenna, at gudh wor himmelske fadher haffuer hafft sådana kerleek til oss at han vthgiffuit haffuer sin eenda son j dödhen för woro synder skul, påå

thet at hwar och en som slåår sin troo til samma gudz son som dödhen lijdhit haffuer, haller honom för then sanskyllogha frelssaren, och förlåter sich på honom och thet han for woro skul gioordt och lijdhit haffuer, han skal blijffua saligh, Så at rette grunden til wor saligheet är gudh fadhers kerleek och godhe wilie til oss, ther han aff ewigh tijdh haffuer hafft oss kääר j Christo (thet är för Christi skul) förra än werldenes grundwal lagder wardt, som S. Paulus segher, Och epter thet han haffuer hafft oss kääר, ther före haffuer han och latit sin son gå j dödhen för oss, Ja thet moste jw haffua warit en dråpelig stoor kärleek som honom haffuer kommet ther til at han icke skulle skona sin enfödda naturlighe son, vtan giffua honom vth j sådana iember, sorgh och bedröffuelse för woro skul, Ther före kunne wij noog merkia hans stoora kärleek aff thet hans son lijdhit haffuer, Så är nw (som sagdt är) kärleken som gudh hadhe til oss orsaken til wor saligheet, Men sådana kerleek haffuer icke hafft sin vrsprung aff wor förskyllan eller fortienst, så at wij skulle haffua thet forskyllat medh woro gerningar at han skulle haffua fååt sådana kärleek til oss, For ty han haffuer hafft oss kääר aff ewigh tijdh, förra än noghor ting wore skapat, Ja han haffuer och latit sin son lijdha dödhen för oss, förra än wij wore födde, Så at wij jw icke skole kunna seya oss medh wor förskyllan haffua förtient sådana welgerningar, Ther före haffuer nw ingen annor sack warit ther til hwij gudh gör oss saligha vtan hans stoore kärleek och grundlösa barmhertigheet kom thet åstadh at wor saligheet wardt genom Christi dödh bedriffuen, och ty kunne wij icke leggia oss then äro til, at wij haffue begåt medh wore gerningar woro saligheet, vtan gudh bör alleena haffua then äro at han oss frelsat haffuer, Men wij skole genom ena stadhigha troo anamma och vndfåå wor saligheet, Så ath wij fåå saligheetena then aff gudz kärleek bereedt är, thå wij settie ther troo til at Christus haffuer oss henne förskyllat och bereedt, När wij haffue troona thå haffue wij saligheetena, men ther troon icke är, ther är fördömelsen, Loffuat wari gudh som oss kääר haffwer. AMEN,

Ephe. j

Tridhie dagh Piensdagha

Euangelium Johannis x

J Then tijdhen, Sade Jesus til iudanar, Sannerligha sannerligha segher iach idher, Huilken icke gåår igenom dörena j fårahwset, vtan stigher annerstedz in, han är en tiuff och en röffuare, men huilken som gåår in genom dörena, han är heerden til fåren, for honom läter döreworden vp, och fåren höra hans röst, och sijn eeghen fåår kallar han widh nampn och leedher them vth, och när han slepper sijn eeghen fåår vth, går han for them, och fåren fölia honom effter, For ty the kenna hans röst, men then fremande warda the icke effterföliande, vtan fly ifrå honom, ty at the kenna icke theres röst som fremande äre.

THenna liknelse (käre wener) som wij nw hörde j Euangelio, sade Jesus emoot the phariseer och scrifftlärda, som lätes wara rätte weghwisare till then ewigha saligheet, the ther wille lära almoghan then retta weghen til theres himmelska fadher, och meente the sich well kunna thet göra effter the wore förstondige j gudz lagh och bodhordh, Men the hade så bemengt gudz ordh medh theres eeghen bodh och stadhgar at the intet när wijste folkit på then retta wäghen, Och therfore kommer nw Jesus och straffar them, och segher at ingen kan få then rätta kundskapen och förstondet, vtan genom honom, ty sade han them, at hwilken icke går genom dörena j fårahwset, vtan stigher annerstedz in, thet är, Then ther icke haffuer hans ordh och befalning, han är en tiwff och röffuare, och giffuer menniskionne icke then rätta lärdomen fore, Ty Jesus är sielff dören, epter som han thenna lijknelse vthlägger, Men huilken som ingår genom dörena, thet är, Then som haffuer gudz ordh och befalning, och gör ther effter, han är heerden til fåren then

them foregiffuer then rätta födho ther the få liff aff, ty han läter them få lijffzens ordh, och döreworden, som är Christus Jesus sielff läter vp for honom, och giffuer then rätta kundskapen, och fåren som äre the sanskyllige gudz vthkorade wener, höra then rätta heerdans röst, Och sijn eeghen fåår kallar han widh nampn, och ledher them vth, thet är, Han kenner them grant widh nampn, och förer them j godha beet, Och när han slepper sin eghen fåår vth gåår han för them och fåren fölia honom epter, Han styrer och regerar sin fåår, och gåår för them och beskermar them om noghot på kommer, och fåren äre honom lydhig och hörigh, för ty the kenna grant hans röst, Men honom som fremande är och icke gåår in genom dörena, fölia the sanskylligha fåren icke effter, vtan, om the än komme oförwarandes j hans hoop, fly the doch ifrå honom, ty the kenna icke theres röst som fremande äre, vtan aleenest hans som gåår igenom dörena, Och thetta är nw meeningen j Euangelio.

Nw wilie wij, käre wener, tilsee hwad lärdom oss her giffuin warder, Och warder oss her rätzligha forehallet huilke the sanskyllige heerdar eller predicarer äre, och hwilken then rätte lärdomen är, ther Christi fåår kunna haffua liff vdinnan, Och segher her Christus at then som ingår genom dörena, thet är, then som är aff gudhi vthskickat och förer hans ordh epter hans sinne och meening, then är en godher heerde, then ther fårenes och icke sitt eeghit betzsta sökier, Men the onde heerdar som Jesus her kallar tiwffuar och röffuare äre the ther epter theres eghit och icke gudz sinne kompne äre, och predica theres eeghen dicht och tanckar, och icke gudz ordh och wilia, Hwilke ther så predica at the skole warda affhaldne och haffua sielffue gagn och profijt ther aff, och theres betzsta som the predica fore achta the intet, Och epter thet at ingen haffuer j sin lärdom och predican så fulleligha effterfolgdt gudz sinne och meening, och så fulkomligha sögt fårenes betzsta, som Christus Jesus sielffuer giordt haffuer, Therfore fölier och ther aff at han aleene är then rette och sanskyllige heerden, then ther på sijn fåår, thet är, gudz vtkorade wener, så granna acht haffuer, at

han kenner them widh nampn, Och ee hwad fare them påkommer, thå går han wist for them och tagher wara på them, Och såsom Christus Jesus är sielff then rätte heerden, så höra och fåren aleena hans röst, the fölia aleenest hans ordh och lärdom epter, ty han haffuer lärdt them thet besinna, at han aleene haffuer lijffzens ordh, ther the få liff aff, Och såsom Christus Jesus är aleene then rette heerden som gudz sinne och meening betzst epterfolgt haffuer, så är och then lärdom som han oss lärdt haffuer then sanskyllige lärdomen som oss dragher j then ewigha saligheetena, For ty han war for then skul sender aff wor himmelske fadher her nidher j werldena at han skulle wijsa oss retta wäghen huru wij komma skulle til honom, Och såsom han war vthgongen aff gudhi, så wiste han och best gudz sinne, och kunde betst giffwa oss thet til kenna som gudhi war behagheligit, och oss nyttigast til wor saligheet, Och ther fore skole wij och aleenast j the stycke som geller wore siels saligheet vppå bliffua widh hans ordh och lärdom, och achta thet han her segher j Euangelio, at hans fåår höra aleenast hans röst, och theras röst som främande äre och icke haffua hans ordh, them höra the icke, Ja, thet är platt ingen röst som oss kan dragha til wor himmelska fadher vtan Christi röst aleena, Ther före skole wij och inga andra röst höra eller anamma j the andeligha saker vtan Christi röst, thet är gudz ordh, Och the som godhe heerdar äre och wilia then rätta heerdan epterfölia, the giffua ey heller fåren andro röst före vtan Christi röst som är lijffzens ordh, För ty menniskionne är ingen annan lärdom helsosam til sielenne vtan gudz ordh, Christus som är then öffuerste heerden, hwilkom och fåren tilhöra, han moste jw haffua then äro, at hans ordh alleena skole höras j bland fååren, Ja hwar och en predikare eller heerde skal och thet grant besinna, at the han predikar fore äre icke hans, vtan Christi eeghen fåår, och ther fore skal han icke giffua them sin eller annor menniskios lärdom fore, vtan Christi ordh aleena, ty honom höra fåren til, och han haffuer latit sitt lijff för them, Honom skee prijss j ewigheet AMEN,

Fierde dagh Piensdagha

Euangelium Johannis vj.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til iudaskaran, Jngen kan komma til mich, vtan fadheren som mich vthsendt haffuer dragher honom, och iach skal vpueckia honom på ytterste daghen, Thet är scriffuit j propheterne, The skole alle warda lärde aff gudhi, Ther före, hwar och en som thet hördt och lärdt haffuer aff fadhren, han kommer til mich, Jcke så at noghor haffuer seedt fadheren, vtan then som är aff gudhi han haffuer seedt fadheren, Sannerliga sannerliga segher iach idher, Hwilken som troor han haffuer ewinnerlighit lijff, Jach är lijffzens brödh, Jdhro fädher åto himmelskt brödh j öknene och äre bleffne dödhe, Thetta är thet brödhet som nidherkommer aff himmelen, at then ther aff äter skal icke döö, Jach är thet leffuandes brödhet som nidherkom aff himmelen, hwilken som äter aff thetta brödhet, han skal leffua ewinnerligha, och thet brödhet som iach giffuandes warder är mit köt, huilkit iach gifua skal for werldenes lijff.

ORsaken (kära wener) aff hwilken Jesus kom på thetta talet som wij nw hörde, war then, som Euangelisten segher, at han straffadhe jwdanar at the sökte mykit til honom icke för then skul ath the sågho teekn aff honom ther the toghe noghon forbettring aff, vtan for then skul at the hadhe ätit aff brödhet och woro wordne mätte, ther han hadhe mettat fem twsend folk aff fem biwgbrödh och twå fiskar, Så ath epter the sökte meera lekameligh ting än andelighen när honom, ther före straffade han them, och badh at the skulle icke sökia epter then matt som förgengelig war, vtan epter

then mat som icke forgåss, then som giffuer ewinnerlighit lijff, Och kom så Jesus ther til medh sitt taal at han sadhe sich wara thet brödhet som nidherkomet war aff himmellen, Men judanar knorradhe ther emoot och sadhe, är icke thenne Josephs son, hwes fadher och modher wij kennom, Huru sägher han thå iach är nidherkommen aff himmellen? Thå suaradhe Jesus och sadhe them, Knorren icke j mellen idher, Jngen kan komma til mich vtan fadheren som mich vthsendt haffuer dragher honom, som han wille seya, Jach weet wel thet at j sådana icke besinna kunnen, for ty ingen kan kenna mich, komma til mich och halla mich for then iach är, vtan min himmelske fadher som mich vthsendt haffuer, then mich och betzst kenner, giffuer honom genom then helga anda thet jn, at han kan lära besinna hoo iach är, och så draghes han til mich, Och then ther så warder draghen til mich han skal haffua thet gagn ther aff, at iach skal vpweckia honom aff dödha på then yttersta daghen, Ja then ther til mich komma skal, han moste warda draghen aff minom fadher, ty thet är scriffuit j prophetanar, The skola warda lerda aff gudhi, och ther före moste gudh lära them kenna mich som til mich komma skole, Ty hwar och en som thet hördt och lärdt haffuer aff fadheren, han kommer til mich, Doch icke så förstondandes ath honom noghor hörer eller lärer aff honom lekameliga, ty ingen haffuer seedt fadheren, vtan then som är aff gudhi han haffuer seedt fadheren, thet är, Jach sielff som är hans son haffuer seedt honom, Sannerligha sannerligha segher iach idher, Hwilken som troor på mich hollandes och bekennandes mich för then iach är, han haffuer ewinnerlighit lijff, ja wisseligha fåår han ther aff ewinnerlighit lijff at han setter troo til mich, for ty iach är lijffzens brödh, så at then thet äter han fåår ther lijff aff, Jcke såsom thet tilgick medh idhra forfädhra, the ther j öknenne åto brödh som kom aff himmelen, The åto wel himmelskt brödh, men thet war icke lijffzens brödh, ty the äre bliffne dödhe, Men thetta är itt annat brödh som nidherkommet är aff himmelen, Så at then ther aff äter skal icke döö, Jach är thet liffuandes brödhet som nidher

kom aff himmelen, Hwilken som äter aff thetta brödhet j enne stadhiga troo, han skall liffua ewinnerligha, Och thet brödh som iach giffuandes warder är mitt köt, hwilket iach vthgiffua skal j dödhen, på thet at werlden som ligger vnder dödhen skal få lijff igen, Och thetta är (kära wener) enfolleligha meningen j texten,

Aff thetta Euangelio haffue wij clarligha til at merkia hwad Christus Jesus är för en man, Han är lijffzens brödh, thet är, Then födha som wij skole haffua lijff vthinnan, så at hwar wij icke få thetta brödhet til ath äta, thå haffue wij dödhen och icke liffuet medh fara, Men thetta brödhet är andelighit epter som han här talar ther om, ther sielen fåår lijff aff, och epter thet är andelighit, så moste thet och andeligha ätit warda, och thet skeer, när wij settie fulla troo och lijt ther til at liffuandes gudz son är nidher kommen aff himmelen, och är menniskia worden för woro saligheet skul, och är j sin mandom worden en almenneligh frelsare, Then ther nw ena sådana troo haffuer til honom, han fåår ena styrkio och krafft ther aff, at han troor gudz son haffua taghit mandom för sina skul, och seyes thå äta thet himmelska brödhet, thet är, then födho som nidh aff himmelen kommen är, Och thetta brödhet som Christus här segher, är hans köt, hwilket han vthgiffuer för werldennes lijff, Then ther nw setter troo och lijt jn til Jesum Christum, han haffuer ewinnelighit lijff, For ty när han haffuer trona, så haffuer han Christum j troonne, och när han haffuer Christum så haffuer han lijffzens brödh, och lijffuet aff samma brödh, Men kunna kenna Christum för lijffzens brödh som aff himmelen kommet är, ståår icke j noghon menniskio macht, for ty thenne kundskapen är andeligen, och menniskian är kötzligh, Ther fore sadhe nw Jesus her j Euangelio, ath ingen kunde komma til honom, och kenna honom för then han är, medh mindre hans himmelske fadher dragher honom ther til, For ty jngen är then som retzligha kenner sonen vtan fadheren, Hwilken nw ther rett skal lära kenna Christum Jesum leffuandes gudz son, han moste warda lärder aff hans himmelska fadher, epter thet är och så scriffwit, som Christus här segher, at the honom kenna

skole, skole warda lärde aff gudhi, Och ther före, then gudh wil giffua then kundskap j hiertat genom then helga anda, at han kan kenna och besinna ath Christus Jesus är lijffzens brödh, han kommer til honom och setter troo och lijtt til honom, och fåår så genom samma troo ewinnerlighit lijff, Men gudh wor himmelske fadher giffue oss sina helge andz nådh, at wij motte lära kenna hans son Jesum Christum for wor frelssare och återlösare, AMEN.

Helge trefolligheetz Söndagh

Euangelium Johannis iij.

J Then tijdhen, War en man vthaff the phariseer som heet Nicodemus, en öffuerste för iudanar, han kom om ena natt til Jesum och sade til honom, Mester wij wete ath tu est kommen aff gudhi for en lärare, ty ath jngen kan göra the teekn som tu gör vtan gudh är medh honom, Jesus swaradhe och sadhe til honom, Sannerliga sannerligha segher iach tich, vtan en blijffuer födder vppå nytt kan han icke see gudz rike, Thå sadhe Nicodemus til honom, Huru kan en menniskia födhas när hon är gammwl? icke kan hon på nytt gå j modherlijffuet och födhas? Swaradhe Jesus, Sannerliga sannerligha segher iach tich, vtan en warder födder aff watne och andanom, kan han icke jngåå j gudz rike, thet som är födt aff köt thet är köt, och thet som är födt aff andanom thet är ande, Förundra icke at iach sadhe ath j mosten födhas vppå nyt, Wedhrit blåss hwart thet wil, och tu hörer thess röst, och tu weest ey hwadhan thet kommer eller hwart thet faar, så är thet medh hwar och en som aff andanom födder warder, Nicodemus swaradhe och sadhe til honom, Huru kan thetta skee?

Jesus swaradhe och sadhe til honom, Est tu en mestare j Jsrael och weest icke thetta? Sannerligha sannerligha segher iach tich, wij seyom thet wij wetom, och thet wij haffue seedt thet witne wij, och wort witnesbyrd anamme j icke, När iach sadhe idher jordisk ting och j troon icke, huru skole j troo om iach segher idher himmelsk ting, Och ingen faar vp j himmelen vtan then som foor nidher aff himmelen, menniskones son som är j himmelen, Och såsom Moses vphögde ormen j öknenne, så möste och menniskiones son warda ophögder, vppå thet at hwar och en som troor vppå honom skal icke förgåtz, vtan få ewinnerligit lijff.

PAå thenne daghen (käre wener) warder begongen högtijdh ther aff at j gudhdomen äre tree personer, Ty kallas och thenne daghen, Helge trefoldigheetz Söndagh, Och änthå at noghet mykit tala om the helge trefoldigheet, går öffuer menniskio sinne och förstond, Så hafuer doch gudh j then helga scrifft giffuit oss tilkenna, at j gudhdomenom äre, Fadher Son och then helge Ande, them man kalla pleghar tree personer, än thå at scrifften icke kallar them personer, såsom ey heller Treefoldigheet, Men Fadher, Son och then helge Ande haffuer man nogh aff scrifftenne, Fadhrenom warder thet j scrifftenne tillagdt, at han haffuer vtsendt sin son hijt til werldena at han skulle tagha mandom, Sonen togh mandom och är menniskia worden, Then helge Ande werkade thet j iomfru Maries lijffwe at han vtan madz tilhielp wardt menniskia, och ty haffue wij thet j wor tro, at Jesus Christus gudz enfödde son wardt afladher aff then helga Anda, Fadhren haffuer aff ewigheet födt Sonen, och then helge Ande är vthgongen bådhe aff Fadhrenom och Sonenom, Fadhren är then som all ting skapadh haffuer, Sonen är then genom hwilken all ting skapadh äre, men then helge Ande, är then som j creaturen werkat haffuer at the äre kommen til theres rätta wesende och skapnat, Så äre nw tree personer j gudhdomen, Gudh Fadher,

Gudh Son, Gudh then helge Ande, och thesse tree personer äre j gudhdomen alle lijka mechtige, Och än thå at personerne äre tree, Så är thet doch lijkauell icke meer än en gudh, Men huru tesse personer mera haffua sich j gudhdomen går wijdt offuer menniskio förnufft, Therfore skal thet wara oss nogh at wij troo at thet äre tre personer och doch icke mera än en gudh.

Och nw wilie wij komma til Euangelium, Och segher här S. Johannes, at j bland the phariseer war en man som heet Nicodemus, then ther war en öffuerste for judanar, hwilken och gerna noghon godh lärdom höra wille aff Jesu, men han toordes icke gåå til honom om daghen for judanes skul, ty kom han om ena natt til honom, och sade til honom, Mester wij wete at tu est kommen aff gudhi for en lärare, ty ath ingen kan göra the teekn som tu gör vtan gudh är medh honom, som han wille seya, Epter man noogh kan merkia aff the teekn tu gör, ath tu est aff gudhi vthsender til at lära folket, Så segh och nw mich noghot hwad menniskiones saligheet på rörer, för ty iach wille och gerna warda saligh, Thå nw Jesus hördhe at han bekende honom for en lärare, begynte han strax til ath lära honom och sadhe, Sannerliga sannerliga segher iach tich, vtan en bliffuer födder på nytt, kan han icke see gudz rike, Thet är, Then som wil warda saligh och komma jn j gudz rike, han moste födhas på nye igen, Men sådana taal kunde Nicodemus icke förstå, ty swarade han, Huru kan en menniskia födhas när hon är gammwl? icke kan hon på nyt gåå j modherlijffuet och födhas? Och förstodh Nicodemus Jesu ordh kötzligha om lekameligh födelse, Thå swaradhe Jesus honom at han icke meente lekameligh födelse, Ty sadhe han, Sannerliga sannerliga segher iach tich, vtan en warder födder aff watne och andanom, kan han icke jngåå j gudz rike, som han wille seya, Thetta är en andeligh födhelse som skeer genom döpelsen j watn och them helga anda, Then som så andeligha födder warder, han skal gåå jn i gudz rike, ty thet som är födt aff köt thet är köt, och är för then skul icke skickeligit ther til at thet ingåå skulle j gudz rike som andelighit är, Men thet som är födt aff andanom

thet är ande, och ty är thet skickelighit til at ingåå j gudz rike, Förundra icke ther vppå at iach sadhe tich j mosten födhas på nyt, Wedhret blååss hwart thet wil, och tu hörer thess röst, och tu weest ey hwadhan thet kommer eller hwart thet faar, Så är thet medh hwar och en som aff andanom födder warder, som Jesus wille seya, Tu skal icke vndra ther vppå ath j skole födhas på nyt så framt j ingåå skolen j gudz rike, For ty then kötzligha födhelsen hon är ful med synd och oreenligheet, genom hwilken menniskian ligger j trääldom brotzlighen vnder laghsens twång och straff, Men aff then andeligha födhelsen warder menniskian så frij jfråå synndene och then trääldom som hon ligger bebunden til vnder laghen som hon brutet haffuer, såsom wädhret frijt är til at blåsa huart thet wil, dönen hörer man wel ath thet blååss, men hwadhan thet kommer eller hwart thet gåår weet man icke eens, än sidher man skulle kunna forhindra thet så frijt är thet, Så är thet och medh then som aff andanom födder är, han är frij och icke bebunden vnder laghen til noghro besynnerligha gerningar, som j phariseer äre, vtan han gör aff jtt frijt moodh alt thet then helge ande giffuer honom in, Onödder och otwingadher gör han hwad han göra skal, och icke bebunden til laghen medh noghon fruchtan och reddogha for straffet som laghen hotas medh, När nw Nicodemus thetta hörde sadhe han, Huru kan thetta skee at menniskian kan komma til thenna andeligha födhelsen? Jesus swaradhe, Est tu en mester j bland Jsraels folk, som skal lära andra, och tu kan sielff icke forstå hwar saligheeten påhenger, Sannerliga sannerliga segher iach tich, at wij som befalningena haffwe aff gudhi, seyom och predikom for idher thet wij wetom rätt wara, och thet wij haffuom seedt ther bäre wij witnesbyrd om, men j phariseer anamme intit wort witnesbyrd och predikan, När iach sadhe idher iordisk ting, thet är, sådana ting som menniskios fornufft wel förståå kan, huru j skulle bettra idhert liffuerne, och j troon mich doch icke, Huru skole j thå troo mich om iach segher idher himmelsk ting fore som gåå offuer menniskios forstånd, såsom är om then andeligha födhelsen, Men thet skal tu

doch weta Nicodeme, at ingen faar vp j himmelen, vtan then som foor nidher aff himmelen, menniskiones son som är j himmelen, thet är, alla menniskior äre syndare och oskickelighe til at ingåå j himmellen, Men iach aleene som aff himmelen niderkommen är, är retferdigh och vtan synd, och kan för then skul gåå in j himmelriket, så at then som ther skal jnkomma, han skal warda thet mich åtniwtandes, Och ther före warder thet ther tilkommandes, ath såsom Moses vphengde en kopar orm på itt trää j öknenne thå Jsraels almoghe wardt plåghat aff ormar, så moste och menniskiones son warda vphögder, thet är, Jach moste warda hengder på korset, på thet at hwar och en som troor pååå mich, han skal icke förgåss vtan fåå ewinnerlighit lijff, Så at ther får menniskian salighetena aff, at hon setter troo och lijt til mich, Och thetta är nw meningen (kära wener) j Euangelio, Nw wilie wij tilsee hwad lärdom oss her giffuen warder,

Och kan aff thetta Euangelio noogh forstondet warda, ath menniskian aff sin eeghen macht ingalunde kan komma ther til at hon warder rätferdig och saligh, Ja hon kan icke eens besinna hwadh hennes siels saligheet tilhörer, som wij här see på thenne mannen Nicodemo, then ther war en clook och förstondigh man j bland iudhanar, och meente sich haffua sådana forstond j gudz lagh at han skulle kunna lära the andra, och förstoodh doch platt intet hwar menniskiones saligheet påhengde, Han hadhe wel then mening at när han hade folgt gudz bodh och lagh epter medh the vthuertes gerningana, så skulle thet strax haffua warit nogh, At hiertat som ondt är skulle warda foruandlat wiste han intet, Han hölt thet så före at han wille aff sine krafft haffua kommet ther til, Men Jesus kom nw och sadhe honom annat före, Han moste födhas på nytt aff them helga anda, och wardha en nyy menniskia så framt han ingåå skulle j gudz rike, ty thet som aff kött födt är thet är kött, Then som aff syndare födder är, han är syndaful och oskickelig til at jngåå j gudz rike, och ty moste han födhas aff them helga anda, ty ther aff fåår han een reen födhelse, epter thet som aff andanom

födt warder thet är ande och ther före skickelighit til at ingåå j gudz rike, hwilket och andelighit är, Och ty är thet menniskionne platt omögheligit at hon aff sin macht skulle kunna gåå in j gudz rike, For ty som Jesus här segher, Jngen kan fara vp j himmelen vtan han aleene som nidherkom aff himmelen, then ther och aleene vtan synd är, Men alle andre äre för syndenes skul oskickelige ther til at the skulle kunna gåå ther jn, medh mindre the warda thet honom åtniwtandes som ingen synd haffwer, Och på thet at wij som för syndenes skul äre sielffue oskickelige til at ingåå j gudz rike, motte än thå komma ther jn, Ther före haffuer Christus Jesus som aff himmelen kommen war, wordet vphengder på korset, på thet at alle the som satte troo och lijt til honom, them skulle synden warda förlåten, så ath the icke skulle forgåss, vtan the skulle få then helga anda, genom hwilken the skulle födhas på nytt och gåå så in j gudz rike ther the skulle få ewinnerlighit lijff, Och thetta är nw rätte wäghen til saligheeten, then Nicodemus icke förstondet hade, Men loffuat och ärat wari wor himmelske fadher som oss haffuer giffuit thetta til kenna. AMEN,

På helge Lecame dagh

Euangelium Johannis vj.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar och til judha skaran, Mitt köt är wisseligha maat, och min blodh är wisseliga dryck, Hwilken som äter mitt köt och dricker min blodh han bliffuer j mich och iach j honom, Såsom leffuandes fadhren haffuer mich vthsendt, och iach leffuer för fadhrens skul, så och then som äter mich, han skal leffua for mijna skul, Thetta är thet brödhet som aff himmelen nidherkommet är icke såsom idhre forfädher åto himmelskt brödh, och äre bliffne dödhe, then som äter thetta brödhet han skall leffua ewinnerligha,

BEscriffuar Euangelisten noghot for tesse ordh (kära wener) ath Jesus sadhe sich wara thet brödh som aff himmelen nidherkommet war, och ath samma brödh war hans köt, hwilkit han vtgiffua skulle för werldenes lijff. Men thå iudana thet hörde knorrade the sich emellen och sadhe, Huru kan thenne giffua oss sitt köt til at äta? Sade Jesus til them, Sannerliga sannerliga segher iach idher, Vtan j äten menniskionne sons köt och dricken hans blodh, thå haffue j icke lijff j idher, Hwilken som äter mitt kött och dricker min blodh, han haffuer ewinnerlighit lijff, och iach skal honom vpweckia på then ytterste daghen, Och så fölia thå thesse ordh som wij nw hörde, Ty at mitt köt är wisseligha mat och min blodh är wisseligha dryck, Och taladhe Jesus här om en andelig spijssning än thå ath judana forstodhe thet kötzligha, lijka som han skulle wilia giffua them sitt köt så lekameligha til at äta som the sågho honom for öghonen, Men hans mening war at han wille giffua them sitt lekamen andeligha til ath äta, och sade til medh, at then som åte hans köt och drocke hans blodh, han skulle leffua ewinnerligha, men then thet icke giorde, han skulle icke hafwa liffuet j sich, for ty hans köt war wisseligha mat, och hans blodh war wisseligha dryck, som han wile seya, Then som setter fulla troo ther til at iach som är thet sanna lijffuet, liffuandes gudz son, är worden köt och blodh, thet är, at iach är menniskia worden, och giffuer mich j dödhen for menniskiones saligheet, han haffuer genom then troona ewin nerlighit lijff, For ty han äter thå mitt köt och dricker min blodh andeliga när han troor mich haffua anammat mandom för menniskiones saligheet, och j thet han så äter mitt köt och dricker min blod, haffuer han lijffuet epter iach är lijffuet, och then mitt köt icke så äter och dricker mitt blodh, han haffuer icke liffuet all then tijdh han haffuer icke mich som lijffuet är, Ey skole j heller vndra ther vppå och knorra idher emellan ther om at iach sadhe ath j skulle äta mitt köt och dricka min blodh, För ty mitt köt är wisseligha en andelig födha, och min blodh är wisseligha än andelig dryk ther menniskian haffuer widherquekelse aff, Ja en sådana widher-

quekelse kommer ther aff at hwilken som j sådana motto äter mit köt och dricker min blodh, han bliffuer j mich och iach j honom, Och såsom liffuandes fadhren haffuer mich vthsendt, och iach liffuer for fadhrens skul, såå skal och then som så äter mich, liffua for mina skul, thet är, Såsom iach haffuer lijff aff fadhrenom j thet iach är itt medh honom, så skal och then som mitt köt så äter och min blodh dricker haffua lijff aff mich, j thet han bliffuer itt medh mich, Thetta är thet brödhet, then andeligha födhan som aff himmelen nidherkommet är, doch icke sådana brödh som foordom dags kom nidh aff himmelen ther idhre forfädher åto vthaff thå the wandradhe j öknenne, För ty thet brödhet war icke lijffzens brödh, epter thet the äre bleffne dödhe som ther aff åto, men thetta är lijffzens brödh, Then som äter aff thetta brödhet, han skal leffua ewinnerligha, thet är, Then som äter mich, thet är, then som troor på mich som är lijffzens brödh thet aff himmelen nidherkommet är, han haffuer lijff til ewigh tijdh, j thet han blijffuer genom sådana tronnes ätande itt medh mich som är thet sanna liffuet, Och thetta är nw (kära wener) enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij och tilsee hwad gudh giffuer oss här vthinnan for en lärdom,

Och skal man här först merkia, at thet Jesus här segher ath man skal äta hans köt eller lekamen, och dricka hans blodh, är icke forstondandes om noghot lekamelighit ätande, vtan om itt andeligit ätande som skeer j enne stadigha troo, ther man troor fullkommeligha at liffuandes gudz son är nidhkommen aff himmelen och är för woro skul menniskia worden, och haffuer för oss giffuet sich j dödhen, på thet wij skulle komma til then ewigha saligheeten, Then ther nw sådana troo haffuer, han äter Christi lekamen och dricker hans blodh andeligha, Men hwad nytto och gagn wij haffue ther aff, at wij så andeligha äte och dricke, giffuer Christus oss här j Euangelio clarligha före, ther han segher at then som här aff äter, han skal liffua ewinnerliga, och at Christus bliffuer j oss och wij j honom, så at han och wij warde itt, När nw han är j oss så är liffuet j oss, for ty han är thet sanskyllogha liffuet, Then honom haffuer han

haffuer liffwet, men then honom icke haffuer han haffuer icke liffuet j sich, ty thet är intet annat lijff til än thetta, Then thet icke haffuer han blifwer j dödhenom, Och ther fore haffue wij ingen annerstedz sökia liffuet vtan j Christo aleene, epter han är aleena liffwet, Ja then ther Christi lekamen så äter och dricker hans blodh, honom skal han på then ytterste daghen vpueckia aff dödha til ewinnerlighit lijff, hwilkit oss allom vnne gudh fadher och son och then helge ande. AMEN,

Såå epter thetta Euangelium aleenast forståss om thet andeligha ätandet och drickandet, och icke om thet lekameliga som skeer j sacramentit j brödh och wijn, wilie wij icke ytterligare streckia thetta Euangelium än som thet lydher, Vtan then ther noghot wil och tala om Christi natward och hans dyrbara lekamen och blodh j brödh och wijn, han taghe then predikan til hielp som läses på Skärtoorsdagh, Jtem på fierde dagh Piensdaga haffwer man och then materien som thetta Euangelium pålydher,

Förste Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce xvj.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar och til juda skaran thenna lijknelse, Thet war en riker man som cledder war j purpur och kosteligh linklädhe, och leffde alla daghar kräseligha, Och thet war en fatigh man benemd Lazarus, then ther lågh för hans dör ful medh såår, begierandes sleckia sin hunger vthaff the smolor som fullo vthaff then rika manzens bordh, och ingen gaff honom noghot, Doch kommo hundana och sleechte hans såår, Så hende thet sich at then fatige bleeff dödh, och wardt förder aff änglana vthi Abrahams sköt, Bleeff och then rike mannen dödher, och wardt begraffuen j helueti, Widh

han war j pinone, löffte han sin öghon vp, och fick see Abraham longt jfrå, och Lazarum j hans sköt, Thå ropade han och sadhe, Fadher Abraham warkunna tich offuer mich, och sendt Lazarum at han jndoppar thet ytersta aff sitt finger j watn, och swalar mijna tungo, for ty iach pijnas swårligha j thenne loghanom, Thå sadhe Abraham, Min son tenk vppå ath tu hadhe thina weldagha medhen tu leffde, och Lazarus teslikes oonda, Nw haffuer han hugnat och tu pijnas, Och vthöffuer ält thetta, är emellen oss och idher befestat itt stoort swalgh, så at the som wilia fara vthoffuer hädhan och til idher the komma tess icke widh, ey heller tädhen och hijt offuer, Thå sadhe han, Så bedher iach tich thå fadher, ath tu sender honom vthi min fadhers hwss ty iach haffuer fem brödher, at han forwarar them, at the och icke komma vthi thetta pino rwmmet, Sade Abraham til honom, The haffua Mosen och propheterne, höre them, Thå sadhe han, Ney fadher Abraham, Men kommer noghor til them aff the dödha thå bettra the sich, Thå sadhe han til honom, Höra the icke Mosen och propheterne, så troo the icke heller om noghor aff the dödha vpstode.

NOghet for tesse ordh (kere wener) bescriffuar Euangelisten huru Jesus straffade girigheeten och them som girige wore, och intit wille hielpa them som widhertorfftige wore, Och ther vppå sade nw han thenna liknelse, huru them warder goendes som nogh haffua, och intit wilia hielpa them fatighe äre, Och segher nw Jesus, At thet war en riker man, then ther kosteligha cledder war och alla daghar leffde cressligha, Men ther war och en fatigh man hetandes Lazarus, huilken ther lågh for then rika mandzens dör, full medh sår och illa faren och han begierade sleckia sin hunger aff smoloner som nidherföllo aff then rika mandzens bordh, Men ther war ingen

som honom actade, så at han icke eens kunde få smoloner sidher noghet meer, Doch ther menniskionar icke wille bewisa honom noghon barmhertigheet, ther ginge hundana til och sleecte hans såår, Så hende thet sich ath then fatige mannen bleeff dödh, och wardt förder aff änglane vthi Abrahams skööt vthi ena ewigha roligheet, Bleeff och teslikis then rike mannen dödh, och wardt begraffuen j helwete, Men thå han nw war j pinonne, hooff han sijn öghon vp, och fick see Abraham longt jfrå, och Lazarum j hans skööt, Thå ropade han och sade, Fadher Abraham förbarma tich offuer mich, och sendt Lazarum at han indoppar thet ytterSta aff sitt finger j watn, och swalar mina tungo ther medh, ty iach pijnas swårligha j thenne loghan, Men Abraham swarade honom, Min son tenck vppå at tu hade tina weldaghar medhan tu leffde, och Lazarus onda daghar sorgh och bedröffwilse, Nw haffuer han hughnad och tu pijnas, Som han wille seya, Medhan tu war j thin lijffztidh obarmhertig offuer thjn nesta, så skal och nw tich ingen barmhertigheet widherfaras när tich vmtrenger, Ey begiffuer heller lägligheeten sich nw så at man kan komma tess widh at hielpa tich, For ty her emillen oss är befestat itt stoort swalgh, så at ingen kan komma hädan och til idher, ey heller frå idher och hijt til oss, Therfore skal tu ingen hielp förmodha tich, Thå sade han, Så bidher iach thå tich fadher at tu sender Lazarum vdi min fadhers hws, ty iach haffuer fem brödher, at han förwarar them at the icke komma vdi thetta pino rum, Som han wille seya, Medhan thet är alt vthe medh mich, så at mich jw ingen barmhertigheet må widherfaras, Så läät doch mina brödher then barmhertigheet widherfaras, medhan the än leffua och them står til hielpande, at Lazarus motte göra them en förwarning, at the såghe sich better fore än iach giordt haffuer, Thå sade Abraham til honom, The haffua Mosen och propheterne, höre them, Thet är, The haffua scrifftena som Moses och propheterne haffua scriffuit, ther rikeligha nogh vthtrycht är, hwad the göra och låta skole, til at vndwika then pijno som tu vdi kommen är, The skole rätta sich ther effter, Thå sade han, Ney fadher Abraham,

epter scrifftene rätta the sich icke, Men kommer noghor til them aff them som dödhe äre, och segher them hwad fare them forestår, thå bettra the sich och tagha sich wara, Thå swarade Abraham honom, Höra the icke Mosen och propheterne, så troo the icke heller om noghor aff the dödha vpstodhe, som han wille seya, Förachta the thet som Moses och propheterne haffua scriffuit, så förachta the och well thet som noghor aff the dödha sade them fore, och therfore skal och icke Lazarus sendas til them, Thetta är nw (käre wener) meeningen j Euangelio, Nw wilie wij tilsee hwad oss giffues her for en lerdom.

Och see wij her itt grässeligit exempel for them som rike äre, the ther kosteligha beprydha sich och liffwa krässligha, och tenckia doch intit på the fatigha, älende, siwka och farlamme menniskior, vtan tenckia altijdh på theres girigheet och huru the skole förhöya sich her j werldenne, Emoot sådana menniskior är thenna liknelse sagd, epter thet the misbruka the gåffwor som gudh them giffuit haffuer, For ty gudh giffuer icke menniskione rikedomar j then acht at hon skal aleena bruka them sich til ståât och krässeligheet, vtan på thet hon skal haffua welfoordan ther aff epter måtligheet, och hielpa them medh som widhertorfftige äre, Så at then gudh haffuer begåffuat medh werldzligha ägodelar, han är epter gudz sinne, ey vtan en redeswen ther offuer til ath vthskaffa sådana gudz gåffwor emellan them som hielp behöffua, ther han och framdeles skal göra gudhi reginskap vthaff huru han sådana gåffuor forestådt haffuer, Men hwar han nw gåår til och legger bort alla barmhertigheet, som han skulle haffua til sin fatigha nesta, och icke vthskiffter gudz gåffuor som honom borde, vtan brukar them aleene til sin eeghen wellust och krässligheet som thenne rike mannen giorde, thå warder honom och wisseligha så gongandes som thet her tilgick, at såsom han icke wille göra barmhertigheet medh sin nesta när han thet well kan komma affstadh, så skal ey heller honom widherfaras barmhertigheet, thå honom betzst görs behooff, For ty domen skal gå offuer honom vtan all barmhertigheet, som icke gör barmher-

tigheet Som S. Jacob segher, Så see wij nw at thet haffuer her tilgåt, Jacobi ij.
medh thenne rika mannen, at thet är medh honom ther til kommet
at han begierade hielp aff Lazaro, then han doch förachtade när
han lågh for hans dör och begierade smolonar som fölle nidher aff
hans bordh, och han motte thet icke få, Nw see wij at gudh haffuer
så wendt thet om, at then rike begierade nw hielp aff then fatigha,
och kan then doch icke få, at såsom then rike läät then fatigha icke
få ena smolo aff sitt bordh, Så må han nw icke heller få en dropa
watn på sina tungo aff honom igen, Ja så är thet rätwijst och bör
thet wara, ath then ther förachtar nw then fatigha medhan tijdh
är til ath hielpa honom, han skal och komma j then sorgh och be-
dröffuelse ther honom och skal göras hielp behooff, then han doch
icke öffuerkomma skal, Therfore är oss allom rådhelighit at wij
haffue thetta stycke om then rika mannen och then fatighe Lazaro,
for en speghil, at wij och icke mishandle j the gåffuor gudh wor
himmelske fadher oss förlänt haffuer, som thenne rike mannen giordt
haffwer, for ty ther wil gå en skarp reginskap epter som wij nw
hördt haffue,

Ytterlighare haffue wij och her til at merkia huru högdt wij
skole achta then helga scrifft, epter som wij här hörde at Abraham
badh achta vppå thet som Moses och propheterne scriffuit haffua,
hwilket wel så fyllest giorde ath intet behöffdes noghon dödhan
vpstå til at vnderwijsa hwadh wor saligheet tillydher, Och hwar
thet än så skeedde wore thet än thå fåfengt, for ty (sade han) höra
the icke Mosen och propheterne, hwilke jw myndugare wore än
noghon menniskia som vpstodhe aff dödha mykit mindre skulle
the höra then som så vpstodhe, Så skole wij nw bliffua widh gudz
ordh som oss j then helga scrifft föregiffwen äre, For ty ther vthi
haffue wij noogh hwad wor saligheet tillydher, och huru wij vnd-
wika skole then sorg, bedröffuelse och gräseligha pijno som thenne
rike mannen vthi kommen war, om wij elles noghot wilie retta oss
ther epter, Til scrifftena warde wij likauel wijste, och skole wij ey
förmodha oss at the dödhe skole komma och seya oss före hwadh

wij göra och lata skole, oss är j then helga scrifft retta reglan föregiffuin genom hwadh wägh wij skole warda salige, och hwar aff fordömelsen komma. pläghar, ther skole wij wara til fridz medh, som ther vthinnan beslutat är, och ey annor rettelse begiera til wor saligheet, Och aff thet som Jesus här föregiffuer j Euangelio, huru ey tilstadt wart at Lazarus som dödh war motte komma jgen och förwara then rike mandzens brödher for then farligheet them förestodh, haffue wij clarligha noogh til at merkia, at the som dödhe äre bliffua ther the äre kompne, och komma ingalunda til oss igen til at handla och tala medh oss, Och ther före kunne wij här noog aff merkia at oppenbarelse, ther dödha menniskior haffua syntz komma til them som leffde, och sagdt them theras skickelse och annat mykit, moste wara lögn och bedragherij som dieffwulen astadh kommer, For ty ther the dödhe äro kompne, ther blijffua the och wel til then ytterste domen, thå the vpstå skola aff dödha, Men ther som så hender oppenbarelse lijka som the dödhe wore skulle komma jgen, eller gåå jgen som man seya pläghar, ther är wisseliga dieffwulen för hender medh sin spökelse, Och ther före skole wij intit giffua oss ther medh til handel, Ty han är oss alt for clook och kan snart bedragha oss, Men giffwe gudh at wij kunde ståå honom emoot medh enne fasta troo. Amen,

Annan söndaghin epter Trinitatis

Euangelium Luce xiiij.

J Then tijdhen, Sade Jesus til the phariseer thenna lijknelsen, En man hade tilreedt en stoor natward, och bödh monga, och vthsende sin tienare then stund natwarden skulle stå, at han skulle seya them som bodhne wore, kommer, for ty all ting äre nw redho, Och the begynte alle sammans vrsaka sich, Then förste sade honom, Jach haffwer köpt it iorda-

godz, och iach moste gå vth och besee thet, iach bidher tich gör mijn vrsekt, Och then andre sade, Jach haffwer köpt fem paar drettes oxar, och iach moste gå bort och försökia them, iach bidher tich gör mijn vrsekt, Och en annan sade, Jach haffwer taghit mich hustru, och therfore kan iach icke komma, Och tienaren kom igen, och sade sin herra alt thetta igen, Thå wort husbonden wreed och sade til sin tienare, Gack snarligha vth på gatunar och grenderna j stadhen, och the fatiga och skröpligha halta och blinda haff her in, Och tienaren sade, Jach haffwer giordt som tu bödh, och her är än nw rwm, Thå sade husbonden til tieneren, Gack vth på wäghana och gårdane, och nödhga them til at komma her in, på thet at mitt hws motte warda vpfylt, for ty iach segher idher at ingen aff the men som bodhne wore skal smaka min natward.

BEscriffuar Euangelisten (käre wener) noghot for än han kom til tesse liknelse, at thet hende sich en tijdh at Jesus war j en mandz hws som war en offuerste för the phariseer, och ibland thet taal som han ther hade, sadhe en som ther medh satt til bordz, til honom, Saligh är then som äter brödhet j gudz rike, Til sådana ordh swaradhe Jesus medh thenna liknelse som wij nw hörde, hwilken j sich sielff clar nogh är, At en man tilreedt hadhe en stoor natward, och hade budhit monga til gest, och läät seya them til när all ting redho war at the som bodhne woro komma skulle, Men the begynte vrsaka sich och sade sich haffua sådana forfal at the icke komma kunde, Then förste sadhe sich haffua forfal, at han hadhe köpt itt jordagoodz thet han bruka moste, ty kunde han icke komma, Then andre bar thet före at han köpt hade fem par drettes oxar, them han försökia moste, och ty kunde han icke komma, Och en aff them sadhe sich haffua taghit hustru, ty kunde han icke komma, Och tienaren

som vthsender war til ath seya them til, kom jgen och sadhe thetta för sin herra, Men när husbunden sådana hörde, wardt han wredh at the icke wille komma som bodhne wore och sadhe til sin tiänare, Gack snarligha vth på gatur och grender, och haff här jn fatigha, skröpeligha, halta och blinda, Och när tienaren så giordt hadhe och sadhe ther än wara meera rwm, Thå sadhe husbonden til tienaren, at han skulle gåå vth på gatur och gårdar och nödhga them ath komma ther jn, på thet hans hwss motte warda vpfylt, Ty ath jngen aff the men som bodhne wore skulle smaka hans natward, Som Jesus medh thenna lijknelse swara wille til hans ordh som sadhe honom wara salighan som brödhet äter j gudz rike, och seya, Thet är wel sant at then är saligh som kommer j gudz rike och äter ther brödh, men the som komma skulle ther til, the ther och rikesens barn wara skulle som är iuda almoghen, wilia icke komma än thå the haffua lenge warit bodhne, The haffua forfal hwar j sin stadh, jw så at the icke komma til thet rike them haffuer loffuat warit, Och ther före skal thet komma ther til at fatige, halte och blinde, thet är, heedningana som j theras willo och fåwitzsko här til dags gonget haffua, skola jnkomma j gudz rike til then natwardh som bereedder är, och sittia til bordz medh Abraham, Jsaac och Jacob, och rikesens barn thet är judana som haffua bodhne warit, skole warda vthe stengde, ty the äre ey werde til at äta aff then natwardh som gudh haffuer latit tilredha, Och thetta är nw meningen j thenna lijknelsen eenfolleliga vthlagd, Nw wilie wij (kära wener) komma til then lärdom oss här foregiffuin warder,

Och än thå thenna lijknelsen wardt sagd emoot then iudeska almoghan som icke wille anamma Jesu Christi Euangelium och bära honom vp for gilt, Så drabbar hon doch likawel in vppå oss heedningana medh, när wij så göre som iudanar giordt haffwa, Och är nw Jesu Christi helga Euangelium och then nådh som ther vthinnan förkunnat warder, then natward som tilreedder är, och kallas natward epter thet är then sidzsta predikan som j werldenne förkunnat warder, Til samma natuardh worde iudanar först kallade

Christus Jesus kallade them sielffwer och sedhan hans apostlar och sendebodh, hadhe the och altijd til forenne genom patriarchar och propheter wordet kallade oc bodne til samma natward, Men the finge sich forfal och wille intit komma, och lychtades så ther medh, ath then Euangeliska nådh och welgerningar som gudh läät biwdha iudomen til, then han och altijdh hade loffuat them til förenne, wardt wendt jfrå them och forskickat jn til heedningana, Och ther före sadhe S. Paulus och Barnabas til judanar som stodhe emoot Actt. xiij Euangelium och icke wille anamma theras predikan, Jdher (sadhe the) boorde man först seya gudz ordh, men epter thet j driffuen thet jfråå idher och hallen idher owerdughe til ewinnerlighit lijff, sy så wende wij oss til heedningana, for ty herren haffuer så budhit oss, Så at epter iudana icke wille anamma Christum Jesum for theras frelsare och återlösare som them tilbudhit war, Moste doch thenne dyrbara natward icke wara fåfengt tilreedder aff gudhi worom himmelska fadher, Ther före wardt fremande folk som til förenne intet war budhit, kallat her til, Och kommo så heedningana som til förenne icke war gudz almoghe och anammade gladheligha then nådh som iudomen hadhe vthloffuat warit, och judanar for theras ogönst och oskönsamheet wore icke werde at smaka thenne natuardh, Thet oss är til itt forskreckelighit exempel, at wij och icke förachte then nådh och obegripeligha welgerning som gudh läter oss wedherfaras ther medh at han läter biudha oss genom sin helga ordh och Euangelium til thenne dyrbara natwarden, then ewigha saligheten, Hwar wij nw sådana tilbudhen nådh icke anamma wilie, then gudh aff sin eghen godheet (oss oforskylt) biwdher oss til, Thå warder oss och wisseligha så gongandes som thet tilgåt är medh judomen, at Jesu Christi Euangelium ther all wor saligheet vthi henger, warder taghit oss jfråå, och förskickat til thet folk som thet gerna anammar, Ty thetta är itt sådana tilbodh ath thet icke bör warda forachtat, then thet förachtar han förachtar sin eeghen saligheet, och är for then skul ey werdh at haffua thet,

Så skal man och merkia at thenne natward ther wij haffue wor

siels saligheet aff, är en dyrbar och kosteligh natwardh, then så mykit kostat haffuer at Christus Jesus leffuandes gudz son haffuer latit ther lijff och leffuerne före, och ty bör honom icke warda forachtat, Ja wij skole ingen ting på iordenne läta gå för honom, vtan såsom Christus haffuer latit sitt lijff ther före at han skulle warda tilreedder, så skole wij och förra läta gå goodz och peninga, wener och frender, hustru och barn, lijff och leffwerne ther om, hwar lägligheeten så tilkraffde, förra än wij skulle mista thenne natwarden, Epter wij här j texten clarligha hörde at the som mera achtade theras iordagoodz, drettes oxar och hustru än thenne natwarden, the wore icke werde at smaka honom, Ja thet är och så rätt, at then som meera kerleeck haffuer til thenna lekameligha och forgengeligha tingen än han haffuer til gudh sin skapare och sin eghen siels saligheet, han är jw icke werd at han ingåå skulle j thet ewiga liffuet och smaka thenne dyrbare nattuarden, eller äta brödh j gudz rike, Och ther före sadhe och Christus sielffuer, Hwilken som

Matt x älskar fadher och modher mera än mich, han är mich icke werdigh, och then som älskar sonen och dottrena mera än mich, han är mich

Luce. xiiij icke werdigh, Eller och som S. Lucas scriffuar Christi ordh ther han sadhe, Hoo som kommer til mich och icke hatar sin fadher och modher, hustru och barn, brödhrar och systrar, och ther til sitt eghit lijff, han kan icke wara min läriunge, Then ther nw sin gudh så forachtar at han setter tesse forgengeligha ting offuer thenna dyrbara natwardh som medh så stoor kostnat bereedder är, som the giorde som här j lijknelsen sin vrsegdt giorde, han är wisseliga icke werd gåå in j gudz rike, For ty then som thenna natwardh smaka skal, han moste lata sich thet så högdt bekosta at han heller wil mista alt thet han ågher och sitt eghit lijff ther til, än han wil offuergiffua thene dyrbara natwardh, Til huilkit gudh giffue oss sin helgeandz nådhe. Amen,

Tridhie Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce xv.

J Then tijdhen, Gingo alle publicaner och syndare til Jesum på thet at the wille höra honom, Och the phariseer och the scrifftlärde knorradhe och sadhe, Thenne her vndfåår syndare och äter medh them, Thå sadhe han til them thenna lijknelsen seyandes, Hwilken aff idher är en man som haffuer hundradhe fåår, och om han tappar bortt itt vthaaff them, later han icke the niyotiyo och niyo vthi öknenne, och gåår epter thet som borta är til tess han finner thet? och thå han haffuer thet funnet, lägger han thet på sina axlar medh glädhi, Och när han kommer heem j sitt hwss kallar hæn til hopa sina wener och grannar seyandes til them, Glädhiens medh mich, for ty iach haffuer funnet thet fåret som borttapat war, Jach segher idher at sammalunde warder och gledhi j himmelen offuer en syndare then sich bettrar, meera än offuer niyotiyo och niyo retferdugha som ingen bettring behöffua, Eller hwad quinna som haffuer tiyo peninga, och om hon borttappar en aff them, tender hon icke liwss och omwender j hwsset, och söker granneligha til thes hon finner, och thå hon funnet haffuer, kallar hon til hopa sina wener och granquinnor seyandes, Glädhiens medh mich, for ty iach haffuer funnet then päning som iach tappat hadhe, Sammalunda segher iach idher, warder glädhi for gudz änglom vthoffwer en syndare som sich bettrar,

UThi thetta helgha Euangelio (käre wener) warder oss twegge handa folk fore hallet, Then ene parten wore oppenbare syndare,

the ther och hölle sich ther fore, Then andre parten wore och syndare, men the hölle sich icke ther fore, vtan for godhe och rettferdige men hölle the sich, Huru nw tesse twegge parter stelte sich emoot Jesum, thet bescriffuar oss her Euangelisten och segher, At publicaner och syndare gingo til honom j then acht at the wille höra honom, hans ordh och lerdom, Men the scrifftlerde och the phariseer, som sich hölle for heligt folck försmådde thet och knorrade ther emoot och sade, Thenne her Jesus vndfår syndare och äter medh them, Som the wille seya, Wore han sådana man som han haller sich fore, thå hade han icke vmgengelse medh sådana partij som the äre, vtan han blijffue medh oss som retferdige äre och halle gudz lagh och bodhordh, thet tesse syndare och publicaner eller tollenere icke göra, och therfore moste han jw icke wara then man han haller sich fore, Thå sade Jesus til them thenna liknilse, Hwilken aff idher är then man som haffuer hundrade fåår, och om han itt aff them borttappar, läter han icke the niyo och niyotiyo bliffua j öknenne, och gåår och sökier vp thet som är borttappat til tess han finner thet igen? och thå han thet funnit haffuer legger han thet på sina axlar medh gledhi, Och thå han heem kommer vthi sitt hws, kallar han tilhopa sina wener och grannar och segher til them, Warer gladhe medh mich, for ty iach haffuer funnet fåret som borttappat war, Så segher iach idher at sammalunde warder gledhi j himmelen, offuer en syndare then sich bettrar, mera än offuer niyo och niyotiyo retferdigha som ingen bettring behöffua, Eller om een quinna haffuer tiyo peningar, och hon tappar bort en aff them, Tender hon icke vp liws och wender alt om j hwset och söker grant til tess hon finner peningen igen, och thå hon honom funnet haffuer, kallar hon sina wener och granhustrur til hopa och segher, Gledhiens medh mich, for ty iach haffuer funnet then pening iach tappat hade, Sammalunde segher iach idher warder glädhi för gudz änglom vthoffuer en syndare som sich bettrar, Som Jesus medh thesse lijcknelse seya wille, J phariseer och scrifftlerde som latens wara godhe och helige men, j knorren ther offuer och taghen thet illa widh idher at iach

omgåår medh publicaner och syndare, Men hwar j wore så godhe som j welen warda holne före. mistykte idher thet icke vtan j haden heller then kerleek til idher nesta, ath j gerna såghe at then som på en oond wägh kommen wåre motte komma til rättelse jgen, J haffwen större kärleek til idhra lekameligha äghodelar än j haffue til idher nesta, for ty om en aff idher som hundradhe fåår haffuer tappar itt there bortt, thå wender han icke igen förra än han haffwer thet funnet, Then kerleek haffue j til itt fåår som j icke haffue til en menniskio, Men the som j himmelen äre och änglana haffua sich alt annerledes j thenna sack, för ty the gledhias och haffua ena besynnerligha frögd ther aff, ath en syndare kommer til bettring, Så är och iach j then acht kommen, ath iach skal vpsökia thet som borttappat war, och komma them på en rätt wegh som wille fara, och ther före haffuer iach vmgengelse medh them som äre kompne vthaff rätte wäghen, at the skola bettra sich och komma til rettelse jgen, Och är ther aff een besynnerligh glädhi j himmelen, ath the som wille fara komma på retta wäghen jgen, men j knorren ther emoot at iach vmgåår medh them, Och ther före haffue j itt annat sinne än the haffua som j himmelen äre, och äre för then skull icke så godhe som j halle idher fore all then tijdh j så förachte idher nästa, Och haffwer Jesus eenfolleligha giffuit tesse lijknelse fore, aleena til ath giffua ther medh til kenna, at man skal wara ther gladh aff at en syndare kommer til rättelse jgen, Och såsom tesse lijknelse äre eenfolleligha sagde, så är thet och betzst at wij them och så taghe, och läte the högha disputeringer blijffua her vthe, Och ther medh haffue wij nw (käre wener) hördt meningena j thetta Euangelio, Nw wilie wij besee then lärdom oss warder här giffwin,

Och är thetta hwar och en arm älende syndare jtt ganska tröstelighit Euangelium, epter thet wij här höre ath Jesus wil haffwa vmgengelse medh syndare och giffuer sich j forswar för them, Ja hoo är then som honom kan fördöma som liffuandes gudz son giffuer sich j swar före? Ther före kan en arm syndare aldrigh större hugnat fåå än then, at Jesus Christus är for then skul kommen at han

skal komma them til hielp som syndoghe äre, Och see wij här huru högt han här achtar syndare och beprisar them, doch icke ther aff at the äre syndare, vtan ther aff ath the bettra sich, at han segher j himmelen wara större glädhi ther aff at en syndare bettrar sich, än aff niyo och niyotiyo retferdugha som ingen bettring behöffua, Jach meenar at thetta är jw en stoor prijss, ther han segher at gudz änglar gledias ther aff at en syndare bettrar sitt onda leffuerne, Och lärer Christus oss her at wij icke skole forachta och försmåå them som syndighe äre och falne äre j noghon grooff synd, vtan heller hielpa ther til at the kunde komma til en rettelse jgen, taghandes exempel och epterdöme aff wår frelsare och återlösare, som för then skul är kommen, at han vpsökia skulle thet borttappade fåret, fatigha älende syndare, them han och haffuer latit sich så mykit bekosta at han haffuer lagdt theras synder på sich, och burit så thet borttapade fåret på sin ryg til fårahwset jgen, Så skole wij och göra om wij elles wilie wara Christi fåår, at när wij see wor nästa wara fallen j noghon last, thå skole wij icke förachta honom och skiwta epter medh bådha hender som tesse phariseer och scrifftlärde giorde, vtan heller tilhielpa medh alla macht at wij kunde komma honom på en rätt wägh jgen, För ty wij see wor nästa j dagh falla j noghon synd, och kan henda at wij falle j morghon j then synd som grooffuare är, Och såsom wij icke gerna wilie at en annar skal försmåå oss när wij så haffue fallet, vtan heller wilie wij at hwar man skal hielpa oss vp jgen, Så skole wij och göra wor nesta sameledhes, och om wij se wor nesta wara fallen, skole wij tacka gudh som oss föruarat haffuer ath wij icke äre faldne såsom han, och skyla så hans skröpeligheet medh then gåffuo som gudh oss giffuit haffuer, at han kan warda vprettat jgen,

Teslikes see wij och aff then lijknelse som Jesus här föregiffwer, at han lijknar menniskiona som j syndena fallen är widh thet fåår som borttappat är jfråå hioorden, ty at såsom fåret som far wilt icke kan komma til hioorden jgen medh mindre en annar moste sökia thet vp och föra thet j behåll jgen, Så kan ey heller menniskian

som wil faar komma sich sielff på en rätt wägh jghen, medh mindre Christus Jesus kommer och söker henne vp, och förer henne på en rätt wägh jgen, Så at när menniskian begynnar besinna sich och falla in til sin gudh och skapare, thå bör honom tack prijss och äro ther före, at han thet begåått haffuer, Han är then sanne heerden som thet borttappade fåret vpsökt haffuer, och burit thet på sinne axel til hiorden jgen, Honom wari prijss j ewigheet. AMEN,

Fierde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce vj.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, Warer barmhertighe såsom idhar fadher barmhertugher är, Dömer icke, och så warden j icke dömde, Fördömer icke så warden j icke fördömde, Forlaten, och så warder idher forlatet, Giffuen och så warder idher giffuit itt gott måått fultryst och sammanskuddath, och offwerflödhat warder man giffuandes vthi idhor skööt, for ty medh samma måtet som j mäten, skole andre mäta idher, Och han sadhe til them en lijknelse, Jcke kan en blinder leedha en blindan, falla the icke bådhe j gropena? Läriungen är icke offuer sin mestare, men hwar och en är fulborda thå han är som hans mestare, Hwad seer tu itt grand vthi thin brodhers ögha, men en balk vthi titt eghit ögha warder tu icke warse, Eller huru kan tu seya til thin brodher, Brodher halt iach wil tagha grandet som j titt ögha är, och tu seer icke sielff balken vthi titt eghit ögha? Tu skrymtare tagh först bortt balken vthur titt ögha, och sedhan see til ath tu kan vthtagha grandet som är j thin brodhers ögha.

SCriffuar S. Lucas noghot för än han kommer til tesse ordh (kära wener) huru Jesus lärde och formanade sina läriungar til kerligheet, Så at the skulle haffua kärleek til hwar man, så wel til owener och them som giorde them ondt, som til wener, och sade at the som hans läriungar wara skole, skole haffua sådana kerleek som widhare strecker sich vth än then kärleek som the syndare hafwa ther honom icke tillydha, För ty heedningana och andre syndare som icke wore Jesu läriungar, vtan heller wore honom emoot, the hade wel then kärleek j sich, at the älskadhe them som them älskadhe, och giorde them gott som the finge welgerningar aff, Men the som skola wara Jesu läriungar, the moste gå ena höghre kose, The moste haffua så stoor kerleek at han strecker sich bådhe til wener och owener, For ty om the ey hade kärleeck til andra än til them aleena som them giorde gott, thå ginge theres kärleek icke offuer the syndares och heedninges kärleek, och så wore the icke rette Christi läriungar, Ther före skole the beuisa allom gott, bådhe wener och owener, och så blijffua the gudz fadhers barn, epter thet the fölia honom epter och göra som han gör, Nw pläghar han beuisa sina welgerningar bådhe ondom och godhom, Han läter sina sool vpgåå bådhe offuer onda och godha, och läter regna bådhe offuer rätferdigha och orätferdigha, Så skola och Jesu läriungar läta sina welgerningar streckia sich bådhe til onda och godha, så skole the wara thess höghstes gudz barn, for ty han är mild emoot the ogönstigha och onda, Och ther före segher nw Jesus så här j Euangelio, Warer for then skul barmhertuge såsom idher fadher är barmhertugh, som Jesus wille seya, Tagher exempel aff idhar himmelske fadher och beuiser allom welgerningar och barmhertigheet såsom han gör, och så äre j hans barn, Dömer icke, så warden j icke dömde, Fordömen icke, så warde j icke fördömde, som han wille seya, Om j tale illa på en annan och fordömen honom, thå äre j werde at en annar skal tala illa om idher och fordöma, Ja thet pläghar och så gåå til, at then ther gerna talar illa om en annan, at andre begynna och tala illa om honom, Ther före skole j nw icke döma en annan,

så äre j icke werde at en annar dömer idher, Vtan forlaten heller och giffuen them til som bryta idher emoot, och så äre j werde at idher skal warda forlatit thet j brutit haffue, Giffuer gerna them som behöffua, och så äre j werde at idher skal warda giffuit, Ja wisseliga skal idher warda giffuit itt gott måått, fultryst, sammanskuddat och offwerflödhat skal idher warda giffuit jgen för thet j geffue, För ty thet är en gammal ordhsidh, thet pläghar och så gåå til, ath medh samma måtet som en mäter vth, skal honom mätas jn jgen, at såsom han gör enom androm, så plägha och andre göra honom jgen, Och sadhe Jesus een lijknelse til them, Jcke kan en blinder ledha en blindan, falla the icke bådhe j gropena? som han wille seya, Tu som wil döma och retta en annan, achtar icke at tu est jw så oonder eller och werre än han är som tu talar illa om, Thet wil jw icke wellempa sich ath tu som sielffuer är blinder, wil ledha honom som blinder är, ty j fallen bådhe j gropena, Och man pläghar seya at läriungen är icke offuer sin mestare, vtan läriungen seyes thå wara fulkommen när han är så lärdh som hans mestare, Hwar nw mestaren är sielffuer blind, så bliffuer och läriungen sammeledhes, och ther fore tagher thet icke lagh, at tu som sielffuer är oonder wil tala illa om en annan och rätta honom, Heller huru seer tu itt grand j thin brodhers ögha, och warder icke warse at en balk är j titt ögha? Eller huru skulle tu kunna seya til thin nesta, Brodher halt iach wil tagha bort grandet som vthi thit ögha är, medhan tw icke kan see balken vthi titt eghit ögha? Tu skrymtare som en annan wil straffa, tagh först balken aff titt eghit ögha, och sedhan see til at tu kan vthtagha grandet som är j thin brodhers ögha, Retta och läär tich först sielffuan, och när tu thet giordt haffuer, så see til om tu kan rätta thin brodher, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio,

Och warder oss här en krafftig lärdom föregiffuen, huru wij som wilia wara Christne menniskior skola skicka oss, Och segher Jesus här j Euangelio, ath wij skole haffua kerleek inbyrdes och bewisa hwariom manne barmhertigheet, såsom wor himmelske fa-

dher och gör, then ther så barmhertigh är, at han beuisar them welgerningar som honom hata, och äre honom ogönstighe, Han födher och klädher bådhe wener och owener som man seer dagheligha för öghonen, at bådhe onde och godhe warda offuerflödeligha deelachtighe aff hans barmhertigheet och welgerningar, Hwar wij nw wilie wara Christi läriungar och wor himmelske fadhers barn til at besittia hans rike, så moste wij och så wara til sinnes som han är til sinnes, elles kunne wij icke wara hans barn, Och epter thet wij see honom wara så til sinnes at han allom beuijsar welgerningar, bådhe ondom och godhom, wenom och owenom, Så skole wij och sammeledes göra, For ty om wij icke älskadhe flere än them som oss älska, thå woro wij ey meera, och ey fulkommeligare än the andre som icke äre Christi läriungar, Men wij som skole wara Christi Jesu läriungar, hans brödher och medharffuingar til hans rike, skole wara fulkomeighe som wor himmelske fadher är fulkomen, j thet wij bewijse barmhertigheet emoot wener och owener som han gör, Och epter thet wij skole vnna allom gott, Ja såsom wij wilie at andre skole göra oss, så skole wij och göra them, Ther före fölier ther aff, at wij icke skole döma en annan eller tala illa om honom, bakdanta honom eller förkrenkia hans godha rychte, for ty sådana är emoot kärleken, och wilie wij icke ath en annar skal så göra oss, vtan thet kreffuer kärleken ath wij skole see offuer medh them som oss göra emoot, och forlata them theras misgerningar, och icke fortala eller fordöma them, Wij skole gerna hielpa them som woro hielp behöffua bådhe j enne motto och andro, ää hwad the äre mera wener eller owener, och när wij så göre, thå äre wij wor himmelske fadhers barn, Och än thå thetta synes wara hart gåå vppå, at wij skole haffua them kääر som oss hata, och göra them gott som oss göra ondt, Så är thet doch wor himmelske fadhers wilie ath wij så göra skole, Hans wilia och begier skole wij achta j thetta stycke, och än thå wore owener the ther oss alt ondt bewijsa, thet icke forskylla aff oss at wij skola göra them gott, så haffuer doch gudh wor himmelske fadher mera forskyllat medh oss än thet kan wara, at wij älske och göre them

gott som oss hata, Och ther före skole wij j thetta stycke icke see ther vppå hwad woro owener förtient haffwa, vtan huru mykit gott han haffuer medh oss forskyllat som sådana aff oss begiärar, Och så skole wij älska woro owener worom himmelska fadher til wilia, så at the welgerningar woro owener vndfå aff oss, them niwta the wor himmelske fadher ååt til godho, och honom boorde the tacka och prijssa ther fore, at the niwta thet honom ååt til godho som the icke fortiänt hade, Ja the hade ondt fortient, och them wedherfars gott för hans skul, Men loffuat och ärat ware wor himmelske fadher som allom beuijsar gott. AMEN.

Femte Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce v.

J Then tijdhen, Thå folket föl Jesum offuer på thet the skulle fåå höra gudz ordh, och han stodh vth medh siöön som ligger widh then stadhen Genezaret, och han sågh twå båtar stondandes j siöbrädden, Men fiskiarena wore vthtredde vthur them til ath twå theras näät, Thå gick han jn vthi en båten som war Simonis, och badh honom at han skulle leggia lijtet vth frå landet, och ther satte han sich och lärde folket vthur båten, Thå han nw wende jgen tala, sadhe han til Simon, Läg vth på diwpet, och kaster idhor nätt vth til drekt, Thå swaradhe Simon och sadhe til honom, Mester wij haffue arbetat alla nattena och jntit fått, Men vppå thin ordh wil iach läggia vth näten, Och thå the thet gioorde beslutte the en mechta stoor hoop medh fiskar, och theras nätt begynte gåå synder, Och the winkade till theres stalbrödher som wore j annan båten at the skulle komma och hielpa them, och the kommo och vpfylte bådha båtana så at the

begynte siwnka, Thå Simon thet sågh föll han til Jesu knää seyandes, Herre gack vth hädhan jfråå mich, ty iach är en syndogh menniskia, för ty een forskreckelse war kommen offuer honom och alla the medh honom wore, for thetta fiska fenge skul som the fått hadhe, Sammalunda offuer Jacobum och Johannem Zebedei söner som Simonis stalbrödher woro, Thå sade Jesus til Simon, War icke förfärat, här epter skal tu tagha menniskior, Och the förde båtanar j land och offuergåffuo alt sammans och folgde honom,

THetta helgha Euangelium (kere wener) är effter historien j sich sielfft clart nogh, så at her icke behöffues long vthlegning vppå, Doch wilie wij korteligha löpa thet offuer, Och hörde wij her at en tijdh thå folket sökte mykit til Jesum til at höra gudz ordh aff honom, thet the well göra motte, for ty han war then retsinnige predicaren som gudz ordh förde, therfore motte och folkit well komma til honom j then acht at the thet aff honom höra skulle, När nw så folkit sökte till honom, hwilkit som skeedde widh Galileeske haffuet widh en stadh som heet Genezaret, ther sågh han twå båtar stondandes widh stranden, och fiscarene wore vthstighne til at twå theres näät, Thå gick han in vthi en båten som hörde Simon til som kallas Petrus, och befolte Jesus honom at han skulle leggia litit frå landet medh båten, och bleeff han ther vthi sittiandes och lerde folkit vthur båten gudz ordh som the begierade höra aff honom, Men thå han hade ändat sitt taal, sade han til Simon Legg vth på diwpet medh båten och kaster idhor näät vth til at fisckia, Thå swarade Simon, Mester wij haffue hela nattena offuer, arbetat, och intit fåt, Doch på thin ordh och epter thin befalning wil iach läggia näten vth, hwilkit the och så giorde, och finge så monga fisckar at nätet begynte gå sönder, Och the gåffwe theres stalbrödher som j annan båten wore jtt teekn at the skulle medh theres bååt komma them til hielp, och the komme och vpfylte bådha båtanar så at the wore

sankladde, Thå nw Simon Petrus sågh thetta ierteeknet wardt han förscrekt och föll nidh for Jesu föter och sade, Herre gack vth ifrå mich, for ty iach är en syndogh menniskia, som han wille seya, Jach är icke tess werd at tu skulle wara inne medh mich, och wore the alle förfärade ther offuer at the hade fåt så monga fisckar, Thå tröstade Jesus honom och sade, War icke förfärat, her epter skal tu tagha menniskior, Som han wille seya, Läg bort then förskreckelse som tu haffuer aff thet iertteeken tu nw sågh medh thetta fiscka-fenget, for ty thet är icke skeedt j then acht at thet skulle rädda idher frå mich, vtan på thet iach ther medh skulle locka idher ther til at j skulle fölgia mich, oc at j her aff skole kunna merkia huru all ting äre j mine macht, och therfore skole j icke twifla ther vppå at iach jw skal haffua framgong j thetta ärende som iach haffuer kallat idher til, Och warer for then skul icke begierandes at iach skal gå vth ifrå idher, vtan begierer heller at j må wara werdige til at wara när mich, Ey skole j heller förfäras ther aff at wara när mich at j äre syndare, for ty for synderes skul är iach kommen, Och såsom iach kunde thet göra at j finge så monga fisckar j idhor näät, Så kan iach och komma thet affstadh at j monga menniskior skole få medh idhor predican in til mich, Och förde the båtanar j land och offue-gåffuo alt sammans, och folgde honom epter j then befalning han kallade them, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio, Nw wilie wij see til hwad lerdom oss her giffuin warder.

Först haffue wij her jtt merkeligit exempel aff thetta folkit som wij see haffua så mykit söcht til Jesum och offuerfallet honom for gudz ordh skul, på thet at the thet aff honom höra motte, som texten her clarligha segher, Så skole wij och gerna wara ther wij få höra gudz ordh ty ther vppå henger all wor saligheet, genom them skole wij komma til rettelse igen när wij äre kompne aff weghen, Genom gudz ordh skole wor skröpligha samwet och sorghfulla hierta hughsualat warda, Och äre oss ingen ting her på iordenne så nyttigh som gudz ordh, och therfore skole wij och ingen ting haffua så käär at the skole oss förhindra frå gudz ordh, Och än thå at the som or-

dhet föra äre vnderstundom ringa personer, så at Christus sielff, teslikis och hans apostler som wore fatighe fisckare, wore alle j werldenne litit affhaldne, War doch likawell gudz ordh som the förde så krafftigt at thet haffuer fåt offuerhandena offuer hela werlden, och nidherslaghit all dieffwuls macht, Och therfore effter thet sådana krafft haffuer, bör thet jw ingelunde warda förachtat, vtan medh alla äro och tackseyelse anammat, ther wij skole tacka och prisa gudh, som oss sådana dyrbar skat giffuit haffuer, Och än thå at gudz ordh är crafftigt nogh til at bedriffua alt thet som gudh haffuer thet vthsent til, Så warder thet doch offta förgeffues predicat, när the som thet föra, tagha sich fore ath predica och förkunna gudz ordh epter theres eeghit sinne och icke epter gudz sinne och befalning, Och thetta warder oss her j Euangelio beteeknat, ther S. Petrus och hans stalbrödher som medh honom arbetade j theres fisckerij, arbetade hela nattena offuer fåfängt, for ty the hade epter theras eghit sinne taghit sich thet arbete fore, Men thå Christus kom til them och badh them fiskia, thå finge the så monga fiskar at theras näät gingo sönder for fiskar skul, Så är thet medh gudz ordh när thet icke warder predicat epter gudz sinne och befalning, thå bliffuer thet vtan frucht, Thet ey eller vndrande är, för ty thet ärende til hwilket gudz ordh vthsent är, hörer aleena gudhi til, och ther före moste thet aleena driffwas epter hans sinne, Och moste then helge ande giffua ordhet in j menniskiones hierta, så framt thet rätt skal anammat warda, Nw är gudh sielffuer then som then helga anda giffua skal, och ty är thet aleena gudz och icke menniskio werck at gudz ordh skola göra frucht, Och for then skul skal thet aleena predikas epter hans sinne och befalning, mädhen thet aleena ståår j hans macht at thet skal göra frucht, Och såsom gudz ordh predikas vtan frucht när thet epter menniskios sinne predikat warder, Så gör thet och offuerflödeligha frucht när thet skeer epter gudz sinne och befalning, som wij see här beteeknat wara j thet stoora fiskafenget,

Sammeledes see wij och j thetta Euangelio huru Christus skic-

kar sich emoot them som äre förfärade och haffua itt förskrekt samwet, Såsom han här giorde medh S. Petro then ther så forskrekt war aff thet stora iertekne som han sågh, at han badh honom gåå jfråå sich som han heller skulle haffua bidhit komma til sich, Men Jesus Christus hugswaladhe honom och badh honom icke wara forfäradan, Och än thå han war en syndare, så wille han icke för then skul förkasta honom, vtan heller hielpa honom at han kunde warda sina synder quitter, Ja han ey aleenast icke forachtade honom, vtan vthualde honom til sin vthkorade apostel, Sådana hugswalelse gaff han Petro, ja så gör han och medh oss, ath om wij än warde förfärade för honom, så offuergiffuer han oss doch icke, vtan hugswalar och tröster oss, För ty thet haffuer warit hans retta werff här nidh til werldena, at han trösta och hugswala skulle the förfäradhe och förskrekta samueten, Thet werffuet haffuer han altijd giordt och än nw dagheliga gör fyllest, och for then skul warda oss sådana exempel forehallen, at wij ther aff lära skole hans godhwiliogheet, Så at wij och skole fulleligha kunna förlata oss til honom, epter thet wij see at han j alla sina gerningar och åthäfwor haffuer så hafft sich, at oss wel skal wara hielp formodhandes aff honom, Mädhan han haffuer milleligha hafft sich emoot alla, så skole wij intet twifla at han jw haffuer samma sinnet nw som han thå hadhe, och hielper och tröster så wel them ther nw sådana behöffua, som han thet giorde när han här war lekammeligha på iordenne, Honom wari prijss til ewigh tijdh, AMEN,

Siette söndaghen epter Trinitatis

Euangelium matt. v.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, Sannerligha sannerligha segher iach idher, ath vtan idhor rätferdugheet gåår vthoffwer the scrifftlerdes och phariseers retferdugheet, thå skolen j icke komma

j himmelriket, J haffuen hördt hwadh them gamblom sagdt war, Tu skal icke dräpa, och at hwilken som dräper, han är skyldigh at domen skal gåå offuer honom, Men iach segher idher, at hwilken som fortörnas på sin brodher, han är skyldigh ath domen skal gåå offwer honom, Hwilken som segher Racha til sin brodher, han är skyldogh at rådh skal haffuas om honom, Men hwilken som segher, thin dåre, han är skyldigh til heluetis eeld, Ther före om så är at tu offrar thina gåffuo til altaret, och kommer så j hogh at thin brodher haffuer noghot emoot tich, så läg ther thina gåffuo nidh for altaret, och gack först bort och förlijka tich medh thinom brodher, och kom sedhan och offra thina gåffuo.

UThi thetta helga Euangelio (käre wener) haller Jesus oss före hurudana the skole wara, som ingå skole och boo j himmelriket, Och epter thet han är sielff then rette himmilske konungen, och weet for then skul betzst hwadh folk som tiänar ther til at komma jn vthi thet riket, Ther före segher han nw här fore hurudana the skole wara som ther skola komma jn, Och giffuer före at the skole wara rätferdighe, frome och godhe som ther jn gåå skole, Ja the skola haffua ena sådana retferdigheet och froomheet som gåår offuer the scrifftlärdes och phariseers retferdigheet, The scrifftlärde och the phariseer hade then mening j gudz lagh och bodhordh, at när the hölle bodhordhen vthuertes, thå skulle bodhordheno wara fyllest giordt, Så ath när the icke giorde hoor, mordh eller annat sådana vthuertes, thå meente the thet ther medh wara noogh så at bodhordhen icke skulle mera kräffia aff them, Ja the hölle sich och syntes ther aff wara frome och retferdighe men, Men nw segher Jesus här at the ther ingå skola j gudz rike, skole haffua ena större rettferdigheet än thenna är, För ty then retferdigheet som the scrifftlerde och phariseer hade, giorde icke gudz bodhordh fyllest, epter thet at

bodhordhet kräffuer at thet skal hallas aff heela menniskione, aff alla hennes kraffter så wel inwertes som vthuertes, Så ath bådhe hierta eller wilie inwertes, och the vthwertes lemmar skola halla bodhordhet, Men så hölle icke the scrifftlerde och phariseer bodhordhen, och ther före war theras rätferdigheet ey sådana at the medh henne kunde komma in j himmelriket, Ty sadhe nw Jesus, Ath vtan idhor rätferdigheet gåår vthoffuer the scrifftlärdes och phariseers rätferdigheet, thå skolen j icke komma jn j himmelriket, som han wille seya, Vtan j hollen gudz bodh bätter än the göra, thå äre j icke skickelige til at jngåå j gudz rike, Och så begynnar nw Jesus förclarat huru bodhordhen böör retzligha warda hallen, och segher, J haffuen wel hördt hwad foordom dags sagdt war j laghen, Tu skal icke dräpa, och ath then ther dräper, han är skyllogh at domen skal gåå offuer honom, Men iach segher idher at then som förtörnas på sin brodher, han är skyllogh at domen skal gåå offuer honom, som han wille seya, Thetta bodhet, Tu skall icke dräpa, haffuen j så kötzligha forståt, at j haffue menat at then allene hadhe thet brutit, som vtwertes mandråap bedreeff, och han aleene skulle wara skyllogh at domen skulle gåå offuer honom, men j haffuen ther vthinnan icke hafft thet rätta forstondet, For ty thetta bodhet warder och brutit ther vthinnan at en fortörnas och warder wreed på sin brodher, Then som thet gör, han haffuer brutit thetta bodhordhet, och är for then skul skyllogh at domen skal gåå offuer honom, än thå j icke sådana besinnat haffue, Och hwilken som segher Racha til sin brodher, thet är, Han giffuer honom noghot wreedz teekn, han är skyllogh at rådh skal haffuas om honom, hwad plicht honom påläggias skal, Men hwilken j sin wreedhe såå diwpt kommer at han segher, Thin dåre, til sin brodher, han är skyllogh til helwetis eeld, som han medh alt thetta seya wille, Thetta bodordhet, Tu skalt icke dräpa, strecker sich så wel til wredhe, til wreedzteekn och forsmädheligh ordh som til vthwertes mandråap, Så at ää hwilket en bedriffuer här aff, så är han doch brotzligh emoot thetta bodhet, Doch icke lijka swårligha som wel kan merkias ther aff at straffet är icke

lijka sagt til all thenna broten, Och ther före är nw icke han retferdigh och froom j thetta bodhet som aleene icke dräper medh vtwertes slagh ellêr moord, vtan then som haffuer en hiertans kärleek til sin brodher, så at han hwarken dräper honom eller forsmädher honom, eller giffwer honom noghot wredzteekn, Ja icke eens förtörnas på honom, Then så haller thetta bodhet, han är rätferdigh froom och godh och haller thet rätt, och är för then skul skickeligh til ath jngåå j gudz rijke, En rätt brodherligh kerleek vpfyller thetta bodhordhet, Och ther fore, om tu offrar thina gåffuo til altaret och kommer så j hogh ath thin brodher haffuer noghot emoot tich, och idher är owenskap emellen, Så lägh thina goffuo nidh for altaret, och gack först bort och förlika tich medh thin brodher, och kom sedhan och offra thina gåffuo, Som Jesus här medh seya wille, En hiertans kerleek kreffuer gudh genom sitt bodhordh, När tu then haffuer, så holler tu hans bodh och är honom welkommen, Men hwar tu icke haffuer kärleek til thin brodher, så äst tu honom intet welkommen medh then tiänest tu wilt göra honom, Och ther före om tu wil göra gudhi tiänist medh offer eller annat, och haffuer owenskap medh thin brodher, thå äst tu jntit honom medh titt offer behagheligen, medh mindre tu först forlijkar tich medh thin brodher, Och thetta är nw (kära wener) meningen j Euangelio, Nw wilie wij höra then lärdom här giffuin warder.

Och haffue wij här aff thetta Euangelio ath gudz lagh och bodhordh ingalunde warda rätt hallen medh mindre at the hallas aff itt gott och reent hierta, så at om hiertat icke är gott och retferdigt, thå warder icke thet minsta än sidher thet största bodhordhet hollet som thet bör, For ty itt oretferdigt och ondt hierta gör aldrigh the gerningar som godha äre j gudz åsyyn, epter thet trädh pläghar så göra frucht til som thet sielfft är til, Nw moste jw likawel bodhordhen warda hallen, Men aff itt ondt hierta blijffua the aldrig hallen, epter thet intet gott som gudhi är behagheligit gåår aff jtt ondt hierta, Ther före ligger ther all machten vppå, ath wij winlegge oss ther om at hiertat kan blijffwa gott och rätferdigt, och

sidhan göre wij wel the gerningar som gudhi äre behageligha, Och ty wilie wij nw tilse huru thet skal tilgåå at hiertat kan blijffua gott, Och skole wij merkia at Christus Jesus wor frelsare och återlösare, haffuer medh sin bittra pijno och dödh ey aleenest förwerffuat oss aff worom himmelska fadher syndernes forlatilse, vtan han haffuer och så begåått ath oss skal warda giffuin then helge ande, hwilken som skal fornyia wor oreena och syndafulla hierta, När nw then helge ande kommer j hiertat, thå bliffuer thet gott och retferdigt, och så begynnar thet til at rätzligha halla gudz bodh, Nw haffue wij och offta noogh hördt til förenne, at om wij skole kunna vndfå thet godha som Christus Jesus medh sin dödh och pijno forskyllat haffuer, thå moste thet skee genom ena stadhigha troo, så ath wij fulleligha halle oss in til honom och forlate oss på honom medh enne fasta troo, Och när wij haffue troona, så haffue wij och Christum sielffuan medh alt thet godha som han foruerffuat hafwer, och så haffue wij then helga anda medh genom troona, Haffue wij nw then helga anda, så warder hiertat gott och rätferdight, och begynnar så til at fultgöra thet gudh budhit haffwer, Så kommer thet aff troone at hiertat warder gott och rätferdight, Ja thet kommer och aff troone at gudz bodhordh warda hallen, Ther före skole wij nw winleggia oss ther om at wij kunne haffua troona, för ty när wij henne haffue, så vptendes wort hierta aff them helga anda som medh troone kommen är, til en rättsinnigh kerleek til wor nästa, och kärleken är thå then som all lagh och bodhordh fultgör, epter thet all lagh warda besluten j kerleken,

Teslikes höre wij här aff Euangelio, at gudh wil haffua ena sådana eendreght och kärleek j bland menniskionar, at han heller later sina besynnerligha tiänist bliffua til baka än at kärleken skulle blijffua til baka, och ther före badh nw Christus ath then som noghon owenskap haffuer medh sin nästa, at han skal icke komma fram för gudh medh sitt offer förra än han hade forlijkt sich medh sin nästa, For ty gudh far mera epter at wij skole älskas inbördes och göra hwar annan gott, än at wij skulle göra honom offer, For ty

kärleken och icke offer vpfyller laghen, Gudh är kärleken och then som bliffuer j kerleken, han blijffwer j gudhi och gudh j honom, Tess haffue han prijss j ewigheet. Amen.

Siwnde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Marci viij.

J Then tijdhen, Thå folket war ganska mykit medh Jesu, och hadhe jntit thet the äta kunde, Kalladhe Jesus til sich sina läriungar och sadhe til them, Jach warkunnar mich vthoffuer folket, för ty the haffwa nw j tree daghar töffuat när mich och haffua jntit at äta, och läter iach them fastandes gåå til sitt heman giffuas the vp j wäghen, för ty somblighe aff them wore kompne longuegha, Och hans läriungar swaradhe honom, Hwar tagher man brödh här j öknenne ther man them medh metta kan? Thå sporde han them, Huru mong brödh haffuen j? Swarade the, Siw, Och han bödh folket settia sich nidh på jordena at äta, och togh the siw brödh, tackseyandes gudhi, bröt och gaff sina läriungar at the skulle leggia fram, som the och thet framladhe för folket, Hadhe the och noghro fåå fiskar, och thå han welsignat hadhe, badh han och leggia them fram, Så åto the och wordo mättadhe, och the togho vp siw korghar medh afleeffuor som offuer woro, Och the ther åto, woro widh fyra twsend, Och såå loot han fara them,

THetta helga Euangelium (käre wener) är jw så clart j sich sielfft epter historien at her icke görs behooff leggia mong ordh vppå til at forclara texten, For ty wij hörde her huru Christus Jesus hade omsorgh om thet folk som honom epterfolgde, och warkunnade sich

offuer them, och förra än han wille them noghon nödh skulle gå vppå aff hunger, thå giorde han thet dråpligha ierteekn som wij nw hörde, at han spisade widh fyratusend folk aff siw biugbrödh och noghre få fisckar, ther och så mykin matt offuer bleeff at the hemtade siw korghar fulla, Och epter thet texten är clar at her ey behöffues leggias mong ordh vppå, ty wilie wij tilsee hwad oss kan her warda giffuit for en lerdom

Först skole wij merkia (kere wener) at wor herre Jesus Christus haffuer j thetta stycke bewist sich som hans rätta embete tilkraffde, For ty hans retta embete war thet, til hwilkit han och vthsender war aff sin himmelska fadher, at han skulle bewijsa menniskione welgerningar, hwilken befalning han och altijdh giorde fyllest, thet Euangelisterne nogh giffua oss tilkenna j theres scriffuelse, Så giorde han och folkena then welgerning at han spisade them vthi en wilmark ther ingen födha war for handenne, Han warkunnade sich offuer them och ladhe thet sich så när at han hade vmsorgh om theres lekameliga födho, Ja när wij rätzligha tilsee, thå finne wij j alt hans liffuerne ey annat än barmhertigheet och welgerningar, Han lerde folkit theres sielers saligheet, han togh bort theres siwkdom, och vthdreeff dieflar aff them som besatte wore, han lät them få theres lekameligha födho när så giordes behooff, och j all stycke skickade han sich så, at hans hela liffuerne war ey annat vtan barmhertigheet och welgerning, Hwilkit han alt giorde, på thet at man ther aff skal kunna merkia til hwad han war kommen her till werldenne, thet är, til at bewisa welgerningar och frelsa, Och är for then skul sådana hans wesende och liffuerne scrifuit, at wij aff sådana hans lekameligha welgerningar som han bewijste them ther han lekameligha vmgiks medh her på iordenne, skole vpueckias til at settia tro til honom, ath han än nw icke haffuer förgätit sijn barmhertigheet och sitt embete, at han jw wil weta wort betzsta bådhe til liff och siel, Och på thet wij må komma her teste better på grunden wilie wij thetta widhare vthstreckia, Och skal man merkia, at thå gudh hade först skapad menniskiona, war hon sådana at ingen

ting wore, eller kunde wara henne skadeligh så lenge hon bleeff stondandes j gudz bodh, Men när dieffuulen kom henne på thet orådh at hon gik frå gudz bodh, thå kom hon på all skadha och förderff, Henne är aff dieffuulens tilskyndelse påkommet, at mong the ting som henne wore skapad til godho och bestond, äre wordne henne skadheligen, Henne är hunger och törst, heet och kalt, sorgh och bedröffuilse, monga otaligha siwkdomar och then lekamelighe dödhen påkommen, vndan taghandes then andeligha skadha och forderff som hon kom vthi, som war, at hon war orätferdigh och ond worden och hadhe fått gudz wredhe, och henne stodh ewinnerlig fordömelse före, Sådana alt hadhe dieffwulen kommet menniskione vppå, och ther medh hölt han henne vnder sitt woldh och tyrannij, til tess gudh aff sinne grundlösa barmhertigheet sende sin enfödda son Jesum Christum här nidh på thet at han skulle nidher slå dieffwulsens wesende, och frelsa menniskiona vthaff hans hender och tyrannij, hwilket en oseyeligh welgerning war, Ja ena sådana welgerning haffuer aldrigh ingen noghrom bewist ey heller bewijsa kan eller formå, som han här vthinnan bewijste menniskione, Nw epter thet at Christus Jesus j then acht vthsender war at han skulle frelssa menniskiona jfråå dieffwulen, Ther före läät han påskijna j the lekameligha ting, at han war ther til kommen at han nidherslå skulle dieffwulens wäsende, Ty toog han bortt siwkdomar, vthdreeff dieflar, reeste vp aff dödha, spisadhe the hungrogha hwar så behöffdes, och j alla motta skickade sich så at han wille vpretta thet dieffwulen nidherslaghit hade, Och gaff ther medh til kenna, ath såsom han nidhersloog dieffwulens werk och wäsende j the lekameligha tingen, så wille han och göra j the andeligha tingen ther dieffwulen aldra största skadhan gioordt haffwer, Och på thet at wij skole teste better settia ther troo til, ty läät han thet nw så påskijna j the vthuertes gerningar, och lockar menniskiona ther medh til sich at hon skal settia troo och lijt ther til, at han nidherslåår dieffwulsens wäsende och tyrannij bådhe j lekameligha och andeliga motto, För ty then befalning han haffuer aff sin himmelska fadher, then fultgör han och vtan

all forsummelse, Och än thå han är nw icke lekameligha när oss som han j fortijdhen war när judanar, Så behaller han doch likawel samma embetet at han nidherslåå skal dieffwulsens wäsende och wara oss bistondigh, Ja han gör thet och så daghliga hwar wij thet elles besinna och forstå kunne, Nw epter thet han haffuer nedherslaghit och än nw daghliga nidherslåår dieffwulsens wäsende och alt thet oonda som oss aff dieffwulen påkommet är, Ther före haffue wij godh skääl aff the welgerningar som wij altijd höre och forfare, til at settia fulla troo och lijt til honom, ää hwad nödh och bedröffuelse oss påkomma kan, For ty wij höre aff the krafftiga gerningar som han bedriffuit haffuer, at han är mechtigh noogh til at hielpa, och wij fornimme och altijd aff hans löffte och anslagh at han är welwiliogh noogh, Aleena henger thet nw ther vppå om wij kunne haffua troona ther til, for ty som wij troo honom til så hielper han til, Och haffue wij här nw j thetta Euangelio itt krafftight ierteekn som oss skal lócka och dragha ther til, ath wij måå settia troo til honom, For ty wij hörde här, at när han sågh at folkena begynte gåå hunger vppå, och ath the wore vthi wilmarken ther jngen spijsning war for handene, Thå warkunnadhe han sich offuer folket, och wille ey tilstedhia at them skulle then nödh påkomma at the vpgiffuas skulle j wäghen, ther före gioorde han thetta krafftigha ierteeknet, och bespijsade så mykit folk medh siw biugbrödh och noghro fåå fiskar, Ther wij hans macht och welwiliogheet som och j alla andra hans gerningar nogh vthi merkia kunne, Ther före måå wij wel troo och fortrösta oss på honom, Han haffuer bådhe machtena och wilian til hielpa.

Yterligare såsom wij nw hördt haffue at wij aff thetta krafftigha ierteekne vpueckies til ath settia troo och lijt til Christum Jesum, Så haffue wij och här itt krafftight exempel til at vpweckias til barmhertigheet, For ty wij hörde här at när folket begynte gåå hunger och nödh vppå, thå warkunnade han sich ther offuer, och läät them fåå hwad them behöffdes, Så skole wij och göra som wilie wara hans läriungar och lydha honom til, at när wij see at wor näste

görst hielp behooff, thå skole wij warkunna oss ther offuer och hielpa honom, Ty thet är jw tilbörlighit at wij som läriunganar äre, skickie oss epter som wor mestare for oss giordt haffuer, Nw see wij icke annat än barmhertigheet och welgerningar j hans heela leffuerne, Ther före skole wij och medh barmhertigheet och welgerningar läta påskijna at wij lydhe honom til och äre så til sinnes som han är, Och ther medh haffue wij nw aff thetta Euangelio bådhe then lärdom som oss dragher ther til at wij skole settia troo til Christum Jesum, och teslikes ath wij skole wara warkunsamme offuer wor nästa som wij see honom giordt haffua, Honom wari prijss och tack j ewigheet. AMEN,

Ottonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Matthei vij.

J Then tijdhen, Sade Jesus til sina leriungar, Wachter idher for the falske propheter, som komma til idher j fåra cledher, men inwertes äre the glupande vlffuar, vthaff theres fruct skolen j kenna them, Jcke hemtar man wijndruffwer aff törnebuskom? Ey heller fijcon vthaff tistelen? Så bär hwart och itt gott trä godha fruct, Men itt ondt trä bär onda fruct, Jtt gott trä kan icke bära onda fruct, Jcke heller itt ondt trä kan bära godha fruct, Hwart och itt trä som icke bär godha fruct, warder affhuggit och kastat j eelden, Ty skolen j kenna them på theres fruct, Ey warder huar och en kommande in j himmelriket som segher til mich, Herre herre, vtan then som gör min fadhers wilia som är j himblane,

TJl at komma på grunden her j Euangelio (käre wener) skal man först besinna, at S. Mattheus scriffuar j noghor capitel förra än

han kom til tesse ordh huru wor herre Jesus Christus gaff medh mong ordh sine leriungar en ganska merkelig lerdom fore j hwad stycke the skulle sökia saligheetena, och huru the skulle förstå gudz helga bodhordh, och slogh han nidher ena falska meening som iudane hade j gudz bodh, ty the forstodhe them icke widh then mening som the vthgiffuin wore, och beslutte all gudz lagh j itt ordh och sadhe, Alt thet j wilien menniskionar skola göra idher, thet görer j them, Ty thetta är laghen och propheterne, Och när han nw så hade lärdt sina läriungar rätta wäghen til saligheten och giffuit them thet rätta forstondet fore huru gudz ordh skole förstonden warda, Och epter thet han hade giffuit them then rätta wäghen före, Så wille han och at the skulle bliffua faste stondandes j then lärdom han them giffuit hade, och wille icke ath the skulle lata förföra sich ther jfråå, För ty thet skulle wel skee at falska lärare skulle vpkomma, the ther en annan wägh lära och predica skulle än then han hadhe lärdt och predikat, Och ther före sadhe han nw, Wachter idher for falska propheter, thet är, falske lärare, the ther komma til idher j fåra clädhe, men jnwertes äre the glupande vlffuar, Som han wille seya, J haffue nw rikeligha noogh hördt then lärdom aff mich som idher skal ledha til then ewigha saligheeten, hwilken ther vthinnan all är besluten, at j skole haffua ena stadhiga troo til gudh, och en rätsinnog kärleek til idher nästa, Så tagher idher nw wara at j icke läten dragha idher jfråå then grund iach haffuer sagdt idher före, Ty the skola wel komma som en annan lärdom föra skola, the ther jtt annat sätt skola seya idher fore huru j skole bliffua salighe än thet iach haffuer sagdt idher fore, och thet skal wel haffua itt heligt sken som the giffua före, for ty the latas wara meenlöse som fåår vthwertes, men när man ransakar thet grant, thå finner man at the icke äre fåår vtan glupande vlffuar, Och thet skal warda kendt och forstondet på theras frucht, thet är, på then lärdom the föra, För ty om the föra oss på en annan wägh än then som gudh haffuer sielffuer giffuit oss före til wor saligheet, som är, troon och kärleken, thå äre the wisseliga falske propheter, Ja på fruchtenne kan man kenna them, Ty man hemtar

icke wijndruffuor eller wijnbära klasar aff törnebuskan, Ey heller fikon aff tistelen, epter thet hwart och itt gott trä bäär godha frucht, och itt ondt trä bäär onda frucht, Ja itt gott trä kan icke bära onda frucht, Ey heller itt oondt trä bära godha frucht, Som Jesus wille seya medh thenna lijknelsen, Såsom itt ondt trää icke kan bära godha frucht, så kan ey heller noghon godh frucht komma aff en falsk lärare, for ty han dragher folket aff then rätta wäghen, Och thet är then frucht som en falsk lärare gör, ath han kommer folket til at fara wilt, och gå the wäghar som dragha til fordömelsen, Men thet warder gongandes medh the falska lärare såsom thet pläghar gåå medh thet trä som icke bäär godha frucht, ath man pläghar hugga thet aff och kasta thet j eelden, så skal och the falska lärare warda gongandes, them man (som nw sagt är) kenna skal på theras frucht, For ty än thå the synas vthuertes wara helige och rätsinnige lärare, Så hörer ther doch mera til, The moste göra epter min himmelske fadhers befalning och lära then wägh som han haffuer latit predica och forkunna, Ty the warda icke alle kommandes in j gudz rike som seya herre herre til mich, vtan then som fölier min himmelska fadhers wilia epter, han är then som ingå skal j gudz rike, Och thetta är nw (kära wener) enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij see til then lärdom här giffuen warder.

Och epter thet ath thetta helga Euangelium lydher på lärare och predikare, ther före är thet wel aff nödhenne at man talar här noghot om them och theras lärdom, Och skal man här först besinna, at sedhan menniskian hadhe brutit gudz bodh och war fallen j fråå saligheetenne och war kommen vnder dieffwulens wold, Thå kunde hon ey allena icke sielff komma sich til salighetena jgen, vtan henne war och then blindheet vppå kommen at hon icke eens wiste eller besinna kunde huru hon skulle komma til saligheetena jgen, Och ther före giorde thå gudh then barmhertigheet medh menniskionne, at han sende här nidh sin enborna son som henna frelssa skulle vthaff dieffwulsens hender, then ther henne och lära skulle hwadh hon skulle göra och lata, och j hurudana motto hon skulle komma til salighetena jgen,

och är nw thetta summan aff thet som Christus leffuandes gudz son predicat och lärdt haffuer, at menniskiones saligheet henger aleena på honom, Så at then som troona haffuer til honom, han skal icke forgåss, thet är, then som sich förlater jn vppå Jesum Christum, och setter ther fulla lijt och tröst til at han haffuer forwerffuat honom medh sin dödh och pijno syndernes förlatilse och ewinnerlighit lijff, then samme bliffuer saligh, Ja thet är plat ingen annar wegh eller sett til at komma til saligheten än genom ena sådana troo på Jesum Christum, Och thetta är thet första och huffwudhstycket j thet han lärdt och predikat haffuer, Thet andra är thet at wij skole haffua jnbördes kärleek och älska hwar annan såsom han haffuer älskat oss, Ja wij skole bewijsa allom gott bådhe wenom och owenom, för ty så haffuer han sielff giordt, J thesse tw stycken som är troon och kärleken, beslutas alt thet Christus lärdt och predikat haffuer, Ja hela scriften bådhe j thet gambla och nya testamentit drabbar här jn vppå, och såsom Christus sielff haffuer all sin lärdom beslutet j tesse tw stycke, Så haffwa och alle andre rätsinnoghe lärare bådhe j thet gambla och nyia testamentet giordt teslikes, All theres predican och lärdom haffua the beslutat ther vthinnan, at ingen annan wäägh är til salighetena vtan genom Jesu Christi troo, For ty som S. Petrus sadhe, at j ingom androm är saligheeten vtan j Jesu Christo aleene, Jcke är heller noghot annat nampn vnder himmelen menniskiomen giffuit j hwilko wij skole salige warda, Thet andra stycket som är en brodherlig kärleek haffua the rätsinnighe predikare och rikeligha noog driffuit, som theras mestare gioorde for them, Men dieffwulen som altijdh gåår epter menniskiones skadha och forderff, han kan icke lijdha thet ath hon är kommen på en rätt wägh jgen, Ther före vpweckier han falska propheter falska lärare, som menniskiona skola forföra vth aff then rätta wäghen, Och vppå thet the skola warda betroodde, läter han them giffua stoort skijn före, at thet skal alt wara heligt och gott som the fara medh, och synes ey annat wara thet the predika än at the lära menniskiona huru hon skal warda saligh, Men the giffua en annan wägh och jtt annat seet

Act. iiij

före ther hon skal warda salig j genom, än then som Jesus Christus sielff och hans retsinnige lärare giordt haffua, och ther före är thet alt bedrägerij som the fara medh, för ty thet är ey meer än en wägh til thet ewigha lijffuet, och thet är Christus Jesus, Han är wäghen aleena, och ingen annar j himmelen eller på iordenne, Och thetta är nw fruchten aff hwilko wij läre kenna en lärare hwad han är onder eller godher, for ty predikar han så at wij aleena skole warda salighe for thet wij settie troo och lijt jn til Jesum Christum, och at ingen annor tiänest är gudhi behagelighen vtan then som skeer j en rätt kärleek wor nesta til godho, och beslutar all sin lärdom j tesse tw stycke, så är thet en rätt predikare, Men predikar han så at saligheten ståår icke aleena j troone på Christum Jesum, vtan, at then, som thet eller thet tagher sich fore medh sådana leffuerne eller sådana gerningar, han bliffuer saligh, Så at han icke bliffuer widh then ena grunden at saligheten ståår allena j Christo Jesu, Eller om han vprättar noghon annor gudz tienist än then som ståår j kärleken til sin nästa, thet är en falsk lärare, och for honom skole wij tagha oss wara, for ty then frucht som han gör är thenna, at han förer oss jfråå Christum och en brodherligh kärleek, och än thå han (til ewentyr) j förstonne icke synes thet göra, så är thet doch endalychten til hans lärdom, Och ther före ligger oss macht ther vppå ath wij taghe oss wara, Men giffue oss gudh sin helga anda, ath wij kunne tagha oss wara for falska lärare. Amen,

Niyonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce xvj.

J Then tidhen, Sade Jesus til sina leriungar thenna liknelse, Thet war en riker man som hade en gårdzfogda, then war beryctat for honom at han förfoor hans ägghedelar, Thå kallade han honom och sade til honom, Hwi hörer iach sådant aff tigh? gör regen-

skap vthaff titt fögderij, for ty tu moste icke lenger wara min gårdz fogde, Thå sade gårdzfogden widh sich sielffwan, Hwad skal iach göra, för ty min herre tagher ifrå mich fögderijt, graffua orkar iach icke, tiggia blyies iach, Nw wel, Jach weet hwad iach wil göra, at thå iach bliffuer affsett vthaff mitt embete måghe the anamma mich vthi theres hws, Thå kallade han til sich alla sijns herres gellenäre, och sade til then första, Huru mykit estu min herra skyldig? Sade han, Hundrade tunnor olio, Thå sade han till honom, Tagh titt breeff och sit snart nidh, och scriff femtiyo, Sidhan sade han til then andra, Huru mykit estu skyldigh? Sade han til honom, Hundrade pund huete, Sade han til honom, Tagh titt breeff och scriff ottatiyo, Och herren prisade then oretta gårdzfogden, at han wijsligha giorde, for ty, thenne werldenes barn äre wijsare än liwsens barn vthi theres slächte, och segher iach idher, Görer idher wener vthaff then orette mammon, på thet, at när idher behöffwes, skola the anamma idher, vthi ewinnerligh hws.

VThi thenna liknilse (kere wener) som wor herre Jesus Christus giffuer her fore j Euangelio, lärer han oss huru wij skole bruka the ägnedelar som gudh oss giffuit haffuer, så at oss skal komma nytta och gagn aff, Och giffuer han oss her itt exempel fore, ther han nw segher, huru en rijck man hade en gårdzfogde then ther for honom beröctat war at han förskingrade hans ägnedelar ther han war satter offuer, Och therfore kallade then rijke mannen gårdzfogdan for sich, och sade honom til at han skulle göra regenskap, ty han skulle icke lenger wara hans embetes man, Thå gårdzfogden thet hörde, sade han widh sich sielff, Hwad skal iach nw göra? epter iach mister thet embete iach haffuer hafft mijn vppehelle vthaff, Graffua och arbeta orkar iach icke, och tiggia blyies mich, Nw wel, Jach weet

hwad iach wil göra emoot min herres gellenere, iach wil bewisa them ena welgerning, så anamma the mich j theres hws, thå iach affsetter warder, och han kallade sin herres gellenere til sich och sade til then förste, Huru mykit est tu min herra skyldigh? Thå sade han sich wara hundrade tunnor olio skyldigh, Thå sade gårdzfogden, Tagh titt breeff eller regenskap, och scriffua ther vdi, at tu icke är meer än femtiyo tunnor skyldigh, Och så sade han til then andra, Huru mykit est thå tu skyldigh minom herra? Han swarade, Hundrade pund hwete, Thå sade han, Tagh thin regenskap och scriffua ottatiyo, Thå nw herren fick thetta weta, prisade han then orätta gårdzfogdan ther aff at han hade wijsligha giordt for sich sielff och hade well forseedt sich, Och så beslutte nw Jesus her vppå och sade, At thenne werldennes barn äre wijsare än liwssens barn j theras slächte, som han wille seya, Seer til huru wijsligha thenne otroghne gårdzfogden haffuer seedt sich sielff fore vthaff sin herres peningar, som han hade j werie, ath när han hörde sich skola komma aff medh befalningene, thå sågh han sich så fore j sin herres peningar mädhan han än nw hade them, at han skulle niwta thet til godho när han affsett wore, at han hade warit j befalningene, Han rammade sitt betzsta så lenge han hade tilfelle ther til, Så skole och j ramma idhert betzsta medh the rikedomer gudh idher förlent haffuer, ther j och icke annat äre til, än skaffare och vthspisare til en tijd, Så görer och j idher wener ther aff mädan j än nw haffue tilfelle ther til, Spijser idhers herres ägodeler redeligha vth (for ty rikedomanar höra gudhi och icke idher til) Bruker them nw så mädan j haffue them handa emellen, at j kunne wardha thet niwtandes til godho när j äre them quitte wordne, Giffuer the fatigha och görer barmhertigheet medh them mädan j haffwe tilfelle ther til, Så warde j thet åthniwtandes til godho thå idher görs behooff, For ty the fatighe som nw niwta idher thet åât til godha at the warda deelachtige aff idhre rikedomar, the skola framdeles thå idher på trenger, tagha idher in vthi ewinnerligh hws, thet är, Gudh skal tagha idher jn til itt ewinnerlighit lijff for the fatighes skul som j haffue gioordt

och bewijsat welgerningar, Så seer idher nw wel före mädhan j haffue rikedomer at j kunne framdeles niwta thet åått til godho, at j haffwe hafft them, Men thet pläghar wel så gå til, at thenne werldenes barn kunne jw better forsee sich på theres motto, än j som skole wara liwssens barn kunne forse idher j andeligha motto, Doch besteller idher wener aff then deel gudh idher forlent haffwer, ty thet wil framdeles komma idher til motto, Och thetta är nw enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij see til hwad lärdom oss her giffuin warder,

Aff thetta helga Euangelio (kära wener) haffue wij först thet til at besinna, at wij äre j tesse werldenne icke annat än skaffare och vthspisare til the gåffuor som gudh oss här forlänt haffwer, ther wij framdeles skole göra regenskap aff, For ty wij skole ingelunde settia oss thet så före at gudh giffuer oss för then skul rikedomar, ath wij them bruka skole aleena til wor eeghen nytto och wellust, vtan på thet giffuer han oss them, ath wij skole så wel bruka them wor nästa til nytto och gagn som oss sielffuom, och ther skole wij och göra en skarp regenskap fore huru wij sådana äghodelar vthskaffe, Hwar wij nw gåå til och slåå rikedomar til hopa j then acht at wij wilie ther aff sielffue warda högt besatte och haffua wellost j tesse werldenne, thå haffue wij gudz gåffwo icke j then brukning som hon är giffuin til, och så komma woro rijkedomar oss på all skadha och forderff, och warder gongandes medh oss som thet tilgick medh then rika mannen som aff sina rikedomar klädde sich kostebligha och leffde krässeligha, och tencte intet på then fatigha Lazarum som lågh för hans dör, Men thet kom ther til at the bliffue bådhe dödhe, och then fatighe Lazarus kom vthi ena ewigha roligheet, och then rike wardt begraffuen j helueti, ther han och begieradhe at Lazarus motte doppa sit finger j watn och dröpa en dropa på hans tungo, men honom wardt swarat at han hade godha daghar j sin lijffztijd aff sina rikedomar, ty moste han och nw wel pijnas, Hwad gagn hade han nw ther aff at han hade warit riker? Ja, en ewigh skadha och forderff hade han ther aff, epter han icke hade hafft

Luce. xvj

them j then retta brukning som honom borde, Och ther före lärer nw wor herre Jesus Christus här j thenna lijknilse, at wij så skole bruka rikedomaṅar mädhan wij haffue them j woro hender, ath wij kunne framdeles när wij skilies widh them och oss vmtrenger, niwta thet gott ååt at wij haffue hafft them, Och ty segher nw Euangelium her at wij skole göra oss wener aff then oretta Mammon, thet är, aff rikedomanar, Hwilke kallas orätte rikedomar ther aff at the plägha orätt brukas, eller och medh orätto warda samanslaghne, epter som man seya pläghar, at en rijk man är en orätwijss man, eller och en orätwijss mandz arffwinge, Ty the äre så ganska få som medh rikedomar retzligha handla, the jw antingen dragha them til hopa medh oretto, eller the och icke bruka them som the skulle, och for then skul må the wel kallas orätte rikedomar, Nw epter thet at rikedomar plägha wara j misbruk och komma them til skadha som them haffua när the ey rätt brukas, Ther före rådher nw Christus oss ther til at wij skole haffua them j then brukning ther wij kunne haffua nytto och gagn aff, Och thet skeer när wij hielpe them som widhertorfftighe äre, ty wij fly oss thå wener ther medh, the oss framdeles kunna wara til godho när wij nödhstelte äre, Wij wete iw alle thet, at wij icke lenge kunne beholla the äghodelar wij haffue j thenna werldenne, The wore här för oss, the blijffua här och epter oss, aleena haffue wij them j förläning til en ganska kort tijdh, Men ther ligger oss nw macht vppå at wij så bruke them, at wij niwte thet til godho at wij haffue hafft them, Hwar wij nw skaffe them rundeligha vth til wor nästa, thå bestelle wij oss monga wener medh them, the ther skola wara oss til godho jgen på then ytterste domedagh när oss aldra mest vmtrenger, The skola thå tagha oss in j ewigh hwss som Christus här segher, Jcke så forstondandes at the fatigha menniskior som wij nw äre behielpelighe kunna thå tagha oss jn j then ewigha saligheeten, Men Christus Jesus skal thet sielffuer göra for theras skul, För ty thet wij göre the fatigha thet reknar han sich til, Och ther före seyes the löna oss som wij wel giordt haffwe, epter thet at Christus gör thet for theres skul.

Så haffue wij och här til at merkia at thenne werldenes barn the ther werldenne tilhöra, äre clokare och forstondihare til at forsee sich och weta sitt betzsta j tesse lekameligha tingen, än gudz barn äre j andeliga motto, som wij här see j then oretwijsa gårdzfoghdan, hwilken Christus her setter oss för itt exempel, Jcke til at göra orätt som han giorde, vtan til at see oss så wijsligha före j woro motto såsom han sågh sich wijsligha före j sina motto, Men giffue gudh at wij så kunne wandra j thenna werldzligha tingen, at wij icke fortappe thet som ewight är. Amen,

Tiyonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce xix.

J Then tijdhen, Thå Jesus nalkades Hierusalem och fick see stadhen, gråät han offuer honom och sadhe, Om tu och wiste hwad thin fridh tilhörer, så wåre tu thet wisseligha j thenne daghen betenkiande, Men nw är thet fordolt vndan thin öghon, för ty then tijdhen warder kommandes offuer tich, at thina owener warda tich beläggiandes och thin barn som j tich äre, och skanssa kring om tich, och ängia tich på allo sidhor, och nedherslå tich til iorden, och the skola icke låta jgen j tich steen på steen, for ty tu icke kenna kunde then tijdhen ther tu vthi söcht war, Så gick han jn j templet, och begynte vthdriffua the ther jnne solde och köpte seyandes til them, Thet är scriffuit, Mitt hwss är itt bönehwss, men j haffue thet giordt til en röffuare kulo, Och han lärde hwar dagh j templet,

THenne historien som wij hörde (kära wener) j Euangelio skeedde på palmsöndagh thå wor herre Jesus Christus kom in ridhandes til Hierusalem på en åsna, ther folket giorde honom stora

wördning, och breedde theras clädhe och strödde quistar aff trään j wäghen ther han skulle ridha fram, Och folket som fore gick och the som epter gingo ropadhe medh högha röst, prijssadhe honom och sadhe, Welsignat wari han som kommer en konung j herrans nampn, Frijdh wari j himmelen och prijss j högdenne, När nw folket medh sådana prijss, wördning och anskrij folgde Jesum til Hierusalem, och han kom så när at han fick see stadhen, Thå begynte han gråta offuer honom och sadhe, Om tu wiste hwad thin frijdh tilhörer, Så wåre tu thet j thenne daghen wisseligha betenkiande, som han wille seya, Sy O Hierusalem Zions dotter, här kommer iach som är thin konung och thin frelssare, ther propheterne så mykit omtalat haffua, then tu och så länge wänt och forbidhat haffuer, Men epter iach är fatigh och spakferdigh ther fore forsmåår och forachtar tu mich, än thå iach är doch aleene then samme som tu skulle haffua thina rätferdigheet och lijffuet aff, Hwar tu nw wiste hwad thin fridh tilhörer och huru mykit gott tich ståår til bodz, och huru mykit ondt tich förestår ther aff ath tu forachtar mich, thå skickade tu tich annerledhes emoot mich än tu gör, Tu anammade wel thin konung och thin frelssare, Men nw är tich alt thetta fordolt for thin öghon, så at tu icke see eller besinna kan hwad nw på ferde är, och hwadh skadhe och forderff tich foreståår, Och ther före äst tu så hatzk på mich och forfölier mich, then tu heller skulle bekenna for thin konung som thetta folket gör, Men thet skal komma ther til, och then tijd warder kommandes offuer tich, at thina owener skola bestalla tich och thin barn, och skanssa kring om tich och ängia och trengia tich på alla sidhor, och slåå tich nidh til iordena, och the skola icke låta j tich then ena steenen på then andra, vtan bryta tich nidh j röter, Och thetta skal tich wedherfaras, för ty tu icke kenna kunde then tijden ther tu vthi söct war, Som han wille seya, Alt thetta oonda skal komma tich offuer epter tu nw icke wil besinna huru mykit gott tich står til bodz, Tu forachtar mich som för titt betzsta kommen är, och mich gör tu alt ondt, Men sådana thin ogönst skal warda tich dyrt betalat, Och när thå Jesus kom in j stadhen gick han

in j templet och dreeff them ther vth som köpte och solde ther inne, Och han sadhe til them, Thet är scriffuit, Mitt hwss är itt bönehwss, men j haffue gjordt ther ena röffuare kulo vthaff, som han seya wille, Templet thet haffwer icke warit ther til skickat at j skulle driffua idhro köpslaghan ther inne, så at thet skulle tiena idhro girigheet, vtan ther til är thet skickat at man skulle handla ther inne j the stycke som gudhi tilhöra, och ther före kallas thet j scrifftenne bönehwss, Men j haffue för idhro girigheetz skul wendt thet jfråå then brukning som thet är skickat til, och haffuen giordt ther ena röffuare kulo aff ther then ene liwgher och bedrägher then andra sitt godz och peningar aff, Så skicke j idher jw j all stycke oredheligha emoot idhar gudh och skapare, Och så lärde Jesus hwar dagh j templet til tess han wardt haffder til dödhen, Och thetta är nw meningen j thetta helga Euangelio korteligha vthsagdt, Nw wilie wij besee then lärdom (käre wener) oss här giffuin warder,

Och haffue wij her til at besinna wor herres Jesu Christi obegripligha barmhertigheet, j thet wij her see at han haffuer gråtit offuer theres ofärd som j all stycke wore honom emoot, Han ynkar sich öffuer the ogönstiga iudane, the ther ey allene förachtade hwad han them sade och lerde, vtan och emoot alla hans welgerningar som han them bewiste, thå ginge the epter hans skadha och förderff, och likawel war han så barmhertigh och ynckesam öffuer them, at han grät ther öffuer at the skulle fara illa, Och see wij j thetta stycke såsom j mong annor, hwad hans sinne warit haffuer, Thet är, at han wil at menniskian skal wara bewarat och icke förderffuat, och thet see wij her, epter thet han gräät och ynckade sich öffuer them som ey stodh annat fore än skade och förderff for then ogönst och ilwilia som the bewijste honom, och therfore är thetta oss itt tröstelighit exempel thet oss krafftеligha dragha och vpweckia måå ther til ath wij skole settia troo och lijt til honom, For ty, haffuer han så barmhertigh och ynkesam warit öffuer them som ginge epter hans skadha och förderff, mykit meer moste han wara nådeligh och barmhertigh öffuer them som falla in til honom

och settia troo och lijt til honom, Och skole wij her aff thetta Euangelio, ytterligare merkia, at såsom wij haffue her jtt krafftigt exempel til barmhertigheet, Så haffue wij och her itt grässeligit och förfärligit exempel til gudz strengheet och hemd offuer them som icke wilia falla in til Christum Jesum som for then skul kommen är at han skal frelssa och göra barmhertigheet, Then som hans barmhertigheet och godha tilbodh förachtar, honom warder en grässeligen dom öffwergongandes, som wij see tilgåt wara medh iudarne, at epter the icke achta wille then stora nådh och barmhertigheet som gudh them bewijste j thet han sende sin enfödde son till them at han skulle wara them til godho och frelssa them aff all nödh och bedröffuilse, Men epter thet the honom föractade, så kom them större iember och bedröffwilse på sidhan än for, Ja thet kom ther til, at the Romare kommo och bestallade them (som Christus her berörer j Euangelio) j Hierusalem och vunne stadhen, och kom så ther til at han wardt nidher bruten och leeffdes icke en steen på then andra, iudarne medh theres quinnor och barn som icke j helslaghne worde, Worde solde som oskelig creatwr, och förskingrade j fremande land och stedher, och miste så thet land som gudh foordom dagx genom stora kraffter och ierteken them giffuit hade, och fremande folk besitter nw landet, och the haffua nw meer än j fiortanhundrade år warit j all land förskingrade och warda holdne for itt förachtat folk, och the warda förachtade oc förfolgde aff hwar man, Jach meenar at the äre wist retsinneligha straffade, Och offuer thetta straffet som lecameligit är och än motte stå til lijdhande, är them itt andeligit straff påkommet, som skarpare bijter, Them är then blindheet påkommen at the nw ingen ting rätt besinna kunne som theres saligheet pårörer, The haffua gudz ordh och lagh och förstå them doch intit, vtan bruka them sich til skadha, förderff och ewigh fördömilse, Så äre iudane plåghade for thet at the icke achta wille thet liffuandes gudz son Christus Jesus them lerde och sade, Och såsom wij see her gudz harde och strenge dom offuer iuda almoghan, Så skole wij och intit twifla at oss wil och gå een skarp hemd och dom

offuer, hwar wij förachte gudz ordh och Christi euangelium som iudarne giorde, Therfore ligger oss all macht ther vppå at wij giffue gerna acht på gudz ordh och taghe mädhan tidh är widh then nådh och barmhertigheet som oss ståår til bodz, på thet wij och icke skole warda werde thet straff som iudarne påkommet är.

Teslikis see wij her j Euangelio at Christus icke kunde lijdha at the hade köpslaghan j templet ty dreeff han them och vth, Ther wij haffue then lerdom aff, at ther man skal haffua thet for hender som gudhi tillydher, ther skal man icke driffua woro girigheet, så at j andeligh ting skal man ingen köpslaghan föra, For ty thet som andeligit är kan icke köpas for peningar, vtan thet warder giffuit vtan peningar, Och såsom wij icke haffue köpt the andeligha ting som wij haffue, så skole wij icke heller selia them, Christi rike är itt andeligit rike ther ingen ting köpes eller selies, Men j thet werldzligha riket ther bedriffues köpslaghan, J thet andeligha rikit icke så, vtan gudh allene och ingen annar giffuer ther all ting aff sine nådh och barmhertigheet, Honom ware loff och ära ewinnerligha, AMEN.

Elloffte Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce xviij.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sombliga som tröste på sich sielffua at the wore rätferdighe, och förmådde andra, thenna lijknelsen, Twå men gingo vp j templet til at bidhia, en phariseer och then andre en publicaner, Phariseen stodh och badh så widh sich sielff, Jach tackar tich gudh at jach är icke såsom andra menniskior, röffware, oretferdughe, hoorkarla, och såsom thenne publicanen, Jach fastar twå resor j wikun, Jach giffuer tiyonde vthaff alt thet iach ågher, Och publicanen stodh longt jfrå och wille icke eens häffua sin öghon vp til himmelen, vtan sloogh sitt

bryst seyandes, Gudh miskunde sich offuer mich syndare, Jach segher idher, thenne gick tädhan heem jgen rätferdighat meer än then andre, For ty hwar och en som sich förhöyer han warder fornidhrader, och then som sich fornedhrar han warder vphöghder,

SCriffuar oss Euangelisten her strax til förenne (kära wener) aff hwad orsack Jesus thenne lijknelse sadhe, Och är thenna, at j bland iudarne wore noghre som hölle sich for godha froma och retferdugha men, the ther så forachtade the andra, at the ingalunde lätes them wara sina lijkar, For ty the hölle sich sielffue for rätferdigha och heligha men, och the andra hölle the for groffua syndare, När nw Jesus thetta sågh, sade han til them som thetta giorde thena lijknelsen, Huru två men gingo vp j templet ther the wille haffua theras böner til gudh, Then ene som vpgick war en phariseer, en sådana som lätz och wara godh och helig, Och then andre war en publican, en syndigh tollanär, then ther och ey hölt sich bettre en han war, När the nw wore kompne j templet, begynte then phariseen så sina böön, Jach tackar tich gudh at iach är icke som andra menniskior röffuare, oretferdighe, hoorkarla, och såsom thenne publicanen, Som han wille seya, Andra menniskior j bland hwilka thenne publicanen och en är, äre syndare, orätferdighe, röffuare och horkarla etc, men iach är icke sådana, Ty iach ey aleena icke bedriffuer syndena såsom the andre göra, vtan iach gör och mykit gott thet the andre läta wara ogiordt, For ty iach fastar två reesor j wikunne, och iach giffuer tiyonde aff alt thet iach ågher, och ther före är iach mykit bettre än the andre, Thetta war nw then phariseens böön, Ja thet war icke böön, epter thet han intet beeddes eller begieradhe aff gudhi, vtan en prijss ther han prijsadhe sich sielff och straffadhe en annan, Men then publicanen som och war vpkommen j templet til at bedhia sina böner, han skickade sich annerledhes, For ty han dristade sich ey til at gå longt fram, vtan stoodh longt jfrå, och wille icke eens häffua sin öghon vp j himmelen, vtan sloogh

sich for sitt bryst och sadhe, Gudh han miskunde sich offuer mich syndare, han ware mich mild och barmhertigh, Sy thetta war een retsinnigh böön, och ther fore segher nw Jesus huru them bleeff gongandes, at publicanen gick rätferdigh heem j sitt hwss jgen meer än then phariseen, och saken ther til war then, at then som sich förhöyer han warder fornidhrat, och then sich fornidhrar han warder vphögder, Som Jesus nw seya wille medh thenna lijknelse til them som sielffwe achtadhe sich så högt, Medh idher warder thet gongandes som thet gick medh thesse twå mennena, Then sich sielff forhöghde offuer alla andra, honom räknadhe gudh sembre och satte honom vnder alla andra, Men then andra som sich forödhmiwkade vnder andra, honom reknade gudh offuer andra, Ja thet är så rätt och pläghar så gå til, at then sich forhäffuer, han warder nidherslaghen, och then som sich forachtar och ödhmiwkar, han warder vphögder, Thetta är nw (kära wener) enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij tilsee hwad lärdom här giffuin warder,

Och warder oss j thetta Euangelio förehollet tweggia handa retferdigheet, Then ena retferdigheeten är then som then phariseen prijsadhe sich aff, Then andra är then som Jesus sadhe publicanen fått haffua, Then första retferdigheeten är een vtuertes fromheet och godheet, ther en haller sich jfråå moord, rooff hoorerij, offuerflödigheet, bedrägherij och annat sådana som vthuertes bedriffues, och gör hwariom och enom rätt, giffuer almosor, fastar och annat sådana, och hiertat är doch icke gott ther medh, Om thenna rätferdigheten eller fromheten pläghar menniskian döma, och segher honom wara en rätferdigh man som sådana gerningar haffuer, For ty menniskiones dom strecker sich icke länger än til tendrena, och ther fore kan man icke döma om hiertat och meningen som är medh sådana gerningar, medh mindre ath thet j noghon motte brister vth j vthuertes gerningar, Nw epter thet ath thenna rätferdigheten icke gåår aff itt gott hierta som hon skulle, ther fore haffuer hon jw then odygd medh sich at hon forhäffuer sich offuer andra och förachtar them, Ty epter thet at then som thenna rätferdighetena

haffwer seer sich föra itt kostelighare och itt helighare liffuerne än en annan, så haller han sich och bättre än then sådana gerningar icke haffuer, och thet seer man här så haffua tilgåått medh thenne phariseen, och epter thet at hiertat icke är gott, ther före lyctas thet ther medh at thenna rätferdigheten icke annat är än itt skrymterij, ther man synes wara godh for menniskiom och är doch ey godh för gudhi, för ty gudh dömer icke epter thetta vthuertes anseendet som menniskian gör, vtan han dömer epter hiertat, Han är then som skodhar hiertat, ty dömer han och ther epter, och bliffua så alla gerningar onda som menniskian meente haffwa warit godha, hwilkit ther aff kommer at the haffua itt ondt hierta och mening medh sich, Then andra rätferdigheten är een fromheet eller godheet som ståår j hiertat, så ath hiertat är gott och retferdight, Och thenna rätferdigheten kommer ther aff at menniskian setter troo och forlater sich på gudz nådh och barmhertigheet, For ty när man setter sina fulla troo och lijt til gudh, så kommer then helge ande j hiertat och gör thet retferdigt och gott, och thenna retferdugheten haffuer then art medh sich, at hon forhäffuer andra och achtar them högt, och förachtar sich sielffwa, och thet seer man j thenna publicanen, Andra achtadhe han wel så högt at the motte gå longt fram j templet, men sielff stodh han longt jfråå, och wille icke eens slåå sin öghon vp j himmelen, vtan sloogh sich for sitt bryst och wiste ingen werre än han sielffuer war, ty badh han och gudh om syndernes förlatilse, Ja han fick och syndernes forlatilse, och gick en retferdigh, froom och godh man heem j sitt hwss, Then första retferdigheten som then phariseen hade, kan menniskian sielff komma affstadh medh sina eeghna gerningar, och hon är doch intit werdh for gudhi, Men then andra rätferdigheten som publicanen hade fått, ståår icke j menniskio wold, vtan gudh then helge ande giffuer henne in j hiertat, och then retferdigheeten är mykit werdh för gudhi, Ja ingen kan komma in j then ewigha saligheten medh mindre at han haffuer thenna rätferdigheetena, Och for then skul prijsadhe nw Jesus publicanen och icke phariseen,

Teslikes haffue wij och aff thetta Euangelio en ganska trösteligh och hugneligh lärdom, j thet wij här see huru snar gudh är til at giffua menniskione syndernes forlatilse, For ty strax thenne publicanen föll til fögho bekende sich for en arm älende syndare, och badh gudh skulle wara honom milder och barmhertigh, så gaff gudh honom til thet han brutit hade, och läät honom gå en retferdigh man heem j sitt hwss jgen, och ther före är thet oss en ganska stoor tröst, at wij haffue en sådana gudh som snar är til barmhertigheet, Wij äre här alle j thetta arma älende lifwernet fulle medh synd och ondzsko, ther wij ey annat fortiene daghligha dags vtan ewinnerlig fordömelse, hwar gudh så skulle straffa som wij fortiene, Men nw är han så godh och nådhafull, at om wij så göre som thene syndighe publicanen giorde, thet är, Om wij falle til fögho medh itt innogt hierta, bekenne woro skröpligheet at wij äre arme, vsle älende syndare j gudz åsyyn, the ther alt ondt fortient haffua, och tyckia illa wara at wij haffue brutit honom emoot, och haffue hogh och wilia til at bettra oss, thå är han strax redeboghen til att giffua oss syndernes forlatilse, så at han aldrigh wil mera komma thet j hogh och aldrigh forbrå eller forkasta oss thet wij haffue giordt honom emoot, som han sielffuer segher genom propheten, Hwad kunne wij j thetta stycke noghon tijdh mera begiera? Ja gudh är ey allenest redheboghen til at giffua oss syndernes forlatilse, vtan han wil och så vphöya oss, ath wij skole warda aff hans helge andz nådh godhe froome menniskior, och skickelighe til at ingå j hans rike, Så pläghar han vphöya them som sich fornidhra, Men them som sich förhöya, them pläghar han fornedhra, Honom wari prijss tack och loff til ewigh tijdh. Amen,

Ezec. xviij

Tolffte Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Marci vij.

J Then tijdhen, Gick Jesus fråå then grenssen Tyri och Sidonis, och kom han til thet Galileeske haff-

uet, mitt genom the landzändar widh the tiyo städher, Och the hadhe fram för honom en döffuan man, then ther och hinder hadhe j målet, och bådhe honom at han skulle leggia hender på honom, Thå togh han honom affsidhes vth jfråå folket, och satte sin ffinger j hans öron, och sputtadhe vth, ther han medh toogh på hans tungo, och såågh vp j himmelen suckandes och seyandes til honom, Ephphata, thet är sagt, vplyk tick, Och strax öpnadhes hans öron och hans tungos band wart löst, och taladhe redheligha, Och bödh han them at the skulle ingom seyadh, Men jw meer han thet förbödh, jw meer the förkunnadhe thet, och the förundradhe sich offuer måtten seyandes, Alt haffwer han well bestelt, bådhe läther han döööffua höra, och dumbar tala.

NOghet for tesse ordh wij nw hörde (käre wener) j Euangelio, bescriffuar S. Marcus at Jesus war en tijdh vthgongen j the grensser in emoot twå städher som heto Tyrus och Sidon, ther heedhningar vthi boodde, och ther kom en heednisk qwinna til honom och badh at han skulle frelssa hennes dotter som medh dieffwulen besätt war, Hwilkit han och så giorde, Och när han thet giordt hade, gick han til baka til Galilee landet jgen, och kom så (som wij nw hörde) til thet Galileeska haffuet mitt genom the landzändar som nampn haffua aff the tiyo städher, Och ther hade the en man fram for honom ther bådhe war döööff och dumbe, och the bådho Jesum at han skulle läggia sina hender på honom och bewijsa honom sina welgerningar, som han altijdh göra pläghade emoot them som hans hielp behöffde, til hwilkit han icke nödhbidhin war, vtan toog honom åffsidhes vth fråå folkit, och satte sin finger j hans öron och spottade vth, och togh på hans tungo medh spotten, sågh vp j himmelen, och gaff ther medh til kenna at all hielp kommer offuan epter aff gudhi, suckade och ynkade sich offuer hans iemmer och sadhe på Hebraiskt

måål Ephphata, hwilkit så mykit är sagt på wort måål som, vplyc tich, eller war oppen, J hwilko Jesus bewijsar sina stora macht, at han medh itt så ringa ordh sådana dråpeligh ärende bedriffua kunde, och strax öpnades hans öron, och hans tungoband wardt löst, så at han bådhe hörde och taladhe redheligha, och bödh han them at the ingom skulle seya ther noghot aff, hwad han ther bedriffuit hade epter thet icke än thå war tijdh at hans ära och herligheet oppenbarligha vthropas skulle, Men jw mera han thet forbödh, jw mera the thet forkunnadhe, och forundradhe the sich ganska stoorligha och sadhe om Jesum, Alt haffuer han wel bestelt, at han bådhe later the döffua höra och dumbar tala, Och thetta är enfolleligha meningen (käre wener) j Euangelio, Nw wilie wij höra hwad lärdom oss här giffuen warder,

Och läter wor herre Christus Jesus så j thetta stycke som j all annor påskijna sina obegripeligha nådh och barmhertigheet, j thet han altijd är redheboghen til at helpa them som hielp behöffua, Han war kommen til at frelssa, thet fultgör han och, som man nogh see kan j all hans anslagh, Thet seer man och här j Euangelio, at när thenne fatighe älende mannen kom til honom, thå wart han hulpen aff honom, Ja, en sådan man är Christus Jesus at alle the som komma til honom, ee hwad nödh the vthi stadde äre, thå få the wist hwgsualilse aff honom, For ty hans art och heele natwr är sådan at han tröster och hwghsualar arma bedröffuade menniskior, Och ther haffuer han machtena nogh til, som wij och her hörde at han stack sitt finger j örat och läät aff sin spot komma på thenne arme madzens tungo och sade medh jtt ordh, och strax fick han sina helso, Thenne är en krafftig läkiare, then allom hielpa kan, Ja, hans hele mandom är en retsinnig läkiedom, thet man nogh ther aff merkia kan, at them han togh vppå, eller ladhe hender vppå, the finge theres helso, Her see wij och at hans spot haffuer warit thenne mannen til helso, Så at alt thet j Jesu lecame warit haffuer, thet haffuer warit menniskione helsesamt, For ty hans mandom haffuer warit then sanskyldige reedzskapen medh hwilkom och genom hwilken

gudh haffuer nidherslagit dieffuulen medh sitt wäsende och regement, och vprettat menniskiona, och hulpet henne bådhe j andeligha och lecameligha motto, Och thet warder oss nw genom sådan exempel som wij her hörde och annor flere forehallit, at wij ther aff skole lära kenna Jesum hwadh han är for en man, til hwad han är kommen och hwad vpsååt han haffuer, Så haffue wij hört at han är then man som hielpa kan, och han är for then skul kommen at han wil hielpa, och alt hans vpsåt gåår ther vppå at han wil nidherslå dieffwulen och frelssa menniskiona aff hans hender, Och vppå thet wij thetta widhare vthstreckie, så wilie wij likna heela mankönet widh thenne arme älende menniskiona som bådhe war döff och dumbe, For ty sedhan menniskian war aff dieffwulen bedraghen och kommen på thet orådh at hon bröt gudz bodh, thå fick dieffwulen henne j sitt wold, och gioorde medh henne hwad honom tyktes, Ja så foor han medh henne, at hon bådhe wardt döff til at höra gudz wilia, och dumbe til at tala thet honom war behagelighit, så at hon i alla motto wardt oskickeligh til thet som gott war, Och hölt han henne så vnder sich, at hon ingalunde kunde vndslippa honom, vtan han kom henne dagh och natt, tijdh och stund på all skadha och forderff bådhe andeligha och lekameligha, Ty såsom han hade kommet menniskiona på thet forderff j andeliga motto at hon hade fått gudz wredhe, och war kommen ther aff vnder ewinnerligh fordömelse, så kastade han henne monga lekameliga plåghor vppå, j ena motto och andro, och hade han så sitt spel medh menniskione j mong twsende åår, til tess at gudh aff sine obegripeliga nådh och barmhertigheet vthsende sin son til werldenne, och läät honom tagha mandom på thet han genom samma mandom nidherslå skulle dieffuulsens regemente, och war then mandom som gudz son taghit hade retta instrumentet eller reedzskapen genom hwilken dieffwulen skulle nidherslaghin warda, och läät Jesus allestädhes påskina, at ther han kom, moste dieffwulen och hans werk wika vndan, och giorde så Jesus them helbregda som dieffwulen hade giordt siwka, Och j thet at Jesus sloogh så lekameligha dieffwulsens

werk nidher, gaff han ther medh til kenna at han och så giorde andeligha, For ty hans heela wäsende och anslagh stodh emoot dieffwulen och war honom til nidherslagh, Ja Jesu Christi mandom war en rätt Tyriack och helewågh emoot thet eeter och forgifft som dieffwulen hade menniskione inblåst, Och epter thet at Christus Jesus är j then acht kommen at han skal hielpa oss jfråå dieffwulen, thet han och medh gerninganar krafftеligha nogh bewijsat haffuer, Ther före måå wij och wel gladheligha falla in til honom, settia troo och lijtt til honom, ty han haffwer bådhe wilian och machtena til at hielpa oss, thet han j alla sina gerningar haffuer påskijna latit,

Ytterligare skole wij och så j thetta Euangelio som j all annor granneligha merkia, hwilkit oss och en almenligh lerdom och regla wara skal, at såsom Jesus medh sina welgerningar j thet han allom bewisar nådh och barmhertigheet, lockar och vpwecker oss ther til at wij skole teste tryggare wara til ath settia tro och lijt til honom, Så giffuer han oss och medh samma wellgerningar exempel och efterdöme till barmhertigheet och kerleeck til wor nesta, at såsom han haffuer warit milder och barmhertig och kerligha skickat sich emoot alla, Så skole wij och altijd haffua honom for en efftersyyn och göra som han giordt haffuer, Ja, så framt wij wilie wara hans leriungar, thå skal thet wara then färgha och merke genom hwilkit wij skole warda kende for Christi leriungar, at wij elske hwar annan inbördes och bewise hwar annan gott, såsom han oss allom bewisat haffuer alla nådh och barmhertigheet, Honom ware prijs, tack och ära j ewigheet, Amen.

Trettonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce x.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, Saligh äro the öghon som see thet j seen, For ty iach sägher idher at monga propheter och konungar åstun-

dade see thet j seen, och fingo doch icke seedh, och höra thet j hören och fingo doch icke höradh, Och sy en laghclook stoodh vp och frestadhe honom seyandes, Mester hwadh skal iach göra ath iach må få ewinnerlighit lijff? Thå sadhe han til honom, Hwad är scriffuit j laghen? Huru lääs tu? Swaradhe han och sadhe, Tu skal älska thin herra gudh vthaff alt titt hierta, och vthaff alla thina siell, och vthaff alla thina krafter, och vthaff all thin hogh, och tin nesta som tich sielffuan, Thå sade han til honom, Retteligha swarade tu, gör thet, så får tu leffua, Thå wille han göra sich sielffuan retferdighan, och sadhe til Jesum, Huilken är min neste? Swaradhe Jesus och sadhe, En man färdadhes nidh aff Hierusalem til Hierico, och kom j röffware hender, och the kledde aff honom och sarghadhe honom, och gingo tädhan latandes honom liggia halffdödhan, Så hende thet sich ath en prest foor nidher ååt samma wäghen, och thå han fick see honom gick han fram om honom, Sammelunde och en lewijt, thå han kom til thet samma rwmmet, gick han fram och sågh på honom, och gick sedhan fram om honom, Men en Samaritan kom samma wäghen, och kom til honom, och när han sågh honom warkunnadhe han sich vthoffuer honom, och gick til och forbant hans sååR, och gött ther olio och wijn in, och ladhe på sin öök och förde honom til herbärgie, och skötte honom, och then andra daghen foor han tädhan och toog fram twa peningar och gaff werdhenom och sade til honom, Sköot honom, och hwad tu meer koster på honom wil iach tich betala när iach kommer jgen, Hwilken nw aff thenne tree synes tich haffua warit hans neste som for röffuarena kommen war? Sadhe han, Then som warkunnadhe sich offuer ho-

nom, Sadhe Jesus til honom, Gack och gör tu sammeledhes,

SCriffuar Euangelisten (kära wener) noghot for tesse ordh, at Jesus vthsende siwtiyo sina läriungar twå och twå til hopa, at the skulle gåå vth och predica gudz rike, och gaff them macht til at vthdriffua dieflar och göra them helbregda som siwke wore, The gingo vth och giorde theras befalning fyllest, och kome medh glädhi til Jesum jgen, och sadhe at dieflana hadhe warit them vnderdånighe, Thå swaradhe han them och bland annor ordh sadhe, Fröghder idher icke ther aff ath andana eller dieflana äre idher vnderdånighe, vtan frögder idher ther aff at idhor nampn äre scriffwin j himmelen, Och så begynte Jesus frögda sich j andanom och prijsa sin himmelska fadher ther aff at han sådana merkeligh och dråpeligh ting fordolde for the wijsa och cloka, och vppenbaradhe them for them som ringa achtadhe wore, och så wende han sich til sina läriungar och sadhe, Saligh äre the öghon som see thet j seen, ty monga propheter och konungar åstundade see thet j seen och finge doch icke seedh, och höra thet j hören, och fingo doch icke hörath, Som Jesus wille seya, Nw är en saligh tijdh for handene, ath dieffwulen warder nidherslaghin och gudz rike vthropad, Then är nw kommen som lenge haffuer warit bidhat epter, Thet widherfars nw idher så at j bådhe seen och hören the dråpeligha ting skee j idher tijd som monge merkelighe propheter och konungar åstundade at skee skola j theres tijdh, thet doch them icke widherfarit är, och j then motton äre idhor öghon och öron saligh som så krafftigha gerningar see och höra, mijn och gudz rikes tilkommelse och dieffwulsens nidherfal, Thå nw Jesus thetta sagt hade, stodh en lagclook vp och frestadhe honom och sadhe, Mester hwad skal iach göra at iach motte få ewinnerlighit lijff? Som han wille seya, Jach seer wel at tu giffuer tich vth for en lärare, then ther menniskiona skal lära en rätt wägh, Så läät mich nw höra hwru tu segher mich skola komma til then ewigha saligheetena, Thå swaradhe Jesus honom jgen och sadhe, Hwadh

är scriffuit j laghen, huru lääs tu? Swarade han och sadhe, Så är thet scriffuit, ath tu skal älska thin herra gudh vthaff alt titt hierta, och vthaff alla' thina siel, och vthaff alla thina kraffter, och vthaff allom thinom hogh, och thin nesta som tich sielff, Thetta är summan (som han wille seya) aff laghen, Thå sade Jesus til honom, Rätt swaradhe tu, ty thet är rätta settet til salighetena, Gör så tu, Elska gudh offuer all ting, och thin nästa som tich sielff, så fåår tu leffua ewinnerligha, Men then scrifftlärde wille räkna sich for en retferdigh man, och sporde Jesum til hoo som war hans neste, For ty han hölt sich wel så godhan at hwar man war icke godh ther til at wara hans näste, Thå sadhe Jesus honom thetta exempel eller lijknelse, huru en man färdadhes nidh aff Hierusalem til Hierico, och han kom j wäghen j röffuare hender, hwilke ther cledde aff honom sarghade och foro illa medh honom, så at han lågh halff-dödh thå the ginge fråå honom, Så hende thet sich at en prest foor then wäghen fram, ther then sarghadhe mannen lågh, han sågh på honom och gick sin wägh, En Lewijt gick ther och fram om, han sågh på honom och achtadhe honom intet mera, Men en Samaritan, en heedninge, kom och på samma wäghen, han kom til then sarghade mannen, och thå han fick see honom wara så illa tracterat, warkunnade han sich offuer honom, och gick til och forbant hans sååR, och gööt ther vthi olio och wijn och ladhe honom på sin öök och förde honom til herberghet och ryktadhe honom, och annan daghen thå han skulle fara sin wägh vthaff herberghit fick han wärdhenom twå peningar och badh honom at han skulle sköta then siwka mannen, och hwar the twå päningar icke wille tilreckia, och han kostade så meera vppå honom, thet sadhe han sich wilia betala honom när han komme jgen, Och när Jesus thetta sagt hade, Sade han ytterlighare til then scrifftlerda, Segh mich nw hwilken aff thesse tree tich synes haffua warit hans neste som for röffuarena fallen war? Han swaradhe, Then som warkunnade sich offuer honom, Thå sadhe Jesus, Så gack nw tu och gör sammeledhes, Som Jesus medh all tesse ordh seya wille, J iudar achte idher for itt heligt folk och lätes ganska

wel halla gudz bodh, och j gören ther doch intet til, For ty här kom en heedninge fram och hölt gudz bodh better än presten och leuijten som skulle wara the heligaste ibland idher, han hadhe större barmhertigheet och kunde better besinna hoo hans neste war them han hielpa skulle, än j, Så gack nw tu som tich achtar så högt och läär aff thenne heedningan huilken ther är thin neste, Honom bekende han för sin nästan som han sågh behöffua sina hielp, Gack och så tu bort och beken then for thin nästa som thina hielp behöffuer, och haff honom käär som tich sielff, och så haller tu gudz bodh och fåår thet ewigha lijffuet, Och thetta är nw (kära wener) meningen j Euangelio, Nw wilie wij och höra then lärdom oss här warder föregiffuin.

Först warder oss här forehallen then stora obegripeligha welgerning som Jesus bewiste sina läriungar, j thet the sågho hans tilkommelse och hörde hans krafftigha lärdom, Ja thet skeedde them j theres tijdh, som monge helige men konungar och propheter hade j long tijdh åstundat, at thet skee skulle j theras tijdh, Och ther före sadhe Christus them wara saligha epter thet them sådana dråpelig ting hende, Ty the sågho himmelrikit och thet himmelska wäsendet så rikeligha komma sich fore, at ingen ee huru helig han war, hade thet noghen tijdh så seedt til förenne som the thet sågho, och ty wore the och j then motten salighare än the andre som för them warit hade, Och wille Jesus medh thet han holler them sådana dråpelig welgerning före, dragha them ther til at the skola lära besinna then nådh them widherfarin är, och weta gudhi sinom himmelska fadher prijss tack och äro ther fore, på thet at the skulle wara werde ath vndfå mera nådh och barmhertigheet, Och såsom thet tilgick medh apostlane at them skeedde then welgerning som theres forfädher icke widherfoors, Så see wij och nw j wor tijdh tilgå, at oss skeer then nådh som woro förfädher j mong hundradhe åår icke skeed är, om wij thet elles besinna kunne, För ty gudz rike warder nw j werldenne rikelighare forkunnat och predikat genom thet helga Euangelium än woro forfädher noghen tijd j mong åår thet hördt haffua, Så at man och nw wel seya måå, at saligh äre the öghon

och öron som see och höra gudz rike genom Euangelium så rikeligha forkunnas som en part aff oss thet see och höra, Hwar wij elles kunne weta gudhi worom skapare noghon tack ther fore, thå seer man jw oppenbarliga at gudz nådh och barmhertigheet är for handenne, Men thet är befruchtandes at wij for woro otaksameligheetz skul icke äre wärde behålla then nådh oss nw ståår til bodz, all then tijdh wij icke kunne på sköna hwad nådh oss tilbudhin warder, Men giffue gudh at wij kunne thenna welgerning rätt besinna.

Så warder oss och förehollet j thetta Euangelio hwadh kärleek wij skole haffua til gudh wor skapare, och är then at wij skole älska honom aff alt wort hierta, aff alla woro siel, aff alla woro kraffter, och aff allom worom hogh, Thet är så mykit sagt, at så fulkommeligha skole wij älska gudh, att intet, lijtet eller mykit, skal wara j oss som ståår emoot gudz kärleek, hwar noghot är som knorrar emoot, thå warder han icke så elskad som honom bör warda älskat. Ja han skal warda älskad offuer all ting, Ey kunne wij heller ingå j gudz rike til thet ewigha lijffuet, förra än thenne kärleken är fulkommen, men thet kan icke skee aff woro macht, ty then helge ande moste werka thet j oss, Teslikes höre wij och huru wij skole älska wor nesta, Thet är, Wij skole älska honom som oss sielff, Så at wij skole göra honom thet wij wilie en annar skal göra oss, och ey werre vnna honom än wij vnne oss sielffuom, Och om wij noghot feel hade, så at wij icke wiste hoo wor neste är then wij skole göra gott, thå läre wij och thet här j thetta Euangelio, at hwar och en, wen eller owen, heedhen eller Christen, skyll eller oskyll, then woro hielp behöffwer, han är wor näste them wij plichtighe äre aff gudz bodh til at hielpa, For ty wij äre så til sinnes at när oss behöffues hielp, thå wilie wij jw at oss skal warda hulpet ee hoo han är som oss hielpa kan, Så skole wij och göra enom androm, och så warde wij skickelighe til at ingå j thet ewiga liffuet, See wij her och at presten och leuijten som skulle wara the helgiste jbland iudane, gingo fram om then siwka mannen och bewijste honom ingen miskund, och forachtade så the gudz bodh som sich läte tyckia at the hölle thet bätzst,

Och then Samaritanen som hallen wardt för en laghbrytare, han hölt laghen better än the som lätes wara helige men, Thet oss är och til at besinnande, ath wij icke forhäffue oss offuer en annan, ty thet kan henda at han haller gudz bodh betzst som wij minst troo ther om, ther före skal man ingen forachta, Til hwilkit gudh giffue oss sin helgeandz nådh, Amen,

Fiortonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce. xvij

J Then tijdhen, Thå Jesus gick til Hierusalem foor han mitt genom Samarien och Galileam, Och thå han kom jn vthi en by, mötte honom tiyo spetälske men, the stodho longt jfrå honom och ophögde theres röst seyandes, Jesu, Mester, warkunna tich offuer oss, När han them sågh, sadhe han til them, Gåån och wijsen idher presterne, Och så hende sich, ath widh the gingo, wordo the reene, Men en vthaff them thå han sågh at han war reen worden, kom han jgen och prijsadhe gudh medh högha röst, och föl på sitt ansichte för Jesu fötter tackandes honom, och han war en Samaritan, Thå swaradhe Jesus och sadhe, Wore icke tiyo reene giorde? Hwar äre the niyo? Jnge äre funne som kommo jgen til ath prijsa gudh, vtan thenne främande mannen, och sadhe til honom, Statt vp, gack, thin troo haffuer frelst tich.

THenna färd som Jesus nw vpfoor til Hierusalem, (kere wener) war een merkeligh resa j hwiken reso han bedreff mong merkelige ärende j weghen förra än han kom in til Hierusalem, Och segher nw Euangelisten at han satte sina reso genom Samariam ther heedningar vthi bodde, och Galileam ther iudar vthi bodde, Och hende sich at han kom vthi en byy ther honom mötte tiyo spetelske men,

hwilke (vtan twiffuil) j then acht wore gongne vth eemoot honom, at the förmodde sich hielp aff honom, The ther och bliffuo stondandes longt frå honom, epter thet j laghen war förbudhit at the som spetelske wore, icke skulle wara ibland annat folck, The vphoffwe theres röst och sade til honom, Jesu, Mester, warkunna tich offuer oss, see til wor arma älendheet, at wij bådhe äre beladde medh en stoor siwkdom, och ther til måå wij medh intit folk haffua vmgengelse, forbarmma tich offuer sådan vselheet, Thå nw Jesus them sågh, sadhe han til them, Gåår och later presterne see idher, at the må epter laghen bära witnesbyrd ther om at j ären rene wordne, The woro honom lydhige och gingo astadh, än thå at the icke än nw strax wore reene wordhne, Och widh the gingo epter hans befalning til presterne, worde the reene j wäghen aff theres spetälsko, Men en aff them thå han fick see at han war reen worden kom han jgen til Jesum, och prijsadhe och loffuadhe gudh for then welgerning honom war widherfarin j thet han hade fåått sina helso jgen, och han föll på sitt ansichte för Jesu föter, och tackadhe honom för sina barmhertigheet, Och thenne war en Samaritan, en heedninge, Thå nw Jesus thetta sågh, swaradhe han och sadhe, Wore the icke tiyo som wore reene giorde aff theres spetälsko? Hwar äre the niyo? Jnge aff them äro jgen kompne til at tacka gudh for sådan welgerning, vtan thene fremande mannen, och sadhe han til honom som jgen kommen war och lågh nidhre på iordenne for hans föter, Stat vp, gack, thin troo haffuer frelst tich, Thetta är (käre wener) meningen epter texten j Euangelio som wij nw hörde, Och nw wilie wij komma til then lärdom här giffuin warder.

Och läter wor herre Jesus Christus j thetta stycke som och j all annor, skijna then weluiliogheet som han haffuer til at hielpa arma älende menniskior, Han bewisar jw allom som komma til honom, sina nådh och barmhertigheet, Och ingen är noghen tijdh kommen til honom then retzligha haffuer begierat hans hielp medh mindre han jw haffuer fåt thet han aff honom begierat haffuer, thet oss är til en stoor hwgnad och tröst at han ingen läter gå ifrå sich

vtan hwgsualilse, Ty må wij och tryggeligha begiera woro nödhtorfft aff honom, Wij see her at tesse tiyo spetelske worde bönhörde medh första ordh, ther wij nogh merkia kunne, huru han är tilsinnes emoot arma bedröffuade menniskior, Och såsom wij see her Jesu godhuilogheet, så see wij och teslikis her menniskiones ogönst och otacsameligheet, Han bewisar well allom nådh och barmhertigheet, Men the äre ganska få som weta honom noghon tack ther fore, Så see wij och her haffua tilgåt, The wore tiyo som han giorde helbregda, och war doch icke meer än en, som igen kom och tackade honom for sådan welgerning, Ja, thet går och än nw daghligha dags så til medh oss, at när wij komme j sorgh och bedröffuilse, sucke wij och änxles och bidhie gudh hielpa oss ther vth, til hwilkit han och nogh redhebogen är, Men thå wij haffue fåt thet wij begiere, Wete wij icke eens tacka honom ther fore, medh hwilken otacsamligheet wij göre oss owerdige til at vndfå mera nådh och barmhertigheet, Ja, wij äre ther aff'werde mista thet oss giffuit är, som thet och warder oss räknat til ondo, såsom och her tilgick medh the niyo spetelske som icke kommo igen til at prisa gudh for sina welgerning, Men hwar wij äre gudhi gönstige och wete honom prijss och tack for sina gåffuor och weluiliogheet, thå äre wij werde at han skal stadhfesta oss j thet wij haffue fåt, och giffua oss än flere och större gåfuor än han tilforenne giffuit haffuer, Så haffuer thet wisseligha tilgåt medh then Samaritanen som igen kom och tackade gudhi for then nådh honom widherfarin war, Then ther och fick höra hwgnelig ordh aff Jesu, ther han sade, Stat vp och gack, thin troo haffuer frelst tich.

Warder oss och teslikis j thetta Euangelio j itt exempel fore hallit, huru ganska få the äre som hallat vthi ändan thet the well begynnat haffue, The wore her tiyo som vthginge emoot Jesum och hade ena godha troo til honom at han skulle hielpa them, all then tijd the hade mykit gott hördt talas om honom, ther the och satte troo til, elles hade the icke gåt vth och ropad til honom, huar the icke hade förmodhat sich hielp aff honom, Trona hade the godha

til honom, och (vtan twiffuel) the haffua hafft ena godha meening om honom, thet man ther aff nogh merkia kan, at strax han sade til them, at the skulle gå och läta presterne see sich, wore the honom lydhige och gingo åstadh förra än the wore reene giorde, for ty the worde rene j wäghen, På hans ordh ginge the astadh, och epter thet the lydde hans ordh epter, och satte ther troo til, therfore worde the och rene, Men när them sådan welgerning widherfaren war, War ey meer än en aff the tiyo, som gudhi gaff then äro och prijs som honom borde haffua hafft aff them allom for sådan nådh och barmhertigheet, Alle tiyo hade thet well begynnat, Men the hölle thet icke alle så vth som the begynte, vtan allenest en aff them, then ther och war en heedninge, Hwilkit och nogh merkiandes är, at såsom man haffuer her thet til ath besinna huru få the äre som bliffua stondandes j thet godha som the begynnat haffue, så haffue wij och thet til at merkia, at the man bętzst troor ther om at the skole bliffua faste stondandes, the äre the som först falla aff, och twert om jgen, The som man minst troor vppå, the blijffua snarast stondandes, Så gick thet här til, The niyo som wore reene giorde wore aff iudaslechtet, som war gudz eeghen vthkoradhe almoghe, the ther gudz bodh och lagh hade, och for then skul motte man haffua hafft then troo om them at the jw skulle haffua blijffuit faste ee huru thet hade gåt medh then heedningan, Men här är annerledhes tilgåt, the som skulle wara gudz vthkorade wener och heeto hans folk, the föllo aff, och then Samaritanen som aff iudomen forachtat och forsmådder war han bleeff stondandes, Och for then skul skole wij icke häffua oss offuer andra, ther aff at gudh haffuer giordt sina nådh medh oss meera än medh andra, For ty then ther ståår han skal see til at han icke faller, Ey skole wij heller forachta the andra som the gåffuor icke haffua som wij haffue, ty gudh är mechtig noogh til at tagha nådhena jfråå oss som forhäffue oss ther aff, och giffua them som ödhmiwke äre, epter som wij här see, at iudarne som flere och större gåffuor hadhe fått aff gudhi, äre affaldne, och thenne arme heedningen fick aff gudhi then nådh at han bleeff fast stondandes, och

gaff gudhi sinom skapare then äro och wyrdning som honom boorde, Giffue gudh at wij och kunne blijffua faste stondandes vthi ändan. Amen,

Femtonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Matthei vj.

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, Jngen kan tiena twå herrar, ty at han skal antingen hata then ena, och then andra älska, eller han holler sich jn til then ena, och then andra forachtar han, J kunnen icke tiena gudhi och mammone, For ty segher iach idher, Sörier icke for idhart lijff hwadh j skolen äta och dricka, och icke för idhar krop hwadh j skolen skyla idher medh, är icke lijffuet meer än maten, och kroppen meer än clädhen, Seer vppå foghlane vnder himmelen, the såå intit, och intit skära the heller vp, och forsamla intit j ladhunar, och idhar himmelske fadher födher them, ären j icke mykit mera än the? Hwilken jbland idher är, som medh sine omsorgh formå settia ena alin til sina längd? Och for hwar skul sörien j for clädhen? Skodher lilionar på markenne huru the wexa, the arbeta intit, ey heller spinna, doch segher iach idher, at icke Salomon j allo sine herligheet war så clädder som een aff them, Clädher nw gudh så grässet på markenne, hwilkit som j dagh ståår och j morghon kastas j vgnen, skulle han icke mykit mera göra thet idher o j twiffwelachtighe, Så skolen j nw icke haffua vmsorgh seyandes, Hwad skolom wij äta, eller hwadh skolom wij dricka, eller hwadh skolom wij clädha oss medh, ty at alt sådant sökia heedningane, Jdhar himmelske fadher weet wel

ath alt thetta görs idher behooff, Söker först epter gudz rike och hans rätferdigheet, så faller idher alt thetta til, Sörier icke for then skul for morghondaghen, ty morghondaghen haffuer sielff sina vmsorg medh sich, Thet är nogh at hwar dagh haffwer sitt eeghit bekymber.

TJl at komma på grunden j thetta helga Euangelio (käre wener) wilie wij besee hwad S. Mattheus scriffuar för tesse ordh, Och segher han at Jesus formanadhe sina läriungar ther til ath the icke skulle forsambla sich rikedomar eller äghodelar här på iordenne the ther aff rost och maal förderffuas, och aff tiwffuar bortstiälas kunne, vtan j himmelen skulle the forsambla äghodelar som icke förgåss, Och nw epter thet ath hiertat wil jw wara ther som äghodelanar äro, Ther före wille han ath äghodelar skulle forsamblas j himmelen, så motte och hiertat wara ther medh, For ty thet wil jw wara aff nödhenne ath menniskiones hierta och sinne haffuer sijn omgengelse j himmelen, och forsamblar ther rikedomar, Ty ther aff warder thet froomt, gott och rettferdigt, Nw är hiertat yppeste delen j croppen, ther heele croppen skal haffua sitt liwss och rettelse aff, Ja thet är öghat och liwsset j heela croppen, När nw thet är enfoldigt och gott, så är heele croppen liwss, eenfolligh och godh, Men är öghat, ther är, hierta argt, så är heele croppen, thet är, alt thet som menniskian medh far, argt och mörkt, For ty när thet som öghat och liwsset skulle wara j menniskione, är mörkt, så moste thå all hennes anslagh wara sielffua mörkret, Och ther före är thet aff nödhenne at menniskian församblar sina äghodelar j himmelen, epter thet at hiertat är och thå ther, och haffuer ther sitt liwss och retferdigheet aff, Men sankar hon sina äghodelar här på iordenne, så blijffuer och hiertat här medh, och ther bliffuer thet mörkt och argt aff, Thetta är meningen j the ordh som Euangelisten scriffuar förra än han kom til the ordh wij nw hörde, ther han segher, Jngen kan tiäna twå herrar, ty at han antingen skal hata then ena och äl-

ska then andra, eller han haller sich in til then ena och then andra förachtar han, J kunnen icke tiäna gudhi och mammone, Som Jesus wille seya, J haffuen nw hört at j skole forsambla idher rikedomar j himmelen, och läta idhor hierta haffua ther sin vmgengelse, Så skole j icke nw haffua then mening ath j skole kunna bådhe göra, Forsambla rikedomar j himmelen, och forsambla rikedomar på iordenne, ty hiertat kan icke bådhe haffua sin hwgh j himmelen och på iordenne, Och thet wil här tilgå som man seya pläghar, at ingen kan tiäna twå herrar medh mindre han jw forachtar en aff them, Så kunnen och j icke heller tiena gudhi och haffua idhar hogh och sinne j himmelen, och tiena rikedomanar här på iordenne, och läggia ther idhart sinne vppå, Och epter thet j icke kunne tiena bådhe gudhi och rikedomanar, ther fore slåår vth then vmsorg och bekymmer som j haffuen om idher lijff hwad j skolen äta och dricka, och hwad j skolen skyla idher medh, är icke lijffuet meer än maten, och croppen meer än clädhen? Som Jesus wille seya, Så skole j forsambla äghodelar j himmelen och haffua idhart hierta vppe när idhar himmelske fadher, at j icke eens skole haffua vmsorg och bekymber om idhor födho och clädhe, For ty idhar himmelske fadher then j tiene, han forseer idher wel medhan han haffuer giffuit idher lijff och crop som meera är, så giffuer han idher och wel födho och clädhe som mindre är, Och hwar j thet icke wilie troo, så seer på foghlana som flygha vnder himmelen, the hwarken såå, skära eller forsambla j ladhuna, och lickauel födher idhar himmelske fadher them, vtan alla theres vmsorgh, huru mykit meera födher han idher som meer äre werde än foghlana, Eller hwad kunnen j vpiagha medh idhor vmsorg? Hwilken aff idher kan medh sin vmsorgh föröka ena alin til sina lengd? Som han wille seya, J moghe jw wel kunna see at ingen ting stå j idhor macht icke til at föröka ena alin til idhor längd, än sidher meer, vtan idhar himmelske fadher är then som idher giffwer wexten, så haffuer han och wel macht til at födha idher, Och för hwar skul sörien j for clädhen? Skodher lilionar på markenne huru the wexa, the hwarken arbeta eller spinna, och lika wel

war icke konung Salomon j all sin heerliheet så clädder som the än thå at han otaligha rijkedomar hade, Clädher nw gudh så grässet på markenne, thet doch så förgengelighit är, at thet ståår och wexer j dagh och j morghon kastas j vgnen, skulle han icke mykit mera göra thet idher o j cleentroogne? Jdhor troo moste jw wara liten, Så skolen j nw icke haffua vmsorg och bekymmer seyandes, Hwad skole wij äta och dricka, eller hwad skole wij clädha oss medh? För ty sådana omsorg och bekymmer hörer heedningomen til, the ther intit weta vthaff gudz forsyyn, Men j som ären mina läriungar skolen icke haffua sådana vmsorgh, och j skolen doch wel få idhro wel- foordan, Jdhar himmelske fadher weet wel at alt thetta görs idher behooff, ty forseer han och idher wel ther medh, Men söker först epter gudz rike och hans rätferdigheet, thet är, Farer ther epter at j kunne rätt lära kenna idhar himmelske fadher, och ath j kunne warda frome, godhe och rätferdighe for honom, Så skal wel alt thetta andra falla idher til vtan idhor vmsorg och bekymmer. Sörier for then skul icke för morghondaghen, vtan laten honom haffwa sina omsorg medh sich, Thet är nogh at hwar dagh haffuer sitt eeghit bekymber, Som han wille seya, Haffuer icke omsorgh fram före ååt hwadh j äta eller dricka skolen j framtidhen, for ty idhar himmelske fadher som idher födher j dagh, han kan och wel födha idher j morghon, Och thetta är nw (kära wener) enfolleligha meningen j Euangelio,

Och giffuer oss här wor herre Jesus Christus en merkeligh lärdom fore huru wij skole wara til sinnes om woro lijffz foordan, och segher at wij som äre hans läriungar och bekenne hans himmelska fadher for wor fadher, wij skole icke wara så vmsöriande och bekymbradhe om woro födho och clädhe som heedningane äre, ther icke bekenna gudh wor himmelske fadher för theras fadher, och ther före äre the sielffue vmsöriande och bekymbradhe om hwad the skola äta och dricka, och clädha sich medh, för ty the haffua icke then troo at gudh skal forsee them, och ther fore wilia the thå sielffue forsee sich, och ther haffua the stoor vmsorg och bekymmer före, huru the

skola kunna thet bekomma, Men wij som Christne äre och bekenne gudh for wor fadher then oss vnner gott, wij moste skicka oss annerledhes än the ogudhachtigha menniskior göra som intit kenna honom, For ty betroo wij honom ther om at han skal forsee oss til wor siels saligheet, så moste wij och wel betroo honom ther om at han giffuer oss födho och clädhe vtan wor vmsorg och bekymmer, Men thet skal man doch weta at här warder icke förbudhit arbeta, For ty scrifften rådher mongestedes ther til at wij icke skole wara fåfenge, vtan haffua jw altijd noghet for hender, Arbetet skole wij haffwa for woro födho och clädhe, och läta gudh wor himmelska fadher haffua omsorgena, ty scrifften rådher oss ther til ath wij skole kasta woro vmsorgh jn til honom och han födher oss wel, Wij skole sielffwe arbeta och doch icke haffua then ängslan och bekymmer ther medh huru wij skole kunna få så mykit ath thet skal kunna reckia til for oss, then vmsorghen skole wij giffua gudh j hender, arbetet hörer oss til och vmsorghen hörer honom til, än thå at wij offta wende twert om, så at wij wilie haffua omsorghena och icke arbetet, Så moste wij nw arbeta och läta doch wor himmelske fadher rådha ther före om wort arbete skal kunna göra sådana frucht ath wij skole kunna få födho och clädhe ther aff, Gudh wil wel födha och clädha oss, doch genom wort arbete, wilie wij intit arbeta så fattas oss wel thet wij skole äta, For ty arbetet är thet midhel genom hwilkit gudh giffwa wil oss woro födho och clädhe, late wij thet til baka, så wil oss snart fattas thet oss görs behooff, Gudh giffuer oss oxan, men han fåår oss honom icke j hornen, wij moste och sielffue göra ther noghet om, När wij trooligha arbete på woro sidho, så gör gudh sitt ther til på sina sidho så at oss ingen deel fattas, Och när wij haffue fåått woro welfoordan, skole wij icke räkna thet oss til, lijka som wort arbete hadhe warit så krafftigt, at thet hade kunnet giordt sådana frucht, vtan gudhi skole wij tacka ther före at han haffuer giffuit sin welsignelse offuer wort arbete och låtet thet wordet fruchtsamt, För ty när gudh icke giffuer sin welsignelse offuer wort arbete, thå är thet fåfengt, och thet see wij daghligha, at stundom fölier

frucht aff wort arbete, och stundom icke, ther gudh giffuer oss til kenna medh at alt thet godha wij haffua skole, thet moste komma aff honom, For ty om wor nödhtorfft komme aleena aff wort arbete, thå motte jw alt arbete haffua frucht medh sich, nw see wij annerledhes tilgå, och ther fore må wij jw kunna merkia at alt thet godha wij skole haffwa, thet skole wij haffua aff wor himmelska fadhers welsignelse, Och för then skul må wij och wel giffua honom thet j hender at han forseer oss, epter thet wij sielffue intit kunne beskaffa vtan honom, Ja, thet är och så hans wilie, at wij skole platt giffua oss honom j hender, han weet betzst hwadh oss görs behooff, Han haffuer wel större welgerningar giordt medh oss än födha och clädhe äre, Han haffuer giffuit oss lijff och siel, Ja han läät sin son gåå j dödhen för oss, Och medhan han haffuer så högt achtat oss, så later han oss jw icke forderffuas for födho och clädhe skul, thet är honom en ringa sack, och han weet wel at wij icke kunne wara sådana forutan, Och ther före rådher oss nw Christus ther til, at wij skole först sökia epter gudz rike, ath wij kunne få en rett kunskap aff wor himmelska fadher hoo han är och huru han är til sinnes medh oss, och at wij kunne bliffua godhe och retferdighe menniskior, Och när thet är skeedt som mera machten påligger, så skal wel alt thet andra komma j sich sielfft vtan wor omsorg och bekymmer, Men gudh giffue oss sina helge andz nådh ther til ath wij måghe först kunna lära sökia epter gudz rike. AMEN.

Sextonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce vij.

J Then tijdhen, Gick Jesus j then stadhen som kallas Naim, och medh honom gingo monge hans läriungar och mykit folk, och thå han kom jn til stadzporten, sy, thå bars ther vth en dödh man, hans modhers eende son, och hon war änkia, och en stoor hoop

folk aff stadhenom medh henne, Thå herren sågh henne warkunnadhe han sich offuer henne och sadhe til henne, Gråt icke, och han gick til och togh på bårena, och the som båro stadhnadhe, Thå sadhe han, Jach segher tich vnger man statt vp, Och han som dödh war sat vp och begynte tala, och han antwaidadhe honom hans modher, och en reddughe kom offuer alla, och the prijsadhe gudh seyandes, En stoor prophete är vpkommen ibland oss, och gudh haffwer sögt sitt folk,

THetta helga Euangelium (kere wener) är clarare epter historien än at her behooff görs long vtlägning vppå, ther Euangelisten giffuer oss fore huru Jesus warkunnade sich offuer ena fatigha änkio som war barnlöös worden, Ther han och kom til motto medh, at the vthbåro hennes ende son dödhan til at begraffua honom, Och när Jesus fick see the fatigha änkiones iember, warkunnade han sich offuer henne och vpreeste hennes son aff dödha och antwardade henne honom igen, och ther aff kom en stoor reddhoge offuer them som ther när wore, och the prijsade gudh ther före, och sade, En stoor prophete är vpkommen bland oss, och gudh haffuer söct sitt folk, Som the wille seya, Loffuat och ärat ware gudh, som oss sitt folk sökt haffuer til at frelsa oss, til huilkit han haffuer latit thenne stora propheten vpkomma, Och är thetta meeningen j Euangelio korteligha vthsagd, Nw wilie wij och (kere wener) komma til then lärdom her giffuen warder.

Och haffue wij well tilforenne hördt at wor herre Jesus Christus haffuer altidh latit sich finna weluilioghan til ath hielpa them som haffua begierat hielp aff honom, Så höre wij och nw her at han haffuer warkunnat sich offuer thenna fatigha änkiona och giort henne then welgerning at han vpreeste hennes son then ther dödher war, och gaff henne honom igen til tröst och hwghsualan, epter hon war een wäärlös quinna, än thå han ther om intit bidhen war at han

sådan göra skulle, Ja thenna fatigha änkian hade aldrig kunnet formodhat sich sådan welgerning, Och therfore kunde hon icke sådana begiera, Doch bewijste nw licauel Jesus henne sådan dråpligh welgerning, medh jtt sådant merkeligit ierteekn, Och giffuer han oss her medh tilkenna huru wij skole skicka oss emoot fatigha änkior och faderlööss barn, at såsom han obidhin warkunnade sich öffuer thenna änkiona, ther nw ingen tröst hade her på iordenne, ty hennes man war dödh, och ther til nw hennes eende son, Så skole wij och wara miskunsame öffuer fatigha wärlösa quinnor som ingen forswar haffua, teslikis och offuer fadherlööss barn, som wij see wor frelsare och återlösare Christus Jesus her giordt haffuer, Ja the warda j scrifftenne högt pijsade som änkiom och faderlösom barnom
Ps. ix. et cxlv. äre bijstondige, Och kallas gudh sielff wara theres beskerm och forswar, Och han haffuer genom Mosen högeligha hootad them som
Exo. xxij. äre änkiom och fadherlööss barn til skadha, och segher han, J skolen ingen änkio och faderlööss barn bedröffua, Bedröffuar tu them, så warda the ropande til mich och iach warder theres roop hörandes, och mijn wredhe skal förgrymma sich, så at iach dräper idher medh suerd, och idhra hustrwr skola warda änkior, och idhor barn fadherlööss, Thetta är jw en skarp dom öffuer them som göra änkiom och fadherlööss barn offuerwold, hwilkit och j propheterne allestedes straffat warder, Therfore skole wij nw läggia thetta stycke på hiertat som Jesus her giordt haffuer, och wara änkior och fadherlööss barn til godho, och wij skole wara sielfcraffde ther til, Så skeer oss all löcka och saligheet, Och wij giffue ther medh mongom tilfelle til at tacka och prijsa gudh for the welgerningar wij göre änkiom och fadherlösom barnom, som wij see her tilgåt haffua, at thå Jesus hade vpreest thenne änkiones son och giffuit henne honom igen, thå prijsade och loffuade folkit gudh for sådan welgerning, Thet skal och wara alt wort vpsåat, at wij kunne noghon then gerning göra ther gudhi kan komma til prijss och tack, ty wort hela liffuerne skal wara honom til äro.

Så haffue wij och aff thetta Euangelio til at besinna, huad Jesus

Christus är for en man, Thet är, Han är en sådan man som macht haffuer til at giffua them lijff som dödhe äre, Och therfore må wij well gladheligha giffua oss vnder honom mädhan han sådana macht haffuer, och halla oss widh thet han segher oss fore, och komme sidhan vppå, hwad på komma kan, så wete wij doch at om wort lijff än worde taghit oss ifrå, thå haffwer han som wij halle oss in til, machtena til at giffua oss lijff igen. och thet haffuer han lätit j thetta stycke påskijna, och är for then skul scriffuit, at wij skole teste tryggara wara til ath settia troo och lijt til honom, epter thet icke kan wara forgeffwes eller fåfengt ath wij halle oss in til honom, ty han haffwer macht nogh til ath göra thet wij betroo honom om, Ja han haffuer macht til at göra oss större welgerningar än wij besinna eller förmodha kunne, som wij see haffua här tilgått medh thenna änkione, Hon war söriande och bedröffuat och henne giordes wel hugswalelse behooff, then hon och (vtan twiffuel) wel war begierandes, Men thet kunde hon icke besinna, och aldrig hade sich heller thet formodhat at hon skulle haffua fått sådana hwgsualilse som hon här fick, och allickauel kom nw Jesus här til henne sielffkreffiandes och obidhin, och gaff henne een sådana hwgsualilse, at bådhe hon sielff och alle the som medh henne wore forscrectes ther offuer, ty the hadhe ingalunde formoodhat sådana hwgsualilse, Så läter han oss och offta komma j sorgh och bedröffwelse, men han haffuer macht nogh til at föra oss ther vth jgen, Ja han haffuer och wilian godh ther til, som wij här see at han gick obidhin här til, Ja han haffuer större hwgsualilse medh sich thå han kommer, än wij besinna eller formodha kunne, Och ther före lockar han oss nw til sich medh sådana merkeligha och dråpeliga gerningar och ierteekn som thetta och annor sådana äre, ath wij skole falla jn til honom och settia troo och lijt til honom, intit twiflandes at han iw haffwer lijffuet j sina hender, så at han kan giffua thet hwem han teckes än thå han dödh wore, Ja, han skal på then yttersta domadagh giffua allom them ewinnerlighit lijff som settia troo och lijt jn vppå honom, Så haffuer han och sielff sagt at han skal på then

ytterste daghen vpweckia them aff dödha, Och läre wij nw aff thetta Euangelio settia troo til Christum, epter thet han haffuer machtena och wilian godhan til at hielpa, Läre wij och teslikes her huru wij skole skicka oss j kärleken emoot wor nästa, besynnerliga emoot fatigha änkior och fadherlöös barn som wij nw hördt haffue,

Haffue wij och här til at besinna aff the ordh som folket hade när then dödhe mannen vpreester war, ther the sadhe en storan propheta wara vpkommen j bland them, och at gudh hade sökt sitt folk, För ty thå söker gudh retzligha sitt folk til at frelsa them thå han sender them propheter, thet är, lärare och predicare, som them lära skole wäghen til then ewigha saligheeten, och seya them före hwarest the skola sökia saligheetena, Hwar sådana lärare icke komma, thå gåår menniskian wisseligha en wrong wägh, så at hon aldrigh kan komma til thet ewigha lijffwet, Och ther före när gudh wil haffua menniskiona til thet ewigha lijffuet, thå sökier han henne j så motto at han sender henne sina propheter, predicare och lärare, som henne skole dragha på en rätt wägh genom gudz helga ordh och lärdom, Så haffuer och nw gudh söcht sitt folk her j Swerige medh sin ordh, thet oss til itt stoort teekn är at han vnner oss gott, Loff och ära ware honom j ewigheet. AMEN,

Siwttonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Luce xiiij.

J Then tijdhen, Thå Jesus kom vthi eens mandz hwss som war en öffuerste för the phariseer, om sabbatz daghen til at få sich mat, och the wachtadhe på honom, Och sy, en watusyctigh menniskia war ther för honom, Thå swaradhe Jesus och sadhe til the laghcloka och til the phariseer, Må man noghon heela om sabbatz daghen? Och the tijgde, Men han togh honom til sich och giorde honom helbregda, och lätt

gåån, Och swaradhe han seyandes til them, Hwilken idhers åsne eller oxe faller vthi brunnen, och gåår han icke strax til ath dragha honom vth om sabbatz daghen? Och the kunde intet swara honom ther til, Thå sadhe han och til them som bodhne woro een lijknelse, merkiandes huru the söchte epter ath sittia fremst, seyandes til them, När tu blijffuer budhin aff noghrom til bröllop, sätt tigh icke j fremsta rwmet, ath icke til ewentyrs noghor kommer som budhin är aff honom som är ärligharen än tu, Och thå kommer han som bådhe honom och tich budhit haffuer, och segher til tich, Giff thenna rwm, Och thå moste tu medh blygd begynna sitia nidh bäter, vtan heller när tu warder budhin, gack och sitt j ytersta rwmet, at thå han kommer som tich budhit haffwer må han seya til tich, Min wen sitt vp bäter, och thå skeer tich heedher för them som ther til bordz sittia, Ty hwar och en som vphöyer sich, han skal warda fornidhrat, Och then sich fornidhrar, han skal warda vphögder,

TJll at komma på grunden j thetta helga Euangelio (käre wener) skal man först weta ath the yppeste j bland iudanar som wore the phariseer och the scriftlärde, som lätes haffua forstond nogh j scrifftenne, och läte sich så tyckia at the wel wiste hwad rätt eller orätt war for gudhi, Tesse samme båro ther åwund widh at Jesus giorde the siwka helbregda på sabbatz daghen, then gudh budhit hade j laghen at the skulle halla honom högtidheligan, Och gåffwo the thet så före ath thet skulle icke wara loflighit, ty Jesus pläghadhe och vnderstundom bidhia them som lågho på sengenne, och han giorde helbregda om sabbatz daghen, at the skulle ståå vp och tagha theras seng bort, Men the phariseer och scrifftlärde meente ath sådana icke war loflighit, och ther före hade Jesus offta disputering medh them, och bewijsadhe thet clarliga nogh at the hade icke ena

retta mening om sabbatz daghen, ty thet hade icke warit gudz mening thå han sticktadhe honom at han skulle wara menniskione til skadha, vtan hèller til nytto och gagn, Hwar nw icke hade warit loflighit til ath göra them helbregda om sabbatz daghen som siwke wore, thå hade then daghen warit the älende siwka menniskior til skadha, Och offuer thetta bewijsade Jesus iudomen thet offuer, at the giorde sielffwe mera arbete om sabbatz daghen än han giorde, ty the drogho theras fåår och oxar vp aff brunnen thå the kommo ther vthi, och löste theras åsnar jfrå krubbone om sabbatz daghen och warnadhe them, och annat meer som nödhen kraffde, Och ther lydher nw thetta Euangelium vppå, som wij nw hörde huru Jesus war på en sabbathz dagh gongen vthi en pharisees hwss til ath fåå sich mat, och the ther när wore gåffuo granna acht vppå honom, om han noghet thet bedriffua skulle som the kunde haffwa emoot honom ther han hade ståått til straffande före, Och ther war en arm menniskia för honom som war watusychtigh, Thå sadhe Jesus til the laghcloka och phariseer som lätes mykit weta, Må man noghon heela om sabbathz daghen? Som han wille seya, J achten så grant ther vppå at j motte få noghon sack emoot mich, Så seyer mich nw om thet wore illa giordt at giffwa enne arma siwka menniskio sina helso igen, eller och wel giordt? J söken ther epter at j skolen få noghon sack medh mich, Så later mich nw höra om iach skal wara brotzlighen ther aff at iach giffuer honom helso igen som siwker är om sabbathz daghen, Men thå Jesus satte them sådana spörsmål fore, wiste the icke hwad the honom swara skulle, ty the kunde jw icke seya wara illa giordt at giffua enne arma älende siwka menniskio sina helso jgen om sabbathz daghen, och ther fore tijgde the och swaradhe ther intit til, Men Jesus togh then watusychtugha mannen til sich och giorde honom helbregda, och läät honom gåå, och sade så til the phariseer och laghcloka som ther til städhes wore, Hwilken aff idher haller sabbathz daghen så grant, ath om hans åsne eller oxe faller på then daghen j brunnen, at han jw icke gåår strax bort och dragher honom ther vth? Som han wille seya, J lätes

idher icke bryta sabbathz daghen ther medh ath j vthdraghe idhro åsna eller oxa vthaff brunnen, och thet taghen j til mistycke at iach hielper enne menniskio vthaff sin wånda om sabbathz daghen, och ther medh läte j vppå skijna at j platt ingen kärleck haffuen til idhar nästa, Ja j haffuen större kärleek til idhor åsna och oxa, än j haffuen til idhar nästa, och likawel wele j warda haldne för helighe men, the ther gudz bodhordh skola halla til pricka, och göre doch idhor åsna och oxa som äre oskälig creatur then welgerning om sabbaths daghen som j icke wilie tilstädhia at iach skal göra enne menniskio, och the kunde intit swara honom ther til, Thå nw Jesus satt til boordz och sågh huru the som bodhne wore foro ther epter ath the skulle sittia fremst, Sade han til them thenna lijknelsen, När tu warder budhin til bröllop, så sett tich icke j fremsta rummet, at icke til äuentyr kommer nogher som är ypparen än tu, och thå kommer han som tich budhit haffuer och segher til tich, Giff thenne her rum, och thå moste tu medh blygd sittia nidher better, Och ther före när tu warder budhin, sett tich j thet yttersta rwmmet, och så må han komma som tich budhit haffuer och seya til tich, Min wen sitt vp better, och thå skeer tich hedher for them som ther til bordz sittia, Och så beslutadhe Jesus thenna lijknelsen och sadhe, At hwar och en som sich förhöyer, han skal warda fornidhrat, och then sich fornidhrar han skal warda vphögder, Och thetta är nw (kära wener) meningen j thetta Euangelio, Nw wilie wij och höra then lärdom här giffuen warder.

Och lärer wor herre Jesus Christus oss her först, huru wij j all ting skole läta kerleken til wor nesta haffua sin gong, Och skal man först merkia at iudomen war aff gudhi höghliga budhit at the skulle halla sabbathz daghen thet är then siunde daghen j wikone så helig, at hwilken som noghet arbete giorde på honom, han skulle döö ther fore, På samma bodhet achtade nw the som lätes wara heligest bland iudarne, så grant, at the icke wille tilstedia (som wij nw tilforenne hörde) at Jesus skulle göra them heelbregda som siwke wore om sabbathz daghen, vtan sade at the andre daghar äre nogh ther til,

Ther kommer nw Jesus och bewisar thet, at ther kerleken så tilkräffuer och wor nestes welferd, thå må man wel bryta sabbathz daghen, For ty gůdh som thet bodhet vthgaff hade jw thet j sinnet at wij skulle bewisa hwar annan kerleek, Hwar nw så hade händt at iudarne icke hade kunnet halla sabbathzdagen medh mindre thet hade warit theres nesta til skadha j then tienst som the wore honom plichtige, thå skulle the läta sabbatzdagen fara, och göra sinom nesta then tienist som honom behöffde, som Jesus her giorde, at än thå thet war j laghen strengeligha budhit at sabbathz daghen skulle hallas, Så tilkraffde doch kärleken at han skulle hielpa them som kommo fram före honom på sabbathz daghen och woro siwke, så at om han hade thå hallet then daghen så helig som the phariseer wille, thå skulle han haffua latit the siwka och bedröffuadhe menniskior gåått jfrå sich vtan hielp, och thet war emoot kärleken, Och ther före läät nw Chr'stus thet påsee at man skal meera achta kärleken och wor nästas betzsta än man skal achta sabbathz daghen thå legligheeten så begeffuer, Och thetta är oss som Christne äre til en merkeligh lärdom, ther wij aff besinna moghe huru wij skole skicka oss om woro helgedaghar, än thå wij aff gudz bodh icke haffue noghro besynnerligha helgedaghar som iudanar hade, vtan hwar dagh är helgedagh när oss, icke til at halla oss ifrå arbetet, vtan til at göra helga gerningar, och thå göre wij heliga gerningar, thå wij göre wår nesta till godho, Så haffue wij doch aff een sidhuenio noghre besynnerlige daghar som wij halle heliga, som är söndaghen j then stadh iudarne hölle sabbathz daghen, och noghro andro flere, hwilke ther j förstonne vptagne wore ther til at wij på sådana daghar skulle handla och trachtera gudz ordh, när wij thet giordt haffue (ty thet moste man först göra) sedhan skole wij icke så halla helgd at wij läte til baka then tiänest som wij äre woro nester och iemchristne plichtighe, For ty skulle sabbathz daghen then gudh sielff budhit och insatt hade, wika vndan for kerleken, mykit mera skal thet skee medh woro helgedaghar j thet nyia testamentet, the ther aff menniskiom insatte äre, Och ther före om wij see wor nästa behöffua

woro hielp om helgedaghen, thå skole wij jw hielpa honom, ää huru stoort arbete ther til behöffues, Ty så kreffuer kärleken,

Ytterligare, så lärer oss wor herre Christus Jesus och j thetta Euangelio, at wij icke skole wara stolte och hoghmodige, och förhöya oss sielffue, for ty thet wil wara oss til nidherfal, vtan wij skole ödhmiuka oss, så warde wij vphögde, Ty then sich förhögier han warder nidherslagen, och then sich förnidhrar han warder aff gudhi vphögder, Honom ware prijss j ewigheet AMEN.

Adhertonde Söndaghen effter Trinitatis

Euangelium Matthei xxij.

J Then tijdhen, När the phariseer sågho, at Jesus hade stoppad på the saduceer munnen til, församblade the sich, och en aff them som war en laghcloker frågade och freestade honom seyandes, Mester, Huilkit är thet yppeste bodhit j laghen? Thå sade Jesus til honom, Tu skalt elska tin herra gudh aff alt titt hierta, och aff alla thina siel, och aff all thin hwg, thetta är thet första och thet största bodhet. Thet andra är tesse lijkt, Tu skal elska thin nesta som tich sielffuan. På tesse tw bodhen henger all laghen och propheterne. När the phariseer wore nw så tilhopa, frågade them Jesus och sade, Huad synes idher om Christum, hwes son är han? Sade the honom, Dauidz, Thå sade han til them, Hui kallar thå Dauid honom j andanom herra, seyandes, Herren sade til min herra, sit på mina Ps. cix höger hand, til tess iach legger thina fiender tigh til en fotepal, Effter thet Dauid kallar honom sin herra huru är han thå hans son? Och ingen kunde suara honom itt ordh, Och frå then daghen dristade sigh ingen til at frågha honom noghet meer.

TJll at komma på grunden (kere wener) j thetta helga Euangelio skal man först merkia, at j bland iudarne war itt party som kallades Saduceer, the ther sade at menniskian som ena reso dödh war, skulle aldrigh få lijff igen, så at ingen vpstondelse aff dödha skulle wara til, Noghre aff thetta partyt, ginge en dagh til Jesum til at försökia honom, The frågade honom och sade, Mester, Moses sade j laghen, at om nogher man bliffue dödh barnlöös, thå skal hans brodher tagha hans hustru til ächta, och vpresa sinom brodher sääd så at thet första barn han får skal räknas honom til som dödher är, och wara hans arffuinge, Så hende thet sich at när oss wore siw bröder, Then älste togh sich hustru och bleeff dödh barnlöös, och leeffde sina hustru sinom brodher, Then andre brodhren togh henne och effter laghen, men han bleeff och dödh vtan barn, Så gick thet til then tridhie, och fierde alt in til then siunde brodhren, Sidzt aff allom dödde och quinnan, Hwilkens hustru aff the siw bliffuer hon, när vpstondilsen aff dödha skeer, For ty the haffua alle siw hafft henne? Thå swarade Jesus them, J faren wille och förståån icke scrifften, ey heller gudz krafft, then menniskiona well förmå vpreesa aff dödha, På vpstondilsen aff dödha, huarken tagher man sich hustru, eller quinna giffues manne, ty the få itt odödeligit wäsende, och bliffua som änglar j himmelen, Men at vpstondilsen wisseligha skee skal motten j well haffua förstådt aff scrifftenne, For ty, haffue j icke läsit hwad idher aff gudhi genom Mosen sagt är, ther gudh så sadhe, Jach är Abrahams gudh, och Jsaacs gudh och Jacobs gudh? Tesse ordh woro sagd noghor hundrade åår epter theres dödh, och likauel segher gudh sich wara theras gudh, är han nw theras gudh, så moste the jw leffua j gudz åsyyn än thå at the äre här på iordenne dödhe, For ty gudh är icke theras gudh som dödhe äre, vtan han är theras gudh som leffua, them han kan göra gott, Hwar han nw är Abrahams, Jsaacs och Jacobs gudh, så moste the jw leffua och wara til, elles kunde han icke wara theras gudh och göra them gott, När nw folket sådana hörde aff Jesu, forundradhe the sich offuer hans lärdom, Och thå the Phariseer sågho at han hade stoppad the

saduseer munnen til, ath the icke wiste hwad the skulle swara honom, Thå forsambladhe the sich och til ath forsökia honom, the ginge jw altijdh epter hans skadha och forderff, ty söchte the och tilfelle ther til, Och en aff them som war en laghcloker, fråghade honom och freestade honom seyandes, Mester hwilkit är yppesta bodhet j laghen? Och än thå at Jesus wel wiste at han icke fråghadhe j noghon godh acht och mening, Så swarade han honom doch sachtmodeligha och sadhe, Tu skalt älska thin herra gudh aff alt titt hierta, och aff alla thinne siel, och aff all thin hogh, Thetta är thet första och största bodhet, Thet andra bodhet är tesso bodhena lijkt, Tu skal älska thin nästa som tich sielff, På tesse tu bodhen henger all laghen och propheterne, Som han wille seya, Thet yppesta bodhet som j laghen är, är thet at tu skalt älska gudh aff alt hierta, For ty then ther gudh så kääer haffuer, han holler och gerna alt thet han budhit haffuer, och ther före är thet först och störst, at thet dragher all the andra bodhen medh sich, Men thet andra som är ath tu skal älska thin nästa som tich sielff, är j så motto tesso bodhena lijkt, at thet är och en summa aff all laghen, For ty then som älskar sin nesta, han beuijsar sich och j alla motto emoot honom som laghen innehalla, Och ther före äre hela gudz lagh och bodhordh summerat j tesse tw bodhen, och ty äro the, the yppeste, När the phariseer woro nw så til hopa, gaff Jesus them itt spörsmål före och sade, Hwad synes idher om Christum, then sanskyllogha Messiam som j så lenge förbidhat haffue? Hwes son är han? Sadhe the til honom, Dauidz son är han, Thå sadhe Jesus til them, Mädhan han är Dauidz son som j seyen, Hwij kallar thå Dauid honom genom then helga anda eller aff andans ingifft, sin herra? Fadheren pläghar jw icke kalla sin son sin herra, Nw kallar iw Dauid Christum sin herra, ther han segher, Herren sadhe til min herra, sitt på mina höghra hand, til tess iach lägger thina fiender tich til en fotapal, Epter thet Dauid kallar honom sin herra huru är han thå hans son? ty mädhan han kallar honom sin herra, så moste han iw wara yppare och mechtighare än han, Och wille Jesus eendels giffua judomen til kenna

medh thetta spörmålet ath saligheeten stoodh j Christo och icke j laghen, och ther före när then laghcloke sporde ther epter hwilkit thet yppesta bodhet war j laghen, Thå sadhe Jesus honom thet först, och wende sitt tall strax jfrå laghen in til Christum, och spoorde them til om the wiste hwars son han war, Som Jesus wel motte haffua sagdt, J spörie epter laghen, och när j än wete them så kunne j doch intit gora them fyllest, och så haffue j fordömelsen aff them, Men idher wore mykit mera aff nödhenne at j wisten hwadh Christus är for en man, och hwadhan han är kommen, ty aff honom skole j haffua salighetena, men aff gudz lagh och bodhord haffue j fordömelsen epter thet j icke halle thet the biudha, Och ther före wore idher wel aff nödhenne ath j kenden Christum som saligheeten affkommer, Men the phariseer kunde icke swara Jesu itt ordh när han begynte bewijsa ath Christus war yppare än Dauid, och ingen dristadhe sich sidhan til at spöria Jesum noghet mera til, Och thetta är nw (kära wener) meningen j Euangelio, Nw welie wij besee then lärdom här giffwes,

Och see wij nw här huru the ypperste jbland iudanar haffua på alla sidhor gåt ther epter at the noghet kunde haffua fått medh Jesu ther the hade hafft tilfelle til at forgöra honom fore, Först ladhe the phariseer rådh medh the Herodianer at the skulle gåå til honom och spöria honom til om thet war loflighit ath the skulle giffua keysaren skatt eller ey (som Mattheus scriffuar) förra än han kom til the ordh wij här hörde, och war theras mening ath the wille beslå honom j ordhen, Och när the såghe at the intet hadhe ther aff, Så gingo the Saduceer fram, och när the hadhe fått sådana swar at the icke meer wiste hwad the skulle seya, Så kommo thå the phariseer fram och försöchte honom, så at the på alla sidhor gingo honom epter, men han motadhe jw them så på alla sidhor medh scrifftenne at the intit kunde beskaffa thet the hadhe achtat, Och såsom wij see här wara tilgått medh Christo Jesu, at monge haffua the warit som gingo honom epter, Så skal och hwar och en som honom epterfölia wil formodha sich at han skal fåå monga mootståndare, och

ther fore skole wij winleggia oss ther om ath wij äre förfarne j gudz ordh, til at swara woro mootstondare och stoppa them munnen til som wij här see at Christus giordt haffuer, For ty om wij wilie wara hans läriungar och bliffua medh honom, thå skole wij och intit twifla at oss warder så gongandes j woro motto som medh honom gick, och ther fore skole wij tagha exempel aff honom och gå thet så jgenom som han thet igenom gått haffuer, Och om än woro mootståndare fåå macht offuer oss, så haffue wij doch the hwgsualelse som wij här hörde j Euangelio at wor frelsare och höwidzman Christus Jesus sitter på gudz höghra hand, ther han är mechtigh nogh til hielpa oss, Och hörde wij här at hans fiender skole warda kastadhe vnder hans fötter honom til en fotapal, Nw äre iw alle woro mootstondare som for hans ordh skul gåå oss epter, hans fiender, ther fore skole the och warda kastadhe vnder hans föter, Ja the skole och warda kastadhe vnder woro fötter epter thet wij skole blijffua ther han är, Och thet är oss til en stoor hoghswalelse, at woro fiendar som gåå epter wor skadha och forderff, skole icke aleena intit kunna göra oss skadha, vtan the skola och warda kastadhe vnder woro fötter, sådana segher skole wij få offuer alla them som oss forderffwa wilie, at wij skole trampa them medh woro fötter, Ther fore måå wij nw j tesse werld gladheligha lijdha mootstond medh Christo aff wåro fiender, epter thet wij skole komma til så stoor segher medh honom offuer them, Ja the kunna göra oss skadha til en liten tijdh och komma sielffue ther offuer på itt ewight forderff, Men loffuat och ärat wari Christus Jesus som oss seghren giffuer. AMEN,

Nittonde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Matthei ix.

J Then tijdhen, Thå steegh Jesus j skepet och foor vthoffuer och kom vthi sin stadh, Och sy, the hade

in for honom en som borttaghen war liggiandes vthi een säng, När nw Jesus såågh theras troo, sadhe han til then borttaghna, War widh itt gott moodh min son, synderna forlatas tich, Och sy, somblighe aff the scrifft-lärde sadhe widh sich sielffue, Thenne hädher gudh, Men när Jesus sågh theras tanckar sade han, Hwij tencken j oondt j idhor hierta, Hwilkit är lättaren at seya, Synderna forlatas tich, eller seya, Statt vpp och gack? Men vppå thet at j skolen weta, at menniskones son haffuer macht på iordenne til at forlåta synder, sadhe han til then borttaghna, Statt vp, och tagh thina säng och gack heem j titt hwss, Och han stoodh vp och gick heem, När folket thet sågh forundradhe the sich och prijsadhe gudh som sådana macht hade giffuit menniskiom.

SCriffuar Euangelisten noghet tilförenne (käre wener) huru Jesus war farin offuer thet Galileeska haffuet, och kom vthi the Gergeseners landzändar, ther han vthdreeff dieflana aff twå men som besatte wore, Men thet samma folket som bodde j then landz-ändan ginge vth emoot honom och bådho honom at han skulle fara jfråå them, Så fölier thå thet Euangelium som wij nw hörde, at han steegh vp j skepet och foor åter offuer igen och kom vthi Capernaum som kallades hans stadh epter thet han mykit plägade wistas ther, Och ther hade the ena siwka menniskio fram för Jesum, huilken menniskia ther halff borttaghin war och lågh på enne seng, och segher Marcus at the woro fyre som båro honom fram, Men epter thet at folket trengdes så mykit om honom, at the for trång skul icke kunde komma fram för Jesum medh then siwka mannen som the båro, så stigho the på taket ther han war inne, och riffuo holl på taket och slepte så then borttaghna på sinne seng medh togh eller reep nedh genom taket jn for Jesum, Thå nw han sågh theras troo, sadhe han til then borttaghna, War widh ena godha tröst min

son, synderna forlatas tich, Och somblighe aff the scrifftlärda som ther til städhes woro, när the sådana ordh hörde sade the widh sich sielffua, Thenne hädher gudh och talar hädhelse emoot honom, Hoo kan forlåta synderna vtan gudh aleena? Som the wille seya Thetta är jw een stoor forsmädhelse emoot gudh som wij her höre, at en menniskia som thenne Jesus är, tagher sich sådana offuerdådigheet fore, at han segher sich wilia forlata synderna, thet doch ingen göra kan vtan gudh aleena Men thå Jesus sågh theras tankar sadhe han, Hwij tenken j sådana ondt j idhor hierta om mich? Hwilkit är lättare at seya, Synderna forlatas tich, eller seya, Stat vp och gack? Som han wille seya, J taghe thet til ondo ath iach sadhe til thenna arma och bedröffuadhe menniskiona som här ligger, at synderna skole honom forlatas som orsaken haffua warit til then siwkdom han vthi kommen är, och j mene at iach forsmädher gudh ther medh at iach sådana sade, Men om iach hade sagdt statt vp och gack, thå hade j intit sagdt mich forsmädha gudh ther medh, Nw är thet ena så wel gudz gerning som thet andra, Eller seyer nw j hwilkit som är lättare til at seya så ath ther skal fölia krafft medh, Synderna forlatas tich, eller, Stat vp och gack? Ty j moste jw bekenna at thet icke meer ståår j menniskios macht giffua enom sina helso igen, än at forlata honom sina synder, Men vppå thet at j skolen kunna forstådh at menniskiones son haffuer macht til at förlåta synder, thå wil iach nw thet bewijsa, och så sadhe han til then borttagna, Stat vp och tagh thina seng och gack heem j titt hwss, och then siwke stoodh vp helbregda och gick heem, Thå nw folket sågh then krafftigha gerningena, forundradhe the sich och prijsade gudh som sådana macht hade giffuit menniskiom, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio, Nw wilie wij och höra hwad lärdom här vthtaghas kan,

Och haffue wij här först til at merkia then troo som the hade til Jesum som then siwka mannen frambåro för honom, The haffua jw hafft ena gansska godha troo til honom at han skulle kunna hielpa theras siwka, all then tijdh the giorde ther så mykit om, at

the kunde komma honom fram for Jesum, Så ath när the icke annars kunde komma honom fram, brute the hol på taket at han jw komma skulle til Jesum, thet jw är wist teekn nogh, at the hade ena stora troo til honom, Men hwad frucht ther är aff kommen thet hörde wij och, at när Jesus sågh theres troo, sadhe han til honom som siwker war, War widh itt gott modh min son, thina synder forlatas tich, Och aff thetta stycke kunne wij merkia huru longt en fremande troo strecker sich, och hwad gagn en annar kan haffua ther aff, Här see wij huru mykit thenne siwke mannen haffuer nwtit thet til godho at the som båro honom fram hade troona til Jesum, For ty om the icke hade hafft troona, så hade the intit burit honom fram, och thå hade han wisseligha ey fått sina helso jgen, Men epter thet the hade troona, ty båro the honom fram, och ther före hadhe han nw then hielp aff theres troo, at han wart framburin, och at Jesus for theres troo skul toog sich thet vppå at han begynte handla medh honom, lenger streckte sich icke theras troo honom til hielp, Men thet giordes och nw behooff medh, at han skulle sielffuer haffua troona så framt han skulle warda helbregda, Och ther fore sadhe Jesus til honom, War widh ena godha tröst min son, Synderna forlatas tich, medh hwilken ordh han wille vpueckia honom ther til at han skulle haffua trona, then han och (vtan twiffuel) wel fick, och ty fick han sina helso jgen, Och så wijdt som theras troo som thenne siwka haffua framburit, strekte sich honom til hielp, såå mykit kan och wor troo komma wor nästa til hielp, Epter thet wij troo at Christus Jesus är mild och barmhertig och hielper them gerna som komma til honom, Så kunne wij j samma troo och forhop gåå til och hielpa wor nästa ther til at han kan komma in j Christi forsambling, ther han må läras och vnderuijsas j gudz ordh, så at Christus begynnar komma medh honom j handel och werka medh honom, Så gåår thet och til medh barnen som wij döpa låte, Ty för then skul haffue wij them til döpelsen, at wij haffue then troo, at thet skal komma them til godho til theras sielers saligheet, Hwar wij then troo icke hade, thå läte wij icke döpa them, och ther före

döpas the j woro troo, j thet wij troo at thet skal komma them til godho, än thå the sielffue intit sådana besinna kunne, niwta the doch thet woro troo ååt til godo, at the genom döpelsen jntagne warda j then Christeligha forsamblingena, och räknas j then hopen ther Christus skal haffua handel och bewijsa sina krafft medh, Så kan nw ingen blijffua salig genom en fremande troo, men genom een fremande troo kan han komma til Christum then honom sedan skal göra salighan genom hans eegen troo, Een fremande troo kan dragha oss til Christum, och forwerffua thet at oss warder then nådh giffuin at wij och motte fåå ena stadigha troo til honom sielffue, genom hwilken wij salighe warde, Och thetta är nw noogh sagdt om ena främande troo,

Så haffue wij och j thetta Euangelio til at merkia, at siwkdomar och andra plåghor som gudh plägar kasta på menniskiona, thet skeer for syndernes skuld, så at hwar synden icke wore, thå komme oss icke heller sådana plåghor vppå, och thet giffuer Christus clarligha ther medh tilkenna ther han sade til then siwka mannen, at hans synder skulle warda honom förlatna, och han wille doch giffua honom sina helso igen, Men först wille han förlata synderna, som rätta orsaken wore til hans siwkdom, Så skole wij och intit twifla at then sorg och bedröffwilse, hunger och torst, pestilentier, och andra otaligha plåghor som gudh kastar oss vppå, thet kommer alt aff syndenne her, så at om synden icke wore, wore ey heller plåghan, Och therfore om wij wilie at gudh skal tagha plåghona ifrå oss, så skole wij först läggia bort syndena som haffuer warit orsaken ther til at oss sådan plågha påkommen är, Men hwar wij rope och claghe offuer plåghona, och doch icke wilia bekenna syndena medh hwilken wij sådana förtient haffue, thå wijke wij skulle in på gudh ath han skal göra oss orätt ther vdinnen, och ther warde wij plåghone icke quitte medh, Och therfore när gudh kastar oss noghro plågho vppå, som är, pestilentier, hunger, törst, eller andra krancheeter, Så skole wij strax falla in til gudh wor himmelske fadher, medh een rätt bekennelse, och seya, O kere himmelske

fadher, her förnimme wij nw titt fadherliga rijss som tu haffuer kastad oss vppå med hwilkit tu wilt dragha oss tilbaka frå thet onda som wij hade taghit oss före, Så bekenne wij oss nw brotzlighe (O kere fadher) til mykit större plågho än thena är, och tacke tich at tu så mildeligha straffar oss, Och falle wij nw tilfögho oc bidhies före, wij wilie her epter medh thin helge andz nådh gerna bättra oss, och bidhie for then skul, at om thin helge wilie så tilsegher, at tu tagher oss thenna plågho ifrå, Så skole wij först fara epter syndernes förlatilse, sidhan kommer well thet andra effter som Christus her j Euangelio läter oss förstå, Prijs ware honom j ewigheet Amen.

Tiwghunde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Matthei xxij

J Then tijden, Talade Jesus til sina läriungar medh liknilse, och sade, Hemmelrikit är likt enom koning som giorde bröllop ååt sin son, och sende vth sina tienare at the skulle kalla them som bodhne wore til bröllopet, och the wille icke komma, Aåter vtsende han andra tienare seyandes, Segher them som bodhne äre, sy, iach haffuer tilreedt mijn måltijd, mina oxar och min gödheboskap äre slactade, och all ting är redhe, kommer til bröllopit, Men the försummade thet och ginge bort, then ene til sin affwelssgård, then andre til sin köpenskap, och somlighe togho fatt på hans tienare, hädde them och dråpo them, När koningen thet hörde wart han wredh, och sende vth sin häär, och förgiorde the dråpare, och brende vp theres stadh, Thå sade han til sina tienare, bröllopet är tilreedt, men the som wore bodhne wore ey werdighe, ty går vth på wäghanar och alla the j finnen kaller til bröllopit, Och tienarena gingo vth på wäghanar, och församb-

lade alla så monga som the funno bådhe onda och godha, och bröllops hwset wardt fult medh gester, Thå gick konungen in, at han skulle see gesterna, och sågh ther en man som war icke cledder j bröllops clädher, och sade til honom, Min wen, huru kom tu her in och haffuer icke bröllops clädher? Och han tijghde, Thå sade konungen til tienarena, Binder hans hender och föter, och kaster honom j thet yttersta mörkret, ther skal wara grååt och tannagnisslan, ty monge äre kallade, och få vthkorade.

MEdh thenna lijknelse (kere wener) wil Jesus giffwa til kenna huru oredeligha then iudeske almoghen skickade sich emoot the welgerningar som gudh them altijdh beuijste, Han läät biwdha them mykit gott til, men the ey aleenast forachtadhe hans godha tilbodh, vtan och foro illa medh them som bodhen boro til them, och ther fore giffuer Jesus och j samma lijknelse til kenna then skadha och forderff som iudomen påkomma skulle for theras ogönst, och huru then nådh som them stodh til bodz skulle warda wend in til heedningane, Doch är ey alla heedningar som syntes falla in til thet bodh som gudh vtsendt haffuer skickelighe til at ingåå j then ewigha saligheeten, epter thet the ey alle haffua the retta bröllops clädhen vppå, Och ther före segher nw Jesus så j lijknelsen, At himmelriket är lijkt enom konung som giorde bröllop til sin son, och vthsende sina tienare at the skulle kalla them til bröllopet som bodhne woro, och the wille icke komma, Thå sende han åter andro tienare och sade, Seyer them som bodhne äre, Sy, iach haffuer tilreedt mina måltijdh, mina oxar och gödhoboskap äro slachtade, All ting äre reedho, kommer til bröllopet, Men the forsumadhe thet och gingo bort, then ene til sin awelsgårdt, then andre til sin köpenskap, och somblighe togho fatt på konungens tiänare som them kallade til bröllloppet, forsmädde them och dråpo them, När konungen thet hörde, wardt han wreed och vthsende sin hääг och forgiorde

the dråpare, och brende vp theras stadh, Som Jesus medh thetta stycket j lijknelsen seya wille, Thenne iudeske almoghen haffuer iw altijdh warit gudhi ogönstigh och forachtat thet godha han them giordt haffuer, Han haffuer budhit them sina nådh och ewigha saligheet til, hwilkit tilbodh wel så dyrbart är, at thet måå lijknas widh en bröllopskost som en konung tilreedh haffuer til sin son, Til sådana nådh och saligheet haffuer gudh lenge latit kalla iudane, Han sende them tijdt och offta bodh offuer bodh, läät predica och forkunna för them theras siels saligheet, och läät förmana them at the skulle falla in til honom och anamma thet godha som them stodh til bodz, Men sådana alt haffua iudarne forachtat, Then ene haffuer thetta taghit sich före, then andre jtt annat, jngen achtade thet han war budhin til, Men somblighe aff them, Ja, the yppeste togho fatt på them som gudh vthsent hade til at lära och predica for them theres siels saligheet, Them forsmädde the och slogo them j hääl, så ogönstuge waro the emoot hans nådh och godha tilbodh, Men hwad haffuer gudh giordt them ther fore jgen? Han haffuer latit theras fiender komma offuer them och läät en deel aff them slåå j hääl, och en part aff them läät han forskingra kring om alla werldena, och läät slåå nidh Hierusalem som theres ypeste stadh war, Så worde iudarne straffade, Nw fölier ytterlighare j lijknelsen, När nw konungen som bröllopskosten tilreedt hade såågh ath the som han besynnerligha budhit hade icke wille komma, Thå sadhe han til sina tienare, bröllopet är tilreedt, men the som wore bodhne, wore icke werdige, Ty gåår vth på wäghanar, och alla the j finnen kaller til bröllopet, Och tiänarena gingo vth och giorde som han bödh them, och forsamblade alla så monga som the funno bådhe onda och godha, och bröllops huset wart fult medh gester, Thå gick konungen in at han skulle see gesterna, och sågh ther en man som war icke cledder j bröllops clädhe, och sadhe han til honom, Min wen huru kom tu här in och haffuer icke bröllops clädhe? och han tijgde, Thå sadhe konungen til tiänarena, Binder hans hender och fötter och kaster honom vthi yttersta mörkret, ther skal wara grååt och tannagniss-

lan, Och är nw Jesu mening j thetta stycket aff lijknelsen, ath epter thet iudane som gudh ther til korat hade at the skulle haffua warit hans folk, the forachtadhe hans nådh och godha tilbodh, Så läät han thå sina apostler gåå vth til heedningane och biwdha them thet bodhet til som han tilforenne hade budhit iudomen, Så at han nw wende sina nådh jfråå them som hans eeghit folk warit hadhe, och til them som icke hade warit hans folk, När nw heedningane som affgudha dyrkare tilförenne warit hade fingo höra gudz obegripeligha nådh och godha tilbodh, thå fullo the j all land och alla städher offuerflödeligha in til gudz ordh, men the hade icke alle sådana troo som the skulle in til Jesum Christum, vtan gåffuo sich in j then Christeligha forsamblingena, bådhe onde och godhe, och thå gudh begynnar ransaka hurudana gester han fått haffuer til sina helga Christenheet, thå finner han och them ther medh som ingongne äre j thetta bröllops hwset, och icke haffua sådana bröllops clädhe vppå som the skulle, thet är, The haffua fallet in til gudz ordh och haffua doch icke hafft ena sådana troo til ordhet som the skulle, och ther fore warda the här vthkastade jgen til then ewigha fordömelsen, Och så gör nw Jesus ena beslutning här j thenna lijknelse och segher, ath monge äre kallade och få vthkorade, Til gudz nådh och then ewigha saligheetena worde iudarne kallade, och the wille icke komma, Heedningane worde kallade och the kommo monge, Men the kommo icke alle medh itt gott hierta och enne stadhigha troo, och ther fore lychtades thet ther medh, at monge worde kallade men få wore the som til then ewigha saligheten vthkorade wore, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio, Nw wilie wij besee then lärdom här geffues,

Och haffue wij här tw merkeligh ting til at besinna, thet är, bådhe gudz stora strengheet emoot them som hans ordh och godha tilbodh forachta, och hans obegripeligha nådh och barmhertigheet offuer them som hans ordh lydighe äre, Til thet första stycket är then iudeske almoghen oss exempel noogh, For ty man seer oppenbarligha huru gudh them plåghat haffuer, At epter gudh hade så

monga welgerningar bewijst them, och läät så offta kalla them til sina helga nådh, och the wore honom ogönstighe och icke wille fölia hans wilia epter,' Så haffuer han nw plåghat them ther före ath the haffua mist theras land och städher, och äre forskingrade offuer heela werldena, Och såsom the forachtade Christum Jesum och hans helga ordh, så äre the och nw aff allom forachtade, och thetta är en lekameligh plågha Men j andeligha motto äre the så plåghade, at om än the wille så kunde the doch ingen ting rätt besinna eller foretagha thet them kan nyttigt wara til theras saligheet, och ther före ståår them ey annat före än ewigh fordömelse, The haffua gudz ordh som Moses och propheterne scriffuit haffua, och äre doch så forblindade at the them intet forstå kunne, Thetta är gudz strengheet och rätwijse dom offuer them som hans nådh och godha tilbodh forachta, Så see wij och gudz nådh och barmhertigheet och obegripeligha godheet här medh j Euangelio, ath gudh icke wille for then skuld vthslå sina nådh och godha tilbodh ath iudarne thet forachtade, vtan sende thet thå vth til fremande folk, och läät biwdha heedningane til thetta kosteligha brölloppet, Jbland hwilka wij här j Swerighe och en deel äre, Then nådh haffuer gudh giordt medh oss, at han och later genom sin helga ordh biwdha oss, och är nw redheboghen til at giffua oss thet han iudomen som hans eeghit folk war achtad hade, Ther ligger oss nw machten vppå at wij better giffue acht vppå gudz godha tilbodh än iudarne giorde, For ty hwar wij forachte then nådh oss ståår til bodz, skole wij intet twifla at gudz strenge dom wil komma offuer oss, såsom han offuer iudanar kommen är, Så skole wij och grant see til at wij haffue rätta bröllops clädhen vppå när wij gå in j thetta kosteligha bröllops husset, Wij moste haffua ena rätsinnogha troo in til Jesum Christum, så at han är genom troona worden wor clädebonadh, när wij medh tronne haffue clädt oss j honom, så kunne wij blijffua bestondandes när konungen, thet är, gudh begynnar ranssaka hwad gester han haffuer j sitt bröllops hws, Men hwar wij icke haffue thenne clädebonadh vppå som är Christus Jesus j thet wij äre medh honom itt wordne,

thå haffue wij icke bröllops clädher vppå, Ther före skole wij bidhia gudh om ena stadhiga troo, genom hwilka wij så kunne foreena oss medh Christo ath wij blijffue itt medh honom, och hans clädebonadh warder wor clädebonadh, Thet giffue gudh. AMEN,

Förste och tiwghunde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Johannis iiij.

J Then tijdhen, War en höuidzman hwes son war siwk j Capernaum, när han hörde at Jesus war kommen aff Judeelandet til Galileam, gick han til honom och badh at han skulle komma nidh oc göra hans son helbregdan, ty han lågh för dödhen, Thå sadhe Jesus til honom, Vtan j seen teekn och widhunder troon j icke, Sade höffuidzmannen til honom, Herre kom nidh förra än min son döör, Sadhe Jesus til honom, Gack, thin son leffuer, Thå troodde mannen ordhen som Jesus sadhe til honom, och gick, Och j thet han gick nidh mötte honom hans tienare och bebodhade honom seyandes, Thin son leffuer, Thå besporde han medh them hwadh stund thet wart wordhet bettre medh honom, Och the sadhe honom, J gåår på siwnde timan offuergaff skelffuan honom, Thå forstodh fadhren at thet war then timen j hwilken Jesus hade sagdt til honom, thin son leffuer, och han troodde och alt hans hwss,

THetta helgha Euangelium (kere wener) är epter historien clart nogh j sich sielfft, Huru en höffuitzman eller capitener (som nogh til betroendes är, en aff koning Herodis embetesmen) kom til Jesum och begierade aff honom at han skulle komma nidh til Capernaum och bota hans son som thå lågh for dödhen, Men han haffuer

icke warit så fast j sijn troo som han skulle, och therfore straffade Jesus honom och sade, Vtan j seen teken och wijdhunder troon j intit, aff huilkit swar nogh är til merkiades ath thenne höffuitzmannen haffuer warit en iude, ty Jesus pläghade straffa iudarne ther fore at the icke wille settia troo til honom medh mindre the sågho teekn aff honom, Thå sade höffuitzmanen ytterligare, Herre kom nidh förra än min son döör, Aff huilken ordh nogh merkiande är, at han hade then tro om Jesum at han well skulle kunna bota hans son om han hade warit tilstedes när honom, och ty badh han honom komma snart medh sich, Men Jesus wille at han än skulle få then troo om honom at han och så well kunde bota fråuarandes som närwarandes och therfore gick han icke medh honom vtan sade til honom, Gack thin son liffuer, Thå trodde mannen Jesu ordh och gick sin wägh, och j wäghen mötte honom hans tienare och bodhade honom at hans son liffde, Thå sporde han them til på hwad stund thet war wordet bättre medh honom, och the sadhe, J gåår på siwnde timan offuergaff skelffuan honom, och så fornam han at thet war samme tijmen på hwilken Jesus hade så sagdt til honom, Thin son leffuer, Och aff thetta ierteekne begynnade han och alt hans hwssfolk medh honom settia troo til Jesum, Och thetta är nw enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij komma til then lärdom som oss warder her giffuin.

Och haffue wij (käre wener) här til at besinna wor herres Jesu Christi godheet och weluiliogheet, at han än lickauel giorde thenne höffuedzmandzens wilia fyllest, än thå han icke war så stark j troonne som han skulle, Ja han skickade sich så medh honom at hans troo wardt fulkommelighare thå han gick fråå honom, än hon war thå han kom til honom, Och see wij at thet haffuer warit for thenne mandzens betsta at Jesus icke gick medh honom til Capernaum som han begierade, For ty om Jesus hade folgdt honom och gioordt så hans son helbreghda, thå hade hans troo icke så mykit forbettras ther aff som hon giorde, Han troodde wel til förenne at Jesus hade then macht at han kunde bota hans son närwarandes, hade han nw

folgdt honom och giordt så hans son helbregda närwarandes, thå hade hans troo blijffuit widh thet pas hon war til förenne, Men nw epter thet Jesus icke gick medh honom vtan giorde hans son helbregda fråwarandes, ther aff forbettrades thenne höffuidzmandzens troo så mykit, at han begynte troo at Jesus hade then macht at han kunde göra ena siwka menniskio helbregda så wel fråwarandes medh itt ordh, som närwarandes ther han ladhe sina hender på henne, Och see wij at thet war honom nyttigt at Jesus icke hörde hans böön j thet stycket ther han badh honom gå medh sich, ty hans troo forbettradhes mykit ther aff, Ther wij haffue then lärdom aff, at gudh wor himmelske fadher läter oss än vnderstundom icke fåå thet wij begiere aff honom, ty han achtar läta oss fåå noghet meer än thet är som wij begiere aff honom, Som wij här see haffua tilgåt, Thet war doch itt ringa ting som thenne höffuidzmannenom sont eller nekat war, thet är, at Jesus icke wille gåå medh honom, men thet war fast bettre som han fick, ty hans troo wardt gansska mykit forbeterat ther aff, thet honom war nyttighare än Jesus hade gått hundrade twsende reesor medh honom vtan sådana forbettring j hans troo, Och ther före när wij see wor himmelske fadher icke giffua oss thet wij begiere, så skole wij intit twifla ther vppå at thet han achtar giffua oss är iw mykit bättre än thet wij begiere, och oss weghrat warder, Ty han weet bäter hwadh wij behöffue, än wij sielffue wete eller besinna kunne,

Så see wij och her j Euangelio, at när Jesus hade giordt thetta ierteekne, at han hade giffuit höffuitzmandzens son sina helso igen, thå trodde han och hans hwssfolk på Jesum, Så at the alle begynte halla honom for en gudz man och settia troo til gudz ordh som han förde, så at gudhi skeedde ther ära och prijs aff och the begynte falla in til honom, aff hwilkit stycke wij haffue en merkelig lärdom, ther aff wij lära moghe hwilken ierteekne som äre aff gudhi eller icke, For ty man haffuer twegge handa ierteekne, Somblige skee aff dieffuulen ther han wil dragha menniskiona frå gudhi och til sich, och somblighen skee aff gudhi, ther han wil dragha och locka

menniskiona ifrå dieffuulen och til sich medh, Och haffuer man nogh ther aff j scrifftenne, at bådhe gudh och dieffuulen plägha göra ierteekn, som nw wille wara förlongt at om tala, Men thet wele wij besee huru wij skole lära kenna the ierteekne som skee aff gudhi, och hwilke som skee aff dieffuulen, Gudz ierteekne haffua altijdh sådan art medh sich som wij her see medh thetta ierteekn som Jesus her giorde, at när ierteeknet är giordt, thå fölgier thet ther aff, ath folkit faller in til gudh och begynner settia troo til honom och hans helga ordh, Så skeedde j thetta ierteekne, Ja, så haffuer och warit medh all the ierteken som Christus sielff, teslikis och alle the som honom haffua tillydt, haffua giordt, at folkit haffuer for sådana iertekne skul, begynnat settia tro til gudz ordh, Och for then skuld aleenast haffuer gudh giordt ierteekn genom theres hender som hans ordh predicat haffua, at folkit skulle teste bätter settia troo til hans ordh som the predicade, Så skal man nw kenna gudz iertekne på thenna fruchten, at the iw sådan art haffua medh sich, at the dragha menniskiona aleenast in til gudh och hans helga ordh, For ty gudh haffuer ey annat vpsåat medh sijn ierteekne än til at dragha menniskiona til sich och sijn ordh ther medh, Hwar wij nw fornimme itt ierteekne skeedt wara, ther hans helga ordh haffua fåt forkoffring aff, så skole wij intit twifla, at thet haffuer wist warit aff gudhi, Men dieffuulen som altijd är emoot gudz sinne, then ther och j all sijn anslagh står epter menniskiones skadha och förderff, han haffuer itt annat sätt medh sijn ierteekne, For ty han gör teekn och widhunder, på thet han kan dragha menniskiona frå gudh och hans helge ordh, och til then lärdom som the falske lärare föra, som, han menniskione til skadha och ewigh fordömelse vp-

ij Tessa. ij wächt haffuer, Och om sådana falska lärare segher S. Paulus at theras tilkommelse skeer epter dieffwulsens werk, medh alla lögnachtigha kraffter, och teekn och vnder, För ty såsom gudh haffuer tijdt och offta giordt ierteekne på thet hans sendebodh skulle teste better hörde warda, Så gör och dieffwulen sammeledhes ierteekne for sin sendebodh skul, at the skola och betroodde warda, Och gåår

han offta så vnderligha til werka medh sijn ierteekn, at the synas haffua sådana härligheet medh sich at the äre fåå som kunna tagha sich ther wara före at the icke warda bedraghne, The synas wel j förstonne wilia dragha menniskiona til gudhz äro, men ändalychten hon är twärt emoot gudh, så ath folkit warder forleedt til at settia troo och tröst til noghot creatur j the andeligha saker som sielene pågeller, och begynnar giffwa creaturena then äro som gudh bör aleena haffua, och thet är emoot gudh, och hans helga ordh til forachtilse, och ther faar dieffwulen epter medh sin ierteekne ath menniskian på sådana obestond komma skal, The ierteekne gudh gör dragha oss ther til at wij allena skole settia troo och lijt til honom, och til ingen creatur j himmelen eller på iordenne, Men dieffuulsens ierteekn dragha ther til at wij icke aleena skole forlata oss på gudh, vtan och på creaturen, och giffua them meera macht än aff them formodhandes är, Och ther medh warda gudz ordh forachtat som seya at wij aléena skole forlåta oss på honom, Och ther fore skal man nw intit twifla at thet ierteekne är aff dieffwulen ther gudz ordz forachtilse affkommer, ee vnder hwars nampn, och ee j hwad rwm thet skeer, Men gudh giffue oss sin helga anda at ståå dieffwulsens argha list emoot. Amen,

Annan och tiwghunde Söndagen epter Trinitatis

Euangelium Matt. xviij.

J Then tijden, Sade Jesus til sina leriungar, Himmelrikit är lijknat widh en koning som wille halla regenskap medh sina tienare, Och när han begynte rekna, kom en fram for honom som honom war skyldigh tiyo twsend pund, och effter han hade icke thet han kunde betala medh, bödh herren at han skulle selias och hans hustru och barn och alt thet han åtte, och betalas medh, Thå föll then tienaren nidh och badh honom och sade,

Herre haff tolamood medh migh, Jach wil alt betala tich, Thå ynckade herren sich offwer then tienaren, och lät honom löss, och gaff honom til thet han war skyldigher, Thå gick then tienaren vth och fan en aff sina medtienare som honom war skyldigher hundrade peningar, och han togh fatt vppå honom, och fick honom j halssen, och drogh honom och sade, Betala thet tu est skyldigher, Thå föll hans medhtienare nidh, och badh honom seyandes, Haff tolamood medh mich, iach wil alt betala tich, men han wille icke, vtan gick bortt och kastade honom j fengilse så lenghe han betalade thet han war skyldig, Thå nw andre hans medhtienare sågho thet som skeedde, tycte them thet gansska illa wara, och komme och kungiorde sinom herra alt thet skeedt war, Thå kallade hans herre honom for sich och sade til honom, Tu skalkactige tienare, alt thet tu skyldigh wast gaff iach tich til, ty at tu badh mich, skulle tu och icke haffua förbarmad tich offwer thin medhtienare, som iach förbarmade mich offwer tich? Och wart hans herre wreed, och antwardade honom bödlener j hender, til tess thet war alt betalad som han honom skyldigher war, Så skal och min himmelske fader göra idher om j förlaten icke aff idhor hierta, hwar och en sinom broder thet the bryta.

NOghor ordh tilförenne (käre wener) scriffuar S. Mattheus huru Petrus steegh fram til Jesum och sadhe til honom, Herre huru offta skal min brodher synda emoot mich, och iach skal forlata honom thet? är siw resor nogh? Thå sade Jesus til honom, Jach segher tich icke til siw resor vtan til siwtiyo sinnom siw reesor, Som han wille seya, Så offta som thin broder bryter tich emoot thå skal tu förlata honom, Och så sadhe nw Jesus ytterlighare, For then skul är himmelriket lijknat widh en konung, som wille holla regenskap

medh sina tienare, och när han begynte rekna war en honom skyldigh tiyo twsend pund, Men epter han intit hade ther han sådana summo medh betala kunde, befalte herren at han skulle selias medh hustru och barn och alt thet han åtte, och betalas medh, Thå föl tienaren nidh för konungen och sadhe, Herre haff tolamoodh medh mich, iach wil alt betala tich, Thå ynkadhe herren sich offuer honom, och gaff honom lööss, och gaff honom til alt thet han war honom skyldigher, Thå gick then tienaren vth och fan en aff sina medhtienare som honom war skyldigher hundrade peningar, Han toogh fatt på honom, fick honom j halssen och sadhe, Bettala thet tu est skyldigher, Thå föl och hans medhtienare nidh för honom badh honom och sade, Haff tolamoodh medh mich, iach wil alt betala tich, Men han wille icke omdragha medh honom vtan gick bortt och kastadhe honom j hächtilse så lenge han betaladhe thet han war skyldogh, Thå nw hans medhtienare sågho hwad som skeedt war, tykte the thet illa wara, och kommo och kundgiorde thet sinom herra, Thå kallade konungen honom for sich, och sadhe, Tu skalkachtighe tienare, Alt thet tu skyldigh war gaff iach tich til, ty at tu badh mich, Skulle tu och icke haffua forbarmat tich offuer thin medhtienare såsom iach forbarmadhe mich offwer tich? Och han wardt wreedh, och antwardadhe honom bödelener j hender, til tess alt wardt betalat som han honom skyldogh war, Och när nw Jesus thenna lijknelsen sagdt hade, gaff han sielff vth meningena hwad hans vpsååt war här medh och sadhe, Så skal och min himmelske fadher göra idher om j förlåten icke aff idhert hierta hwar och en sinom brodher thet the bryta, Som han wille seya, Som j hörden ath thenne konungen giorde emoot sinom tienare som ingen barmhertigheet hadhe offuer sin medhtienare, så skal gudh min himmelske fadher icke heller forlata idher thet j ären honom skyldoge, om j icke forlaten idhar nästa thet han är idher skyldigher, For ty om j icke göre barmhertigheet, så skal idher icke heller widherfaras barmhertigheet, Och thetta är nw meningen j Euangelio, Nw wilie wij (käre wener) besee then lärdom som här giffuin warder.

Och see wij här först gudz stora obegripeligha nådh och barmhertigheet, huru snar han är til at forlata them theras brot som falla til fögho och bidhia honom om syndernes forlatilse, For ty som wij här hörde, at strax then tienaren som tiyo twsende pund skyldigher war och ingen macht hade til bettala, han föll nidh oc beeddes dagh så lenge han kunde haffua kommet sich better före, och så wille han haffua bettalat honom, så ynkade han sich offwer honom och gaff honom til alt thet han honom skyllogher war, Ja han gaff honom heela summona til, och han badh alleenast om dagh så lenge han kunde fåå macht til at bettala, Herren gaff meera til än tienaren beeddes, ther wij och merkia kunne huru redheboghen gudh är til at forlata synderna, Och såsom han är sielffuer godhuiliogher och snar til at göra barmhertigheet medh oss, så wil han och ath wij som skole wara hans barn, skole tagha exempell och epterdöme aff honom, och wara snare til at förlata them theras brott som bryta oss emoot, for ty gudh wor himmelske fadher wil iw thet at wij skole älskas inbördes, Nw äre wij och alle skröpeligha menniskior, så ath then ene nepligha kan liffua och omgåss medh then andra, medh mindre han iw vnderstundom förtörnar honom medh ordh eller gerningar, Och ther fore wil nw gudh at wij skole wara snare til at forlata honom sijn brot som oss bryter emoot, på thet ath kerleken iw må bliffua stondandes j bland oss, Ja han wil ath wij skole förlatat aff hiertat thet som wor neste bryter oss emoot, Ty thet hender wel at then som förtörnadher warder och orätt warder giordt, at han segher sich giffua honom all mistycke til som brutit haffuer, men ther blijffuer en agg liggiendes quar j hiertat, så at han haffuer honom icke så käär sedhan han fortörnat hade som förra, Och ey heller betroor honom sidhan om så mykit gott som han betroodde honom til forenne, Och så är ey heller misgerningen rätsligha forlåten, och ther fore kan ey kärleken blijffua ther bestondandes, och ty wil gudh at wij skole aff hiertat forlåta them theras brot som oss fortörna, och haffwa en inbördes kerleek såsom gudz barn bör älska hwar annan, For ty en skrymtare kerleek och ögna wenskap kan

han icke lidha, Han är sanferdigh j sich sielff, och wil at wij skole wara sanferdighe j wor wenskap, När han forlater oss thet wij haffue brutit honom emoot, thå förlater han thet aff alt hierta, och tenker ther aldrigh mera vppå lijka som thet hade aldrigh warit giordt, och haffuer oss så käär sedhan som för, Så wil han och at wij skole forlata wor nästa thet han haffuer brutit oss emoot, Ja wij måå thet gladeligha göra, for ty thet är en ringa sack som wor näste kan wara oss skyldogh emoot then stoora summo som wij äre gudhi skyldighe, Ja thet wij äre skyldighe thet kunne wij aldrigh bettala, skulle wij än sielffue warda solde medh hustru och barn och alt thet wij åghe, thet är thå en ringa ting emoot then stora summo, Wij äre brotzlighe j all gudz helga bodhordh, wij haffue icke hollet thet minsta än sidher thet största, och ther före när wij skole göra gudhi rekinskap huru wij haffue hallet hans bodh, thå finnes wij brotz lighe j alt thet han budhit och befalet haffuer, Och alt likauel höre wij at han så godhwiliogh och ynkosam är offuer oss, at han förlåter oss aff sin eghen godha wilia alt thet wij äre skyldighe, Giffuer nw gudh oss til woro skuld som så mykin är, Hwij skulle och wij icke wara ynkosamme offuer wor nästa och förlata honom hans brot, thet doch en ringa ting är? Ja thet äre twå dråpeliga saker som oss skola dragha ther til at wij skole wara ynkosamme offuer wor nästa, och förlata honom thet han är oss skyldigher, Then första saken är then at wij här höre at gudh wil thet så haffua aff oss, och at han icke wil forlata oss woro skuld medh mindre wij och forlate wor nästa hans brot, Then andra saken är then, at wor neste som oss fortörnat haffuer medh ordh eller gerningar, han gör sich sielffuom större skadha j samma gerning än han gör oss, for ty j thet han gör oss noghen orätt, thå gör han emoot gudz bodh och förwerffuar så ther medh ewinnerlig fordömelse, Nw är thet en ringa skadhe han oss haffuer giordt emoot then skadha han haffuer sich sielffuom giordt, När wij nw see at han haffuer giordt sich sielffuom så dråpeligh skadha, måå wij wel ynka oss offuer honom, och tyckia thet illa wara at han haffuer så forseet sich emoot sin gudh och skapare,

och om wij rätzligha offueruäghe then skadha och forderff som han sielffuer vthi kommen är, warde wij snart benäghne til at giffua thet aff hiertat som han haffuer giordt oss emoot, Så skole wij nw haffua inbördes kerleek och förlåta gerna hwar annan sin brott, epter som wij här hörde at gudh är redheboghen til at forlata oss thet wij haffwe giordt honom emoot, Och är thet oss allom grannelliga merkiandes, at om wij icke wilie giffua worom nästa til thet han haffwer brutit oss emoot, Så wil icke heller wor himmelske fadher forlata oss thet wij haffue brutit honom emoot, vtan warder görandes medh oss, såsom wij hörde at konungen giorde medh then skalkachtighe tienaren som icke wille göra barmhertigheet medh sinom medhtienare, Han läter kasta oss j then ewigha hächtilsen ther wij icke komme vth förra än alt bettalat är, thet är, aldrigh, epter wij aldrigh kunne bettala, Ther före ligger oss ther macht vppå ath wij gerna förlate wor nesta thet han emoot oss brutit haffuer, så forlater och gudh oss woro skuld, Honom wari prijss j ewigheet. AMEN,

Tridhie och tiwghunde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Mat. xxij.

J Then tijdhen, Thå gingo the phariseer bort och ladhe rådh huru the motte beslå Jesum medh ordhen, och sende sina läriungar til honom medh the Herodianer och sadhe, Mester wij wetom at tu est sanferdigh, och j sanningene lärer tu gudz wägh, och tu skonar ingen ty tu seer icke epter menniskios ansichte, Så segh oss huru tich synes, är thet rätt ath man giffwer keysarenom skat eller ey? När Jesus merkte theres skalkheet sadhe han, Hwij fresten j mich skrymtare? Läter mich see myntet på skatpeningen, och the finge honom peningen, Och Jesus sadhe til them, Hwars offuerscrifft och belete är thetta? Sadhe

the, Keyserens, Thå sadhe han them, Så giffuer keyserenom thet som keyserenom tilhörer, och gudhi thet gudhi tilhörer.

Euangelisterne (kere wener) giffua oss offta fore huru the yppeste j iuda almogan altijd ginge epter wor herres Jesu Christi skadha och förderff, och winlade sich iw ther om at the motte få noghet medh honom som straff war werdt, än thå at the aldrig intit kunde finna medh honom annat än thet som rätt och redeligit war, Så lade the doch altijd wilian widh, som wij nw her hörde j Euangelio, at the phariseer och (vtan tuiffuel) the öffuerste presterne medh, ginge bort och ladhe rådh tilhopa, huru the skulle kunna beslå honom j oordhen så at han skulle j noghro motto förtala sich, Och war theres vpsåat så at the wille höra hans ordh och meening om then skatt som keyseren hade lagdt på iudalandet ther hwar man skulle giffua honom en wis skatpening, For ty iudarne mäste parten hade well then meening, at epter thet the skulle wara gudz eeghen almoge, therfore war thet ey tilbörligit at the skulle giffua en heednisk keysere skatt, Men Herodes och andre ther j landet som keyserens eegne men wore the wille epter theres herres befalning haffua skatten vth, och therfore epter ther sådan twist war om skatningen, meente nw the phariseer och the som medh them j rådhet wore, at när Jesus skulle seya sitt sinne ther om, om the skulle giffua skatt eller ey, thå skulle han iw haffua förtörnad en parten, och hafft så honom på halssen, Ty om han hade sagt at the skulle giffua skatt, thå skulle folkit som mykit hölt aff honom, fallit honom ifrå, ty the wille icke giffua skat, epter thet the hölle sich förgodha ther til at the skulle giffua en heednisk keysare skat, Men om han hade sagt at the icke skulle giffua skat, så wille the haffua beclaghat honom for en vprorisk man, then folkit vpueckia wille emoot keyseren, så skulle han well haffua wordet taghen widh halssen, och therfore sende nw the phariseer sina läriungar medh the Herodianer som konung Herodis tillydde, och läto spöria honom til och medh list och smeker

ordh seya til honom, Mester wij wetom at tu est sanferdigh, och j sanningene lärer tu gudz wägh och tu skonar ingen, ty tu seer icke epter ansichtet hwad en är högh eller lågh, och therfore segh oss nw titt sinne, om wij iudar skole wara plichtige til at giffua keyseren skat eller ey? Men när Jesus sågh theres skalcheet sade han, Huij freesten j mich j skrymtare? Läter mich see myntet på peningen som j plägho giffua vth j skatt, Och the fingo honom peningen, Thå sporde Jesus them til huars belete och offuerscrifft som stodh på peningen, The swarade at thet war keyserens belete och offuerscrifft, Thå sade han til them, Så giffuer keyseren thet honom tilhörer, och gudhi, thet gudhi tilhörer, Sòm han wille seya, All then tijd j haffue keyserens mynte gongandes her j landet, så bekenne j iw honom for idhar herra, och at j haffue thet honom tilhörer, Så giffuer nw honom sin skatt, ther äre j och plichtige til epter gudh haffuer satt honom idher for en herra, Medhan j icke wilie wara gudhi lydige och wara j frijheet, så må j nw wara vnder keyserens wåld, Och epter thet j seye idher wara gudz folck, så giffuer honom then lydhachtigheet som idher bör, Hörer hans ordh och görer ther epter, Men när thenne sendhebodhen hörde sådan swar aff Jesu, förundrade the sich ther offuer, och gingo frå honom, och thetta är nw meeningen (kere wener) j Euangelio, Nw wilie wij tilsee hwadh lärdom her giffuin warder.

Och epter thet at thetta Euangelium lydher ther vppå huad vnderdånane äre theres herskap plichtige, så wilie wij nw och noghet tala ther om, Och skal man först merkia, at om menniskian hade bliffuit stondandes j then retferdigheet och meenlöso som gudh henne skapade, thå hade oss intit werldzligit herskap giordz behooff, Ey hade man heller noghot hafft, men epter thet at menniskian föll j syndena och bleeff benäghen och tilböyelighen til alt thet som oondt är, war thet aff nödhenne at ther skulle noghre tilskickas som menniskiona medh straff och neffzt skulle halla til baka, at hwar man icke finge göra så mykit ondt som han wille, ty ther kunde thå inga menniskior boo j fridh medh hwar annan när hwar och en

finge göra thet honom löste, och så haffuer synden och menniskiones ondska warit orsaken ther til hwij man jw moste haffua härskap och offuerheet som fridh och rolegheet j thet vthwertes regementit skaffa skall, och ther före är härskapet for thet menighe betzsta skul vptaghit, Ja, thet är och så gudz skickilse, at the skola wara til som skola straffa the onda som offuerwold göra wilia, och halla the godha widh macht j fridh och roligheet, Och epter thet at härskapet eller offwerheeten är aff gudz skickilse for thet menighe betzsta insat, ther före bör hwar man wara henne vnderdånigh, och ty segher S. Paulus, Hwar och en siel, thet är, hwar och en menniskia ware vnderdånigh them som wellet och offuerheetena haffwa, ty at ingen welligheet är annars än aff gudhi, the welligheeter som äre, the äre skickade aff gudhi, Ther före hoo sich vpsetter emoot offuerheeten, han vpsetter sich emoot gudz skickilse, Men the som sich vpsettia the skola fåå fordömelse, Ty the welligheetena haffua, äre icke them til reddhoga som wel göra vtan them som illa göra, wil tu icke fruchta welligheeten så gör thet gott är, och så fåår tw prijs aff honom, ty han är gudz tieniste man tich til godho, Men gör tu thet som ondt är så måå tu rädhas, ty han bär icke swerdhet forgeffues, vtan han är gudz tienste man, en hempnare honom til straff som illa gör, For then skul moste man wara vnderdånigh, ey aleenest for straffet skul, vtan och for samwetet skul, Ther fore mosten j giffua skat ty the äre gudz tienare som sådana sköta skole, Så giffuer nw hwariom och enom thet j plichtighe ären, Them skatt som skatten bör, them tol som tollen bör etc, Aff tesse S. Pauli ordh haffue wij noogh til at merkia, aff hweem och for hwad saker skul härskapet är insatt, och hwad wij offuerheetenne plichtighe äre, Och segher han at welligheeten, thet är, herskapet eller offwerheeten, är aff gudhi insatt til at straffa them som illa göra, och halla them j äro som wel göra, thet är härskapens retta embete ther thet tilskickat är, Och hwilken som sich setter vp emoot härskapet, han setter sich emoot gudz skickelse, och haffuer så honom til fienda, ty kan honom icke gåå wel j hand, och ther aff haffue wij här j landet

Ro. xiij

exempel nogh, Ja han foruerffuer sich och ewigh fordömelse ther offuer, Och ther fore segher Paulus, at wij moste wara härskapena vnderdånighe ey' aleenast for thet lekammeligha straff skul som them pläghar på komma som sich settia vp emoot theres retta herra, vtan och for samwetet skul, For ty wij befleckie wort samwet och haffue synd ther aff at wij icke äre woro formen lydhige och hörige, och foruerffue så medh samma synd ewigh fordömelse, Och epter thet härskapet är insat for thet menighe betzsta skul, ty moste thet haffua machtena medh sich så framt ther skal gåå reddoge aff, och ther före moste man göra them skat som offuerheetena haffua them til vppehelle, Och såsom wij nw hördt haffue at oss bör wara härskapena vnderdånige, Så skal och härskapet thet besinna at thet är aff gudhi skickat til thet menighe betsta, och ther före skole the som offuerheetena haffua icke ramma theras eghit betsta, vtan thet menighe betsta, The äre skickade til at affueria offuerwold, och icke til at göra offuerwold, Och skola the tenckia ther vppå ath gudh och icke the sielffue haffuer sat them til thet embete the haffwa, och giffuit them befalning offuer sitt folk thet han så högt haffuer achtat, at han haffuer latit sin son gå j dödhen therfore, Så är thet hans folk, Ja hans vthkoradhe wener en part, och icke theres eeghne köpte träler, och ther före skola the see til huru the regera hans almogha, Gudh haffuer icke skickat herrar och forstar medh theras embetes men ther til, at the skola forderffwa hans folk och almogha, offuer lagh och rätt som (gudh betred) alt for mykit skeer j werldenne, vtan på thet at the skola beskydda och beskerma them och halla them j fridh och roligheet, Och skola the intit twifla ther vppå at the skole göra gudhi en swår reghenskap huru the hans folk regerat haffua, Men hwar thet än så hende at offuerheeten begynte til at misbruka sitt embete vnderdånane til skadha och forderff, så skole the doch lijdha och omgella och bidhia gudh som haffuer konungens hierta j sine hand, at han wille läggia ther boot vppå, Jcke skole vnderdånane sielffue häffua sich vp emoot offuerheetenne, vtan tenckia vppå ath gudh haffuer sådana herra giffuit

them, ee huad han mera är onder eller godher, Och thet see wij här j Euangelio at Christus badh at iudana än thå the wore gudz almoghe så skulle the doch giffua keysarenom skatt som en heedninge war, Och ther före skole vnderdånane wara theras herrar och theres ämbetes men lydhoge och hörighe ee hwad the påbiwdha, som man wel göra kan vtan gudz fortörnelse, Men biwdha the noghot vppå sem är emoot gudh, thet skole wij icke göra epter theras befalning, och om the wilia trugha och twinga oss til at göra noghot som är emoot gudz bodh, thå skole wij heller läta lijff och godz til, än at wij skulle göra emoot gudz bodh, Men doch skole wij icke settia oss emoot them, vtan lijdha och vmgella, intet twiflandes at gudh som seer woro nödh och twång han warder oss thet wel widherleggiandes, Honom ware prijs och ära j ewigheet. AMEN.

Fierde och tiwghunde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Matthei ix

J Then tijdhen, Thå Jesus taladhe til folket, sy, thå kom en offuerste och badh honom och sadhe, Herre min dotter är nw strax bliffuen dödh, men kom och läg thina hand på henne så bliffwer hon leffuandes, Jesus stodh vp och folgde honom, och hans läriungar, Och sy en qwinna som hade lidhit blodgong j tolff åår, gick back epter honom och kom widh hans clädhefål, ty hon sadhe widh sich sielff, Motte iach allenest komma widh hans clädhe, thå bliffue iach helbregda, Thå wende Jesus sich om, och som han sågh henne sade han, War widh godha tröst dotter, thin troo haffuer giordt tich helbregdha, och qwinnan wort helbreghda j samma stund, Och när Jesus kom j offuerstens hwss, och sågh piparena och folkit sorlandes, sadhe han til them, Gåår idhra ferde, pighan är icke dödh, men hon soffuer,

och the giorde spee aff honom, När folkit war vthdriffuit, gick han in och togh på hennes hand, och pighan stodh vp, Och thetta rychtet gick offuer heela landet,

THetta helga Euangelium (kere wener) som wij nw hörde är clart nogh j sich sielfft, så at ey behöffues göra här longa vthlägning vppå, Doch wilie wij korteligha löpa thet offuer, Och hörde wij här huru en offuerste kom til Jesum, Marcus och Lucas seya at han war en offuerste for synagogen och heet Jairus, Thenne samme badh Jesum at han skulle komma och läggia sina hand på hans dotter som thå strax war dödh bliffuin, at hon motte bliffua liffwandes igen, Jesus medh sina läriungar stodh op och folgde honom, Men wid han war på wäghen kom en qwinna back epter honom som hade hafft blodhgong j tolff åår, Och som Marcus och Lucas seya, hon hade kostat alt thet hon otte på läkiare, och thet wardt doch intit bettre medh henne, Hon gick fram och toog på Jesu clädhefål, ty hon sadhe widh sich sielffua, Motte iach aleenest komma widh hans clädhe, thå worde thet bettre medh mich, och strax hon hadhe taghit på Jesu clädhefåll, thå kende hon grant på sin krop at hennes blodhgong wart stillat, Thå wende Jesus sich om, och som the andre Euangelisterne seya, sporde han til hoo som hade kommet widh honom, Thå sade apostlane at ingen annan än folkit trengde honom, Thå sade han här haffuer iw nogher kommet widh mich, ty iach kende at kraften gick vthaff mich, Thå nw quinnan som botat war sågh at thet icke kunde wara lönlighit, kom hon fruchtande och beffuande fram och föll för Jesu fötter, och bekende alla sanningena hwij hon hade taghit på honom, och huru thet war wordet bettre medh henne, Och Jesus sadhe til henne, War widh godh tröst dotter, Thin troo haffuer giordt tich helbregda, och qwinnan wardt och helbregda j samma stund, Men thet at Jesus så grant sporde ther epter hoo som hade taghit på honom, giorde han (vtan tuiffuell) j then acht, at folkit som ther när war skulle see hwilken en starck troo then quinnan hadhe til honom, Och när nw

Jesus kom j offuerstens hwss, och sågh piparena och folkit sorlandes epter som thå plägsid war, ath man pläghade haffua pipare ther som noghor war dödh, Thå sade han til them, Gåår idher wägh, Som han wille seya, J haffue medh idhro pipor intit här bestella, ty pighan är icke dödh, men hon soffwer, och ther före görs ey behooff at pipa här, Men the gioorde spee aff honom wel wetandes at pighan war dödh, Och han dreeff vth alt folkit forutan Petrum Jacobum och Johannem, och pighones fadher och modher, som Lucas segher, och han gick tijt pighan lågh och togh på henne och badh at hon skulle ståå vp, och hon stodh strax vp, Och han badh giffua henne äta och forbödh at the skulle seya ther noghet aff, som Marcus segher, Men thet rychtet gick offuer heela landet, Och thetta är (käre wener) enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij och tilsee hwad lärdom här giffuin wärder,

Och haffue wij her j thetta Euangelio itt merkeligit exempel til ena stadigha troo in til Jesum Christum, som wij see på thenna quinnone, then en longligh siukdom hafft hade j tolff åår, och hade vtgiffuit j läkiarelön alt thet hon åtte och war doch intit teste bättre, Thenna quinnan war nw j stoor armodh kommen, bådhe wore hennes ägheđelar förspilte och ther til war helsan borto, Så at hon war j stoor nödh och tuång kommen, och hon hade nw ingen meera rådh, läkiedomar kunde icke hielpa, Ey hade hon heller mera giffua j läkiarelön, och therfore stodh henne ey annat fore, vtan at hennes siwkdom moste iw dragha henne til dödz, aleenest hade hon nw then tröst at hon fick höra thet godha rychtet som gick j landet om Christum Jesum, at han war en sådan läkiare som allom kunde bota, then ther och inga peningar pläghade tagha for sin läkiedom, När hon nw sådana hörde seyas om honom, fick hon ena sådana troo til honom at hon sade widh sich sielffua, Ah motte iach komma til thenne läkiaren, Wore thet ey meer, än at iach motte komma widh hans cläde, thå worde iach helbregda, Thetta haffuer wist warit een stoor troo til Jesum, ther hon förmodde sich hielp aleenest ther aff at hon finge tagha på hans clädhe, Och epter thet hon hade troona

godha, så skeedde och henne som hon troodde, at thå hon togh på Jesu cläde, thå wardt hon helbregda, icke så til förstondandes at then macht war j clädhen at hon kunde få ther sijn helso aff, Men hennes troo war så, at Jesus skulle haffua så stora crafft j sich, at om hon kunde få tagha på hans clädhe, thå skulle hans krafft så streckia sich til henne, at hon skule fåå sina helso igen, hwilkit och epter hennes troo så skeedde, Och såsom thenna quinnones troo war stoor, så wille och Christus at hon skulle warda openbar androm til exempel och effterdöme, Och therfore bestelte han thet så ath hon kom fram för alt folkit och bekende huru thet medh henne tilgåt war, Och ty skole wij nw tagha exempel aff thenna quinnonne. och halla oss hardt in til wor herra Jesum Christum och förlata oss på thet godha rykte wij höre om honom, intit tuiflandes, at såsom wij mykit gott höre talas om honom, Så gör han sitt godha rykte fyllest, ty skole wij och betroo honom om mykit gott, Ty han haffuer macht nogh til at giffua oss thet wij betroo honom om, som wij her see j Euangelio, at han ey aleenest hade then macht, at giffua then quinnonne sina helso j thet hon togh på honom, vtan han hade och macht til at vpresa thenne öffuerstens dotter aff dödha, och giffua henne liff igen som dödh war, Så at wij iw see honom haffua machtena til at göra alt thet wij begiere och betroo honom om, Och ther fore skole wij fulleligha förlata oss in på honom, ty han är then sanskyldige läkiaren som allom hielpa kan, så at the som när ingen annan kunna få hielp, the få hielp när the komma til honom, Han är then som wor skröpligha och syndafulla samwet läkia kan, them ingen annar kan läkia, Ja han är och then som kan giffua lijff jgen när wij dödhe äre, Och for then skul är han aff sin himmelska fadher vthsender, at han skal hielpa och styrkia fatigha älende menniskior, the ther nw ingen rådh och ingen hielp weta sich noghorstedes kunna offuerkomma, them skal nw han hielpa, them wil och han epter sin himmelske fadhers befalning gerna hielpa, om the wilia annars medh en stadigh troo falla til honom och begiera hans hielp, Så at ingen brist är på hans sidho, Han bådhe kan och gerna

wil hielpa, ther haffuer han och befalning vppå, Ty må wij och gladheligha falla in til honom, och tacka wor himmelske fadher som oss sådana läkiare sendt haffuer här nidh j werldena, Honom skee prijss och ära j ewigheet, AMEN,

Femte och tiwghunde Söndaghen epter Trinitatis

Euangelium Johannis vj.

Euangelium medh sine postille finnes jgen midhfasto Söndagh, Ther måå tu sökia,

På kyrkmesse dagh

Euangelium Luce j thet Nittonde.

J Then tijden, Gick Jesus in och foor genom Hierico, och sy ther war en man benempdt Zacheus, och war en offuerste for the publicaner, och war rijker, Han sökte effter at han skulle få see Jesum hoo han war, men han kom icke tess widh for folkit skuld, for ty han war liten til wäxt, Så lopp han fram fore och steegh vp vthi itt wildfikon trä, på thet han skulle få see honom, for ty han skulle then wäghen gå fram, Och när Jesus kom til then platzen, sågh han vp och fick see honom, och sade til honom, Zachee stigh snarligha nidh, för ty j dagh moste iach töffua j titt hws, Han steegh snarligha nidh, och vndfick honom gladeligha, Och när the thet sågho knorrade the alle seyandes, at han ingongen war til at gesta när en syndare, Men Zacheus stegh fram och sade til honom, Sy herre, Helfftena vthaff mine äghedelar giffuer iach the fatigha, och om iach haffuer nogen bedraghit, thet giffuer iach

fyradobbelt igen, Thå sade Jesus til honom, Jdagh är tesse hwse widherfarit saligheet, effter thet han är och Abrahams soñ, Ty menniskiones son är kommen til at vpsökia och frelssa thet som borttappad war.

PAå thenne daghen (kere wener) begå wij Kyrkio wijgning, huru thetta husset är wijgdt (epter som meningen warit haffuer) gudhi til äro, Så at thet skulle heeta och wara gudz hwss, thet man och nw läter blijffua widh sitt werd. Men ther skole wij doch weta, at thenna högtijdh är intit grundat j then helga scrifft, Wel är thet sant at iudarne hade j thet gambla testamentet itt tempel, hwilkit konung Solomon bygdt hade, ther the hölle ena årligha högtijd aff widh thet sätt som wij kalle kyrkmesse, Men thet tempel iudarne hade war medh sin högtijdh och skrudh ey annat än en figura til alla Christna menniskior, Ty at som Solomonis tempel kalladhes gudz tempel ther han sadhes boo vthi, Så är nw hwar och en Christen menniskia gudz tempel ther han wisseligha boor vthi medh sin helga anda, Och epter thet at gudh haffuer vthkorat oss sielffua for sitt tempel, ther han wil och boo vthi, så läter oss och tagha thet til tacka at han wil byggia och boo vthi wort hierta, och wara altijdh när oss, Och ther före warom ther medh til fridz at han är altijdh medh oss ee hwad wij äre soffuandes eller wakandes, och läter oss icke stå ther epter at wij wilie bygia honom hwss aff stockar och steenar ther han skal boo vthi, tijtt wij och komma skulle och ropa til honom när oss behöffdes hielp aff honom, For ty thet wille icke wara for wort betsta at han skulle boo så longt j fråå oss, epter thet wij icke altijd kunne komma til thenna steenkyrkiona när wij wilie ropa til honom, Och ther fore wilie wij sielffue wara hans kyrkia ther han skal boo vthi, så är han icke förlongt jfråå oss ee hwad oss påkomma kan, Ey wil han heller boo j the hwss som medh menniskios hender giordt äre som S. Staffan sade, Han är sielff en ande, så moste han och haffua andelig hwss ther han skal boo vthi, och thet är hwar och een Christen menniskios siel, Och thetta andeligha

Act. vij.

templet wardt beteeknat medh thet lekameligha tempel som Solomon bygdt hade, hwilkit och for mong hundradhe åår sedhan nidherbrutit wardt, och är nw intit aff nödhenne at man skal byggia hwss ther gudh skal boo vthi, For ty hemmel och iordh kunna icke begripa honom än sidher itt litet hwss, ey görs honom heller hwss behooff, Men oss görss hwss behooff ther wij kunne komma tilhopa och handla och trachtera gudz ordh och sacramente, och the almenneliga böner, ther wij kunne ståå frij for regn och slag, Så at thetta hwss eller kyrkia är bygd oss sielffuom och icke gudhi til godho, och ther skole wij och halla thet före, Och epter thet at thetta hwss eller annor sådana, äro ther til gioord at wij skole här komma til hopa och höra gudz ordh och wilia, så är thet och tilborligit at man later thet bliffua ther widh, och brukar thet här troligha som thet är giordt til, Och om man wil ändeliga kalla thetta gudz hwss, så må wij kalla thet gudz hwss ther aff at här trooligha handlas gudz ordh, Men hwar gudz ordh icke warda här troliga brukat, så kan man iw medh ingen skääl kalla thet gudz hwss, Och ther fore wilie wij och nw tagha oss gudz ordh före och besee hwad oss warder giffuit for lärdom j thet helga Euangelio som wij nw hörde, Och epter historien är Euangelium clart nogh j sich sielfft, så at icke giordes behooff leggia här mong ordh vppå, Doch wilie wij korteliga löpa texten offuer, Och hörde wij här at Jesus gick in j genom en stadh som heet Hierico, och thet skeedde thå han foor vp til Hierusalem til at lijda dödh och pino, Och när han så gick in j Hierico, thå war ther en offuerste offuer the publicaner eller tollanärer, hwilken som heet Zacheus, och han war en mechta rijk man, Han hade lost och begiäre til at see Jesum hwad han war for en, Men epter thet folket war mykit om kring Jesum kunde han icke få see honom, ty han war sielff en liten man til wext, Ja han war doch en stoor syndare, När han nw icke kunde få see Jesum for folkit skul, så lop han före och steegh vp vthi itt wildficona trä, på thet han skulle fåå see honom, Ty han skulle iw gåå ther fram om, När thå Jesus kom til thet rummet och fick see Zacheum sadhe han til

honom, Zachee stigh snarliga nidh, ty j dagh moste iach töffua j titt hwss, Och han steeg snarligha nidh och vndfick honom gladheliga j sitt hws, Och när the som ther medh wore sågho at han gick in j Zachei hwss, knorrade the alle ther emoot at han war ingongen til at gesta när en syndare, Men then tollenerne Zacheus steeg fram för Jesum och sade til honom, Herre, helfftena aff mina ägh odelar giffuer iach fatigha folke, och om iach haffuer noghrom bedraghet sit goodz ifrå, thet wil iach giffua fyradobbelt igen, Thå sade Jesus til honom, J dagh är tesso hwse saligheet widherfarin, epter thet han är och Abrahams son, Som han wille seya, Thenne mannenom Zacheo medh sitt hwssfolk, som här til dags haffuer warit en grooff syndare, är j dagh then nådh widherfarin, at han haffuer lärdt besinna hwad hans siels saligheet til hörer, och haffuer fått en rätt kundskap til thet ewigha lijffuet, Ja thet borde och så wara, at han skulle komma på en rätt wägh, ty han medh sitt hussfolk lydher vnder the welsignilse som Abraham aff gudhi fått hade, och än thå han haffuer här til dags warit j wilfarelse kommen ifråå Abrahams welsignelse, Så är doch iach menniskiones son for then skul kommen här til werldena, at iach skal vpsökia them som lydha til Abrahams welsignilse och äre borttappade, på thet iach skal komma them på en rätt wägh jgen, Och ther haffuer Zacheus medh sitt hussfolk warit en part aff, och for then skull är iach kommen j hans huss, Och thetta är nw (käre wener) enfolleliga meningen j Euangelio, Nw wilie wij och epter som gudh giffuer nådhena see til hwad wij här for en lärdom tagha kunne.

Och haffue wij j thetta Euangelio itt rätt exempel, huru thet pläghar tilgåå medh enne menniskio som warder wend jfrå syndenne til sin gudh och skapare jgen, Och vppå thet at wij teste better kunna besinna thetta ärende så wilie wij begynnat vp aff grunden, Och skole wij först merkia, at thå gudh wor himmelske fadher hade först skapad menniskiona, thå war hon godh och rätferdigh och hade ingen synd, och ther före skulle hon icke heller haffua dödt, ty hon hade icke brutit ther til at hon skulle döö, vtan hade bliffuit

liffuandes til ewigh tijd, och stoodh alt wel til medh menniskione, och hon war en herre offuer all creatur, och stodh j gudz ynnest och wenskap så at gudh wille henne gott och hade henne käär, Men ther åwundades dieffwulen widh som är wor hädzske fiende, och han kom woro första foreldra Adam och Euo ther til at the gingo til och brute gudz bodhordh, och ther aff fick thå menniskian gudz owenskap, och hon hade så forwerkat lijffuet och war skyldigh til dödhen, som wij och nw alle döö moste, ty wij haffue thet fortiänt, och ther vth aff at menniskian mera lydde dieffwulen epter än sin gudh och sin skapare, ther fore miste hon then godheet, fromheet och retferdigheet som hon war skapad medh, och wardt oond, arg, oretferdig och tilböyelig til alt thet som ondt är, och war for then skul werd ewig fordömelse, som hon och war plat kommen j dieffwulens wold, så at han regerade medh henne som honom tychtes och kom henne på alt obestond, som han iw altijd lägger sich win om hennes skadha och forderff, När nw menniskian war kommen j sådana iemmer och armood, at all ting woro kommen aff sitt retta lagh medh henne, och henne stodh ey annat fore än ewigh fordömelse, Thå tenkte gudh wor himmelske fadher, aff sinne grundlösa barmhertigheet oss oforskyllat, ther itt sätt och eena lempo til, huru han wille komma menniskiona vthaff thet obestond, skadha, och forderff hon vthi kommen war, och vppå sit rätta lagh jgen, Och sade henne tröstelig och godh tijdhende före, at han wille senda en man vth som skulle offuerwinna dieffwulen och komma henne j sitt retta wäsende jgen, Och stood thet så j mong twsende åår sedhan gudh sådana vthloffuat hade förra än han thet fult giorde, och fornyiade altijd samma lyffte, Så hade han och sagdt til en merkelig man j gambla testamentit som heet Abraham, at then skulle födhas aff hans sädh eller affödho som all folk welsigna skulle, Så lätt och thå gudh på thet sidzsta komma then mannen her til werldena som menniskiona frelssa skulle, Och thet war wor herre Jesus Christus, Han toogh sich thå före thet ärende och werff som han war vtsender epter, och begynte medh ordh och gerningar

nidherslå dieffwulens wesende och komma menniskiona på en rätt wägh jgen, och ther före gick han allestädz om kring j iudalandet och lärde folkit åt the skulle falla in til gudh theres skapare, ty han war nw kommen som them frelsa skulle, Och sende han sina läriungar kring om heela werldena som skulle thet seya allom menniskiom til, at the skulle falla in til theres gudh och skapare, for ty han hade nw taghit them til wenskap jgen och sendt vth sin enfödda son här nidh til werldena, som skulle vprätta thet som dieffuulen hade nidherslaghit, Genom sådana lärdom och predican wille nw Christus Jesus bedriffua thet werff som han war vtsender til, Och ther fore predicade han och lärde allestedes ther han war, och bewijste allom nådh och barmhertigheet som kommo til honom och begierade hielp aff honom, Han gaff them som wilde fore en rätt kennedom til theres sielers saligheet, Och vppå thet han wille dragha folket til sich, så giorde han monga merkeligha gerningar, Han giorde them alla helbregda som siwke wore, ee hwad siukdom the hade, och han läät ingen bedröffuat menniskio gå jfrå sich vtan hwgsualelse, Och så begynte itt gansska stoort rychte gå om honom, aff hans kraffftigha lärdom och dråpeligha gerningar, så at monge finge lust til at see honom och tala med honom, och så war thet medh thenne tollanären som wij här hörde j Euangelio, Han hörde först mykit gott talas om Jesum, och medh samma godha rychte kom then helge ande j hans hierta och vpuechte honom ther til at han fick lost och wilia til at see honom som han hade så mykit gott hördt omtalas, och ther före gick han tijt som han alleenast skulle få see honom, Men honom wedherfors meera än han sielff hade formoodat, Ty han fick ey aleenast see Jesum, vtan han fick honom och til gest, så at han bödh sich sielff til at wara hans gest, och behaghade thet Zacheo gansska wel, och toog Jesum gladeligha j sitt hwss, ty han troodde sich wisseliga haffua fått en godhan gest, Men när Jesus war kommen j hans hwss gaff han honom then nådh at han begynte besinna sich, huru han hade icke til förenne giordt sinom nästa thet honom boorde göra, och ther före gaff han thå fatigha folke halff

parten aff thet han åtte, och them han hade j sitt embete j noghon motto warit for nääer, them gaff han thet fyradobbelt jgen, Ena sådana omwendning giorde Christus Jesus medh thenne Zacheo när han war kommen j hans hwss, ath then som til forenne war så til sinnes at han wille medh rätt och orätt riffua och slijta til sich goodz och äghodelar, och wåndade ey hweem thet war antingen moot eller medh, Han war nw redeboghen til at giffua jfrå sich them som behöffde mesta parten aff thet han åtte, Och ther fore motte Jesus wel seya at hans huse war saligheet wedherfarin, Ja then saligheet hade ey Zacheus sielff, vtan Christus Jesus giordt, hwilken ther til kommen war ath han vpsökia och til rätta komma skulle thet som borttappad war,

Såsom wij nw see (kere wener j Christo) at thet haffuer tilgåt medh thenne syndige tolleneren, så moste thet och gå till medh huar och een syndogh menniskio som skal warda saligh och komma til en rät kundskap, For ty epter thet gudz godhe wilie och vpsåat haffuer så warit at han wille läta sin elskeligha, enborna son, tagha sich thet vppå at han skulle bedriffua meniskiones saligheet, sökia vp thet som borttappad war, och slå dieffuulsens wäsende nidher, Så läter han nw först sådana sina stora nådh och miskund predica och vtropa for menniskiomen och läter seya them huru mild barmhertigh och godhwiliogh Christus Jesus är, til at hielpa allom them som hans hielp begiera, huilkit hans gerningar och nogh bewisa, När nw menniskian får höra så mykit gott talas om Christum Jesum huru han altidh haffuer lätit sich finna welwiliogh til at hielpa fatigha älende menniskior och grooffua syndare, så begynnar hon (doch aff then helge andz nådhe som pläghar fölia sådana predican) draghas ther til at hon begynnar och betro honom om gott, ty epter hon hörer aff thet godha rychte som seyes om Christum Jesum, at han ingom haffuer nekad hielp, som hielp haffuer begierad, Tenckier hon thå widh sich, Jach är och een arm syndigh menniskia, och behöffuer wist så well hielp som nogher aff them som komme til honom, Och epter thet iach hörer at han allom haffuer warit wel-

uiliogh och ingom sagdt ney, Så hopes mich at han och skal hielpa mich j mijn nödh, tagha mina synder bort och komma mich j min himmelske fadhers ynnest och wenskap igen, then iach medh mina grooffua synder förtörnad haffuer, och så begynnar hon settia tro til Christum Jesum ther aff at hon hörer mykit gott talas och predicas om honom, När nw menniskian begynnar få troona til Jesum Christum, och förmodha sich alt gott aff honom, så är han och strax när henne, och begynnar medh sin helghe anda bedriffua thet werck och ärende som han war aff sin himmelska fadher vthsender til, Han begynnar vthdriffua thet dieffuulske wäsendet som är j hiertat, som är hoghmodh, ståltheet, girigheet, affwund, ilwilie, okyscheet och alt annat ondt, som aff dieffuulsens tilskyndilse är ther inkommet, Och han läter komma in j hiertat igen, ödmiukt, dandisheet, kerleek, goduilia, reenligheet oc alla andra godha dygder, och nidhertryckier så then gambla Adam, thet är, alt thet onda wäsendet som aff syndenne kommit är, och gör menniskiona nyia igen så at hon begynner komma på thet skick och wäsende som hon först war skapad vthi, Ty hon bliffuer godh, from och retferdigh såsom hon war när hon först war skapad, Så är nw thetta alt wor herres Jesu Christi werck, huilkit han alt bedriffuit haffuer j oss medh sin helga anda thå wij begynne settia troo til honom, Men trona få wij ther aff at wij höre got predicas om honom, Och när nw Christus kommer til oss och förnyier oss som nw sagdt är, så bliffue wij skickelige til at ingå j gudz rike och thet ewighe liffuet, och aldrig för, Och therfore ligger och macht ther vppå at wij kunne få Christum Jesum til wor gest j wort hierta som thenne Zacheus fick, för ty han är en sådan gest som haffuer salighetena medh sich, Men thenne gesten få wij icke medh mindre wij settie troo och lijt til honom, ty genom trona kommer han, Men trona få wij icke vtan aff gudz ordh och predikan, ther wij höre alt gott talas om Christum Jesum, Och ty är thet oss aff nödhenne at wij gerna höre gudz ordh, som begynnilsen äre til woro saligheet, Förachte wij gudz ordh, så förachte wij wor eghen saligheet, Men höre wij gerna gudz ordh, så

kommer then helge ande medh ordhet och giffuer oss troon, när wij haffue trona, så haffue wij Christum medh alt thet godha han haffuer och förmå, Haffue wij Christum så bliffue wij aff honom godhe och retferdige såsom han är, men äre wij godhe och retferdige, så läte wij strax påskijna medh kerleken och göre wor nesta til godho som Zacheus giorde, Her haffue wij hördt huru menniskian kommer til salighetena, Ja thet skeer alt aff gudz nådh och barmhertigheet, Hon war kommen vnder all skadha och förderff och j dieffuulsens hender, Men gudh vthsende sin son henne til hielp, och thet giorde han aff sin eghen godheet och barmhertigheet, menniskian hade sådana welgerning icke förskyllat, icke kunde hon heller förskylla henne, Så är thet aff gudz nådh at Christus är vthsender oss til hielp, Aff gudz nådh är och thet at han läter predica for oss, Aff hans nådh är thet at wij kunne settia troo til ordhen som predicat warda, aff hans nådh kommer Christus j wort hierta och förnyier oss, Och summa summarum, Alt thet godha oss widherfars thet är aff gudz nådh och barmhertigheet, Så at när wij bliffue salighe, kunne wij medh ingen skääl seya oss haffua thet förskyllat, vtan gudh aleene skal haffwa then äro, at han haffuer giordt oss saligha aff sijn eeghen nådh och miskund, ther oss bör höghliga tacka honom fore, Honom ware prijss och ära ee for vtan ända, Amen.

Enden på Postillen offuer the Euangelia som läses om Söndaghana offuer heela året, som kallas, De tempore.

Her epter fölier een postilla eller vthlägning offuer någhor Euangelia som läses på the nampnkunighesta högtidher om året,

Om Kyndermesso dagh

Euangelium Luce ij.

Leui. xij. J Then tijdhen, Sedhan theras rensselse daghar woro vpfylte epter Mosi lagh, hadhe the Jesum til Hierusalem på thet at the skulle bära honom fram for herEx. xxxiiij ran såsom scriffwit war j herrans lagh, Alt mankön först ypnandes modherlijffwet, skal kallas heligt herranom, och vppå thet the skulle offra såsom sagdt war j herrans lagh, itt par turtur doffuor eller itt par vnga duffuor, Och sy j Hierusalem war en man benemd Simeon, och then mannen war rettferdigh och gudhachtigh, forbidhandes epter Jsraels tröst, och then helge ande war medh honom, Och han hade fått swar aff then helga anda, at han icke skulle see dödhen vtan han hade til förenne seedt herrans Christ, Och han kom vthaff andans tilskyndelse j templet, Och thå foräldrana båro in barnet Jesum, at the skulle göra för honom som sedhwenia war j laghen, toogh han honom j sin fampn och loffuade gudh och sadhe, Herre nw later tu thin tiänare fara j fridh, epter som tu sagdt haffuer, For ty min öghon haffua seedt thina saligheet,

Hwilka tu tilreedt haffuer for alla folke, jtt liws til heedninganes vplysning, och titt folk Jsrael til prijss.

PAå thenne daghen (käre wener) warder begongen j then Christeligha forsamblingen en åminnelse ther aff huru wor herre Jesus Christus wardt fram burin j templet epter Mosi lagh, Och epter här warder rördt om tw stycke j laghen, såå wilie wij nw först tala ther noghot om, och sidhan komma til Euangelium, Thet första stycket aff laghen som här berördt är, är thet, At gudh hade påbudhit genom Mosen til then iudeske almoghan, at en qwinna som swenbarn födt hade, hon skulle wara oreen j fyretiyo daghar, Men hade hon födt pighobarn, så skulle hon wara oreen j åttatiyo daghar, Och när the daghar wore vthe, thå skulle hon komma fram for presten och haffua sitt offer medh sich, thet war itt års gammalt lamb och ena vnga duffuo eller turtur duffuo, Men om hon war fatigh, thå skulle hon offra twå turtur duffuer eller twå vnga duffuor, Och när nw qwinnan kom och bar fram sitt offer, thå sadhes hon göras reen genom the ceremonier som thå skeedde, och the daghar ther hon hadhe warit oreen vthi the kallades hennes rensselses daghar, Och ther fore segher nw här Euangelisten, at när thå Jesu och Maries rensselse daghar vthe woro epter Mosi lagh etc, Och epter thet gudh sådana lagh giffuit hade, är noogh til at merkiandes at menniskiones födhelse är syndaful och oreen for honom, thet han medh sådana renselse daghar och ceremonier gaff til kenna, Ja alla menniskior födhas wreedzens barn, Aleena är Christus Jesus och ingen annar födder vtan synd, och ther fore war hans födhelse reen, och hade for then skul ey gioordz behooff at hans modher och han skulle halla thenna lagh, Doch epter thet han wille frelssa menniskiona jfråå the maledielse som laghen hade medh sich, ther fore gaff han sich vnder tesse lagh som all annor, Thet andra stycket j laghen som här beröres är thet, At gudh hade j Mosi lagh budhit vppå, at alt thet mankön som förstfödt war aff modherlijffuet thet skulle höra gudhi til, ee hwad thet war mera

menniskia eller boskap, Medh hwilken lagh gudh gaff til kenna at alt thet som yppast och best är thet skulle tilegnas honom, Epter thenna laghen wardt nw Jesus framburin j templet och tileegnat gudhi, ty han war första barn, Och såsom han intit war plichtig vnder the andra laghen epter han hade en reen födhelse, så war han och aldra mest plichtig vnder thenna laghen, For ty ingen menniskia wardt noghon tijd funnen then gudhi war såå mykit åkommen som han, och ther före boorde honom iw aldra mest warda gudhi presenterat och tileegnat, och ther fore wardt han nw haffder til Hierusalem och framburin for herran epter laghsens innehallelse, Och på samma tijdh (som wij nw hörde j Euangelio) war en retferdig och gudhachtig man j Hierusalem som heet Simeon, hwilken ther medh stoor längtan forbidde epter then frelssare som Jsraels almogha trösta skulle, och then helge ande war medh honom, then honom och hade thet til kenna giffuit at han icke skulle döö hädhan aff werldenne förra än han hade seedt medh sin lekameligha öghon, herrans Christ, thet är, Then rätta Messiam och sanskylligha frelssaren wara kommen til werldena, Och thenne samme Simeon kom aff andans tilskyndelse j templet, Och thå Joseph och Maria båro barnet Jesum in, på thet the skulle göra för honom som sedhuenia war j laghen, Thå toogh Simeon barnet j sin fampn, loffwade gudh och sade, Herre nw later tu thin tiänare fara j fridh epter som tu sagdt haffuer, Som han wille seya, O herre, tu hade loffuat mich at iach icke skulle döö förra än iach hade lekameligha fått see then sanna frelssaren, hwilket tu mich nw hallet haffuer, och ther före är iach nw wel til fridz at döö och skilias widh thesse werldena, For ty min öghon haffua seedt thina saligheet, then sanna frelssaren, hwilken tu haffuer bereedt for alla folke, thet är, allom til hielp och tröst, hwilken saligheet, thenne Christus iach här haffuer nw fått see, skal wara heedhningomen for itt liwsz och vplysa them, The här til dags haffwa wandrat j mörker och wilfarelse, the skola nw få rättelse och vplysning aff honom, såå at the skola lära kenna genom hans middel theres gudh och theres skapare, Och

thenne Christus (O herre) skal wara thina folke, the sanskylligha Jsraeliter til stoor äro och prijss, epter thet tu nw haffuer hallet them thet lyffte som tu them lenge loffuat haffuer, och lätit them fåå thenne thin vthkorade koning som them styra och regera skal, Och thetta är nw meningen (käre wener) j Euangelio nw wilie wij tilsee hwad lärdom wij kunne tagha här vth,

Och haffue wij en merkeligh lärdom aff the ordh som Simeon här sadhe, aff hwilken ordh wij nogh måghe förstå hwad nytta och gagn menniskian haffuer ther aff at Christus Jesus then sanskyllige frelssaren är kommen här til werldena, Ja han är herrans Christus gudz eeghen smoorde konung, ther före moste han och haffua mera nytto och bestond medh sich än andra konungar, Thenne konungen, herrans vthkorade Christus är en sådana konung, at han ingen forachtar eller forsmåår, vtan han är aff gudhi vpsat for en frelssare for alla folke, Så at ee hoo han är fatigh eller rijk, vng eller gammal, Swensk eller Tydzk, som kommer til honom, thå fåår han iw sina saligheet när honom, och warder frelst ifråå alla sina fiendar, som honom forderffua wilia, Ja thet är och heedningomen en gladhelig tijdhende som Simeon här segher, at Christus skulle wara them til vplysning, For ty the wore så longt aff retta wäghen kompne at the på thet sidzsta ey wiste hwad the giorde, vtan gingo til och dyrkade stockar och stenar och annat mykit for theres gudhar, och bedriffuo the ting som skam och blygd är til at tala, än sidher göra, Och medh thet skemmeligha wäsendet som the wandrade vthi, gingo the jfråå then ewigha saligheeten til ewinnerlig fordömelse, Så wandradhe the j mörkret och wiste icke hwart thet ländadhe, Men nw kom Christus Jesus thet sanna liwset, och war them til vplysning, och kom them genom sin ordh som han sende til them, på rätta wäghen jgen, Och ther före motte Simeon wel seya at gudh hade tilreedt heedhningomen itt liwss som them vplysa skulle til then ewigha salighetena, Ja, ther thetta liwset icke kommer, ther bliffuer mörker och ewigh fordömelse.

Så haffue wij och j thetta Euangelio itt merkelighit exempel

til ena stadhiga troo in på Jesum Christum, For ty wij see här at Simeon haffuer hafft ena merkeligha troo, epter thet han troodde at thet fatigha barnet som aff fatigha foreldrar inburit wart, skulle wara then sanskyllighe Christus gudz vthkorade konung alla werldennes frelssare, Han sågh ther iw icke lijkt vth epter at han skulle haffua warit then Christus som så mykit hade warit omtalat, epter thet han kom j sådana fatigdom, och hade så ringa foreldrar, Man hade iw formoodat at han skulle haffua kommet medh stoort pråål och welligheet, och wordet födder aff sådana föräldrar som herrar och förstar plägha födhas aff, Nw kom han j fatigdom och sågh ther platt intit lijkt vth epter (epter werldenes anseende) at han skulle haffua warit then han war, och likawel troodde Simeon, at han war then rette Christus som komma skulle, Och såsom han hade troona til så bekende han och honom ther fore, och war thå redhebogen til at skilias widh thetta liffuernet, epter thet han hade seedt sin frelssare wara kommen, Så skole wij tagha exempel aff thenne godha mannen Simeon, och settia ther fulla troo och lijt til at Jesus som j dagh war inburin j templet fram for herran, är then sanne Christus werldenes frelssare, ee huru olijkt thet kunde synas wara for menniskiomen, Och såsom wij troo honom wara werldenes frelssare, så skole wij och bekenna honom ther före medh munnen, For ty thet är icke noogh at man troor medh hiertat medh mindre man bekenner sina troo medh munnen, Ja troon är icke rätt j hiertat (än thå hon synes wara ther) medh mindre hon brister vth och är sich bekend, Then ther nw troor at Jesus är then sanskyllighe frelssaren, och at ingen annar frelssare är til j himmelen eller på iordenne, han haffuer ena retta troo, Men han moste och bekennat ee for hweem thet wara kan at han sådana troo haffwer, gonge epter hwadh gonga kan, Och ther före sadhe S. Paulus j sinne epistel til the Romare, At medh hiertans troo warder man rätferdigher, och medh mundzens bekennelse warder man saligh, Och så see wij nw at Simeon giordt haffuer, ath then troo han hade til Jesum, then bekende han och medh munnen, Så skole wij och göra,

Roma. x

Ytterlighare (käre wener) som idher allom nogh är kunnogt, at then högtijd j dagh är, pläghar begongen warda medh liwssawigning, så motte man och noghot tala ther om, Och skal man först weta ath man platt intet haffuer j skrifftenne aff sådana liwss, Men aff heedhendomen är thet först vpkommet, For ty heedningane pläghade foordomdags j Room gåå om kring theras framledhna weners graffuer medh brinande liwss och bloss, på thenne tijdhen om året, hwilket så j sedhuana kommet war, at thet icke wel afleggias kunde, medh mindre folkit iw wille gå på thenne tijdhen medh brinnande bloss och liwss, så wel sedhan the hade taghit Christendomen som förra, och ther fore tilstadde thå biscopen j Room at sådana liwsa högtijdh ståå skulle, doch icke widh then mening som heedhningane henne hullo, vtan at thet skulle skee thenna högtijd som wij nw begåå til en prydning, och ther fore må wij nw medh sådana liwsz som wij bruke j dagh, haffua en åminnelse ther aff huru Jomfru Maria bar sin son j templet j dagh, hwilken som är thet sanskyllogha liwset, som alla werldena vplyser, Men medh thenne kyndermesso liwsz äre mong misbrwk och wiskepilse vpkommen, så at wel wore så nyttigt, Ja mykit bettre, at wij platt ingen liwsz wigde, än at wij skole sådana fastelaghen löpa ther medh, Så skal man nw thet weta, ath thenne liwsz haffua ingen mera krafft än annor liwsz, aleenast skal man ther medh komma j hogh at Jesus Christus är thet sanna liwset som oss alla vplysa skal til then ewigha saligheetena, Honom wari prijss for vtan ända. Amen,

På worfru dagh Annunciationis

Euangelium Luce. j.

J Then tijden, Wardt Gabriel ängil vtsend aff gudhi vthi en stadh j Galilee land benemd Nazareth, til een iomfrw som förloffwat war enom manne, hwes

nampn war Joseph vthaff Dauidz hws, och iomfrwnes nampn Maria, Och ängelen kom in til henne och sadhe, Hel full med nådh herren är medh tich, welsignat tu ibland quinnor, Thå hon sågh honom wardt hon förfärat vthaff hans taal, och begynte betenckia hurudana helsning thetta war, thå sade engelen til henne, War icke förfärat Maria, ty tu haffuer funnit nådh for gudhi, ty tu warder aflandes j titt lijff, och födhandes en son hwes nampn tu skal kalla Jesum, Han skal warda myndigh och kallas then högstes son, och herren gudh skal giffua honom hans fadhers Dauidz säte, och han skal en konung wara vthöffuer Jacobs hws j ewigh tijdh, och på hans rike skal ingen ende warda, Thå sade Maria til engelen, Huru skal thetta tilgå for ty iach weet vtaff ingen man? Engelen suarade och sade til henne, Then helge ande skal komma offuer tich, och then högstes krafft skal öffuerskyggia tich, therfore och thet helga som födt warder, skal kallas gudz son, Och sy, Elizabeth thin frenka haffuer och aflad en son j hennes alderdom, och thetta är nw siette månadhen åt henne som hetes wara ofructsam, for ty for gudh är ingen ting omögelighen, Thå sade Maria, Sy, herrans tienerinna, warde mich effter titt taal.

PAå thenne daghen (kere wener) warder begongen högtijd och åminnilse, aff then werdigha modherennes iomfru Maries bebodhilse, huru gudh wor himmelske fadher vthsende sin engil och sendebudh och lät seya henne til at hon vndfå skulle j sitt iomfruueligha lijff, hans enborna son och födhan her til werldenne, Och segher euangelisten S. Lucas, förra än han kom til thenna historie, huru samme engil Gabriel war vthsender til Zachariam Johannis baptiste fadher til at bebodha honom huru hans hustru Elizabet skulle warda haffuandes och födha honom en son, som war Johannes bap-

tista, Och j then siette månadhen ther epter, wardt nw Gabriel vthsender aff gudhi, vdi en stadh som heet Nazareth och är beläghen j Galilee land, til ena iomfru som war enom manne fäst eller förloffuat, och hans nampn war Joseph, och han war födder aff konung Dauidz slecte, och iomfrunes nampn som engelen war sender til, war Maria, Och ängelen kom in til henne ther hon war, helsade henne och sadhe, Heel full medh nådh, herren är medh tich, welsignat tu ibland quinnor, Som han wille seya, Well är tich, ty tu est gudhi behagelig, han wil tich well och vnner tich gott, och ty est tu aff hans gönst, nådhafull, then ther aff honom nådher fåt haffwer, Ja, then nådh haffuer tu fåått aff honom, at han är med tich, och welsignar tich så ath thin welsignilse, gåår offuer alla quinnors welsignilse, Thå nw Maria sågh ängelen wardt hon förfäret, aff hans taal, och begynte betenkia huad thet skulle wara for een helsning som hon ther hörde, Thå sade engelen til henne, War icke förfärat Maria, Som han wille seya, Jach är icke kommen til at förscrekia eller förfära tich, men iach förer tich itt gladheligit bodhskap, ty tu haffuer funnit nådh for herranom, han är tich godh och gönstigh, ia så gunstigh är han tich, at han haffuer giffuit tich then welsignilse at tu skal warda haffuandes j titt lijff, och skal födha en son, och hans nampn skal tu kalla Jesum och han skal icke warda nogen ringa man, vtan han skal warda myndigh och kallas then höghstes gudz son, och herren gudh skal giffua honom hans fadhers Dauidz säte, så at han skal warda en konung offuer Jacobs hws, offwer the sanskylligha Jsraeliter, och thet skall icke wara till noghen kort tijdh, såsom medh andra konungar tilgå pläghar, vtan han skall wara konung til ewigh tidh, så at ingen ände skal warda på hans rike, Thå nw Maria sådan bodhskap hördt hade, och doch icke wiste med huad sätt hon skulle warda haffuandes, om thet skulle skee medh mandz tilhielp, eller huru thet tilgå skulle, epter thet skulle warda en myndigh man then hon vndfåå och födha skulle, Och ther före sporde hon ängelen til och sadhe, Huru skal thetta tilgå, for ty iach weet aff ingen man? huru skal iach thå

warda modher til thenne sonen? Thå swarade ängelen henne och sadhe henne huru thet tilgåå skulle at hon skulle warda haffuandes, Then helge ande (sadhe han) skal komma offuer tich, och then högstes gudz krafft skal offuerskyggia tich, så at tu icke skal warda haffuandes aff noghor menniskios tilhielp, vtan gudh then helge andes krafft skal göra tich haffuandes, och for then saken skul skal thet helga barnet som födt warder kallas gudz son, Och på thet tu icke skal mena thet wara omöghelighit at tu skulle kunna warda haffuandes vtan mandz hielp, så skal tu och weta at thin frenka Elizabeth som haffuer heetes wara ofruchtsam, hon haffuer nw aflad en son j hennes ålderdom, Och thetta är nw siette månadhen sidhan thet skeedde, For ty gudh formåå all ting, och ingen ting äre omögelighen för honom, så är thet och honom möghelighit ath tu skalt warda haffuandes vtan mandz hielp, När Maria thetta hördt hade, samtychte hon thet ängelen sagt hade, och gaff sich gudhi j wold och sadhe, Sy, iach är herrans tiänarinna, mich bör wara honom lydhigh och hörigh, Skee for then skul nw så medh mich som tu sagdt haffuer, Och thetta är nw eenfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij och (kära wener) besee hwad oss är här til at besinnandes.

Och warder oss j thetta helga Euangelio ganszka gladeligh tijdende forehallen, at wij här höre then sanskylliga frelssaren Christum Jesum wara vndfongen och aflad oss allom som troo på honom til een oseyeligh tröst och hwgsualelse, O, wel är oss at en sådana man wardt for wort betsta skul aflad och födder här til werldena, Wij wore alle sammans afladhe och födde j synd, så monge som aff man och qwinno aflade wore, Men här skeedde een nyy och reen afling, Så at thenne wor frelssare Christus Jesus wardt ey aflad aff mandz tilhielp, hwilkit medh synd skee pläghar, vtan han wardt aflad aff them helga anda och een oforkrenkt iomfrw, och ther fore wardt hans afling een reen afling, then ingen synd eller smitto hade medh sich, Och epter thet at Jesus sielffuer war aflad och födder vtan all synd, ther före kunde han hielpa oss, som j synd och oreenligheet wore bådhe afladhe och födde,

Så haffue wij här och til at besinna, at såsom thet war Jesu worom frelssere een stoor ära at han vndfongen och afladher wardt vtan mandz tilhielp, som thet och medh honom boorde wara, så war thet och then werdigha modherenne iomfrw Marie een oseyeligh ära, at hon wardt medh sådana nådh och welsignelse begåffuat, som gick öffuer alla quinnors welsignelse, at hon vndfick och wardt haffuandes vtan mandz tilhielp, Ja henne skeedde ey aleenest then ära at hon wardt haffuandes j sin iomfrudom oforkrenkt, vtan och thet meera war, at hon bleeff liffuandes gudz enfödde sons modher, Och therfore motte ängelen wel seya til henne at hon war welsignat jbland, eller offuer alla quinnor, och at hon war nådhafull, så at hon hadhe funnet ena oseyeligha stora nådh for gudhi, epter han giorde then nådh med henne at han lätt henne warda sin sons modher, och thet j hennes iomfrudom, ther före motte hon och wel kallas nådhaful, epter thet gudh giorde ena sådana nådh medh henne, doch icke aff hennes forskyllan, for ty sådana welgerning gick offuer all menniskios macht och förmågho, vtan gudh giorde then nådh medh henne aff sin eghen godheet och barmhertigheet, ther honom bör prijss och ära före, at han haffuer sich gönsteligha beuisat emoot henne, Ja, gudh haffuer ey allenest j thetta stycket beuijsat sich gönsteligha emoot then rena modhren iomfru Maria, vtan han haffuer och ther vdinnen bewijsat sich mildeligha och gönsteligha emoot oss alla, For ty at iomfrw Maria wart haffuandes och födde gudz son här til werldena, thet skeedde icke aleenast henne, vtan bådhe henne och oss allom til godho, epter thet hon födde then frelssaren som bådhe henne och oss frelssa skulle, Och ther före sadhe ängelen henne at han skulle heeta Jesus, thet så mykit haffuer betydha som frelssare, och at han skulle warda en konung offuer Jacobs hwss, thet är, offuer alla Christrogne menniskior them han frelssa skulle och regera til thet betzsta, och hans rike skulle icke wara til noghon kort tijdh, såsom tilgå pläghar medh andra konungar, vtan hans rike skulle wara til ewigh tijd för vtan enda, Och ther före haffuer nw gudh wor himmelske fadher beuijsat sina obegripe-

ligha godheet här vthinnan, at han läät sin enfödda son komma här nidh til oss arma syndare, til at frelssa oss aff then sorg och bedröffuelse som heela mankönet vthi kommet war, och wara wor konung, styra och regera oss til ewigh tijdh, Ther före måghe wij nw wara gladhe, tacka och loffwa gudh wår himmelska fadher som for alles wores bätsta skul haffuer latit sin son wor frelssare Christum Jesum tagha mandom j then reena iomfrwues Maries lijffue, Honom wari tach loff och ära til ewigh tijdh ee for vtan ända. Amen,

På S. Johannis baptiste dagh

Euangelium Luce j.

J Then tijdhen, Så wardt Elizabeth tijdhen fulbordhat at hon skulle födha, som hon och födde sin son, Och hennes grannar och frender fingo höra at herren hadhe gioordt stora barmhertugheet medh henne, och frögdade sich medh henne, Och thet begaff sich på ottonde daghen komme the til at omskära barnet och kalladhe thet effter sin fadher Zachariam, Thå swarade hans modher och sadhe, Jngalunde, men han skal heta Johannes, Thå sadhe the til henne, Uthi thinne slecht är ingen som haffuer thet nampnet, Så teeknadhe the hans fadher hwad han wille kalla honom, och han eskadhe ena taflo ther han vthi skreeff seyandes, Johannes är hans nampn, och alle förundradhe sich ther vppå, Och strax ypnades han mun och hans tunga, och taladhe och loffuade gudh, Och stoor fruchtan kom vthoffuer alla theras grannar, och vth offuer alla the bergsbygd j Judee landet gick thetta rychtet vth, och alla the som thet hörde satte j sitt hierta seyandes, Hwad må warda vthaff thetta barnet? ty

gudz hand war medh honom, Och hans fadher Zacharias vpfyltes medh then helga anda, propheteradhe och sadhe, Welsignat ware Jsraels gudh, for ty han haffuer sökt och frelssat sit folk, Och haffuer vpreest salighetenes horn vthi sin tieneres Dauidz hwss, Som han j fortijdhen sagdt haffuer genom sina helga propheters mun, ath skee skulle ath wij frelssas skulle frå woro fiender, och vthur alles theres hender som hata oss, På thet han skulle bewijsa sina barmhertigheet medh wora fädhra, och minnas på sitt helga testamente, Thet är på then eedh han sworit haffuer worom fader Abraham ath giffua oss thet wij frelste vthur woro fienders hender, moghom honom tiäna vthan fruchtan j heligheet och rättferdigheet for honom j alla woro lijffz daghar, Och tu barn skal warda kallat then högstes prophete, ty tu warder föregåendes for herrans ansichte, til at beredha hans wäghar, och giffua hans folk salugheetenes kundskap, medh theras synders forlatelse genom wor gudz innerligha barmhertigheet, genom hwilka vpgongen aff högdenne haffuer oss söcht, til at oplysa them som sittia j mörkret och dödzens skugga och styra woro fötter på fridzens wägh, Och barnet vpuexte och sterktes j andanom, och wistades j öknenne til then daghen han skulle framkomma for Jsraels folk.

J dagh (kära wener) warder begongen högtijd och åminnelse aff S. Johannis baptiste födhelse, och ther lydher Euangelium vppå som wij nw hörde, Och vppå thet at wij teste better komme på grunden skole wij först merkia, ath gudh wor himmelske fadher hade thet så beslutat och beleeffuat, at han wille senda sin son här nidh til werldena som skulle vpretta mankönet jgen, och frelsa menniskiona aff then skadha och forderff, som hon vthi kommen war,

Doch epter thet gudh så myndigdt sendebodh vthsende, som war hans elskelighe och enborne son, Ther före war thet och wel tilbörlighit at noghor merkeligh man först vthsendas skulle, som skulle bereedha wäghen för honom, och seya folkena til at sådana myndigt sendebodh, werldenes frelssare war för handene, och lära och formana folket ther til at the skulle falla in til then frelssare som gudh them sendt hade, Til at forkunna for folkena frelsarsens tilkommelse war Johannes vthkorat aff gudhi, at han j sådana motto skulle wara Jesu Christi forelöpare, Nw war och thetta intet ringa embete som Johannes war korat til, at han vthropa och predica skulle at then sanskyllighe frelssaren war nw kommen, then man så lenge forbidhat hadhe, Och ther före giordes och wel behooff at gudh noghor vndeligh ting skulle läta skijna medh honom, påå thet ath folket skulle teste better kunna merkia at han war gudz vthkorade wen, och så teste meera troo settia til thet han om Jesum Christum predica skulle, Och ther fore scriffuar nw S. Lucas huru vnderligha hans födhelse tilgick, och segher at Zacharias Johannis baptiste fadher som prester war j thet iudeska settet fick bebodhelse aff gudz ängel thå han stood j sitt presta embete, at hans hustrw Elizabeth som ofruchtsam warit hade, och nw war aff barnbörd gongen, skulle warda haffuande, och födha honom en son, Men Zacharias satte icke troo til the ordh som ängelen sadhe, vtan begieradhe worteekn ther til, at så skulle skee som han honom sadhe, Thå swaredhe ängelen honom och sadhe, Jach är Gabriel som ståår j gudz åsyyn, och är vthsender til ath tala tich til, och bodha tich thenna godha tijdhenden, Och sy, thet skal skee at tu bliffuer mållööss och skal intit kunna tala til then daghen thå thetta skeer, epter tu icke trodde minom ordom, Hwilkit och så alt hende, at Zacharias wardt mållööss och Elizabeth wardt haffuandes, Men thå så när kom som wij nw hörde j Euangelio, at hon skulle födha sin son, och hennes grannar, wener och frender fingo höra at gudh hadhe giordt then nådh medh henne, at hon som alla sina daghar hade warit ofruchtsam, och war nw ther til gammwl worden, hade

bliffwit haffuandes, thå gläddes the medh henne och tychte thet wel wara, Och thet hende at then ottonde daghen ther epter at barnet war födt, och thet skulle epter thet iudeska settet omskäras, Thå kallade the thet epter sin fadher Zachariam (ty the pläghadhe giffua barneno nampn när thet wardt omskorit, såsom wij göre nw när thet döpes) Thå swaradhe barnsens modher Elizabeth, Jngelunde skal han heeta Zacharias, vtan Johannes skal han heeta, Thå swaradhe the henne at ingen war j hennes slecht som hade thet namnet Johannes, Så teeknade the hans fadher Zacharie, hwad han wille läta kalla barnet, Men epter thet han war mållööss, så begieradhe han ena taflo, ther han screeff vthi och sadhe, Johannes är hans nampn, Och alle forundradhe sich ther vppå, Och strax ypnadhes hans mwn och hans tunga, och han taladhe, loffuade och prijsade gudh, och een stoor fruchtan kom vthoffuer alla theras grannar, och rychtet gick vthoffuer allan then landzendan, och alle the thet hörde sadhe, Hwad mon wilia warda aff thetta barnet? Som the wille seya, Här är iw noghot merkelighit for handenne epter thet gudz hand och krafft war medh honom, sådana vnderlig ting moste iw noghon dråpeligh skickelse beteekna, Och Zacharias hans fadher vpfyltes medh them helga anda, propheterade och sadhe, Welsignat ware herren Jsraels gudh, for ty han haffuer sökt och frelsat sitt folk, Han haffuer nw j thenna tijdhen vtsendt honom som hans vtkoradhe wener frelsa skal, Och han haffuer vpreest salighetenes horn, vthi Dauidz sin tieneres hwss, thet är, Herren som är theres gudh som sanskyllighe Jsraeliter äre, han haffuer aff Dauidz slechte vpreest then sanskyllogha frelssaren, som woro saligheet krafftteligha skaffa och bedriffua skal, epter som han j fortijdhen genom sina helga propheters mwn sagdt och vthloffuat hade, Ja han hade sagdt genom sina helga propheter, at wij skulle warda frelste jfrå alla woro fiender, och vthaff alles theres hender som oss hata och oss wilia oondt, Så haffuer han nw vthsendt then sanna freelssaren, på thet han skulle beuijsa sina barmhertigheet medh woro fädhrar, hwilkom han thet loffuat haffuer, och minnas på sitt helga testa-

mente, thet är, På then eedh han worom fadher Abraham sworit haffwer, at han skulle beuijsa oss then welgerning at wij skulle warda frelste vthaff woro fienders hender, och kunna så tiäna honom j alla woro lijffzdaghar j then heligheet och retferdigheet som för honom affhallen är, och icke fruchta för woro fiendar, Och thå Zacharias tesse ordh sagdt hade om then sanskylligha frelssaren Jesum Christum, som thå hade taghit mandom j iomfrw Maries liffue, Så wende han thå sitt taal til barnet som hans hustru Elizabeth honom födt hade, seyandes , Och tu pilter skal blijffua kallat then högste gudz prophete, och thet skal skee for then skul ath tu skal gåå fram före herrans, then sanskylloga frelssarens ansichte, til at reedha med predican och lärdom hans wäghar, och giffua hans folke salighetenes kundskap medh syndernes forlatilse, hwilken som kommer aff gudz innerliga barmhertigheet, genom hwilka, vpgongen aff högdenne rätuijsones sool, then sanskylloghe frelszaren, haffuer besöcht oss, til ath vplysa them som sittia j mörkret och dödzens skugga, thet äre the som wille fara och icke haffua saligheetenes kundskap, Them skal thenna rätuijsones sool som nw vpgongen är vplysa, och styra woro fötter på fridzens wägh, Och segher nw S. Lucas ytterlighare, at barnet Johannes wexte vp och sterktes j andanom, och wistadhes j öknenne til then daghen han framkomma skulle for Jsraels folk och driffua thet embetet som han war skijckader til, at han skulle beredha wäghen for Christo Jesu medh sinne predikan, Och thetta är nw (kära wener) enfolligha meningen j Euangelio.

Nw wele wij besee huad lärdom oss warder her forehallen, Och haffue wij her först til at besinna tw merkelig ting j thenne Zacharia Johannis baptiste fader, Thet ena är thet, at wij see huad hans otroheet haffuer kommit affstadh, ther han icke wille troo thet ängelen honom sagt hade, Han wardt mållööss och kunde inte tala, och thet war otroheetenes frucht, Men thet andra war thet, at när then helghe ande kom offuer honom och vpfylte honom thå fick han ey aleenest sitt mål igen, vtan han begynte och thå prophetera,

loffua och prijsa gudh, och thet war andans frucht, Och såsom wij see haffua tilgåt medh Zacharia, at han förtappade sitt mål for sijn otroheet skuld, Så miste wij och wort mål for woro otroheet skuld, så at om wij icke settie troo til gudz ordh, thå kunne wij plat inte tala som oss kan komma til nytto och gagn til wor siels saligheet, Men hwar then helge ande kommer j wort hierta, thå få wij wisseligha wort mål igen, och han lärer oss thå loffua och prisa gudh wor himmelske fader, for the welgerningar som han oss beuisat haffuer, såsom thet her tilgick medh Zacharia.

Teslikis haffue wij her til at besinna, gudz stora och oseyeligha welgerningar som Zacharias omtalar, at han haffuer sendt oss her nidh på werldena, then rätta frelssaren, som macht och wilia haffuer til at frelssa oss frå allom them som stå epter wor skadha och förderff, ia thet war een dråpeligh welgerning, hwar wij thet elles besinna kunne, Synden, dödhen, dieffuulen och häluetit, lågho oss altijdh på halssen, och kommo oss på all skadha och förderff, Tesse äre the fiender frå huilka Christus Jesus oss frelszat haffuer, Och hwar wij sådan welgerning så retzligha besinna kunde, som Zacharias henne besinnade, worde wij och (vtan tuiffuel) well loffuandes och prisandes gudh ther fore, såsom han giorde, Ja, gudh wor himmelske fader haffwer j thetta stycke at han sende oss thenne frelszaren, ena sådana welgerning beuisat ther wij aldrigh til fulle kunne tacka honom fore, Thenna welgerning går wijdt wijdt offuer woro macht och förmågho, Sina barmhertigheet haffuer han beuisat oss epter som han Abraham och flere woro forfädher loffuat och tilsagdt hade, Han hade aff sijn eeghen barmhertigheet loffwat thet vth med sin eedh at han wille senda honom her nidh som oss frelsza skulle frå alla woro fiender, thet haffuer han och nw fultgiordt, Och therfore loffuade och prisade Zacharias honom och sade, Welsignat ware herren Jsraels gudh, for ty han haffwer sökt och frelszat sitt folck, Ja loffuat och ärat ware han j ewigheet, AMEN.

På warfrw dagh Visitationis

Euangelium Luce j.

J Then tijdhen, Stoodh Maria vp och gick vp j bergxbyghdena medh hastogheet vthi Jude stadh, och kom vthi Zacharie hwss, och helsade Elizabeth, och thet begaff sich at thå Elizabeth hörde Maries helsning, språng barnet vthi hennes lijff, och Elizabeth vpfyltes medh them helga anda, och ropadhe medh höga röst och sade, Welsignat tu ibland quinnor, och welsignat thin lijffzfrucht, Och hwadhan kommer mich thetta at min herres modher kommer til mich? Sy, strax rösten aff thina helsning kom j mijn öron, språng barnet aff glädhi j mitt lijff, och saligh äst tu som trodde, for ty all ting warda fulboordat som tich sagd äre aff herranom, Och Maria sade, Mijn siel holler mykit aff herranom, och min ande frögdar sich j gudhi mijnom frelssare, for ty han haffuer seedt till sine tienerinnes ringheet, Sy, här epter alla slechter warda mich saligha kallande, Ty then ther mechtigh är han haffwer giordt mechtigh ting medh mich, och hans nampn är helogt, Och hans barmhertigheet warar fråå slechte j slechte offuer them som fruchta honom, Han haffuer bedriffuit macht medh sinom arme, och forskingrat them som högfärdughe äre vthi theras hiertas sinne, The mechtigha haffwer han satt vthaff säteth, och vpsatt the swagha, The hungrogha haffuer han medh goodh ting vpfylt, och the rika haffuer han latit toma blijffua, Han haffuer vptaghit sin tiänare Jsrael, tenkiandes på sina barmhertigheet, såsom han sagdt hade til woro fädhra Abraham och hans sädh

til ewogh tijdh, Och Maria bleeff när henne så när j tree månadhe, och gick så heem j sitt hwss jgen.

J Dagh (käre wener) begåå wij åminnilse j then Christeligha forsamblingenne, ther aff huru then höghwerdigha iomfrw Maria besöchte sina frenko Elizabeth til at feghna och tiena henne, epter thet ath ängelen Gabriel som henne bebodhade at hon skulle födha gudz enfödda son, han sadhe henne och thet medh at hennes frenka Elizabeth war j hennes ålderdom worden haffuandes, och ther före besöchte hon nw henne, Och thet är nw thet som wij hörde j Euangelio, at Maria gick medh hastigheet vp j bergsbygdena, tijtt som Elizabeth boodde, och hon kom vthi Zacharie hwss, och thå hon inkom och helsade Elizabeth epter som plägsidh war, thå språng barnet och frögdadhes j Elizabeths lijffue, och hon wart strax sielff vpfylt aff them helga anda, genom hwilkes ingifft hon alt forstood huru saken hade sich medh Marie, at hon och war haffuande, at ängelen hade warit när henne, och sagdt henne herrans befalning, och ther före ropade Elizabeth med högha röst och sadhe til Mariam, Welsignat tu ibland quinnor, och welsignat thin lijffzfrufft, Som hon wille seya, Welsignat äst tu som ena sådana welsignade frucht j titt lijff vndfåt haffuer, Ja then welsignelse som gudh medh tich giordt haffuer, gåår offuer alla quinnors welsignilse, ty at ingen quinna haffuer noghon tijdh sådana barn aflat som tu äst haffuandes medh, Och hwadhan kommer mich then ära at min herras och gudz modher kommer til mich? mich är j thetta stycke een dråpeligh welgerning widherfarin, hwilkit iach på then frucht som iach är haffwandes medh fornummet haffuer, Sy strax iach hörde thina röst ath tu helsadhe mich, språng barnet aff glädhi j mitt lijff, Och saligh äst tu som satte troo til thet som ängelen sadhe tich, for ty thet skal tich alt widherfaras som herren gudh haffuer latit seya tich til, Men epter thet at Elizabeth så mykit fröghdades ther aff at gudz modher war kommen til henne, kunde Maria ey heller halla sich medh mindre hon och skulle fröghda sich aff then nådh henne

skeedt war, och ty swaradhe hon och sadhe, Mijn siel haller mykit aff herranom, och min ande frögdar sich j gudhi minom frelssare Som hon wille seya, Ja Elizabeth, mich är aff gudhi een oseyeligh nådh widherfarin, och ther före haller min siel mykit aff honom, och iach frögdhar mich j honom och glädhes aff alt mitt hierta, och haffuer iach orsack noogh ther til at iach må frögdas och glädias j gudhi minom frelssare, For ty han haffuer seedt til sina tiänarinnes ringheet, Han haffuer icke forachtat mich, vtan achtat mich högt än thå iach haffuer warit een ringa persona och för werldenne intit achtat, Och epter thet gudh haffuer så högt reknat mich, ther före skole här epter all slechte seya mich wara saligha, Epter thet at gudh som machtena haffuer, haffuer giordt mechtich ting medh mich, j thet han haffuer giordt mich til sin sons modher, och hans nampn är heligt, mykit affhallandes och högt räknandes, Ja han är wel werd ath man holler mykit aff hans nampn och prijsar och ärar honom, For ty hans barmhertigheet är icke snart forgengelighen, vtan warar fråå slechte j slechte offuer them som fruchta honom och haffua honom for öghon, Han haffuer bedriffuit macht medh sinom arme, thet är, Han haffuer så nw som han altijdh pläghar, bedriffuit mechtich ting genom sina krafft, och haffuer forskingrat och om intit giordt them som högferdighe äre j theres hiertes sinne, The mechtigha haffuer han sat vthaff sätet, och vpsat the swagha, The hungroga haffuer han medh godh ting vpfylt, och the rijka haffuer han latit toma blijffwa, Som Maria medh all tesse ordh seya wille, Gudh haffuer sådana sätt medh sigh, at han slåår altijd thet nidh och gör thet til intit som werlden räknar högdt, och twert om, thet werlden forachtar thet setter han vp, Så haffuer han och giordt medh mich som for werldenne intit räknat är, mich haffuer han giordt at iach är worden hans sons modher, thet han icke giordt haffwer medh them som mechtigha warit haffua, Han haffuer vptaghit sin tiänare Jsrael, thet är, Han haffuer vthsendt sin son som the sanskyllighe Jsraeliter frelsa skal, och ther medh haffuer han tenkt på sina barmhertigheet, såsom han sagdt hadhe til woro fädhra

Abraham och hans sädh til ewigh tijdh, Som hon seya wille, Gudh haffuer thet loffuat woro fädher Abraham Jsaac och Jacob, och theres affödho, at han wille göra them then barmhertigheet, at han wille senda them en frelssare som them skulle hielpa aff theras nöödh, och thet haffuer han nw giordt, Och så scriffuar nw S. Lucas ytterlighare, at Maria war när Elizabeth j tree månadhe och gick såå heem j sitt hwss j gen, Så är nw (kära wener) thetta enfolleligha meningen j Euangelio, Nw wilie wij och besee hwad lärdom oss här giffwin warder,

Först haffue wij här til at merkia huru tesse twå, Maria och Elizabeth, haffua skickat sich emoot hwar andro, Maria haffwer gladhs ther widh at hennes frenka haffuer fått then nådh aff gudhi, at hon war haffuandes wordhen, och för then skul gick hon til henne, til ath fegna henne aff sådana gudz gåffuo och welsignilse, Teslikis gladdes och Elizabeth ther aff at Maria war haffuandes wordhen, Ja barnet j hennes lijff gladdes och, Så skole wij och glädias then ene aff then andres goffuo, medh hwilken gudh honom begåffuat haffuer, Så skole wij gledhias medh them som gladhe ära, och söria medh them som söriandes äro som Paulus segher, Teslikis haffua och pighor och iomfrwr här itt exempel och epterdöme, at the skicke sich tienstachteligha emoot gambla quinnor, såsom Maria giorde emoot Elizabeth, Then äro giorde hon henne at hon gick long wägh för hennes skul, fägnadhe henne och war j tree månadhe när henne,

Så warder oss och en merkelig lärdom här förehollen j iomfrw Maries loffsong, Forst see wij här hwem wij skole tacka ther fore at oss noghon gåffua och nådh giffuin warder, thet är, gudhi worom himmelska fadher, så giorde här Maria, när Elizabeth sadhe henne wara welsignadhe, och wara herrans modher, och at hon war saligh epter thet hon troodde, Thå sadhe Maria at hon hölt mykit aff herranom, prijsade och loffuade honom, ty thet hon war gudz modher worden, thet war icke aff hennes forskyllan, vtan aff hans eeghen godheet och barmhertigheet, Han och ingen annar war then som mechtigh ting hade giordt medh henne, och thet nött hon

honom ååt til godho at hon war aff slecht epter slecht kallat saligh, Ja ther aff seyes hon wara saligh at gudh hade sådana mechtig dråpeligh ting giordt medh henne, än thå at hon war een ringa persona, och thet bekenner hon sielff och prisar gudh ther fore, Så skole wij och prijsa och tacka gudh för thet godha som oss widherfars, för ty wij haffue plat intit got aff oss sielffue, vtan alt thet godha oss widherfars, skeer aff hans blotta gunst och nådhe, ther wij skole tacka honom fore och icke wor eeghen forskyllan,

Sammeledhes giffues oss och her til kenna huru gudh pläghar handla medh menniskione här j werldene, för ty thet som for werldenne högt räknat är, thet pläghar gudh slåå nidh och göra til intit, Och twert om jgen, thet som menniskionar forachta och räkna för intit, thet vphöyer gudh och achtar thet högt, Och ther fore sade Maria här j Euangelio at gudh satte the mechtigha aff sätet, och vpsatte the swagha, Så gioorde han medh henne, For ty henne som war en swagh och ringa persona epter werldenes anseende, vthkorade han til sin sons modher, och the andra mechtigha konungas och förstes döttrar som werlden räknade högt, kende han ther icke godh fore, Så ståår iw gudz sinne altijd emoot werldenes sinne, aff hwilkit nogh merkiandes är at werldennes sinne och anslagh moste wara ondt, epter thet gudh som kan icke annat wilia än thet som got är, står ther emoot,

Så giffuer Maria oss och här j sin loffsong tilkenna, ath gudh nw fulkompnat haffuer thet löffte och tilseyelse som han woro förfädher j thet gambla testamentit vthloffuat hade, at han skulle senda oss frelssaren här nidh til iordena, som jfrå syndenne, dödhen, dieffuulen och heluetit frelsa skulle, Och therfore måå wij wel wara gladhe och tacka gudh wor himmelska fadher som oss haffuer ena sådana welgerning bewijst, at han haffwer latit frelssa oss jfråå woro hädzska fiender, Nw ståår oss icke til trengia medhan han är kommen som frelssa skal, Loffwat och ärat wari han j ewigheet. Amen,

På dyra worfrw dagh

Euangelium, Luce x.

J Then tijdhen, Thå the wandradhe, gick Jesus vthi en lijten stadh, Och een qwinna benemd Martha vndfick honom vthi sitt hwss, oc hon hadhe ena syster benemd Maria, Hon satte sich widh Jesu fötter och hörde hans ordh, Men Martha bekymbradhes medh idhkeligha tiänest, hon gick fram och sadhe, Herre sköter tu intit therom, ath mijn syster haffuer så offuergiffuit mich, och later mich tiäna aleena? Ther före segh henne at hon hielper mich, Swaradhe Jesus och sadhe til henne, Martha Martha tu haffuer omsorg och bekymber j mong ärende, men itt är nödtorfftigt, Maria haffuer vthkorat then godha deelen, hwilken henne icke skal jfråå taghas,

PAå thenne daghen (kere wener) warder begongen högtijdh huru then höghwerdigha iomfrwn, iomfru Maria afleedh och dödde bort aff thenna werldenne, epter som woro forfädher kyrkiones formen henne insatt haffua, Men epter thet man plat intit haffuer ther aff j scrifftenne j hurudana motto eller påå hwadh tijdh iomfrw Maria bleeff dödh, therfore kan man icke noghet thet foregiffua j thenna sack som wist och fast är, Ey kan thet heller wara iomfru Marie til prijss at wij noghet seye och tala om henne thet som owist och (til äwentyyr) icke sant är, Och therfore wele wij läta bliffua thet tilbaka som en part (med fögho skääl) på thenna högtijd scriffuit haffua, Wij wele giffua tesse rena iomfrun, Marie, then äro som then helga scrifft henne giffuer, thet är, at gudh haffuer giordt then nådh och welgerning med henne at han haffuer henne vthkorat til sin sons modher, så at hon som war een ringa persona for werldenne, haffuer nw fåt aff gudhi then nådhe at hon är sin

gudz och sin scapares moder wordhen, ia, hon är moder wordhen j sin iomfrudom, Hoo kan nw göra henne större äro än thenna är? Wij kunne iw icke större äro göra henne än then är at wij halle henne som gudh haffuer kendt henne godh fore, och at wij taghe henne for en spegil ther wij beskodhe gudz stora obegripligha kerleek, nådh och barmhertigheet vthi, och taghe exempel och effterdöme aff henne til at fölia gudz wilia epter såsom hon giordt haffuer, Thetta är then största ära som wij henne göra kunne, Ey begierar hon heller annor äro aff oss, vtan at wij skole loffua, prijsa och tacka gudh wor himmelska fadher for then nådh och barmhertigheet han henne och oss med henne giordt haffuer, Och epter thet wij intit haffue aff scrifftenne thet wij om tesse höghtijd tala kunne, therfore wele wij gå til euangelium som nw läsit wardt, huilkit plat intet kommer offuer eens med tesse högtidh, så at nogh förundrandes är, huij woro forfädher haffua sat thet in på thenne daghen Doch wilie wij thet besee epter then meening som euangelisten thet scriffuit haffuer.

Och hörde wij nw j texten, at på en tijd thå Jesus wandrade med sina läriungar, gick han in vthi en liten stadh, och ther war een quinna som heet Martha huilken ther honom vndfick til gest vthi sitt hwss, och hon hade ena syster som heet Maria, och thenna Maria satte sich widh Jesu fötter och hörde hans ordh och predican, men Martha bekymbrade sich medh mykin tienst, som henne syntes behöffua skola for the gester skul som hon fåt hade, och tychte henne at ther war meera til görande än hon aleena bestå kunde, therfore gick hon fram til Jesum och sade, Herre sköter tu intit ther om, ath mijn syster haffuer så offuergiffuit mich, och läter mich tiena aleena? Segh henne at hon hielper mich j thet som her bestellas och göras skal, Thå swarade Jesus henne och sade, Martha Martha tu haffuer vmsorgh och bekymber j mong ärende, men itt är nödhtorfftigt, Maria haffuer vthkorat then godha delen huilken henne icke skal fråtaghas, Som han wille seya, Martha tu bekymbrar tich mykit j tesse forgengeligh ting, än thå at itt är som menniskione mesta machten påligger, thet är gudz ordh, genom huilken hon får

gudz rätta kundskap och ewinnerligit lijff, och thet är then godhe delen som thin syster Maria vthkorat haffuer och for then skul sitter hon och achtar på mijn ordh, och then godhe delen som hon j thetta stycke vthkorat haffuer skal icke taghas henne ifrå, ty thet är ewigt som hon foretaghit haffuer, Och än thå thet icke är straffande som tu haffuer for hender, så är thet doch bättre thet thin syster vthwaldt haffuer, Thetta är well giordt beskaffa gesterne theres welfordan, men thet är bättre höra och achta gudz ordh, Och thetta är nw (käre wener) meeningen j Euangelio.

J thetta helga Euangelio warda oss tw merkeligh exempel forehallen j tesse twå quinnor som är Martha och Maria, Martha är oss til itt epterdöme, at wij gerna skole vndfå them j wor hws som fremande äre, läna them herberghe oc weta theres betzsta, leggia oss win om theres welfordan, For ty herbergering är en merkelig kerleeks gerning, then i scrifftenne gansska högdt räknat är, så at monge merkelige men som j thet gambla testamentet warit haffua, äre ther aff beprisade at the länte gerna herberge, och wore them tienstachtige som the hadhe fåt til gest, Så skole wij och göra, och kunne wij nogh sielffue besinna huru welgiort thet är at tagha oss j hws när wij äre wäghfarende och fremande, Så skole wij och gerna tagha en annan j wor hws när han är wäghfarende och hwsswild, Thet andra exempel som oss her giffues j Marie Marthes syster, är thet at wij skole gerna höra gudz ordh anamma them och settia ther fulla troo och lijt til, for ty j thet ena stycket henger all wor siels saligheet, Och ey är thet mögheligit at wij kunne warda salige med mindre wij iw halle oss in til Christum och höre hans ordh, som tesse Maria giorde, Läna gerna herberge och j annor motto tiena sin nesta til godho som ther til hörer, thet är gansska welgiordt, men thet stycket skal doch icke så mykit bekymbra oss, at wij ther aff warde så förhindrade at wij icke kunne höra gudz ordh, anamma them och settia ther troo til, For ty på thet ena stycket ligger största machten, Then som thetta stycket rett fattat haffuer, han haffuer vtkorat med Marie then godha deelen som icke warder honom fråtaghen,

vtan han haffuer fåt sine siels saligheet til ewigh tidh, Marthes deel som hon sich foretogh war godh, men han war icke warachtig, Maries deel war bettre och han warar til ewigh tijdh, Så skole wij nw tagha godh exempel aff them bådhom, Doch så at wij achte thet meer som meera är, Til huilkit gudh giffue oss sina helga nådhe, Amen.

På Sancti Michaelis dagh

Euangelium Matthei xviij

J Then tijden ginge läriungarne til Jesum och sade, Huilken är then störste j himmelriket? Thå kallade Jesus fram itt barn, och stelte thet mit ibland them och sade, Sannerligha segher iach idher, at vtan j bliffuen omwende, och wardhen såsom barn, thå skolen j icke komma vthi hemmelrikit, Huilken nw sich sielff så förnidhrar som thetta barnet, han är then störste j himmelrikit, Och huilken som vndfår itt sådana barn j mitt nampn han vndfår mich, men huilken som förarghar en aff tesse ringeste som troo på mich, honom wore bettre ath en qwarnsten wore bunden widh hans hals och senctes j haffzens diwp, Wee werldenne for förarghilse skul, ty forargelse moste iw komma, Doch wee then menniskio genom huilka forargelset kommer, är thet så at thin hand eller thin foot är tich til forargilse, så hug honom aff och kasta jfråå tich, Better är tich ingå vthi lijffuet halter eller lemmalöss, än tu skulle haffua twå hender och twå fötter och kastas j ewinnerlighen eeld, Och är thet så at titt ögha är tich til forarghelse, rijff thet vth och kastat ifrå tich, bettre är tich ath tu ingåår j lijffuet eenögder, än tu skulle haffua tw öghon och kastas j helwetitz eeld,

Seer til ath j forarghe ingen aff tesse små, ty iach segher idher ath theras änglar see altijd min fadhers ansichte som är j himblomen,

THetta helga Euangelium (käre wener) är itt merkelighit Euangelium och wel wert at wij leggie thet grant på hiertat, Och höre wij ath Jesu läriungar hade ther bekymber om, och wille weta hwilken aff them ther skulle warda longt fram satter j thet himmelska riket, ther Christus skulle wara en konung vthi, til hwilkit rike the och kalladhe folket medh theras predican, Såå wille the nw weta hoo som j thet riket skulle sittia fremst eller icke, Thå wille och Jesus giffua ther swar vppå huru thet tilgåår j thet himmelska riket, och ther fore toog han fram itt barn och satte thet mitt j bland them och sadhe, Sannerligha segher iach idher, at vtan j bliffuen vmwende och warden såsom barn, thå skolen j icke komma j himmelriket, Som han wille seya, J disputere fast ther om hwilken ther skal sittia fremst j himmelriket, men tenker först ther til huru j kunne wara skickelighe til at gåå ther in, och ther fore segher iach idher, at vtan så är at j leggie bort thet sinnet at j wele wara longt framsatte, thå skole j icke eens komma ther in, än sidher j skulle sitta ther fremst, ödhmiwke moste j wara som thetta barnet är, hwilkit ther icke eens tenker vppå om thet skal sittia fremst eller epterst, Så skole och j platt slåå thet högferdigha sinnet vth at j wilie sittia longt framme, For ty hwilken sich sielff så förnidhrar som thetta barnet, han är then störste j himmelriket, Som Jesus wille seya, Thet haffuer sich icke såå med thet himmelska riket som thet tilgåår med thet werldzliga riket, For ty then ther mesta tiänarena eller vnderdånane haffwer, han är här på werldenne längst fram satter, och är for then skul then fremste, at alla tiäna honom, Men j thet himmelska riket gåår thet icke så til, vtan then som så förnidhrar sich här på werldenne at han är alle mandz tiänare och bewijsar allom gott han warder then fremste j himmelriket, Så at iw fleerom han giffuer sich här til tienist, iw lenger han framsat

warder j himmelriket, J thet himmelska riket warder man icke för then skul longt fram satter at han haffuer her j werldenne monga tienare, men for then skul settes man ther longt fram, ath man gör sich sielff aff itt ödmiwcht hierta mongom til tiänare, och reknar alla andra yppare än han reknar sich sielff, Ja wisseligha warda the longt framsatte j himmelriket som sich förnidhra såsom barn, for ty sådana barn achtar iach så högdt, at hwilken som vndfår itt sådana barn j mitt nampn, han vndfåår mich, Thet är, Then som beuijsar itt barn noghon welgerning, thet achtar iach såå högdt lijka som thet wore mich widherfarit, Så högdt achtar iach the barn som mich tillydha, och them som sich så forödmiwka som barn, at alt thet som them widherfars thet räknar iach mich til, aff hwilkit j merkia kunne huru longt the äro framsatte j himmelriket, Och såsom iach tagher thet til godho at them warda welgerningar bewijsta, Så tagher iach och thet illa widh mich at noghor gör them skadha, För ty hwilken som forarghar en aff thesse ringesta som troo på mich, honom wore bettre at en quernsteen wore bunden wid hans halss och han senktes j haffsens diwp, Som Jesus wille seya, Så illa tagher iach thet widh mich at noghor kommer, eller medh ordh eller gerningar dragher noghon aff them som troo på mich på en ond wägh, och forwerrar honom, at han thet gör skal så hardeligha warda straffat ther fore, at honom wore bettre at han wore fördrenct j haffuet, än at han sådana forargelse göra skulle, Ja wee werldenne for förarghelse skul, Men thet moste iw skee förargelse, doch wee the menniskio genom hwilken förargelse kommer, Som han wille seya, Werldenne ståår itt grässelighit straff före, for the onda exempel som hon giffuer them som troo på mich och lydha mich til, genom hwilken the draghas ifråå mich, Nw är och werlden full medh förargelse, så at omögelighit är, at iw icke noghro skulle ther aff falla jfråå mich j syndena, doch wee bliffuer the menniskio som thet affstadh kommer at nogher som mich tillydher faller mich ifrå, Och än thå at werlden är så full medh forargilse at monge moste iw få ther nidherfall aff, Så är doch förargelse så skadelighit itt ting,

at om så wore at thin eeghen hand eller foot wore tich til förargelse, och gåffue tich tilfelle at falla j syndena, så hug honom aff och kasta honom jfråå tich, Better är tich ingåå vthi lijffuet halter eller lemmalöss, än at tu skulle haffua twå hender och twå fötter och kastas j ewinnerlighen eeld, Och är thet så at titt ögha är tich til förargilse, rijff thet vth och kasta thet ifrå tich, Better är tich at tu ingåår j lijffuet eenögder, än at tu skulle haffua tw öghon och kastas j heluetitz eeld, Som Jesus medh alt thetta wille seya, Så skadheligh äre förarghelse, och så illa tagher gudh thet widh sich at noghrom aff them som honom tillydha, warda giffuin tilfelle til nidherfal, at han läter ther komma ewigh fördömelse epter, Och ther fore skal man ingen ting haffua så käär, at wij fölie them epter när the äre oss til förargilse, vtan heller kasta them jfrå oss wore the oss än så käär som wor eeghen ledhemoot hender, föttr, ögha eller annat sådana, Och epter thet at förargelse är så skadelig, ther fore segher nw Jesus at wij ícke skole skona wor eeghen ledhamoot om the wore oss til förargilse, icke så til forstondandes at man skal hugga aff sich hand eller foot, eller noghot annat ledhamoot forderfwa, Men medh tesse ordh wille han giffua til kenna huru skadelig förarghelsen är, at bettre wore mista sådana ledhemoot än falla j förargelse, Och segher Jesus ytterligare, Seer til at j forachte ingen aff thenne småå, ty iach segher idher at theras änglar see altijdh min fadhers ansichte som är j himblomen, Som han wille seya, Tagher idher wara at j icke giffue tesse små barn ondt exempel ther the kunna forarghas aff, Ey skole j heller tenkia at thet är idher til forachtilse sagdt at j skole warda vmwende och forödmiwka idher som barn, For ty barnen som iach setter idher for exempel äre ingen ringa ting, vtan the äre så högt achtat för minom himmelska fadher, at han later sina änglar som dagligha ståå j hans åsyyn wara theres tienare, Och ther fore forachter icke j them som han achtar så högt, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio, Nw wilie wij och besee hwad oss är här til at besinnande,

Och epter här warder talat om förargilse, Så är thet och wel

aff nödhenne at man talar ther noghot om, och wilie wij först see til hwadh forarghelse är, Och almenneligha vth til seyandes, thå är förargilse een orsack ther en fåår tilfelle aff at falla j synd och foruerra sich, så at thå seyes een menniskia förarghas, när henne giffues tilfelle til at göra noghot thet som är emoot gudh, Och skal man merkia at förarghelse kan skee j twegie handa motto, j thet som gott är och thet som ondt är, epter thet är twäggia handa folk som man kan förargha, Then ena parten äro the ogudhachtighe menniskior, the ther intit achta gudh och hans helga ordh, vtan gåå alt epter theras eghet sinne, och giffua sich sieluom mykit til förenne, at thet skal wara rätt som theras sinne giffuer them fore, Tesse äre sådana at the förarghas ther aff at the få see eller höra thet som gott är, Så förarghades the ogudachtighe iudar j Christi lärdom och gerningar, For ty epter thet the sågho honom göra the gerningar och hörde predica then lärdom som them mishaghade, ther före fingo the ther tilfelle vthaff, at the begynte forachta honom och gåå epter hans skadha och forderff, och blijffue så ther vthinnan werre än the wore til forenne, Onde wore the förra än han kom til them, och halffua werre blijffuo the aff hans godha lärdom och gerningar, Tesse wore så onde sielffue, at thet som gott war, war them til skadha och större nidherfal, och for then skul kallas och Christus j scrifftenne en forarghelse steen, epter thet the som onde äre plägha forarghas på honom och hans lärdom, ty han elskar sanningena, then the som lögnachtighe äro icke lijdha kunne, ty fortörnas the och tagha thet illa widh sich, Tesse forarghelse ther en forarghas på thet som gott är, kunne wij icke vndfly så framt wij wilie fölia Christum epter medh ordh eller gerningar, vtan iw bettre lärdom och liffuerne wij före, iw mera the oonde ther offwer forarghas, som thet tilgick medh Christo, om sådana forarghelse ther the onde forarghas på thet som gott är talas icke här j Euangelio, epter thet wij sådana icke vndfly kunne, Och wij haffue iw then befalning aff gudhi at wij altijd med ordh och gerningar skole epterfölia thet som gott och rätt är, och thet kunne the onde icke lijdha, vtan for-

törnas och forarghas ther offwer, och ther fore moste wij läta thet så skee, och göra iw thet oss befalet är aff gudhi, taghe thet til onde hoo ther wil, For ty så giorde Christus, at än thå monge togho thet til ondo, så talade och giorde han doch thet hans himmelske fadher honom befalet hade, Men doch skole wij icke giffua them orsack til forarghelse aff otrengdo måle, ther wij thet vtan gudz fortörnelse och hans bodhordz forachtilse göra kunne, på thet at wij icke giffue them tilfelle til at fortala oss och thet godha gudh oss giffuit haffuer, ther ey hade giordz behooff,

J then andra motton kan och förargilse skee, j thet som ondt är, ther the som godhe äre och lydha vnder Christum få tilfelle til at bliffua onde och falla frå honom och vthi synd, och om sådan förargilse talas her j thetta Euangelio och monge stedz j scrifftenne, Och kan thenna förargilsen j mongahanda motto tilgå, Stundom kunne wij giffua wor nesta tilfelle at falla j synd med thet onda liffuerne som wij före, så, at när han seer oss göra noghet thet som illa är giordt, får han exempel och tilfelle ther aff at göra sammeledis, och faller så j syndena, förarghas och förwerres aff thet onda exempel och tilfelle som wij honom gåffuom, Stundom kan han och förarghas och falla frå Christum, ther aff at honom warder nogher falsk lärdom foregiffuen, genom huilken hans sinne och mening faller ifrå Christum, eller thet som rett är, til thet som orett är, Teslikis kunne wij och giffua wor nesta tilfelle til at göra thet som ondt är, ther aff at wij (til ewentyr) noghet göre thet som j sich sielfft icke ondt är, men wor neste som oss seer thet göra, han tagher thet til förargilse, therfore at han menar thet wara illa giordt, Och på thet ath wij thetta stycke teste bettre besinna kunne, Skole wij först merkia, at när wij noghet göre som gudh förbudit haffuer, thå synde wij och äre for then skuld gudhi mishagelige, Och när wij göre thet som han befalet haffuer, thå göre wij well, och äre honom behagelighe, Så är och mykit annat som han huarken budhit eller förbudhit haffuer, aff huilkit wij huarken teste bettre eller teste werre reknade warde for honom om wij thet bruke eller icke,

Såsom är med tesse vthwertes ting, them han oss til wor nödhtorfft giffuit haffuer, Som är mat, dryck, cledhe, städher, daghar och annat sådana ther han inghen besynnerlig heligheet vthi satt haffwer ee huad wij them bruke eller icke, Så haffuer gudh (oss til welfoordan) giffuit oss allahande mat och dryck och är til fridz ther med ee huad dagh thet wara kan, så at for honom äre wij icke teste bättre ey heller teste werre at wij somblighe daghar halle oss ifrå köt eller annat sådana, Han haffuer giffuit oss maten och satt thet j wort wilkor at wij honom bruka moghe på huad dagh oss teckis, Sammeledhis är medh clädher och annat sådana, Men the äre icke alle som thetta weta ath gudh haffuer thenna frijheet giffuit oss, Och therfore när then ene som förstondet haffuer, brukar creaturen epter then frijheet som gudh honom giffuit haffuer, och en annar som thet forstond icke haffuer, seer ther vppå och meenar at sådan brukning icke skal wara loflighen for gudhi, Så warder honom giffuit tilfelle ther til, at han antighen begynnar förtala then lärdom som sådana affstadh kommit haffuer, eller och honom sådana gör, begynnar så falla ifrå gudz ordh, them han elles anammat hade om han sådan brukning icke hade fåt see, Så kan och henda at när then som förstondet icke haffuer, får see en annan bruka creaturet epter sijn frijheet, at han thå tagher exempel ther aff och brukar thet sammeledhs, och han meenar doch at thet skal wara emoot gudz wilia, och så förachtar han gudh ther med at han gör thet som han doch menar wara gudhi emoot, Och ee huilkit som skeer aff thet nw sagt är, så fölier ther iw synd aff, och j så motto warder wor näste förarghat aff sådana tilfelle som nw sagt är, Så at honom som godher är, eller åt minsto then på en godh wägh kommen är, warder giffuit tilfelle til at falla frå thet godha som han hade foretaghit och til thet som gudhi är emoot, Men sådana förargilse är så skadelighit itt ting, at honom som sådana astadh kommer, wore bättre ath en steen wore bunden widh hans halss och han wore fördrenkt j haffuet, Och therfore sade Christus her j Euangelio, at honom skulle warda wee som förargilse åstadh kommer, Och skole

wij thet leggia på hiertat at förargilse är itt stycke som är twert emoot thet Christeligha wäsende som wij äre kallade til, For ty wij äre ther til kallade at wij skole med wort liffuerne, gerningar, lärdom, och exempel dragha folk ifrå syndene och til gudh, och icke föra them frå gudh och til syndena, och therfore rådher scrifften allestedz ther til at wij skole tagha oss wara for förargilse genom huilken wor iemchristen faller ifrå the som gott är, til thet ondt är, Och ty sade Paulus at han wille heller aldrigh äta köt, än han skulle förargha sin nästa med köt ätande, Thet samma skole wij och achta, at wij icke så bruke wor frijheet at wor neste får ther tilfelle vtaff at falla j synd och förderffua sich til sina siel, Ja, sådan kerleek skulle wij haffua til wor iemchristen at wij heller wille läta all wor vthwertes frijheet fara, än at han skulle få ther skadha vtaff, Therfore ligger oss ther macht vppå at wij see oss wijsligha fore j wor vmgengilse, ath wij icke förderffue wor iemchristen, for huilken Christus Jesus haffuer lidhit dödhen, Och thetta må nw wara nogh sagt om then förarghilse genom huilkit the godhe draghas frå thet som gott är, in til thet som ondt är, om huilken förarghilse thetta helga Euangelium lydher.

Teslikis haffue wij j samma Euangelio til at besinna huru högt gudh achtar barn, ia ey aleenest barn vtan och them som sich ödhmiwka som barn, at han rekner sich til thet them widherfars ondt eller gott, och han läter sina helghe änglar som daghliga stå j hans åsyyn wara theres tienare, Och epter thet han achtar them så högt, så är icke vndrande at han thet icke lidha kan ath them warder giffuit tilfelle til at falla ifrå honom medh förarghilse som nw sagt är, Men giffue gudh sina helgeandz nåde ther til at wij så kunde skicka oss j wort liffuerne at andre motte få tilfelle til at falla til gudh wor himmelske fadher och icke ifrå, At honom for woro godha gerningar skul motte skee prijs och ära, Amen.

På alle helghone dagh

Euangelium Matthei v.

J Then tijdhen, När Jesus sågh folket steeg han vppå itt berg, och som han hadhe satt sich, gingo hans läriungar fram til honom, Thå ypnadhe han sin mwn och lärde them och sadhe, Salighe äre the som äre andeligha fatighe, ty at himmelriket hörer them til, Salighe äre the bedröffuadhe, ty the skola få hwgsualelse, Salighe äre the sachtmodighe, ty the skola besittia iordena, Salighe äre the som hungra och törsta retwijsona, ty the skola blijffua mettadhe, Salighe äre the barmhertughe, ty them skal skee barmhertigheet, Salighe äre the reenhiertade, ty the skola see gudh, Salighe äre the fridhsamme, ty the skola heeta gudz barn, Salighe äre the som lijdha forfölielse for retwijsones skul, ty them hörer himmelriket til, Salighe ären j när menniskionar forsmädha och forfölia idher, och seya alt ondt moot idher liwghandes for mijna skul, glädhiens och frögden idher, ty idhor löön äre stoor j himmelen,

PAå thenne daghen (kere wener) warder begongen högtijdh j then Christeligha forsamblingen aff all gudz werdigha helghon epter som woro forfädher thet stichtat haffua, Men epter thet ath thenna högtijdh ingen grund haffuer j scrifftenne, såå kunne wij ey heller tala här mykit om, vtan aff thenna högtijdh måghe wij wel tagha oss tilfelle til at prijsa, tacka och ära gudh wor himmelske fadher for sina obegripeligha nådh och barmhertigheet som han menniskione beuijsat haffuer, at han haffuer taghit them som wore hans owener, och lågho vnder syndene, dödhenom, dieflenom och ewigh fordömelse, och giordt them til sina vthkorade wener, the ther medh honom skola besittia himmelriket til ewig tijd, Thetta

haffuer iw warit en oseyeligh nådh och barmhertigheet, som gudh haffuer latit skina offuer menniskiona, at han wille giffua henne then ewigha salighetena, som then ewigha fordömelsen fortient hade, Och ther före skole nw gudz werdiga helgon wara oss for en spegil ther wij gudz nådh och barmhertigheet vthi see och beskoda måghe, ther wij och måghe få tröst och störkelse aff, til at formodha oss nådh och barmhertigheet aff gudhi, epter at wij see honom haffua thet bewijsat sin werdiga helgon, hwilke ther och warit haffua j samma nödh och bedröffuelse som wij, Haffuer han nw bewijsat them barmhertigheet, så warder han och thet wel görandes medh oss, epter thet the haffua så wel warit syndare som wij, och han haffuer så wel sagt oss gott til som them, hwilkit han så wel oss som them hallandes warder, Så måghe wij trösteliga och tryggeligha forlata oss på gudh wor himmelska fadher och forsee oss alt got til honom epter thet wij sådana exempel haffue huru han sich emoot the werdigha helgon bewijsat haffuer, Han haffuer monga syndogha menniskio taghit til nådhe, så warder han görandes medh oss om wij settie troo och lijt til honom och läte aff at göra thet som ondt är,

Nw wele wij komma til Euangelium som wij nw hörde, Och scriffuar S. Mattheus noghot för tesse ordh, ath ther Jesus gick om kring j thet Galileeske landet och predicadhe rikesens Euangelium, thet är, then lärdom genom hwilken menniskian kallades til gudz rike, Thå folgde honom mykit folk vthaff Galilee land, och vthaff the tiyo stedher, och vthaff Hierusalem, och vth aff Judee landet och aff the landen på hinsidhon iordans flodh, När han nw sågh at folket war mykit när honom steeg han vp på itt bergh, och som han hade satt sich, gingo hans läriungar fram til honom, Och thå läät han vp sin mwn och begynte til at lära och predica for them och sade, Salighe äre the som äre andeligha fatighe, ty at himmelriket hörer them til, Som han wille seya, Salighe äre the menniskior som kunna besinna huru the j sich sielff eller noghot creatur platt intet haffua ther the kunna forlata sich vppå som them hielpa kan emoot

theres fiender, dödhen, dieffwulen och heluetit, vtan see sich j sådana armodh och vselheet kompne wara, at the ingen ting haffua som them hielpa kan, The som til sådana kundskap kompne äre at the theres armodh och fatigdom besinna kunne, them hörer himmelriket och then Euangeliska predikanen til, För ty epter thet the intet haffua sielffue ther the kunna forlata sich vppå, ther före äre the skickelighe at falla in til Euangelium, genom hwilkit them warder tilsagt nådh och barmhertigheet och syndernes forlatilse, och at gudh wil hielpa them, ther the icke sielffue eller noghet creatur them hielpa kan, Och epter thet at then som j sådana armood kommen är, haffuer tilfelle noog til at falla j sorgh och bedröffuelse, ther fore segher Jesus them och wara saligha som bedröffuade äre, ty the skola fåå hwgsualelse, Then ther sin iemmer och armood besinna kan, han kan ey annars vtan wara bedröffuat, och han är for then skul skickelig til at vndfå hwgsualelse genom Euangelium och then helga anda, Ty at ingen kan besinna huru godh hwgsualelsen är, vtan then som haffuer warit bedröffuat, Och salighe äre the sachtmodighe som all ting lijdha och vndragha toleligha, för ty the skola besittia iordena, thet är, The skola fåå theres welfordan på iordenne, Salighe äre the som hungra och törsta epter rättwisonne, thet är, The som theras eghen synd och orätferdigheet besinna, och begiära warda godhe och retferdige, The som så til sinnes äre skole warda mettadhe, så at the skola få thet the begiära, Så äro och the salighe som äro barmhertighe offuer theras nästa och göra honom gott, ty them skal och widherfaras barmhertigheet aff theras himmelska fadher, Salighe äre the som äre reenhiertade, thet är, The som itt gott och sanferdigt hierta haffua, vtan skrymterij, swick och bedragherij, the ther ey annat haffua j hiertat än thet the seya medh mwnnen, For ty the som så reenhiertade äre, the skola see gudh, the skola bliffua med honom j then ewigha salighetenne, Och epter thet the som itt gott och reent hierta haffua plägha gerna fara ther epter at fridh, semia och kärleeck skal wara jbland mennischionar, ther fore sadhe Jesus medh, at the fridsamme äre och sa-

lighe, for ty the skola heeta gudz barn som semio och kerleek haffua wil ibland menniskionar, Och så hwgsualar thå Jesus them som sorg och bedröffuelse lijdha för hans skul och segher, Salighe ären j när menniskionar forsmäda och forfölia idher och seya alt ondt emoot idher, och liwga på idher for mina skul, j thet j halle idher in til mich och mijn ordh, Men glädhiens och frögdens, ty idhor löön äre stoor j himmellen, Som Jesus wille seya, Epter thet j hallen idher widh mich, och wilie halla mijn ordh widh macht, så feelar thet icke at j warde hatade aff werldenne, och j warde forfolgde och begabbadhe och alt oondt skal seyas på idher for mina skul, och mykin lögn skal föras idher vppå, så at j skola komma j all sorg och bekymmer, Men j skolen icke for then skul giffuas vp och wara bedröffwadhe at idher sådana påkommer för mina skul, For ty än thå j niwte mich j thenne werldenne ondt ååt, Så skole j doch j thet himmelska riket warda mich mykit gott åtniwtandes, Så glädiens och frögdens for then skul, ty thet är een ringa sorgh j lijdhe emoot then glädhi och löön j skole få j himmelen, Och thetta är nw (käre wener) meningen j Euangelio.

Nw wilie wij och besee then lärdom oss warder här forehollen, Och see wij här huru the skola skickade wara j tesse werldenne, som gudz nådhe och then euigha saligheetena vndfå skole, thet är, The skola wara fatighe j andanom, så at the skole kunna besinna at the platt intit haffua ther the skola kunna forlata sich vppå emoot dödhen dieffwulen och heluetit, hwarken rikedomar, wijsdom, starkheet eller någhot creatur, vtan kenna sich j the andeligha saker gåå blotta fatigdomen vppå, Så ath the ståå j gudz åsyyn blotte och älende, och tiggie nådh aff honom, The ther söriande och bedröffuade äre j theres andeligha armodh, hungra och törsta ther epter at gudh wille göro sina barmhertigheet medh them, mädhan the iw platt intit haffua sielffue ther the kunne haffua noghon hielp aff emoot theras andeliga fiender, The samme som så til sinnes äre, äre the som gudh wil göra sina nådh och barmhertigheet med, for ty thet kan ingen rätzligha besinna gudz welgerningar vtan han först be-

sinnat haffuer sin eghen armodh, Jngen weet retzligha hwad gott är, vtan then som ondt forsöcht haffuer, och ingen kan besinna hwad hwgsualelse haffuer inbära, vtan then som j sorg och bedröffuelse warit haffuer, Nw är och gudh så til sinnes at han wil göra nådh och barmhertigheet medh them som kunna besinna hans welgerningar och tagha them til tacka, Och ther före sade Christus j Euangelio, at the äre salighe som äre andeligha fatighe, söriande och bedröffuade, för ty the skola fåå thet them behöffwes, epter thet the kunna på sköna at gudh bewijsar sich wel emoot them och weta honom ther tack före, Teslikes hörde wij och j Euangelio, at them ståår een stoor löön ära och herligheet fore j himmelen, som forfölielse och förtaal lijdha for Christi nampn skul, Så at the som j thenna werldenne niwta honom ondt ååt, the skola j then euigha salighetenne niwta honom oseyeliga mykit gott ååt, och the skola besittia thet ewigha lijffuet medh honom, Til hwilkit at komma vnne oss gudh fadher och son och then helge ande. AMEN.

Een almenneligh predican som skal kunna brukas på alla apostle daghar

Euangelium Luce vj.

J Then tijdhen, Så hende thet vthi the daghar, at Jesus vthgick vppå itt berg til at bidhia, och bleef ther offuer nattena j böner til gudh, och thå dagh wort kallade han sina läriungar och vthualde tolff aff them, huilke han och kalladhe Apostler, Simonem then han kalladhe Petrum, och Andream hans brodher, Jacobum och Johannem, Philippum och Bartholomeum, Mattheum och Thomam, Jacobum Alphei son, och Simonem som kallas Zelotes, och Judam Jacobs son, och Judam Jscariothem then och forrädharen war,

J dagh (kere wener) warder begongen högtijd och åminnilse aff Jesu Christi vthkorade apostel S. N Therfore wele wij nw noghet tala om thet embete til huilkit han haffuer kallat warit, och på thet wij kunne haffua teste bättre tilfelle ther til så wele wij gå til retta grunden, Och formodher iach at idher skal allom nogh witterligit wara huru erligha well gudh hade scapad menniskiona, j sådana retferdigheet och godheet, at hon hade ingen synd, vtan stodh j gudz ynnest och wilia och gudz ande regerade henne til thet betzsta, Men sidhan hon gick frå thet gudh henne befalet hade och bröt hans budhordh, kom hon på all scadha och förderff, och dieffuulen then hon lydde epter fick wold öffuer henne, och hon wardt syndenne, dödhenom, och then ewigha maledielse vndergiffuin, Och än thå at menniskian hade så illa försedt sich emoot sin gudh och scapare, och ey annat än ondt forskyllat aff honom, så war han doch likawell än thå så barmhertigh öffuer henne, at han gick til och loffuade thet vth at han wille senda henne en frelssare som henne hielpa skulle vthaff then wånda sorgh och bedröffuilse som hon vthi kommen war, och stodh thet alt så j en mechta long tijdh for än then frelssaren kom, och läät gudh offta fornyia samma löffte och swoor ther vppå at han wist wille vthsenda honom, Och propheterne j thet gambla testamentit scriffwe mykit om then frelssaren och kallade honom en koning, så mechtig at alle skulle falla honom til fota, och han skulle haffua fridh med sich, Ja, hans rike och regement skulle gå så widt öffwer andra koninges wold och regement at thet well motte heeta, som thet och är, itt himmels rike, Aff sådana gudz löffte och propheternes scriffuilse wardt then konungen och frelssaren gansska mykit nampn kunnigh bland then iudeske almoghan ther sådana löffte och propheter wore, så at alle wiste seya ther aff, huilken en mechte koning ther komma skulle och huilkit it kostelighit regemente han föra skulle, så at hans rike wore ey werdt heta itt iordiskt rike vtan heller itt himmelskt rike, Och then konungen skulle frelssa sitt folk frå alla theres fiender, Och än thå at then koningen och frelssaren som komma skulle war bland

iudarne nampnkunnigh nogh at han iw komma skulle och wara mechtigh, Så wore the doch gansska få som thet förstodhe j hurudana motto han komma skulle, Och therfore hade then menighe hopen then mening om honom at han skulle komma som en werldzligh konung, doch mechtighere än nogher annar werldz förste, och ath han skulle frelssa sitt folk ifrå werldzligha fiender och tyranner, Och epter thet at iudarne hade then mening om Christum at han skulle komma medh werldzligit ståât och macht, therfore kunde the icke kennas widh honom thå han kom, vtan thå han kom och begynte predica for folkit, och sade at himmelrikit, Thet är, thet rikit som Christus then forloffuade konungen föra skulle, war nw for handenne, Christus war nw kommen medh thet kosteligha och fridzsamma regementit thå trodde the thet icke, ty epter thet han icke kom j sådana motto som the formodhet hade, ther fore wille the icke bära honom vp for gilt, och kende honom ey ther godh fore at han skulle wara then konungen ther j scrifftenne så mykit gott omtalad war, och än thå at Christus nogh bewistet bådhe med sin lärdom så och medh the crafftigha gerningar som han giorde j thet han gaff the siwka theres helso och vpreeste the dödha, och bedreeff sådana crafftigha gerningar, som omögelighit war ath noghon menniskia skulle kunna göra, så wore the doch gansska få som än thå kunde kenna honom for then Christum som vthloffuat war, Doch predicade han idhkeligha, bådhe medh ordh och gerningar bewijste at thet himmelska och kosteligha rikit, huilkit han och gudz rike kallar, icke war lekamlighit vtan andeligit, och at thet icke skulle haffua sich såsom werldzligit regemente, vtan heller twert emoot, Så sade och han om gudz rike, en tidh thå han fråghat wardt när gudz rike komma skulle, at thet icke skulle komma medh noghon vthwertes åthäffuo, Ey skulle man heller kunna seya, Sy her eller ther är thet, Sy (sade Christus) gudz rike är inwertis j idher, Som han wille seya, J haffuen icke rätta meningena om Christum eller hans rike och regement, For ty thet står icke j sådana vthwertis wäsende så som andra konunges regemente, at man skal kunna seya, Sy j thet lan-

det eller then stadhen regnerar Christus, såsom man seya kan om andra herres och konunges rike, Men gudz rike står j menniskiones hierta och samwet, ther haffuer Christus then förloffuade konungen sitt rike och regemente, Epter thet at Christus icke kom j sådana motto som man formodhet hade at han skulle haffwa kommit, Therfore behöffdes ther stoor bewijss til, at folkit kunde draghas vthaff then mening som the hade om Christum och hans rike, och til then rätta mening, och therfore giorde han så vnderligha gerningar, at ingen sådana noghen tijdh tilforenne hördt eller seedt hade, Så at hans gerningar nogh bewijste huad han war for en, Men epter thet han icke allestedz sielffuer lekameligha komma kunde til at medh ordh och gerningar bewijsa hoo han war, Ey heller kunde han lenge bliffua lekamligha sielffuer på iordenne, ty han moste epter sin himmelska fadhers befalning lijdha pijno och dödh for menniskiones saligheet skuld, Therfore vthkorade han the tolff som wij nw hörde j Euangelio, vthaff hela hopen aff sina läriungar, huilka han kallade apostler, the ther hans besynnerligha witne wara skulle, til alt thet han predicade och med ordh och gerningar bedriffuit hade, Och thet sade han til them, bådhe förra än han ledh dödhen och sidhan han vpstonden war, Han sade at then helge ande skulle bära witne om honom, teslikis skolen och j witna och betygha (sade han til them) ty at j ären med mich aff begynnilsen, Och när han skulle fara til himbla sade han, J skolen wara mich for witne, ey aleenest j Hierusalem, vtan och j alt iudee landet och Samarien och sidhan in till iordennes ända, Så wore nw the tolff apostlane Christi besynnerlige witne huilka han med thet werff och befalning vtsende j meniga werldenne, at the predica och vthropa skulle for alla folke the gladeliga tidende, at himmelrikit war nw for handenne, Christus then sanskyldighe frelssaren som så lenge hade warit omtalad, han war nw kommen, och skulle thet betygha for allo folke at Jesus och ingen annar war then sanskyldige Christus, och then rätte konungen och sanskyldige frelszaren som gudh vtloffuat hade, och the skulle bekenna och tilstå oppenbarligha huad the aff honom seedt och hördt hade.

Nw epter thet himmelska riket ther Christus är en konung vthi, är itt andeligit rike (som nw sagt är) hwilkit rike driffuer och vppehallet warder j them helga anda, Ther före tiänar ey hwar man ther til, at haffua then befalning at han skal forkunna himmelriket och Christi tilkommelse, vtan the aleena som gudh ther til besynnerliga vthkorat haffuer, så framt the noghon frucht skaffa skola, oc thet giffues oss her j Euangelio wel til kenna, j thet wij höre at Jesus gick förra än han vtwalde apostlane på itt berg afsides, til at bidhia sina böner til gudh, och bleeff ther offwer nattena j sina böner, och sedhan vtkorade han thenne tolff apostler epter gudz sinne och wilia, Och såsom thetta rijket som forkunnas skal är andeligit, så skole och the som thet predica skole wara andelige, Och ther fore läät Christus sina apostler först få then helga anda, och sedan läät han them vtgåå j menigha werldena, och thå skaffade the frucht, Och vppå thet Christus jw wille läta forstå at gudz rike ther han är en herre och en konung vthi, icke ståår j menniskios formågo, ey heller driffuit warder epter menniskios sinne och fornufft, Ther fore vtkorade han eenfolliga men och oforstondiga for werldenne, fatiga fiskiare och andra sådana, Så at han genom swagha och ringa achtade män bedreeff sitt krafftigha werck, Ja han gaff thenne enfolliga män sådana wijsdom och en sådana mwn, at alle theres mootstondare icke kunde blijffua bestondandes for them, Såå läät iw Christus j all sin anslag påskina at hans rike icke war aff tesse werldenne, vtan han läät heller påsee at hans rike war sådana at thet både gick offuer hennes macht och forstond, så at hon icke eens besinna kunde hwad thet inbära hade,

Så haffue wij nw hördt til hwad embete Christus Jesus sina tolff apostler vtkorat haffuer, thet är, At the skulle bära ther wetnesbyrd om hwad the aff honom seedt och hördt hade, och at the skulle lära och forkunna for folkena, at thet godha och kosteliga riket som så lenge hade vmtalat warit, war nw for handene, och at folket skulle lära kenna thet riket, icke ståå j noghot vtwertes wesende, vtan j menniskiones hierta och samwet, j andanom och j sanningene, och

at tesse medh theres predican och lärdom skulle dragha folket in til Christum som konungen är j thetta dyrbära riket, at the skulle giffua sich vnder honom, settia troo och lijt til honom, och bekenna honom for theres herra och konung, then them hielpa skal jfråå syndenne, dödhenom dieffwulen och heluetit, Och therfore haffua nw Apostlane warit Christi myndogha sendebodh som han til meniga werldena vthsendt haffuer, til at lata forsambla sich folk til handa offuer hwilkit han wil wara en herre och en konung, och beuijsa them gott, Och såsom apostlane thenna befalning fått hade, så gingo the och aff then helge andes nådhe henne well igenom, Och lijdho the j samma befalning stoor iemmer och bedröffuelse, j thenne werldenne såsom theras mestare Christus Jesus for them lijdhit hade, Ty han hade sielff sagt them thet före, at läriungane skulle icke wara better kompne j werldenne än han som mesteren war, Så gingo the doch thet så igenom, at monga otaliga menniskior fullo in til Christum Jésum wågade lijff och lijffuerne for hans skul, Och än thå at apostlane som nw sagt är, wore ringa achtade men för werldenne, Så hade doch gudh giffuit them then mact at the kunde bedriffua crafftigh ting, The vpreeste the dödha, giorde siwka helbregda, vtdriffuo dieflar och ingen dieffuuls mact kunde ståå them emoot, Så at man wel motte merkia på tesse sendebodh huru mechtig herren war som them vthsendt hade, Och vppå thet ytersta stadhfeste the theras befalning och predican medh theras bloodz vtgiwtelse, och bekende oppenbarligha at Jesus war Christus then sanskylloge frelssaren,

Så haffue wij nw hördt (kära wener) til huad Apostlane bland hwilka S. N. en är, haffua kallade warit, Så äre och nw alle predicare och lärare som gudz ordh och lärdom föra skole inträdde j apostlanes embete, och haffua samma befallning som the hade til at forkunna gudz rike, och forsambla Christo Jesu folk til handa, at the mogha lära kenna honom for theras rätta frelssare och återlösare, settia troo och lijt til honom, Men giffwe gudh at woro lärare och predicare kunna så gå thetta ämbete j genom som apostlana

gioorde, at ther fölier frucht epter, Ja, wij moste bidhia gudh wor himmelska fadher, at han sender oss the predikare och apostlar som han sielff vthkorat haffuer, hwilka han oss medh then helga anda begåffuat haffuer, För ty sådana predikare skaffa frucht, Ja oss ligger ingen lijten macht ther vppå hwad wij fåå for lärare och predikare, ty här henger wor siels saligheet vppå, Så giffue nw gudh oss sådana lärare som oss kunna medh en san lärdom och godh exempel dragha in til Christum Jesum wor herra. AMEN,

Een predican som skal kunnà brukas på the helge mendz daghar som icke äre Apostler

Euangelium Matt. xvj

J Then tijdhen, Sadhe Jesus til sina läriungar, Hwilken som wil fölia mich han wedhersake sich sielff, och taghe sitt cors vppå sich och fölie mich Ty at hwilken som wil behalla sit lijff, han warder thet mistandes, Och hwilken som mister sit lijff for mijna skuld, han warder thet finnandes, Hwad hielper nw thet menniskione om han forwerffwer heela werldena, och hon fåår skadha til sitt lijff? Eller hwadh kan menniskian giffua ther hon kan lösa sitt lijff medh? For ty thet skal skee ath menniskionne son skal komma j sin fadhers härligheet medh sina änglar, och thå skal han löna hwariom och enom epter sina gerningar,

J Dagh (kere wener) begå wij åminnelse aff then helge mannen S. N. Och förra än wij komme til Euangelium, wilie wij besee för hwad sack skul wij begåå högtijdher och åminnelse aff helge män och quinnor, Och skal man först weta at thå Christenheten först begynnat war, och j en long tijdh ther epter, thå war stoor forfölielse offuer them som Christi troo anammat hade, så at mong

hundrade twsend menniskior wordo for Christi nampn skul pijnte och plåghade aff heedniska konungar och tyranner, Och the Christne som igen leffde wiste sich ingen dagh frij när the skulle warda tagne wedh halsen, och än thå at somblighe aff them wore starke och woro til fridz at lijdha och vmgella alt thet them påbäras kunde for Christi troo skuld, Så wore ther doch monge swaghe ibland the ther så cleenmodige woro at the gruffuade sich och forskrektes for then iemmer pijno och plågho som the sågho the Christna offuergåå, Och ther fore gingo the som starka woro och hugswaladhe och tröste them, och formanade them at the iw skulle blijffua faste stondandes, och satte them så merkeligha men, qwinnor och iomfrwr fore som manliga strijdt hade for Christi troo, the ther swåra pijnor och dödh lijdhit hade for Christi nampn skul, Aff them skulle the tagha exempel, och stå faste som the stådt hade, Och begynte så haffua årsmoot eller åårligh åminnelse aff the martilerer som merkeligha hade bewijst sich for theras troo skul, Thå plägadhe och the Christna komma til hopa och haffua ther åminnelse aff huru then helge martileren, man heller quinna, hade stådt manligha j dödhen for Christi troo skul, och tröste thå och styrkte hwar annan ther til ath the och så manneliga ståå skulle hwar j sin stadh när the worde tagne widh halssen såsom then helge martileren giordt hade, Och så hade the theras almenneligha böner til gudh at han och skulle giffua them sådana nådh til at ståå faste, som han honom giffuit hadhe, Widh thet settet kom thet vp at man helga mannes och quinnors högtijdher begåå skulle, hwilkit j forstonne aleena skeedde medh the helga män quinnor och iomfrur som pijno och dödh lijdhit hade for Christi troo skul, och wexte så medh tijdhen meer och meer til, så at the på thet sidzsta worde flere än behooff hade giordz, och kommo så aff sin retta brukning epter som the först vptagne woro, til stort misbruk, så at nw wel nyttigt wore at woro helge daghar worde forminskade, Doch epter wij nw begåå högtijd och åminnelse j dagh aff thenne helge mannen S. N., Så wilie wij (som oss bör) settia honom oss for itt exempel och eptersyyn, ther wij vthi be-

skodha skole gudz obegripeliga nådh och welgerningar, som han med honom giordt haffuer, Ther wij och skole tacka och prijsa honom fore at hañ wille werdas til at tagha ena fatigha älende menniskio (som thenna helge mannen war förra än han fick gudz nådhe) och göra honom til sin vtkoradhe wen, och skole wij bidhia honom ther om at han wil göra then nådh medh oss som han med honom giordt haffuer, Ja for then skul haffue wij åminnelse aff honom, at wij skole offueruäga then nådh och barmhertigheet som gudh haffuer giordt med honom, ther wij sedhan måghe forsterkia woro troo vppå at gudh skal wara oss mild och barmhertigh som han haffuer warit honom godh och gönstigh, Hwilkit wij och intit twijfla skole at han iw wil weta wort betzsta, såsom han medh thenne helge mannen giordt haffuer, Ja, han haffuer latit thet skijna på honom huru han achtar beuijsa sich emoot oss, Teslikes är oss och til at besinnandes then stora welgerning gudh beuijste them som foordomdags wore ther thenne helge mannen hade vmgengilse medh, Thet är iw en stoor gudz gåffua, at gudh sender menniskione sådana merkeligha män, sina vtkorade wener ther hon skal få rättelse och godh exempel vthaff, Så skole wij och bidhia gudh om then nådh, at han och wille senda oss sådana merkeligha män j wor tijd, som oss fatiga älende menniskior kunna wara til styrkelse och rättelse, ther wij godh exempel afftagha kunne, såsom thenne helge mannen S. N. och skal wara oss for itt exempel och eptersyyn til at fölia gudz wilia epter som han giordt haffuer, Och thetta är nw noog sagdt om högtijdhen, Nw wilie wij gåå til Euangelium,

Och på thet wij teste bettre må komma på grunden thå wele wij först tilse aff huad tilfelle Jesus tesse ordh sade, och segher Euangelisten noghet for tesse ordh, at när Jesus skulle dragha vp til Hierusalem til at lijdha dödh och pijno, thå begynnte han til at förkunna thet for sina läriungar, huru han moste gå til Hierusalem oc lijdha mykit aff the aldersmän och aff the offuerste presterne och aff the scrifftlärda och dräpas, och tridie daghen igen vpstå, Men när Petrus sådana ordh hörde, togh han Jesum affsides och

begynte til at straffa honom och sade, Herre skona tich sielff, thetta skal icke widherfaras tich, Thå wende Jesus sich om och sade til Petrum, Gack bort epter mich Satan, tu est mich til förhinder, for ty tu icke besinnar the ting som gudhi tilhöra, Aff thetta stycke ther Petrus wille rådha Jesum ther ifrå at han icke skulle så illa läta tractera sich som han sade, fick han tilfelle och sade så til sina leriunger som wij hörde j euangelio, Huilken som wil fölia mich han widhersake sich sielf, och taghe sit kors vppå sich oc fölgie mich, Som han wille seya, Jach är icke for then skuld kommen her til werldena, at iach skal dragha mich vndan sorgh och bedröffuilse, Men min himmelske fadher haffuer sådana lagdt mich vppå, hans wilia moste iach fölia epter, lijdha och vmgella thet han mich vppå lagdt haffuer, ia thet moste och så gå til med idher, at så framt j wele wara mina läriungar, fölia mich epter och bliffua ther iach är, thå moste j slå vth idhert eeghit sinne och wilia, och icke göra epter idhert sinne, vtan fölia idhan himmelske fadhers wilia epter, såsom iach gör, oc tagha så idhert kors, thet är, then sorgh och bedröffuilse på idher som han legger idher vppå, lijdha och dragha thet toleliga huar j sin stadh, såsom iach welwilieligha lijdher thet han mich pålagdt haffuer, ia thet wil och så wara aff nödhenne, j få icke dragha idher vndan thet kors som gudh lägger idher vppå, så framt thet skal gå well til med idher, For ty then som will behalla sitt lijff, han warder thet mistandes, och huilken som mister sitt lijff for mina skuld han warder thet finnandes, Som han wille seya, J moste alt lijdha och vmgella thet idhar himmelske fader lägger idher vppå, for ty om j wele dragha idher vndan och skona idhart lijff sielffue, thå tappe j thet wisseliga bortt, Men om j äre tilfridz at lijdha huad idher pålagt warder, och j laten så idhart lijff for mina skul, thå skole j finna thet igen til ewigh tijdh, Men huar och nogher icke wil fölia mich epter medh thet kors honom pålagdt warder, vtan dragher sich vndan på thet han tesse werldennes äghodeler behalla skal och haffua godha dagha, så är thet doch fåfängt for honom, For ty huad hielper thet menniskione at hon forwerffwer hela werldena,

och får doch skadha ther offuer til sitt lijff? Eller huad kan menniskian giffua ther hon kan lösa igen sitt lijff med? Som Jesus wille seya, Huar thet än så wore at en kunde forwerffwa hela werldena ther med at han droghe sich vndan korset, så wore thet doch honom inte nyttigt all then tidh han skulle mista sitt lijff ther offuer, ey är heller noghet ting j werldenne så gott ther han kan lösa sitt lijff igen med, Therfore är her ey annor rådh på ferde, än at så framt j wele finna liffuet til ewigh tijdh, Så moste j nw wara tilfridz at mista thet och dragha korset j tesse werldenne, Ja, j moste och wisseligha tagha korset på idher och fölia mich epter, så framt j icke skole warda straffade ther öffwer til ewigh tijd, For ty, thet skal skee (på then ytterste domen) at menniskione son skal komma j sins fadhers herligheet med sina englar, och thå skal han löna huariom och enom epter sina gerningar, Och thå wil thet komma ther til, at then som j tesse werldenne icke haffuer welet bekenna mich for menniskiom, at iach icke heller skal thå bekenna honom for min läriunga, Och så som han haffuer j tesse werldenne draghit sich vndan sorgh och bedröffuilse, och wille thet icke lijdha for mina skul, Så skal han thå mista thet ewigha liffuet, och honom skal all sorgh och bedröffwilse på komma til ewigh tidh, Therfore är thet bättre at dragha korset her j en liten tijdh j tesse werldenne, än dragha sorgh och bedröffuilse j then andra werldenne, til ewigh tijdh, Och thetta är nw (kere wener) meningen j Euangelio, Nw wele wij, effter om gudh giffuer nådhen, tilsee, huad lärdom her giffuin warder.

Nw epter thet ther warder berördt at wij som skole wara Jesu Christi läriungar, skole tagha wort kors på oss och fölia honom epter, Så wele wij nw grundeligha besee huad kors är, och huru wij thet bära skole, Och skole wij först merkia, at epter thet Christus gudz son som rette midhlaren oc försonaren är emillen gudh och menniskiona, war på mandomsens wegna giorder til itt offer for menniskiones synder, och wardt iemmerliga plåghat och dödhat på korset, ther aff är thet kommet, at pijna och plågha, iemmer och

widermödha, sorgh oc bedröffuilse kallas och kors, Och såsom Christus som capiteneren och hoffuudit är offuer alla Christna menniskior, drogh sitt kors, så skole och alle som honom tillydha, huar for sich dragha sitt kors, Och är well tilbörlighit at theres sorgh och bedröffuilse som ledhemoten äre, haffuer sitt nampn aff hans sorgh och bedröffuilse som hoffuudit är, Teslikis oc epter thet at then gamble Adam, som är, the onde begierilse som j hiertat är, warder och ther medh nidhertrykt och dödhat, som Christus dödhat wardt på korset, j en figure, at then gamble Adam medh widhermödho och motegong, lijka som på itt kors dödhas och til intit göras skulle, Therfore sade och Christus förra än han wardt korsfester, at man skulle tagha korsit på sich, och fölia honom, ty han gaff oss itt exempel och efftersyn, huru wij skole wara gudhi lydighe, och dragha korsit sorgh och bedröffuilse som han giorde.

Then gamble naturen som wij haffue fåt aff woro första foräldrar, thet är, Then synda arten aff huilko wij tilbögelighe äre til alt thet ondt är, then wij ärfft haffue effter Adam och Eua woro förste foräldrar, then man och pläghar kalla then gambla Adam, Then samma synda arten eller gamble Adam, moste plat förtrykter och dödhader warda j oss, så framt wij skole ingå j then ewigha saligheten, for ty, ther gåår intit in som noghon smitto haffuer, Och är merkiandes at ther aff at wij settie troo och lijt til Christum Jesum warder oss giffuen then helge ande j wort hierta, huilken oss så fornyiar at wij begynne få en godh wilia, och bliffue tilböyelige till thet som gott är, såsom wij tilforenne tilböyelige wore til alt thet som ondt är, Men doch licawell warder oss then helghe ande icke så fulkommeligha giffuen at wij aldeles fornyiade warde, ty then synda arten som wij aff woro första foräldrar fåt haffua, hon bliffuer j oss vdi dödhen, och hon stridher altijd emoot andan, Men henne skole wij jw altijd nidertryckia och icke läta henne haffua sin wilia, Nw warder sådana synda art och oond begierilse betzst nidhertrykt, medh motegong iemmer och bedröffuelse, men sådana är hart vndergåå, doch moste thet jw skee, och thå bäre wij korset,

thå wij noghon wedhermödho lijdhe, genom hwilken then synda arten j oss nijdhertrycht warder, Och thå warder wår gamble Adam korsfester och spikadher widh korset, så at han sin onda wilia icke fult göra kan, Lijka som Christus war näghladher och fester widh korset, såå ath han hwarken hender eller fötter brwka kunde, hengde aleena på korset til tess han bleeff dödh, Så skal och wor gamble Adam, then synda arten j oss är warda nidhertrycht genom thet kors som wor himmelske fadher lägger oss vppå, Nw haffuer thet sich och så, at then som Christum Jesum epterfölia skal och halla hans ordh widh macht, han moste altijd formodha sich motegong, sorg och bedröffuelse, hwilkit han och toleligha vndergåå måste, När han nw och så gör, at han lijdher och vmgeller ee hwad honom påkomma kan för gudz ordh skul, thå seyes han tagha sitt kors på sich, thet gudh honom tilföghat haffuer, och så fölier han Christum epter, och wandrar så genom sorg och bedröffuelse, thet är, vnder korset jfråå thet gambla syndauäsendet, hwilkit genom korset nidhertrycht warder, til itt nytt wesende så at han warder skickelighen til ath ingåå vthi then ewigha saligheten ther han finner sitt lijff igen, hwilkit han här en kort tijdh fortappade for Christi nampn skul, Så på thet ath wij thetta beslute, kallas nw sorg och bedröffuelse, iemmer och wedhermöda, pijnor och plåghor, kors, Och then som sådana lijdher för rätuisones skul, han bär korset medh Christo, och then som här bär korset och warder försmädhat med honom, han skal och j then ewigha salighetenne warda crönter och äradher med honom, Och så haffuer thet och tilgått medh thenne helghe mannen S. N. aff hwilkom wij begå åminnelse j dagh, Men geffue oss gudh sina helga nådhe, at wij så motte epterfölia Christum Jesum, ath wij motte blijffua med honom til ewigh tijdh. AMEN,

Och thetta forscriffna må nw wara nogn til een predican, Men epter thet at thetta euangelium, offta läsit warder, så på thet at man icke altijd

tagher en lärdom her vth som är om korset, Therfore må man vnderstundom, läta honom bestå, och när Euangelium medh sijn vthlegning vthsagdt är, huilkit iw altijdh skee moste, thå må man haffua thenne epterscriffne lärdom ther vnder.

Wij hörde nw j Euangelio huru Christus sadhe, at när han på then ytterste dome dagh komma skal j sin fadhers herligheet medh sina änglar, thå skal han giffua hwariom och enom epter sina gerningar, Så at the som wel haffua giordt skola gåå j then Euigha saligheten, och the som illa giordt haffua, til then ewigha fordömelsen, Hwiken ordh synas så lydha at then ewigha saligheten warder fortient medh woro gerningar, ther scrifften j mong rwm faller emoot, och segher at gudh giffuer oss thet ewigha lijffuet och saligheten aff sin eeghen godheet, nådh och barmhertighet, och ther fore giffues oss här tilfelle til at tala här noghot om, Och på thet at wij komme på retta grunden, så skole wij merkia at thå gudh hade först skapat menniskiona, thå war hon godh och retferdig, så at hon ingen synd ellr ondsko hade vthi sich, vtan war vpfylt medh them helga anda, hwilken henne styrde och regerade til thet betzsta, så at hon hölt gudh j wördning och gaff honom then äro som honom boorde haffua aff henne och stodh j hans wenscap, Nw epter thet at menniskian war sielff retferdigh och godh, så stodh thet och alt well til med henne, och all ting wore henne godh så lenge hon sielff war godh, och henne stodh thå ey annat före än thet som gott war, for ty hon hade intet oondt fortient, Men strax hon föll in til dieffwulsens rådh och folgde hans wilia epter, så föll hon jfrå gudz wenscap och miste then godheet och retferdigheet som hon war skapat vthi, och then helge ande som henne regera skulle week jfrå henne, och så begynte hon bliffua ond och orätferdig, och fick så dieffwulen macht offuer henne, och begynte thå han regera henne såsom then helge ande hade regerat henne til forenne,

och så begynte gå illa til medh henne, Och epter thet hon war sielff oond worden, så worde och the ting henne til skadha som henne hade til forenne warit til godho och gagn, Jtt sådant dråpelighit fall fick hon ther aff at hon lydde meera dieffuulen epter än gudh, Epter thet nw at menniskian war ond, oretferdig och syndafull worden, ther fore stood henne och oondt fore, ty hon hade thet fortient, Ja, dödhen och then euigha fordömelsen stood henne före, thet war och henne fortienta löön, och vnder dieffuulsens wold war hon, Men nw må här wel infalla itt spörsmåål huru thet tilgå skal at menniskian motte komma jfråå thet oonda som hon vthi kommen är, och til thet godha igen som hon är skapat vthi, om hon kan thet och sielff göra eller ey, eller om en annar skal hielpa henne ther til? Och än thå thet rikeligha nogh kan bewijsas medh then helga scrifft, at thet ingalunda ståår j menniskiones macht at komma sich jfråå thet onda som hon är vthi kommen, och til thet godha igen som hon är jfrå fallen, Så wilie wij doch nw läta the beuijss bliffua for kortheetenes skul, och spöria wor eghen fornwfft och forfarinheet til, så warde wij thet nogh sielffue finnandes hema när oss, at ey skal behooff göras at sökia ther lenger epter, Hwarest haffuer man noghon tijd funnet then menniskio som haffwer kunnet komma thet åstadh at ingen lekameligh ting haffua warit henne skadheligen? Hoo kan beskerma sich jfråå all hunger och törst, sorg och bedröffuelse, och alla handa krancheter? Tesse ting göra menniskione skadha til hennes lekamen, och haffua vrsprung aff thet fal menniskian fått haffuer, och är doch än nw aldrig ingen kommen som aff sin eghen macht haffuer kunnet beskerma sich ther fore, och vndledha sich så ther jfrå at the henne ingen skadha göra kunde, Kan nw icke menniskian aff sin eghen macht vndfly thet oonda som lekamelighit och mindre är, mykit mindre kan hon vndfly thet onda som andelighit och mera är, Eller hoo kan vndfly dödhen? Hoo kan komma thet åstadh at han ingen synd eller ond begierelse haffuer? Eller hoo kan wara dieffuulen och then ewigha fordömelsen offuermechtig aff sin eghen krafft? Jach menar at

wij noog fornimme thet sielffwe aff forfarenheten at wij icke kunne hielpa oss sielffue vthaff thet onda wij vthi kompne äre, Kunne wij nw icke hielpa oss jfråå thet oonda som wij äre vthi kompne, mykit mindre kunne wij aff wor eghen krafft komma oss til thet godha wij äre ifråå faldne, Eller hoo är then som sich kan komma til ena sådana meenlöse och retferdigheet som menniskian war skapat vthi? Hoo kan komma sich j gudz wenscap jgen och giffua sich then helga anda som honom regera skal? Eller hoo kan giffua sich sielff ewigt lijff och saligheet? Hwar wij än nw så oforstondighe och forstockade wore at wij icke kunde eller wille besinnat, at thet icke ståår j menniskiones macht eller formågho hielpa sich jfråå thet onda och til thet godha, Så haffue wij doch alt for monga som oss thet lära, wilie wij eller wilie wij ey, Dieffuulen är aleena så mechtigh, at ingen menniskia kan aff sin eghen macht slita sich vthaff hans hender, Och här medh må nw noog wara beuijsat at menniskian icke kan sielff komma sich vthaff then skadha och forderff som hon vthi kommen är, Ey heller komma sich til then äro och herligheet som hon jfråå fallen är, Ja, thet kan och wisseligha ingen göra, vtan gudh aleena, for ty ingen creatur j himmelen eller på iordenne kan giffua menniskione then helga anda som alt thetta werka och bedriffua skal j menniskione, Och therfore wil thet komma ther til jgen, at såsom gudh och ingen annar haffuer skapat menniskiona godha och rätferduga, så moste och han aleena och ingen annar skilia henne ifrå thet onda som hon är vthi kommen, och föra henne jgen til thet godha som hon är jfra fallen, Och at thet så j sanning är, ther lydher all scrifften vppå som nw ey görs behooff til at fortelias,

Men nw wele wij besee hwad sätt gudh haffuer ther til forskickat, genom hwilkit han wil föra menniskiona til sich och til thet godha jgen som hon jfråå fallen war, Och thet haffuer han så förordinerat och skickat, at hans enfödde och älskelighe son skulle ther wara itt middel til, honom sende han här nidh at han skulle anamma mandom och bliffua menniskia, och genom samma mandom skulle han bedriffua woro saligheet, Han skulle forlijka oss medh

wor gudh och skapare then wij fortörnat hade, och han skulle göra fyllest for thet wij brutit hade, Han skulle nidherslå woro fiendar, dödhen, dieffuulen och heluetit, och alt thet onda som oss påkommet war, och han skulle thet så begåå at then helge ande skulle åter komma til oss jgen, then oss til thet betzsta styra och regera skulle, Så är nw liffuandes gudz son Christus Jesus then som thetta alt så bedriffuit haffuer, Een almennelig forlikning är nw gioord imellen gudh och menniskiona, Synden, dödhen, heluetit och alt ondt är aff Christi dödh krafftlöst wordet, och thet är foruerffuat at then helge ande skal giffwin warda, Wor salighett är nw aldeles bereed, och Christus haffuer alt fultgiordt så mykit som ther til hörde, Nw moste wij och tilsee huru wij skole thet vndfå som Christus bereedt haffuer, For ty at än thå at saligheten är bereed, Så kan doch icke hwar man vndfå och anamma henne, Ja thet haffua wel monge tagit thet så fore, at the haffua meent wilia sielffue forskyllat medh theras gerningar at the skulle vndfå thenna bereedda saligheten, och haffua hafft then mening, at the skulle sielffue redha sich til at anamma henne, Men thet haffuer feelat for them, For ty såsom thet gåår offuer menniskios formågho at kunna bereedha saligheetena, så gåår thet och offuer hennes macht at kunna vndfåå och anamma henne än thå at hon tilreed är, ty om thet stodhe j menniskiones macht, thå kunde monge få henne som henne nw intit fåå, Och therfore wilie wij nw tilsee huru wij skole kunna anamma salighetena then Christus Jesus oss forwerffuat haffuer, For ty gudh haffuer, For ty gudh haffuer och giffuit ther itt sätt och lempo til, och är thenna, at han läter predica och forkuna sin ordh for menniskione, genom hwilken han later henne forstå then nådh barmhertigheet och godha ynnest han haffuer til henne for sin sons Jesu Christi forskyllan skul, och giffuer henne ytterlighare til kenna at thet hon brutit hade, thet haffuer hans son wel forlijkt och forsonat, han haffuer thet så begått at himmelriket står henne nw öpet, Så pläghar och gudh medh sådana predican j theras hierta som han til then euigha saligheten vtkorat haffuer, senda then helga anda som

så telier them j troona, at the settia ther fulla troo til at thet så j sanning wara skal som them aff gudhi sagdt warder, Så at the giffua gudhi then äro at han är rätferdigh j sin ordh, så at epter thet the sådana höra aff honom, thå slå the och ther fulla troo til epter som then helge ande haffuer giffuit them in och taalt them j troona, och then troona achtar gudh såå högdt at han for hennes skul räknar menniskiona for rätferdigha, thet är, At epter thet menniskian gör honom then äro at hon setter troo til thet han later seya henne til, Så gör han henne then äro jgen, at han tagher henne til wenskap igen och haller henne for ena rätferdigha och godha menniskio, Ja, han haller henne for ena rätferdigha och godha menniskio, Ja, han haller henne for sitt barn och arffuinga til then ewigha saligheten, och såsom hon haffuer hördt alt gott seyas om gudh, at han är henne godh och gönstig, så beuijsar han sich och emoot henne epter thet hon betroor honom om gott, och så sender han henne then helga anda j hennes hierta til en wiss pant at han wil giffua henne then ewigha saligheten, och skal thå then helge ande regera menniskiona til thet betzsta, at hon kan lära fölia gudz wilia epter och föra itt gott och ärlighit liffuerne, Ja thet kan och icke annars wara, vtan at epter thet menniskian haffuer fått then troo om gudh at han är henne godh och gönstig, mild och barmhertig, at hon moste iw få en godh wilia til honom jgen, for thet han bewijsar sich så wel emoot henne så at hon haffuer honom käär, Men haffuer hon honom käär, så gör hon och gerna thet hon weet honom liwfft wara, och bewijsar sich iw så at hon wil gerna wara honom til wilia epter sinne yttersta formågho.

Så haffue wij nw hördt retta settet huru wij skole komma til then ewigha saligheten och til thet godha wij jfrå faldne wore, och huru wij skole vndslippa thet onda wij äre vthi kompne, och haffue wij noog forståt at thet icke ståår j woro macht, For ty wij äre alt forsuaghe til at slå dieffuulen medh hans wäsende nidh, Thet moste Christus Jesus gudz son göra, Såå äre wij och alt for ringa ther til at komma oss sielffue j gudz wenscap, Thet moste en annar

göra som better är kender än wij, Ja thet är och Christus, Så äre wij och alt for swaghe ther til at wij skulle kunna så mykit fortiäna medh gudhi aff wor eghen macht, at han skulle wara plichtig ther til at giffua oss sitt rike och then ewigha salighetena, Hon är alt ypparen än at hon skulle warda fortiänt aff oss, Then ewigha saligheeten är ädhlere än wij noghen tijd tenkia, tala eller besinna kunne, än sidher wij skulle henne kunna fortiäna, Och ther före war her ey annor rådh än at en annar som större macht hade moste komma och förtiäna oss thet ewigha liffuet och saligheten, och thet war Christus Jesus wor herre, Hwilken woro saligheet rikeligha noog begåått haffuer,

Teslikis haffue wij och hördt huad sätt gudh haffuer forskickat thertil, huru wij skole vndfå och anamma thet godha som Christus Jesus oss tilreedt haffuer, och thet skal skee genom ena fasta och stadigha troo, Så at wij få höra gudz ordh som seya oss gudz ynnest och wenscap til, och huad nådh och welgerningar han oss bewijst haffuer genom sin elskeligha son, och then helge ande kommer thå medh och tälier oss så j trona, och giffuer oss thet in at wij begynne settia troo til gudz ordh och förlata oss på thet som oss tilsagt warder, När wij nw ena sådana troo haffwe, så haffue wij anammat alt thet godha som Christus forwerffwat haffuer, Thet är, Wij äre thå kompne j gudz wenscap igen, och thet godha som wij wore frå faldne thet hörer åter oss til, Och epter thet gudh haffuer taghit oss til nådhe igen, så giffuer han oss och then helga anda j wort hierta, som oss fornyia skal, tryckia nidh syndena och the onda begierelse som j oss äre, och göra oss skickeligha til at ingå j then ewigha saligheten, Så haffue wij nw hördt, at wij komme icke til thet godha wij äre ifrå faldne, aff wor eeghen macht eller woro forskyllan, vtan gudh gör thet aleenest aff sijn eeghen obegripeligha nådh och barmhertigheet, Alt sammen är thet aff honom och intit annat än ondt aff oss, Thet hade warit omögheligit at wij noghen tijdh hade bliffwit dieffuulen och then ewigha fördömmelsen quitte, hade han icke giffuit sin son j dödhen for oss, Ey hade thet heller warit mögheligit at himmelrikit hade wordet öpet for oss igen hwar

Christus Jesus icke hade thet forskyllat, Så haffuer nw gudh alt thetta giordt aff sine nådh och barmhertigheet, Aff hans nådh är thet at han haffuer vtkorat oss til then ewigha saligheten förra än werlden war scapad, Aff hans nådh kom thet at hans son frelste oss ifrå dieffuulen och vpläät himmelen for oss, Aff gudz nådh är thet at wij få höra gudz ordh, Och aff hans nådh är thet at then helge ande giffuer oss trona til ordhen, ty wij kunne icke heller haffua henne aff oss sielffue, Aff gudz nådh är thet at han reknar oss for godha, froma och retferdigha for trones skuld, än thå at wij äre än nw fulle medh synd, Aff gudz nådh är thet at then helge ande kommer medh tronne j wort hierta, vtdriffuer syndena, fornyiar oss och styrer och regerar oss til thet betzsta, Aff gudz nådhe är thet at wij kunne föra itt Christeligit liffuerne, och göra godha gerningar, Och aff gudz nådh är thet at wij epter thetta liffuernet warde anammade j then ewigha saligheten, Och summa summarum, ifrå thet första och til thet sidzsta, Så är thet alt samman aff gudz nådh och barmhertigheet at wij komme til then äro och herligheet igen, som wij medh syndenne frå faldne wore, Honom och icke oss bör haffua prijs och äro ther fore.

Så motte thå nogher seya, Medhan thet är alt aff gudz nådh och barmhertigheet at wij komme til then ewigha saligheten, som tu segher, Huij segher thå Christus her j Euangelio at han skal på then ytterste domedagh giffua hwariom och enom epter sina gerningar? och ther lydher och scrifften mongestedhes vppå, at then ther wel gör han fåår godh löön, For ty gudh later ingen godh gerning wara olöönta, vtan then ther noghot gott forskyllar, honom warder wisseligha gott widherfarandes, Ther swaras så til, At intit annat sätt ey heller är noghor annar wägh eller rådh til ath komma j then ewigha saligheten än som nw är sagdt, For ty gudz rike är itt nådha rike som giffuit warder aff nådh och icke for förtienst, och thet faller oss til j arff, och thet bewijsar heela scrifften besynnerlighe S. Pauli scriffuilse, Ja wor eeghen forfarenheet som tilforenne sagdt är beuijsar thet och noogh, Och ther fore blijffuer then grunden och wel stondandes, For ty hwar wij kunde sielffue forwerffuat,

thå hade wij thet som wij kunde j gudz åsyyn beröma och prijsa oss aff, Men sådana berömelse och prijss är vthe medh oss, Ty alt thet godha wij haffue, thet haffuer gudh giffuit oss, och ther fore kunne wij icke beröma eller prijsa oss ther aff at wij haffue thet aff oss sielfwe, Ja hwar wij sielffue hade kunnet foruerffua then ewigha saligheeten, thå hade thet ey giordz beehooff at Christus Jesus skulle haffua lijdhit ther såå hard pijno och dödh före, Men epter thet han haffwer kostat ther så mykit vppå, så är thet itt wist teekn ath wij icke kunne sielffwe fortiänat, Och ther fore wilie wij nw tilsee huru wij sådana ordh forstå skole som lydha på löön och fortienst, så at the falla emoot then grund som nw föregiffuin är, Och är merkiandes at än thå gudh wor himmelske fadher haffuer giordt then nådh medh oss at wij haffue fått ena stadigha troo til hans son och wor herra Christum Jesum, for hwilken troo skul wij warde j hans åsyyn räknade for godha och froma menniskior och hans barn och arffuingar, och Christi medharffuingar, Så äre wij doch likauel än nw så lenge wij äre j thetta liffuernet gansska swaghe och skröpelighe, och sorg och bedröffuelse, iemmer och wedhermödha warder oss offuergongandes for thet wij äre infaldne til gudz ordh och Christi forsambling, Och ther före hörer ther mykit til at wij kunne bliffua bestondandes j thet godha som wij haffue företaghit, ty wor swagheet och skröpligheet wil ey gerna lijdha sådana bekymmer och nödh, Så at wij nogha skola tilsee at wij icke åter falle jfråå then nådh som oss giffuin är, Och för then skul handlar gudh wor himmelske fadher så medh oss som en godh och mild fadher handlar medh sin älende barn, Han lockar och bidher oss doch til wort eeghit betsta och gagn, at wij skole blijffua faste stondandes, lijda och vmgella then sorg och bedröffuelse som oss påkommer til en kortt tijdh, For ty han wil thet wel löna oss igen, Han lockar bedher och formanar oss at wij skole fölia hans wilia epter, och halla hans helga bodhordh, ther wij doch altijdh äre plichtige til at göra epter thet wij äre hans creatur, Och vppå thet wij skole wara teste weluilielighare til at halla thet han befaler, Så loffwar han oss stoor lön

j himmelriket, hwilkit löffte han och wisseliga holler, Så at then som fölier hans wilia epter och gör thet han biwdher, han fåår the löön som han vtloffuar, ty gud haffwer sielff forplichtat sich ther til, at han wil giffua them godh löön som wel göra, Men thet är merkiendes hwilke the äre som wel göra, och hurudana gerningar han wil löna, for ty han löner ingen gerning vtan then som honom är behagelighen, Nw kan iw ingen gerning wara gudhi behagelighen medh mindre at hon går aff itt gott hierta som ena godha troo haffuer til gudh, Och the som itt gott hierta och troo haffua til honom, the äre aleenast the samme som wel göra, och them wil han giffua löön j himmelen, Men the gerningar som synas wara godha vthwertes, och gå aff en oond grund, thet är, aff itt oondt hierta som ingen godh troo haffuer til gudh, them wil han icke löna j himmelen, for ty sådana gerningar äre icke godha for honom, Och ther fore när gudh segher sich wilia giffua them löön som wel göra, är thet meningen at hån wil giffua sina vthkorade wener löön j himmelen, them han sielff haffuer giffuit nådhena til at göra godha gerningar, For ty the som then helga anda haffua, the kunna göra thet som är wel giordt for gudhi och ingen annar, Och hwar then helge ande icke wore j hiertat, thå blijffuo the godha gerningar som skola löönta warda wel til baka, och ther före lönar gudh oss for the gerningar som han haffuer sielffwer giordt j oss, och kallas thet j scrifftenne löön, for then skul at thet fölier ther epter, at then som här förer itt gott leffuerne, thet haffuer han til löön, thet är, Thet fölier ther epter, at han fåår then ewigha saligheeten, Jcke så til forstondandes at the gerningar som wij här göre äre j sich sielffua så mykit werda at then ewigha saligheeten skulle iw for theres skul giffuin warda, Men epter thet at hon fölier epter sadana gerningar, ther före seyes hon wara theras lön, Teslikes och epter thet at gudh haffwer så sielff vthloffuat och forplichtat sich, doch aff sin eeghen nådh och barmhertigheet, at han wil giffua them som fölia hans wilia epter, then ewigha saligheten til löön, ther fore kallas thet och löön, än thå at när man seer retzligha til, så är thet alt samman aff gudz

blotta nådh och barmhertigheet, For ty all then tijdh thet är aff hans nådh at wij kunne noghet gott fortiena, så moste och thet wara med aff hans nådh at wij få lönen, epter thet wij ingelunde hade kunnet fortiena them, hwar wij icke hade hafft nådhena ther til, Så lychtas thet än thå ther medh ath alt samman är aff gudz nådh och intit gott aff oss sielffua, Gudh är then samme som oss aff ewigh tijdh forseedt och vtkorat haffuer til then euigha saligheten, Han haffuer och latit sin son gåå j dödhen for oss förra än wij födde wore och noghet göra kunde, Han sender oss sin helga ordh och giffuer nådhena ther til at wij kunne settia troo til them, Han giffuer oss nådhena ther til at wij kunne föra itt gott liffuerne och göra godha gerningar, och på thet sidzsta epter thet godha liffuernet förer han oss in j then ewigha saligheten, Huru kunne wij fatighe älende syndoghe menniskior noghen tijd forskylla med honom sådana dråpeligha welgerningar? Ney thet är oss omögelighit, vtan aff sin eghen godheet (oss oforskyllat) haffuer han alt thetta giordt ther honom bör prijss och tack före.

Men thet Christus här segher j Euangelio at han skal på then ytterste daghen giffua hwariom och enom epter sina gerningar, Thet är så forstondandes, At gerninganar skola thet bewijsa, hwilka som salighe eller fordömde skole warda, Så at the som finnas haffua godha gerningar the skola warda salighe for ty the äre godhe sielffue, Men the som onda gerningar haffua, epter thet the äre oonde, så skole the warda fordömde, Jcke så til forstondandes at gerningar göra menniskiona godha eller onda, vtan twert om, menniskian som sielff är godh worden aff gudz nådhe, hon gör gerninganar godha, och then som sielffuer är oonder han gör och gerninganar ther epter, Gerninganar haffwa theras art och natwr aff menniskione, och icke menniskian aff gerninganar, Såsom fruchten som wexer på träädh, haffuer sin smaack aff trääd, Om träädh är gott så är fruchten och godh, men är thet oondt så är fruchten sammeledhes, icke gör fruchten träädh oondt eller gott, för ty thet war oondt eller gott förra än fruchten wexte ther vppå, Men träädh gör fruchtena oonda

eller godha epter som thet haffuer artena til, Doch kenner man träädh på fruchtenne, och dömer ther om epter som fruchten är til, Så är thet och medh menniskione, at epter som hon är sielff godh eller oond, så äre och hennes gerningar ther epter, The haffua theras art aff henne, och icke hon sin aff them, ty hon war sielff antingen godh eller ond förra än gerningana giorda wore, doch warder menniskian kend på sina gerningar och ther dömes hon och epter, Och ther fore skal Christus på then ytterste domen, döma hwar och en epter sina gerningar, thet är, Them som haffua onda gerningar, them kenner han och for onda menniskior, Och ther fore skal them och oondt widherfaras, epter thet the äre sielffue onde, Men them som godha gerningar haffwa, kenner han och dömer för godha menniskior, Och ther fore later han them gå j then ewigha saligheeten, Men såsom thet war aff gudz blotta nådh och barmhertigheet, ath the wore godhe wordne och haffua godha gerningar, Så är thet och aff hans nådh och barmhertigheet at the warda kende och reknade for godha, froma och retferdugha menniskor, och komma så til thet ewigha liffuet, Alt samman ifråå thet första til thet sidzsta, är thet aff gudz eghen goodheet, nådh och barmhertigheet, at wij komme jfråå thet onda som wij wore vthi kompne, och til thet godha som wij wore jfråå faldne, Honom wari prijss och ära til ewigh tijdh. AMEN.

HEr epter fölier en Catechismus eller vnderuijsning, som hwar och en, then een rätt Christen menniskia wara wil, bör at weta, Hwilken alla Kyrkioprester äre plichtighe til at lära och vnderuijsa theres soknafolk, for hwilken sack skul man haffuer samma vnderuisning her foregiffuit for the eenfoldigha clerker skull,

EPter thet wij alle haffua anammat doop och Christendom, och wilie warda holdne for Christna menniskior, Så bör oss thå weta

hwar j sin stadh hwad en Christen menniskio til hörer, For ty thet är icke noog wara döpter och heta Christen, Men ther ligger meera macht vppå at rètzligha for gudhi kunna wara Christen, ty at heta Christen och retzligha wara Christen, them kan mykit skilia ååt, och ther fore bör oss allom weta hwad en Christen menniskios embete är, och for hwad sack skul wij skole heta Christne, Och skole wij först weta at wij kalles for then skul Christne ath wij äre inkompne genom döpelsen j then hoop och forsambling eller samqwemd som Christus Jesus liffuandes gudz son, är itt hoffuudh och höffuedzman före, hwilka forsamling gudh wor himmelske fadher tilskickat och vthkorat haffuer, at hon skal med honom besittia then ewigha saligheten, och ther fore är thet een stoor dignitet och werdighet at wara en Christen menniskia, epter thet hon är gudz barn och arffuinge til himmelriket, Nw mädhan gudh haffuer then äro giordt oss at han haffuer oss vtkorat for sin barn och sin kere sons Jesu Christi ledhamoot, Ther före skole wij och wel see oss fore, ath wij sådana äro och werdigheet icke forspille medh wort onda leffuerne, och ty ligger oss ther största machten vppå at wij altijdh skicke oss så at wij epterfölie hans helga wilia, Men skole wij fölia hans wilia epter, så moste wij jw först weta hwad hans wilie är, Och ther fore wele wij nw tagha oss tiyo gudz helga bodhordh före, aff hwilken wij läre weta hans helga wilia hwad wij göra eller lata skole, och sidhan wele wij komma til the andra stycke som een Christen menniskia bör at weta, Bodhordhen äre nw så lydhande eenfolleligha epter texten som Moses them bescriffuit haffuer.

j Tu skal inga andro gudhar haffua medh mich, Ty iach herren thin gudh är en starck hempnare, then som söker fädhernes misgerningar in på barnen, alt in til tridhie och fierde lidh the som mich hata, och gör barmhertigheet vppå mong twsende som mich haffua käär och halla mijn bodh.

ij Tu skal icke fåfengeliga föra herrans thin gudz

nampn, ty herren warder icke hallandes honom oskylloghan som hans nampn fåfengeliga förer,

Tenk på Sabbaths daghen at tu helghar honom. iij

Tu skal ära thin fadher och thina modher, på iiij
thet ath tu skal lenge liffua,

Tu skal icke dräpa. v

Tu skal icke göra hoor. vj

Tu skal icke stiäla vij

Tu skal icke bära falskt witnesbyrdh emoot thin viij
nesta.

Tu skal icke begiera thin nästes hwss. ix

Tu skal icke begiera thin nestes hustru, ey heller x
hons tiänare, ey heller hans tiänarinno, ey heller hans oxa, ey heller noghot thet thin neste haffuer.

J tesse förscriffne tiyo bodhordhen haffuer gudh giffuit sin wilia til kenna hwad for honom rätt eller orätt är, och hwad wij göra eller lata skole, Men epter thet at tesse bodh äre medh få ordh vthsagd, ther före wele wij nw for theres skul som oforstondighe äre medh noghor flere ordh vthleggia them så at man skal kunna forståå hwad meningen är här vthi, och wilie besee hwart for sich,

Thet första bodhet.

Tu skal inga andro gudhar haffua medh mich,

J Thetta bodhet segher wor gudh och wor scapare oss thet fore, at såsom han är aleena then oss scapat haffuer och är aleena gudh, j himmelen, på iordenne och vnder iordenne, så wil han och aleena warda hallen ther fore, Och är nw thetta meningen, at wij ingen städhes sökie hielp eller tröst vtan aff honom aleena, For ty gudh är then aff hwilkom man sich alt gott formodha skal, och til honom skole wij forsee oss alt gott, Han är rätta vphooffuet och vrsprunget

til alt gott, Så at intit gott är til j himmelen eller på iordenne medh mindre at thet iw är kommet aff honom, ware nw hwad ting thet helst wara kan, är thet gott, så är thet aff honom, och ther före skal man thet ingen annor städz sökia än när honom, Så är thet nw rätta meningen j thetta bodhet, at wij skole aleenast stella wort hierta in vppå gudh, settia ena stadhigha troo in til honom, och icke halla oss widh noghot creatur eller fortrösta oss på noghot ting j himmelen eller på iordenne, vtan på gudh allenest, Och ther fore segher han at wij icke skole haffua främande gudhar, Som han wille seya, Läät mich aleena wara thin gudh, och söök iw ingen annan, och ee hwad gott som tich fattas thet tu behöffwer, så forsee tich thet alt til mich och haff thin fortröst til mich, at tu skal finna thet när mich, och aleena få thet aff mich och ingen annan, Jach wil giffua tich noog hwad tich behöffues, och om tich gåår någhon nödh vppå ee hwad thet helst wara kan, så kom til mich iach är then rätte nödhielparen som hielpa wil, Tagh tich ther wara före at tu icke söker hielp eller tröst när noghon annan än när mich, Läät titt hierta hengia in til mich, och fortrösta sich på mich och platt på intit annat.

Och äre ganssa monge som falla thetta bodhet emoot som wij nw medh exempel foregiffua wele, Somlige the ther peningar och rikedomar haffua, äre så til sinnes at the tenckia widh sich, Sy, komme på huad påkomma kan, så haffuer iach doch så mykit som iach kan hielpa mich medh, Somlige fortrösta sich på wener och frender, Herrar och förstar, eller på theres eeghen macht och starkheet, Somblige förtrösta sich på theres eeghen konst och wijsdom, Och somblige haffua sich vthkorad besynnerligha patroner och nödhhielpare som the förlata sich vppå, och somlige på theres eeghen fortienst och gerningar, Alle tesse äre affgudha dyrkare, epter thet the haffwa noghet annat förlåta sich vppå än på gudh aleenest, For ty thet är menniskione for en gudh, ther hon lägger sitt hierta vppå, och förtröster eller förlater sich vppå ee huad thet helst wara kan, Så finnas och somlige the ther så groffue äre j theres sinne

at the haffua handel och förbund med dieffuulen, och bruka swartekonst och andra olofligha konster, ther the fortrösta sich vppå, huilke ther groffwe affgudhe dyrkare äre, Men alt sådant wil gudh at wij skole slå til baka, och fortrösta oss platt på intit creatur ee hwad thet helst wara kan j himmelen eller på iordenne, vtan på honom aleenest, For ty han är och aleene then som alt gott giffuer, Han födher och clädher oss, han giffuer sundheet och karscheet, Han giffuer ägodelar, fridh och roligheet, Och summa summarum han giffuer oss alt thet oss behöffwes bådhe til lijff och siel, ty thet är alt hans creatur och godha goffwor som oss skal komma til nytto och gagn, Therfore skole wij och thet aleenest förmodha oss aff honom som thet tilhörer och thet scapadh haffwer.

Och än thå wij mykit gott få aff menniskiom, som är fadher och modher, wener och frender och andre flere, så är doch licawel thet godha wij få aff them kommit aff gudhi, och han haffuer giffuit them then befalning ath the skola bewijsa oss welgerningar och göra oss gott, Och löchtas så än thå ther medh at wij icke få thet aff menniskiom, vtan aff gudhi genom menniskio hender eller middel, så at the äre gudz reedzscap igenom hwilken gudh bewijsar oss sina welgerningar, Ja, han haffuer skickat all sijn creatwr ther til at the skola wara oss til godho och tienst, Och alt thet godha som wij haffue aff them, thet haffue wij aff honom, the äre all samman then reedzscap som han gör oss gott jgenom, therfore moste wij och thet bekenna, at alt thet godha som wij haffwe och daghliga få, thet kommer alt samman aff honom, och är hans gåffua, ty skolo wij och aff ingom androm formodha oss noghet gott vtan aff gudhi som vrsprunget är til alt gott, huilken och creaturen oss til godho scapad haffuer, Och än thå at gudh forseer oss medh alt thet nödhtörfftigt är, Så skole wij doch icke slåå the gåffuor vth som han oss giffuit haffuer vtan bruka hans creatur oss och wor nesta til godho, Men icke skole wij leggia hiertat på then gåffuo eller creatur som han oss giffwit haffuer, så at wij fortröste oss ther vppå, Then äro skal gudh aleena haffua at man fortröster sich på honom och forseer

och formoodhar sich alt gott aff honom, Gudz gåffuo och creatur skole wij bruka, och doch aleena haffua then troo och fortröstning til gudh at sådana brukning skal komma oss til nytto och godho, For ty hans creatur kunna icke tiäna oss til godho medh mindre thet skeer aff hans welsignelse, skickilse och befalning, Ja ingen creatur j himmelen eller på iordenne kunna göra oss noghot gott och wara oss til godho, medh mindre gudh moste thet först så forskicka ath the skole wara oss til godho, for ty all creatur äre j hans hender, och han regerar och forskickar them epter sin helga wilia, Och epter thet ath ingen ting kunna wara oss til godho vtan ath han thet så forskickar och tilföghar, ther fore skole wij til intit creatur settia troo och lijt vtan til honom, Gudh är aleena then som bådhe wil och kan hielpa, Han läter sin creatur komma oss til hielp, Men han wil doch icke at wij skole tagha creaturet for honom som scaparen är, Settie wij troo och fortröstning til thet gudh oss giffuit haffuer, så sättie wij creaturet j thet rwm som scaparen aleena stå skulle, och beröffue så gudhi sina äro, och göre oss itt affgudh aff hans creatur, För ty (som til forenne sagdt är) thet är menniskiones gudh som hon legger sitt hierta vppå, och setter troo och fortröstning vppå, Ty man kan icke annars haffua eller anamma gudh vtan medh hiertat, Medh hendrene kan man icke begripa honom, vtan medh hiertat j andanom moste man fatta gudh then som honom haffua skal, så at ther hiertat haller sich widh och fortröster sich vppå, thet är menniskiones gudh, Fortröster hon sich och legger hiertat på rikedomar, wijsdom, starcheet, patroner, fortienst eller annat hwad thet helst for itt creatur wara kan, så är thet henne for en gudh, men thet är en sådana gudh som intet hielpa kan när på trenger, Men fortröster hon sich aleena på gudh och legger alt sitt hierta och hugh in vppå honom, thå är han henne for en gudh, Ja en sådana gudh som hielpa kan, for ty all ting moste wara honom lydigh och komma oss til tiänist epter hans wilia och befalning, Och när wij thetta som nw sagdt är retzligha offueruege, thå finne wij thet at werlden är ful medh affgudherij, for ty hwar haffuer iw noghot j

sin stadh ther han fortröster sich vppå, The äre iw gansska få som sich fortrösta och förlata aleena in vppå honom, Så löner menniskian gudhi sina welgerningar, Han begåffuar henne medh rikedomar, wijsdom, starcheet och annat sådana, och forskickar henne sin creatur til handa, at the skola tiäna henne til godho och giffua henne tilfelle at tacka gudhi for sådana welgerningar, men ther gåår hon til och anammar creaturet som henne til tiänist scapat är, och legger ther sitt hierta och sinne vppå, och glömer honom bort som scaparen är och henne sådana giffwit haffuer, Doch sådana ogönstigheet warder gudh hardeligha straffandes, och ther fore ladhe han här itt gansska scarpt wijte widh thetta bodhet ther han sadhe, Tu skal inga andro gudhar haffua medh mich, ty iach herren thin gudh är en starck hempnare, then som söker fädhernes misgerningar in på barnen in til tridhie och fierde ledh the mich hata, och gör barmhertigheet på mong twsende som mich haffua kääر och halla mijn bodh, Aff hwilken ordh wij clarligha noog kunne formerkia huru illa gudh tagher thet widh sich, och huru swårligha han warder ther medh fortörnat, at wij taghe then äro som honom boorde aleena haffua, och leggie henne hans creatur til, Teslikes moghe wij här kunna höra huru wel han tagher thet widh sich at hans bodhordh hallen warda, Så at wij moghe see at ther är intet skempt medh thet han segher, Han wil icke warda forachtat, men hwar thet så hender at han warder forachtat, thå wil han så straffa ther offuer at ther skal swijdha epter, in til barnabarn til tridhie och fierde slechte, Ja han later thet icke bidhia sich aff, vtan straffar them iemmerligha som honom hata och intit achta hwad han them biwdher, Och såsom wij här höre thet grässeligha straffet som han kastar på them som honom forachta, Så höre wij och hans stora barmhertigheet offuer them som honom älska och halla hans bodh, at the skola niwta thet til godho, til mong twsende, Nw medhan wij höre sådana straff gå offuer them som forachta hans bodh, och ena sådana barmhertigheet offuer them som halla hans bodh, ther före ligger oss ther alla största macht vppå at wij leggie thet på hiertat

och icke taghe oss fremmande gudhar fore, vtan såsom gudh then ther himmel och iordh skapat haffuer är aleena gudh, aff hwilkom wij alt haffua skole som oss skal komma til godho bådhe til lijff och siel, Så wilie wij och ther bekenna honom fore, settia troo och lijt til honom aleena, och til intit creatur j himmelen eller på iordenne, Hans creatur och gåffuor och wilie wij tagha medh takseyelse, och bruka them epter hans befalning, så lenge hans helge wilie tilsegher at wij them haffua skole, Och när honom teckes tagha them jfrå oss igen, så wilie wij wara ther til frijdz medh, aleenast wara ther gladhe aff at wij kunne behalla honom som scaparen är, hwilken ingen kan tagha oss jfråå, Och när wij haffue honom, så warder oss intit skadhandes, for ty han kan hielpa ää hwad oss på komma kan, så wel vtan sin creatur som genom sin creatur, Han kan hielpa än thå wij sielffue platt ingen rådh wete, Ther före skole wij och aleena haffua honom for wor gudh, settia troo och lijt til honom, och formoodha oss alt got aff honom, Och thetta måå nw wara noog sagdt om thet första bodhet, huilkit man for then skul haffuer giordt longt på thet at man kunde thet teste better besinna, for ty på thet första bodhet ligger största machten, så at then thet rätt fattat haffuer, han haffuer en godh ingong til the andra.

Thet andra bodhet.

Tu skal icke fåfengeligha föra herrans thin gudz nampn, Ty herren warder icke hallandes honom oskylloghan, som hans nampn fåfengeligha förer,

Såsom wij hörde j thet första bodhet, at wort hierta skal aleena halla sich in til gudh, och formodha sich alt gott aff honom, Så skole wij och tenkia ther til at wij halle honom j sådana wyrdning som ther til hörer, Och ther före segher han nw at wij icke skole föra eller bruka hans helga nampn til noghot thet som icke rätt är, For ty hans nampn är ädhelare än at thet skulle aff oss misbrukat

warda, Och är nw thet meningen, at man icke skal swäria falskeligha, och bruka gudz nampn til at stadhfesta ther medh som icke är sant, och thå brukar man gudz nampn fåfengeligha, när man annat haffuer j munnen ther man swär vppa, och annat weet man med hiertat, Och kan gudz nampn aldrig högre misbrukat warda, än at man brukar thet til lögn och bedragerij, ää j hwad motto thet helst wara kan, Gudh är then som rätt och sanning haffua wil, ther före skal hans nampn icke brukas til lögn och orett, ey skal thet heller föras aff oss til noghon fåfengeligheet, som thet nw (gud bettret) skeer j werldenne medh the swåra eedher som almenneligha brukas ytterlighare nw än någhon tijd til forenna, Wij haffue nw så j werldenne forbettrat oss, at wij icke kunne tala itt ordh medh mindre wor herres Jesu Christi dödh, fem vnder och blodh skal brukas ther til, Ja, wij wete snart icke huru diwpt wij sweria skole, Thet gåår offuer alt, här sweria nw bådhe vnge och gamble, lijka som thetta bodhet hade aldrigh warit til, Men gudh warder oss for sådana offuerdådigheet wel finnandes, ty han haffuer och lagdt itt besynnerlighit wijte widh på thetta bodhet ther han så segher, at han icke wil halla honom oskylloghan som hans nampn fåfengeljgha brukar, thet är, Han wil straffa ther offuer, Ja om wij icke alt for mykit blinde äre, thå måghe wij kunna thet merkia, och wij haffue thet j handom röön, at såsom wij almenneligha misbruke gudz nampn, nw meer än noghon tijdh til forenne skeedt är, så gåår och straffet offuer alt meer än noghon tijdh til forenne, Oss fortappas korn och kerne, fisken j flodhenne, foghlen j scoghen, Ja all ting äre oss dyrare än the noghon tijdh til forenne warit haffua, Doch oss skeer rätt, ath epter ther wij forachte gudz nampn som dyrbart och högdt räknandes är, Så moste thå tesse timeligha tingen som wij dagheligha bruka skole wara oss dyyr, Och såsom wij sielffue foruerre oss, så moste och all annor ting foruerra sich, thet är wor fortienta löön, Mädhan wij så forachte gudz wor skapares nampn, så äre wij wel werde at oss hunger och törst, örligh och krij, pestilentzier och andra onampnkunnogha siwkor påkomma, Ytterlighare skal man

här och weta, at j thet gudh förbiudher oss at wij icke skole bruka hans nampn fåfengeligha, Så giffuer han thå ther medh til kenna, at wij skole bruka thet rätferdeliga, honom til prijss och wor nästa til godho, at hwar gudz ära och wor nestes nytta och gagn så tilsegher, thå må wij sweria om hans helga nampn, ty thet är gudhi til en äro at hans nampn j sådana saker brukat warder, Och thå warder thet icke fåfengeligha brukat, hwilkit j thetta andra bodhet förbudhit warder, Och thetta må nw wara noog sagdt om thet andra bodhet,

Thet tridhie bodhet,

Tenk på Sabbaths daghen ath tu helghar honom.

TJl at komma på meningen j thetta bodhet, skole wij först merkia at gudh hade påbudhit at then iudeske almoghen skulle halla sabbaths daghen heligh som war på lögherdaghen j hwario wiku, på thet at theres tienste folk och theres ööker motte haffua en dagh j wikunne roo och lijsa aff theras träldoms arbete, och på then daghen skulle the handla om gudz lagh och bodordh och lära weta hwad gudz wilie war, Wore ther och andra saker til som j Mosi böker berördt warder, och nw ey görs behooff at tala om, Men när Christus Jesus kom som war laghsens ände, så gingo the helge daghar aff som iudarne aff laghen hafft hade, Så at medh oss Christne skal nw hwar dagh wara helge dagh, icke til at halla vppe aff arbetet, vtan til at halla vppe aff syndenne, Doch likauel haffue wij och samma orsaken när oss til at halla noghro besynnerligha daghar aff arbetet så wel som iudarne, icke så forstondandes at arbetet är synd, Men på thet ath wordt arbetes folk mogha och vnderstundom haffua roo och lijsa aff thet släperij som them pålagdt är, och at wij moghe til hopa komma och forhandla om the stycke som woro siels saligheet påhenger, Och ther före haffua woro forfädher taghit vp söndaghen j then stadh iudarne hade lögherdaghen, then wij och

så aff forberörda saker wilia halla widh macht, Och skole nw woro helge daghar for then skul wara helige at wij på them skole handla oc tractera helig ting, Så at the icke äre helige ther aff at wij gå fåfenge och intit arbete, vtan ther aff at wij haffue helig ting for hender, thet är, at wij handle och tractere gudz helga ordh ther wor siels saligheet på henger, Och så framt thet första bodhet, och thet andra bodhet skola warda hallen, thå moste man iw vnderstundom komma til hopa, höra gudz ordh och lära weta hwad hans helge wilie är, huru wij skole skicka oss at wij kunne wara honom behagelige, Och än thå wij thet hwar dagh göra skole, Så är thet doch aff nödhenne at wij noghro besynnerligha daghar haffue ther til for theras skul som oforstondighe äre, och icke komma tess widh at the thet hwar dagh göra kunna, Teslikes skole wij och merkia, at såsom gudh haffuer oss budhit at wij skole fölia hans helga wilia epter, så haffuer han och j thet samma budhit at wij skole leggia oss win om at weta hwad hans wilie är, epter thet wij icke kunne göra thet honom är liwfft, medh mindre wij först wete hwad han aff oss begiärar, Och ther före är thet oss aff nödhenne at wij vnderstundom komme til hopa, och forhöre huad gudz lagh och bodh innehalla och huru wij skole skicka oss at them kan skee fyllest, Och epter thet icke kan skee huar dagh, så må thet doch åt minsto skee ena reeso om wikona, thet är om Söndaghen,

Och wele nw wij Christne wenda thetta bodhet som iudomen giffwit war, så in til oss, at gudh befaler at wij skole läggia oss ther win om, at weta hwad hans helge wilie är, på thet wij måghe fölia honom epter, och göra thet honom liwfft är, Och then haller nw helge daghar rätt som for gudz ordh skuld haller vppe aff lecamligit arbete, på thet han må teste frijyare wara til at ranssaka, forhöra och bespöria hwad gudz wilie är och huru han scal honom effterfölia, Och then bryter helge daghen, som icke winlegger sich om at weta hwad gudz ordh och wilie är, For ty, som sagt är, helge dagen henger icke ther vppå at wij gå fåfenge och intit arbete, vtan ther vppå at wij haffue helig ting for hender, och öffwe oss j thet som

heligt är, Men, gudh bettret, the äre alt förmonge som wilia gå fåfenge och inte göra, Och doch ganssa få som helge daghar halla, the ther öffwa sich j gudz ordh och annat thet som heligt är, och therfore äre the få som helge daghar retzliga halla, ja, gudz förtörnilse skeer nw meer på helge daghar medh öffwerflödigheet och annat sådant än thet skeer på andra daghar, så äre nw all ting kommen aff sitt retta lagh, Doch medhan wij icke wilie leggia oss win om at weta gudz helga wilia och thet som rett är, Så warder han oss well finnande med tilbörligit straff, och läter oss få lögnena, medhan wij förachte sanninghen.

Och skole wij weta at tesse try bodh som wij hördt haffue wore scriffuen j then första steen taflonne som gudh hade giffwit Mosi, och the lydha aleenest ther vppå huru wij skole skicka oss moot gudh, Men the andra siw bodhen som her epterfölia, lydha på wor nesta huru wij skole skicka oss emoot honom, och the wore scriffuen j then andra steentaflonne, then wij och nw höra wilie.

Thet Fierde bodhet:

Tu skalt ära thin fadher och thina modher, på thet at tu skal lenge liffwa.

J thetta bodhet segher gudh oss fore huru wij skole skicka oss emoot woro offuermen, Och är thet meningen at wij skole haffua fadher och modher for öghon, Wara them vnderdånige, lydighe och hörige, Haffwa them j äro och wördning och achta them högdt aff alt hierta, Och än thå at wij intit bodh hade ther vppå at wij skulle ära them och haffua them j wördning, Så lärer oss doch naturen at wij thet göra skole, for ty the haffua thet aff oss well forskyllat at wij skole haffua them for öghon lijdha och vndragha medh them, Och läter gudh thet her påskina at han wisseligha wil haffua thet aff oss at wij skole ära fadher och modher, epter thet han loffuar them gott som thet göra, och segher them longt lijff til, Med huilken

ordh han giffuer och thet medh tilkenna, at then som fadher och modher förachtar, honom scal gå illa j hand och han skal icke lenge liffua på iordenne, Och ther fore är thet gudz alwarliga mening at wij skole haffua fadher och modher for öghon så framt thet skal gå well til medh oss, Och vnder thetta bodhet warder och beslutit at wij skole haffua offuerhetena herrar och förster och theres embetesmen, j heedher och wördning, Wara them vnderdånige lydighe och hörige, For ty the äre och woro formen, intredde epter gudz skickilse j fadhers och modhers stadh, Ther före skole wij och göra them then tienist medh skat och annat som wij them plichtighe äre, så framt wij icke skole warda straffade ther offuer bådhe aff gudh och menniskior,

Then som haffuer lost til at widhare handla om thetta bodhet, han må läsa then lärdom som faller j postillen nesta söndaghen epter trättonde dagh jwl, och xxiij söndaghen epter Trinitatis.

Thet Femte bodhet

Tu skal icke dräpa,

MEningen är then at wij ingen menniskio skole dräpa, huarken medh tankar ordh eller gerningar, huarken medh rådh eller dådh j noghon motto, Och såsom oss är förbudhit at wij icke dräpa skole, så är oss och j samma bodh förbudhit at wij ingen tilfelle skole giffua ther moord och dråap affkomma pläghar, Som är haat eller nijt, offueruold eller orätt medh ordh eller gerningar, ty ther pläghar dödslagh epter komma, och ther fore är här all åwund och iluilie förbuden, Och warder her teslikis budhit at wij skole forhindra mandråap huar wij thet medh rätto göra kunne, for ty om wor näste kommer j dödznödh och wij kunne hielpa honom och göre thet icke, så äre wij mandråpare, Men j thetta bodhet warder icke förbudhit at öffuerheten icke dräpa skal, for ty hon haffuer gudz befalning at tagha them aff dagha som illa göra, och så dräper icke

han som offuerhetena haffuer, vtan rätten är then som dräper honom som orätt giordt haffuer, hwilkit j thetta bodhet icke förbudhit warder.

Thet Siette bodhet

Tu skal icke göra hoor.

J thetta bodhet warder oss förbudit allahanda okyscheet ee medh hwad nampn hon nempnas kan, så at wij ingen okyscheet bedriffwa skole huarken medh tanckar ordh eller gerningar, Och såsom okyscheet är förbudhin, så äre och all tilfelle til okyscheet förbudhin ee j hurudana motto thet skee kan, medh tanckar, ordh eller gerningar, Och är nw thet gudz bodh och wilie at wij skole liffua erligha och well och haffua it kyscht echteskap j äro och wördning, och hielpa till medh rådh och dådh at thet retzligha hallet warder, och styrkia ifrå alla okyscheet, For ty ther äre wij plichtige til at okyscheet scal förhindrat warda.

Thet Siwnde bodhet

Tu skalt icke stiela.

HEr warder j thetta bodhet förbudhit at wij j ingen motto skole wara wor nesta til skadha på hans godz och äghodelar, så at wij haffue honom noghot jfrå medh oretto, Och ee j hurudana motto wij sökie wor eeghen fordeel medh wor nästes skadha, thå göre wij iw emoot thetta bodhet, Så at thet heter här ey aleenast stiela (som man thetta ordhet bruka pläghar til them som heemligha tagha noghrom sina äghodelar jfrå) vtan thet strecker sich til alla them som medh orätt tagha sinom nästa sitt ifrå, Och är nw thetta meningen, at wij skole weta wor nestes gagn, och ey bedragha honom hans jfråå j noghon motto, medh falsk köpslaghan, bedraghe-

ligit arbete, falskt måål och wight, och annat sådana, vtan heller forhindra hans skadha och forderff ee hwarest wij thet bekomma kunne,

Thet ottonde bodhet

Tu skal icke bära falsk witnesbyrdh emoot thin nesta,

THetta bodhet giffuer oss fore at wij icke skole bruka woro tungo wor nesta til skadha, så at wij j retgong for domarena betyghe honom noghot falskeligha offuer, thet som gåår på hans godz eller hedher och äro eller och hans lijff, Teslikis och vtan rätgong, at wij icke skole tala illa om honom och föra honom noghot vppå ther hans godha rychte medh forkrenkt warder, Och j thetta bodhet warder all bakdantan forbudhin, så at wij hwarken skole göra thet sielffwe eller lijdha at en annar gör thet, vtan heller tryckiat nidh.

Thet Niyonde och Tiyonde bodhet

Tu skal icke begiera thin nestes hwss,

Tu skal icke begiera thin nestes hustru, ey heller hans tiänare, ey heller hans tienarinno, ey heller hans oxa, ey heller noghot thet thin neste haffuer,

TEsse tw bodhen drabba ther vppå at wij icke eens skole begiera thet som wor nesta tilhörer, Så at wij hwarken j ena motto eller j andro skole begiära hans skadha, antingen medh rådh eller dådh, vtan hwad gudh honom giffuit haffuer, thet skole wij vnna honom gerna, och ey eens begiera thet jfråå honom, än sidher man skulle j noghon motto beswika honom thet jfråå, Och är thetta enfolleligha meningen j tesse tu bodhen, ther gudh wil förtagha oss then oonda och oretferdigha begierelse som j wor hierta äre, the ther rooten och orsaken äre til alt oondt.

Så haffue wij nw hördt aff tesse tiyo gudz bodordh hwad wi göra eller lata skole, j hwilken bodordh oss warder rätta reglan före giffuin hwad gerningar gudhi äre behageligha, och hwad honom är mishagelighit, Så at then som thenna bodhen haller han måå wara ther wiss vppå at han haffuer then rätta gudz tiänestena för hender, Ja, thet är ey heller annor gudz tiänest til än then som här vthinnan budhin och befalet warder, och then här gåår emoot, han måå och fullelegha forlata sich ther vppå at han är j sådana gerningar gudhi mishagelighen, Men huru them warder gångandes som tesse bodhen förachta, thet hörde wij widh thet första bodhet, at gudh wil hempnas ther offuer til tridhie och fierde slechte, Han wil straffa fädhernes misgerningar in til barnabarn, Men offuer them som fruchta honom och halla tesse bodhen, wil han beuijsa sina barmhertigheet och welgerningar in til twsende slechte barn epter barn, Så at gudh iw later clarligha påskina at thet är hans fulla alwar at tesse bodhen skola hallen warda, Han är wor gudh och scapare som oss haffuer giffuit lijff och siel, och daghliga giffuer alt thet wij skole fara wel aff, Ther före wil han och at wij skole bekenna honom for wor gudh aleena, som han och j sanningene är aleena wor gudh, haffua honom for öghon j alla woro gerningar, fruchta honom och forsee oss alt gott til honom, och så fölie wij hans helga wilia och bodordh epter, huilken j tesse fåå ordh besluten warda, at wij skole älska wor gudh offuer all ting och wor nesta som oss sielff, Thetta är then rätta reglan som gudh haffuer satt oss före ther wij skole liffua epter, Men hon är så höög en regla, at ingen haffuer än nw wordet funnen j werldenne, som henne haffuer kunnet göra fyllest vtan Christus Jesus aleena, och ther före lychtas thet ther medh for oss, at wij iw altijd blijffue brotzlige for gudhi, så at wij aldrigh göre thet fyllest som han oss budhit och befalet haffuer, Wij läre wel aff gudz lagh och bodh hwad wij göra och lata skole, men machten är icke j oss at wij kunne göra thet wij doch wete aff laghen at wij skole göra, Gudz lagh och bodordh seya oss wel före hwad wij skole göra, men the giffua oss icke machtena til at fulföliat, For-

stondet giffua the, machtena giffua the icke, Och så kommer thet thå ther til, at wij läre kenna woro skröpeligheet och synd aff gudz lagh, j thet at wij höre aff laghen til hwadh wij äre plichtoge, och fornimme doch j oss sielffue at wij icke kunne göra thet wij äre plichtige til, Så kunne wij thå besinna at wij äre brotzlighe for gudhi, så at han haffuer thet emoot oss at wij icke haffue hallet hans bodh, for hwilket han wel må straffa oss, ty wij äre iw plichtige til at göra thet han biudher, och wij haffue thet sielffue wollet j woro första föräldrar Adam och Eua, at wij äre icke mechtige til at göra thet som gudz lagh biudher, Ther före haffuer gudz lagh full claghomåål offuer oss at hon icke hallen warder, Och skole wij fulleligha forlata oss ther vppå at gudz lagh moste iw hallen warda, så framt wij skole komma til then ewigha saligheten, Och ther före wilie wij och besee huru wij skole få machtena til at halla gudz bodh.

Om Trona.

Aff thet första stycket som wij for hender hafft haffue om tiyo gudz bodordh, är oss til kenna giffuit hwad gudh kreffuer vthaff oss at wij göra och lata skole, Men epter wij icke kunna aff wor eeghen macht fölia hans wilia epter, huilkit doch moste skee, at wij iw göre thet han biudher, Ther före wilie wij nw besee huru wij skole få then macht at wij kunne göra thet gudh oss befalet haffuer, Nw kommer then machten aleena aff gudhi, genom huilken wij hans helga wilia och bodordh epter fölia kunne och aff intit creatur, ty wilie wij tilsee hwad wij aff honom oss formodha skole, och huru wij skole få then machtena, Wij hörde aff hans bodordh hwad han kräffuer aff oss, nw wilie wij besee huad oss är aff nödenne at wij moste haffua aff honom så framt wij skole kunna göra thet han befaler oss, Men epter thet at troon är then, genom huilken wij skole haffua handel medh honom, Ther fore wilie wij och nw tala om henne, for ty genom

troona fåå wij then helga anda som machtena giffuer til at göra thet som gudh oss budhit haffuer, Och wilie wij nw eenfolleligha tala om trona, och skiffta henne j tree deler eller artikeler, epter som j gudhdomen äre tree personer, Then första artikelen aff gudh fadher ther forclarat warda skal all creaturs skapilse, Then andre artikelen om gudz Son, och werldenes återlösning, Then tredhie aff then helga anda, och hans werk j menniskione, Så at heela troon måå medh fåå ordh så summeras, Jach troor på gudh fadher som mich skapat haffuer, Jach troor på gudz son som mich återlöst haffuer, Jach troor på gudh then helga anda som gör och werkar thet j mitt hierta at iach warder heligh och reen ifrå syndenne, Och såsom icke meer är än en gudh til, så är ey heller meer än een troo til, Men tree personer j gudhdomen, och tree artikeler j troonne.

Then Förste artikelen.

Jach troor på gudh Fadher alzmechtighan himmelens och iordennes skapare,

UThi thenne artikel warder korteligha begripit hwad wij troo skole om gudh fadher, huru han haffuer sich, hwad hans wilie och werk är, Som man medh thenne artikel seya wille, Gudh fadher som himmel och iord scapad haffuer, han är min gudh, min fadher och min scapare, på honom aleenest troor och fortröster iach mich, och på ingen annan, epter som thet första bodhordhet biwdher och befaler mich, Så see wij at een Christelighen troo swarar moot thet första bodhet, Och är nw thet rätta meningen j thenne artikelen, at wij skole troo på honom som himmel och iord och alt thet ther vthi är, scapad haffuer, Thet är, Wij skole troo, at wij äre hans creatur, Han haffuer scapat oss och haller oss daghliga dagx widh macht at wij bliffwe icke til intit igen som wij aff intit scapade äre, Han haffuer giffwit oss krop, siel och lijff, All ledhemoot små och stor, sinne och fornufft, wet och skel haffuer han giffwit oss, Han födher och

clädher oss och giffuer oss alla woro näring, Han giffuer oss hustru och barn, hwss och hwssfolk, Han läter all sijn creatur tiena oss til godho, Sol och måne, himmel och stiernor, Eeld, wädher, watn och iord medh sin wext, alt haffuer han skapad oss til godho, thet skole wij troo, Ja wij skole troo at han är wor fadher så well som wor scapare, Thet är, at han vnner oss gott och bewijsar sich så emoot oss som en godh och milder fadher pläghar göra emoot sin fatigha barn, Och epter thet han är wor fadher, så wil han oss gott, Ja, han är en alzmechtig fadher och therfore formå han göra alt thet han haffuer wilian til, Han giffuer fridh och roligheet oss til godho, han kastar oss och vnderstundom sorgh och bedröffuilse vppå, neffser och straffar oss ther medh som en godh fadher göra pläghar, huilkit och skeer for wort betzsta skuld, Han beskyddar och beskermar oss for alt thet som oss kan skadelighit wara bådhe til lijff och siel, bådhe j andeligha och lecameligha motto, Och alla then crafft och macht som wij haffue, andeligha och lecameligha, thet haffue wij alt aff honom, Och summa summarum, Wij haffue plat intit gott aff oss sielffue, vtan alt samman litit och mykit aff honom som alt scapad haffuer, then och wor kere fadher är, Och såsom wij haffue thet alt aff honom, så skole wij och haffua then troo at wij haffue thet alt aff honom, och såsom wij haffue alt gott aff honom, så skole wij och betroo honom om alt gott och forsee och fortrösta oss alt gott til honom, Och epter thet at wij haffue alt gott aff honom, ja alt thet godha wij haffue, thet är hans, och alt thet godha wij än haffua skole, thet skole wij haffua aff honom aleenest, Therfore bör oss jw haffua honom käär for hans stora welgerningar och godha wilia, och wara honom til wilia och tienst igen aff alt thet godha som han oss giffwit haffuer, Ja thet feelar och icke, at om wij haffue then rätta troon til honom som oss bör, så haffue wij och wisseligha honom käär, Haffue wij honom käär, så göre wij gerna thet wj wete honom liwfft wara, Och så kommer thet aff tronne at gudz bodhordh hallen warda, Men epter thet wij icke haffue trona såsom wij skulle, therfore, halle wij icke heller lagh och bodhordh

som oss borde, och ther fore ligger oss ther aldra största machten vppå at wij bidhie gudh wor himmelska fadher at han wille giffua nådhena ther til at wij kunne haffua trona, Och her haffue wij nw hördt hwad then förste artikelen innehaller.

Then Andre artikelen.

Och vppå Jesum Christum hans eenda son wor herra, hwilken som afladher war aff them helga anda, Födder aff iomfrw Marie, Pijnter vnder Pontio Pilato, korsfester, dödher och iordadher, Foor nidh til helueti, Stodh på tridie daghen vp aff dödha, Foor vp til himbla, Sitter på alzmechtigh gudz fadhers höghra hand, Tädhan kommandes til at döma liffuandes och dödha,

Aff then första artikelen hörde wij hwad troo wij skulle hafua om gudh fadher och hwad wij skole halla honom fore, Her höre wij nw hwad troo wij skole haffua om sonen, at han är wor frelsare, Och see wij så j thenne artikel som j then andra wor himmelska fadhers oseyeligha godheet, at han iw ingen ting haffuer hafft så kär at han haffuer skonat them, vtan giffwit them vth oss til tienst, Så haffuer han och vthgiffuit sin eenda son for oss på thet han skulle frelssa oss frå then iemmer och bedröffuelse som wij vthi kompne wore, Så är nw thetta meningen j thenne artikelen, at wij skole troo at eende gudz son Christus Jesus är worden wor herre, j så motto at han haffuer taghit oss ifrå dödhen, dieffuulen och heluetit, ther wij retzligha ingen herra hade som wordt betzsta weta wille, vtan wore vnder dieffuulsens grässeligha tyrannij, Men nw kom gudz son och togh oss ther vth, och han wil wara wor herre och forswar, huilkit ärende han j så motto begått haffuer, at han är afladher aff then helga anda vtan mandz tilhielp, och wardt medh en san mandom födder aff enne oforkrenkta iomfru som heet Maria, och j samma mandom leed han pijno och plågho for waro synder skul, på then

tijdh Pontius Pilatus war höffdinge j iudalandet, then och dömde honom til dödhen, Och han wardt hengder på itt kors, ther han och bleeff dödher vppå, och han wardt begraffuen, och foor nidh til heluetis, Men på tridhie daghen stood han vp aff dödha, och hade offuerwunnet dödhen, dieffuulen och heluetit, och foor medh stoor segher och prijss vp til himbla til sin himmelska fadher jgen, Och sitter han nw på alzmechtigh gudh fadhers höghra hand, och är wor herre worden, styrer och regerar all ting oss til godho, och skal komma på then yttersta domadagh til at döma bådhe them som än thå äre liffuandes j werldenne, och them som til förenne haffua dödhe warit, Thetta är nw then troo wij skole haffua om gudz son at han är wor herre och frelssare worden, och at han är genom sin bittra dödh och pijno kommen til thet herradöme som han haffuer offuer oss, Och han är oss och icke sich sielffuom til godho worden herre, Ther före bör oss och beuijsa honom all then kärleek och tiänist som wij åstadh komma kunne,

Then Tridhie artikelen.

Jach troor på then helga anda, Ena helga Christelighan kyrkio, helga manne samfund, Syndernes forlatilse, Lecamsens vpstondilse, Och ewinnerlighit lijff,

SAåsom wij hörde aff then första artikelen at gudh fadher är scaparen som alt gott giffuer, och sonen är återlösaren som oss ifrå dieffuulen och then ewigha fördömilsen frelst haffwer, Så är och nw then helge ande helgaren eller heligöraren, ty han gör oss heliga och reena, och vthdriffwer syndena aff hiertat, For ty, än thå at Christus Jesus haffuer forlikat oss medh wor himmelska fadher, och forwerffuat oss then ewigha saligheten, Så äre wij doch licauell icke än nw strax skickelige til at annamma then dyrbare skatt som han oss forwerffuat haffuer, medh mindre then helge ande kommer j wor hierta och gör oss heligha och reena, ty ingen kan gå in j then

ewigha saligheten, vtan then som är heligh och reen aff syndenne, Och therfore kallas then helge ande j scriftenne Spiritus sanctificationis vel sanctificans, Thet är, en ande som helghar, eller helig gör, Såsom wij nw troo på fadhren som scaparen är, och sonen som frelssaren är, så skola wij och troo på then helga anda som helgaren är, Och såsom wij troo på then helga anda som oss gör heligha, så skole wij och tro, at een Christelighen forsambling är til, huilka then helge ande tilhopa sankat haffuer aff meniga werldene, then man pläghar kalla then helga Christeliga kyrkio, och är doch ey annat än helga menniskiors samquemd, som then helge ande haffuer sammanföghat och draghit in till Christum Jesum och thet godha som han forwerffuat haffuer, Så skole wij nw tro at een Christelighen forsambling är til, j huilko äre Christne menniskior, ty at ingen är j then forsamblingenne vtan then som then helge ande gör heligan och haffwer sijn werkan vthi, Vthi thenna Christeligha forsamblingenne eller samquemd, läter then helge ande predica gudz ordh, genom huilken han dragher menniskiona her in, For ty gudz ordh är then helge andes redzscap til at dragha menniskiona in j Christi forsambling medh, Och skole wij huar for sich troo oss wara intaghna j thenna forsamblinghen så at then helge ande skal regera oss såsom han och alla andra regerar som j thena samquemd äre, Thenna hela forsambling haffuer ena troo til Christum Jesum, itt hop, en döpilse j them helga anda, och itt sinne och ena mening epter som anden henne ingiffuer, och äre j thenna forsambling mongahanda gåffuor, så at huar haffuer sina gåffuo, Doch licawell är her een samdreghtigh enigheet, epter thet är en ande som them alla regerar, Och än thå at vthi thenna Christeligha forsamblingenne äre alle heliga menniskior, Så äre the doch aldrigh j thetta liffuernet så helige, at the jw haffua synd och ond begierilse draghas medh, Ther fore haffuer jw altijdh then helge ande tilfelle til ath bedriffua sitt werk j oss, som är, helga och reena, så at han daghligadax förökar woro heligheet, Och epter thet wij aldrig äre syndenne slätt quitte så länge wij her liffue, therfore är her j thenna Christe-

liga forsamblinghen syndernes förlatilse, så at then helge ande som her läter predica gudz ordh och bruka the sacrament som Christus stichtat haffuer, forlater synder genom samma ordh och sacramente, Så at än thå wij haffue synder, kunna the doch licawel ingen skadha göra, och han helghar och reenar oss til tess wij warde platt quitte widh alla synd, Och såsom then helge ande regerar och heliga gör oss alla som j thenna forsamblingenne äre j thenna werldenne, så scal han och på then ytterste domedagh vpweckia oss j en ärafull lecamen vtan all synd och smitto, och föra oss så in vdi then ewiga saligheeten, ther wij skole haffua itt ewinnerlighit lijff for vtan ända, Och aff thet som nw sagdt är kunne wij noog merkia hwad werck och embete then helge ande haffuer, Thet är, at han gör menniskiona heliga och bequemeliga til at ingå j then euigha salighetena, och driffuer then helge ande altijdh sin werk, Men skapelsen som gudh fadher tillagdt warder, hon är fulkompnat, och återlösningen som gudz Son bedriffuit haffuer, är och longo fulkompnat, Men then helge andes werk är än nw icke fulkomnat, vtan thet warar in til yttersta domadagh, For ty han hemtar dagligha dagx flere och flere in j thenna församblingena, helgar och reenar them och nidhertrycker syndena, och gör godha och retferdigha menniskior aff them som syndare warit haffwa, så at han iw dagligha werkar j then Christeligha forsamblingenne, Han vtskiffter här sina gåffuor, Han läter predica gudz ordh och telier menniskiona j troona, och kommer henne ther til at hon forlater sich ther vppå som henne genom ordhet tilsagdt warder, Han forlater synderna genom ordhet som predicat warder, Han helghar och reenar then Christeligha forsamblingena, och haffuer altijd medh henne noog til at skaffa in til then ytterste domedagh, och han haller intet vppe aff sitt werk, Ja här kan och platt intit gott skee medh mindre han iw moste bedriffuat,

Så haffue wij nw hördt hwad en Christelighen troo tilhörer, huru hon beslutes j thenne tree artikler, som är om gudh fadher, son, och then helga anda, Och haffue wij här hördt gudz wäsende

at han är en gudh och doch tree personer, Teslikis haffue wij och hördt hwad werk, och gerningar hwario persone tillagdt warder, än thå at thet en persona werkar, thet är hela gudhdomsens werk och gerning, Så kunne wij och merkia aff thet som sagdt är, huru gudh wor himmelske fadher är til sinnes medh oss, Wij see här hans obegripeligha kerleek som han haffwer til oss, For ty han haffuer all ting skapat for wora skul och läter them tiäna oss til godho, Ja, han haffuer ingen ting så kääer them han spart eller skonat haffuer, icke sin eeghen älskeligha son än sidher thet som ringaren är, vtan han haffuer giffuit honom j dödhen for oss, Och ther til giffuer han oss then helga anda som oss skal heliga göra, Han haffuer giffuit oss all sin creatur j himmelen och på iordenne, och ther til sin eeghen son och then helga anda, och haffuer han ther medh draghit oss til sich igen, epter thet wij worom honom jfråå faldne, For ty aldrig hade wij kommet til wor gudh och skapare jgen och lärdt kenna honom och fått weta huru han war til sinnes medh oss, hwar gudz son Christus Jesus icke hade giffuit oss thet til kenna, Han weet alt wor himmelska fadhers vpsååt, och hwadh wilia och kerleek han haffuer til oss thet haffuer han och vppenbarat för oss, Wij hade fortörnat wor gudh och skapare och formoodde oss for woro synder skul ey annat än straff och euigha plågho aff honom, Ey kunde wij heller annat formodha oss aff honom än thet som ondt war mädhan wij ey annat fortient hade, Men Christus Jesus som gudz sinne betzst wiste, han kom och sadhe oss annor tijdhende före än wij oss formoodhat hade, For ty ther wij wente sorgh och bedröffuelse och euig fördömelse, ther kom han och sade oss nådh och barmhertigheet til aff worom himmelska fadher och ena euigha saligheet, Thenna godha tijdhenden förde gudz son oss här nidh til iordena, Aldrig hade wij fått weta at gudh fadher hade welet tagha oss til nådher jgen, om hans son icke hade thet sagdt oss, Och än thå at oss äre sådana godh tijdhende tilsagdt, så kunne wij doch för woro skröpeligheet skul icke settia ther troo til medh mindre at then helge ande telier oss j trona och giffuer oss thet in j wort

hierta, Och så forssäkrar then helge ande oss j wort hierta och gör oss wissa ther vppå at wij äre gudz barn och han vnner oss gott, For ty then helge ande han giffuer oss thet in och lärer oss rätt besinna thet Christus Jesus oss tilsagdt haffuer, Och ther före är nw thet wor wijsdom som Christne äre, at wij wete at gudh wor himmelske fadher är oss godh och gönstigh, och wil haffua oss til then ewiga saligheten, och icke straffa oss som wij fortient haffue,

Aff alt thet som nw sagdt är kunne wij noog merkia at emellan then predican som är om troona och then som är om bodhordhen, skil mykit ååt, For ty then som är om bodhordhen hon kräffuer mykit aff oss thet wij doch icke kunne komma åstadh, Ey giffuer hon heller machtena til at göra thet som budhit warder, och ther före fölier ther ey annat än gudz fortörnelse aff, epter thet icke warder hallet som gudh biudher, Men then predikan som är om trona, hon haffuer nådh och barmhertigheet medh sich, Hon segher oss thet före at gudh wil hielpa oss ther til at wij skole kunna göra thet bodhordhen kreffia, och om thet än icke warder så alt fulgiordt som thet boorde (huilkit ey heller skeer) så wil han doch see genom finger medh oss for sin sons Jesu Christi forskyllan skul, och for then skul at then helge ande boor j oss, och heligar och fornyiar oss, Aff bodordhzens predican fornimme wij gudz wredhe, Men aff trones predican höre wij nådh och barmhertigheet, Och thet är som Paulus segher, at laghen kommer wredhe åstadh, Men Euangelium som är troonnes predikan, haffuer nådh och gudz ynnest och wenskap medh sich, Bodordhen eller laghen äre aff skapelsen inplantat j wor hierta, så at wij wete sielffue at wij skole göra thet som gott är, och lata thet til baka som ondt är, och segher wort eeghit samwet oss thet före, at honom bör straff som illa gör, och ther före epter wij göre illa, lärer oss wort eeghit samwet at oss ståår fördömelsen fore, Men Euangelium eller troones predikan haffue wij fått offuan epter, ty at gudz son haffuer fördt oss the tijdhende här nidh at wij icke skole warda fordömde såsom wort syndiga och forskrekta samuet segher oss fore, vtan at oss skal widherfaras nådh och barm-

hertigheet, och at then helge ande skal komma j wor hierta, och hielpa oss til at göra thet gudh oss budhit och befalet haffuer, och ther fore måghe wij wel kunna merkia hwadhan thet kommer at gudz lagh och bodordh hallen warda, För ty gudh som laghen vt giffuit haffuer, han moste och sielffuer giffua machtena ther til at the hallen warda, hwilkit han och så gör som nw noog sagdt är, Ja, gudh wor himmelske fadher haffuer skapat oss ther til at wij skulle fölia hans wilia epter och halla hans bodh, Men epter thet wij föllom j syndena, så gaff gudz son sich j dödhen for oss, på thet wij motte komma ther til jgen at gudz bodh skulle aff oss warda hallen, Och for then skul kommer then helge ande j wor hierta at han skal nidhertryckia syndena och giffua oss macht til at halla gudz bodh, Theta alt warder oss forkunnat genom Euangelium och trones predican, til huilken wij skole settia ena fasta troo, Ty wij haffue alt thet godha som nw sagdt är genom ena stadhiga och Christeligha troo, som allestädhes j postillen noog omtalat är, Och thetta må nw noog wara sagdt om trona j thetta sinne, och wij wilie nw komma til thet tridhie stycket som en Christelig lärdom tilhörer,

Om Bönena.

WJ haffue nw hördt tw stycke aff thet som en Christeligen lärdom tilhörer, Thet är om gudz bwd och een Christelighen troo, Och än thå (som wij hördt haffwe) at wij wete hwad wij göra och troo skole, Så äre wij doch beladde medh then synd och skröpeligheet som wij äre födde medh at wij icke kunne göra thet wij doch wete at oss boorde göra, och hwar wij än aff then helge andes ingifft begynne til at göra thet oss böör göra, Så är doch werlden dieffwulen och wor eeghen lecamen medh sin onda begierelse oss altijdh så j wäghen, at wij intit fulboorda kunne thet godha wij begynne och achte göra, Och ther fore ligger oss ther aldra största macten

vppå at wij altijdh liggie gudh j öronen och bidhie honom om hielp til at göra thet oss bör at göra, och troo thet oss bör troo, at han wille förtagha woro fiender theres macht emoot oss, och tagha thet aff wäghen för oss som oss hindrar j thet godha som wij gerna giorde, Och hwar thet än så wore at thenna saken icke wore nogh orsack til at bidhia gudh om hielp på thet wij halla motte thet oss befalet är, Så må iw thå thet dagligha bekymmer, sorg och bedröffuelse som wij lijdhe aff dieffvulsens tilskyndan, j thetta arma och vsla liffuernet, giffua oss orsack nogh til at bidhia gudh wor himmelska fadher om hielp, Ja, hwar dagh, hwar stund och tima giffua oss nyia orsaker och tilfelle til at bidhia, om wij thet elles besinna kunde, Men wor oförstondigheet j andeliga saker, hon förtager oss thet at wij icke besinna kunne hwad nöödh oss trenger til at bidhia, Och ther före haffuer gudh som aldra betst weet wora brister (så j thetta stycket som all annor) rammad wort betzsta, och han gåår til och lockar och formanar oss ther til at wij skole altijd haffua wora böner in til gudh, och på thet wij skulle wara teste wilieligare ther til, Så haffuer han loffuat oss at hwad wij bidhie honom om thet skole wij få, Ja han haffuer icke aleenast lockat och bidhit oss ther til (doch til wort eeghit betzsta) vtan han haffuer och strengeliga budhit oss at wij bidhia skole, Och ther lydher thet andra bodhet vppå, och än thet första medh, För ty ther han biudher oss at wij icke skole bruka hans nampn fåfengeliga, wil han iw at wij skole bruka thet rätt, Wij skole åkalla hans nampn j nöödh och bidhia honom om hielp, Och så wel som thet är oss budhit at wij icke skole hafffua fremande gudhar, och at wij icke skole dräpa, Så är thet oss och budhit at wij skole altijd haffua wora böner til gudh, at han skal hielpa oss til at fölia hans wilia epter, och är thet honom en ära at wij rope til honom om hielp medh woro böner, Teslikis skole wij och intet twifla ther vppå at wij iw fåå skole thet wij bidhie om, for ty at han haffuer for then skul budhit och befalet oss bidhia, at han wil giffua oss thet wij om bidhie, Hwar han hade icke welet thet giffua oss, thå hade han iw icke så högeliga befalet oss bidhia som

han giordt haffuer, Men thet skole wij doch weta, at wij kunne ingalunde wara Christna menniskior medh mindre wij iw altijd haffue woro böner til gudh, För ty om wij forsumme oss at bidhia gudh om bijstond, thå tagher wisseliga dieffvulen ingen försumelse ther fore, vtan han dragher oss jfråå gudh och til sich, ther måå wij fulleliga rätta oss epter, Nw haffuer gudh icke latit finnas bristen på sina sidho, vtan han haffuer bådhe lockat och budhit oss til at bidhia, och haffuer han loffuat oss at wij skole warda bönhörde, och på thet at intit fattas skulle, Så haffuer Christus Jesus än här offuer giffuit oss rätta settit fore, hwad och huru wij bidhia skole, och han haffuer lärdt oss then almenneligha bönena, Fadher wor, J hwilka bön han al ting kortteliga beslutet haffuer som oss är nödhtörfftigt at bidhia om, Men epter thet at samma böön är medh så fåå ordh besluten, ther före wilie wij nw henne noghot widhare vtläggia, doch medh thet aldra korttesta och eenfoldigesta som man kan for theres skul som oförstondige äre, Och förra än wij komme til bönen, thå wilie wij besee huru the skole wara skickade som bidhia skole, epter som Christus lärdt haffuer, Och S. Mattheus thet bescriffuar, När tu bedher (sadhe han) skal tu ey wara som the skrymtare, for ty the stå gerna j forsamlingener och j gatuhörnen och bidhia, på thet the skola blijffua seedde aff menniskiomen, Sannerliga segher iach idher at the haffua fått theras löön, Men när tu bedher så gak j thin kammar och slå dörena til och bidh thin fadher hemeliga, och thin fadher som j lönlig rwm seer, skal tich thet widhergella, Som Christus medh all thesse ordh seya wille, Tu som wil haffua thina böön til thin himmelska fadher, tu skalt icke bidhia på prijss eller roosn, så at tu ståår vppenbarligha och bedher på thet at andra skola see tich och roosa tich ther före, Och the som sådana göra the warda rosade aff menniskiom at the äre helige män och bidhia altijdh theras böner, Thet rosset som the fåå ther före, thet är theras löön för theras böner, Ther fooro the och epter, men aff theras himmelska fadher få the ingen löön, Och ther fore skal tu annerledhes skicka tich som löön wil haffua aff thin himmelska

fadher, Tu skal gåå offuer ena sidho och bidhia ther lönligha thina böön, så at tu intit menniskio prijss söker ther medh, Så skal thin himmelske fadher (som seer hwad som skeer j lönligh rwm) giffua tich löön for thet tu bidhit haffuer, thet är, Han skal läta tich fåå thet tu bedher om, Och är icke meningen at illa giordt är bidhia oppenbarliga thå man ey söker ther medh menniskio prijss, vtan thetta hemeligha bidhiandet är icke annat än at wij medh woro böner skola see til gudh aleena ee hwad wij bidhie lönligha eller oppenbarliga, j camare eller j kyrkio eller annerstädz, Och segher än Christus ytterlighare, Och när som j bidhien, skolen j ey wara mongtalighe såsom heedningane, ty the meena at the skole warda hörde for theras monga ordh skul, så warer för then skul icke them lijke, idhar fadher weet well hwad idher görs behooff förra än j bidhien honom, som han wille seya, J skolen icke haffua mong ordh medh idhra böner, vtan heller itt innogt hierta til gudh, J skolen icke settia honom thet före til pricka, på hwad tijdh eller rwm, eller hwad han idher giffua skal, For ty han är wijss nogh sielff ther til, och weet better hwad idher görs behooff, än j thet sielffue wete, ja han weet thet well förra än j honom bidhie, och ther före skolen j så bidhia, thet är, widh thetta settet, Fadher wor som är j himblom etc, J huilka böön Christus rikeligha nogh (doch medh få ordh) giffuer til kenna om hwad wij skole bidhia, Och epter som man thenne böön skiffta eller dela pläghar, thå haffuer hon siw böner, thet är siw stycke som man här bedher om, Plägha och somlige skiffta henne j twå delar, J then första delen bidhie wij om thet godha oss fattas, j then andra delen bidie wij at gudh skal tagha oss jfrå thet som oss är skadelighit,

Then första bönen aff the siw

Helighat warde titt nampn,

MEningehn är thenna, O kere fader tu som är j himblom, tu som oss thet budhit haffuer, at wij icke skole bruka titt heliga nampn

fåfengeliga, giff oss nw nådhen ther til, at wij thet icke misbruke, vtan at thet må warda heligt hallit bland oss, såsom thet j sich sielfft är heligt, at wij moghe bruka thet tich til äro och prijss och wor nästa til nytto och saligheet, Giff och teslikis nådhen ther til at wij som skole wara thin barn, moghe föra itt sådant liffuerne at titt heliga nampn icke warder lastat och försmädhat for woro skuld, vtan heller ärat och prisat aff woro godha gerningar

Then Andra bönen.

Tilkomme titt rijke.

THet är meningen, O kere himmelske fadher gör then nådh medh oss, at thet himmelska riket ther thin kere son Christus Jesus är en konung vdi motte genom then helge andes crafft så forbettras och forökas j oss at wij warde frome och retferdige menniskior, och alt dieffuulsens wäsende motte driffuas ifrå oss, Så at wij alleenest motte regerade warda aff them helga anda, Giff och nådhena at titt helga rike motte så genom thin helga ordh forwidhgas och forkoffras at the som än nw äre vnder dieffuulens wold och rike, motte komma til en rät kundskap och bekennilse, och warda delachtige aff titt rike, vnder Jesu Christi beskyddan och beskerm, Så at tich, O helige fadher, motte skee then ära, ath thin helge ande regerade menniskiona och hade thet regement inne som dieffuulen her til dagx hafft haffuer.

Then Tridhie bönen.

Warde thin wilie, så på iordenne som j himmelen.

THet är meningen, O kere himmelske fadher, wij wete well, at när titt rike skal komma till oss och thin helgha ordh skola warda predicat, och titt helga nampn skal warda helghat j oss, thå skal

dieffuulen settia sich ther vp emoot, han skal vpweckia werldena och wor eeghen lecamen ther emoot, och wil slå thet nidh, Han warder vpweckiandes oss alt ondt vppå, Så at wij måste gå vnder korsset och lijdha sorgh och bedröffwilse aff dieffuulsens tilskyndilse, Men wij äre doch alt förswaghe til at stå emoot en sådane fiende, Therfore statt tu honom emoot, o himmelske fadher, och läät honom icke haffua framgong medh sitt onda vpsååt, vtan läät thin wilia skee, Läät titt helga rike och thin ordh haffua framgong och forkoffring, och icke hans wilia, Och tesse tree böner lydha nw in på gudz äro, ther wij bidie honom om then nådh at honom motte bland oss skee een sådana ära som honom bör at haffua.

Then Fierde bönen.

Giff oss j dagh wort dagheligit brödh,

J Thenne böön bedhes wij woro lekameliga nödhtörfft, Och är nw thetta meningen, O kere fadher tu som är j himblomen, wij thin fatigha barn äre j thetta älende liffuernet, ther dieffvulen gåår epter wor skadha och forderff, och wil om intit göra alt thet wij skolom haffua nytto oc gagn aff bådhe til lijff och siel, Så at om tu icke wil göra oss bijstond så wel j lekameligha motto som j andeligha, thå är thet platt vthe medh oss, Ther före, o himmelske fadher, giff oss woro dageliga födho och alt thet oss är nödhtorfftigt til thetta lijffuernet, Giff korn och kerna, Fridh och roligheet, och torfftelighen wädherleek, Läät lyckosamligha gåå til, giff thin helga welsignelse offuer hwss och heeman, boo och booskap och alt thet wij fare wel vthaff, wij äre thin fatigha älande barn som platt intet skaffa kunne thin fadherligha welsignelse forutan, Ther före bidhie wij tich som machtena haffuer, ther och alt got aff kommer, Giff oss thet som oss torfftelighit är,

Then Femte bönen:

Och forlååt oss woro skuld såsom wij och forlatom them oss skyldoghe äre,

EPter thet wij j thetta älende liffuernet haffue j wor dödheliga lekamen oond begierelse och benegenheet til thet som ondt är, Så at wij iw offta forsee oss och bryte wor himmelska fadher emoot, Ther fore bidhie wij nw honom ther om at han skal see offuer medh oss, och forlata oss thet wij äre honom skyldighe, j thet wij icke haffue så hallet hans helgha bodordh som wij skulle, Ty seye wij nw så, O himmelske fadher wij claghe wor nödh for tich, Then gamble Adam som oss ligger på halsen och then tilböyeligheet som wij haffue til thet som ondt är, dragher oss til syndena, ther fore bidhie wij tich at tu icke brukar strengheetena medh oss, vtan forlat oss så wist woro synder, som wij och gerna wilie forlata them oss äre skylloge och giordt haffua oss emoot, och gör oss ther medh itt gott och rolighit samwet at synderna äre oss forlatna, såsom wij äre wisse ther vppå at wij haffue forlatit them theras brot som oss haffua brutit emoot.

Then Siette bönen

Och inleedh oss icke j frestelse,

MEninghen är thenna, O himmelske fadher wij thin fatigha barn haffue j thenne vsla och bedröffuade werldenne fiender på alla sidhor som gåå epter wor skadha och förderff, the ther wilia dragha oss jfrå tich och titt helga rike, Her är wor eeghen lekamen som til alt ondt är tilböyeligen, Her är werlden medh sin oonda exempel, hon lockar och dragher til fåfengeligheet, til hwilken wor lekamen alt formykit beneghen är, Och offuer alt thetta, Så är här och dieffvulen wor hädzske fiende, then ther gåår om natt och dagh, tijdh

och stund, at han måå dragha oss jfrå tich o kere fadher, och är oss aff wor eeghen macht omöghelighit at ståå honom emoot, Ther fore hielp tu kere fadher som machtena haffuer, Jnleedh oss icke j frestilse, Läät icke woro fiender få offuerhandena, at the dragha oss ifrå tich och titt rike, til sich och sit rike, vtan läät oss blijffua faste stondandes,

Then Siwnde bönen.

Vtan frelss oss aff oondo,

THetta är beslutningen på alla bönerna, och är een summa aff alt thet andra som nw bidhit är, Och epter then grekerske texten är thena bönen så lydhandes, Frelss oss fråå them argha, eller som man seya pläghar, hijnom illa, eller onda, thet är, Frelss oss ifrå dieffwulen, och är nw thetta meningen, O himmelske fadher, Frelss oss ifrå wor hädzska fiende dieffvulen, för ty han är then som oss kommer på all skadha och förderff, Han lägger sich ther win om at titt helga nampn skal bland oss förachtat och försmädhat warda, Han ståår ther epter at titt rike skal forhindrat warda, och at thin wilie icke skee skal, Han faar ther epter at wort daghligha brödh och alt thet wij skole haffua gott aff til wort lijff och leffuerne måå förderffuat och oss skadelighit warda, Ja han wil forderffua oss bådhe til lijff och liffuerne, Han wil föra oss så diwpt j syndena, at wij skole falla j wanhop och miströsta på thina nådh och barmhertigheet, Han gåår nat och dagh omkring oss och söker epter huru han skal kunna slåå oss nidh j frestelse, ther brukar han wor eeghen lekamen och werldena til, och ther han icke kan bruka them, ther är han thå sielff medh sijn förgifftigha inskiwtilse, och giffuer oss oonda tankar och skadelighen rådh in j wor hierta, Ja medh fåå ordh seyandes, han wil forderffua oss bådhe til lijff och siel, och förhindra alt thet oss skal wara til godho, Ther fore bidie wij tich o käre fadher, frelss oss jfråå thenne argha och ilfundigha fiendan, och alt thet onda som han åstadh kommer.

Och så haffue wij nw hördt huru Christus Jesus wor frelsare haffuer lärdt oss bidhia, och haffuer han j thenna bön indraghit all the stycke som oss ligger macht vppå at bidhia wor himmelska fadher om, Så haffue wij och hördt hwad nödh oss trenger och driffuer ther til at wij bidhia skole, För ty dieffvulen ligger oss altijd på halsen och wil forderffua oss, och wij äre alt for swaghe ther til at wij skulle kunna ståå honom emoot, ther fore driffuer nödhen ther til at wij iw moste bidhia wor himmelska fadher om hielp och bijstond, så framt wij icke skole warda nidherslagne och platt förderffuade, Gudh wor himmelske fadher är weluiliog nogh til at hielpa oss, thet haffuer han och vtloffuat, Men thet wil han haffua aff oss at wij skole bekenna wor swagheet och skröpeligheet, och bidhia och begiera hielp aff honom, Och såsom han haffuer budhit och befalet oss at wij skole bidhia och ropa til honom om hielp, Så skole wij och intit twifla ther vppå at han iw giffua wil thet wij begiere, elles hade han thet icke budhit oss at wij bidia skulle, Och epter thet Christus Jesus haffuer sielff vpräknat j thenne bön som wij nw for hender haffue, hwad wij skole bidhia, så är intit twiffuel at han iw haffuer achtat giffua oss samma stycke och göra oss bijstond, Men ther ligger aldra största machten vppå at wij settie ther fulla troo och lijt til at wij iw skole få thet wij begiere, Och än thå at wij äre sielffue syndafulle och icke werde at oss skulle noghot gott aff gudhi widherfaras, Så skole wij dock icke see ther vppå huru owerdige wij sielffue äre til at warda bönhörde, vtan wij skole see på gudz wor himmelske fadhers bodh och befalning, Han wiste thet wel til forenne at wij wore owerdighe for syndernes skul til at få noghot gott aff honom, Men likauel haffuer han budhit och befalet strengeligha noogh at wij skole bidhia honom om thet oss behöffues bådhe til lijff och siel, och han haffuer thet vtloffuat at wij skole warda bönhörde, och ther fore skole wij see på hans bodh och tilseyelse, och intit twifla ther vppå at wij iw skole få hielp och bijstond aff honom, än thå at wij sielffue owerdige äre, Och här haffue wij hördt try hoffwudstycken aff en Christeligh lärdom som är,

om bodhen, troona och bönena, Och må wij här wel kunna merkia huru the lychtas all in på en grund, Bodordhen seya oss fore at wij inga fremande gudhar skole haffua, vtan halla oss alleenast in til gudh som himmel och iordh skapat haffuer, then oss och lijff och siel giffuit haffuer, Hwilkit wij och så göre medh troonne, At såsom icke är meer än en gudh til som alt gott giffuer, Så haller troon sich allena widh honom, Een Christelighen bön ståår och aleenast in til honom som wij nw hördt haffue, Och här medh må thet nw nogh wara sagdt om tesse try stycke, Nw wilie wij och tala om the tw sacrament som Christus insatt haffuer, som är döpelsen och Christi lekamen och blodh j brödh och wijn,

Om Döpelsen.

EPter thét wij nw hördt haffue the try hoffvudstycken ther en Christelig lärdom på henger, Så wilie wij och noghet tala om sacramenten, for ty thet bör oss och weta hwad the inbära haffua, och wilie wij först höra huad Christus Jesus om döpelsen sagdt haffwer, Och scriffuar S. Mattheus j sit yttersta capitel alt så,

Gåår vth och lärer alt folk, och döper them, j nampn fadhers och sons och then helge andes,

Teslikis scriffuar och S. Marcus j sitt yttersta capitel,

Then ther troor och blijffuer döpt, han skal warda saligh, Men then ther icke troor, han skal warda fördömder,

Aff tesse wor herres Jesu Christi ordh kunne wij noog merkia at döpelsen är itt heligt ting, icke aff noghon menniskio vpfunnet eller vptaghit, vtan aff gudhi insatt menniskione til saligheet, och såsom man seya kan, at tiyo gudz bodh, Troon, och Fadher wor, icke äre kommen aff noghro menniskio, vtan the haffua wordet oppenbarat aff gudhi, Så kan man och seya at döpelsen är aff ingen

menniskio insatt, vtan hon är aff gudhi insatt, och är itt gudz werk, och är for then skul högdt achtandes, och än thå at thet synes wara itt ringa ting at man vtwertes döpter warder j watn, Så haffuer doch gudh giffuit sin helga ordh och befalning ther vppå at sådana skee skal, och haffuer sagdt, Gåår vth j menigha werldena och lärer alt folk, och döper them j nampn fadhers och sons och then helge andes, Aff thenna Christi ordh och befalning är döpelsen dyrbar och högdt achtandes worden, For ty thet gudh sielff insetter och befaler, thet moste iw wara kostelighit och mykit affhallandes, Ther fore moste och döpelsen ää huru ringa thet synes, wara en kosteligh ting, Besynnerligha och for then skul at hon skeer j gudh fadhers och sons och then helge andes nampn, Så ath then som döpter warder, han döpes icke aff menniskiom vtan aff gudhi, Och än thå at thet är en menniskia som vthuertes döper, Så skeer thet doch epter gudz befalning, och är for then skul hans gerning som thet befalat haffuer och icke hans som thet gör, och ty är thet intit ringa ting warda döpter, Och så är nw döpelsen icke itt slätt watn såsom annat watn, vtan thet är itt watn som heligt giordt är genom gudz ordh, Så at thet wel måå kallas itt gudz watn, icke så til forstondandes at watnet j sich sielfft är så, men for gudz ordh skul som ther medh är, För ty gudz ordh, befalning och hans helga nampn som ther medh är, thet är hoffwudstycket j döpelsen, Och är döpelsens sacramente icke watn aleena, vtan watn och gudz ordh til hopa, och ther fore är thet itt dyrbara och heligt watn, Ja en rätt helewågh menniskione til saligheet, och skole wij icke så mykit anseende haffua til watnet, som til gudz ordh som ther är medh, och kunne wij noogh merkia at Christus Jesus achtade döpelsen högt mädhan han läät sich sielffuan döpas j watn, Han haffuer iw intit skemt hafft ther medh, Ja himblana ypnadhes thå, och gudh fadhers röst, och then helge ande kom nidh på honom, Sådana dråpeligh ting skeedde medh döpelsen, ther gudh nogh giffuer medh til kenna ath thet intit ringa ting är for honom, ty skole wij och achta thet högdt,

Nw ytterligare, epter thet wij wete hwad döpilse är och huru

thet är achtandes, Så wilie wij och besee, for huad saker skuld thet insat är, och huad nytto thet haffuer medh sich, huilkit man aff forberörde Christi ordh noogh merkia kan, ther han sigher, Then som troor och warder döpter han skal warda saligh, Och therfore är thet döpilsens frucht at man skal warda saligh ther igenom, Ey döpes man heller j andro acht, Ty man döpes icke j then acht at man skal warda en koning eller greffwe j itt land, vtan j then acht at man skal warda saligh, epter som Christi ordh lydhandes äre, Men warda saligh är icke annat, än at warda quit widh synd, dödh, dieffuul och hälweti, och komma in j Christi rike och thet ewigha lijffwet, Och her aff kunne wij och merkia huilken en dyrbar skat döpilsen haffuer medh sich, Men huar nogher wille seya at troon gör menniskiona saligha och icke döpilsen, Ther swaras så til, at döpilsen är på gudz sidho och troon på woro, Thet är, At gudh sender salighetena til oss genom döpilsen som j hans helga ordh beslutet är, och wij annamme henne genom trona, så at icke kunne wij annamma salighetena som oss igenom döpelsen och gudz ordh forskickat warder, vtan medh tronne, Och så är både sant, at döpilsen gör oss saligha och troon gör oss saligha, Genom döpilsen giffuer gudh oss salighetena, och igenom trona annamme wij henne, Ey kan heller troon annerledz wara, vtan at hon iw moste noghot haffua ther hon haller sich widh, Och therfore haffuer gudh giffwit oss vthwartes döpilse och läter predica for oss medh vthwartis ordh och lecameligha röst, så at wij thet medh wor vtwartis sinne skole kunna begripa, på thet at hiertat skal sidhan thet besinna och settia ther troo til, For ty ath epter then skapelse som gudh haffwer giffuit menniskione, thå kan hon icke wel besinna eller begrunda noghon ting j sitt hierta, medh mindre hon får noghor tilfelle ther til aff sin vtwartis sinne, Så at hon antingen haffuer thet seedt, hördt eller j annor vthwartis motto thet fornummet, Och therfore sender gudh henne salighetena genom sådana vthwertis ting som hon fornimma och begripa kan, Men then helge anda sender han j menniskiones hierta at han skal komma henne ther til at hon kan

settia ther troo til, genom huilkin troo hon thå annammar saligheterna som ordhet och sacramentit medh sich haffwer, Och så kunne wij och nogh merkia her aff, at the som trona haffua, the vndfå salighetena, Som Christus och sielffwer sade, at then som troor och warder döpter han skal warda saligh, och then som icke troor han skal warda fördömder, Och så haffue wij nw hördt huad döpilsen haffuer medh sich, at hon haffuer then ewigha saligheten medh sich, och hörde wij teslikis at döpilsen är icke alenest, vtan watn och gudz ordh och skickilse tilhopa, Wor lecamen som icke mera begripa kan, han annammar watnet, och sielen anammar ordhet som ther medh sagdt warder, Och såsom bådhe watnet och ordhet är een döpilse, Så moste och bådhe crop och siel som tilhopa een menniskia är, warda saligh, Och skal thet wara oss een stoor tröst emoot woro andeligha fiender, syndhen, dödhen och dieffuulen, at wij döpte äre, och haffue en sådan dyrbar skatt annammat, at wij döpte äre, och haffue en sådan dyrbar skatt annammat at wij genom döpilsen äre intaghne j then Christeliga forsambling, och deelachtige wordne medh Christo aff then ewiga saligheet och arffdeel, som alla gudz wener j himmelen bereedt är, Nw ytterlighere är och besinnandes, at såsom wij wete, huad döpelsen är och huad frucht hon haffuer medh sich, Så skole wij och weta huad hon haffuer betydha, Ty the som döpte warda, the bliffua döpte j Christi dödh, The bliffua deelachtige aff alt thet godha han medh sin dödh forwerffuat haffuer, och the skola nw dö medh honom ifrå det syndogha wäsendet som the her til dags vthi warit haffua, och the skola begynna föra itt nyt liffuerne epter gudz helga budh och wilia, Och medh thet at wij döpes nidh j watnet, beteeknas thet medh, at wor gamle Adam och all wor synda art skal dödhat och nidertrykt wara, så at wij icke mera skole göra ther epter, Och medh thet wij taghes vp aff watnet igen, warder beteeknat at wij vpstå skole igen til itt nyt och heligt liffuerne, Så at wij skole icke nw fölia Adam epter til at göra emoot gudz bodh, vtan wij haffue nw fåt en nyy Adam Christum Jesum, honom skole wij epterfölia, Wij äre tredde ifrå syndenne

och til retferdigheet, Men giffue gudh at wij och kunne bliffua ther widh,

Then mera wil weta om döpilsen, han finner och noghot ther aff j postillen, på helge Torsdagh.

Om Christi lecamen och blodh

EPter wij nw taghe oss then materie fore om wor herres Jesu Christi dyrbara lekamen j brödh och hans blodh j wijn, Thå wilie wij först besee the ordh som Euangelisterne Mattheus, Marcus Lucas och S. Paulus ther om scriffuit haffua, och äro alles theras ord aff Christi mvn så lydhandes,

När thé åto, toogh Jesus brödhet, loffuade gudh och gaff läriungane och sadhe, Tagher, äter, thetta är min lekamen som for idher vthgiffuin warder, Thet görer til mijn åminnelse, Samalunde toog han och kalken sedhan natwarden giordt hade, loffuade gudh, gaff them och sadhe, Dricker her aff alle, ty thetta är min blodh som är tess nyia testamentzens, hwilkin vtguten warder for mongom til syndernes forlatelse, Så offta som j thet gören, så görer thet til mijn åminnelse,

Såsom wij nw hörde tilförenne om döpelsen, at watnet och gudz ordh til samman epter gudz skickilse, the göra thet sacramentit döpelsen, Så är thet och om thetta sacramentet, at brödh och wijn för sich sielff icke äre Christi lekamen och blodh, Men brödhet och wijnet befattat j gudz ordh epter Christi befalning thå är thet hans dyrbare lekamen och blodh, Och ther före moste man icke skilia wijnet och brödhet jfrå ordhet, vtan lata them blijffua til hopa epter

Christi skickelse, och så thå thet höghwerdugha sacramentit Christi lekamen och blodh, For ty han insatte icke brödh och wijn aleena, vtan han ladhe och sin ordh ther til medh och badh them at the skulle tagha brödhet och äta thet ty thet war hans lekamen som for them vthgiffuas skulle, och badh them tagha kalken eller drycke-karet ther winet vthi war och dricka ther aff, ty thet war hans blodh som for mongan vthgiutas skulle til syndernes forlatelse, Och ther fore när brödhet och wijnet äre fattat j tesse Christi ordh och befalning, så är thet itt sacramente, och annars icke, Och skole wij här ytterlighare besinna, at såsom wor herre Christus Jesus haffuer giffuit oss döpelsen oss til saligheet, Så haffuer han och for wort betzsta skul insat thetta sacramentet sin lekamen och blodh j brödh och wijn, For ty at än thå wij äre genom döpelsen inkomne j then Christeligha forsambling, och äre deelachtige wordne aff alt thet godha som Christo tilhörer, Så äre wij doch likawel så länge wij äre j thetta älende leffuernet beladde medh syndenne, hwilken altijd beswaghar wort samwet, och gör thet skröpelighit och befruchtande at thet skal stå illa medh gudhi worom himmelska fadher och warda straffat for syndena, Och än thå at gudh haffuer seedt offuer medh oss for sin kära sons dödh och pijno skul, Så är doch likauel än thå wort samwet forskrekt och kan icke giffua sich til fridz medh mindre ath thet motte haffua noghor styrkilse ther som thet kan halla sich widh, Ther fore haffuer nw Christus insat thetta sacramentit at wij som fruchtande och beffuande äre for syndenne skul, skole gåå här til och anamma thetta dyrbara sacramentit wor herres Jesu Christi lekamen och blodh, genom hwilken synden forlaten warder, for ty man anammar och äter här then lekamenen som for woro skul haffuer wordet vtgiffuin j dödhen, och dricker then blodhen som for woro synder skul haffuer wordet vthgutin, och ty må wij och wara ther wisse vppå, at woro synder äre oss forlatna, Ja wij skole och intit twifla ther vppå, at så wisseliga som wij äte Christi lekamen j brödh och dricke hans blodh j wijn, så äre och woro synder oss forlatna, Troona moste wij iw haffwa, for ty Christi

blodh haffuer iw rikeliga nogh syndernes forlatilse medh sich, Men om wij skole sådana forlatilse vndfå, thå moste thet skee genom troona, som man til forenne hördt haffuer,

Och epter thenne materie är widhare trachterat j postillen på skäretorsdagh, ther fore wilie wij nw ey mera tala ther om, then ther aff mera höra wil han sökiet ther,

Her epter fölier een lijten formaning til folket som wil gåå til gudz boordh.

KEre wener j Christo Jesu, gudh wor himmelske fadher haffuer rikeligha nogh latit oss forstå genom sin helga ordh, at wij äre arma och älende menniskior j thenna werldenne, så diwpt kompne for syndenes skul' j dieffwulsens wold, at wij aff oss sielffue platt intit hwarken tenkia tala eller göra kunne, thet oss kan til wor siels saligheet komma til nytto och gagn, vtan äre forplichtade til ewigh fördömelse, Och offuer thetta alt gåår oss än nw thet armodh vppå, at wij sådana forderff och vselheet icke rätzligha eens besinna kunne, medh mindre at gudh hade giffuit oss sådana brister til kenna, Och ther fore haffuer han som wordt armoodh och vselheet best wiste, taghit aff sin eeghen blotta barmhertigheet och godheet oss oförtient, sich then sack före at han wille lata hielpa oss, och for then skul gaff han sin eenfödda son Christum Jesum j dödhen for oss, at han medh sin iemmer, sorg och bedröffuelse som han leedh, skulle frelsa oss aff then ewigha fordömelsen som wij låghe vnder, och at wij motte genom hans helga Euangelium vplysta warda, och få then helga anda j wort hierta som oss fornyia skulle och giffua oss krafft at stå emoot syndenne och dieffwulen som altijdh gåår epter wor skadha och forderff, och sedhan komma til then ewigha saligheten, Ena sådana oseyeligha welgerning haffuer gudh wor himmelske fadher beuijsat oss, och later han thet altijdh predica och vthropa

for oss, at han sådana welgerning haffuer giordt medh oss, och wil at wij skole settia ther fulla troo och lijt til, Ja, then som här setter troo til, han warder saligh, och han warder deelachtigh aff alt thet godha som Jesus Christus medh sin bittra dödh och pijno forwerffuat haffuer, Och j then acht warde wij döpte, ath wij skole komma in til Christum och blijffua foreenadhe medh honom, och när wij settie ther troo til at han haffuer giffwit sich j dödhen och vtgutit sitt dyrbare blodh for woro skuld, på thet at wij skulle bliffua syndenne quitte och få thet ewigha lijffuet med honom, thå warde wij genom samma troo foreenade medh honom, och äte så j troonne hans lekamen andeligha och dricke hans blodh, och han bliffuer j oss och wij j honom, så at wij blijffue itt lekamen med honom, Han är hoffwudhet och wij äre ledhamoten, och aff honom haffue wij beskerm emoot alla woro fiender, Thetta är iw (mina Christelighe wener) een oseyelig welgerning som gudh medh oss j thetta stycket giordt haffuer, Och än thå at han oss sådana welgerning bewijsat haffuer, så äre wij doch på woro sidho gansska seene til ath troo, och snare til at glöma och forgäta welgerningar, Och ther fore haffuer Christus Jesus giffuit oss itt besynnerligit worteekn och påminnelse ther til, at wij ther medh komme j hogh hwad han for woro skul giordt och bedriffuit haffuer, och thet är thetta höghwerdiga sacramentet Christi lekamen och blodh, Och epter han haffuer giffuit oss thet til een åminnelse, så skole och wij nw som haffue achtat gå til gudz bordh, komma j hogh hans dödh och blodz vthgiutelse for woro synder skul, och tenkia på then stora welgerning som han haffuer oss beuist, och settia ther fulla troo och lijt til at woro synder äre j hans blodh affplanadhe, Så tenkier nw (käre wener) på the ordh som Christus Jesus sadhe när han stichtade thetta sacramentit, Thagher och äter (sadhe han) thetta är min lekamen som skal vthgiffuas for idher, Tagher och dricker thetta är min blodh som skal vtgiutas for idher til syndernes forlatelse, Her anamme wij nw then lekamen och blodh til oss som for woro synder haffuer fyllest giordt, och haffuer foruerffuat oss nådh och

wenskap aff gudhi worom himmelska fadher, Ty skolom wij och intit twifla at synderna äre oss forlatna epter thet wij här anamme hans lekamen och blodh som ther fore haffuer giordt fyllest, Och såsom oss är genom thenne dyrbare lekamenen och blodhet stoor nådh och welgerning widherfaren, så skole wij och göra hwar annan gott inbördes, och läggia bort alt haat och nijt, Wij skole älska hwar annan såsom Christus haffuer älskat oss, Men then som haat och ilwilia haffuer til sin nästa, han gonge icke til thene natwarden, ty han äter sich til fördömelse, Men giffue gudh at wij motte äta Christi lekamen och dricka hans blodh werdeliga. Amen,

Wil man göra thenna formaning lengre, så läse then sermon j postillen på skäretoorsdagh,

Epter thet at monge clerker äre och så enfoldige at the icke weta huru the theres predican besluta skole, Så må the bruka thetta sätt,

EPter thet (käre wener) at wij nw hördt haffue thet helga Euangelium medh sin lärdom och vthtydelse, Så wele wij och nw göra thet wij j een almenneligh samquemd äre plichtige til at göra, Wij wilie bidhia om fridh och nådher om alt thet oss är törfftelighit bådhe til lijff och siel, Först wilie wij bidhia gudh wor himmelska fadher at han wil rikeliga senda oss sin helga ordh som är wor andeligha födha, genom hwilken wij skole leedde warda til thet ewigha lijffuet, Gudh alzmechtigh giffue woro biscopar och lärefädher en rätt kundskap j sin helga ordh och then helge andes nådh til itt Christelighit liffuerne, at the mågha så gå oss före bådhe medh ordh och gerningar, at wij aff theras godha exempel och lärdom moghe förde warda til thet ewigha lijffuet, Amen.

Och såsom wij nw haffue bidhit andeligh ting, så wele wij och bidhia om woro lecameligha nödhtorfft, Wij wele bidhia for then

werldzligha offuerhetenne som oss skal skaffa fridh och roligheet, For keyseren och alla werldzlighe konungar och Förster, besynnerligha for wor eeghen herra och konung, K. N medh alla hans rådh och embetis men at gudh wille giffua them sinne och fornufft och sina helga nådhe til at så styra och regera theres vndersåter ther gudh haffuer satt them offuer, at thet motte wara honom behageligit och oss allom til nytto och gagn och fridh, semio och eendreght, AMEN.

Och medhan wij nw haffue bidhit for woro formen, Så wele wij och bidhia for oss inbördes then ene for then andra, Gudh alzmechtigh wor kere himmelske fadher vplyse alles wores hierta och samwet j sijn helga ordh och wilia, och giffue oss sina helga nådhe, til fridh och eendreght och itt Christelighit liffwerne then ene medh then andra, Gudh beware oss, sijn fatighe älende barn, ifrå alt thet som oss kan wara skadeligit både til lijff och siel, Amen.

Nw på thet (kere wener) at wij måghe warda teste better bönhörde medh wor himmelske fadher, Så wele wij bekenna wor brist och skröpeligheet for honom, och göra wor oppenbara scrifft for honom, så seyandes hwar j sin stadh.

O alzmechtige ewige gudh wor kere himmelske fadher, Sy her kommer iach titt fatigha älende barn fram for tich full medh all synd och ond begierilse, iach bekenner thet at iach icke haffuer så skickat mich emoot tich som mich borde och tu aff mich forskyllat haffuer, Jach haffuer altijdh gått emoot thin helga bodh, Jach haffuer icke hallet then minsta än sidher thet största, Jach haffuer icke hallet tich for min gudh aleena, vtan haffuer söcht fremande gudhar, Jach haffuer satt tröst och lijt til mijna rijkedomar, wijsdom, starkheet, fortienst och annat meer som tu mich giffuit haffuer, Jach haffuer satt troo och lijt til creaturet, och förgätit tich som skaparen är, Jach haffuer icke hafft titt helga nampn j sådana wyrdning som mich boorde, Och såsom iach icke haffuer hafft ena rätta troo til tich och icke så hafft tich for öghon som mich boorde, Så haffuer iach icke heller skickat mich emoot min nesta som mich

boorde, Jach haffwer warit honom fornäär bådhe medh ordh och gerningar, Jcke haffuer iach så giordt emoot honom som iach wille at tu skal göra emoot mich, Och medh fåå ordh seyandes, iach haffuer ingen godh troo haft til tich som fadheren är, ey heller noghon kerleeck til min nästa som brodheren är, J alla motto haffuer iach illa forseedt mich bådhe emoot tich och emoot min nästa, Men doch likauel faller iach icke j wanhop, vtan faller til fögho och bedhes fore, at tu for thin kere sons Jesu Christi pijno och dödh skul wille brwka nådhena medh mich och icke rätten, Jach haffuer doch ingen annan gå til, vtan iach som barnet är kommer til tich som fadheren är, Gör nådh medh mich O kere fadher, och see offuer medh mich iach wil gerna bettra mich, ther iach och betroor tich om at tu skal giffua mich nådhena til, genom thin älskeligha son Jesum Christum wor herra och then helga anda Amen.

Sidhan må presten seya tesse ordh.

Allom idher (kere wener) som sich wilie bettra, och settia troo och lijt til gudz nådh och barmhertigheet then han oss genom sin son Jesum Christum tilsagt haffuer, segher iach syndernes forlatilse til och ewinerlighet lijff på gudz wegna, epter then macht och befalning som wor herre Christus Jesus j sinne Christeligha forsamling giffuit haffuer, Gåår j fridh och synder icke meer. Amen,

Epter thet at hwar och en kyrkioprest är plichtig til at lära sitt soknafolk gudz bodhordh, Trona och Fadher wor, Ther fore äre the här enfolleliga vtsatt,

Bodhordhen

Tu skalt icke haffwa fremande gudhar, Herrans thins gudz nampn skal tu icke fåfengeligha bruka, Tenck på at tu gör sabbaths daghen heligh, Tu skalt ära thin fadher och thina moder, Tu skalt icke dräpa, Tu skal icke göra hoor, Tu skalt icke stiela, Tu skalt icke bära falsk witne emoot thin nesta, Tu skal icke begiera thin nestes hwss, Jcke skal tu heller begiera hans hustru, dreng, tienista quinno, fää eller annat honom tilhörer.

Troon. Jach troor på gudh fadher alzmechtighan, himmelens och iordenes skapare, Och vppå Jesum Christum hans enda son wor herra, Huilken aflader war aff them helga anda, födder aff iomfru Marie, Pijnter vnder Pontio Pilato, korsfester dödher och iordadher, Foor nidher til hälwetis, tridie daghen stodh han vp aff dödha, Foor vp til himbla, sitter på alzmechtigh gudh fadhers höghra hand, Thädhan kommandes til at döma liffwandes och dödha, Jach troor vppå then helga anda, Then helga Christeligha kyrkio helga manna samfund, Syndernes forlatilse, Lekamens vpstondilse, Och ewinnerlighit lijff, Amen.

Fadher wor Fadher wor som är j himblom, Helighat warde titt nampn, Tilkomme titt rijke, Warde thin wilie så på iordenne som j himmelen, Giff oss j dagh wort daghlighit brödh, Och forlat oss woro skuld såsom och wij forlatom them oss skyldighe äre, Och inledh oss icke j frestilse, Utan frels oss aff ondo, AMEN.

Then Engelska helsan. Heel Maria full medh nådh, herren är medh tich, tu est welsighnad offwer alla quinnor, och welsignat är thin lijffz frucht Jesus Christus, AMEN.

Enden på thenna boock.

Förmaning til alla Euangeliſka Predicare öffuer heela Swerige,

ther hwar och een Chriſtrogen Menniſkia må haffua rettelſe vtaff, huru hon ſigh ſkicka ſkal, tå Förfölielſe påkommer för GVdz Ord ſkull.

Olavus Petri

1535

ALlom Christnom och Euangeliskom predicarom offuer hela Sweriges rike, vnskar iach Olauus Petri Jesu Christi onyttige tienare j hans helga Euangelio, nådh och fridh, och stadfestilse j gudz ord och Jesu Christi kundtskap.

Kere brödher j Christo Jesu, thenna werldenes wesende haffuer sich så at wij altijd skola formodha oss få höra buller och rumoor emoot thet helga Euangelium, til huilkit wij aff gudhi skickade äre (ee huru ringa och swaghe wij doch äre) at wij thet reent och clart forkunna skole, och bekenna wora troo for hela werldenne fructandes for ingen huarken högh eller lågh, Och än tå oss kommer offta angest och förskreckilse vppå aff sådana buller och rumoor och wij mong försmädelig ord, förtal och vnseyelse höra moste, så skole wij icke for then skuld offuergiffua wor befalning, vtan settia wort godha röcte, ia halssen medh j skanssen for gudz skul, giffua oss gudhi j wold bidiandes honom om then helga andes bijstond at wij kunde blijffua faste stondandes, och tenkia vppå at thet är ingen ringa befalning som oss giffuin är, och än tå at wij äre sielffue skröpelige och oförstondige, så är doch befalningen stoor, Wij draghe en dyrbara skatt j gansska skröpelig leerkaar, wij äre swaghe lätandes oss snart förskreckia, Men Euangelium som oss befalet är, är gudz krafft allom til saligheet som ther forlata sich vppå, och ther igenom warder dieffuulsens rike och regemente niderslagit, thet han ingalunde lidha kan, ty rasar och rumoorar han emoot oss som Euangelium forkunna skole, och vpwecker sijn ledhamoot emoot oss, Och än tå at dieffuulen med sitt anhang är oss alt formäctig, ty the äre monge och starke på hans

sidho, och wij äre få och swaghe på woro sidho, Så haffue wij doch (gudh ware loff) then trösten, at Christus som starkare är än all dieffuulsens mact, är med oss epter som han sielffuer vtloffuat haffuer, at han wil wara när oss til werldenes enda, Therfore skole wij wara widh ena godha tröst, then är starkare som är med oss än then som är med werldenne, Dieffuulen som är en förste offuer werldena, han må medh sinne werld rasa och rumoora thet mesta han kan och formå, emoot gudz ord, warder han doch likawel intit skaffandes, han haffuer och alltijd tilforenne häffuet sich genom sijn ledhamoot emot gudz ord, men han haffuer doch gåt aff medh sitt eghit niderslagh. Så warder honom och j all hans bulder wisseliga gongandes, Han synes vnderstundom til en tijd haffua wunnit, och the som ordet föra lijdha förfölielse och warda dödhade, Men j thet samma han synes winna, tapar han, och j then snaro som han haffuer vtlagdt til at fonga en annan medh, ther warder han sielff bekayat vthi med sitt hela anhang, Doch han later icke aff for then skul at han warder en gong niderslaghen, vtan när han är offuerwunnen j thet ena så kommer han igen med thet andra vprettar iw alltijd nogot nyt, ther skole wij wara wisse vppå at wij aldrig (så lenge wij wele bliffua widh wora befalning) äre honom frij, For ty Christi rike thet wij med Euangelio vpretta skole, slår dieffuulsens rike nidh, ty moste wij iw alltijd formodha oss mootstond aff honom och hans werld, och altijd haffua buller och ofridh, och än tå han vnderstundom epter werldennes anseende läter oss haffua fridh, så bedragher han oss tå allesnarest medh läti och försumelse, at wij som til ewentyr stodhe fast när bulder och förfölielse war vppå ferde, warde medh fridh och roligheet niderslagne, som man seer (gudh bätret), j en long tijd j Christenhetenne tilgongit wara, när daghelig förfölielse skeedde epter Christi vpfärd til himla j noghor hundrade åår, stodh Christenheten j sijn retta flore, och worde mong hundrade twsende martyres dödhade for Christi nampn och Euangelij skuld, tå stadfeste biscopar och prester theres lärdom med sitt egit blodh, på

then tijd rasade och rumorade dieffuulen genom sijn ledhamoot hedniske förster och tyranner emoot gudz ord, och läät for foot ihielslå alla them ther Euangelium bekenna wille, Men iw mera han satte sich ther emoot, iw mera wexte thet til, så at han med förfölielse platt intit skaffa kunde, Och när han thet sågh at hans anslag intit hielpa wille, så wende han sich (som han alltijd pläghar) på ena andro sidho, och lät them ther Euangelium forkunna skulle haffua fridh och roligheet, the ock med tidhen komo til stora rikedomar, och begynte så the som alleena skulle haffua actat på gudz ord, befatta sich medh werlzlig bekymber och herradöme, Och fick så dieffuulen offuerhandena medh fridh så at Euangelium wardt niderlagdt, thet han medh ofrid och förfölielse aldrig bekomma kunde, Thet oss (kere brödher) är itt gräseligit exempel, När wij haffue ingen förfölielse är befructande at wij warde så niderslagne, som wij see at thet haffuer tilforenne tilgåt, Therfore rådde Christus som werldena offuerwunnit haffuer, oss ther til at wij skole waka och bidia, at wij icke falle vti frestilse, Then Euangeliska saken hörer gudhi til alleena, scal hon haffua framgong så moste thet wara gudz werck, och intit menniskio werck, For then skuld ligger oss aldra största macten ther vppå, at wij icke taghe thet så fore at wij meene oss wilia gå thet igenom medh noghor menniskios mact eller wijsdom, for ty när wij äre så til sinnes, tå faller thet nidh med oss förra än wij thet sielffue besinna kunne, Gudh moste man bidia ther om at thet medh fruct igenom gongit warder, O giffue gudh at wij kunde tagha hans helgha Euangelium så fore at thet skeedde epter hans sinne och icke epter wort, Amen Amen, Så haffuer iach nw, kere brödher, oss allom til een tröst och styrkelse, taghit mich fore thet tiyonde capitelet aff S. Matthei Euangelio til at leggia thet vth med een liten forclaring, epter thet samma capitel lydher predicare embete vppå, aff huilkit wij lära måghe hwad wor befalning kräffuer och huru wij oss skicka skole.

Thet tiyonde Capitel Matthei.

OCh kallade Jesus sina tolff läriungar til sich, och gaff them mact offuer the orena andar, at the skulle driffua them vth, och bota allahanda siwkdom, och allahanda krancheet.

Thesse äre the tolff Apostlers nampn, Then förste Simon som kallas Petrus, och Andreas hans brodher, Jacobus Zebedei son, och Johannes hans brodher, Philippus, och Bartolomeus, Tomas och Mattheus som hade warit en publican, Jacobus Alphei son, och Lebbeus med thet wedernampnet Thaddeus, Simon aff Cana, och Judas Jschariot then och förrådde honom.

Thesse tolff sende Jesus vth, och bödh them och sade, Går icke in vppå hedninganes wägh, och går icke in vthi the Samaritaners städher, vtan går heller til the borttapat får aff Jsraels hwse, Men går och prediker, och segher, Himmelriket är for handene, Görer the siwka helbregda, och the spetälska rena, Reeser vp the dödha, vthdriffuer dieflanar, J haffuen fått förgeffues, så skolen j ock giffua förgeffues, haffuen icke guld, icke heller silffuer, icke heller peningar j idhar giording, och inga weghskreppo, och icke twå kiortlar, icke skoor, och ingen staff, Ty arbetaren är werd sin maat, Men hwar j gån j en stadh eller by, så befrågher om ther är noghon inne som tess werd är, och bliffuer ther så lenge j gån ther vth.

Men när j gån in j noghot hws så helser thet, och är thet så at thet hwset är werdigt, så kommer idhar fridh offuer thet, är thet ock icke werdigt, så kommer idhar fridh til idher igen.

Och ther som ingen annammar idher eller hörer idhor ord, så går vthaff thet hwset eller stadhen, och

skudder stofftet aff idhra föter, Sanneliga segher iach idher, Sodome och Gomorre land warder drägelighare på domedagh än them stadenom:

Sy iach sender idher såsom fåår ibland vlffuar, Warer for then skul snelle såsom ormar, och eenfaldige som duffuor, Forwarer idher for menniskiomen, ty the skola öffuerantwarda idher in på theres rådhws, j theres forsamlingar skola the hudflengia idher, och j skolen warda framdragne for förstar och konningar for mina skul, them och hedningomen til witnesbyrd.

Och när som the nu öffuerantwarda idher, så warer icke bekymrade, huru och hwad j skolen seya, for ty thet skal idher giffuas j samma stundenne hwad j seya skolen, for ty thet ären icke j som talen, vtan idhers fadhers ande som talar j idher.

Then ene brodhren skal offuerantwarda then andra til döden, och fadhren sonen, och barnen skola setia sich vp emoot forälderna, och dräpa them, och j skolen warda hatade aff allom for mitt nampn skul, Men huilken som står fast vti endan, han skal bliffua salig.

När som the förfölia idher j then ena stadhenom, så flyr til then andra, Sanneliga segher iach idher, j skolen icke haffua farit om kring alla Jsraels städher, förra än menniskiones son kommer, Läriungen är icke offuer mestaren, och icke heller tienaren offuer sin herra, Thet är läriunganom noog, at han är såsom hans mestare, och tienarenom, at han är såsom hans herre, Haffua the kallat husbondan Belzebub, huru mykit mera skola the kalla hans hwssfolk, Rädhens for then skul intit for them

Ty thet är intit dolt som icke scal bliffua oppenbarat, och intit lönligit som icke scal bliffua witterligit, Thet iach segher idher j mörkret, thet segher j

liwset, och thet som huiskas idher j örat, thet prediker på taken.

Och rädhens icke for them som dräpa croppen, och haffua doch icke mact at dräpa sielena, vtan rädhens mera honom som kan förderffua både siel och crop j heluetit, Selias icke twå sperfuer for en skerff och en aff them faller ey på iordena idhar fadher förutan, äre och idhor hoffuudz hår all räknat, ty skolen j icke rädhas, J ären iw mera werde än monga sperffuar.

Therfore hwar och en som mich bekenner for menniskiom, honom wil iach ock bekenna for minom fadher som är j himblomen, Men then mich wedersakar for menniskiom, honom scal ock iach wedersaka for minom fadher som är j himlomen.

J skolen icke mena at iach är kommen til at senda fridh på iordena, Jach är icke kommen til at senda frid, vtan heller swerdet, Ty iach är kommen til at göra menniskiona skelactiga emoot sin fadher, och dotterna emoot sina modher, och sonahustruna emoot sina swäro, Och menniskionnes egit hwssfolk skola warda hennes owener.

Huilken som elskar fadher och modher mera än mich han är mich icke werdig, Och huilken som elskar sonen eller dotterna mera än mich, han är mich icke werdig, Och huilken som icke tagher sitt cors på sich, och fölier mich, han är mich icke werdig, huilken som finner sitt lijff, han scal tapa thet, Och huilken som tapar sitt lijff for mina skul, han scal finna thet, huilken som idher annammar, han annammar mich, och huilken som mich annammar, han annammar honom som mich sendt haffuer:

Huilken som annammar en prophete j ens prophetes nampn, han får eens prophetes lön, Och huilken som annammar en rettferdigan j eens rettferdogs nampn,

han får en rettferdogs lön, och huilken som giffuer enom aff thenne minsta en beghare kalt watn allenest j ens läriunges nampn, sannerligha segher iach idher han scal icke vmbära sijn lön.

FÖrra än wij retzliga komme till tesse materie moste wij först (kere brödher) besee aff hwad tilfelle Christus Jesus wor frelsare wtsende sina läriungar til at predica, och bescriffuar os thet samme Euangeliste Mattheus näst tilförenne j thet niyonde capitelet, så seyendes, Och Jesus gick omkring j alla stedher och byiar och lärde j theres synagogor, och predicade Euangelium om riket, och helade alla handa siwko och alla handa krancheet ibland folket, och när han sågh folket önkade han sich offuer them, at the woro forlåtne och forskingrade som the fåår som ingen herdan hade, Tå sade han til sina läriungar, Säden är mykin, och arbetarena äre få, bedher för then skul sädhennes herra, at han sender arbetere j sina säädh, och sedhan fölier tå thet tiyonde capitel som wij nw för hender haffua, Så kunne wij nw wel merkia hwad saken war hwij Christus vthsende apostlana til at predica, nemligh then, at han önkade sich offuer folket som war förskingrat som får ther ingen heerdan hade then them regera skulle, Folkit foor wilt then ene hijt then andre tijt, ingen wiste rette wäghen til saligheeten, och ingen war then som them thet lära skulle, ther önkade sich Christus offuer och sade til sina läriungar, at sädhen war mykin och arbetarene woro få, thet är, Folket som lärdom behöffde war mykit och lärarene woro få, therfore badh Christus at hans läriungar skulle bidia gudh som herren är offuer folkit at han wille senda arbetare predicare och lärare j sina sädh,

AF tesse Christi ord haffuer man then lärdom, at om menniskian som wil faar scal få then lärare som henne är nyttig til hennes siels saligheet, moste thet skee aff gudz barmhertigheet, så at Christus önkar sich ther offuer at hon far wild, For ty ingen kan rätzligha predica gudz ord som saligheten aleena henger vthi, vtan han varder

Ro. x aff gudhi vthsender, som Paulus segher til the Romare, Huru skola the predica vtan the warda vthsende? Och än segher han om predicare embete, Then fortröst haffuom wij til gudh genom Christum,
Cor. iij icke så at wij mectige ärom aff oss sielffuom noghot tenckia så som vtaff oss sielffuom, vtan formåge wij noghot thet är aff gudhi, hwilkin oss och giordt haffuer dogse til at wara nyia testamentzens tienare etc. Så at wij aff tesse Pauli ord ock nogh merkia kunne at predicaren som skal komma menniskiona aff hennes willo, han moste wara aff gudz barmhertigheet vthsender, och wil Christus at wij skole bidia wor himmelska fadher ther om at han vthsender predicare til sitt folk, ia thet är new (kere brödher) gansska storliga aff nödhenne med oss j thenna farligha och bedröffuade tijdhen, at wij som aff gudz nådhe forstå saningena, falle til och bidie wor himmelska fadher at han wille senda arbetare j sina säädh som her offuer hela Sweriges rike så wijdt förströdt är, och ingen är then som henne forsamlar, gudh bättret, Folkit är som förskingrat fåår the ther ingen heerdan haffua, ingen wil heller nw settia sijn barn til scola ther the kunde lära thet som en godh heerda tilhörer, all ting seer man önkeliga tilgå, Man finner them monga som sökia epter miölkene och vllenne, ja epter kötet medh aff fåren, Men the finnas så gansska få som sökia epter fårennes saligheet, Ther fore ligger ther nw aldra största mact vppå at wij bedie gudh om sanskylliga heerdar, Och när wij ther om flijteliga bidie skole wij haffua thet forhop, at gudh warder hörandes wora bön, epter thet han haffuer sielff befalet oss sådana bidia och begiera, När han warder bidhin wil han (vtan twiffuel) så göra her j Swerige som han giorde j judalandet ther han vthsende sina apostlar til at predica Euangelium, så warder han ock epter sitt godha behagh görandes medh oss, Och wilie wij nw besee texten.

Och kallade Jesus sina tolff etc.

Såsom thet tilgick j Mosi tijd, at när gudh gaff vth sijn helga lagh och budhord, giorde han stor teekn och wijdhvnder j bland

folket, at the wisseliga skulle kunna merkia at sådana lagh woro aff gudhi, Så haffuer han ock nw giordt j nyia testamentet när han lätt vthropa Euangelium om gudz rike, lät han skee mong teekn och vnder at wij skulle teste wissare wara ther vppå at thet war hans ord och befalning, Ty gaff han nw (som Mattheus scriffuar) läriungomen mact offuer the fula andar etc. Men när sådana wardt genom teekn och vnder kunnoght at thet war gudz ord och befalning, sedhan bliffuo teekn och vnder tilbaka, for ty the giordes intit mera behooff, epter wij haffue samma ordhet som the giordes fore, Och på thet man intit twiffuel skulle haffua ther vppå, at the iw woro sanskyllige Christi befalningesmen och sendebudh, så vpräknar han them här hwar widh sitt nampn huilka the rette apostlar wore så at om nogher annar komme med annan lärdom än then the tolff vpräknade förde, honom skulle man intit annamma

Tesse tolff sende Jesus vth och bödh them och sade,

Går icke på hedningenes wegh, och går icke j the Samaritaners städher etc.

Medh thesse ord gaff Christus tilkenna at iudomen skulle först warda predicat, forra än heedningomen, for ty gudh hade j så long tijdh tilforenne vtloffuat at Christus skulle komma och frelsa iudanar, ther fore war tilbörligit at them skulle först warda thet forkunnat at han kommen war Men epter thet the icke wille annamma Euangelium, therfore wardt thet vthsendt til hedningana, thet ock reckt haffuer hijt til oss, Ty så sade Paulus och Barnabas til iu- Act. xiij darna, Jdher borde man först seya gudz ord, men epter thet j driffuen thet ifrå idher och hallen idher owerdiga til ewinnerligit lijff, sy så wiliom wij wenda oss til hedningana, for ty herren haffuer så budhit oss, Och kan man clarliga merkia aff tesse Christi ord, at såsom gudh vtkorar the sanskyldiga predicarena them han vtsender, så vthwelier han ock aff sinne grundlösa barmhertigheet folkit som predicarena skola sendas til, som han nw her gör ther han biu-

der at hans läriungar skulle icke gå vth på hedninganas weghar, ey predica for them, ey heller for the Samaritaner, ty ther war icke än tå tijden kommen at the skulle få höra thet gladeliga budskapet, vtan for the förskingrade fåår j Jsraels almoga skulle the predica, Ther woro ibland iudarna monge gudz vtkorade wener som woro Christi fåår, men the woro förskingrat, the woro icke än draghen in til Christi kundtskap, for them skulle först warda predicat, så war nw gudz godha behagh, thet war icke än tijd at predica for hedningomen, Så seer man ock skeedt wara med Paulo och hans selskap, at then helge ande förbödh them predica j Asia, ey tilstadde heller anden, at the skulle fara in j Bithiniam och predica ther, ja summa summarum, gud som vtkorar predicarena, han vtkorar ock folkit som hans ord skola höra, Therfore (kere brödher) skole wij ey vndra at thet helga Euangelium warder j somliga städher och landzendar annammat, och j somliga platt föractat och begabbat, Thet är oss itt wist tekn at j sådana stedher och landzendar ther thet förachtas, äre antingen inge eller gansska få for handenne som skola besittia then ewiga salighetena med Christo, eller ock at gud haffueer icke än nw wendt them then nådh til at Euangelium skal warda predicat for them, Thet är een dråpelig gunst och nådh aff gudhi, få höra hans helga ord, Och thet är itt wist tekn til gudz ogunst och wrede at man thet icke får höra, När nw Christus vtsende sina läriungar, gaff han them fore hwad the predica skulle, så seiandes.

Act. xvj

Går och prediker och seyer, Himmelriket är for handenne, Görer the siwka helbregda etc.

Her seer man clarliga hwad befalning Christus gaff vth, han wille at the skulle predica gudz rikes tilkommelse, så at han wille nw vpretta itt andeligit rike som gudhi tilhöra skulle, och niderslå dieffuulens rike, Och är thetta een summa aff all then predican som Christi predicare föra skola, at the forkunna gudz rike, thet är, at the skola lära folkit

trädha ifrå dieffuulens rike, besinna sich, falla til fögho och bätra sich, taghandes sich fore itt sådana liffuerne som (them ther lydha til gudz rike) bör at föra, och halla sich in til Christum med een fast troo, Sådana lära och predica är forkunna thet helga Euangelium som Christus befalte at man forkunna skulle for all creatur, For ty thetta är thet gladeligha budhskapet som lenge hade warit vtloffuat, at himmelrikit är nw kommet, thet är nw vtropat at man skal trädha ifrå dieffuulens rike, och tagha widh thet himmelska riket som står j andanom och rettferdighetenne, Och aff tesse Christi ord see wij (kere brödher) hwad wort embete är, thet är thet, at wij skole forkunna gudz rikes tilkommelse, och medh wor predican niderslå dieffuulens, och vpretta gudz rike, Och thenna predican som oss befalet är, är wisseliga aff gudhi, for ty han haffuer thet sielff bewijst medh stor tekn och vnder som han giorde genom theres hender som han sådana predican först befalte, Och epter thet gudh haffuer giffuit oss then befalning, at wij skole vpretta hans rike och slå dieffuulens rike nidher, så kunne wij nogh merkia at oss är een högh befalning giffuin, wij äre högt betrodde, Then tienare som får aff sin herra eller koning then befalning at han honom intagha scal land och rike, han får een stor befalning och honom settes stor tro til, Och han är stor äro werd om han troliga går sin befalning igenom, Men bewisar han sich förrädeliga (som han ther til nogh tilfelle haffuer) j sinne befalning, tå är han ock stoort straff werder, Så är thet ock medh oss, bewise wij oss manliga och troliga j woro befalning, warder gudh oss thet rikeliga wedergellandes, Men bewise wij oss otroliga tå komme wij på en ewig skadha och förderff, Nw, epter thet wij äre skröpelige, swaghe och oförstondige til sådana höga befalning, therfore lärer oss nw Christus huru wij skole gå henne igenom, och segher oss tilforenne hwad oss j samma befalning påkomma skal, och loffuar han oss bijstond at wij icke skole förskreckias aff the anfectingar som oss skola påkomma ther offuer, Först segher han.

J haffuen fått förgeffues, så skolen j ock giffua förgiffues etc.

Epter thet Christus hade giffuit apostlener then mact at the vthgå skulle och forkunna gudz rikes tilkommelse, och hela them ther siwke och kranke woro, lärde han them strax med at the sådana merkeliga gåffuor och befalning icke misbruka skulle sökiandes ther med theres eghen nytto och profijt, therfore sade han j haffuen fåt forgeffues, så skolen j ock giffua forgeffues, Som han wille seya, j haffuen icke köpt idher til thena mact och befalning, så skole j icke heller selia henne vth, hon är idher giffuen vtan all idhor forskyllan, så skole j ock deela henne vth och intit begiera ther fore, J skolen icke predica ey heller hela the siuka for peninga skul, vtan aff en rett kerlech så som iach haffuer idher aff en rett kerlech sådana mact giffuit, Och wille Christus at the platt skulle setta theras håp in til wor himmelska fadher han hade vmsorgh for them, Ther fore sade han

Haffuer icke gull, icke silffuer, icke heller peningar j idhor giording, och inga weghskreppo, och icke twå kiortzlar, icke skoor och ingen staff, ty at arbetaren är werd sin mat.

Som Christus wille seya, iach haffuer nw giffuit idher ena sådana befalning som aleena warder genom gongen och fructsameligh j gudz krafft och vppehelle, och icke j noghor menniskios mact eller forsyyn, Och vppå thet j lära skole at min himmelske fadher haller idher widh mact j thetta embete och befalning, therfore sender iach idher nw vth, förra än noghon forfölielse på komma, mädhen j än äre swaghe, vtan gull, silff, peninga, matskräppo, Och förbiudher idher ati icke haffue twå kiortzlar, ther j wille haffua then ena wederredho när then andre ginge sönder, Ey heller bära skoor medh idher som j wille dragha vppå när the gingo sönder som j nw haffue

på fötterna, Ey heller staff ther j wille weria idher emoot thet onda som idher skulle påkomma, idher skal nw j tesse reso intit göras sådana behof, j skole nw openbarliga see at min himmelske fadher skal forsee idher med thet j behoff hafue och wara idhart beskerm, ja thet är ock tilbörligit at han så gör, ty at arbetaren är werd sin mat, J haffue hans arbete och werk for hender, therfore bör honom iw forsee ider, ja, j tesso reeso skole j nogh fornimma at han ock så görandes warder, så at j lära skole haffua idert håp och tröst til honom Och war thetta en tijmeligh befalning som Christus gaff her sina läriungar, at the intit skulle tagha til wägs medh sich, for ty the woro än tå swaghe och oförstondige och hade litit kunnet besinna aff gudz forsyn och vmsorg som han hade for them, therfore giordes behooff at the nw medhan the hade fridh och roligheet och Christus war än när them, lära skulle then forsyn och vmsorg som gudh fadher hade for them, at the icke miströsta skulle och offuergiffua sich när förfölielsen påkomme, vtan at the skulle tå weta aff thet the tilforenna lärdt hade, at gudh war them bijstondig, Men när förfölielsen tilstundade och Christus skulle gå j döden, tå sade han til them (som Lucas scriffuar) tesse ord, När iach vthsende Lu. xxij idher vtan säck, vtan skräppo och vtan skoo, haffuer idher noghot fattas? Tå sade the, Jntit, Så sade han tå til them, Men nw hoo som säck haffuer taghe honom, sammalunda ock skräppona, och then ther icke haffuer han selie sin kiortil och köpe swerd, Som han wille tå seya, Tilforenne haffuer iach warit när idher som brudhgummen är, och j kunde icke söria så lenge iach war när idher, min himmelske fadher foor så sacta medh idher, at idher fattades intit, när iach idher vtsende, än tå j alzintet toghe til wägs medh idher, Men nw mädhan iach scal skillias ifrå idher, scal idher komma sorg och bedröffuilse vppå, ia en sådana tijd tilstundar nw for idher, at j wel skole fornimma at idher scal göras behooff tagha säck och skräppo the skola icke warda monge som idher nogot skola wilia giffua, scal ock beskerm tå synas wara idher aff nödhenne, at om j icke hade swerd skulle j selia kiortelen och köpa swerd, så storliga

scal idher synas beskerm göras behooff, icke så forstondandes at Christus giffuer med tesse ord sinom läriungom mact til at stridha medh swerd emoot thet han offta tilforenne förbudhit hade, vtan han giffuer her fore medh tesse förtäcta ord som sagd woro j hans ytterste natward ther han mong förtäkt ord brucade, at them tilstundade en farligh och bedröffuelig tijd, Tijden som til stundade war sådana, at säck, skräppa och swerd skulle wel synas göras behooff, än tå at the swerdet icke bruka skulle.

Så scal man ock her merkia at aff tesse Christi ord ther han förbödh sina leriungar icke haffua gul, silff, säck och skräppo, kan icke thet bewises at the ther gudz ord forkunna skole, skole platt intit haffua, som monge oredeligha foregiffua, for ty Paulus segher at en biscop eller prest skal gerna läna them herberge som weghfarande äre, så at ibland the dygder som en biscop haffua scal är then een, at han scal wara en godh gestgiffuare, nw kan han iw thet icke göra hwar han intit haffua skulle, En biscop heller prest bör haffua sin redeliga vppehelle, Men ther Christus sade at hans läriungar icke skulle haffua gul eller silff etc skedde j then första reeso ther han them vtsende til iuderna alleena, aff then saak och tilfelle som nw foregiffuen är, at the skulle lära kenna gudz vmsorg om them, Och thet war en tijmeligh befalning som aleena galt then reeso vppå som the tå for handenne hade, Fölier j texten.

Timo. iij

Men hwar j gån j en stadh eller byy så bespörier hoo ther är werdigh och bliffuer ther så lenge j gå ther vth etc.

När Christus them vthsende bödh han at the intit skulle tagha til wegs med sich, motte tå the seya, hoo skal tå giffua oss noghot? ther fore segher han at när the kommo j noghon stadh eller by så skulle the först bespöria hoo ther wore werdigh, thet är, the skulle bespana hwarest nogher godh gudhfructig man boodde then ther gudh hade for öghon och gerna wille höra talas om gudh, til honom

skulle the ingå, och icke gå hws frå hws vtan bliffua ther så lenge the gingo ther vth aff staden, the skulle ther wel få hwad the behooff hade, ja the skulle äta sådana som the ther fingo, epter som Lucas tesse materie widhare vtstrecker, Och när the gingo in j noghot hws, skulle the helsa ther och seya, Fridh wari tesso huse, och om huset werrdigt wore skulle theres fridh komma offuer thet, men hwar thet ock icke werdigt wore, skulle theres fridh komma til them igen, Hwar thet ock så hende at ingen wille annamma eller höra them, tå skulle the gå vth aff thet huset eller stadh och skudda stofftet aff sina fötter, Och skulle the intit tuifla at Sodome och Gomorre land skulle domen warda drägeligare än them stadhenom, Som Christus medh all sådana ord seya wille, Gudz ord som j före, är itt ädhele ting, therfore är thet höffueligit at j bespörie hoo then är som werdig är ther til at j skole honom thet predica fore, thet är ey tilbörligit at kasta perlor for swijn, Så sade Christus ock tilforenne, J skolen icke giffua hundomen thet heligt är, och idhra perlor skolen j icke kasta for swijn, at the icke trampa them med theres fötter och wenda sich om emoot idher och riffua idher, Thet oss (kere brödher) gansska mykit är merkiande, at wij ock granneliga tilsee hwem wij giffue sådana lärdom före, Gudh haffuer sendt sijn ord her nidh at the predicas skola honom til prijs och icke til försmedelse, Ther man nw fornimmer at aff woro predican kommer gudz föractilse, så at hans ord intit actat warda, vtan mykit heller försmädt och begabbat skole wij halla thet tilbaca, Man seer nw (gudh bätret) mongestes gudz ord handlas til gabberij, j ölstugher, ther ööl och wijn mera regnerar än wet och skel, ther skal nw gudz ädele och dyrbare ord wara theres affton snack som drokne och fulle äre, gudhi til een stoor försmädelse, for ty thet lyctas ther offta med at ther begynnes kijff och trättor och annat meer aff, men hwar gudz ord kunde j erlige Collatier handlas nogrom til forbätring, skulle man tå thet icke försumma, ty at gudz ord är ock sådana at thet alltijd forkunnas scal j tijdh och otijd, man moste straffa, trugha och formana, doch med all sactmodigheet, som Paulus segher, Wij

Matt. vij

ij Timo.

skole wel biwdha them fridh som wij komme til som Christus her segher, och om the äre tess werdige så kommer wor fridh och predican them til nytto, men äre the ock icke werdige, så är doch likawel wor fridh och predican icke onytteliga vtsend, for ty the komma til oss igen, thet kommer doch oss til godho som icke kunde wara them til godho, Och ther wij fornimme at Euangelium icke annammat warder, skole wij läta thet bestå och sökia en annan wegh tijt thet annammat warder, thet är intit nödhabudh, then sijn siels saligheet icke acta wil, han må stå sin eghen fara, oss som predicarene äre, är befalet at wij skole seya them som ogudhactige äre at the skola bätra sich, wilia the ey besinna sich, så bliffua the borto

Ezechi. iij j theres synder (som Ezechiel segher) men wij haffue doch giordt wora befalning fyllest, och frelsat ther medh woro sielar, Wij skole läta them forstå at wij haffue sökt epter theres sielar och icke epter theres äghodeler, Therfore segher ock Christus her j texten at ther hans läriungar icke annammade worde, ther skulle the gå vth aff then stadhen och skudda stofftet aff sina fötter, betygandes ther medh at the icke hade sökt theres äghodeler, ja icke så mykit som then iord kunde wara som lodde widh theres fötter, theres sielers saligheet hade the sökt, och icke theres godz och peningar, Och segher Christus them en gräselig dom fore som hans ord icke an-

Gene. xix namma wilia at Sodoma och Gomorra land som gudh lät genom eeld och swawel förgåss och siwnka nidh, skal domen warda drägeligare än them, The skola doch icke haffua then vrsegt at the icke kunde få weta theres siels saligheet, epter thet hon haffuer warit them budhin och the wille icke tagha widh, ja we bliffuer them, och fölier nw ytterligare j texten.

Sy iach sender idher såsom fåår ibland vlffuar etc.

Her begynnar nw Christus giffua fore, hwad anfectingar hans läriungar påkomma skulle j samma befalning, och än tå han them så bewarade j then första resonne som han them vtsende, at the tå ingen förfölielse lidho på thet the lära skulle kenna gudz vm-

sorg och försyn som foresagt är, Så är doch likawel befalningen sådana at hon haffuer förfölielse och motstond med sich, Och thet fornummo apostlanar och teres epter föliare noog, epter Christi vpfärd til himla, ia thet moste och hwar och een förnimma som hans helga Euangelium forkunna scal, så lenge som werlden står, Och therfore seger nw Christus, at han vthsender sina predicare som fåår ibland vlffuar, Och medhan the j sådana motto vthsende warda, är icke vnder at the warda förfölgde, thet är iw icke vnder at vlffuen förfölier fåret, men thet vnder at fåret scal tagha sich then dristigheet vppå at wara sendebudh til vlffuanar med thet förhåp at thet scal kunna vmwenda them ifrå teres grymma natur til spakfärdigheet, så at the skola wenda igen wara wlffuar och bliffua fåår, sådana är itt stort vnder, doch thet är gudz werk, Och är thet oss gansska storliga merkiandes huru Christus lijknar her sina läriungar widh fåår, och them som the skulle predica fore liknar han wid vlffuar, thér han wil giffua tilkenna med, at thet är hans himmelska fadhers werk som driffues med Euangelio, För ty epter meenniskios anseende, wore thet omögeligit at så ringa och eenfåldige menniskior the ther gingo som annor fåår skulle kunna beweka til Euangelium med theres predican the mectige grotta hanszer som j werldenne wore som vlffuar, Men thet som swagt war for werldenne thet haffuer gudh vthualdt, på thet han wil göra thet til j Cor. j blyielse som starkt är, Ther bewijsar gudh sijn krafft med, at han läter sina sack få framgong genom så ringa personer, Och for then skul toog han inga mectiga herrar til sina apostlar, vtan eenfaldiga och olärda fiskare, och med them beweecte han otaliga monga menniskior (som ock epter werldenne mykit reknade woro) til sitt helga Euangelium, än tå at hans apostler woro med theres befalning offta j stor farligheet (thet är iw farlighet at fåret mykit scal vmgå med vlffuanar) och lidho ther mykit offuer, gingo the doch (aff gudz nåde) sakena så igenom at både land och stedher begynte falla in til Christi troo och Euangelium, Och såsom gudh giorde först j Christenheetenne ther han toogh ringa personer til sina pre-

dicare och sendebudh, så haffuer han ock iw mest alltijd giort sedhan, och gör så än j dagh, Och ther aff är thet offta kommit, at the grotte hanser the ther wijse och cloke warit haffua epter werldenne haffua förargat sich offuer them och föractat Christi Euangelium for theres skul som thet predicat haffua, ja wij see thet (kere brödher) ock så skee medh oss, wij moste offta höra Ah skulle then prackaren lära mich, iach weet bätter hwad j scrifftenne står än han, hwad är thet annat än itt diekna spel the haffua for hender? ther är ey en forstondig man ibland them, wore thet rett som the haffua fore, biscopar och prelater föllo ther icke emoot, och annor otaligh sådana stycke plägha oss forekastas, och for wora ringheet skul warder gudz helga Euangelium föractat, Men loffuat warde gudh, Euangelium warder likauel annammat aff them som gudh ther til forseedt haffuer, Thet gick ock så til med Christo, the scrifftlärde och phariseer föractade honom, och sade honom wara en timbermanz
Matt. [xiij son, och at the kende hans släct, the hullo honom icke godh ther fore at han skulle lära them, The sade at ingen aff offuersterne eller
Joh. vij the phariseer hade trodt på honom, vtan thet förmalediyade folkit som laghen icke wiste, och annat sådana förkastades honom, Men hwad skeedde? Thet kom ther aff at the wise och cloke föractade Christum sich til een ewig fördömelse, och thet eenfaldiga folkit föll in til honom och komo til then ewiga saligheeten, Så haffuer thet alltijd tilgåt sedhan, och bliffuer så gongandes så lenge som werlden står, for ty gudh driffuer sina sak genom them ther swage och ringa äre, them ther högt acta sich, til skam och blygd, Och är then Euangeliska saken sådana at hon alleena driffues genom gudz krafft, och thet läter gudh påskijna j thy han gör thet genom ringa personer, Hwar han toghe them ther til som mectige wore, motte man wel seya at Euangelium hade sin framgong for then skul at mectige män hölle henne widh mact, Men nw kan man see gudz werk ther vtinnan at Euangelium haffuer sijn forkoffring och framgong genom them ther aff werldenne försmådde och föractade warda, ee hwem thet är leedt eller liwfft, emoot eller med, gudh läter

see sina krafft at honom kan ingen förhindra j thet han wil haffua fram, han tilsteder wel at dieffuulen medh sinne werld (ther han är en förste offuer) rasar och buldrar emoot hans helga ord, men han och hans anhang gå doch aff med skam och blygd.

Och epter thet Christus vthsende sina läriungar som fåår ibland vlffuar, ther them en stor farligheet wille forestå, therfore sade han til them, Warer för then skul snelle som ormar och eenfaldige som duffuor, som han wille seya, Then sack eller befalning som iach idher giffuer haffuer sich så at ther wil fölia bulder och motstond epter ty skole j tagha thet wijsliga fore, at j icke giffue tilfelle til förarghilse ther j thet med lempe vndtwijka kunne, så at Euangelium hafuer iw likawel sin gong, Och äre tesse Christi ord oss (kere brödher) j wora farligha och bedröffuada daghar til en gansska nyttigh lärdom, at wij ock taghe then Euangeliska sakene så fore med snillo och lempeligheet, at wij icke giffue tilfelle til större Euangelij nidherslagh än framgong, wijsligha moste wij taga thetta ärendet fore, wij see daghliga huru dieffuulen gåår oss epter och wil niderslå bådhe Euangelium och them som thet förkunna skola, therföre moste wij med all snille och förnufft forwara oss at wij med wår obeskedelig anslagh icke giffue honom sielffue tilfelle han är listig nogh til at sökia tilfelle, är ey aff nödhenne at wij giffue honom them sielffue, Och epter thet Jesu Christi helga Euangelium haffuer j long tijd (gudh bätret) ey så warit brukat som thet skulle, therfore synes thet nw wara sälsynt för then eenfåldiga almoga, Och såsom Euangelium haffuer icke brukat warit, så haffua och monge osedher vpkommet, the ther elles aldrigh hade vpkommet hwar thet hade bliffuit j sijn retta brukning, Men nw medhan thet kommer j liwset jgen, så gå ock mong stycke aff som icke kunna bliffua beståndandes med gudz ord, ther monge som icke haffua förstondet warda förarghade offuer, Och epter thet at man daghliga hörer huru monge tagha thet illa widh sich at sådana stycke niderläggias, ther före moste all ting så fore taghas, at Euangelio icke skeer ther aff noghot hinder, man seer wel (gudh bettret) at en part som wilia heeta Euangeliske ey annat

göra än slå nider och fördöma thet som een tijdh long haffuer hallet wordet, förtala och ropa öffuer munckar och prester, straffa theres mishandel och girigheet, och kunna doch sielffue intit gott vpretta igen, the straffa the andra, och äre doch sielffue fyradobbelt werre än the, Thet är ey stor konst straffa och nidherbryta, ty thet kan ock en Turk eller hedninge göra, Men thet är konst slå thet nidh som orett är med skäl och beskedeligheet och vpretta thet j stadhen igen som rett och sant är Man finner snart (ty wär) mera thet som straffande är när them som låtas wara Euangeliske än när the andra, Och thet är Euangelio til itt stort hinder, at the som thet foordra skola skicka sich icke wel och tagha sakena owijsligha fore, Och therfore sade nw Christus at hans läriungar som hans ord predica, skola wara snelle och forsictige som ormar, Ormen seyes wara snel til at forwara sich besynneliga hoffuudhet, men är doch elles skadeligen, Så wil nw Christus at hans läriungar som j thenna farliga werldenne vmgås skola och föra hans ord, the skola tagha snel-[1][heetena aff Ormom, ty thet wil them wäl behöffuas, men the skole doch wara eenfåldige, såsom Duffuor, the skole medh theras snällheet ingom wara skadelige, ey heller någon bedraga. Ena sachtmodiga och eenfaldiga snellheet skole Euangelij predicare haffua, argheet och ilfundigheet skal icke finnas medh them.

Och såsom Christus haffuer lärdt sina Predicare medh ordom, att the skulle wara snelle och eenfåldige, så haffuer han ock medh gerningomen sielff giffuit them ena Efftersyyn, Ty han war ock ibland en hoop med Vlffuar, The Scrifftlärde och Phariseer gingo honom effter i margfalleliga måtta, och wille komma honom på obestånd, men han war så snell til att förwara sigh, att the ingen gång hade medh honom, och kunde the icke i några måtto bewijsa honom thet öffuer, att han hade giordt något orett, eller warit någrom til skaada. Altså giorde ock hans trone Apostel S. Paulus, han war ganska snäll i then Euangeliska saakenne, doch allom til

[1] I det enda kända exemplaret av första upplagan (1535) fattas här ett blad; den felande texten (inom []) är lånad ur andra upplagan (Rostock 1612).

nytta och gangn, Thet wil ock Christus att alle hans predicare göra skole, the skole wara snälle, att the icke läta bedraga sigh, och enfaldige, att the icke bedraga andra. Fölier i Texten:

Men wachten Edher för Menniskiomen, Ty the skole öffuerantwarda Edher på sijn Rådhws etc.

Som Christus wille säya, Seen edher wijsliga före, att the Vlffuar ibland hwilka j vthsende warden, icke få tilfälle eller macht att föóra Edher ifrå then Lärdom, som edher är befalat. Waren snälle som Ormar och ståån faste, Ty then tijd skal komma, att sådant skal edher behöffuas, Och thet skal komma ther til, att the skole grijpa och fånga edher, och öffuerantwarda Edher på theras Rådhws, ther Ogerningesman pläga dömas, och i theras Församlingar skole the hwd] flengia[1] idher, och j skolen warda framdragne för förstar och konungar för mina skul, them och heeningomen til witnesbyrd, Som han seya wille, Epter thet j höre mich til så skole j aff tesse vlffuar illa tracterade warda, och aff herrar och förstar warda haldne for vproriske män lijka som the ther obestond astadh komma wilia emoot theres herradöme, än tå at idhor predican är sådana at hon gör theres vndersåter retzliga lydhiga och höriga och icke vproriska, Doch moste nw sådana skee at j for mina skul for herrar och förstar framdragne warde, at thet skal openbarliga kunnogt warda och kunna them offuer betyghas, at saligheten haffuer stondit them til budz, then the doch icke annamma wille.

Och see wij her (kere brödher) at Christi Euangelium scal ock mongom warda predicat icke så at the skola tagha ther noghot gott vtaff, vtan til witnesbyrd emoot them som thet föracta, Christi helga Euangelium är itt dyrbart ting wel wärdt at thet aff allom annammat worde, epter thet är gudz krafft allom til saligheet som ther vppå troo, Men epter thet föractat warder, så skal thet komma ther til, at thet som skulle wara til saligheet thet bliffuer tå them til fördömilse som thet föracta, och ther fore sade Christus på en Ro. j

[1] Se noten å föregående sida!

Joh. xij annan stadh, Huilken som hörer mijn ord och icke tror, icke dömer iach honom, ty iach är icke kommen til at döma werldena, vtan at iach scal frelsa werldena, huilkin mich bortkastar och tagher icke mijn ord, han haffuer then honom döma scal, thet talet iach talat haffuer scal döma honom på yttersta daghen, Ty sagde ock nw Christus her at hans läriungar skulle for hans ord skul warda framdragne for herrar och förstar til en witnesbyrd emoot them på then yttersta daghen, at när then sanskyldighe domaren kommer, skola the icke kunna nekat at gudz rike haffuer iw ståt them til budz epter thet the som thet forkunnat och predicat haffua, haffua wordet for samma predican skul framdragne och oppenbarliga bekendt Christi ord och warit redeboghne til at gå ther j dödhen före, Och fölier j texten.

Och när the nw offuerantwarda idher, så warer icke bekymrade huru och hwad j skolen seya etc.

Her begynnar nw Christus styrkia sina apostler och badh them wara widh itt gott moodh och ingen sorgh haffua ther om huru the sich eller sina sak forswara skulle, ty at then skulle well komma som them sådana mund och wijsdom giffua skulle, at alle theres mootstondare icke skulle kunna offuerwinna them, och sade Christus at thet wore icke the som talade vtan theres himmelske fadhers ande som talade vthi them, Hoo kan nw stå them emoot som then helga anda haffua til forswarare? Så skedde ock medh S. Staffan som
Act. vj Lucas scriffuar, at hans mootstondare icke kunde stå emoot then wijsdom och anda som talade vthi honom, Och ther aff pläghar then helge ande kallas en forswarare eller en styrkiare, for ty han pläghar styrkia och forswara them som oforstondige och cleenmodige äre, Epter thet nw at apostlomen och allom theres epterföliarom j samma befalning, vtloffuat är at then helge ande scal them giffuin warda genom huilkes krafft the thet igenom gå skole, moghe wij ock (kere brödher) wara widh itt frij moodh, at än tå wij skröpelige och oförstondige äre, så är oss doch loffuat på wort embetes

wegna, at then scal wara medh oss som all ting formå, och oss scal warda giffuit aff gudz anda hwad wij seya och tala skole, Doch scal man icke her aff tagha noghon orsak til at gå fåfäng och intit studera, lijka som then helge ande skulle alt samman giffua oss in, for ty thet wore fresta och försökia gudh, thet oss högeliga förbudhit är, Gudh haffuer wel loffuat oss bijstond, doch wil han likauel at wij skole bruka the gåffuor som han oss tilforenne giffuit haffuer, som är wort naturliga forstond mund och öghon och annat sådana, tesso gåffuor bör iw j thenna sak icke fåfänga wara, vtan wij skole öffua oss ther medh j gudz helga ord, natt och dagh studera at wij kunne lära weta hwad gudz wilie, och hwad rett och orett är, och iw mera wij sielffue winleggie oss om thet rett är, iw mera forstond och hielp skole wij formodha oss aff gudhi, Men then icke wil troliga bruka the gåffuor som han fått haffuer gudhi til prijs, han är wisseliga icke wärd at få nogot meer, Hwar wij nw wilie at then helge ande scal ‘wara med oss, forswara och störkia oss när förfölielsen på komma, så skole wij trooliga öffua oss j gudz ord bidiandes om itt rett forstond, och så intit twifla ther vppå at then helge ande iw blijffuer med oss, Och therfore sade Paulus at en biscop scal halla sich widh wiss lärdoms ord, på thet han må mectig wara at formana genom en helsosam lärdom och offuerwinna them som ther emoot seya, Tesse ord giffua iw clarliga til forstå at en predicare scal öffua sich j gudz ord, men (gudh bätret) wij finne them gansska få som sådana leggia på hiertat, alle wilia haffua godha daghar och gå fåfänge, ingen wil studera och lära noghot gott, therfore kunne the ock litit lära ifrå sich och göra fögho gagn, Och the sådana äro giffua nogh sielffue tilkenna at gudz ord liggia them intit på hiertat, therfore beflijta the sich ock intit ther om, vtan läta sich så tyckia at the wel kunna göra een predican eller twå om wekona them görs ey mera behooff, The låta sich så tyckia at the haffua noog ther med fortient theres födho och clädhe, ty annat sökia the intit vtan theres eghen bwk, Men när förfölielsen påkomma, så warder man wel finnandes at the skola så forswara sich och sina sak som the haffua studerat til.

Tit. j

Therfore (kere brödher) ligger oss ther aldra största mact vppå at wij nw beflijte oss j gudz ord mädhen tijd är, bekymrom oss icke så med lekameligh ting the ther oss intit befalet äre, at wij forsumme wort retta embete som oss befalet är, Thet är oss tusende falt bättre at wij få skadha j the förgengeliga tingen ther noghot försumat warder, än at noghot skulle försumas aff then högha befalning som gudh oss giffuit haffuer, Och när thet kommer til ranssakan huru wij oss öffuat och beflijtat haffue j gudz ord, warder ingen vrsägt hielpande, ther wij så seya wille at wij hade icke hafft tijd til at studera for mykit annat bekymmer skul, ty gudh warder oss swarandes at wij ingen ting skulle haffua reknat så högdt som hans befalning, then skulle wij göra fyllest, Och skole wij haffua wort lijff ospardt for thenna befalning skuld, än heller then fögho skadha som wij få kunne j tijmeliga ägodeler, Nw är thet iw openbart nogh at thenna befalning aldrig warder wel igenom gongen medh mindre man idkeliga studera moste, Therfore wil thet intit hielpa oss om wij bäre före och seye at wij icke hade tijd til at studera epter thet wij skulle acta på åker och äng, hws och hoff, Gudh läter intit giecka
Gala. vj sich, Doch är her medh icke förbudhit at man iw må acta stundom på wor lekameliga näring och vppehelle, när thet icke försumat warder som högre är, En rettsinnig predicare kan wel gå och see på sin åker och äng, boo och bohagh, och doch haffua all sin hugh och sinne til gudz ord som honom befalet är, S. Paulus bewijste sich troligha j sinne befalning och allikauel arbetade han offta med sina händer for sijn lekameliga vppehelle, J gudz ord moste man iw alltijd öffua sich, ee huru thet går om all annor ting, Fölier j texten.

Then ene brodheren scal offuerantwarda then andra til dödhen etc.

Her see wij än nw ytterligare hwad the som prediko embete föra sich förmodha skola, nemligha at the aff allom skola hatade warda för Christi nampn och predican skul, så at theres eegna wener

skola ock gå them epter och låta dräpa them, Thet moste iw wara itt gräselighit haat som werlden haffuer til Christum, then doch alt gott förtient haffuer, epter thet at hans sendebudh som hans ord och befalning föra skole, skola honom så mykit ondt åtniwtandes warda, at then naturlige wenskap och kerlech som emellen föräldrana och barnen och emellen brödher och frender wara pläghar scal så platt forgäten warda, at then ene skal giffua then andra j dödhen, Thetta är them en swår frestilse som predikoembete föra, Doch moste the ther wara til fridz medh at wener och frender j thenne sack förtörnade warda, ty man moste iw mera fructa gudz wredhe än menniskio wredhe, Gudz wilia och befalning skole wij räkna högre än alla menniskiors wilia och wenskap, så framt wij wilie salige warda, Och therfore sade nw Christus, at then som står fast vti endan, och läter ingen hwarken fadher eller modher, wener eller frendher, höögh eller lågh, dragha sich ifrå then befalning honom giffuin'är, han skal warda saligh, som han wille seya, at then sich bedraga låter, skal icke saligh warda, Ther fore moste wij stå faste j wor befalning, eller en ewigh förbannelse warder oss offuergångande, Och är thet oss icke förgeffues som wij j thenna befalning lijdhe epter thet the ther ståndande bliffua skola salighe warda, Thet håpp wij skole haffua til then ewigha saligheeten, scal halla oss fast stondande, ty thet är en ringa ting som wij miste men ewigt thet wij igen få

Och än tå at Christus loffuade them saligheetena som bliffua bestondandes j hans befalning, så wil han doch likauel at the icke skola förföra sich sielffue på them som them hata och förfölia, vtan när the förfölgde warda j then ena stadhen skola the fly vthi then andra, Ther the intit gott vthretta kunna, vtan warda hatade och illa tracterade, och aff sådana theres förfölielse skeer ingen fruct, så, at ther ingen förbettring epterfölier, tå skola the fly vthi en annan stadh, ther the noghon fruct göra kunna, Wort lijff skole wij haffua ospardt för Christi Euangelij skul, at thet kan framgong haffua, Men ther wij fornimme at thet är Euangelio til skadha och icke

framgong, ther skole wij icke haffua wort lijff så fwlfalt at wij thet förspille vtan fruct, vtan heller fare tijt som wij fruct göra kunne, Wort lijff är itt dyrbar ting och er en ädla gudz gåffua, wel werdt at thet icke förspilles vtan ther gudhi skeer prijs aff, Och så som wort lijff scal skaffa fruct medhan wij thet haffue, så scal thet ock skaffa fruct när wij thet miste, Hwar wij ock förnimme at thet wore Euangelio til skadha så at ther komme förargelse vtaff, om wij flydde, ther skole wij bliffua tilstedes, och haffua tå liffuet ospardt för hans skul som oss thet giffuit haffuer, Och haffue wij noogh exempel för oss huru Christus sielff och hans apostlar giordt haffua, stundom haffua the bijdt och stundom flydt, epter som legligheeten sich begiffuit haffuer, Men thet kan ock offta så begiffua sich at wij icke wete när wij fly eller bijdha skole så at ther icke kommer skadhe vthaff, Therfore skole wij giffua thet gudh j hender och bidia honom om then helge andes rådh, at han oss lärer hwad wij företagha skole, For ty then ther flyr när han bijdha skulle, han är icke en rätt heerde, som Christus sadhe på itt annat rum, Bijdha haffuer sin tijdh och fly haffuer sin tijdh,

Joh.[x]

Och än tå at man vnderstundom fly moste frå then ena stadhen til then andra, så skola doch aldrigh städher fattas tijtt man fly kan och göra fruct, och ther fore sadhe Christus at hans läriungar, ia alla theres epterkomande, icke skola orka fara om kring alla Jsraels stedher och vthretta thet them befalet är, förra än menniskiones son Christus Jesus kommande warder, til at göra en enda på tesse werldenne, Stedherne skola wel recka til ther predican behöffues, warder man icke tillåten j then ena stadhen, så giffue thet icke offuer för then skul, thet äre wel flere stedher som predikan behöffua, och henne gerna annamma, Och fölier j texten

Läriungen är icke offuer mestaren och icke heller tienaren offuer sin herra etc.

Her styrkier nw Christus sina läriungar och predicare ytterligare, och setter sich sielff them för itt exempel seyandes, at the

som leriungana äro kunna icke bettre formoodha sich än han haffuer som mestaren är, Tå seyes leriungen haffua sich wel forbättrat, tå han är så fulkommen som hans mester then honom lärdt haffuer, och tienaren när han är som hans herre, Nw haffua the förfolgt och hatat Christum som herren och mestaren är, hwad kunna tå läriungana annat formodha sich? Ey wil thet heller wel skicka sich at tienaren skal haffua godha daghar och herren skal må illa, Therfore, epter Christus haffuer sielff lidhit förfölielse, wordet kallat beelzebub och en dieffuuls man, så moste wij ock wara ther medh til fridz, ja ey alleena til fridz, vtan ock glade ther åt, at wij sådana lidhe medh honom, Thet han lidhit haffuer, thet haffuer han lidhit for wora skul, är for then skul tilbörligit at wij ock noghot lidhe for hans skul, Sit godha röcte hade han ospart for wort betzsta skul och wardt kallat beelzebubs man, Så skole wij ock haffua wort godha röcte ospardt for honom, och wara til fridz ther medh at wij hete kiettare for hans ord skul, Och när wij retzliga tilsee, tå är thet oseyeliga större som han for oss lidhit hafuer, än wij noghon tijd for honom lidha kunne, Warom for then skul (kere brödher) tilfridz hwad oss j woro befalning påkomma kan, Rädhoms intit for them som oss hata, the komma ey lenger medh theres onda vpsååt emoot oss än the komo medh Christo, Ther the actade göra honom och hans sak om intit, ther wardt han mera forhögd, Så skal thet ock tilgå med oss, at ther wore owener mena som mest wilia slå oss nidh och then lärdom wij före, ther skola the som mest forhöya och forbätra wora sak, Ty skole wij intit fructa for them mädhan the kunna ingen skadha göra oss.

Thet scal ock en gong brista vth at then befalning som oss giffuin är j Christi Euangelio är rett och san, än tå annat sagt warder aff them som oss hata, Ty at thet pläghar så tilgå j werldenne at intit är så lönligit och fördolt at thet iw warder openbart och witterligit, så scal ock thet witerligit warda, oss til en stoor äro och nytto, at wor lärdom som wij före är san och rett, ia han är ock sådana at han bör openbarligha vthropat warda, och therfore sade Christus til sina

leriungar, Thet iach segher idher j mörkret, thet seyer j liwset, och thet som hwiskas idher j örat, prediker på taken, Som han wille seya, bekenner openbarliga, och vtropar offuerliwdt thet iach idher lärdt och befalet haffuer, och fructer for ingen högh eller lågh, och ther fore fölier j texten

Och rädhens icke for them som dräpa kroppen, och haffua doch icke mact at dräpa sielena etc.

Som Christus seya wille, Then lärdom som iach idher befalet haffuer är sådana at werlden ther j genom straffat warder, therfore kan hon honom icke lijdha vtan hatar och forfölier them som sådana lärdom föra, Så fructer idher intit therfore at the wredhe warda, for ty om them än tilstadt warder at the dräpa idhar krop, så kunna the doch intit (ther the än gerna wille) dräpa sielena, Men fructer gudh som bådhe krop och siel dräpa kan j helwiti

Wij haffuom iw nogh (kere bröder) forstådt hwad thet är for en befalning som wij aff gudhi fåt haffue, nemliga sådana, at om wij henne troliga driffua skole, fortörne wij menniskior ther med, och skole formoodha oss ondt aff them, Hwar wij ock icke driffue henne troliga så förtörne wij gudh ther medh, Nw kunna menniskior icke så mykit straff leggia vppå oss ee huru mectige the doch äre, såsom gudh kan göra, Therfore skole wij iw mera fructa gudh som mera formå än menniskior, Och giffuer Christus oss her med clarliga tilkenna, at om wij oss j woro befalning försume for menniskiors wrede eller owenskap skul, tå skole wij warda drepne aff gudhi med
j Cor. ix lijff och siel j heluiti, Ty sade ock Paulus om sich at honom skulle warda we om han icke predicade, Så bliffuer her ock intit annat aff, vtan at wij moste openbarliga vtropa gudz ord som oss befalet är, ee hoo ther offuer är wredh eller glad, Wij höre gudhi til, han haffuer skapat oss, och icke wij sielffue, wij moste jw göra thet han befaler, och är oss bättre at wij förtörne creaturen, än at wij skaparen förtörna skole.

Men Christus giffuer oss her en merkelig hughswalilse, ther han segher at wij äre j wor himmelske fadhers beskydd och beskerm, så at oss kan intit påkomma med mindre at thet skeer epter hans wilia oss til thet betzsta, Och ty sade Christus j texten.

Selias icke twå sperffuer for en skerff och en aff them faller icke på iordena idhar fadher forutan, äre ock idhor hoffuudz hår all reknat, ty skolen j icke rädhas, j ären jw mera werde än monge sperffuer

Som han wille seya, j behöffue icke fructa idher for menniskios wrede j idhro befalning, for ty menniskionar kunna intit göra idher, och hwar the än warda illa til fridz med idher, så kunna the doch icke strax göra thet theres onde wilie tilkräffuer, idhar himmelske fader haffuer all ting j sijn mact, så at honom forutan kan plat intit skee, ja en sperff som så ringa werd är at twå kunna köpas for en skerff haffuer gudh så granna act vppå at icke en aff them kan falla på iordena medh mindre thet skeer med hans loff och wilia, Haffuer nw gudh så granna act på så ringa ting, mykit mera act haffuer han på menniskiona som mera werd är än monge sperffuar, ja idhor hoffuudhår äre all reknat, så at icke itt aff them kan aff falla med mindre at thet skeer med idhor himmelska fadhers wilia.

Jach menar at thetta är iw tröstelighen ord, Hwij skulle nw noghor menniskios wrede förskreckia oss ifrå then befalning som gudh oss giffuit haffuer? Epter thet han som befalningen vtgiffuit haffuer, haffuer så wel wora owener j sina hender som oss, och the kunna med all theres onda wilia icke nermare komma oss än som han tilstedhia them, Therfore behöffue wij icke fructa them, ja thet är ock så gudz befalning at wij them icke fructa skole j thenna sak, Hwar wij them fructe göre wij emoot gudz wilia, Så är thet oss ock en gansska stor hugnat och tröst, at gudh som all ting skapat haffuer, och all ting styrer och regerar, wil heta wor fadher, Nw weet man iw wel at en godh fadher plägar bewisa sinom barnom gott och

forwara them ifrå allan skadha, ja wisseliga gör gudh ock så oss besunneliga medhan han är wor fadher, Han är icke sperffuernes fadher, och likawel epter thet han är theres skapare, så haffuer han nogha act på them, Mykit mera act haffuer han på oss, som ey alleeneest äre hans creatur så wel som sperffuerne och borde ock for then skul så wel forwaras såsom sperffuerne, vtan wij äre ock hans kere barn, så at han haffuer ock en fadherlig kerlech ther til at beskerma oss, her vppå skole wij fortrösta oss, at ingen ting kan oss wederfaras vtan epter hans wilia, Och medhan han är wor fadher och vnner oss gott, så tilstedher han iw icke at oss noghot wederfars thet som är skadeligit, Och än tå at han vnderstundom läter oss nogot på komma och läter wora owener rådha medh oss, så är thet doch likawel oss til nytto och gägn, Fadhren brukar vnderstundom riset medh barnen, men them til godho och icke til ondo, Så gör ock wor himmelske fadher medh oss.

Epter thet wij nw ena sådana tröst haffue at gudh är wor fadher then oss beskyddar och beskermmar, så måghe wij dristeliga vtropa och predica thet han oss befalet haffuer, Han haffuer vtgiffuit befalningen, han är ock then som them beskermar som befalningena föra, ja her är ock icke annor rådh på färde, än at han iw moste sielff halla them widh mact så framt hans befalning skal noghon framgong haffua, J thenna fortröstningen haffua apostlana och alle theres rette epterföliare dristeliga vtropat gudz helga Euangelium och thet haffuer wel löckas for them, ty thet kunde icke fela for honom som them vtsendt hade, Och alt thet the j samma befalning lijdhit haffua, thet är kommit them til ewig saligheet, thet samme skole wij ock formodha oss, Och segher Christus nw ytterligare j texten

Therfore, hwar och en som mich bekenner for menniskiomen, honom wil iach ock bekenna for minom fadher etc.

Thet är icke nogh (kere brödher) at wij äre Christne och Christi läriungar for oss sielffue hemliga, wij moste thet ock bekenna for

hela werldenne, hwad wij äre for folk och hwad troo wij hafue, ja thet embete som oss befalet är thet är sådana at thet icke kan lönligit wara, For ty gudz ord och wilie moste openbarliga och offuerliwdt vtropat warda, och for then skul haffuer gudh giffuit oss forstond och kunskap j hans helga ord at wij them for hela werldenne vtropa skole, Ty (som Christus ock sadhe) man tender icke vp itt liws och setter thet vnder ena skäppo, vtan på en liwsastaka at thet lyser allom them som j huset äro, Så haffuer ock icke Christus vptendt thet retta liwset, sin helga kunskap j os at wij skole honom forskyla och vndandölia, vtan at han alla them vplysa skal som thet behöffua, Men sådana openbara bekennelse haffuer noghon farligheet med sich, som foresagdt är, ther fore wil man icke gerna ther til, Och ty giffuer Christus oss nw her retta grunden fore och sägher, at om wij bekenne honom for menniskiom, at han är then sanne frelsaren och rette mestaren och lärefadhren, Så wil han ock bekenna os for sinom himmelska fadher for sina brödher och medarffuingar, Men om wij honom försake for menniskiom, och icke bekenna wiliom hwad tro wij haffue och hwad oss befalet är, så wil han icke heller bekenna oss in for sinom himmelska fadher och hans helga änglar for sina läriungar och medarffuingar Matt. v

Jach menar at Christus iw här clarliga vthsegher hwad hans mening är, Bekenne wij honom, så bekenner han oss, neke wij honom, så nekar han os, Men här fölier icke lijka fruct och skadhe på nans och vppå woro sidho, ther aff at wij antingen bekenne eller heke honom, For ty om wij bekenne honom ther haffuer han fögho fordeel vtaff, men thet är oss itt ewigt lijff at han bekenner oss, hwar wij neke honom, så är thet doch honom til ingen skadha, men thet är oss en ewigh dödh om han nekar oss, ia thet är ock så rett och tilbörlighit at wij skole sielffue komma ther aff på en ewigh skada, om wij neke honom, när wij så högt rekna ena menniskio, en arm vsäll muldsäck och madka mat, at wij for hans skul neke Christum som oss så mykit gott giordt haffuer och än göra kan och wil Så äre wij icke werde at bliffua med honom j thet ewigha liffuet,

vtan wij må tå bliffua med honom som wij mera fructtade fore j then ewigha fördömelsen, Therfore (kere brödher) lät oss bekenna Christum Jesum j hans heliga Euangelio thet wij än hela werldena ther offuer fortörna skulle, Hwad ligger ther mact vppå at en hoop galna menniskior setia sich vp emoot oss? Ther the än wore the aldre weldigeste j werldenne, så kunna the doch icke röra itt hår på wort hoffuud, The ther för oss j samma befalning warit haffua, haffua wel hafft så starka motstondare, ja ock mykit starkare än wij noghon tijd få kunne, och the haffua likauel gåt theres befalning wel j genom, Ey haffue wij heller annat formodha oss vtan motstondt aff werldenne, Ty Christi Euangelium är sådana at thet vpwecker werldena til wredhe epter thet straffar hennes wesende, Och therfore seger nw Christus ytterliger j texten

J skolen icke mena at iach är kommen til at senda fridh på iordena, Jach är icke kommen til at senda fridh vtan swerdet etc.

Här slår han botnen rett vth, at han icke är j then act kommen at han wil läta werldena haffua fridh, Ney, icke fridh vtan swerd sende han hijt, Werlden hade fridh j sitt syndogha wesende, och giorde frijt hwad hon wille, Och dieffuulen hade werldena vnder
Luce[xi] sinne hand, lijka som en stark kempe haffuer sitt rooff j fridh, ther ingen är så dristigh at han törs setia sich vp emot honom och biwdha til at tagha honom hans rooff ifrå, och therfore war werlden vnder honom j fridh, men thet war en ond fridh, ty thet war en fridh til göra illa, Men nw är Christus kommen och haffuer giffuit sich til kamp med dieffuulen och wil tagha honom riket ifrå, och ther aff kommer ofridh, ty at en part falla ifrå dieffuulen in til Christum, och en part bliffuer stondandes medh dieffuulen, Och såsom Christus och dieffuulen äre emoot hwan annan, så är ock begges theres folk emot hwart annat, For ty Christi folk haffuer then helga anda genom huilken the straffa werldena med hennes syndiga wesende och

thet kan hon icke lijdha, therfore setter hon sich vp emoot Christi folk och förfölier them och gör them ondt, Men Christi folk gör ingom noghot ondt, vtan med Christi ord straffa the werldena for hennes onda wesende skul, och wilia at hon scal bättra sich och bliffua salig, Men werlden wil ostraffat wara, och Christi folk läter henne icke ostraffat bliffua, och ther aff kommer en sådana owilie, at fadhren vnderstundom icke kan lidha sonnen, och sonnen icke kan lijdha fadhren, dottren bliffuer skeelactig emoot modhren, och sonahustrun emoot sina swero, och menniskiones egit hwssfolk warda hennes finder, huilkit alt kommer ther vtaff, at then ene tagher widh Christi ord och then andre står ther emoot.

Nw är Christi Euangelium sådana at thet wil haffua fridh emellen menniskionar, men the som ther stå emoot the göra ofridhen, och så är thet theres skul som icke wilia läta retta sich, at ofridh bliffuer ibland menniskionar for Euangelij skul, ia the komma ofriden åstadh, them bǿrde läta retta sich och fölia gudz wilia epter, Så är nw Christi helga ord såsom itt swerd, the ther vpweckia menniskiona til bättring, och skära igenom somliga til forbättring och somliga til förwerring, For ty, at the ther icke tagha widh, the förwerra sich, och bliffua theres owener som sich halla ther til, Och therfore haffuer thet sich så at then ther haller sich til Christi ord, han skal formodha sich få ther owener som han hade förra wener.

Och for then skul sadhe nw Christus at huilken som elskar fadher och modher son eller dotter, meer än honom, han är honom icke werdig, at wara hans läriunge, Gudh kan icke thet lijdha at wij skulle noghot creatur elska offuer honom, wore thet än fadher eller modher, son eller dotter, For ty thet är ingen til som så mykit gott haffuer forskyllat aff oss som han, Han haffuer skapat os och giffuit oss lijff och liffuerne, och snarast sagdt, alt thet wij haffua thet är hans gåffua, Fadher och modher, hustru och barn, wener och frender, lijff och godz, är alt aff honom och han haffuer thet giffuit oss, och kan han thet icke lijdha (som thet icke heller lidheligit är) at wij skole mera elska hans gåffuor än wij elske honom

som giffuit haffuer, När nw saken så begiffuer sich at wij antingen moste förtörna gudh eller menniskior, tå skole wij läta menniskionar fara ee hwad the äre höga eller lågha, och göra thet gudh wil haffua som skaparen är, och mera haffuer giordt och än göra wil och formå än noghon menniskia, Nw plägha och menniskionar tagha thet illa widh sich at wij icke göra wilie epter theres begier, och begynna så hata och förfölia oss, Och therfore sadhe nw Christus at hwilkin som icke tagher sitt kors på sich och fölier honom epter, han är honom icke werdig, Som han wille seia, at wij skole wara til fridz at lijdha alt thet påkomma kan for hans skul, och gå genom sorgh och bedröffuelse så epter som han haffuer gåt fore, annars äre wij icke werde at wara honom noghot gott åtniwtandes

Såsom nw gudh wor himmelske fadher haffuer oss all ting giffuit som nw foresagdt är, så skole wij ock haffua them all ospar for hans skul, ia wij skulle forra wogha ther liff och liffuerne offuer, än at wij noghot göra skulle som honnom wore emoot, ia ther wij än gudhi så otacksame wara wille, at wij icke wille haffua wort lijff ospardt for honom så kunne wij thet doch icke behalla, Och therfore sadhe Christus, Hwilken som finner sitt lijff han skal tapa thet bort, Och hwikin som borttapar sitt liff for mina skul, hans skal finna thet, Här är icke annat vppå, Wij moste haffua all ting ospar for hans skul som oss them giffuit haffuer, For ty om wij än wille sielffue skona them, så tagher tå gudh them ifrå oss, och moste likauel mista them, ty wij äre icke werde haffua them, mädhan wij haffue them kärare än gudh som oss them giffuit haffuer, Men then som haffuer så godh wilia och kerlech til gudh, at han är til fridz at mista for hans skul alt thet han ägher, ock liffuet med, han är werd at haffua gudz gåffuor[1] [och therföre skal han ock få them igen bätre än han them förra hade, Haffuom wij Lijffuet ospardt, så behållom wij thet til ewig tijd, men ther wij skoonom wårt Lijff, ther skolom wij mista thet ewinnerliga. Fölier i texten:

[1] I En förmaning 1535 fattas här ett blad; texten (inom []) är hämtad ur 2. uppl. 1612. Jfr noten s. 492.

Hwilkin som Edher anammar, han anammar migh, och hwilkin som migh anammar, han anammar honom som migh sendt haffuer, etc.

Medh thessom ordom (käre bröder) läter Christus oss förstå huru högt wij vthi hans och hans Himmelska Faders åsyn räknade ärom medh then befalning som wij haffuom, att hwilkin som oss anammar, thet räknas honom för ena så stoora welgerning, som han hade anammat Christum sielffuan, ja, Christus warder ock med oss anammader, Och then Christum vndfår med oss, thet reknar wår Himmelske Fader så högt, som han sielff anammat worde, Såsom han ock med Christo wisseliga anamader warder. Jagh meenar, att thetta är jw een stoor ähra aff Gudi wårom Fader och HERranom Jesu Christo, att än tå Werlden försmåår och förachtar oss medh wåra predican, så reknar doch Gudh oss så högt, att hwad som oss wederfars, thet säger han sigh wederfaras. Medan wij haffuom hans ord och befalning, therföre reknar han sigh thet til som oss öffuergåår i samma befalning, Wardom wij anammade, så warder han anammader, wardom wij förachtade, så warder ock han förachtader, som oss vthsendt haffuer, men huru thet wil them bekomma, som oss medh wåra predican förachta, thet warda the i sinom tijdh wäl förnimmandes ehwilke the äre, höghe eller Låghe.

Christi Apostlar medh alla theras Effterföliare, som samma ämbete fördt haffua, haffua warit Skröplige och syndige Menniskior, så the, som alle andre, The haffua inge Englar warit heller the än wij, och likwel haffua the hafft ena högha befalning, ja Gudz goda behagh haffuer så warit, att then][1] ene syndaren skulle predica gudz nådh och barmhertigheet for them andra, Och therfore är predicarena, som elles j sich sielffue skröpelige och föractelige äre, högt reknandes for gudz befalnings skul som the föra, Hwad kommer thet en annan widh at the på theres personers wegna ringa och föractelige äre? Man scal icke döma en annars tienare, sinom egnom herra står han eller faller, Hoo wil bekymra sich ther medh at gud tager ringa män och gifuer them for- Ro. xiiij

[1] Jfr noten å föregående sida.

stond och een högh befalning? Så moste man see vppå then befalning som predicarena haffua, och icke föracta embetet med personone, vtan heller twärt om rekna personona högt for embetet skul, Såsom thet är med offuerhetenne, man seer vnderstundom them föra itt skröpeligit wesende som herranar äre, the ther ock äro föractelige nogh på theres personers wegna, så haffua the doch aff gudhi ena höga befalning huilka man icke föracta moste, For ty thet är bättre rekna ena ringa och föracteliga persone högt for embetet skul, än at man skulle föracta gudz befalning for ena föracteliga persone skul, Men ther offuerheten föractat warder, plä-ghar hon wel sielff wedergörat, hon haffuer mactena, wilien plägar icke heller fattas, men medh predicarene är thet icke så, the haffua icke mactena, ey bör them heller hempnas ther offuer at the föractade warda, vtan the skola thet giffua gudhi j händer, besunneliga epter the her höra at han reknar sich til hwad them offuergår, han är ock mectig nogh at wedergörat, Och loffuar Christus her vth stor lön som them wederfaras scal som hans predicare well vndfånga, och segher at huilken som annammar en propheta j ens prophetes nampn, han får en prophetes lön, Thet är, Then ther annammar en propheta j then mottone och for then skul at han är en prophete, och haffuer sådanna embete, han scal warda deelactig aff thet godha som prophetanom sielffuom tilstundar, Epter thet han annammar honom och är honom behielpelig j hans embete, så är han ock endeels en prophete med, och scal for then skul få en prophetes lön

Theslikes ock then som annammar en rettferdigan j ens rettferdiges nampn, thet är, Then som honom for then skul annammar, foordrar och fremier, at han en rettferdigh man är, han får en rettferdigs lön, han bliffuer deelactig aff the lön som en rettferdig man bör at haffua, Så är thet ock at then som annammar en Christi predicare, foordrar och fremier honom, for then skul at han är Christi befalninges man, och förer hans embete, han scal warda deelactig aff the lön som en Christi predicare bör at haffua, ia the ther äre them

behielpelige som Christi befalning föra, the skola well lönte warda, Och therfore sade han, Och huilken som giffuer enom aff thenne minsta en beghare kalt watn alleenest j leriungans nampn, thet är, for then skul at han Christi leriunge är, sannerliga segher iach idher, han scal icke vmbära sijn lön, Aff all tesse ord är nogh merkiandes huru högt the for gudhi reknade äre, som predico embete föra, at then them noghot til godho gör for Christi skul som the tilhöra, wore thet än icke meer än en beghare kalt watn, så scal thet doch icke olönt warda.

Och see wij her clarliga (kere brödher) for hwad sak skul predicarena högt reknandes äre, Thet är icke for theres eghen skul, vtan for Christi skul at the föra hans embete, och höra honom til, Then som tienaren föractar j hans herres befalning han föractar och herran med, Och epter thet wij her höre, at predicaren warder alleenest högt reknat ther vtaff at han Christi befalning haffuer, och icke for sijn persone skul, så scal han ock icke annat haffua for hender, än som hans embete kräffuer, For ty om han går offuer sijn befalning, och predicar annat än thet honom aff gudhi befalet är, så scal han icke annammat warda, ty han talar tå aff sitt egit, och icke aff gudz befalning, Nw bör honom alleenest for then skul annammat warda at han hörer Christo til och förer hans embete, och annars icke, Och then honom föractar tå han gör offuer sin befalning, han föractar icke Christum, medhan han icke driffuer hans embete, vtan han föractar tå en falsk lärare som sich giffuer vth for en rett predicare, När predicaren förer Christi ord som honom bör, så scal han annammat warda som thet wore Christus sielff, men kommer han med en annor predican än then Christus honom befalet haffuer, så scal man wacta sich for honom såsom for en falsk propheta, ia man scal tå sky hans lärdom såsom thet wore aff dieffuulen sielff

Så haffue wij nw hördt (kere brödher) aff the Christi ord som nw forhandlat äro, huru thet haffuer sich med thet embete som oss befalet är, hwad mootstond wij oss formoda skole och huad oss

offuergå wil, Ja dieffuulen med sinne werld och ledhamoot scal aff allo mact wara oss emoot, Men wij skole doch intit fructa therfore, then är fast mectigare som är med oss, än alle wore motstondare, och thet kan man clarliga merkia på wora forfädher apostlanar och theres retta epterföliare, Ther wore så monge weldige, keysere, herrar och förstar som satte sich vp emoot them och wille om intit göra theres lerdom, Som wore Nero, Domitianus, Decius, Valerianus, Julianus och andre otalige monge tyranner, the ther så monga hundrade twsend komo om halsen for Christi nampn och Euangelij skul, Men the kunde doch intit skaffa theres wilia,[1] [Förty Christus war altijd mechtigare til att förswara sina saak, än the woro, som stoode honom emoot, Och the äre alle komne om halzen, och Christi helga Euangelium är än nw wid macht. Therföre skolom wij intet fruchta them som falla oss emoot, the kunna doch intet skaffa. The haffua fast mechtigare warit, som fordom dags satte sigh emoot Euangelium, än thenne någon tijd blijffua kunna, som nw stå här emoot, men the främia doch aldrig theras wilia.

Så warom nw (käre bröder) wid ett gått mood, wij haffuom swaga mootståndare, och en mechtigan Bijståndare, haffuom wij ock i wår tijd fast bätre welkor, än wåre Förfäder hafft haffua. Thet är icke stoor nödh att predica Euangelium nw, medan Förfölielsen icke är så stoor, som hon tilförene warit haffuer. Fruchtom oss icke för mootstånd, eller förfölielse, Förty ther aff warder wår saak meera främiat, än hon worde, ther ingen Förfölielse skedde. Och ther aff haffuom wij nook Exempel medh wåra Förfäder, att jw meera the wordo förfolgde, som Euangelium predicade, jw meera wexte thet til. Men sedan predicarene fingo fred och stoora Frijheet, begynte Kärleeken Förkålna, som the skulle haffua til Euangelium, och thet war Christenheetenne til ett dråpligit nederfal. Och seem wij thet klaarliga för ögonen, att Freden haffuer warit Christenheetenne skadeligare än Förfölielsen. Therföre skolom wij

[1] Slutet är hämtadt ur andra upplagan (Rostock 1612). Jfr noten s. 492.

icke fruchta förfölielse, Ty ther wexer Euangelium fram medh. Men ther skolom wij see oss wijsliga före medh, att stoor Fred och säkerheet icke gör oss större skaada, som i Förtijden skeedt är. Aff stoor fred och trygheet blijffuer man försummeligin, och är icke så flitiger til att drijffua sitt ämbete, som tå skeer när Förfölielse är för handenne, Men GVdh geffue oss sin helga Anda, som oss alla vpweckia och flitiga göra kan både i

Fred och i Ofredh,

Amen.]

Undervisning

Om människans årliga skapelse fall och upprättelse

af

Olavus Petri

EPter thet alla Christna menniskior endrechteliga bekenna Jesum Christum för theres Frelsare och Återlösare, som han ock sannerliga är, Ty thet giffuer hans nampn sielfft tilkenna, Jesus, thet är, Frelsare, Christus, thet är, Smoordh, Och thet haffuer så mykit jnbära, at han är en smoordh prest och en smoordh konung, Medh sitt presta embete, gör han ena förlikning emellen Gudh och menniskiona, Och medh sitt konunga embete beskyddar och beskermar han henne j frå thet henne skadheligit är, Epter thet nw, han warder bekender och åkalladher, ther före, at han är en rett Jesus Chriſtus, thet är, en rett Frelsare, Prest och Konung, Så är thet tilbörligit, ja, ock storliga aff nödhenne, at man thet rett besinnar och offuerwägher, j hurudana motto han är en Frelsare och Återlösare, och hwad thet onda är, som han haffuer frelst menniskiona j frå, När thet rett besinnat warder, så giffz henne teste större tilfelle, til at prisa och ähra honom, som henne aff sådana nödh frelst och återlöst haffuer, Och vppå thet, at sådana må teste better besinnat warda, är här en liten Vnderwijsning giordh, aff then helga scrifft, thet är, aff Gudz eeghen Ordh, vthdraghen, för theres skul som eenfaldige äre, och jcke kunna, eller tilfelle haffua, at sådana sielffue vthdragha aff scrifftenne, ther bådhe thetta och annat meer som menniskionne böör weta, vthletas kan, Och warder j thenna Vnderwijsning, korteliga författat,

¶ Först huru ärliga och wel, Gudh skapade Menniskiona, och huru mykit gott han henne bereedt hade, Ther näst huru jlla och skämliga hon försågh sich, och medh syndenne förspilte thet godha som hon war skapat til, Sedhan warder här föregiffuit huru Gudh aff sinne blotta nådh och barmhertigheet genom sin Son Jesum

Christum, haffuer vprettat menniskiona j gen til then ähro och herligheet som hon j frå fallen war, Och så wil här j samma Vnderwijsning mykit annat medh jnfalla, Om Gudz lagh och bodh, Om hans Euangelium, thet är, hans godha lyffte och tilseyelse, Och om then Troo som menniskian skal settia til sådana Gudz lyffte och tilseyelse, Så warder här ock talat om ena Christeliga Böön til Gudh, och annat meer som Christna menniskior är nyttigt at weta.

Om menniskionnes ärliga skapelse.

TJl thet första, är besinnandes, at Moses scriffuar j sinne Första boock, huru Gudh skapade himmel och jordh, beprydde och vthstofferade them aldeles som thet behöffdes och honom som skapade, behageligit war, Himmelen beprydde han medh, Sool, Måna och stiernor medh besynnerlig gong och kraffter, til at lysa och werka offuer jordhena, Men jordhena (sedhan han hade satt watnet offuer ena sidho) beprydde han medh lööff och gräss, alla handa trää och örter, Och skapte så allahanda diwr, foglar och fiskar, och bestelte hwario diwre sitt beqwemeliga rwm, Tå nw så alt reedho war, himmel och jordh, wädher och watn, och hwart och jtt aff them hade fått sådana prydning och fulkomligheet som thy höffdes haffua ther til, at thet skulle wara Gudhi behageligit, Så war än tå jngen til som sådana alt förestå skulle, nyttia och bruka, och haffua ther gangn aff, Thet war skapat, ja, ganska wel skapat, som gangn kunde göra och regeras skulle, Men han war jcke skapat, som sådana regera, nyttia och bruka skulle.

TÅ sade Gudh, Lät oss göra menniskiona til jtt belete thet oss lijkt är, then rådha skal offuer fiskanar j haffuet och offuer foglanar vnder himmelen, och offuer fänadhen och offuer hela jordhena, offuer alt thet som kräker på jordenne, Och Gudh skapade menniskiona sich til jtt beläte, til Gudz beläte skapade han honom, Man och quinno skapade han them. Gene: 1.

Och Gudh welsignade them och sadhe til them, Warer fruchtsamme och föröker jdher och vpfyller jordhena, och haffuer henne vnder jdher, och rådher offuer fiskanar j haffuet och offuer foglanar vnder himmelen, och offuer all diwr som kräla på jordhene.

Och Gudh sadhe, Sij, jach haffuer giffuit jdher alla handa örter som fröö haffua på hela jordhenne, och allahanda fruchtsam trää, och trää som fröö haffua j sich sielff, jdher til maat, och allom diwrom på jordhenne, och allom foglom vnder himmelen, och allo thy som kräker på jordhenne och lijff haffuer, at the skola haffua allahanda gröna örter til at äta, Och thet skeedde så, Och Gudh sågh på alt thet han giordt hade, Och sij, thet war alt ganska gott.

Gene: 2. Och än ytterligare scriffuar Moses, Och Herren Gudh giorde menniskiona aff jordhennes stofft, och jnblåste vthi hans näsa en liffuande anda, och så wardt Menniskian en liffuande siäl.

Thetta förscriffna, är Gudz eeghet taal, thet han om menniskionnes skapelse, genom sin tienare Mosen talat haffuer, som om sanningen jcke fela kan, Och äre här vthi tw stycke til besinnandes, Först huru sielffua menniskian skapat är, Sedhan til hwad hon är aff Gudhi skickat och förordinerat, Til thet första är thet högt reknandes, at tå Gudh wille skapa menniskiona, toogh han thet j sinne Trefaldigheet, såsom j betenkiande, och hade ther rådhslagh om, såsom han noghot besynnerligit skapa wille, thet yppare och högre wara skulle, än the andra Creaturen som til förenne skapat woro, Ther före sade han, Lät oss göra menniskiona etc. Så sade han jcke om noghot aff the andra Creaturen, men skapade them slätt hädan, vtan all sådana ordh och rådhslagh, Haffuer nw Gudh sådana rådh och betenkiande hafft om Menniskiones skapelse, är klart på tagha at han haffuer reknat henne högt, Och thet han haffuer reknat högt, thet böör ock aff androm högt reknat warda, Så seer man ock at Gudh skapade Menniskiona epter sitt eeghet beläte, thet honom skulle lijkt wara, jntit annat Creatur skapade han så, Nw moste man jw thet bekenna, at wara skapat epter Gudz beläte och wara honom lijck, är en större ähra och haffuer mera gott medh sich, än noghon menniskia j thetta lijffuet retzliga besinna kan, Och wore här om mera seyandes, än thet

skulle medh få ordh kunna författat warda, Doch wil man noghot, korteliga tala här om.

Och moste man här betenkia och offuerwägha, så mykit möghe-ligit kan wara, hwad Gudz retta lijknelse och beläte är, ther men-niskian är skapat epter, Thet moste man jw besinna, at menniskian jcke haffuer j lekamliga motto wordet skapat epter Gudz beläte, ty Gudh är en Ande, och haffuer jcke lekamligh lijknelse, vtan j dygd och kraffter haffuer menniskian warit skapat til Gudz beläte, Ty Gudh är lijffachtig, ja, sielffua lijffuet ther jngen dödz art vthi är, Han är then sanna Heligheeten, Rettferdigheeten, Godheeten, Wijsheeten, Krafften, och alt gott, och all fulkomligheet är j ho-nom, och thet är hans retta art och natur, Så skapade nw Gudh menniskiona lijffachtiga vtan alt dödz qwall, Han skapade henne heliga rettferdiga, froma och godha vtan alla synd och onda lustar, Han skapade henne medh wijsheet til at weta och förstå hans wilia och sinne, och starkheet til at göra och vthretta thet honom beha-geligit war, Och korteliga seyandes, Gudh skapade menniskiona epter sitt eeghet sinne, medh en sådana godh wilia art och natur, som han sielff hade, så at hon jcke annat wille än thet hans wilie war, En sådana Gudz hampn hade menniskian vppå sich, tå hon först skapat war, Och jntit war j henne thet Gudhi mishagade, ty hennes sinne och wilie droogh aldeles offuer eens medh Gudz sinne och wilia, Ther til wardt hon ock regerat aff Gudz Anda, J så motto, som nw sagdt är, war menniskian skapat epter Gudz beläte, Och om sådana Gudz beläte talar offta S. Paulus j sina Epistler, ther menniskian skal förnyias och renoueras epter, Han kallar thenna Gudz hampnen, jtt nyyt creatur, jnwertes menniskio, beläte som epter Gudhi skapat är, Och S. Petrus kallar thet en Gudz natur.

Ephe: 4. 2 Cor: 4. Collo: 3. 2 Petri 1.

Thetta Gudz belätet haffuer hafft mera ähro och herligheet medh sich, än noghon menniskia j thetta lijffuet tenkia eller besinna kan, Och än tå menniskian war på kropsens wegna skapat aff jor-dhennes stofft, Så war thet henne doch på then tijdhen til jngen förachtelse, Ty jordhen war ock tå, j sinne motto, jtt heligt och

Gudhi behageligit ting, Och hon war tå en welsignat jordh, medh lööff och gräss, och all then ähro och herligheet, som henne tiente, beprydd och vthstofferat, och war j Gudz åsyyn, j bland the andra Creaturen ganska godh, Ty war thet ock menniskione jngen neesa eller förachtelse, at hennes kropp war giordh aff jordh, Vthan thet war henne heller en ähra, och tiente henne ock thet best, at hon som skulle wara en Herre och regera the andra lekamliga Creaturen, skulle ock sielff j noghon motto wara lekamlig, ellies hade the andra lekamliga Creaturen jcke kunnet seedt eller kendt sin herra som them skulle regera, Lekamlig öghon kunna jcke see annat än thet som lekamligit är, Men på sielennes wegna är hon andelig, Och är så menniskian medh the lekamliga Creaturen, lekamlig, och medh änglar och annor andelig Creatur, är hon andelig, Och så haffuer Gudh vnderliga och ganska konsteliga skapat menniskiona, aff tw åttskilielig ting, kropp och siel, Lekamen och anda, och bådha delanar konsteligare giordt och vthstofferat, än noghon menniskia j thetta dödheliga lijffuet kan noghon tijdh retzliga vthransaka.

¶ Kroppen som doch kan medh lekamlig öghon beseedd och beskodhat warda, är så medh lemmar, hwdh, kött och been, brosk, senor och ådhror, ledher och ledhamoot samansatt, at man må see ther jtt Gudz mesterstycke, Och så monga åtskilieliga lemmar äro j menniskionnes kropp at vnder är, Och hwar lem haffuer doch besynnerlighit embete och nytto medh sich, Öghat seer, Örat hörer, Näsana luchta, Tungan smakar, och medh flere lemmar som ther til höra, talar hon ock, Och korteligha til seyandes, J menniskionnes hela kropp är jcke then minste lem, sena eller ådhra medh mindre han jw haffuer sitt embete och werk ther hele kroppen haffuer nytto och gangn aff, Hwad konst på händer och föter och flere vthwartes lemmar lagd är, thet seer man för öghonen, Och är doch fast mera konst lagd på thet som jnnan för hwdhenne är, än thet man vthwartes seer, Huru hiertat, lungan, maghen, leeffren, niwranar, driffua theres embete och werk j menniskionne, är vnderlighare, än thet skulle noghon tijdh kunna vthseyas, Monge lärde

och förstonde män haffua beflijtat sich ther om, at the motte vthleta alla menniskionnes lemmar senor och ådhror, medh theres werk och kraffter, Och haffua för then skul, monga dödha kroppar, ledh frå ledh, och lem frå lem vpskurit, och haffua doch aldrig kunnet alt vthspana som Gudh haffuer ther jnsatt, Så mykit vnderlighit haffua the likwel medh theres ransakan funnet, at the haffua begynnat kalla Menniskiona, then mindre Werldena, giffandes ther medh til kenna, at såsom then stora Werlden som beslutar himmel och jordh, eeld, wäder och watn vthi sich, haffuer mong och vnderlig ting j sich medh åtskilieliga kraffter, the ther flere äre, och vnderligare, än at the skulle alla kunna vpfinnas, Så är thet ock medh menniskionne, j henne är mera aff Gudhi jnsatt, än noghon menniskia vpsökia kan, Ther före må hon ock wel medh retto heta Werld, Men then mindre, eller then litzla Werlden, Och för then litzla werldennes skul, är then stora werlden skapat.

¶ Then ther nw lust haffuer til at see vnderlig ting, honom görs jcke förmykit behooff, at fara wijdht om kring j then stora werldenne til at see och beskodha thet som selsynt och vnderligit är, Vtan beskode mera Gudz vnderliga, krafftiga och konsteliga werk j sich sielffuom, j sinne litzla Werld, ther skal han finna mera vnder, än han skal kunna besinna, Then ther allenast wil medh acht och flijt beskodha, Öghat, som är doch en liten lem, han skal bemerkia Gudz vnderliga werk ther vthi, huru thet är sammansatt aff monga hinnor, then ena offuer then andra och besluta wetzsko emellen sich, och äro anseende som en klaar späghel, och haffua en liten prick vthi sich, then man kallar, Ögnasteen, ther en vnderlig krafft vthi är, Så at j genom så litet ting kan himmel och jordh, medh the lekamliga ting som ther vthi äre, j sinne wijdd och stoorleeck begripin warda, Hoo kan til fyllest thet vthspana och begrunda, at en så liten prick som Ögnastenen är, skal kunna begripa sådana stoor och wijdh ting, som wij doch daghliga j oss sielffue förnimme? Och så som thet är medh Öghat, at Gudh haffuer ther ena vnderliga krafft jnsatt, Så haffuer han ock giordt medh alla andra men-

niskionnes lemmar, hwar wij sådana rett besinna kunde, Och tacka honom ther före som oss boorde.

Epter thet nw, at Gudh haffuer så ärliga och konsteliga skapat kroppen och then delen j menniskionne som lekamlig är, huru mykit mera fäghrind, skal han tå haffua skapat j siälenne som andeligh är, Men epter thet man jcke kan see henne medh lekamlig öghon, eller medh noghot vthwartes sinne begripa henne, kan man j thetta lijffuet jcke vthransaka then konsteliga fäghrind och krafft som Gudh haffuer skapat j henne, Aff hennes werk och bedreff, må man noghot litet kunna merkia hwad hon är för jtt ting, Man seer och bemerker, huru hon j jtt ögnableck kan medh hoghen och tankan fara kringom hela werldena, Och kan j tankan fatta och begripa himmel och jordh, Hon kan fatta thet som warit haffuer och framfarit är och jcke mera är til, Hon kan ock fatta och begripa thet som jcke än nw haffuer warit, vtan här epter warda skal, Så kan hon läta tankan löpa bådhe offuer thet som framfarit är, och thet som komma skal, Thet hon j sinnet seedt och hördt, eller och ellies förnummet haffuer, thet kan hon j minnet behålla, Och j twijffuelachtiga saker, kan hon, aff thet hon haffuer j förfarenhetenne förnummet och j minnet behallet, vthleta och medh tankan och hoghen vthransaka, hwad rett är, Aff sådana kraffter kan noghot litet bemerkt warda, hwilkit jtt ädhela ting sielen är, Och äre doch hennes kraffter nw ganska mykit förswaghada, och äre jntit när så fulkomliga, som the woro tå menniskian först war skapat.

Aff alt thet som nw förtald är, kan noogh merkt warda, huru ärliga, konsteliga och wel, Gudh j sinne godheet och krafft, haffuer skapat menniskiona, Och ther vthoffuer, medh sinne gudhdomeliga dygd och art, så beprydht och vthstofferat henne at hon war hans beläte lijck, ja, hon war hans retta beläte som honom lijkt war, som man aff Mosi Ordh hördt haffuer, Och än tå Gudz obegripeliga wijsheet och krafft, warder j all hans Creatur beskodhat, Så warder hon doch besynnerliga beskodhat j then handel han haffuer hafft medh menniskionne, som man här epter wijdhare förnimmande

warder, Och så haffue wij nw noghot litet hördt, aff then ähro och härligheet som Gudh haffuer skapat menniskiona vthi på hennes eghen persones wegna, Nw wilie wij ock noghot litet höra, til hwad härligheet och ähro Gudh j sinne godheet, förordinerade och skickade Menniskiona, tå han henne så wel skapat och vthstofferat hade.

OCh är först merkiandes, at epter thet menniskian war så ärligha och wel skapat, så höffdes ock henne haffua jtt herligit embete och wara j jtt herligit rwm, Ther före sade ock Gudh til menniskiona, tå han henne skapat hade, och gaff henne welsignelse, Warer fruchtsamme och föröker jdher och vpfyller jordhena Gene 1. Och haffuer henne vnder jdher, Och rådher offuer fiskanar j haffuet och offuer foglanar vnder himmelen, och offuer all diwr som kräla på jordhenne, Thenna Gudz Ordh giffua klarliga til kenna, til hwad Gudh skickade menniskiona, Thet är, Hon skulle wara en Herre på jordhenne, rådha offuer the andra Creaturen och regera them, Til hwilket regement hon ock noogh skickeligh war, Hon war wijss noogh, Stark och mechtig noogh, Hon war ock rettferdig noogh til at stå sådana regemente före, ja, henne fattades jngen deel, som til sådana herradöme behöffdes, Hon war medh sådana wijsdom begåffuat, at hon wel wiste huru hwart och jtt diwr regeras skulle, hon kende theres art och natur wel, Ty all then tijdh hon, genom then wijsdom Gudh hade begåffuat henne medh, kunde kenna honom som skaparen war, war thet henne en ringa ting at kunna kenna Creaturen, Ther före scriffuar ock Moses, at Gudh Gene: 2. hade all diwr fram för menniskiona at han skulle see til huru han skulle nempna them, Ty såsom menniskian allahanda liffuande diwr nemde, så skulle the heta, Och menniskian gaff hwart och jtt fänat och foghlomen vnder himmelen, och diwren på markenne sijn nampn, Adam som all diwr gaff nampn war förstondigh noogh hwad nampn som hwario diwre tiente, Och honom war aff Gudhi then macht giffuin, at hwad han sade och giorde, ther moste the

andra Creaturen som vnder hans wold wore, retta sich epter, Och förmåtte han mera, medh jtt ordh, än Leyon och biörnar och annor stark diwr, medh allo theres macht, Ty the woro honom aff Gudhi vndergiffuin och moste wara honom lydhig, Thet giorde the ock gerna, medh allo lydhno, Och kende menniskiona, godh noogh för theres herra, Och såsom menniskian war Gudhi lydhig, så woro ock the andra Creaturen henne lydig, Och war så jcke annat än en rett Gudz lydhna j all Creaturen, Och tå war jtt herligare regement j bland Gudz Creatur, än nw noghon menniskia rett besinna kan.

Och epter thet menniskian war så ärligha skapat och begåffuat, som nw sagdt är, Så hade ock Gudh förseedt henne medh jtt sådana
Gene: 2. rwm och heman som henne wel tiente, Ty så sägher Moses, Och HERREN Gudh planterade en lustgårdh vthi Eden öster vth, och satte ther jn menniskiona som han giordt hade, Och HERREN Gudh lät vpwexa aff jordhenne alla handa trää, lustig til at see och godh til at äta, och lijfzens trää mitt j Lustgårdenom, Och kundskapsens trää på gott och ondt, Och noghot ther epter säger åter Moses, Och HERREN Gudh toogh menniskiona och satte honom in vthi Lustgården Eden, at han honom bruka och bewara skulle, Och HERREN Gudh bödh menniskionne och sade, Tu skalt äta aff allahanda trää j Lustgårdenom, Men aff kundskapens trää på gott och ondt skal tu jcke äta, Förty, på hwad dagh tu ther aff äter skal tu dödhen döö.

Aff tesse Mosi ordh kan wel bemerkt warda, at såsom Gudh hade j alla motto wel förseedt menniskiona medh en ärligh skapelse och medh jtt herligit welle offuer the andra Creaturen, Så haffuer han ock henne wel forseedt medh jtt lustigt heeman och boning, jcke medh sådana hwss och bygning, som man nw brukar, ty sådana behöffdes jntit, vtan medh en lustigh trägårdh, en rett rosengårdh, then man kalla pläghar Paradijs, Ther lustigh trää wore til at ansee och beskodha, Och boo och wistas j bland the trään, hade större wellust medh sich än noghon menniskia til fyllest besinna eller vthseya kan, jtt trää j Paradijs hade större wellust medh

sich til at liggia och sittia vnder, än all the palatz och lusthwss som noghon tijdh j werldenne byggias kunna, Och epter thet Gudh hade så skapat menniskiona at hon skulle behöffua lekamlig maat och dryck, Ther före hade han ock, så j then motton, som j all annor motto, wel försörgdt henne, Ty the trää som woro lustig til at see, the båro ock then frucht som war godh och beqwemelig til at äta, Lijffzens trää, som lijffzfrucht baar, war ther ock mitt j Paradijs, Alla handa gröna Örter teslikes, hade menniskian epter sin eeghen wilia, sich til spijs, Och än tå thet synes, epter then kräseligheet som nw är j werldenne, wara en ringa spijs, äple och annor frucht, medh the gröna örter som jorden baar, Så skal man doch jntit twiffla ther vppå, att jtt äple som ther wexte, skal haffua better smakat, hafft mera wellust medh sich, och better bekommet, än all then kräseligheet j hela werldenne skal kunna beredhas, Teslikes fattades ther jcke heller dryck, Ty vthaff Lustgårdenom Eden (segher Moses) gick en ström til at watna Lustgården, och han delade sich j fyra hoffuudh flodher, Samma watn skal haffua menniskionne j then tijdhen better smakat och better bekommet, än alla the besta drycker som j werldenne finnas kunne ja thet watn som tå war, war henne en rett helewågh, Ty, epter thet Gudh hade så ärligha skapat menniskiona, Så försörgde han henne ock j alla motto på thet högsta.

Så skal man ock thet besinna, at j Lustgårdenom eller Paradijs, hade menniskian jngen nöödh aff heta eller köld, ty, tå war j alla motto wellust, och jngen nöödh Ther före behöffde Adam och Heua som nakne woro jngen klädhe för heta eller köld skul, Til prydning behöffde the jcke heller klädhe, ty theres nakenheet, och blotta hwdh medh theres meenlöso, beprydde them mera, än alla werldennes härliga klädher noghon tijdh göra kunna, Ty theres blotta hwdh och meenlösa, war en rett lijffachtigh klädebonat, then menniskionar aldra best beprydde, then Gudh sielffuer hade beklädt them medh, Och för then skul sägher Moses, at menniskian och hans hustru, wore bådhen naken och blygdes jntit, The wiste

aff jngen skam, ty jngen skam war tå til, The woro ärliga wel skapade och hade jngen then lem som tå hade skam eller blygd medh sich, Ther före war theres nakenheet och meenlösa, them en härligare klädebonat, än noghon menniskia nw rett besinna kan, The andra diwren beclädde Gudh, Foglanar medh fiädhrar och dwn, Fiskanar medh fiell eller annat sådant, Diwren medh håår och ragg, Men Menniskian war medh nakna fäghrind, mera beprydd, än noghot aff the andra Creaturen.

Så haffuer man nw aff thet som sagt är, hördt, huru ärliga och wel Gudh hade skapad menniskiona, och j alla motto wel förseedt och besorgt henne, medh all then deel hon behöffde, ja, förra än han henne skapade, hade han bereedt henne rwmet ther hon boo skulle, och maten och drycken som hon skulle haffua födhona aff, Så haffuer man ock hördt huru hon war aff Gudhi skickat til en Herra offuer the andra diwren och offuer hela jordhena, ther hon hade ena fulkomliga lydhno, Och på thet at menniskian som j enne sådana ähro, aff Gudhi vpsatt war, skulle ock haffua thet medh j daghlig åminnelse, at hon hade en Herra offuer sich, then hon skulle hörig och lydig wara Ther före, hade ock Gudh, j bland annor trää, satt kundskapsens trää på gott och ondt, och förböödh henne at äta ther vthåff, Och sade at hwad dagh hon åte ther vthåff, skulle hon dödhen döö, Aff all annor trää motte hon frijtt äta, Men aff kundskapsens eller wijsheetennes trää skulle hon jcke äta, Vtan så offta hon thet såghe skulle hon j hogh komma och tenkia på thet bodh som aff Gudhi vthgonget war, hwilkom henne borde lydigh wara, Skulle hon ock så weta, och wel giffua ther acht vppå, att all hennes welfärdh och saligheet stodh j Gudz Ordz lydhno, ginge hon ther j frå så komme hon på all skadha och förderff, ja, hon komme j frå lijffuet och j dödhen, För then skul ladhe Gudh ock thet wijte ther widh, Och sade, Hwad dagh tu ther aff äter, skal tu dödhen döö, Och gaff ther medh klarliga til kenna, at om menniskian hölle sich widh hans Ordh, skulle hon bliffua j lijffuet, Men trädde hon ther j frå, skulle hon komma j dödhen, Ty såsom

Gudh haffuer all ting skapat genom sitt Ordh, så hallas the ock j samma Ordhe widh macht, Komma the ther j frå så komma the j frå lijffuet, ty Ordhet är thet retta lijffuet. Joh: 1.

Tå nw Creaturen bliffua ståndandes hwart j sitt skick som Gudh them skapat haffuer och epter som hans Ordh lydher, så stå the ganska wel, Och j them warder tå beskodhat Gudz stora och obegripeliga Wijsheet och Godheet, ja, för then skul äre the ock skapat at sådana skal j them beskodhat warda, Och för then skul sade konung Salomon, at Gudh haffuer all ting skapat för sina skul, Prouer: 16. Thet är, at noghot skulle wara til, som aff hans Godheet kunde deelachtigt wara, och ther hans Wijsheet och ewigha krafft kunde bewisa sich j genom, Han haffuer sielff j ewigheet, warit wijss krafftig och godh, Men så lenge han war allena hade han sina dygder allena, Nw war han sielff så froom och godh, at han wille at noghro andre skulle niwta honom gott ått, Ther före skapade han så mång åtskilielig Creatur, j bland hwilken menniskian är then fornemligasta, ther Gudh mest haffuer bewijst sina Godheet och barmhertigheet vppå, Doch skijn hans ewiga Godheet, Wisheet och krafft j all hans Creatur, Och så haffuer han bewijst sina Godheet, at alt thet han haffuer giordt, thet är (epter som han thet giordt och skickat haffuer) ganska nyttigt och gott, Och ther vthi bewisas Gudz Godheet, at all Creatur äre så skapat, at thet ena skal tiena thy andro til godho och gangn, Och så warder Gudz ewiga krafft, Wijsheet och Godheet j all hans Creatur beskodhat doch j thet ena meer och j thet andra mindre, epter som honom j sitt godha behagh, tektes them vthdela, Men på menniskionne skijn hans barmhertigheet aldra mest, som man här epter hörande warder.

Then ther nw wil beskodha Gudz Godheet j hans Creatur han giffue acht på the werk som hwart och jtt är aff honom skickat til, Himmelen medh sijn liwss, vmlopp, och krafftiga werkan, tienar jcke sich sielff, vtan jordhenne och the ting som på henne wexa och boo, Jordhen bäär lööff och gräås, jcke sich sielffuo vtan the liffuandes diwr som på henne wistas, til nytto och gangn, Och jw

mest menniskionne, Så är thet medh all Gudz Creatur, ath jntit är så ringa j bland Creaturen, at thet jw haffuer sina nytto medh sich, hwar wij thet ellies så grant besinna kunde, Men ther före synas oss mång ting onyttig wara, at wij jcke wete och förstå til hwad the nyttig äro, Han som them skapade, är så froom och wijss, at han jngen ting gör vtan sack, och gör jntit thet som onyttigt är, Och medh kort ordh seyandes, så ärligha och wel hade Gudh all ting skapat, at så lenge menniskian stodh j Gudz lydhno, war jtt så lustigt wesende j bland all Creatur, at jngen menniskia kan thet nw til fyllest besinna, mykit mindre at vthseya, Thet haffuer mykit jnbära som Moses segher, At Gudh sågh på alt thet han giordt hade, Och sij, thet war alt ganska gott, Thet han dömer gott, thet moste wara gott.

Gene: 1.

SÅ haffue wij nw hördt, huru ärliga och wel Gudh hade skapat menniskiona, och hwilken stoor ähro han henne giordt hade, j thet hon skulle wara en herre offuer the andra Creaturen, Och huru han satte henne jn j Paradijs, j en rett rosengård, jcke at hon skulle ther fåfäng wara, vtan at hon honom bruka och bewara skulle, Ther hon ock hade lijffzens trää förhandenne, til at bruka, när hon thet behöffde och halla sich ther medh j en warachtigh vngdom och karskheet, så at jngen dödh skulle kunna anfechta henne, så framt hon stode j lydhno och hölle sich widh lijffzens Ordh, och jcke åte aff thet trää som förbudit war, J sådana ähro och herligheet skulle menniskian haffua warit här vppå jordhenne, så lenge Gudhi hade tektz tagha henne hädan, doch vtan dödh, til ena större och ewiga ähro.

¶ Oh huru wel stodh tå til medh menniskionne, hwilken ähro hade hon tå all Creatur som vnder hennes lydhno satt woro, hwart j sin motto och som thet aff Gudhi skapat war, ährade och wördade henne, och woro henne tienistachtig såsom theres Herra, Tå war jngen trääldom, nöödh eller twång til, vtan en welwiliogh tienst och samhåld j all Gudz Creatur, thet ena (hwart epter sinne gåffuo)

tiente thy andro til gangn och godho, Och eeghen nytta war tå plat okend och vthe stengd, Jordhen war welsignat, och fruchtsam, och offuer alt, som jtt Gudz Paradijs, lustig til at boo och wistas vppå, så wel för the andra diwren som för menniskionne, Och snarast sagdt, jngen olust war på hela jordhenne, Och thet war största lusten för all Creaturen, at hwart och jtt aff them, wardt hallet och brukat ther til som thet aff Gudhi skapat war, Och thet war ock Creaturen en stoor ähra at the brukades rett, ty thet skeedde tå Gudhi til ähro som them til sådana nytto och bruck, skapat hade, Så hade lööff och gräss, och then frucht som jordhen bäär, ther ähro aff, at the wordo aff menniskionne och the andra diwren förtärdh och vpätin, ty the woro ther til skapat, jntit misbruck war tå j bland Gudz Creatur, Himmelen medh sool och måna och andra stiernor som, vtan twiffuel, tå mykit klarare woro, än the nw äro, giorde medh sitt vmlop och sken jordhenne och the Creatur som på henne boo, then tienst som han war skapat til, Och menniskian war j bland the andra Creaturen, en Herre, til at biwdha och befala epter som behöffdes, På jordhenne woro diwren henne lydig, J wädhret foglana, Och fiskana j watnet, Hwad större ähro kunde menniskian noghon tijdh begiera här vppå jordhenne, än Gudh henne giordt hade? Här wore all ting så wel och konsteliga skickat och tilpyntat, at bettre kunde thet jcke wara, Ey kunde thet heller aff noghrom bettre warda begierat, ja, så woro all ting skapat och förordinerat, at han war all prijs och ähro werdh som them så giordt hade, Och then ähra skeedde menniskione, at hon skulle wara ther en Herre offuer, Ah at menniskian hade sådana ähro rett besinnat, och jcke begierat meer än thet hon war begåffuat medh, Hon war aff Gudhi rikeliga noogh ähra och begåffuat, Hon war wijss och förstondig noogh, hade hon kunnet låtet sich ther medh åtnöya, och bliffuet widh Gudz Ordh, så hade thet stått wel medh henne, Men epter thet hon ock begierade weta Gott och Ondt, emoot Gudz befalning, som wille at hon skulle allenast weta Gott, Så förde hon sich j all skadha och forderff och giorde ther

medh ena stora oredho och förstöring j thet herliga regementet, som Gudh j sijn Creatur skickat och laghat hade, Som wij nw hörande warde.

Om menniskionnes fall.

GUdh (som nw tilförenne sagdt är) aff sinne ewiga godheet skapade menniskiona så, at hon skulle liffua och jcke döö, Ty Gudh giorde jcke Dödhen, segher Wise mannen, Men genom Dieffuulsens åwund är Dödhen kommen j werldenna, Ty Dieffuulen är en mandrapare aff begynnelsen, Han war aff Gudhi skapat j sanningene, Men han bleeff jcke stondandes j sanningene, och är så worden lögnenes fadher och Gudz, som sanningen är, openbara fiyende, Och winlegger sich ther om, at all Gudz werk må förderffuat warda, Och åwundas ther widh, at Gudz werk haffua framgong, Han är then samme, som menniskiona haffuer kommet på fall och j dödhen, Men huru thet tilgått är, bescriffuar ock Moses, ther han så segher,

Spai: 1. 2.

Joh. 8.

Gene: 3. OCh Ormen war listugaren än all diwr på jordhenne, som HERREN Gudh giordt hade, och sade til Qwinnona, Ja, skulle Gudh haffua sagdt, J skolen jcke äta aff allahanda trää j Lustgårdenom? Tå sade Qwinnan til Ormen, Wij äte aff the träås frucht som är j Lustgårdenom, Men aff fruchten aff thet träädh, som är mitt j Lustgårdenom, haffuer Gudh sagdt, äter jcke ther aff, och kommer jcke heller thet widh, at j jcke döön.

TÅ sade Ormen til Qwinnona, Jngalunda skole j dödhen döö, För ty Gudh weet, at på hwad dagh j äten ther aff, skola jdhor öghon öpnas och j warden såsom Gudh, wetandes hwad gott och ondt är, Och Qwinnan sågh til, at trädh war gott at äta aff, och liwffligit vppå see och att thet jtt lustigt trää war, epter thet gaff förstond, och toogh vthaff fruchtenne och ååt, och gaff teslikes sinom Man ther aff, och han ååt.

Aff thenna Mosi ordh är noogh merkiandes, hwadan menniskiones skade och förderff kommet är, Thet är aff dieffuulens

list och argheet, ther han medh sinne jllfundigheet lögn och bedrägerij förde menniskiona j frå Gudz Ordh och lydhno, Thet är, j frå lijffuet och til dödhen, Ty som wij hörde til förenne, at lijffuet står j Gudz Ordh, then thet behaller han haffuer lijffuet, Men then ther j frå trädher han kommer j dödhen, Och seer man här clarliga huru listeliga dieffuulen haffuer gått menniskionne epter, Först gaff han sich j Ormen som jtt gott och lustigt Gudz Creatur war, och hade på then tijdh jngen styggheet medh sich, jcke stygdes heller Qwinnan widh honom, Men epter thet Ormen war medh mera list och snelheet aff skaparenom begåffuat, än the andra diwren, Ther före brukade dieffuulen honom, så som then til hans onda vpsått syntes likast wara, Och epter han wel wiste, at menniskiones lijff hengde på thet bodhet som Gudh hade henne befalet, Och at dödhen skulle henne påkomma, om hon ginge ther j frå, Ther före gaff han sich j Ormen, och gick jcke til mannen som starkare war än Qwinnan, ty han förmodde sich jntit kunna ther vthretta, vtan gaff sich j handel medh Qwinnonne som han wiste swaghare wara, Och hade han then mening, at hwar han först finge Qwinnona, skulle han wel få Mannen epter, Och haffuer han listeliga gått vm medh henne, på thet han motte dragha henne j frå Gudz Ordh ther lijffuet vthi war, Och talade henne så til, Ja, skulle Gudh haffua sagdt, J skolen jcke äta aff allahanda trää j Lustgårdenom? Som han wille seya, Thet är jntit som tu menar, at Gudh skulle haffua thet förbudhit, Thet är jcke Gudz bodh, Hwij skulle han mera förbiwda thet ena träädh än all the andra, Haffuer han doch giffuit jder hela Paradijs frijt medh allo sinne frucht, Hwij skulle han tå haffua förbudhit thet ena träädh, Thet är jcke lijkt, Thet kan för then skul jcke wara Gudz bodh, Ty må j wel frijt äta ther aff, Thetta war nw hans vpsått, medh thet han så sade, Ja, skulle Gudh haffua sagdt, J skolen jcke äta aff allahanda trää j Lustgårdenom? Så anfechtade dieffuulen Qwinnona medh thenna ordhen, at han wille komma henne j thet sinne och mening at thet jcke skulle wara Gudz Ordh som hon hade hallet thet före,

Och tå han hade först kunnet komma henne ther til at hon hade begynnat twiffla på Ordhet, Så hade han jcke nöödh at komma henne länger fram, tijtt han henne haffua wille.

Men til sådana dieffuulens anfechtan begynte Qwinnan swara, och tenkte jntit wijdhare ther epter, om thet ock skulle mera wara Ormenom medhgiffuit at tala än the andra diwren, Hade hon noghot tenkt ther epter at thet war jcke Ormsens art och natur at tala, Så motte hon noghot haffua kunnet merkt, at ther war noghot besynnerligit på färde, ther hon hade behöffdt sijns Mandz rådh til, Men sådana tenkte hon jntit, vtan gaff sich strax j handel medh Ormen, begynte swara honom och sade, Wij äte aff the träås frucht som är j Lustgårdenom, Men aff fruchten aff thet träädh som är mitt j Lustgårdenom, haffuer Gudh sagdt, Äter jcke ther aff, kommer jcke heller ther widh, at j jcke döön, Thetta Qwinnonnes svar, är j så motto rett at hon jw än tå bleeff widh then troon, at thet war Gudz Ordh och bodh än tå at dieffuulen wille medh sitt spörsmål kommet henne ther til, at hon jcke skulle troo thet så wara, Men ther vthi förgreep hon sich, at hon talade så twifflandes om thet wite som war lagdt widh bodhet, Ty Gudh hade medh klaar Ordh vthsagdt, Äter tu ther aff, skal tu dödhen döö, Och hon förde the Ordhen så (epter som then Hebreiske texten haller) At j (til ewentyr) jcke döön, Som hon wille seya, Kunde henda at wij bliffue dödhe om wij åte ther aff, Så mykit hade hon allaredho fått ther aff at hon gaff sich j handel medh Ormen, at hon begynte twiffla om thet skulle wara sant som Gudh sade om straffet, Ther före sade hon, At j (til ewentyr) jcke döön.

Tå nw dieffuulen fick sådana tilfelle, at hon j thet stycket talade så twiffuelachteliga, fulfolgde han the tilfelle som han fått hade, och sade til Qwinnona, Jngalunda skole j dödhen döö, För ty Gudh weet at på hwad dagh j äten ther aff, skola jdhor öghon öpnas, och j warden såsom Gudh, wetandes hwad gott och ondt är, Här spydde nw then förgifftige Ormen Dieffuulen sitt eeter och förgifft vth, Och sade thet jcke wara sant som Gudh sagdt

hade, görendes ther medh honom som then retta sanningen är, til en lögnare, vthtydde ock Gudz bodh så, at han aff åwund jcke skulle vnna menniskione thet godha som hon kunde ther medh bekomma, at hon åte aff kundtskapsens eller Wijsheetennes trää, Thet är, at hon skulle bliffua sådana som Gudh war, wetandes gott och ondt, Thenna lögnenne troodde Qwinnan, Ty jw lenger hon handlade medh dieffuulen, och gaff acht vppå thet han sade, jw lenger kom hon j frå Gudh, och thet han budhit hade, Ther före begynte hon jw meer och meer få lust til at äta aff thet förbodhna träädh, Ty hon begynte tå besee och beskoda thet, at thet war liwffligit och lustigt at äta aff, epter thet gaff förstond, Toogh så aff fruchtenne och åått, och gaff teslikes sinom man ther aff, och han åått, Och såsom Qwinnan läät locka sich ther til, at hon trädde j frå Gudz Ordh, och lydde Ormsens rådh, Så lydde ock Mannen Qwinnones rådh och giorde thet hon begierede, Ty epter thet han jcke sågh henne noghot skadha ther vppå at hon hade ätit ther aff, åât han ock medh, Och folgde så han, så wel som Qwinnan dieffuulens rådh epter, Hwilket han jngalunde göra kunde, medh mindre han jw först hade wendt sich medh hiertat och sinnet j frå thet som Gudh budhit hade, och i så matto ogillade thet, och gillade thet han giorde, Och ther Heua war aff Ormsens list bedraghen, ther wardt jcke Adam bedraghen som S. Paulus segher, vtan giorde thet sinne hustru til wilia, än tå han wel wiste at Gudh hade thet förbudit, Han wiste ock wel at honom borde lydha ther epter, ja, han war mykit wissare på Gudz bodh än Heua war, Ty Gudh hade sielff talat medh honom och sagdt honom sin wilia, Och han vnderwijste thet sedhan sinne hustru, Han war ock medh mera krafft och förstond begåffuat än Heua, Ther före hade honom bordt straffat och rettat henne, Och holpet henne j frå thet Onda som hon vthi kommen war, Hon war bedraghen til at göra thet onda, Men han gick medh jtt frijtt och (så tilseyandes) berådt moodh, j frå Gudz bodh, sinne hustru, til wilia, än tå han wel wiste, at han mera skulle retta sich epter thet Gudh hade sagdt, än thet hans hustru sade, Och j så

1 Timoth: 2.

motto haffuer Adam hafft mera skuld än Heua, Och för then skul
Roma: 5. 1 Cor: 15. pläghar S. Paulus altijdh leggia Adam then skada och förderff til, som menniskian vthi kommen är.

Epter thet nw at Adam och Heua hade bådhen trädt j frå Gudz sanna Ordh ther lijffuet vthi war, til Dieffuulens lögn, ther dödhen vthi war, kunde thet ey annars wara än at medh them moste skee een stoor förwandling, Lijffzarten och sanningen medh the godha dygder som ther medh fölia, gingo bort, Och Dödzarten och lögnen medh thet onda som ther epterfölier kom j gen, Så bleeff tå thet Gudz belätet som menniskian war skapat epter, j henne förkränkt och förderffuat, Och som hon war til förenne Gudhi lijck j alla godha dygder, Så bleeff hon sedhan Dieffuulen lijck i alla odygder, Ty tå Gudh week j frå henne medh sitt godha, moste alt ondt j gen komma, Så gick tå Heligheeten, Rettferdigheeten, Godheeten, Meenlösan, Wijsheeten, Krafften, Troon, Gudz fruchtan och wördning, Sanningen, Lijffuet medh alt annat gott, j frå menniskione, Och Oheligheeten, Orettferdigheeten, Oondskan, Argheeten Galenskapen, Wanmechtigheeten, Otroon, Gudz förachtelse, Lögnen, Dödhen medh alt annat ondt kom j Menniskiona j gen, ja, snarast sagdt, Gudz arten gick bort, och Dieffuuls arten kom j gen medh itt ewigt helwete och förbannelse, Jtt ondt och skadeligit byte war thet, Ty så behagelig som menniskian war Gudhi tilförenne, så mishagelig och stygg bleeff hon sedhan för hans öghon, Och epter thet Menniskian war nw sielff ond worden, war hon jcke werdh at haffua så gott wilkor sedhan, som hon hade tå hon war godh, Ther före bleeff thet ock fast vmwendt medh henne, Och hwad Adam och Heua först hände tå the hade träädt j frå Gudz bodh, Thet bescriffuar Moses alt så,

TÅ öpnades begges theres öghon och the worde warse, at the wåro nakne, och the bundo tilhopa fikona löövff, och giorde sich skörte, Then förbettring j wijsheetenne hade the nw ther aff, at the hade ätit aff thet förbodhna träädh, at the bemerkte skam och blygd j sich, then the tilförenne jcke hade, The som tilförenne jntit

annat såghe och wiste än thet som gott war, såghe och förmerkte nw thet som ondt war, ther skam och blygd epterfolgde, Och thet war jtt gräseligit fall och förwandling j Menniskionne, at the lemmar som til all ähro skapade woro, ther Gudh besynnerliga hade lagdt sijn welsignelse vppå, til menniskiones förökelse, äre nw förachtelige wordne, Thet är jw en stoor ähra haffua Gudz welsignelse, Men sådana förwandling är skeedd j menniskionne at welsignelsens och förökelsens lemmar äro til skam och blygd wordne, Thet war nw then första fruchten, som Adam och Heua hade ther aff, at the hade träädt j frå Gudz bodh, at theres ähra wendes j skam, Så at the skemdes widh sich sielffua, Och gingo til och hengde fikona lööff om kring sich, til at beskyla theres skam och blygd ther medh Men then meenlösa som the hade til förenne klädde och skyylte them fast better, Wara Gudhi lydigh och hörigh, haffuer alla ähro medh sich, Men wara honom olydigh, haffuer skam och blygd medh sich, Och thet förmerkte Adam och Heua sedhan the woro olydighe wordne.

¶ Så haffuer ock olydhnan medh blygdenne, reddhoga medh sich, Thet förnummo Adam och Heua ock wel, Ty tå Gudh läät höra sich j Lustgårdenom, at han til stedes war, stygdes the widh hans röst och stungo sich vndan och gömde sich j bland trään, Och tå Gudh ropade til Adam och sporde honom til hwarest han war, swarade han och sade, Jach hörde tina röst j Lustgårdenom, och fruchtade mich, ty jach är naken, ther före vndstack jach mich, Men hwij fruchtade han och vndstack sich nw och jcke til förenne? Han hade jw til förenne stådt naken för Gudz ansichte och blygdes och räddes jntet, Hans nakenheet war honom til förenne en herligare prydning, än then all diwr, foglar och fiskar hade aff theres håår, fiedhrar och fiell, Hans nakenheet, war aff Gudhi så ärliga skapat, at han medh henne kunde bestå bådhe för Gudh och all Creatur, Hwij blygdes han tå? Thet giorde synden och olydhnan, Then fägrind, meenlösa och then rette dygdesame Gudz hampnen, som han war skapat och på sin nakna kropp härliga beclädder medh, war nw honom, för olydhnonne skul, j frå wiken, Ther före

skemdes och blygdes han, och räddes komma för Gudz ansichte, ty han kände sich nw wara naken, som han ock j sanningen rett naken war, Rettferdigheetennes hampn och fägrind ther nakenheeten bepryddes medh til förenne war borta, Och syndennes styggheet war j gen kommen, Så wåro tå Adams öghon opnat, at han thet sågh, För then skul sade ock Gudh til honom, Hoo haffuer latit tich förstå at tu äst naken? Haffuer tu jcke ätit aff thet trää, om hwilkit jach tich budhit haffuer, at tu ther aff jcke äta skulle? Så seer man nw klarliga hwad förstond Adam fick ther aff, at han ååt aff wijsheetennes trää, Thet lärde han weta, at han war för olydhnones skul, ond och styggeligh worden, Ther före flydde han för Gudz röst, Och tå Gudh förkastade honom thet, at han hade ätit aff thet förbodna träädh, Läät han strax see hwad art han hade nw fått, Ty han swarade och sade, Qwinnan som tu mich giffuit haffuer, gaff mich aff träädh, så at jach ååt, Här skiwter han skullena j frå sich, emoot sitt eghet samwet, Ty han wiste thet wel sielff, at han hade orett giordt j thet han mera trodde thet hans hustru sade, än thet Gudh (som bådhe honom och henne skapat hade) honom budhit hade, Och epter thet han flydde vndan för Gudz röst, gaff han jw til kenna, at han hade jlla giordt, Likwel ä huru brotzlighen han war så skiwter han doch skuldena j frå sich, och segher, Qwinnan som tu mich giffuit haffuer, kom mich ther til, Som han wille seya, Hade tu jcke lätit mich få Qwinnona, så hade jach jcke giordt thet som giordt är, Och the ordh Adam tå talade, haffua jcke så slätt och sachtmodeliga warit framförd, som wij nw framföre them, Ty han haffuer (epter som saken tå stodh) talat aff rettan harm och bitterheet, och haffuer warit wreedh at honom war Qwinnan giffuin, Här haffuer på then tijdh jntit skemt warit, Gudh haffuer medh alffuar talat Adam til, doch millare än förtient war, Och Adam, än doch han war förskrecht, så haffuer han likuel alffwarliga swarat, och haffuer harmas ther offuer at honom haffuer Qwinnan giffuin warit, Ty han wente sich alt ondt, för thet som giordt war.

Och än tå Moses haffuer korteliga författat Adams swar, så är doch j the få ordhen mera besinnandes, än at the skulle korteliga kunna föregiffuas, Noghot wil man likwel tala ther om, Och seer man klarliga aff thet Adam giorde och talade, hwad han nw för sinne och art fått hade aff syndenne, Ther honom hade bordt gå til Gudh, fallet til fögho, bekendt sina skuld, och begierat nådh, Ther rymde han först vndan lika som thet hade warit mögheligit, at göma sich vndan för Gudz öghon, Och så haffuer han ätit aff wijsheetennes trää, sich til galenskap och jcke til wijsheet som Ormen sade, Han war wijss skapat, och är en dåre worden, Sedhan tå thet felade honom, at han jcke kunde vndfly (thet han doch gerna giordt hade) vtan moste fram och swara til thet han giordt hade, wille han jcke heller tå bekenna sina skuld och begiera nådh, vtan sköot skullena så j frå sich at hon lendade jn vppå Gudh, som honom hade giffuit Qwinnona, och gjorde så sina saack dobbelt werre än hon til förenne war, Så oförstondig war han worden, at han nw jcke kunde better försee sich j sinne nöödh, vtan förde sich diwpare och diwpare ther vthi, Och giorde han medh thetta swaret, ther han så sköot skullena jn vppå Gudh, ena större synd än noghon menniskia rett besinna kan, ja, thet war en rett Gudz försmädhelse, Skulle thet jcke wara en gräselig synd, at giffua Gudhi ther skul före, ther han sielff haffuer giordt jlla? Hwarest är nw then tack som Gudh skulle haffua ther före at han hade giffuit honom Qwinnona til hielp? ty honom war jcke gott wara allena, Tå Adam först fick henne, war han gladh, och bekende henne wara sitt been och sitt kött, och sade hon skulle heta Manna, ty hon war kommen aff mannenom, Sade han ock teslikes at mannen skulle offuergiffua Fadher och Modher och bliffua när sinne hustru, Tå Adam war vtan synd j sinne meenlöso, talade han så om Qwinnona Och anammade henne til sich medh Gudz ähro och tackseyelse, Men nw hade han fått jtt annat sinne, Så at then skul han sielff hade, skiwter han först jn vppå Qwinnona, och sedhan jn vppå Gudh som honom Qwinnona giffuit hade, Och thet war nw tacken som han giorde

Gudhi för alt thet godha han aff honom vndtfått hade, Hwad kerleck han ock här medh bewijste sinne hustru, thet seer man wel, Hade han rett elskat henne som han sade tilförenne at hon skulle elskat warda, Tå skulle han jcke haffua lagdt sina skuld vppå henne, vtan heller, så mykit mögheligit hade warit, vrsakat henne och taghit hennes skuld vppå sich, Men nw seer man honom haffua warit så til sinnes, at ther han hade mott sielff bliffuit frij och vtan skuld, hade han warit til fridz huru Heua hade gått, Sådana sinne hade han nw, Eghen nytta hade nw rootat sich j hans hierta.

Sådana som man seer Adams sinne haffua warit sedhan han åât aff thet förbodhna träädh, Sådana haffuer ock Heuas hierta ock sinne warit, Och thet kan noogh merkt warda aff hennes swar, Ty tå Gudh sporde henne til, Hwij hon hade offuerträdt hans bodh, Sade hon, Ormen besweeck mich så at jach åât, Hon bekenner wel at hon hade ätit aff thet förbodhna träädh, såsom Adam thet samma ock bekende, Men såsom han skööt skullena j frå sich så giorde ock hon, Han bekende sich haffua giordt jlla, och wille doch jngen skuld haffua, Så gör ock nw Heua, Ther före sade hon, Ormen besweeck mich, Som hon wille seya, Hade tu jcke skapat honom, eller jcke tilstadt honom wara j Paradijs när mich, Så hade jach jcke bliffuit besweken och giordt thet jach giordt haffuer, Lända så hennes swar ther hän, at han skulle haffua skuld som Ormen hade skapat, och tilstadt honom wara j Paradijs, ther hon heller skulle haffua giffuit Gudhi ährona, fallet til fögho och begierat nådh och barmhertigheet, Men thet gör hon jntit, såsom Adam thet jcke heller giorde, The wille haffua rett och Gudh skulle haffua orett, Så war nw menniskian worden Gudhi jtt otacksamt Creatur, Han hade så ärliga skapat henne, giordt henne til en herra offuer the andra diwren, och hade så wel förseedt henne medh alt thet hon behöffde, at hon (när hon thet rett besinnade) jntit mera begiera kunde, Men hon kunde jcke wara til fridz medh thet som Gudh henne giordt hade, vtan wille wara sådana som han war, och wille weta gott och ondt, glömde så bort thet godha som hon til förende

wiste, och fick mera ondt weta än hon bestå kunde, ther hela werlden, alt sedhan, haffuer claghat offuer, Giffua Gudhi ährona thet är gott, och thet kunde menniskian förra än hon kom j dieffuulens handel, Men beröffua Gudhi sina ähro, thet är ondt, och thet haffuer hon lärdt aff dieffuulen, Ty hon skööt skullena j frå sich och wille ther medh wara godh, Och wende henne jn vppå Gudh, och så moste han wara onder som skullena hade.

Och aff alt thet som nw sagdt är, kan noogh merkt warda hurudana Adam och Heua wordne äre j theres personer, ther aff at the trädde j frå Gudz bodh och til Ormsens rådh, Gudz art och natur gick them j frå, och dieffuulens art och natur fingo the j gen ty the satte troo til thet han sade, Och at them sådana straff vppå kom är jntit vndrandes, när thet rett besinnat warder, Thet synes wel epter första anseendet, at thet haffuer warit en ringa gerning som the giorde, The åte jtt stycke äple, Thet synes doch wara en ringa gerning, Men när saken rett besinnat warder är hon jcke ringa, Man skal jcke så mykit see vppå sielffua gerningena som giordes, som man skal see och offuerwegha, Hoo then är som sådana gerning förbudit hade, Thet är, thet höga och ewiga Gudz Maiestet, En Herre offuer himmel och jordh, och offuer alt thet som ther vthi är, Hans bodh är så reknandes som han sielff är Herren til, Thet är jw jcke ringa gerning som skeer emoot en så högh Herras bodh, Ther före är jntit vndrandes, at Gudh medh sinne godha och dygdesama art, wende sich j frå menniskione, all then tijdh hon så förachtade honom och jcke troodde thet sant wara som han sagdt hade, görandes ther medh (så mykit henne stoodh til görandes) honom til en lögnare, Men hon moste lära weta at thet war sant som han henne sagdt hade, at the skulle dödhen döö, om the åte aff thet förbodhna träädh, För then skul weeck ock lijffzarten j frå them, och dödzarten kom j gen, ja när saken rett besinnat warder, så är thet en gräseligh synd som Adam och Heua ther medh bedriffuo, The förachtade Gudz höga Maiestat j sitt bodh, The troodde Gudz ewiga sanning wara lögn, och dieffuulens lögn wara sanning,

Och satte så dieffuulen öffuer Gudh, The wore jcke til fridz medh then ärligha skapelse som Gudh them epter sitt eeghet beläte giffuit hade, vtan wille än nw haffua meer, The wille wara sådana som Gudh är, wetandes thet onda medh thet godha, lika som thet jcke hade warit noogh, thet Gudh medh them giordt hade, Han wille at the alleenast skulle weta thet som gott war, men ther woro the jcke til fridz medh, vtan wille sielffue göra sich bettre än Gudh them giordt hade, Skulle thet honom jcke förtryta? Och medh kort ordh seyandes, Om Adams och Heuas synd skulle så haffua löckas, som theres mening och vpsått war, hade Gudh jcke bliffuit Gudh, Ty om hans sanning jcke hade bliffuit sanning, så hade han jcke heller bliffuit Gudh, Så hart sträffuade then synden emoot Gudh, och så när gick hon honom, ther itt ewigt helwete medh förtient war, Alt thetta och än tå mykit meer moste man offuerwegha, om man rett skal besinna huru grooff och gräselig Adams och Heuas öffuerträdelse och synd war, then ther sedhan wexte meer och meer til, Skulle nw Gudh offuer sådana förachtelse jcke swårliga förtörnas? Jo wisseliga, Och är thet mera vndrandes, at han jcke strax störte them nidharst j Helwetes affgrund, som the förtient hade, Men Jesus Christus som j gåår och j dagh, teslikes och j ewigheet warit haffuer, som Apostelen segher, Han som ock thet meenlösa Lambet är, Hwilket dödhat är j frå werldennes begynnelse Han haffuer ther til stedes warit, och förtaghit thet, at straffet jcke så hardt bleeff, som förtient war, och at dieffuulen jcke aldeles fick så macht at handla medh menniskione som han nw hade fått tilfelle til, Och thet kan klarliga merkt warda, aff the Ordh som Gudh talade til Ormen, ther han så sade, som Moses scriffuar,

Hebre: 13.

Apoca: 13.

Gene: 3.

EPter tu thetta giordt haffuer, Förbannat ware tu offuer alt thet som lijff haffuer, och offuer all diwr på markenne, Tu skalt gå på tin bwck och äta jordh j alla tina lijffzdaghar, Och jach skal settia fiendskap emellen tich och Quinnona och emellen tina sädh och hennes sädh, Then samme skal söndertrampa titt hoffuudh, och tu skalt stinga honom i hans hääl.

J tesse ordh giffuer Gudh klarliga tilkenna, at än doch han war aff Adam och Heua swårliga förtörnat, Så wende han sich doch til them emoot dieffuulen, Sporde honom jntit til som han giorde them, Vtan strax förbannade honom medh Ormenom som hans reedzskap j then gerningenne warit hade.

OCh epter thet han hade bedraghet Qwinnona, satte Gudh en fiendskap emellen honom och henne, Och emellen hennes sädh och hans sädh, Och sade honom thet til, at Qwinnones Sädh skulle söndertrampa och sönderkrossa hans hoffuudh, och han skulle doch jcke mera kunna göra Qwinnones Sädh eller afffödho, j gen, vtan stinga henne j hälen, Thet är, Qwinnones Sädh skulle platt förderffua honom men han skulle fögho skada kunna göra henne j gen, Thenna Sädhen är Christus, som aff Ormenom stungen war til dödhen, Men medh samma dödh sönderkrossade han Ormsens hoffuudh, thet är, synd och alt thet Onda som han kom menniskionne vppå, ja, han sielffuer medh allo sinne krafft bleeff genom Christi dödh nidherslaghen.

Epter thet nw Gudh loffuade thet vth, at Qwinnonnes Sädh skulle söndertrampa Ormsens hoffuudh, doch så at hon skulle warda stungen j hälen, Gaff han clarliga tilkenna, at Menniskian skulle få vndtsetning aff thet fall som hon vthi kommen war, Men ther j genom at Qwinnonnes Sädh skulle j foten eller hälen, stungen eller bitin warda Thet är, Christus skulle lijdha ther dödhen offuer, Then samma dödhen (än tå han jcke kom, förra än widh fyratwsende åår ther epter) hade Gudh tå j åminnelse, och för hans skul, handlade millare medh Adam och Heua än the förtient hade, Ther före seyes ock Christus som är Gudz Lamb wara dödhat j frå Apoca: 13. werldennes begynnelse, Och aff thetta talet som Gudh hade til Ormen, fingo Adam och Heua som swårliga bedröffuade wore, ena stora tröst, at the skulle warda holpne, Och än tå thet talet skeedde til Ormen, så war thet doch likwel talat för theres skul, at Gudh wille wara them nådhelig, för then Sädhennes skul, som vthloffuades, som man här epter wijdhare hörandes warder.

Men epter thet Adam och Heua hade swårliga förgripet sich emoot Gudh och förtörnat honom, Ther före höffdes thet jcke at the skulle så slätt gå ther aff medh vtan straff, The moste jw noghon plågho haffua, ther the motte lära besinna thet aff, at the hade ganska storliga förseedt sich emoot sin Gudh och skapare, För then skul bleeff them ock straff pålagdt, Men medh sielffua straffet bewijste Gudh sich emoot them, mera som en mill Fadher än som en streng domare, Först handlade han så milleliga medh them, at han jcke lade them noghon plågho vppå, förra än han hade thet vthloffuat at Ormsens hoffuud skulle warda sönderkrossat, Ther the fingo then tröst vthaff, at the skulle warda förlossade vthaff thet förderff som the vthi kompne woro, Och så bleeff tå straffet och plåghan them teste lettare at dragha, at the wiste hon skulle få en enda, Sedhan lade han them sådana straff vppå, at om the thet toleliga drooghe, skulle the ther aff få ena ganska stora förbettring, Så at han straffade them jcke til theres förderff, som the doch förtient hade, vtan til en stoor förbettring när straffet (som thet boorde) rett brukat worde, Medh Ormen war thet jcke så, ty han straffades til jtt ewigt förderff och förbannelse, Men huru menniskiones straff war til förbettring, thet får man höra här epter, Och nw wilie wij besee huru Qwinnan som läät bedragha sich, straffat bleeff, Moses bescriffuar thet ock alt så,

Gene: 3. OCh til Qwinnona sade Gudh, Jach skal få tich mykin wedhermödho, tå tu afflat haffuer, Tu skalt födha tijn barn medh swedha, och tin wilie skal tinom manne vndergiffuin wara, Och han skal wara tin Herre.

Thetta straffet som Qwinnone pålagdt är, synes epter första anseendet wara ganska hardt, Men tå thet rett besinnat warder, är thet jtt ganska mildt straff, emoot så stora skuld och brott som hon hade, Hon hade förtient jtt ewigt straff, Nu är henne jtt timeligit och ganska kort straff vppå lagdt, Och än ther til medh, tå man seer vppå thet godha som medh straffena fölier, så är thet jtt ringa straff, Thet haffuer Gudh henne pålagdt, at hon skulle haffua

mykin wedermödho tå hon wore haffuandes worden och födha barn medh swedha och werk, Sådana hade henne jntit påkommet, om hon jcke syndat hade, Ty hon hade tå kunnet wara haffuandes och födt barn vtan bekymmer, swedha och werk, Och än tå henne sådana straff pålagdt är, så haffuer hon doch likwel behallet then welsignelsen som hon fick förra än hon syndade, at hon skulle kunna, affla, födha barn och föröka sich, Sådana welsignelse är mykit werdh och högdt reknandes, Hon hade förtient förbannelse och jcke welsignelse, Hon hade förtient wara ofruchtsam och jcke fruchtsam, Men wara fruchtsam, är en rett Gudz welsignelse och haffuer stora ähro medh sich, Och än tå, j samma welsignelse, är nw för syndennes skul, swedhe och werk jnkommen, så är thet doch fast bettre at haffua sådana swedha och bekymmer, än mista welsignelsen, Thet är wel en plågha, så lenge thet warar, Men när thet är offuerstådt, haffuer thet glädhe medh sich, som Christus sade, At tå quinnan födher barn haffuer hon sorgh, ty hennes tijdh är kommen, Men när hon haffuer födt barnet, kommer hon sijn bedröffuelse jntit j hogh, Ty hon glädz at menniskian är född j werldena, Hon haffuer medh sin swedha och werk, vunnet en ewigh Gudz tienare, then wel werdh wore at dyrare köpas, än thet modheren ther vppå kostar, om hon än skulle låta thet lekamliga lijffuet ther offuer, Ther före är then plåghan jntit skadhelig, när thet rett besinnat warder, Ty sade ock S. Paulus, at qwinnan warder saligh genom barnsbyrden, om hon bliffuer j troonne och kerlekenom och j helgelse medh kyskheet, Thet är, Födha barn är en godh, helig och Gudhi behagelig gerning, ther qwinnone kan stoor nytta aff komma, både andelig och lekamlig, tå hon toleliga lidher then wedermödho som ther medh fölier, Och samma wedermödha hielper ock mykit ther til, at then synda arten som j henne är, warder dödhat och förminskat, Och ther aff lärer hon huru skadeligit thet är, wara Gudhi olydigh, Och then lärdomen är nyttig, Så haffuer nw Gudh lagdt quinnonne jtt faderligit rijss vppå, til at tuchta henne ther medh til bettring, Sammalunda war ock thet henne

Joh: 16.

1 Timoth: 2.

nyttigt, epter som hennes legligheet tilsade, sedhan hon hade syndat, at hon skulle wara vnder mandzens wold och regering, Ty epter thet hon jcke kunde wel regera sitt sielffzwold, mädhan hon war j sinne meenlöso, mykit mindre skulle hon kunna sielff regera sich sedhan hon hade fått synda artena, Ther före (henne til godho) satte Gudh henne Mannen til hoffuudh och regerare, Thet henne ock jtt drägheligit och nyttigt straff är, tå hon thet rett brukar, Men nw wilie wij ock besee hwad straff Gudh lade Mannenom vppå för hans offuerträdelse, Så scriffuar Moses,

Gene: 3. OCh til Adam sade Gudh, Epter tu lydde tinne hustrues röst, och ååt aff träädh, om hwilket jach tich bödh och sade, Tu skalt jcke äta ther aff, Förbannat ware marken för tina skul, Medh bekymmer skal tu nära tich på henne j alla tina lijffzdaghar, Törne och tijstlar skal hon bära tich, och tu skalt äta örter på markenne, Tu skalt äta titt brödh j tijns anletes swett, til tess tu warder åter til jordh j gen, ther tu aff taghen äst, Ty tu äst jordh och til jordh skal tu warda.

Såsom Ormen war then förste som syndade, så sades ock honom först straffet til, Ther nest syndade Qwinnan, Ty folgde hon ock ther nest j straffet, Men aldra senast syndade Mannen, honom sades ock senast straffet til, Och moste nw Marken eller Jordhen som jntit syndat hade, warda förbannat för Adams synd skul, Och ther hon til förenne epter sijn skapelse och welsignelse, jcke baar annat lööff och gräås, än thet som lustigt och nyttigt war, Ther moste hon nw bära törn, tijstel och mykit ogrääs, och än ther offuer, j margfalleliga motto wara ofruchtsam, Hon moste offta lijdha otijdhig wädherleek Stundom mera heta, stundom mera köld, stundom mera törko, stundom mera wetzsko, än hon til sina fruchtsamheet behöffuer, Haffuer ock så himmelen som jordhena, medh sitt vmlopp, stiernor, Sool och Mana, regera och fruchtsama göra skulle, fått jtt stoort fall, Ther före, kommer nw offta för himmelens liwss, gång och jnflott skul, sådana wädherleck, som jordhenne til sinne frucht skadelig och förderffuelig är, hwilket jcke hade

skeedt, om Adam jcke hade syndat, Så moste nw jordhen bära och dragha förbannelse, ther himmelen ock moste medh til hielpa emoot sijn första skapelse, Och alt för menniskionnes synd skul, Och så äro Creaturen wanskelighetenne vnderkastat emoot sin wilia, Och jordhennes förbannelse, haffuer sich wijdht vthstrecht, offuer all Element Eeld, wädher och watn, och himmelen medh, Och, snarast sagdt, alt thet menniskionne til godho skapat war, haffuer medh henne fått jtt fall, och äro jntit nw så klaar och reen, fruchtsam och dreghtig som the skapat wore, Vtan äro nw, och emoot sin wilia wara moste, j marghfallelig misbruck, ther aff theras fall meer och meer til wexer, epter som misbruket och synden tilwexer, Ther före är jntit jordhen nw epter Nohe flodh så dreghtig som hon förra war, Ty jw mera synden och misbruket tilwexer, jw mera wexer ock förbannelsen, som är syndennes straff, Straffet och synden the moste föliasått, Och thet warder altijdh noogh förnummet aff förfarenhetenne. Roma: 8.

Och epter thet jordhenne war en sådana förbannelse offuergongen, moste fölia ther aff, at menniskian jcke fick så godh spijs til sin krops vppehelle sedhan som til förenne, Ty sades ock henne före at hon skulle äta örter på markenne, The godha trään som hon til förenne hade bliffuo henne förtaghen, Ther före moste Adam begynna bruka jordhena epter sinne födho, Och medh bekymmer nära sich på henne alla sina lijffzdaghar, Han moste mykit arbete haffua på jordhenne graffua och bruka henne, och jcke få lika för arbetet, ty hon skulle bära honom ogräås, törne och tijstel, Så at han moste äta sitt brödh j sin anletes swett, Ty jordhennes förbannelse giorde honom mykit onyttigt arbete, Och än tå Adam miste för syndennes skul, thet godha wilkoret som han hade j Paradijs, Så hade han doch fast bettre wilkor j sin tijdh, och andre epter honom j long tijdh, än wij nw haffue j wor tijdh, Och thet kan noogh ther aff merkt warda, at the så lenge liffua kunde för flodhena, Adam liffde j niyohundradhe och trettiyo åår, Seth niyohundradhetolff åår, Jared niyohundradhesextiyo och tw åår, Ma-

thusalah niyohundradhe sextiyo och niyo åår, Noha niyohundradhe och femtiyo åår, Om then födha som the hade til theras lijffz vppehelle jcke hade warit them bekvemligare än wår födha är oss j wår tijdh hade the icke kunnet så lenge liffua som the leffde, Ty obekwemlig maat och dryck, vpwecker monga siwkdomar j kroppen, ther jtt stackot lijff epterfölier, Men epter thet synderna wore jcke så monga och så grooffua för Nohe floodh, som the sedhan vpkompna äro, så war jcke heller förbannelsen offuer jordhena så stoor, Men sedhan synderna förökades, som the än nw daghliga förökas, Så moste ock förmaledielsen eller förbannelsen wexa til och daghliga förökas, Och ther klaghar hela werlden vthoffuer, at jordhen jcke är nw så dreghtich, som hon til förenne warit haffuer, Och thet som på henne wexer, är jcke så krafftigt och helsosamt som foordomdaghs war, Fisken förminskas j watnet, Foglen j wädhret, Diwren j skogen, Sådana förwandling j frå fruchtsamheet til offruchtsamheet, är skeedd j all Element för syndennes skul, Så haffuer ock himmelen, fått en stoor förwandling, och är aff förbannelsen deelachtigh worden, Ty ther han war til förenne, bekwemelig til at giffua regn och soolskijn j rettom tijdh, Ther är han sedhan för
Leui: 26. syndennes skul, worden til en jern himmel, Och jordhen är worden en kopar jordh, ther liten frucht, och ohelsosam, affkomma moste, Ther före äro ock så monge siwkdomer vpkompne, och daghliga vpkomma, Teslikes förökas pestilentier, gåå wijdt om kring och wara lenge, Så at ganska fåå, ja, nepliga en menniskia j bland fyra eller sex hundradhe, kommer til moghen ålder så at hon kommer til siwttiyo eller ottatiyo åår, Förbannelsen som aff syndenne kommen är, gör thet, Hon vpweckier monga siwkdomar j menniskionne, så at hon antingen moste snarliga och j otijdh döö, eller medh mykin sorgh, swedha och werk liffua, Thetta är alt synda straff, som beredher menniskiona ther til, at hon som aff jordh kommen är skal åter komma til jordh j gen, som Gudh henne pålagdt haffuer.

Och än tå thetta straffet som Gudh haffuer lagdt Adam och alla menniskior vppå, synes wara hardt, Så haffuer thet doch mykin

nytto och förbettring medh sich, Ty j genom thet bekymmer mödho och arbete som them pålagdt är, warder then syndakroppen, som the fått hade aff olydhnonne, vthtröttat och på thet sijdzsta, genom then lekamliga dödhen til jntit giordh, thet mera nytto medh sich haffuer, än man retzliga besinna kan, Ty epter som tilförenne berördt är, aff olydhnonne bleeff menniskian platt förderffuat, och kom j frå thet Gudz belätet som hon war skapat medh, Och är aff dieffuulens beläte deelachtig worden, Skal hon nw noghon tijdh kunna komma til Gudh j gen och få thet belätet j gen som hon war skapat medh, Så moste thet så tilgå, at hon aldeles giffuer sich vnder Gudz lydhno j gen, lijdher och dragher toleliga then bördo och tunga som han henne pålagdt haffuer, Ty thet är thet retta korset, ther syndakroppen och synda arten skal warda dödhat vppå, Och så är thet straff som Gudh ladhe Adam och alla menniskior, vppå, jcke annat än en nyttigh plågha, ther synden och alla odygder warda förtrychta medh, när menniskian haller sich medh Troonne jn til Qwinnones Sädh som Ormsens hoffuudh sönderkrossa skulle, Ty thet är jntit annat sätt at komma til Gudh j gen, vtan ther vthi, at man troor thet wara sant som han segher och förlåter sich ther vppå, och wandrar så j hans lydhno, Ty såsom Gudh satte menniskionne sitt Ordh före, ther hon skulle retta sich epter förra än hon syndade, ther hon doch föll j frå, Så haffuer han åter på nyyt giffuit henne sitt Ordh före, och sade, At Qwinnonnes Sädh skulle söndertrampa Ormsens hoffuudh, Thet är Christus som är then Qwinnones Sädh skulle slå dieffuulen nidh, medh thet onda han hade vpkommet, och förlossa menniskiona, Ther skulle nw menniskian, epter fallet, förlåta sich vppå, och troo än nw thet sant wara som Gudh sagt hade, mädhan hon jcke kunde tilförenne troo thet sant wara som han tå hade sagdt, Lade ock så Gudh henne then tungan vppå, som förberördt är, at hon ther vthi skulle lära lydhno, mädhan hon jcke kunde wara lydhigh j thet godha wilkoret som hon hade til förenne, Och aff then tungan som menniskian nw haffuer lärer hon kenna, huru nyttigh lydhnan är, Hade Adam

och Heua wist thet til förenne huru skadelig olydhnan är, the hade aldrig gått j frå Gudz bodh, Men sedhan lärde the thet, doch medh stoort bekymmer och wedermödho, Och thet menniskian så lärer gåår henne hardare til hiertat, Och behaller och minnes thet teste better, Ther före bliffuer menniskian genom thet straff och plågho, som Gudh henne pålagdt haffuer, så persat och tempererat, om hon thet toleliga dragher, at hon får en styggelse widh alt thet som Gudhi är emoot, och bliffuer på thet sijdzsta så stadhfest j Gudz lydhno, at hon aldrigh til ewigh tijdh wil, ey heller haffuer lusta ther til, at hon skulle falla j frå then lydhno hon Gudhi plichtig är, Ty bliffuer hon ock medh honom til ewigh tijdh, Och haffuer så then nytto aff thet hon för olydhnonnes skul lidhit haffuer, at hon stygges widh alt thet Gudhi är emoot, och bliffuer så medh honom föreenat, at hon aldrigh wil, ey heller kan skilias j frå honom, Och epter thet han är lijffuet, ther före bliffuer then menniskia altijdh j lijffuena som j honom bliffuer, Aff alt thetta som nw sagdt är, seer man klarliga, at thet straff som Gudh haffuer j thenna werldenne lagdt Adam och Heua och alla theras afffödho vppå, för olydhnonnes skul, är jcke annat, tå thet rett brukat warder, än jtt fadherlighit rijss medh hwilkit menniskian warder tuchtat och aghat, på thet hon skal lära komma til honom j gen, som hon epter dieffuulens rådh och bedregerij war j frå fallen, Honom wari prijs j ewigheet, för sitt nådheliga straff.

Epter thet nw at Adam hade fått then tröst, at Qwinnones Sädh skulle söndertrampa eller förkrossa Ormsens hoffuudh, kom han sich före j gen och fick jtt bettre moodh än han tilförenne hade, tå han bleeff aff Gudhi hardeliga tiltalat, Ther före gick han ock til och gaff sinne hustru, jtt härligit och trösteligit nampn, och kallade henne Heua, Thet är, Lijff eller Leffuande, Ther före at hon een modher är ått allom leffuandom, Han hade nw fått för sin olydhno skul, then domen offuer sich at han skulle döö, Så war han doch wiss ther vppå at lijffuet skulle komma j gen, all then tijdh, Ormsens hoffuudh skulle aff Qwinnones Sädh sönderkrossat

warda, Tå Ormsens hoffuudh war sönderkrossat, så moste ock thet onda som Ormen hade åstadh kommet, som är, synd, Dödh, Helwete etc., medh nidherslaghet warda, Ther nw dödhen skulle bortdriffuas, ther moste lijffuet j gen komma, Thet förstond hade Adam wel, at han merkia kunde, hwad ther aff fölia wille, at Ormsens hoffuudh skulle aff Qwinnones Sädh förtrampat och förkrossat warda, Ther före gaff han ock sinne hustru (som nw sagdt är) jtt gladheligit och trösteligit nampn, och kallade henne Heua, Lijff, eller Leffuande, Han war nw skickat aff Gudhi henne för jtt hoffuudh och forman, Så moste han ock giffua henne nampn, så som han all annor diwr til förenne hade nampn giffuit, Doch fick jntit diwr thet nampnet, at thet skulle heta Lijff eller Leffuande, vtan Qwinnan, Hon fick thet trösteliga nampnet Heua, til een åminnelse och j hoghkommelse at lijffuet skulle komma sich före j gen, Och än tå Adam hade fått Dödz domen offuer sich, så hade han doch Lijffz hopet mitt j dödhenom, Och såsom Qwinnan gaff honom tilfelle til dödhen, Så fick han ock hopp til Lijffuet genom hennes Sädh, Och så bleeff hon honom (medh thet nampn hon baar) een dagligh åminnelse til Lijffz, Thet haffuer warit honom en stoor tröst.

Men på thet han jcke skulle förgäta then doom som honom offuergongen war, at han skulle döö, Ther före giorde HERREN Gudh (Som Moses scriffuar) Adam och hans hustru kiortlar aff skin, Och klädde vppå them, Så at samma kiortlar, som taghne wore aff dräpen diwr, skulle wara them en daghligh j hoghkommelse, at the döö skulle, ty the hade giordt thet dödhen werdt war, För then skul båro the ock dödh skin vppå sina kroppar, at the skulle tenkia vppå hwad the giordt hade, och at the och theres affödha skulle tagha sich ther wara före, at the jcke mera skulle göra thet Gudhi war emoot, epter thet dödhen war alla redho förtienter medh thet som giordt war, giordes jcke behooff at föra sich diwpare ther vthi, medh flere synder, Och tå Adam war så klädder j dödzens klädhebonat, Thet är, dödh skin, Sade HERREN Gudh,

medh spee och stoor förachtelse, Sij, Adam är worden såsom en aff oss, och weet hwad gott och ondt är, Som han seya wille, Adam war jcke til fridz medh thet han war skapat medh, vtan han wille wara som Gudh sielff, Och weta ondt och gott så wel som Gudh, Men jach menar han haffuer wel förbettrat sich, ja, mechta ting haffuer han förbettrat sich, Ther han wille komma til then ähro som Gudhi tilhörer, fick han then skam som dieffuulen tilhörer, Ty han lydde honom epter, Och stodh nw för Gudhi beklädder j en skinkiortel, Hans menlösa, nakenheet och skapelses fäghrind, war nw borta, Och han sielff medh sinne hustru, sich til skam och skadha, stodh beklädder och vmsweepter medh dödh skin, Ther före talade Gudh så speeligha om honom, och förbrådde honom hans dårskap, at han jcke skulle kunna wara til fridz medh then gåffuo han honom giffuit hade, vtan wille wara som Gudh sielff, miste så thet godha wilkor som han förra hade, och kom vppå all skadha och förderff, medh allo sinne afffödho, Och at han sådana sin dårskap widhare besinna skulle, sade Gudh än ytterligare,

MEn nw på thet han jcke vthreckia skal sina hand, och tagha teslikes aff lijffzens trää, och äta och lijffua ewinnerliga, Tå läät HERREN Gudh honom vthu Lustgårdenom Eden, på thet han skulle bruka jordhena, ther han aff taghen war, Och dreeff Adam vth, Och satte för Lustgården Eden, Cherubim, medh jtt baart huggande swerdh, til at förwara wäghen til lijffzens trää.

Epter thet Adam och Heua hade syndat, wore orettferdige wordne, och dödhenom vndergeffne, Höffdes thet jcke, at the nw skulle haffua the wilkor och wellust som the hade förra än the syndade, The skulle nw jntit länger äta aff then kosteliga, helsosamma och welsmakande fruchtenne som war j Paradijs, Jcke tiente thet heller, at the skulle äta aff lijffzens trää, som til dödhen dömde wore, Ther före driffuos the vth aff Paradijs, på thet Adam skulle bruka the jordhena som han war taghen aff, och see hwad hon wille giffua them til födho, Men ther skulle the finna Törne och Tijstlar och annat orgääs, som brukningena förhindra skulle, jcke

kunde the heller komma jn j Paradijs j gen, ty wäghen som gick til lijffzens trää, war genom änglar tilstengd, och bewarat, Ther före moste Adam och Heua bliffua boendes på the jordhenne som medh törne, tijstlar och ogrääs förbannat war, Ther moste the medh stoort bekymmer mödho och arbete nära sich, Och förnummo så rett hwad the medh olydhnonne wunnet hade, Lijffuet war them j frå dömdt, och dödhen tildömder j gen, Ty rettferdigheten war borta, och orettferdigheten war j gen kommen, Ther the til förenne wore på theres nakna kropp medh enne härliga fäghrind beprydde, ther gingo the nw medh dödh skin beswepte, Ther the til förenne hade ena lustiga, trygga och för all odiwr säkra boning, ther aldrigh noghon olustig wädherleck komma kunde, Ther wendes thet nw alt twärt om, Ther the til förenne hade alt thet them lysta kunde til maat, vtan alla mödho och arbete, Och alt war thet them helsosam maat, Ther moste the sedhan tagha hwad jordhen giffua wille, och moste kosta mykit arbete ther vppå, Och än thå få thet som fögho bekwemligit war til theras lekamliga helso, Ther före äro ock monge siwkdomar och krankheeter vpkompne, Och snarast sagdt, Ther Adam och Heua hade til förenne jtt lustigt fädernes land och jtt rett Gudz Paradijs, Ther fingo the jtt älände och en rett dieffuulens jemmerdal, Som Christus ock kallar dieffuulen thenna werldennes första, Och Paulus kallar honom thenna werldennes gudh, Här haffuer warit jtt ondt byte. Joh: 14. 2 Cor: 4.

Tå nw Adam och Heua j theres eeghna personer förwandlade wore, j frå rettferdigheet til orettfärdigheet, Och för samma saack skul vthdreffne wore aff Paradijs, och satte j thenna jemmerdalen och sorghfulla werldena, Så begynte the först til at affla barn tilhopa, Och epter thet the sielffue wore syndare och orettferdighe, Så ffödde the ock sådana barn aff sich som the sielffue wore, Thet är, Syndare födde syndare, Och all then tijdh, alle bådhe föräldrar och barn wore syndare och orettferdighe, motte the wel alle haffua lika fordel, och alle haffua thenna jemmerdalen, Thenna törnafulla och tijstlafulla werldena til heman och booning, Och moste så all

Adams afffödha wara vthe stengd j frå Paradijs, och wistas och nära sich på thenna jordhenne som förbannelsen offuergongen war, ther törne och tijstlar stinga på alla sidhor, Och moste så Adam medh all sijn barn lära, aff then sorgh och wedhermödho som the här haffua, hwad thet haffuer jnbära, Wara Gudhi olydhigh och förtörna honom, Och mädhan Adam och Heua jcke wille falla til fögho tå the syndat hade j Paradijs och giffua Gudhi ährona, och bekenna sich haffua jlla giordt, Så moste the nw medh alla theres afffödho lära thet j thenna jemmerdalen aff thet onda the här lijdha, Ty the moste jw lära bekenna, sich haffua jlla giordt, Så moste the ock thet lära weta, at thet är sant som Gudh segher, Han sade at the skulle dödhen döö om the åte aff thet förbodhna träädh, Men the trodde thet jntit j Paradijs, nw moste the j thenna sorghfulla werldenne, förnimmat, aff thet som them här offuergår, at thet är sant som han sagdt haffuer, Ty alla menniskior moste lära weta thet sant wara, som Gudh sagdt haffuer, wilia the jcke lära thet medh godho, så moste the doch medh theres skadha lära thet, Och epter thet menniskian jcke kunde wara lydhig j Paradijs, Så moste hon nw lära här lydhno medh mykin sorgh och bedröffuelse, Hon moste nw här lära giffua Gudhi ährona, mädhan hon jcke kunde göra thet j Paradijs, Och medh få ordh seyandes, Alla godha dygder moste nw menniskian lära j thenna jemmer eller sorghadalen medh mykit bekymmer och mootstånd

Och som man nw medh mong ordh haffuer föregiffuit, at then förbannelse som jordhenne offuergongen är, at hon moste ful wara medh törne och tijstlar, stinga och bekymra menniskiona på alla sidhor, är kommen för syndennes skul, Alla menniskior som här j werldenne äre moste jw förnimma at här är sorgh och bedröffuelse alt om kring, så at ehwart the sich wenda, warda the jw stungne och plåghade, Men the äro ganska få som thet rett besinna hwadhan thet kommer, at menniskian så plåghat warder, Offuer plåghona beklaghar hwar man, Orsakena ther til wil jngen achta, Olydhnan och synden haffuer thet wollet, Wij haffue hördt här tilförenne,

huru ärligha wel Gudh hade skapat menniskiona, epter sitt eeghit beläte, Och sådana konst lagdt på hennes skapelse, at hon wel motte heta en werld, Doch then litzla werlden emoot then stora werldenne til reknandes, Thenna litzla werlden är genom syndena förderffuat, Och ther är en sådana oskickeligheet jnkommen, at alt är kommet aff sitt retta lagh, Ther til förenne war, rettferdigheet, meenlösa, och en rett kerleck til thet Gudhi war behageligit, Ther är nw alt vmwendt, Och eeghen nytta som alla oredho gör, then til förenne jntit war på ferde, är nw ther jnkommen, Then oskickeligheet som j then litzla werldenne vpkommen är, haffuer förderffuat then stora werldena och vpfylt henne medh törn och tijstlar, Så är nw mera beclaghandes, at menniskian som är then litzla werlden är full medh synd, än at then stora werlden är full wordhen medh plåghor, Men sådana wil menniskian jntit achta, Ther hon skulle först läggia sich win om, at synden motte komma affwäghen, Ther wil hon driffua plåghona bort, och behalla syndena qwarra, Thet är, hon wil haffua jtt lustigt Paradijs j gen, och likwel bliffua j syndenne, Menniskian hade allahanda wellust j Paradijs, hade hon kunnet henne behollet, Men epter thet hon henne mist haffuer, wil hon gerna byggia sich här jtt Paradijs j gen ther all olust skulle vthestengias, doch thet felar henne j allo motto, Ty menniskian boor här j en jemmerdall och plåghodall, Om hon sökier wellust j maat och dryck, så är doch all maat och dryck på thenna jordhenne bemengd medh dödzfruchten, Fruchten aff Lijffzens trää som retta wellustena göra skulle, är menniskionne förtaghen, Sökier hon wellust j kosteligh klädher, Så kan ther doch jngen rett wellust wara vthi, Ty ä huru kostelig klädhen äro, så ligger likwel Adams skinkiortel ther vnder som dödhen medh sich förer, Sökier hon wellust eller Paradijs j kosteliga bygning, Så är doch all reedzskap tilfång och wirke som bygningen skulle byggias aff, wext på thenna jordhenne som förbannelsen offuergongen är, Så är thet ock j all annor ting, ä hwad menniskian setter sich före ther hon wil sökia wellust medh j thenna werldenne, så är thet jw

bemengdt medh törne och tijstlar, Fulkomlig wellust finnes jntit här, vtan altijdh mera sorgh än glädhe, Och mera olust än wellust, Thet förnimma alla menniskior ä j hwad stand the skickade äro bådhe höge och låghe, J bland törn och tijstlar wil jntit Paradijs wara, Ther före moste man halla thenna werldena, för jtt älende, som hon j sanningenne är, Och tagha här tijdhen som han kommer, Tå wij komme til wort fädernes land j gen, så bliffuer thet bettre medh oss, Och än tå menniskian är medh syndenne kommen på then skadhan, som nw förtald är, Så är henne än ther offuer en annar skadhe på kommen, then hardare är j then tilkommande werldenne.

Och som nw til förenne sagdt är, at menniskian kom för syndennes och olydhnonnes skul, vnder Gudz wredhe, dödhen och then ewigha förmaledielsen och jtt ewigt helwete, Så moste thet ock wel besinnat warda, hwad alt sådana haffuer jnbära, och hwad thet är för en nöödh liggia vnder sådana jemmer, Man haffuer nw tilförenne hördt, hwad jemmer och plågho menniskian moste lidha j thenna werldenne, thet förfarenheten ock noogh lärer, Men thet kan jntit förslå ä huru swårt thet är som man här lidher, ty thet är alt timelighit och förgängeligit, och haffuer ända, Men thet tilkommande onda som förtient är medh syndenne, är ewight, och oändeligit, och kommer aff Gudz gräseligha wredhe, Then samma Gudz wredhen som medh syndenne vpwekt warder, är så reknandes som Gudh är sielffuer herren til, Thet är, hans wredhe är så stoor som han är sielffuer, och hon kräffuer jtt ewigt straff, Så förmå han ock göra sinne wredhe fyllest medh jtt ewigt straff, Han är j sinne ewigha och oändeligha krafft mechtig noogh, at vppehålla jtt ewigt helwete och en ewigh eeld, til at plågha ogudhachtiga menniskior medh, Teslikes är han och mechtig noogh til at halla the ogudhachtiga så widh macht at the bliffua ewige helwetes eeldz brandar, The ther brinna skola til ewigh tijdh och doch aldrig vpbrunne warda, Eelden är ewigh som Christus sägher, Så bliffua ock the ewighe som brinna skola, Och kunna jcke vpbrinna och til jntit

Matth: 25.

warda, ty ther medh vndtsloppe the then ewigha eelden, Men the haffua en ewigh eeld förtient, Ther före moste the honom lidha och aldrigh honom vndslippa, Ena sådana gräseliga förbannelse och fördömelse haffuer menniskian ther medh förtient, at hon haffuer vpwekt Gudz wredhe medh syndenne, Och som tilförenne föregiffuet är, at menniskian är för syndennes och olydhnonnes skul, ond worden, Gudz artena medh alla godha dygder haffuer hon mist, och dieffuuls artena medh alla odygder haffuer hon fått j gen epter thet hon lydde och folgde hans rådh epter, Och såsom dieffuulen för sina odygder skul är onder worden, och bliffuer ther vthi til ewigh tijdh, Så är ock menniskian ond worden för thet hon trädde j frå Gudh til dieffuulen som onder war, Aff hans ondsko och odygder, bleff hon deelachtig, Och j samma ondsko bliffuer hon til ewigh tijdh och kan aldrigh komma sich ther vth, Hennes wilie och sinne är ock så förderffuat, at hon aldrigh haffuer lust eller wilia til at'wara qwitt widh the odygder som hon fått haffuer aff dieffuulen, medh mindre Gudh besynnerliga besökier hennes hierta, som wij här epter hörande warde, Aff straffet och plåghonne som hon lidher för syndennes skul, wil hon gerna wara förlossat, Men sielffua syndena wil hon behålla, Ty menniskian är sielff ond, så haffuer hon ock lust til thet som ondt är, Och vppå thet at thetta som nw sagdt är, må teste wissare wara, wil man dragha här noghro scriffter jn som thet bewisa.

OCh S. Paulus ther han scriffuar til the Romare, dragher monga scriffter jn, aff thet gamla Testamentet, ther han then grunden bewisar medh, Hans ordh lydha så, Alle äro vnder synd, som scriffuit står, Then är jcke til som rettferdig är, jcke en, Jngen är ock then som förstondig är, Jngen är som achtar Gudh, Alle haffua affwiket, Alle samman äro onyttige wordne, Jngen är som gott gör, jcke til en, Theras strupe är en open graff, Theras tungor bruka the til sweck, Huggorma ether vnder theras leppar, Theras mwn är full medh bannor och bitterheet, Theras fötter snare til vthgiwta blodh, Förtryckelse och wedhermödha j theras wäghar, och frid- Roma: 3. Ps. 14. Ps. 5. Ps. 140. Jsa: 59.

zens wägh weta the jcke, Gudz reddhoge är jcke för theras öghon, Tesse scriffter som Paulus här jnförer, giffua noogh tilkenna hurudana menniskian worden är, Sade ock så Gudh om menniskiona,
Gene: 8. som Moses scriffuar, Menniskionnes hiertas vpsått är ondt alt j frå
Hiob 15. vngdomen, Jtem j Hiobs boock är scriffuit, Hwad är en menniskia at hon skulle wara reen? Sij j bland (Gudz) helga är jngen ostraffeligh, Och himlanar äro jcke reene för honom, Huru mykit meer menniskian som är stygg och ond, then ther orettferdighetena
Prouer: 20. dricker såsom watn, Jtem Salomon segher, Hoo kan seya, jach är
Eccle: 7. reen j mitt hierta, och klaar j frå mina synder? Jtem, Thet är jngen menniskia på jordhenne som gott gör och jcke syndar, Alla tesso scriffterna och otaliga flere giffua klarliga tilkenna, at Adam medh all sijn barn och afffödho, äro onde och arghe, och haffua hwarken wilia eller sinne til thet som Gudhi behageligit är, ja, j menniskionnes hierta är mera ondska, än hon sielff besinna kan, Ther före
Hiere: 17 segher Gudh genom prophetan Hieremiam, Jtt argt jlfundigt ting offuer all ting är hiertat, Hoo kan vthransakat? Jach HERREN kan vthransaka hiertat och pröffua niwranar, Sådana witnesbyrd bäär Gudh j then helga scrifft om menniskiona, Och om man än jcke sådana witnesbyrdh hade aff Gudhi, Så finner doch hwar och en, noogh medh sich sielff, huru hans hierta är fult medh alla onda lustar och begierelse, Alla menniskior bådhe vnga och gamla äro benegna til thet som ondt är, Och thet kan man merkia på all barn, at så snart the noghot begynna lära, synes strax then onda arten j them och the göra förra thet onda än thet godha, Epter thet nw alla menniskior äro onda, förachta Gudh och altijdh sträffua emoot hans wilia, och jcke wilia the, ey heller kunna the, göra annat än
Ps. 51. thet Gudhi är emoot, Ty the äro afflade och födde j synd, Ther före
Ephe: 2. äro the aff naturen wredzens barn, Och är så jntit vndrandes at the äro werde warda straffade medh en ewigh plågho, The som medh dieffuulen äro onde wordhne, och medh honom wilia bliffua
Matth: 25. j ondskonne til ewigh tijdh, The warda medh honom förwijste j en ewigh eeld, som honom och hans änglom bereedder är, Och thet

är rett at then som til ewigh tijdh är onder, at han ock bliffuer til ewigh tijdh plåghader.

Aff alt thet som nw sagdt är må klarliga merkt warda hwad thet är för ena nöödh och förderff som menniskian för syndennes skul vthi kommen är, Och som man hördt haffuer, hon är kommen på dobbel skadha, Först haffuer hon fått Gudz wredhe offuer sich, Ty är hon ock skild j frå honom, och så är hon j dödhen kommen, Ty thet är then rette dödhen wara skild j frå Gudhi som lijffuet är, Och än tå at siel och kropp hengia til hopa j menniskionne, Så är hon doch j dödhenom, så lenge som hon är skild j frå Gudh och är vnder hans wredhe, Och epter hans wredhe moste dödhen, Förbannelse, helwete och en ewigh eeld medh fölia, Och så lenge wredhen warar, så lenge warar ock thet som ther epterfölier, Then andre skadhen som menniskian haffuer fått aff syndenne, är thet at hon är sielff ond worden så at hennes hele natur är aff synd och ond begierelse vpfylt och förderffuat, Så at hon jcke kan, ey heller wil, annat tenkia tala eller göra, än thet Gudhi är mishageligit, ther hans wredhe daghliga meer och meer vpweckes medh, Här seer man nw hwad thet retzliga är för nöödh och förderff som menniskian vthi kommen är, Thet är, Hon ligger vnder Gudz wredhe, och är sielff så ond worden at hon samma wredhe jcke stilla kan, vtan daghliga meer och meer vpwecker henne, Thenna nödhen är större än noghot creatur j himmel eller jordh skulle kunna hielpa menniskiona ther vth, Ty Gudz wredhe är större än noghot creatur skulle kunna stilla henne, jcke dristar heller noghot creatur aff sin eghen förmågho settia sich emoot henne, Så är ock then arten som aff dieffuulen kommen är, så jnbittin j menniskionnes hela natur, och haffuer så rotat sich ther at jngen creaturs förmågha kan driffua henne ther vth, Och så är nw menniskian diwparen kommen j nödhena än at noghot creatur skulle aff sinne krafft och förmågho kunna hielpa henne ther vth, Och så wil thet fölia ther aff, at om menniskian skal aff sådana nöödh holpen warda, så moste Gudh

som alt förmå, thet göra, som han ock aff sinne obegripeliga godheet och barmhertigheet, thet giordt haffuer, som man nw här epter merkiande warder.

Om menniskionnes vprettelse.

TÅ nw menniskian så jlla vthkommen war (som man hördt haffuer) och war j nödhena och förderffuet så diwpt kommen, at hwarken hon sielff, eller noghot annat creatur j himmel eller jordh, kunde hielpa henne ther vth, Warkunnade Gudh aff sinne oseyeliga nådh och barmhertigheet, sich offuer henne, och sende henne sin alzmechtiga Son til vndsetning, at han thet vthretta skulle, som jngen annar åstadh komma kunde, Och hade han j sitt ewigha och obegripeliga rådh thet beslutat (ty han gör jntit obetenkt) at han sådana welgerning wille bewijsa menniskione, Ther S. Paulus om talar til the Epheser, ther han så segher,

Ephe: 1. WElsignat ware Gudh och wor HERras Jesu Christi Fadher then oss welsignat haffuer medh all andelig welsignelse j the himmelska äghodelar, genom Christum, Såsom han oss vthwaldt haffuer j honom, för än werldennes grund lagder war, at wij skole wara helige, och ostraffelige för honom vthi kerleken, och haffuer taghet oss sich sielffuom til barn, genom Jesum Christum, epter sin wilias godha behagh, sina härliga nådh til loff, genom hwilka han haffuer oss tecka giordt vthi honom som kärkommen är, J hwilkom wij haffuom förlosning genom hans blodh, syndernes förlåtelse, epter hans nådz rikedomar, aff hwilka han oss rundeliga deelachtiga giordt haffuer vthi all wijsdom och clokheet, Och haffuer oss latit få weta, sins wilias hemligheet epter sitt godha behagh, Och haffuer thet framhafft j genom honom, at thet skulle predikat warda, tå tijdhen fulkomnat war, På thet all ting skulle samman fattat warda j Christo, bådhe thet j himmelen och på jordhenne är genom honom, Genom hwilken wij ock kompne äro til arffuodeel, beskerde epter hans vp-

såt, som all ting werkar epter sin eghen wilias rådh, at wij skole wara hans härligheet til loff, wij som tilförenne hoppadoms på Christum.

Här seer man klarliga at Paulus legger alt Gudhi til, thet som menniskionne til godho giordt är, Och epter thet hans ordh för then höga grund skul som han förer synas wara noghot oförstondeligh, wil man korteliga medh en liten förklaring löpa them offuer, Först loffuar och prisar han Gudh, Som han ock alla ähro och tack werdh är, för alt thet godha han oss bådhe j lekamliga och andeliga motto bewisat haffuer, Besynnerliga böör honom tack och prijs för then oseyeliga nådh och barmhertigheet, then han oss genom sin elskeliga Son Jesum Christum bewisat haffuer, at wij som för woro synd och olydhno skul, jcke annat än ena ewiga plågho och fördömelse förtient hade, skole nw ther j frå förlossade warda, och bliffua deelachtige aff thet ewiga godha som j himmelen vthskifft warder genom Christum, Och är then nådh som Gudh oss bewijst haffuer så stoor, at han haffuer werdas til at haffua oss j tanka och åminnelse, j sitt ewiga och Gudhdomeliga rådh, Och för än werldennes grund lagder war, Förra än werlden war skapat, vthwalde och korade han oss ther til, at ä huru styggelige wij wara kunde för syndennes skul, Så skulle han doch göra oss sådana, at wij skulle wara helige och ostraffelige för hans öghon, j kerlekenom, Alla synder och alt ondt wille han tagha oss j frå, och beprydha oss medh alla godha dygder, Thetta hade han beslutat om oss j sitt Gudhdomeliga rådh j ewigheet, Ther före haffuer han ock taghet oss sich sielffuom til barn, at wij skulle wara arffuingar til hans rike, Och thet är skeedt för Jesu Christi skul, som j thetta Gudz rådh och vpsått haffuer warit en midhlare och mäklare, Och at wij til sådana nådh och ähro komma skulle, at wij skulle warda Gudz barn, hade wij aldrig förtient, ty thet går offuer alla förtienst, Och thetta rådhet at wij skulle warda Gudz barn, war beslutat om oss förra än wij wore til, Och för än werlden war skapat, Men Gudh haffuer thet giordt, och haffuer j thetta ärendet, jntit anseende

hafft til noghot annat ting, vtan til sins wilias godha behagh, Hans eghen wilie kerleck och godha behagh, Och jngen annor orsack haffuer warit ther til, at wij til sådana ähro j Christo komma skulle, på thet hans härliga nådh, mildheet och godheet, skulle för sådana welgerning loffuat och prisat warda, Epter thet han haffuer, aff sinne nådh och mildheet, taghit oss som stygge och otäcke wore, och giordt oss täcka j sinom Son som täck och kärkomen war.

Och haffuer han latit oss få förlossning och syndernes förlåtelse, genom sins Sons blodz vthgiwtelse, Och han haffuer ther medh bewijst, huru rick han är på nådh och barmhertigheet, at han wille läta oss (som arma och fördömda menniskior warit haffua) så dyyrt j gen lösta och köpta warda, at hans eenda Sons hierta blodh skulle ther vthoffuer vthguttit warda, Thet haffuer warit en stoor och rijck nådh och kerleck, som sådana haffuer åstadh kommet, ja, thet haffuer warit en Gudz nådh, som alla creaturs nådh, wijdht, wijdht offuergåår, Och af samma nådh haffuer han rundeliga giordt oss deelachtiga, vthi all wijsdom och klokheet, så at wij wete hwarest wij wora saligheet sökia skola, Och han haffuer nw latit oss få weta thet hemliga rådhet som han om wåra förlosning beslutat hade, thet han länge haffuer hafft jnne medh sich fördoldt, Thet haffuer han nw oss openbarat, Och thet haffuer han giordt (oss oförskylt) epter sitt godha behagh, at han haffuer latit oss få weta, thet som the ther för oss warit haffua jcke haffua fått weta, Och thet godha wij nw haffue fått weta, haffuer han låtit framkomma och openbart warda, genom sin Son, at thet skulle vthropas och predikat warda, tå then tijdhen fulkommen wore som Gudh til sådana nådh förseedt hade, På thet, all ting skulle sammanfattat warda j Christo, bådhe thet j himmelen och på jordhenne är genom honom, Så at alle skulle vnder honom bliffua jtt såsom vnder jtt hoffuud, och han allena skulle warda bekender för en HERra offuer himmel och jordh, Och genom honom äre wij kompne til arffzrett, så at wij skole wara Gudz arffuingar, och Christi medharffuingar, Och til sådana arffzrett äro wij beskärde och vthwalde, epter Gudz

eghet vpsått, vtan alla wora och all creatuis förskyllan, rådh och tilhielp, Ty han haffuer jngen rådhgiffuare j sijn werk och gerningar, vtan han werkar, all ting epter sin eghen wilias rådh, Så haffuer han ock genom Jesum Christum sin eenfödda Son werkat wora saligheet, vtan alla fremmande tilhielp, Såsom ock j thetta höga werket jngen creaturs tilhielp tiena kunde, Här war alla creaturs macht och förmågha, för ringa, Ther före moste Gudh sielff, och allena, thet vthretta, som han ock thet, genom sin Son vthrettat haffuer, på thet wij skulle wara hans härligheet til loff och prijs, Thet är, Gudh wille ena sådana nådh och welgerning bewijsa menniskionne, at all creatur skulle thet bekenna, at han hade ther medh ena ewiga tack förtient, Welgerningen som vthrettat är, haffuer ena ewigha krafft, Så böör ock tacken ewigh wara, Han är alla ähro och prijs werdh för then ärligha skapelse som han på all Creatur lagdt haffuer, ther han haffuer bewijst sina härliga wijsheet och godheet medh, Men j menniskionnes återlösning, haffuer han fast meer bewijst sina godheet, kerleck och nådh, Ty tå han all ting skapade, war jntit hinder eller mottstond på färde, så at medh jtt Ordh skapade han all ting, och thet kostade honom jcke meer än jtt Ordh, Men tå menniskian som lågh vnder Gudz wredhe, förplichtat til en ewigh dödh och förbannelse, skulle frelsat och återlöst warda, wille thet mera kosta, Gudz rettwijsa, affsagde doom och sanning, kraffde jtt ewigt straff, thet jngen förlossa och fyllest göra kunde, medh mindre Gudz eenda Sons hierta moste blödha ther offuer, Ena sådana oseyeliga nådh och barmhertigheet, tektes Gudh bewijsa then fördömda menniskionne, at all hans Creatur skulle ther vppå see och beskodha, at j honom är mera mildheet och godheet, än noghor hade kunnet förmodha.

Aff thenna grunden som S. Pauli Ordh medhgiffua, kan noogh merkt warda, at thet ståår allenast j Gudz händer, at förlossa menniskiona aff then nödh som hon vthi kommen war, Ther före segher Paulus ock til the Romare, Thet står jcke j noghor manz wilia eller lopp, vtan til Gudz barmhertigheet, Och noghot til förenne segher Roma: 9.

Roma: 8. han, Them Gudh haffuer tilförenna förseedt them haffuer han ock beskärdt, at the skulle warda hans Sons beläte lijke, på thet han skal wara then förstfödde j bland monga brödher, Men them han haffuer beskärdt, them haffuer han ock kallat, Och them som han haffuer kallat, them haffuer han ock giordt rettferdiga, Men them som han haffuer giordt rettferdigha, them haffuer han ock giordt härliga, Så sade ock Gudh genom Oseam propheten, Jsrael tu förer tich j olöcko, Tijn helsa ståår allena när mich, Teslikes sade Christus, All ting äro giffuin mich j wold aff minom Fadher, och jngen kenner Sonen vthan Fadheren, Och jngen heller kenner Fadheren vthan Sonen, och then som Sonen wil thet vppenbara, Jtem, än segher Christus, Jngen kan komma til mich vthan Fadheren som mich sendt haffuer dragher honom, Och jach skal vpwekia honom, på then yttersta daghen, Thet är scriffuit j Propheterne, The skola alle warda lärde aff Gudhi, Jtem, Så elskade Gudh werldena, at han vthgaff sin eenda Son, på thet at hwar och en som troor på honom, skal jcke förgåtz, vthan få ewinnerligit lijff, Och snarast sagdt, Hela scrifften giffuer thet före, at menniskionnes förlosning ståår allenast j Gudz macht och förmågho, All Creaturs krafft och macht är för ringa til jtt sådana werk och förlosning, Ty moste Gudh allena thet vthretta genom sin Son, Och såsom han vthan alla fremmande tilhielp skapade Menniskiona och all annor creatur, Så moste han ock allena vthan alla fremmande tilhielp (än tå han midhel brukar) frelsa henne.

Osee 13. Matth: 11. Joh: 6. Joh: 3.

Men huru then förlosningen haffuer vthrettat warit, haffue wij nw noghot hördt aff S. Pauli Ordh, Så at han satte begynnelsen til menniskionnes förlosning j Gudz ewiga försyyn, kerleck och godha wilia, at Gudh hade thet j sitt ewigha och Gudhdomeliga rådh så beslutat, at han wille genom sin Son förlossa henne aff then nöödh som hon vthi komma skulle, Och sådana beslut war giordt, förra än werlden eller noghot creatur war skapat, Så at jngen skal kunna leggia samma förlosning och återlösning noghot creatur til, Här moste Gudz eeghen wilie, vpsått och vthwelielse haffua sin

gong, Ty thet som vthrettas skulle, war all creatur för höght, Och thet kunde jcke vthrettat warda (epter som Gudh thet förseedt hade) medh mindre Gudh moste sielff bliffua Menniskia ther offuer, och vndergå alt thet straff som menniskian förtient hade, Ty all then tijdh hela mankönet, war kommet vnder then ewiga dödhen och förbannelsen, Så at jngen j bland Adams barn wardt funnen som frij war för sådana förderff, kunde jngen hielpa then andra, vtan the wore alle j förderffuet, Ther före moste thå Gudz eeghen Son (som medh Fadhernom j Gudhdomen lika mechtig och ewigh war) åstadh och bliffua menniskia, Och wara en aff the fördömda Adams barn, Ty all then tijdh, han bleeff deelachtigh aff mandomen medh the andra Adams barn, Så moste han ock deelachtigh warda aff then fördömelse som hela mankönet vnderlågh, Men epter thet han war en ewigh och Alzmechtigh Gudh, war mera och krafftigare welsignelse j honom, än all then förbannelse och fördömelse som j menniskionne war, Ther före war han ock mechtigh noogh (ty han war Alzmechtigh) at slå nidh och til jntit göra alt thet som menniskionne war skadeligit, ja, jcke allenast slå thet nidh, vtan ock så vpretta menniskiona j gen, at hon mykit fromare och härligare warda skulle, än hon j första skapelsen warit hade, Thet haffuer nw Gudh j sinne ewigheet hafft j sinnet, at han sådana dråpeligh ting vthretta wille, tå then tijdhen fulkommen wore, som han ther til beskerdt hade, Ty bådhe sielffua werket, och tijdhen när thet skee skulle, haffuer epter hans vpsått, j hans ewiga rådh beslutat warit, epter hans eeghen godha wilia, vtan alt anseende eller tilsyyn til noghot creaturs förtienst eller förskyllan, Så at honom allena och jngom androm böör ähra och tack för menniskiones förlosning, och vprettelse, Och ther före haffuer han sådana dråpeligit werk vthrettat aff sijn eeghen godha wilia och kerleck, at hans härliga nådh skulle ther aff loffuat och prijsat warda, Som S. Paulus segher, Ty han haffuer all ting giordt för sina skul, Prouer: 16. Som konung Salomon segher.

Och som wij nw hördt haffue, at Gudh haffuer hafft men-

niskionnes förlosning och återlösn, j sitt ewigha rådh och hemliga vpsått och beslut, så at jngen kunde thet weta vtan han allena, at han wille sielff bliffua menniskia ther offuer, Ther före haffuer han ock sielff openbarat sitt hemliga och ewiga rådh, Doch medh thet första hemliga och såsom medh förtekt Ordh, Men sedhan jw klarare och klarare, Först begynte han openbara sitt rådh j Paradijs, tå Adam och Heua syndat hade, Ther han sade til Ormen, at Qwinnonnes Sädh skulle söndertrampa hans hoffuud, Och at samma Sädhen skulle aff Ormenom warda stungen j hälen, Orden äro fåå, doch besluta the mykit vnder sich, när man giffuer ther acht vppå, Först är besinnandes at all then tijdh, Qwinnonnes Sädh skulle söndertrampa eller förkrossa Ormsens hoffuud, Så moste jw then samma Qwinnonnes Sädh, wara menniskia, Ty andra afffödho eller Sädh haffuer Qwinnan jcke, vtan menniskia födher menniskio aff sich, Skulle nw en menniskia söndertrampa Ormsens eller Dieffuulsens hoffuud, Så moste thet wara en besynnerlig menniskia som mera krafft hade än alla andra menniskior, Ty Dieffuulen hade fått Adam och Heua medh alla theras afffödho vnder sich, war them offuermechtig worden, och som en weldig kempe behölt
Luce 11. han them som jtt rooff vnder sich medh fridh, epter thet jngen menniskia war så mechtigh, at hon kunde slita sich, vthaff hans händer, Skulle nw en menniskia slå Dieffuulen nidh medh alt thet onda som han vpkommet hade, Som är, Synd, Dödh, Helwete etc. så moste jw samma menniskia haffua sådana krafft, som til sådana werk behöffdes, Nw haffue wij jw til förenne hördt, at menniskionnes fall war större, än noghor creaturs macht skulle kunna hielpa henne ther vth, Gudh moste thet sielff göra, Nw segher jw Gudh, at Qwinnonnes Sädh skulle thet göra, Ther före wil thet fölia ther aff, at Gudh moste sielff warda Qwinnonnes Sädh, epter som han j sitt ewiga rådh beslutat hade, Och epter thet at samma Sädhen skulle warda stungen j foten, aff Ormenom som til dödz stinga pläghar, moste thet fölia ther aff, at then Qwinnonnes Sädh som Ormsens hoffuud sönderkrossa skulle, skulle sielff komma j dödhen

ther offuer, Och doch bliffua Ormenom offuermechtig och söndertrampa hans hoffuud, Och epter thet at samma Sädh kallas Qwinnonnes och jcke manzens Sädh, gaffz til kenna, at hon skulle wara Qwinnonnes Sädh vtan manz tilhielp, Thet är, Aff enne jungfru skulle then födhas, som menniskiona förlossa skulle aff hennes fall, Som Esaias och the andre Propheterne, tesso första Gudz löfftes Esa: 7. Ordh wijdhare forklarade, epter som Gudh tektes sitt hemliga rådh j werldenne meer och meer oppenbara.

Widh thetta första löfftet höllo sich Adam och Heua medh theras barn och afffödho, Och styrkte och tröstade sich ther medh j theras nöödh och bedröffuelse, än tå the jcke wiste när eller hwarest han komma skulle, som them skulle förlossa, Sedhan widh twtwsende åår ther epter, talade Gudh til Abraham, loffuade honom och sade, at j hans Sädh skulle all folk på jordhenne welsignat warda, Gene: 22. Medh hwilkit löffte Gudh gaff til kenna, at then helga Sädhen som vthloffuat war, skulle aff jntit annat folk j werldenne komma, vtan aff Abrahams slekt, Men epter thet Abrahams afffödha storliga förwidhgade sich, war ock så åter willesamt, hwarest then Sädhen som all folk welsigna skulle, skulle finnas j gen, Ther före gaff än tå Gudh widhare beskedh ther om genom Jacob patriarchen, at then Sädhen skulle komma j Juda slekt, Ty så sade Jacob, Spiran Gene: 49. skal jcke warda taghen j frå Juda, ey heller en mestare j frå hans fötter, til tess Hielten kommer, Och honom skola folken tilfalla, Så gaff Jacob tilkenna, at then vthloffuade Sädhen (hwilka han kallar en Hielta ty han skulle offuerwinna Ormen) skulle komma j Juda slekt, Giffuer ock så medh tilkenna, at then Hielten skulle jcke förra komma, än konunga wellet och regementet, wore Juda slekte j frå taghet, Men sedhan Juda slekt ock mykit förwidhgade sich, Så at thet wille wara mödhosamt, at finna then welsignada Sädhena j bland så monga, För then skul loffuade Gudh thet vth widh otta hundrade åår epter Abraham hade fåt löfftet, at han skulle födhas aff konung Dauidz slekt, Löfftes ordhen lydha så, När nw tin tijdh förlidhen är, och tu affsomnat äst medh tina fädher, 2 Reg: 7.

skal jach vpwekia tina Sädh epter tich, som aff titt lijff komma skal, Honom skal jach stadhfesta hans rike, Han skal byggia mino nampne jtt hws, Och jach skal stadhfesta hans Rikes stool til ewigh tijdh, Jach skal wara hans Fadher och han skal wara min Son, Thetta löfftet haffuer Dauid sielff, som en Gudz Prophete, medh mong ordh j sina psalmer förklarat och vthstrekt, The andre Propheterne teslikes, the ther offta kalla, then tilkommande Christum, Dauid, epter thet han aff Dauids slekt, komma skulle, Och sedhan, skulle man jngen stadz sökia then welsignade Sädhena, Messiam eller Christum, vtan j Dauids slekt, Ther före sade ock han j sinne
Ps: 132. Psalma boock, HERREN haffuer sworet Dauid en sannan eedh, ther skal han jntit j frå trädha, Jach skal settia tich tijns lijffz frucht vppå tin stool, Så kallade ock Dauid then aff hans slekt
Ps: 110. födhas skulle, sin Herra, ther han så segher, HERREN sade til min Herra, Sett tich på mina högra hand, til tess jach legger tina fiendar til tin fotapall, J hwilken ordh Dauid kallar sin Son, som meer än twsende åår ther epter födhas skulle, sin Herra, och bekende ther medh hans Gudhdoms natur, j hwilkom han tå war til, och j ewigheet warit hade, Och så bleeff jw Gudz hemliga och ewiga rådh at han wille warda menniskia, meer och meer openbart j werldenne, Men Esaias, som widh halfftridhie hundrade åår, epter Dauidz löffte begynte predika, talar än nw klarligare här om, ther
Esa: 7. han så segher, Sij, En Jungfru är haffuande, och skal födha en Son, then skal hon kalla JmmanuEl, Men thet nampnet, JmmanuEl,
Matth: 1. är så mykit sagdt, som, Gudh medh oss, epter som S. Mattheus thet vthtydher, Medh hwilken ordh Esaias giffuer jw klarliga til kenna, at then som aff enne jungfru födhas skulle, han skulle wara Gudh, och doch en menniskia medh oss, all then tijdh han aff enne menniskio födhas skulle, Och så vthtydher han klarliga thet första löfftet, ther thenne JmmanEl kallas Qwinnonnes Sädh, och jcke Manzens Sädh, Ther segher Esaias klarliga vth, at een jungfru skal födha en Son, och han skal warda kallat Gudh medh oss, Men huru thenne JmmanuEl eller Gudh medh oss, skulle warda, epter thet

första löfftet, bitin eller stungen aff Ormenom j hälen, Thet förklarar Dauid noogh j sinne Psalma boock, Och epter honom Esaias, ther han j bland mong annor ordh så segher, Sannerliga han baar wora krankheet, och ladhe vppå sich wor swedha, Men wij höllo honom, för then som plåghat och aff Gudhi slaghen och pijnter war, Men han är sarghat för wora misgerningar skul, och slaghen för wora synder skul, Nepsten ligger vppå honom, på thet, at wij skulle fridh haffua, och genom hans såår äro wij helade, Wij gingo alle vthi wilfarelse såsom fåår, hwar och en sågh vppå sin wägh, Men HERREN kastade alles wora synder vppå honom etc. Thetta och mykit annat haffuer Esaias talat, och ther medh förklarat, huru Qwinnonnes Sädh skulle j hälen, Thet är j mandomen stungen och bitin warda, ther han skulle söndertrampa Ormsens hoffuud medh, Ty j thet Ormen skulle stinga Christum medh dödhenom j mandomenom, skulle bådhe Ormen sielff, och synden och dödhen nidherslaghen warda, Och menniskian skulle bliffua förlossat, Thetta predikade Esaias j sin tijdh, widh ottahundrade åår förra än thet skeedde, Men widh halfftridhie hundradhe åår ther epter, Sade Daniel Propheten thet klarliga vth, at Christus skulle dödhat warda, Han gaff ock wist ååra taal före när thet skee skulle, Och sade at epter siwttiyo wekor, skulle Christus warda dödhat, reknandes siw åår för hwario weko, Så göra siwttiyo wekor fyrahundrad och niyotiyo åår, Tå man reknar så mong åår j frå then tijdhen som Daniel före sade, Thet är, j frå then tijdhen tå befalningen vthgick, at Hierusalem som nidherslaghet war, skulle j gen vpbygdt warda, Tå drabbar man rett på then tijdhen, ther Christus war dödhat och synden och misgerningen wardt försonat vthi, och then ewiga rettferdigheeten framkom.

Esa: 53.

Dani: 9.

Så haffuer nw Gudh medh tijdhen, jw meer och meer oppenbarat sitt hemliga rådh och vpsått om menniskiones återlösning, Doch läät han jcke all folk j werldenne thet få weta, vtan allenast kundgiorde han thet sino vthkorade folke, Abrahams afffödho, then Judeska almoghan, som genom omskerelsen, war syndrat och

affskildt j frå alt annat folk j werldenne, ther Christus ock (epter löfftet) skulle warda födder aff, För Jsraels almogha läät Gudh predika och förkunna genom sina Propheter, sitt hemliga rådh och vpsått, Såsom ock Dauid sagdt haffuer, HERREN kungör Jacob sitt Ordh, Jsrael sina sedher och retter, Så gör han jngom Hedningom, ey heller läter han them weta sina retter, Thet wilkor och fordeel för all annor folk, hade Jsraels almoghe alt j frå Abrahams tijdh, jn til Christi tijdh, at än doch the wore j thenna jemmerdalen och tijstlafulla werldenne medh the andra folken, Så hade the doch then tröst och hughsualan, at Gudh wille j sin tijdh, läta frelsa them aff allo nöödh, Sådana tröst hade Hedninganar jntit, Jcke wiste the heller noghot ther aff, at sådana hielp på ferde war, Ty Gudz hemliga rådh war them jntit openbarat, Ther före bliffuo the ock borta j theres synder, Men Jsraels almoghe och noghro fåå hedningar som aff Judarne lärde och vnderwijste wore, wiste Gudz rådh och vpsåt, Och the som medh enne stadiga troo höllo sich til thet Gudz Ordh som them openbarat war, the bliffuo beholdne, Och än tå Gudh (strax menniskian war fallen) loffuade the vth at han skulle hielpa henne vpp j gen, Så fördrögdes thet doch, så när j fyra twsende åår, förra än han kom som hielpa skulle, Ther Gudh gaff til kenna medh huru swårliga han war aff syndenne förtörnat, Ther före wåre the ock ganska fåå, emoot hela werldenne tilreknandes, som thet fingo weta at noghon hielp war förmodhandes.

Ps. 147.

Men tå tijdhen fulkommen war, som Gudh ther til förordinerat hade, Sende han sin Son här nidh vppå jordhena och läät honom tagha mandom aff konung Dauidz slekt, oppenbarade så sitt hemliga rådh fast meer än han tilförenne giordt hade, och sende sin Ängel Gabriel, til Mariam, Han bebodhade henne at hon skulle warda Gudz Sons modher, Teslikes kungiorde han thet ock Joseph Maries man, Och at thet skulle teste mera kunnogt warda at Gudz Son war j mandom kommen, talade Elizabeth och Zacharias ther om, Men tå han födder war, båro Änglar och heerdar witnesbyrdh

ther om, Och aff österlanden kommo epter stiernonnes openbarelse, hedningar, Wijse män, och sade Juda konungen föddan wara, Simeon och Hanna bekende thet ock, Så at om then Judeske almoghen, hade så giffuit ther acht vppå, som thet wel werdt war, hade thet warit openbart noogh, at then som lenge hade vthloffuat warit, war nw kommen, Så at jngen kan medh retto seya, honom wara så hemliga kommen, at jngen kunde thet weta, Men tå han kom til moghen ålder och war widh trettiyo åra gammal, begynte Johannes Baptista openbarliga predika för Jsraels almogha, rådde och förmante them til boot och bettring, och sade at Himmelriket war för handenne, Then himmelske konungen war kommen, Och sade honom wara Gudz lamb som borttagha skulle werldennes synd, Wijste honom vth, hoo han war, döpte til bettring och betygade openbarliga om honom, Thet war aldrigh tilförenne skeedt, Men tå Christus sielff begynte predika, bedriffua sijn Gudhdomeliga werk, och vthretta thet som han war vthsender til, Så brast thet rett vth hwad Gudh hade hafft j sinnet j sinne ewigheet, om menniskionnes återlösning, Ther före sade ock Christus,

SÅ haffuer Gudh elskat werldena, at han vthgaff sin enda Son, på thet, at hwar och en som troor på honom skal jcke förgåtz, vtan få ewinnerligit lijff, Här slåår Christus botnen vth, och giffuer klarliga före hwad begynnelsen och retta orsaken är til menniskionnes förlosning, Thet är, Gudz kerleck, then ewigh är, som Hieremias segher, Aff then kerleck som Gudh haffuer hafft til mankönet, haffuer han j sitt ewiga rådh thet beslutat, at han wille läta sin Son, lösa menniskiona j gen j frå then ewiga dödhen och förmaledielsen. Joh: 3. Hiere: 31.

Så haffuer man nw hördt och förstådt, at menniskionnes vprettelse aff thet fall som hon vthi kommen är, står allenast j Gudz macht, Han haffuer thet ock giordt genom sin Son Jesum Christum, Men huru vprettelsen är skeedd, och hwad Christus haffuer ther vppå kostat, thet bescriffua Euangelisterne klarliga, at han haffuer most ther offuer, warda pijnt och plåghat, korsfest, dödhat och

begraffuen, Men epter thet han war en Alzmechtig Gudh, war thet
Act: 2. omögeligit, at Dödzens swedhe skulle kunna behalla honom, Som
S. Petrus segher, Ther före stodh han weldeliga vpp aff döda j
gen, förtrampade så och nidherlade, Dieffuulen, Dödhen, Helwe-
tet etc. och alt thet onda som menniskionne medh syndenne på-
kommet war, Och ther medh gaff han henne thet ewiga lijffzens
hopp, Han bröot sich genom dödhen och helwetet, och rymde och
bereedde menniskionne som ther jnne war, en wäägh ther j genom,
at hon skulle kunna komma ther vth, Som wij här epter wijdhare
hörande warde, Och som wij til förenne hördt haffue, at tå men-
niskian kom på fall och trädde j frå Gudz sanning til Dieffuulsens
lögn, fick hon ther aff dobbel skadha och förderff, Först kom hon
j Gudz wredhe och ogunst för olydhnonne skul, och war så werdh
en ewigh dödh och förmaledielse, Och then wredhen gick offuer Adam
Ephe: 2. och Heua och alla theras släkt, Som S. Paulus segher, at wij wore
alle wredzens barn aff naturen, Then andre skadhen war, at men-
niskian bleeff aff offuerträdelsen sielff argh och ond, och oskickelig
til alt gott, Så at hon ock j then motten war werdh alt ondt, epter
thet hon war sielff ond, Then är ondt werder som onder är, Aff
bådhen thenna förderffuen, haffuer Christus holpet menniskiona,
Medh sin dödh och pijno haffuer han betalat för wora synder, stillat
Gudz wredhe, och förwerffuat oss wilia och wenskap j gen, Han
haffuer thet ock så bestelt, at oss skulle then helge Ande giffuin
warda, som skulle driffua alla onda lustar och begierelse, vthaff
wort hierta, ther Gudh warder förtörnat vthoffuer, och göra oss
froma och godha och skickeliga til thet som Gudhi är behageligit,
Och haffuer han medh sitt liffuerne och lydhno som han här j werl-
denne fördt haffuer, lärdt oss huru wij skole liffua och Gudhi lydige
1 Pe: 2. wara, Epter som S. Petrus segher, At Christus haffuer lidhit för oss,
och giffuit oss epterdömelse, at wij skole lära så wandra här j werl-
denne som han wandrat haffuer och förtryckia the onda begie-
relsen som j oss äre.

Så skal man ock thet besinna, at tå Christus botade then första

skadhan som wij vthi kompne wore, j thet at Gudz bodh war brutit, hans wredhe war vpwekt och en ewigh dödh och Helwete war förtient, War han allena, och j sin eeghen persone, vtan all creaturs tilhielp, betalade han så wår skuld och brott, at han bleeff sielff betalningen och jtt offer för wora synder, Och än tå synderne som skulle betalas före, woro otaliga monga, och wredhen war oseyeliga stoor som vpwekt war, Så förmotte doch Christi dödh thet wel betala, Ty hans dödh moste så reknat warda som han war sielff personan och mannen til, Han war sielff en ewigh och Alzmechtig Gudh, Så war ock hans dödh en Alzmechtig Gudz dödh, som wel förmotte betala alla werldennes synder, Och ä huru monga och grooffua synderna wara kunde, Så wore the doch creaturs werk, och aff creatur kompna och bedreffna, Men han som betalade, war sielffue skaparen, och förmotte mera vpretta än noghot hans creatur kunde nidher slå, Ther före ä huru stoor synden och skulden är, Så är jw Christi betalning oseyeliga större, och recker wel til, Men jngen creaturs betalning kunde här til reckia, Och ä huru stark och krafftig Dödhen war, Så war han doch creaturs werk, (ty Gudh giorde jcke dödhen) then Christus som skaparen och sielffua lijffuet är, wel förmå nidherslå, Ja, så mykit förmotte Christus medh sin dödh (then han en gong leedh och döör jntit nw meer), at han ther medh vprettade ena ewigha saligheet, för alla them, som medh enne stadigha troo förlåta sich vppå honom, Och så haffuer nw Christus botat then första skadhan och förderffuet som wij vthi kompne wore, at han allena vtan oss och vtan för oss, j sich sielffuom, haffuer betalat och fyllest giordt för wora synder, stillat Gudz wredhe, nidherslaghet Dödhen och Helwetet, och förwerffuat oss ena ewigha saligheet och lijff och han allena är wort förswar, och fördachtingare jn för Gudh, ja, j honom haffue wij alt thet wij til saligheeten behöffue, Ty han är oss aff Gudhi giordh, til wijsheet och rettferdigheet och til helgelse, och til förlosning, På thet (såsom scriffuit står) Then som berömer sich, han skal beröma sich j HERRANOM, Ther före skole wij ock jntit creatur

2 Cor: 5.

Sapi: 1.

Roma: 6.

Roma: 8.

1 Cor: 1.

Hiere: 9.

j himmel eller jordh leggia then ähro til, at thet skulle förlijka och fördachtinga oss jn för Gudh, Thet haffuer allena Christus giordt, Och han är aff Gudhi ther til förordinerat och skickat, at han skulle wara wor fördachtingare, Patron och förlijkningesman, ther moste
1 Timoth: 2. thet ock bliffua widh, Ty (som S. Paulus segher) thet är en Gud, och en Midhlare emellen Gudh och menniskior, nemliga, then menniskian Christus Jesus, Hwilken sich sielff giffuit haffuer, för alla, til återlösn, at sådant skulle j sin tijdh predikat warda, Så hade Gudh thet förordinerat och beslutat, at Christus allena och jngen annar, skulle wara menniskionnes Patron och Midhlare, At såsom jcke är meer än en Gudh til, så skulle ock jcke meer än en förlikningesman wara, Och thet skulle j sin tijdh predikat och betygat warda, at Jesus Christus är allenast Midhlaren emellen Gudh och menniskiona, ja, han är sielffua werdhet och betalningen för syndena, jngen creatur, kunde wara werdh och betalning för syndena, vtan Christus, Ty så swår är synden at hon kräffuer en ewigh dödh och Helwete, Skulle menniskian sielff haffua betalat för henne, Så skulle hon haffua betalat medh en ewigh dödh och helwete, och thet hade jcke än tå warit betalat, Ther före moste the ock haffua en ewigh Helwetes eeld, som jcke komma vnder Christi betalning, Men Christus war en sådana högh Persona, at han kunde på en kort tijdh betala, thet menniskian jcke hade sielff kunnet giordt til ewigh tijdh, Han allena haffuer thet giordt, honom allena böör ock tacken ther före, Och så offta som wij medh jtt ondt samwett för syndennes skul bekymrade äre, Så skole wij haffua allenast tilflykt til honom och jngen annan, Han är wor syndadraghare, som alla synder wel förmå borttagha, Och jntit creatur j himmel eller jordh kan stella samwetet til fridz, tå thet begynnar bekymrat warda, vtan en fast troo på Jesum Christum allena, Ty han och jngen annar förmå tagha synderna bort.

Och som man nw hördt haffuer, at Gudh genom sin Son haffuer botat then första skadhan som menniskian vthi kommen war, Så moste han ock genom sin helga Anda bota then andra skadhan

som menniskian vthi kommen är, Som är, at hon är ond oförstondig til thet gott är, och oskickelighen worden til thet som Gudhi behageligit är, Ty at then onda arten, onda lustar och begierelse, haffua så rootat sich j menniskionnes hela natur, at medh mindre Gudh sielff genom sin Anda driffuer them ther vth, och skapar ther jtt nyyt hierta jnne, tå bliffuer then ondska, argheet och wrongheet som ther jnne är, ther qwar til ewigh tijdh, Ty hwarken menniskian sielff eller noghot creatur kan driffua thet onda ther vth, Vtan skaparen sielffuer, moste skapa jtt nyyt creatur ther jnne, Som Gal: 6.
S. Paulus thet kallar, Och Dauid begierar at Gudh skulle skapa jtt Ps. 51.
nyyt hierta j honom, Ty menniskionnes hierta är jtt arght ilfundigt Hiere: 17.
ting offuer all ting, Hoo kan vthransakat? Jach HERREN kan vthransaka hiertat och pröffua niwranar, Som Hieremias segher, Kan nw jngen rett kenna then ondsko och argheet som j menniskiones hierta är, vtan Gudh allena, Så moste ock han allena förwandla thet, Ther före segher han ock genom Propheten Ezechiel til sitt folk, Jach skal giffua jdher jtt nyyt hierta, och en nyy anda Eze: 36.
vthi jdher, Och tagha bort vthu jdhart kööt thet steenhiertat, och giffua jdher jtt hierta aff kööt, Så är thet jtt Gudz werk at menniskian warder förnyiat, Och Christus kallar then förnyielsen, ena Matth: 19.
nyia födhelse, så at menniskian moste födhas vppå nyyt, aff watn Joh: 3.
och Andanom, Ja hon moste födhas aff Gudhi och få then Gudz Joh: 1.
arten j gen, som hon tilförenne hade j första skapelsen, Gudz beläte som förkrenkt och j menniskionne förfallet war, moste vprettas j gen, Och thet är then helga Andas werk, Han är then som Helgar Roma: 1.
och förnyiar menniskiona, Och såsom Christus haffuer stillat Gudz 2 Thes: 2.
wredhe, nidherslaghet syndena, dödhen och helwetet, och giordt oss til arffuingar medh sich, til Gudz rike, Så bereedher ock nw then Helge Ande oss til samma arff, at wij, hwar j sijn persone skole wara skickelige (vtan synd och onda lustar) til at besittia och jnnehaffua, thet arff som Christus oss förwerffuat haffuer, Ther före kallar ock S. Paulus then Helga Anda, wort arffz pant, Eph: 1.
Och såsom Christus vthrettade sitt werk genom sin dödh och pijno,

och botade ther medh then första skadhan som wij vthi kompne wore, Så drijffuer ock nw then helge Ande sitt werk, genom prediko
2 Cor: 3. embetet, Hwilket embete S. Paulus kallar Andans embete, och jtt embete som Andan giffuer, Och thet som genom thet embetet
Joh: 16. vthrettat warder, seyes then helge Ande haffua giordt, Ther före sade ock Christus, at Hugswalaren then helge Ande skulle straffa werldena för synd, för rettferdigheet och för doom, Och straffet skulle doch gå genom theras mwn som Gudz Ordh föra, Ty sade ock Christus til sina läriungar som thenna befalningen och embetet
Matth: 10. föra skulle, Thet ären jcke j som talen, vtan thet är jdhar Fadhers
Mar: 13. Ande (Then helge Ande, segher Marcus) som talar j jdher, Och än
Joh: 20. wijdhare sade han, Såsom Fadheren haffuer mich sendt, så sender ock jach jdher, När han thetta sagdt hade, blåste han på them, och sade til them, Tagher then helga Anda, Hwilkom j förlåten synderna, them förlåtas the, Och hwilkom j behållen them, them äro the behåldna, Medh hwilken Ordh Christus giffuer klarliga til kenna, at thetta embetet moste j them helga Anda driffuit warda, Och tå S. Stephanus förswarade Christi lärdom emoot them som
Act: 6. honom straffade och förleggia wille, Segher Lucas, at the jcke förmotte stå emoot then wijsdom, och then Anda som talade, Ja, så
1 Cor: 12. är thetta then helga Andas werk, at jngen kan kalla Jesum en Herra vtan genom then helga Anda.

Och såsom jngen kan komma til Gudz wenskap, bliffua frij j frå dödhen och then ewiga fördömelsen, vtan genom Christum, Så kan ock jngen komma til Christum och bliffua deelachtig aff thet godha som han vthrettat haffuer, vtan j genom then helga Anda och hans embete, Och så församlar han folk til hopa aff allahanda tungomål vthi ena troo och til jtt hoffuud Jesum Christum,
Roma: 12. Ther före vthskiffter ock then helge Ande mongahanda gåffuor
1 Cor: 12. och haffuer mong embete j then Christeliga församblingenne, Och alla gåffuor och embete lända ther til at Christet folk skal stadhfestas och förbettras j Christo och hwar och en skal wexa til j Gudz kundtskap och j jtt Christeligit och dygdesamt liffuerne, Men then

lärdom som then helge Ande läter driffua (Menniskione til förbettring) genom prediko embetet, är Gudz eeghet Ordh och taal wijdht författat j then helga Scrifft, Thet samma, och jntit annat, brukar then helge Ande til menniskionnes vprettelse, Warder noghot annat predikat, än then grund och mening som then helga Scrifft jnnehåller, om menniskionnes vprettelse, Så skal man thet weta, at thet jcke är aff Sanningennes Anda, vtan aff lögnennes anda som jcke vprettar vtan förderffuar och nidherslår, Ther före haffuer Gudh högeligha budit, at hans folk skulle jntit leggia til hans Ordh och jntit heller tagha ther j frå, vtan allenast göra som han budhit hade, som Moses scriffuar, Och j bland Salomons Ordhspråck är scriffuit, All Gudz Ordh äro j genom luttrat, och äro en sköld them som troo vppå honom, Lägg jntit til hans Ordh, at han jcke skal straffa tich Och tu warder löngnachtig funnen, Så sade ock Christus epter Propheten Esaiam, at thet är en fåfäng Gudz tienist, som skeer epter menniskios bodh, Och S. Paulus segher til the Galater, Om wij eller en Ängel aff himmelen annarlunda predikade Euangelium för jdher, än wij jdher predikat haffue, han ware förbannat, Såsom wij nw sadhom, så seye wij än en tijdh, Om noghor wore then jdher predikar Euangelium annorlunda än j vndtfått haffuen, han ware förbannat, Nu war thet jw Gudz Ordh och jntit annat som Paulus predikade, Och annat predika, sade han wara jtt förbannat ting, Ther före är thet klart noogh, at then Helge Ande jcke annat talar och driffuer j sino prediko embete, än thet som j then helga scrifft författat är, Ty the som then helga Scrifft scriffuit haffua, the haffua aff them helga Anda regerade warit, Ther före segher S. Petrus, at jngen prophecia är än nw framkommen aff menniskio wilia, vthan the helga Gudz menniskior, haffua talat, rörde aff them helga Anda, Så talar then helge Ande nw thet samma genom sitt prediko embete, som han til förenne talat haffuer genom them som then helga Scrifft scriffuit haffua.

Deu: 12: et 4. Prouer: 30. Matth: 15. Gal: 1. 2 Pet: 1.

Men thet skal man weta, at grunden som then helge Ande haffuer föregiffuit j then helga Scrifft, skifftes j twå deelar, j La-

ghen och Euangelium, Medh Laghen giffuer Gudh oss före, hwad han wil haffua giordt eller låtet, och hwad wij äre honom plichtige, och kräffuer på sin rett, at wij som creaturen äre, skole wara honom som skaparen är lydhige och hörige, widh jtt ewigt straff til görandes, Och haffuer Gudh sielff summerat Laghen j tiyo stycke, them man kallar, Tiyo Gudz Bodh, ther mest hele grunden j laghen är författat vthi, Men Christus summerar Laghen än tå kortare ther han så segher, Tu skalt älska tin HERRA Gudh aff alt titt hierta och aff allo tinne siäl, och aff all tin hogh, Thetta är thet yppersta och största bodhet, Thet andra är tesso lijkt, Tu skalt älska tin nästa som tich sielff, På tessa tw bodhen henger all Laghen och Propheterne, Plägha ock hela Laghen så summerat och korteliga författat warda, Tu skalt älska Gudh offuer all ting, Och tin nästa som tich sielff, Doch ä huru wijdht eller kort Laghen äre författat, Så warder doch ther vthi kraffd aff menniskionne en fulkomlig lydhna, then Gudh medh retto må påkräffia, Men jngen menniskia kan sådana bodh noghon tijdh medh fulkomlig lydhno, fultgöra, vtan bliffuer altijdh vnder Laghen brotzlig til jtt ewigt straff, som man fåår wijdhare höra här epter, Men then andre delen j scrifftenne, är Euangelium, ther Gudh loffuar menniskionne, som vnder Laghen är brotzlig worden, syndernes förlåtelse för Christi skul, och jtt ewigt lijff och saligheet, än tå hon medh Laghsens offuerträdelse, en ewigh dödh och fördömelse, förtient hade, Så är nw Laghen rettzens predikan, ther Gudh som skaparen är, kreffuer på sin rett aff menniskionne som creaturet är, Och Euangelium är nådhennes predikan genom Jesum Christum, ther Gudh biwdher sina nådh vth, Så at han wil bruka Nådhena medh menniskionne som brotzlig är, och jcke retten, Om hon wil besinna sich, halla sich medh troonne jn til Christum, förlåta sich på honom, och offuergiffua sitt onda liffuerne som hon til förenne fördt haffuer.

Matth: 22.

Sådana grund, Thet är, Laghen och Euangelium, läter then helge Ande predika, genom thet embete, som han föra läter j Werldenne, Genom Laghen straffar han menniskiona och läter henne

förstå sijn feel och brott, och at hon är jtt ewigt straff werdh, och kommer henne ther medh til fruchtan och bäffuan, Sedhan tröster han henne medh Euangelio, Thet är nådhennes predikan, at han wil förlåta synderna, och tagha henne til wilia och wenskap j gen, Om hon wil bettra sich, Och för then skul begynte Johannes Baptista så sina predikan, at han lärde folket göra boot och bettring, Thet är, Läta vtaff thet onda och wandra j Gudz bodh och lydhno, Och sade han at himmelriket, som är nådhennes rike, war hart när, Samma predikan fulfolgde Christus ock medh sina läriungar, Teslikes sade han epter sin vpstondelse, at bettring och syndernes förlåtelse skulle warda predikat j hans nampn, Och som han sade så haffuer then helge Ande genom sitt embete latit thet fulfölia, och skal wara jn til werldennes enda, och ther medh vprettar han menniskiona aff hennes fall, Och än tå Christus haffuer, en gong och på en kort tijdh vthrettat thet honom aff sinom Fadher befalet war til menniskionnes vprettelse, Så kan doch thet samma som han förwerffuat haffuer, jcke så hastigt warda vthskaffat och vthskifft emellen menniskionar, th the äro jcke alle på en tijdh j werldenne, Ther före moste then helga Andas werk gå långsamliga til, och hans embete moste wara så lenge werlden står, Och på thet eenfaldigt folk må haffua en liten rettelse huru then lärdom som then helge Ande förer genom sitt embete, skal förstonden warad, Haffuer man här tilsatt en liten förklaring, på tiyo Gudz bodhordh, och the tolff troones artiklar, Om en Christelig böön, Fadher wor, Och Sacramenten, thet Christit folk skal (nest Gudz hielp) nyttigt wara.

Matth: 3.

Luce 24.

Tvånne fragment

Om helgon och Om änglar

af

Olavus Petri

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — påskina at the jcke hade taghit gudz nådh förgeffues vtan epter thet the stora gåffuo fått hade, så brukade the ock henne honom til prijs och giorde honom ther medh kunnoghan för hela werldenne, medh sinne stadiga witnesbyrd och bekennelse, Och j then motton skola the wara oss til exempel, at wij ock, hwar j sin stadh, skole bruka the gåffuor som oss giffna äro, honom til prijs och loff och göra ock så wij epter wora leglighet honom kunnogan, Ty wij haffue samma gudhen och frelsaren Christum Jesum som the hade, Samma Euangelium, löffte och tilseyelse, och sacramente som the hade, Wij haffue ock än så mykit mera än the hade at oss här j Swerige warder på thenna tijdh frijt tilstadt vtan förfölielse, at wi moghe openbarliga rett bruka gudz Ordh och sacramente, Thetta är jw en stoor och besynnerlig gudz gåffua när thet rett besinnat warder, Sådana gåffuo och wilkor hade the helige Martyrer fordomdags jcke, The moste hemliga om nättrena komma tilhopa och trachtera gudz Ordh och sacramente, Men wij göre thet (aff gudz nåde) frijt om daghen, Hade nw the helge Martyrer noghra höga gåffuor som wij jcke haffue, Så äre the gåffuor som gud oss giffuit haffuer j wor tijdh och hine jcke hade jcke för then skul förachtandes, Then helge Ande haffuer åttskilieliga gåffuor, och skiffter them epter sitt sinne vth j sinne Christeliga församling, Gåffuonar äro åttskilieliga, Och Anden är doch en, och han regerar så wel nw sina församling som han til förenne giordt haffuer, Sade ock Christus at han wille wara när henne jn til werldennes enda, Men gåffuonar warda vthdelade epter werldennes lop och som Christenhetennes welfärd kräffuer, Thå stoor förfölielse war emoot

*

the Christna, behöffdes gåffuor til starkheet och fastheet, at kunna härdat vth j then retta bekennelsen, Ther förfölielse jcke är, behöffuas jcke heller så mykit sådana gåffuor, vtan epter enne andro legligheet behöffuas andro gåffuor, til at bliffua rett stondandes j Christi bekennelse och witnesbyrd, När wij sådana rett besinne, så see och vndre wij jcke så mykit på the gåffuor som the helge Martyrer hade, vtan wende wor öghon til oss sielffua och beskode hwad gåffuor oss giffna äre, och bidhie så gud om nådena at wij motte kunna stå them så wel före och bruka them honom til loff och prijs, som hine giorde theres gåffuor, Men om wij see för mykit på theres gåffuor och jntit achte thet oss giffuit är, kan ther aff komma stort misbruck, så at wij begynne rekna them högre än oss böör, och göre oss patroner och förswarare aff them, Wij skole haffua them j then motten för exempel, at the haffua j alla anfechtingar bliffuit bestondandes j en rett bekennelse, görom ock så wij, Men för patroner skole wij jcke halla them, som vnder pauans regemente skeedt är, ther man haffuer så mykit reknat theres gerningar och lijdhande som the haffua manliga j genom gonget at wij haffue begynnat sökia hielp när them emoot eeld och watn, och andra plåghor som the offuerwunnet haffua, at såsom the haffua sådana offuerwunnet, så skulle the ock hielpa oss til at sådana offuerwinna, Och epter thet the hade stora förtienst när gudi och hade mykit lidit för hans nampn skul, så vthwalde wij them för patroner, och bleff så både theres och wor rette patron Christus Jesus, förgäten och bortglömder, och wij fölle ther medh j jtt openbara affgudherij, Som noogh tilförenne omtalat är.

OFfta warder j Scrifftenne talat om änglar, onda och goda och the goda änglars wacht och embete och the onda änglars skadeliga wilia och anfechtan, ther före wil man ock kosteliga noghot tala ther om, Och äro the godhe änglar allesammans tienstandar, vthsende til tienst för theres skul som salighetena ärffua skola, som apostelen seger til the Hebreer Och the haffua alle andelig och jcke lekamelig natur Ty seger Dauid, at Gudh gör sina änglar andar och sina tienare eeldzlogha, Och the kallas änglar, thet är sendebodh, och tienistandar aff theres embete, epter thet gudh brukar them j margfalleliga motto til theres tienst som hans vthkorade wener äre här j'werldenne them han thet ewiga liffuet och saligheten bereedt haffuer, som j the bibliska böker mongestedes warder tilkenna giffuit, Så bewarade änglanar Jacob patriarchen som fruchtade sin broder Esau och läghrade sich för honom, Och gudh sade til Mosen sich wilia senda sin ängel fram för honom som honom bewara skulle j weghen then han reeste, Ja ängelen war ock then som talade medh honom på Sinai berg, som S. Stephanus sade, Och laghen war skickat aff änglanar vthi midhlarens hand segher Paulus, Så syntes ock ängelen Josua medh jtt draghit swerdh til at förwara Jsraels almogha, Och änglanar medh brinnande hestar och waghnar bewarade propheten Eliseum, Teslikes bekende Judith at gudz ängel hade bewarat henne Och herrans ängel förlossade Petrum vtu fängelset, Men hwad ängelen handlade medh Daniel och flere propheter j gamla testamentet, wille wara förlongt vprekna, Och huru ängelen wardt sender til Zachariam, Mariam och Joseph thet giffua Mattheus och Lucas noogh tilkenna Så läter nw gudh sina eegna vthkorade änglar och tienare och högtbegåffuade creatur, wara Menniskiones tienare och them bru-

gene: 32.
Exo: 23.
act: 7.
gala: 3.
Jos: 5.
4 reg: 6.
Jud: 13.
Act: 12.

brukar han j margfalleliga motto henne til beskerm och godho, Ther före befalte ock Christus at man jcke skulle förachta the små som trodde på hönom, Ty theres änglar j himmelen (sade han) see altijd mins faders ansichte j himmelen, The gudz tienere som dagliga stå för hans guddomeliga ansichte, moste jw högeliga vthstofferade och beprydde wara, medh wijsheet, starkheet, behändigheet som en sådana högh herres maiestet daghliga tienare höffues at wara, Och them ä huru höge the doch äre, haffuer han skickat menniskionne til wacht och dagliga tienst så högt haffuer han reknat henne, Doch thet är jcke vndrande, at han haffuer skickat henne sina änglar til tienst all then tijdh han haffuer giffuit henne sin eeghen son til tienst Ena oseyeliga welgerning haffuer gud bewijst och dagliga bewisar menniskionne, ther honom böör en ewig tack före.

Så äre nw gudz vthkorade änglar och hans eegne daglige tienare, j daglig samwist och vmgengelse medh the Christna achta och wachta them j frå dieffuulens försått och arghheet, Och til sådana tienst rekna the sich jntit för goda wara, ä huru högliga the begåffuade och beprydde äre, vtan tiena oss gerna epter thet är gudhi så behageligit, än tå at wij som tienstena vndfå äre arme syndare och skröpeliga menniskior, Jcke wilia the heller aff oss
Apoca: 19. tilbedhne warda, Som Johannes i sijn openbarelse seger at han föll nidh för ängelens fötter til at tilbidhia honom, Men han wille thet jcke tilstedhia, vtan sade til Johannem, See til at tu thet jcke gör, Ty jach är tin och tina bröders medhtienare som Jesu witnesbyrd haffua, Tilbedh gudh, Epter thet nw wij sådana höga tienare haffue som äre medh oss j daglig vmgengelse, see och beskodha wor handel och gerningar, Så höffues oss jcke annat liffuerne föra än thet som ärligit och gudhi behageligit är, Ty them behagar jntit vtan thet som gudhi behagar, Thet honom mishagar, thet mishagar ock them,
1 Cor: 11. Ther före sade Paulus til the Corinther, at theres qwinfolk skulle haffua sich höffueliga j församlingenne medh förtekt hoffuud, för änglanars skul, som ther medh til stedes äre, at the jcke noghon

oskickeligheet see skulle som them mishagade Om wij nw wilie behålla them j then tienst som the äre skickade til, Så skole wij jcke göra noghot thet them stygges widh, ty the äre rene Andar gudhi j allo motto lydige och kunna jcke wara ther medh til stedes som han förtörnat warder vtan fly ther j frå, Men om the wijka j frå oss, så haffuer satanas teste större macht emoot oss, Så skal man ock thet besinna, at såsom gud läter sina vthkorade änglar tiena the godha så läter han them ock offta straffa förfära och förskreckia the onda som wilia förderffua the godha, så förhindrade nume: 22.
ängel[len] bileams onda vpsåt, Så slogh Herrans ängel j Sanheribs 4 re: 19.
leghre hundradetusend fem och ottatiyo tusend folk j hääl ena natt, Så slogh ock herrans ängel siwtiyo tusend män aff Israels almoga medh pestilentie på en kort tijdh j konung Dauidz tijdh, 2 re: 24.
Och Herrans ängel slogh konung Herodem så at matkar åtho ho- act: 12.
nom vp för thet han jcke gaff gudi ährona, Och såsom gud haffuer altijdh brukat sina vthkorade änglar sina wener här j werldenne til beskerm, och offta medh them straffat sina owener, så gör han än j dagh, Och skal jcke tyckia thet selsynt wara, at the gode änglanar läta ock offta komma plåghor j werldena, Ty the äre gudz lydige tienare och göra gerna thet han befalar, Ty thet är alt rettwijst och gott som han befalar och ther göra the gerna epter, Nw är thet jw rettwijst at the onde warda straffade, til at fultgöra sådana rettuiso och gudz wilia äro änglanar såsom lydig creatur altijd redho, och wilia förswara gudz ähro, Ther före slogh ängelen act: 12.
Herodem som togh sich gudz ähro til, Och snarast sagt gud brukar sina vthkorade änglar bådhe til at beskydda och beskerma, vnderwisa och lära the goda och openbara them hans vilia och vpsåt och straffa och förhindra the onda j theres vpsåt emoot the godha, Ty så seger Dauid, Herrans ängel läghrar sich om kring them som ps. 34.
fruchta honom och hielper them vth, Och än ytterligare segher han huru änglanar haffua aff gudi fåt befalning at achta på then rettferdiga, Ty til then rettferdiga seger Dauid, Herren haffuer ps. 91.
befalt sinom änglom om tich at the skola bewara tich på allom tinom

weghom, at the skola bära tich på händrenar at tu jcke stöter tin foot på stenen, Men emoot the ogudhachtiga som the goda förps. 35. tryckia och förfölia, bedher Dauid och önskar them, at the skulle warda som agnar för wäder och at herrans ängel skulle bortdriffua them, och at theras wägh skulle warda mörk och slepper och at herrans ängel skulle förfölia, thet är, förtryckia och niderslå them, Aff thet som nw sagt är må noogh merkt warda, at gud jcke allenast sender sina goda änglar vth til at beskerma the godha lära och vnderwisa them sin wilia och vpsåt, som han giorde Zacharie Johannis fader, Marie, Joseph, herdanar som wakade offuer theres hiord tå Christus födder war, vtan han brukar them ock til at medh them straffa sina owener, Och epter thet gud sielff straffar och plåghar sina olydiga werld så at jntit ondt, thet är, jngen plåga är j stadhenom medh mindre hon jw kommer j frå honom, så läta ock hans änglar såsom lydig creatur, gerna bruka sich ther til, The äre ock mechtige, wise och förstondige noogh til at vthretta thet som them befalat warder, Och thet ware nw så korteliga sagt om the goda änglar om theres tienst och embete som the haffua när menniskionar.

Nw wilie wij ock noghot tala om the onda änglar och theres argheet och anfechtan.

BR350
.P42
1914
v.3
c.2

AUTHOR Petri, O.

TITLE Samlade skrifter.

DATE DUE	BORROWER'S NAME
10-69	Trygve Skarsten Con Or
indef. loan	Yale Univ. New Haven

BR
350
.P42
1914
v.3
c.2